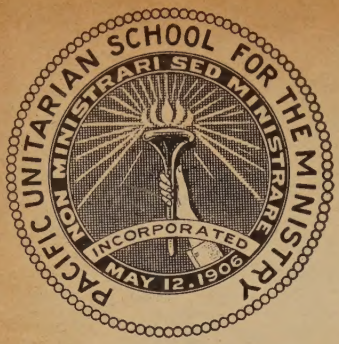

BERKELEY, CALIFORNIA

MAGYAR

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

HATODIK KÖTET.

1573—1581.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR

TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

HARMADIK OSZTÁLY.

MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

BUDAPEST,

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

1879.

MONUMENTA COMITIALIA REGNI HUNGARIAE.

MAGYAR

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA

MEGBÍZÁSÁBÓL SZERKESZTI

DR. FRAKNÓI VILMOS

A M. TUD. AKADÉMIA RENDES TAGJA ÉS OSZTÁLYTITKÁRA.

HATODIK KÖTET.

1573—1581.

Property of
CBSK
Please return to
Graduate Theological
Union Library

BUDAPEST,

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

1879.

Budapest, 1879. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdájából.

DB53.54
M769
3m:6

I.

A POZSONYI ORSZÁGGYŰLÉS

1574. MÁRCZIUSBAN.

14696

A pozsonyi országgyülés.

1574. márcziusban.

Az 1572-ik évi országgyűlés két esztendőre szavazott meg adót, a melynek utolsó részlete a következő évnek szent Mihály napján volt behajtandó.

Hogy az ország pénzügyeinek kezelésében zavar ne támadjon, *Miksa* király, még e határidő letelte előtt, tette meg az előkészületeket egy ujabb országgyűlés összehivására. Magyar tanácsosai is szükségesnek látták azt. Javaslatuk akkép hangzott, hogy a jövő (1574.) év elejére — január 6 vagy február 2-ára — hívja össze az ország rendeit, személyesen jelenjen meg közöttük, vagy ha maga akadályozva lesz, az ifjabb királyt Rudolfot küldje maga helyett. [1])

A király deczember 10-ikén szétküldte a meghívóleveleket. Az országgyűlés megnyitását február 2-ára tűzte ki. Igérte, hogy személyesen fogja megnyitni és vezetni; ha pedig betegség tartaná vissza, első szülött fiát küldendi. [2])

A király ugyanakkor felszólítá a hadi tanácsot, az udvari és a magyar kamarát, hogy az országgyűlési előterjesztés tárgyában javaslataikat mutassák be. Majd a magyar tanácsosokat is, ugyane czélból, Bécsbe hívta meg. [3])

---

[1]) A magyar tanácsosok 1573. augusztus 24-iki fölterjesztése a bécsi állami levéltárban.

[2]) A meghívólevél példányai számos városi és megyei levéltárban találhatók. — L. **Irományok.** I. szám.

[3]) A pozsonyi kamarának 1574. január 14-én, a bécsi kamarának február 3., a hadi tanácsnak február 4-én kelt fölterjesztéseik a bécsi udvari kamara levéltárában.

Az ország védelmének nagy költségei és a magyarországi közjövedelmek folytonos csökkenése : évek óta a *pénzügyi kérdést* helyezte előtérbe. Különösen az adó kivetése és behajtása körül fennálló gyakorlat megváltoztatására irányult a kamarák és a király igyekezete. A tervezett reformok között legfontosabb az volt, hogy az adót füstönkint és nem portánkint kell kivetni. A porták (telkek) összeszámítása az önkénynek és visszaéleseknek tág tért nyitott meg ; főleg mióta a fél-, harmad- és negyed-porták megkülönböztetése szokásba jött. Így, például, 1566-ban jelentette a kamara, hogy Zala megyében alig mutattak ki annyi portát, mint Pozsonymegyében, pedig amannak területe háromszor nagyobb.

E miatt a király már az 1566-iki országgyűlésen azt kívánta, hogy az adót ne a portákra vessék ki, hanem minden jobbágyra, a ki a földesurnak censust fizet és 6 forint értéket meghaladó vagyonnal bir. 1569-ben ismételte ezt a kívánatot; oly módosítással, hogy csak a 10 forint értéket meghaladó vagyonnal biró jobbágy fizette volna az adót. De mind két ízben a rendek nem voltak rábírhatók ez új adó-rendszer elfogadására. E miatt az 1572-iki országgyűlésen a király nem hozta azt szőnyegre.

Most azonban mindkét kamara sürgette, hogy a király újabb kisérletet tegyen, és az országgyűlést füstönkint 2 forint megszavazására vegye rá ; ha pedig ezt ki nem viheti, legalább másfél vagy egy forint megszavazását eszközölje ki. A kamara abban a nézetben volt, hogy a füstönkint behajtott egy forint nagyobb összeget fog eredményezni, mint a portánkint behajtott öt forint. És e miatt azt javasolta, hogy ha a rendek ragaszkodnának az adónak portánkint való megajánlásához, a király legalább négy forintot igényeljen.

A király helyeselte és elfogadta e javaslatokat. [1])

A propositió csak február első napjaiban készült el. Egyébiránt az országgyűlést különben sem lehetett volna a kitűzött napon megnyítni.

Szokás szerint a rendek lassan gyülekeztek. Sokakat a

[1]) A király elnöklete alatt február 4-én tartott tanácskozmány jegyzőkönyve a bécsi állami levéltárban.

zajló Duna tartott vissza. Mikor február 12-én Kassa város követei megérkeztek, úgy szólván senki sem volt még jelen. [1])

Mindazáltal tíz nappal utóbb az egri püspök azt a jelentést küldé föl Bécsbe, hogy a főpapok mindannyian, a mágnások és a többi rendek nagy részt együtt vannak már; minélfogva felkérte a királyt, hogy mielőbb jöjön ő is Pozsonyba. [2])

Azonban ez alatt Miksa lemondott arról a szándékról, hogy személyesen nyitja meg az országgyűlést. Két fiát: *Rudolf* királyt és ennek öcscsét *Erneszt* főherczeget küldötte le. Ezek — Harrach Lénárd, Teuffl György és más tanácsosok kíséretében — február utolsó napján érkeztek meg, és a következő napon megnyitották az országgyűlést.

Az általok bemutatott propositióban, a király mindenek előtt mentegeti magát azért, hogy nem jelent meg személyesen; egészsége még nem szilárdult meg annyira, hogy téli időben útra kelhetett volna; mindazáltal reméli, hogy rövid idő múlva képes lesz Pozsonyban megjelenni.

Azután felhívja az országgyűlés figyelmét azon számos visszaélésre, melyek a porták összeirásánál, az utóbbi országgyűlések rendelkezései daczára, a kincstár nagy hátrányával, gyakorlatban vannak. E miatt mellőzhetetlenül szükséges, hogy jövőre *füstönkint* fizessék az adót. Füstnek tekintendő minden oly ház, a melyben a családfő földműves munkából tartja fenn családját. Ha több ilyen családfő lakik egy házban, mindegyik külön fizeti az egész adót. A rendek tehát két évre 2—2 forintot szavazzanak meg, minden füst után. A zsellérek vagyonuk értékének öt százalékával adózzanak.

Az adó fizetésére és behajtására nézve, megelégszik az 1569-ik évi országgyűlés szabványaival.

Habár fontos okok követelnék, hogy a rendek 18 napi ingyen munkát ajánljanak, megelégszik, ha újra 12 napot szavaznak meg.

---

[1]) A kassai követek február 17-iki jelentése. És az egri püspöknek február 18-án a királyhoz intézett levele a bécsi állami levéltárban.

[2]) Az egri püspöknek február 22-én a királyhoz intézett levele, ugyanott.

A személyes fölkelés szabályozására nézve a következő javaslatot terjeszti elő. Minden megyében, az alispánok és szolgabirák, egy királyi biztos kiséretében, irják össze a nemeseket, és állapítsák meg vagyoni viszonyaik szerint ki hány lovast képes kiállítani, és ki alkalmas személyesen szállni táborba; ezek azután mindig készen álljanak. Ellenben a kik a személyes fegyveres szolgálatra alkalmatlanok, aggastyánok, kiskorú árvák sat., bizonyos összeget fizessenek a megyei pénztárba, a mely fölkelés idején a lovasok zsoldjára fordíttatnék.

Azt a gyakorlatot, a mely szerint, szükség esetén, a földesurak minden ötödik jobbágyot felfegyverzik, nem tartja czélszerűnek. Helyesebb volna, ha ezt a tartozást is pénzen váltanák meg, és az ekképen befolyt összegből a megye gyalog zsoldosokat fogadna.

Mivel a törökök betöréseikkel béke idején sem hagynak fel, és ilyenkor a szomszéd megyék, a melyek fölkelésre szólíttatnak, vagy egyáltalán nem, vagy csak későn és hanyagul teljesítik a parancsot: erre nézve is új rendet kell megállapítani.

A Kanizsa körül fekvő kisebb várak nem lévén abban az állapotban, hogy az ellenség támadásaival daczoljanak, tartani lehet attól, hogy azok a törökök kezeibe kerülnek; e miatt a király a rendektől tanácsot kér az iránt, nem kellene-e néhányat lerontani, és a többit megfelelően fölszerelni?

A törökök is gyakran állanak elő panaszokkal a miatt, hogy a király alattvalói az ő területükre törnek és pusztítanak. Vannak urak és nemesek, kik e czélból állandó rabló csapatokat tartanak. Minthogy pedig ezzel a törököket felingerlik és a fennálló békekötést megszegik: a békebontókra büntetést kell szabni. Viszont szükséges gondoskodni arról, hogy a király alattvalói önként be ne hódoljanak a töröknek.

A rendek intézkedjenek az igazság kiszolgáltatásáról, a törvényszékek tartásáról. A magánosak birtokain találtató bányák művelésére nézve állítsák vissza Lajos és Mátyás törvényeit. A lengyelországi érczpénz kitiltására vonatkozó végzések eredményteleneknek bizonyúlván, meg kell állapítani, hogy mily értékben lehet azt elfogadni.

A jobbágyok érdekében törvény útján ki kell mondani, hogy boraikat a földesurak csak a rendes árak lefizetése mellett vehessék át.

A kereskedők panaszkodnak több földesúr ellen, kik az utakat keskenyebbekké teszik, hogy az áthajtott marhák könnyebben a vetésekbe tévedjenek, s így alkalmuk legyen bírságot hajtani be. Az ily földesurakra a hűtlenség büntetését kell szabni.

A katonák mikor lovaikat legelőkön tartják, a jobbágyokat sokféleképen károsítani szokták. A megyék küldjenek ki biztosokat, kik a katonai hatóságok közreműködésével új árszabályzatokat dolgozzanak ki, a melyek szerint a katonák mindent zsoldjukból tartozzanak megfizetni.

Az urak és nemesek viszálkodásai gyakran annyira elmérgesednek, hogy fegyverrel támadnak egymásra. Az ily viszályokat az illetékes hatóságok rögtön szüntessék be, és szükség esetén vegyék igénybe a főkapitányok segítségét.

A király végül kinyilatkoztatja, hogy gondja lesz az ország kiváltságai és szokásainak fentartására. [1])

Az ország rendei, kik az utolsó gyűléseken erőfeszítéseik sikertelenségéről meggyőződtek, most már kisérletet sem tettek arra, hogy a propositiók tárgyalását megelőzőleg sérelmeik orvoslását eszközöljék ki.

Haladék nélkül tárgyalás alá vették a királyi propositiót. És, úgy látszik, ez alkalommal a két tábla között sem forgott fenn lényeges nézet-eltérés. A tanácskozások alig nyolcz napot vettek igénybe. Márczius 10-én, az ország rendei, már bemutathatták felirat alakjába foglalt végzéseiket a két főherczegnek.

Sajnálatukat fejezik ki a fölött, hogy a király nem jelenhetett meg személyesen körükben; de egészségi állapota által teljesen igazolva látják elmaradását, óhajtva, hogy Isten mielőbb állítsa vissza egészségét, és tegye lehetővé megjelenését.

Áttérve a király kivánataira, határozottan kijelentik,

---

[1]) Egykorú irat a bécsi udvari kamara levéltárában — L, **Irományok.** II. szám.

hogy az új adózási rendszert, mely szerint az adó füstönkint fizetendő, nem fogadhatják el. Ez oly súlyos teher volna, a melyet a nép el nem viselhet, és arra kényszerítené, hogy Erdélybe vagy török területre vándoroljon ki. Mindazáltal készséggel ajánlanak a következő két esztendőre, portánkint fizetendő 2—2 forintot, az utolsó összeirás alapján, és érvényben hagyva az 1567-ik évi országgyűlésnek az adóügyre vonatkozó végzéseit.

Az oláhok és ruthének, a magyarokkal egyenlőn, fizessék az egész adót, a mennyiben falvakban laknak, házaik és földeik vannak; de azok kik a hegyekben baromtenyésztésből élnek, az adónak csak felét fizessék. Mindannyit fel kell menteni attól, hogy a kath. papoknak tizedet szolgáltassanak, mivel abból tartják fenn saját püspöküket és papjaikat. Kihágásaikat a fő- és alispánok, illetőleg a földesurak büntessék.

A rendek továbbá tizenkét napi ingyen munkát szavaznak meg; oly hozzáadással, hogy a király az előbbi országgyűléseken megszavazott, de le nem szolgált ingyen munkákat engedje el; jövőre pedig az ingyen munkákat pénzen lehessen megváltani, egy napi munkát 10 dénárba számítva. És az urak, kiknek a török terület közelében váraik vannak, ezek megerősítésére fordíthassák jobbágyaik munkáját.

Ezzel kapcsolatban fölkérik a királyt, hogy Eger város omladozó falait építtesse fel ujra, mivel a lakosság további áldozatokra nem képes. Hasonlag gondjaiba ajánlják Szendrő, Zárd, Kálló, Darócz és a szlavoniai végvárakat.

Az élelmi szerek és lőszerek szállítása, valamint az állandó lovasok tartása és a fölkelés körül, a fennálló törvényeket kielégítőknek tartják. Az állandó lovasok tekintetében a köznemesség kijelenté, hogy e kötelességét csak úgy fogja teljesíteni, ha a főrendek sem vonják ki magokat az alól. Egyúttal Szepes, Zala és Vas megyék rendei lovasok helyett gyalogokat óhajtanak tartani, minthogy ezek a martalóczok visszaüzésére és az erdők átkutatására alkalmasabbak. A fölkelés tárgyában az összes rendek hangsúlyozták, hogy a mint ekkorig híven teljesítették, úgy ezentúl is teljesítendik kötelességüket; de ragaszkodva az eddigi gyakorlathoz, a fölkelés ügyének új rendezésére nem vállalkozhatnak.

A Kanizsa körül fekvő erősségeknek megvizsgálására néhány év előtt bizottság küldetett ki. Eljárásáról nincs tudomásuk. De ők abban a véleményben vannak, hogy egyet sem szabad lerombolni; a kanizsai őrség szaporítása által kell azokat a veszélytől megóvni.

A portyázó csapatok megbüntetésében a régi törvények szerint kell eljárni.

Az önkéntes behódolások megakadályozását, a rendek is sürgetően szükségesnek tartják. De e végből intézkedni kell arról is, hogy ha a határszéleken lakó nemesek a végvárakba menekülnek, itt becsülettel fogadják őket, és ha kívánják, katonai szolgálatban alkalmazást nyerjenek. E mellett Zala-megye rendei kijelentik, hogy azon esetre, ha a király nem oltalmazza meg őket, jobbágyaiknak nem lesz más választásuk: mint behódolni a törököknek, vagy idegen földre vándorolni ki.

A nyolczadi törvényszékek tartásának helyére és idejére nézve megújítják az utolsó országgyűlés végzéseit. Megnevezik a főrendű ülnököket, a kik a törvényszék üléseiben résztvenni hivatvák. A királyi helytartónak birói hatáskörét szabályozzák.

A bányák művelése tekintetében az Ulászló-féle törvény fentartását kérik. A Lajos és Mátyás alatt alkotott törvényekhez való visszatérést ellenzik.

Az urak és nemesek magvaszakadtával a koronára szálló jószágok tárgyában felmerülő perek, a fennálló törvények és a hármaskönyvben körülirt eljárás szerint, tárgyalandók.

A lengyel rézpénzt teljesen ki akarják zárni a forgalomból; s hogy ezt biztosan el lehessen érni, ajánlják, hogy a hatóságok utasíttassanak a lengyel pénznek, bárhol találtatik, lefoglalására; a lefoglalt összegnek $^2/_3$ része a királyi kincstárt, $^1/_3$ része pedig a feladót illesse.

A jobbágyok gabona- és bortermésének vásárlásánál a földesurak a fennálló törvényekhez alkalmazkodjanak.

Nagy fontossággal bir, hogy a marhakereskedők szabadon közlekedhessenek; de túlságos szigornak tartják a hűtlenség büntetését szabni azokra, a kik az utak széleit felszántják.

Az élelmiszerek árának szabályozása nem kielégitő intézkedés. A fődolog az, hogy a katonák mindent készpénz fizetés mellett vásároljanak.

A viszálkodó nemesekkel szemben a fennálló törvények elég hatalmat adnak a hatóságoknak.

Ekképen elintézve a propositióban foglalt királyi kivánatokat és javaslatokat : a *rendek saját kivánataikat* terjesztették elő, és különösen azon ügyeket, melyeket az utolsó országgyűlés már tárgyalt de elintézetlenül hagyott.

Az országos *sérelmeket*, melyek néhány év előtt az országgyűléseket heteken át foglalkoztatták, az ország szabadságai és a kormányszékek függetlensége érdekében való felszólalást most mellőzték. Miután a bajok gyökereit nem birták kitépni, egyes ágait akarták megnyesni. Azon sérelmek előadására szorítkoznak, a melyek alatt közvetlenül szenvednek, és a melyeknek orvoslását remélhetik, a nélkül, hogy az egész kormányzati iránynak és rendszernek változni kellene. A hang, a melyen a rendek szólanak, szerény és nyugodt.

Jellemző az is, hogy az *egyházi tizedek* ügye áll első helyen. A vallási kérdés ez országgyűlés alatt nem került szőnyegre. A protestáns felekezeteknek nem volt okuk panaszra. Sőt egyértelműleg felkarolták a főpapok érdekeit. Ugyanis kivánták, hogy az egyháziak mindazon tizedeket, a melyeket ekkorig természetben szedtek, így szedhessék ezentúl is. Azok közűl, a melyeket bérbe szoktak adni, a véghelyek közelében levőket a kamara bérelhesse; de a véghelyektől távolabb eső vidékek tizedeinek bérlésénél az illető földesuraknak legyen elsőségük. A tizedszedők, kik a népet törvénytelen illetmények beszedésével zsarolják, az ország rendes birái elé idéztessenek, ügyök soron kivül tárgyaltassék, és a zsarolt összeg kétszeres értékén fölül 200 forintnyi birságban marasztaltassanak el. Ugyane büntetés érje a kapitányokat, kik a jobbágyokat erőszakkal kényszerítik a tizedek szállítására. Azon jobbágyok, kik erre önként vállalkoznak, tiz kéve után egyet kapnak fuvarbér fejében.

Az országgyűlés, ezzel kapcsolatban, pártolólag terjeszti elő az egri káptalan kérelmét, hogy a szerencsi és gönczi tize-

deket természetben szedhesse; míg a többi tizedeit kész akár az egri kapitánynak, akár a kassai kamarának bérbe adni, föltéve, hogy a bérleti összeget készpénzben pontosan fizeti le.

A harminczadok körül tapasztalt visszaéléseket előadva, saját házi szükségleteikre szállított élelmi czikkek, sőt még az általuk külföldre kivitt összes termesztményeik részére igényelik a harminczad-mentességet.

Az esztergomi érsek és a váczi püspök között, nógrádmegyei tizedek tárgyában régóta fenforgó pernek, még az országgyűlés tartama alatt, eldöntését kérik.

Az 1569-ik évi országgyűlésen megállapíttatott, hogy az urak és nemesek, a belzavarok alatt elvesztett, később a királyi hadak által visszafoglalt és a várakhoz csatolt jószágaikat, a mennyiben jogigényeiket igazolják, haladék nélkül visszanyerjék. De többen, bár igényeiket igazolták, jószágaikat a kamarától vissza nem kaphatják. A rendek kérik, hogy a király a törvénynek szerezzen érvényt.

Mivel gyakran merültek fel esetek, a mikor a király és az erdélyi fejedelem alattvalói között perek keletkeztek, s ezeknek mikép elintézése iránt még intézkedés nem történt: ez ügyre is felhívták a király figyelmét. Az erdélyi rendek ellen az a panasz is felmerült, hogy Szabolcs megyének egy részét, valamint más szomszédos megyékben számos birtokot erőszakkal elfoglaltak.

Az Ausztriához kapcsolt magyarországi várak és a szepesi városok visszacsatolását, úgy szintén az országos határok kiigazitására vonatkozó, gyakran előterjesztett kérelmeiket ismételik. Előadják az Ausztria és Morvaország szélén lakó magyarországi urak és nemesek azon panaszát is, hogy jobbágyaikat, kik ama tartományokba szöknek, nem szolgáltatják vissza.

A csornai conventnek, mint hiteles helynek visszaállítását, a nádori helytartó és a személynök fizetésének emelését, Magochy Gáspárnak beregi főispánynyá kinevezését, a királyhoz fölebbezett peres ügyeknek az országgyűlés alatti elintézését kérik.

Végül feliratuk kapcsában, átteszik a szabad királyi városoknak és több magánosnak folyamodásait. [1])

Rudolf király és *Erneszt* főherczeg e feliratot tanácsosaikkal tárgyalás alá vették, és minden egyes pontra kiterjeszkedő javaslataikkal küldötték fel Bécsbe. Mérséklet és a körülmények eszélyes tekintetbevétele jellemzi ezeket. Nyiltan kimondják, hogy a rendek rokonszenvét akarják biztosítani maguknak, a nemzet és az uralkodóház között a benső egyetértés megszilárdulását kivánják előmozdítani.

E miatt osztoznak az országgyűlés óhajtásában, hogy a király személyesen jöjön Pozsonyba; és pedig nem annyira azért, hogy kivánatainak teljesítésére könnyebben rábírhatja a rendeket; hanem »az ország zavarteljes ügyeire« sok előnyt várnak megjelenésétől.

Az adót illetőleg, bár a magyar kamara tanácsosai egyhangúlag ajánlották, hogy a király propositiójában foglalt kivánathoz ragaszkodjék, a főherczegek engedékenységet javasolnak. A tervezett újítás, nézetök szerint, igen súlyos és gyülöletes teher volna; és nem is lehet remélni, hogy az országgyűlés elfogadja. Meg kell tehát elégedni a rendek ajánlatával. Így azután készségesebben fogják az adót fizetni, és »mi is — teszik hozzá — kinyerjük jóindulatukat.« Az Ulászló-féle bányatörvény megváltoztatását is kivihetetlennek itélték, minélfogva azt javasolták, hogy a király ez ügyben tett inditványát ejtse el.

Ellenben az ingyen munkákra nézve ők is szükségesnek látják, hogy a király azokkal belátása szerint, szabadon rendelkezhessék. Elismerik, hogy nehéz lesz a rendeket álláspontjuktól eltéríteni; de remélik, hogy mivel az ország java, és nem a király saját érdeke forog kérdésben, engedni fognak. Viszont nincs kifogásuk az ellen, hogy az ingyen munkákat pénzen meg lehessen váltani.

A fölkelés ügyének új szabályozásáról sem lehet lemondani. Végre a lengyel pénz teljes kizárását, és a rendeknek erre vonatkozólag javasolt szigorú rendszabályait ellenzik.

---

[1]) A felirat egykorú másolata a M. T. Akadémia kéziratgyüjteményében. — L. **Irományok.** III. szám.

A rendek kivánatainak egy részét szintén ellenezték.

Szükségesnek látták, hogy a király jogát a tizedek bérlésére korlátoztatni ne engedje; és arról se mondjon le, hogy a jobbágyokat a tizedeknek elszállítására, szükség esetén, kényszeríthesse.

A harminczadosok és a nemesek közötti súrlódások meggátlása végett, azt a javaslatot tették, hogy a kik élelmi szereket saját használatukra szállítanak, hatósági igazolványnyal lássák el magukat. Azt pedig, hogy a nemesek saját termesztményeiket a külföldi piaczokra szabadon szállíthassák, egyáltalán elfogadhatatlannak nyilatkoztatták; a minthogy ez igénynek az eddigi gyakorlatban nincs alapja. [1])

Miksa király fiainak nézeteit és javaslatait magáévá tette. [2]) Azok alapján készült el válaszirata.

Mindazáltal elfogadva a rendek által felajánlott és *portánkint* fizetendő adót, komoly neheztelését fejezte ki a fölött, hogy Slavoniában nem engedték meg az adószedőknek az egyes helységeket bejárva, a porták számát a hely szinén irni össze, hanem az alispánok jelentéseivel kellett megelégedniök. E miatt felhívja a rendeket, állapítsák meg, hogy úgy Magyarországban mint Slavoniában, az 1572-iki törvény rendelete szerint, hajtassék végre a porták új összeirása.

Az ingyen munkákra vonatkozólag az ország védelme érdekében követeli a szabad rendelkezést; biztosítván a rendeket, hogy azon atyai gondoskodásnál fogva, melylyel Magyarország maradványait felkarolja, mindenkor tekintettel lesz azokra a véghelyekre, melyek leginkább ki vannak téve a veszélynek. A le nem szolgált ingyen munkákat nem engedheti el; minthogy ez buzditásul szolgálna másoknak is, hogy magukat törvényes kötelezettségeik teljesítése alól kivonják. Az ingyen munkák megváltását oly észrevétellel fogadja el, hogy más váltságdíjt kell határozni azoknak, kik csak kézimunkát végeznek, és mást azokra nézve, kik kocsit kötelesek kiállítani.

[1]) Rudolf királynak márczius 14-én atyjához, spanyolúl írt saját-kezű levele, és a két főherczegnek márczius 15-én kelt fölterjesztése a bécsi állami levéltárban. — Az utóbbit l. **Irományok.** IV. szám.

[2]) A király márczius 18-án kelt levelében értesíti őket erről.

A végvárak megerősítéséről gondoskodni fog.

Jogosnak tartja azt a kívánságot, hogy az állandó lovasok tartására a főrendek ép úgy szoríttassanak, mint a köznemesek. Megnyugszik abban, hogy a rendek által kijelölt megyék, lovasok helyett, gyalogokat tartsanak; és hogy általán az urak és nemesek e kötelezettségüket pénzen válthassák meg. Az állandó lovasok elhelyezését magának tartja fenn.

Az 1553- és 1556-ik évi, a nemesi fölkelést szabályozó törvényeket ekkorig nem tartották meg, és azok a tényleges viszonyoknak meg sem felelnek. E miatt a király újolag felhívja az országgyűlést, hogy a fölkelés ügyének rendezéséhez fogjon hozzá.

Minthogy a rendek a Kanizsa közelében épült kisebb erősségeknek fentartását kívánják, a király azon lesz, hogy a mennyire lehetséges, jó karba helyezze és megoltalmazza azokat.

A nyolczadi törvényszékekre vonatkozó megállapodásokat a király helybenhagyja; egy megszorítással. A rendek ugyanis azt kívánják, hogy az ülnökök a latin nyelvben jártasok legyenek; a király ezt is helyesli, de csak a jövőre kinevezendő ülnököknél fogja tekintetbe venni, míg a jelenlegieket fontos ok nélkül tisztöktől nem foszthatja meg.

A magánosok birtokain levő bányák művelésére nézve megnyugszik, hogy az Ulászló-féle törvény érvényben maradjon; fentartatván a bányabirtokosok kötelezettsége, hogy terményeikből a királyi kincstárnak az urburát fizessék; a kik pedig azt állítják, hogy ettől fel vannak mentve, a kiváltságleveleket mutassák elő.

A rendek határozatát a lengyel pénznek a forgalomból való kizárása és elkobzása iránt kivihetetlennek tekinti, és e miatt fentartja a propositiójában kijelölt módozatot, hogy t. i. a lengyel pénz érctartalmának megfelelő árfolyamát meg kell határozni.

A jobbágyoknak, úgy a katonák, mint földesuraiknak zsarolásai ellen való megóvása czéljából javaslatba hozott intézkedéseket újolag a rendek figyelmébe ajánlja. Az önkényes behódolások megakadályozására czélzó büntetések megállapítását sürgeti. A marhakereskedők érdekében, a közútak

szélességének meghatározását kívánja; de megnyugszik abban, hogy a közutakat felszántó földesurakra, belátásuk szerint szabjanak büntetést.

A tizedek és harminczadok ügyében, fiainak előterjesztése nyomán nyilatkozott. Az egri káptalan kérelméről csak akkor határozhat, ha előbb az illető hatóságokat meghallgatta. Az esztergomi érsek és a váczi püspök tized-perében, az iratok átvizsgálása után ítélni fog.

Az uraknak és nemeseknek, a várakhoz csatolt birtokaikat, ha jogigényeiket igazolják, haladék nélkül vissza fogja bocsáttatni.

Az erdélyi alattvalókkal való perlekedés módozatai iránt, a vajdával tárgyalásokba fog bocsátkozni. Az Ausztriához kapcsolt várak és a Lengyelország által zálogczímen birt városok visszaszerzése, úgy szintén az országos határok kiigazítása tárgyában kifejezett óhajtásról »nem fog megfeledkezni«, és úgy Ausztria mint a többi tartományok rendeivel tárgyalásokat indítand meg; a határok kiigazítása czéljából pedig biztosokat rendelend.

A csornai convent visszaállításának kérdését fontolóra veendi.

A fölebbezett ügyekről akkép fog intézkedni, hogy a törvény folyamában fennakadás ne történjen.

Bereg megye kérésére Magochy Gáspárt ki fogja nevezni ama megye főispánjává.

Abban, hogy az ügyvédek az eskü letételére ne kötelezteessenek, megnyugszik.

Az erdélyiek foglalásai iránt emelt panaszok orvoslásáról, érett megfontolás után, megfelelő módon rendelkezni fog.

Hogy a nádori helytartó, személynök, itélőmesterek és törvényszéki ülnökök rendesen megkapják fizetésüket, gondoskodni fog.

A magánosok kérelmeit az illetékes közegek által tárgyaltatni fogja, és lehetőleg tekintetbe veendi.

Végül a király előadja észrevételeit a felső magyarországi városoknak kérvényére, melyet az országgyűlés mellőzésével, nyújtottak be.

Mindenekelőtt általánosságban panaszt tettek, hogy

ősi kiváltságaik és szabadalmaikban sokféle sérelmeket szenvednek. A király erre kijelenti, hogy kiváltságaikat és szabadalmaikat, különösen pedig a polgároknak vámmentességét fentartatni óhajtja »és kívánja, hogy a mennyire lehet, csak oly terheket kelljen viselniök, a melyek erejöket meg nem haladják.«

Második kérésök az árulerakóhelyek körül a régi gyakorlatnak fentartására vonatkozott. A király e tekintetben az 1569-ik évi törvényt megújíttatni kívánja.

Továbbá a városok panaszkodtak, hogy kereskedésükben, úgy külföldi kereskedők mint magyarországi urak és nemesek részéről, hátrányokat szenvednek. A király ennek következtében ajánlja, mondaná ki az országgyűlés, hogy a külföldi kereskedők csak az árulerakó-helyeken szerezhessék be szükségleteiket; továbbá az urak és nemesek kereskedést ne űzzenek, ha pedig ezt mégis teszik, a harminczad fizetésére köteleztessenek.

Végre mivel gyakran előfordúlnak oly esetek, hogy a városi polgárokat midőn üzleteik végett az országot bejárják, a földesurak letartóztatják, őrizet alatt tartják és károsítják; a király felhívja az országgyűlést, hogy új törvény által a városi polgárok személy- és vagyonbiztosságáról gondoskodjék.[1])

Mikor márczius 21-én a királyi leirat az országgyűlésen felolvastatott, a köznemesség soraiban nagy felháborodást idézett elő utolsó része, mely a városok sérelmeivel foglalkozik; minthogy a király azoknak alaposságát elismerte és orvoslásukat sürgette. A jelenlevő városi követek ellen éles kifakadások emelkedtek, és midőn eljárásuk igazolására fel akartak szólalni, a nagy lármában nem tudták magukat megértetni. [2])

[1]) A királyi leirat egykorú másolata a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** V. szám.

[2]) *Bártfa* város követei márczius 24-én irják: »Da man im Lesen drauf khommen, war ein sollich gross Geschrey auf uns, dass nicht zu sagen. In summa man lasst uns nirgend recht zum Brett heran. Man stoppt uns Maul, ehe wir recht zu reden angefangen. . . . Ess will khain Fux den andrn beissen. Weil all unsre Klagen fast nur wider den Adl ist, und so ist kheiner ander der reden darf, es sei denn ein Edler, darzu ein Gesantter; die andrn jagt man alle heraus.«

A rendek, a király felhivására, nem vonakodtak ugyan a városok panaszait és kivánatait tárgyalás alá venni; de végzéseik épen nem voltak alkalmasok azok megnyugtatására.

A városok kiváltságai és az árulerakó-helyek tárgyában az 1569-iki országgyűlésen alkotott törvények megújítására szorítkoztak. Azon kivánatot, hogy az urak és nemesek kereskedést ne üzzenek, méltánytalannak nyilvánították, minthogy arra az ország minden rendű lakosainak joguk van. A polgárok személy- és vagyonbiztosságára nézve pedig elegendőknek tartották a II. Ulászló király 1498-ik évi törvénykönyvében foglalt intézkedéseket.

Egyébiránt a királyi leirat többi pontjainak tárgyalásánál sem uralkodott a gyülekezetben az engedékenység szelleme. Sőt némileg türelmetlenkedve kérték fel a királyt, hogy tekintettel a minden oldalról érkező fenyegető hírekre, ne késleltesse az országgyűlés befejezését.

A porták új összeirásához megegyezésöket adták. A jelenlevő slavóniai követek pedig mentegetni iparkodtak küldőiket azon vád ellen, mintha az utolsó országgyűlésen elrendelt összeirást megakadályozták volna.

Azonban a rendek határozottan vonakodtak az ingyen munkákkal és az állandó lovasokkal való szabad rendelkezést a királyra bízni, és a nemesi fölkelés körül érvényes törvényeket és a fennálló gyakorlatot megváltoztatni.

A le nem szolgált ingyen munkáknak utólagos behajtását pedig csak 1572-től kezdve voltak hajlandók megengedni.

A behódolások megakadályozásának szükségességét elismerték. De e czélra elégségeseknek tartják a korábbi törvényeket, és fölöslegesnek új büntetések megállapítását; úgy is — teszik hozzá — eléggé büntetve vannak a szerencsétlen jobbágyok, kik behódolva kétfelé kénytelenek fizetni az adót. Zalamegye megújítja óvás alakjában azt a nyilatkozatát, hogy a területen lakó jobbágyok, ha behódolniok nem szabad, mind ki fognak vándorolni; mert a kanizsai őrség alig képes e város megvédelmezésére.

A földesurakra, kik jobbágyaiktól terményeiket olcsó áron erőszakkal elveszik, megujítják az 1550-ik évi országgyűlés végzését, de nem szabnak új büntetést, minthogy ezzel

a nemesi szabadalmak ellen cselekednének. Eléggé fékezi a földesurak önkényét a jobbágyok költözési szabadsága.

A közutak és lengyel érczpénz tárgyában ragaszkodnak első javaslatukhoz.

A katonák zsarolásainak megakadályozása czéljából újolag kérik, hogy a katonák zsoldja rendesen fizettessék. Ezzel összefüggésben felkérik a királyt, hogy az ország összes jövedelmeit fordítsa a véghelyekre. Figyelmébe ajánlják a katonaság nyomorúlt állapotát, melybe a zsold rendetlen fizetésének következtében jutott.

A tizedek bérlésére és szállítására nézve fentartják első feliratukban foglalt határozatukat. Az egri káptalan kérését, a szerencsi és gönczi tizedek iránt, teljesítse a nélkül, hogy előbb informátiót várna. Ez alkalmat megragadják annak kijelentésére, hogy az ország rendei — a kikhez a káptalanok is tartoznak — mindannyian ugyanazon szabadságnak örvendenek. Kérik tehát, hogy a király az egyházak szabadságait is sértetlenül tartsa fenn.

A harminczadosok törvénytelen eljárásának megszüntetését újból sürgetve, a király által ajánlott módozatot (az igazolványok kiállítását és előmutatását) nem fogadják el. E helyett azt ajánlják, hogy a király birtokos nemeseket alkalmazzon a harminczadoknál, szüntesse meg az ausztriai kamara hatóságát Magyarországon, és a törvénysértőket az ország rendes birái elé engedje megidéztetni. A rendek egy úttal fentartották azt az igényöket, hogy a nemesek által termesztett gabona, melyet elárusitás végett külföldre szállítanak, harminczad alá nem esik.

A rendek az első feliratukban felterjesztett magánügyekhez néhány újabbat csatoltak.

Mialatt a rendek ezeket tárgyalták, *újabb leirat* érkezett az országgyűléshez, melyben felhivatik, hogy az adó-ügyről alkotandó törvényekben a slavoniai albán, itélőmesterek, alispánok és szolgabirák adómentességét szüntesse meg, minthogy a király rendes fizetést utalványozott nekik. A rendek helyesnek tartották, hogy a nevezett tisztviselők, ha az adó behajtása körüli fáradságukért fizetést élveznek, az adót meg-

fizessék; de kijelentették, hogy amennyiben fizetésök elmaradna, adómentességök újra életbe lép. [1])

A rendek, mikor második feliratukat a főherczegeknek átnyujtották, élő szóval is kinyilatkoztatták, hogy ők ajánlataikban elmentek a lehetőség végső határáig; kérik tehát hogy többet tőlük ne kivánjanak. [2])

A *két főherczeg* hivatalosan felküldött jelentésében azt ajánlotta a királynak, hogy a lényeges pontokra nézve ragaszkodjék kivánataihoz. [3]) Azonban bizalmas magán levélben azt tanácsolták, hogy mivel a rendek tovább Pozsonyban maradni nem akarnak, elégedjék meg a már kivivott eredményekkel, és azon ügyeket, a melyek iránt megegyezés nem jöhet létre, ismét hagyja függőben. [4])

A király elfogadta tanácsukat. Titkos iratban felhatalmazta őket, hogy a kevesbbé lényeges pontokban engedményeket tehessenek, a többiek elintézését pedig kedvezőbb időre hagyják. [5])

A rendekhez intézett *második válasziratát* szintén egészen Rudolf és Erneszt javaslatai alapján szerkesztette. [6])

Az adó-ügyre vonatkozó összes megállapodásokat elfogadja. Viszont elvárja a rendektől, hogy az ingyen munkák

---

[1]) Az országgyülés 1574. márczius 27-én benyujtott második feliratának egykorú példánya a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok**. VI. szám.

[2]) Rudolf és Erneszt 1574. márczius 28-án atyjukhoz intézett levelükben irják, hogy a rendek kinyilatkoztatták: »das sy auf Euer Maiestät gnädigist ersuech alles dasjenig so jetziger Zeit muglich zulaisten, gehorsambst bewilliget, mit Bitt, sy darbey gnädigist verbleiben zu lassen und darüber, nit zu treiben.« (A bécsi állami levéltárban.)

[3]) Az imént idézett levélben.

[4]) A királynak márczius 28-án fiaihoz intézett latin leirata, ugyanott.

[5]) A királynak ugyanazon napon fiaihoz intézett német leirata ugyanott. Ebben felhatalmazást ád nekik »in denen, welche kain sonders Bedencken auf sich haben Inen für dismalen zu willfaren, diejhenigen aber so mer bedencklich, auf ain andere Zeit einzustellen.«

[6]) Ezt a király maga mondja 1574. márczius 31-én fiaihoz intézett levelében.

felosztását bizzák reá. Állandó szabályzatot ez ügyben nem lehet megállapítani, minthogy a változó körülményektől függ azon véghelyeknek kijelölése, a melyeknek megerősítése leginkább szükséges; a minthogy az 1569-ik évi törvény csekély ingyenmunkákat rendel oly várakra, a melyek jelenleg többet igényelnek. Azt is, hogy az ingyen-munkák magán czélokra fordíttassanak, leginkább a király akadályozhatja meg, kinél őszintébben senki sem viseli szivén a közjót és az ország biztosságát. Egyébiránt ily fontos ügyben nem egyoldalú informatiók nyomán, hanem a hadügyekben jártas férfiak és különösen magyar tanácsosainak meghallgatása után fog rendelkezni.

A nemesi fölkelés új rendezésének sürgetésétől eláll; azon reményben, hogy a rendek, igéretükhöz hiven, szükségcsetén kézséggel fognak, hazájok védelmére, fegyvert fogni.

A lengyel érczpénz kiküszöbölésében megnyugszik, bár előre látja, hogy abból hátrányok és botrányok fognak származni.

Azon kivánatáról, hogy a közutak szélessége törvény útján meghatároztassék, lemond; de inti a rendeket, hogy azokat oly szélességben tartsák fenn, hogy a marhakereskedők nehézség nélkül közlekedhessenek.

Azt sem sürgeti tovább, hogy a katonák számára az élelmi czikkek új árszabályzata készittessék. Hőn óhajtaná, hogy a katonák zsoldját pontosan fizethesse; erre azonban, mivel súlyos terhek nehezednek reá, az adók pedig hanyagul fizettetnek, nem mindig képes. És minthogy ő nemcsak a Magyarországból, hanem egyéb országai- és tartományaiból befolyt jövedelmeket is az ország védelmére fordítja, a rendek panaszai alappal nem birnak.

A tizedek bérlésére és behajtására nézve a rendek javaslatait elfogadja. Azonban figyelmezteti őket, hogy a tizedek szállitóinak díjazásánál más szempontok forognak fenn, ha a kincstárról, illetőleg a véghelyekről és magán birtokosokról van szó.

A rendek kivanatát, hogy termesztményeik, melyeket elárusítás végett szállitanak, harminczadmentességet élvezzenek, nem teljesítheti; ez sok visszaélésre adna alkalmat és a közjövedelmeket csökkentené. Ellenben mindaz, a mit sa-

ját házi használatukra az ország határai között vagy Bécsből szállítanak, a harminczad fizetésétől fel van mentve. A harminczadi tisztekre, kik a nemesi szabadalmak ellen vétenek, a kamara szab büntetést.

A többi pontokra nézve a rendek végzéseit magáévá teszi. [1])

A főherczegek april 1-én közölték a király második válasziratát az országgyüléssel. Ez alkalommal ők is intették a rendeket, hogy mielőbb vegyék tárgyalás alá, és az országgyülés befejezését siettessék.

E felhivás a rendek óhajtásával találkozott. Haladék nélkül megkezdették tanácskozásaikat. A királyi irat nagy elégedetlenséget támasztott, és éles kifakadásokat lehetett hallani, különösen a király azon észrevétele miatt, hogy a véghelyekre forditott összegek meghaladják az ország jövedelmeit. Többen azt inditványozták, hogy bízza a közjövedelmek kezelését egy országos pénztárnokra, és ők kötelezik magokat, hogy azokból fenntartandják a véghelyeket, és ellátják a hadsereget. [2])

A rendek egyébiránt *bizottságot* választottak, mely felhatalmazást nyert, hogy a főherczegekkel az el nem intézett czikkekre nézve megállapodást hozzon létre.

Ez rövid értekezlet után, még azon nap délutáni óráiban sikerült. A főherczegek ugyanis jelentékeny engedményeket tettek. [3])

---

[1]) A király harmadik válasziratát nem birjuk. Tartalmára a főherczegeknek márczius 28-ki felterjesztése enged következtetnünk, a melyből — mint a király maga emliti — a válaszirat készült. A leirat eredetije a bécsi állami levéltárban. — L. **Irományok.** VII. szám.

[2]) A *főherczegek* is april 1-én atyjukhoz intézett bizalmas levelökben emlitik, hogy: »Die Stende über Euer Maiestät resolution sich etwas ungeduldig erzaigt.« A *flórenzi* követ, Bécsből április 9-én kelt jelentésében irja: »E dispiacciuto, che havendo la Maesta Sua . . . detto in una scrittura, che in guardar i confini spendeva piu che non cavava di tutto quel regno. Rispondessero essi, che rinonciasse loro quanto che ne cavava, quale sarebbe riscosso da un ricevitore deputato per questo effetto, et s' obligariano difender detti confini et pagar tutti i soldati che facessero di bisogno.«

[3]) A főherczegek április 1-én kelt bizalmas levelök utóiratában röviden jelentik: »Das wir mit dem Ausschusz der Landtstende der an-

Az ingyen munkák tárgyában elejtve a király kivánatát, megújitották az 1567. és 69-ik évi törvényeket, melyekben, csak Kálló, Somoskő várakra és Eger városára nézve tettek módosítást. A le nem szolgált ingyen-munkák behajtása csak az utolsó országgyülés útáni időkre vonatkozólag rendeltetett el.

A tizedek szállítása tárgyában »a jövő országgyülésig« a fennálló törvények megújíttattak.

A nemesek által elárusítás végett kivitt termesztményeik harminczad-mentessége kimondatott, hivatkozással azon törvényekre, melyekre a rendek igényeiket alapították.

A közutak kérdése egészen mellőztetett.

Miután ekképen a vitás pontok iránt megegyeztek, a feliratok és leiratok alapján, a törvénykönyv összeállitása rövid idő alatt megtörtént.

A rendek eloszlottak, és a király három nappal utóbb Bécsben megerősítésével ellátta a törvénykönyvet. [1])

---

dern Artigl halb uns gleichwol verglichen ... haben wir sie bey glimpffen zu erhalten und ... etwas nachsehen müssen.«

[1]) A törvénykönyv hivatalos példányai több levéltárban. — L. **Irományok és Törvények VIII.** szám.

ORSZÁGGYŰLÉSI IROMÁNYOK ÉS TÖRVÉNYEK.

I.

1573. Deczember 10.

Királyi meghívólevél a pozsonyi országgyűlésre.

Maximilianus secundus, Dei gracia electus Romanorum Imperator, semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

Prudentes et Circumspecti fideles nobis dilecti. Quum publica Regni istius nostri Hungariae, parciumque illi subiectarum negocia requirant, ut ea, quae ad eiusdem ulteriorem defensionem, salutem et permansionem pertinent, Statibus et Ordinibus eiusdem quamprimum in medium proponamus, et habita cum eis super illis omnibus matura deliberacione, ea concludamus, quibus publico Regni eiusdem, fideliumque subditorum nostrorum bono quam optime, rectissimeque consultum esse possit : necessarium esse duximus, ut generalem, horum ipsorum negociorum causa, Conuentum, pro octaua die festi purificacionis Beatae Mariae Virginis, hoc est decima die mensis februarii anni proxime sequentis, ad Ciuitatem nostram Posoniensem indiceremus, eique, Deo dante, nos ipsimet praesimus, aut si, quod Deus auertat, aduersa aliqua prohibebimur valetudine, vel aliquid aliud grauioris interueniret impedimenti, loco nostri Serenissimum Principem Dominum Rudolphum Regem Hungariae etc., filium nostrum charissimum, mittamus. Quapropter Fidelitati Vestrae firmiter commitimus et mandamus, ut ad generalem eiusmodi Conuentum certos nuncios vestros, cum plena auctoritate agendi et

tractandi, ad diem et locum praescriptum mittere, talique modo expedire debeatis, ne ultra diem praefixum diucius emaneant. Secus, sub poena generalis decreti, non facturi. Datum Viennae, decima die Decembris, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tercio.

Maximilianus. Jauriensis.

Kivül : Prudentibus et Circumspectis, Judici ac Juratis Ciuibus Ciuitatis nostrae Leuchouiensis, etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Lőcse sz. k. város levéltárában.)

II.

1574. Márczius 1.

Miksa király országgyülési propositiója.

Etsi sacra Romanorum Imperatoria, ac Hungariae, et Bohemiae etc. Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, nihil magis desiderat, quam inclyto suo Hungariae Regno, cuius eum statum esse scit, ac vehementer dolet, ut Maiestatis suae praesentia omnium maxime indigeat, quouis tempore quam proxime adesse: Caesarea tamen Regiaque Maiestas, pro ea cura et sollicitudine, quae sibi, muneris sui ratione, incumbit, facere nequit quin et alia sua Regna et Dominia, quandoque inuisat, ac cum eorundem Regnorum et Dominiorum Statibus, tam de publicis, quam priuatorum necessitatibus praesens conferat.

Cum igitur iam Caesarea Regiaque Maiestas sua benigne decreuerit, in Bohemiam propediem iter suscipere, ac cum fidelibus sui istius inclyti Regni Ordinibus, tum de aliis, quae publice priuatimque eiusdem Regni statum atque necessitatem postulare existimauerit, tum et aliis de rebus deliberare, quae ad Hungariae reliquiarum defensionem, et securitatem pertinent, haud praetermittendum duxit, quin in dicto hoc praesenti fidelium suorum Hungariae Ordinum et Statuum conuentu, iisdem huius sui consilii rationem clementer exponeret, simulque cum ipsis, antequam longius discederet, de iis conferret et tractaret, quae ad eiusdem Hungariae publicam quietem et tranquillitatem, ac fidelium suorum Regnicolarum commodum, incolumitatem et permansionem maxime neces-

saria atque oportuna videbuntur. Quod autem iidem fideles sui Regnicolae, Domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles, ac caeteri Ordines et Status, tam obedienter comparuerint, Caesarea ac Regia Maiestas sua benigno gratoque animo accipit, et quamuis Caesarea Regiaque Maiestas omnino statuerat, ad diem hunc ipsa quoque praesens adesse, tamen cum valetudo, qua aliquando affectiore fuit, necdum ita confirmata sit, ut hyberno ac asperiore hocce tempore se eiusmodi itineri sine periculo committere possit, visum est Maiestati suae, ne eorum, quae agenda sunt, tractatio diutius differatur, Maiestatis suae filios charissimos, Serenissimos Principes et Dominos, Dominum Rudolphum Regem Hungariae etc. et Dominum Ernestum, Austriae Archiduces praemittere, ac exhibita per eosdem fidelibus Regni Ordinibus et Statibus hac Maiestatis suae propositione, futurae consultationis initium facere, quo mora illa, quam diuturnior Maiestatis suae expectatio necessario allatura esset, ipsis Regnicolis, tum ob sumptus, tum, alias tanto minus grauis sit. Sperat autem Maiestas eius, se, recollectis paulo melius viribus, mox subsecuturam, ac de memoratis publicis priuatisque inclyti Regni negotiis ac necessitatibus, cum iisdem suis Regnicolis collaturam esse.

Quod vero ad rem ipsam attinet, Caesarea Regiaque Maiestas sua superuacaneum existimat, pluribus verbis recensere, in quanto periculo atque discrimine huius sui inclyti Regni reliquiae versentur, quantosque earum necessaria tuitio atque defensio sumptus requirat, cum ea ipsis Statibus haud incognita; neque istud obscurum sit, quam alacriter hactenus aliorum Maiestatis suae Regnorum et Dominiorum haereditariorum, tametsi a periculo remotiorum, ipsiusque sacri Imperii Ordines sua huc contulerint subsidia. Quoniam vero illa nequaquam sufficiunt, sed fidelium quoque suorum Hungarorum contributione omnino opus est, Caesarea Regiaque Maiestas, sibi plane persuasum habet, fideles Status et Ordines, in promouenda patriae suae, coniugum et liberorum salute et permansione, tam promptos se exhibituros, ut memorati tam Maiestatis suae Regnorum et Dominiorum haereditariorum, quam sacri Imperii Ordines, ad conferendum in posterum etiam sua auxilia, iuuandamque huius Regni reliquiarum defensionem,

conseruationem et securitatem, ipsorum Hungarorum exemplo tanto alacriores reddantur.

Quo in loco Caesarea Regiaque Maiestas fideles Ordines et Status celare nequit, se hactenus ipsa experientia, nec sine magno Fisci Regii detrimento, didicisse, in obseruata iam aliquot annis dicae per portas exactione, ac inducta earundem portarum in medias, tertiarias, quartarias, et sextarias diuisione, non obstantibus prouisionibus in prioribus Dietis factis, saepissime fraudem commissam, ac inde secutam esse, quod plaerique rustici, ex impulsu Dominorum terrestrium aut officialium, vel conciuium suorum, neglecta animarum salute, falso deponere ac peierare non veriti sint. Idcirco, ad tollendam huiusmodi scandalorum ansam atque materiam, vitandasque tam dictas portarum diuisiones, quam earundem, ut vocant, condescensiones, in congregationibus Comitatuum seu sedibus rectificatoriis factas, nec ullum alium in finem quam diminuendum, supprimendumque subsidium excogitatas, ipsosque dicarum prouentus adeo restringentes, ut cum Regnicolae in speciem aliquid subsidii ad Regni necessitates obtulisse videantur, ad extremum, ubi ad exactionem eiusdem subsidii deuentum est, a tot tantisque commentitiis excepcionibus, et restrictionibus exiguum quid ad Regni defensionem reliquum maneat, Caesarea Regiaque Maiestas Dicae exactionem non per portas, sed per fumos, quemadmodum antiquitus saepenumero decretum fuisse accepit, instituendam esse.

Quapropter Caesarea Regiaque Maiestas sua, clementer postulat, ut cum subsidium nouissime ab inclyti huius Regni Ordinibus et Statibus ad duos annos decretum in festo Beati Michaelis anni septuagesimi tertii proxime praeteriti effluxerit, Maiestati suae in alios duos annos, ab eo die, quo prius illud subsidium cessauit, inchoandos, loco ternorum florenorum, qui alias de singulis portis contributi fuerunt, de singulis fumis bini quolibet anno floreni, iisdem, qui nouissime decreti subsidii solutioni praestandae constituti fuerunt, terminis, nempe ad festum Sancti Georgii et Sancti Michaelis decernantur. Ita, ut ad quemque terminum soluatur dimidia pars eiusmodi subsidii in eum annum contribuendi, videlicet unus florenus. Pro fumo autem computetur quaelibet domus,

in qua pater familias ex quantacunque agricultura et laboribus, familiam suam alit. Quod si vero multae familiae in una et eadem domo existant, quae similiter suo pane ex qualicunque agricultura et laboribus, singulas familias alant, eae pro singulis fumis censeantur. De inquilinis autem pro valore rerum, quas quisque eorum habuerit, fiat exactio; ita videlicet, ut rerum uniuscuiusque fiat aestimatio, et de uno floreno quinque denarios pendere teneantur.

De tributariis, molitoribus, libertinis, carbonariis, sectoribus, nec non salariis dicatorum, vicecomitum et reliquis; item exemptionibus, lucro Camerae, ac arendatione decimarum: Caesarea Regiaque Maiestas vult ea obseruari, quae in conuentu anni sexagesimi noni, de iis omnibus et singulis statuta decretaque fuerunt.

Caeterum, quia iniquum plane ac longe indignissimum est, Hungaros, qui veri et naturales Regni possessores sunt, dicam et decimam soluere, Ruthenos vero ac Valachos, advenas et peregrinos, de fructibus Regni non minus quam Hungari viuentes, tanquam aliquos Nobiles et Hungaris meliores, quasi in despectum Hungaricae gentis, liberos et exemptos esse debere; ac cum in hoc periculoso Regni statu Hungari pro defensione Regni non solum contribuant, verum etiam alia multa subire et praestare cogantur, illos tanquam ociosos spectatores ab omni onere velle esse liberos; Caesarea Regiaque Maiestas, in re tam iniqua, Regia sua auctoritate uti constituit, ac omnino vult dictorum Ruthenorum ac Valachorum onera cum caeteris Regnicolis esse aequalia. Ita, ut in posterum, pro rata portione cuiusque facultatum, omnia illa onera, utpote solutio decimarum, nonarum, dicarum et censuum illis imponi, et ad eadem subeunda praestandaque teneri debeant, quae coloni christiani sustinent. Ac insuper dominis terrestribus firmiter mandandum censet, cum Ruthenos illos et Valachos, ab assuetis iam pridem furtis, rapinis aliisque maleficiis haud desistere Maiestas sua cognitum habeat, ut iidem domini terrestres, quemcunque in huius modi maleficio deprehenderint, cum absque ullo fauore, non multa pecuniaria, sed poena demerita plectant; qui si id neglexerint, Comites, Vice Comites et Capitanei Maiestatis

suae, illos puniendi authoritatem et potestatem habeant; quo vel sic tandem in ordinem redigi, et a solitis latrociniis coerceri possint.

Praeterea, cum satis constet, non minimam huius Regni contra vim tanti hostis, qui eiusdem fidelium Ordinum atque subditorum ceruicibus perpetuo imminet, defendendi tuendique rationem in fortificatione locorum finitimorum consistere; adeoque maximopere necessarium esse, ut munitiones ad reprimendum eiusdem hostis impetum, oportunis in locis coeptae, haud imperfectae relinquantur, sed eae praesertim, quae alicuius momenti sunt, quanto citius ad finem perducantur, absoluanturque; Caesarea autem Regiaque Maiestas, ob immensas illas impensas, quae Maiestati eius, tum alias, tum maxime pro eiusdem Hungariae reliquiarum defensione et incolumitate, quotidie incumbunt, fortificationibus illis suo aere, ac sine alacri operarum praestatione perficiendis non sufficiat; Maiestas sua, tametsi non decssent graues causae, priori suae in aliquot Conuentibus de octodecim dierum operis factae postulationi insistendi, nichilominus tamen concessis hactenus duodecim dierum operis gratuitis, benigne contenta, fideles Ordines et Status clementer hortatur et requirit, ut, perpensis iis, quae hoc loci consideranda se offerunt, ac ante hac saepius ipsis in mentem vocata sunt, huiusmodi duodecim dierum operas a die, quo proxime decretae cessarunt, ac eo usque donec fortificationes illae absolui poterunt, sine ulla difficultate continuandas decernere velint.

De conuehendis ad confinia in usum militum praesidiariorum victualibus, similiter etiam de vectura bombardarum et aliarum rerum bellicarum, ac de curruum ad id mittendorum numero, Maiestas sua ea seruari vult, quae superiorum ac nouissimae quoque dietae constitutionibus hac de re ordinata decretaque fuerint.

De intertenendis alendisque equitibus continuis, Caesarea Regiaque Maiestas superiorum Conuentuum decreta, iuxta eorundem, praesertim vero anni sexagesimi noni decreta, etiamnum seruari vult. Super hoc quoque fideles Maiestatis suae Status et Ordines inclyti Regni huius deliberare debebunt, quomodo scilicet illa personalis insurrectio nobilitatis

in ordinem redigi et emendari optime possit. Et videretur eidem suae Maiestati, quod per Vice Comites et Judices Nobilium, adiuncto illis aliquo Commissario ex parte Maiestatis suae, in singulis Comitatibus, sub iuramento, uniuersi Nobiles conscriberentur, et illorum facultates rescirentur, secundum quas quilibet taxaretur, cum quot equitibus in bellum venire deberet, simul etiam inquireretur, qui ex illis ad capessenda arma essent habiles, qui orphani, viduae, senes, morbosi, et vel Maiestatis suae, vel aliorum Dominorum seruitiis et officiis occupati. Super quibus omnibus Regestum tandem conficeretur, et Capitaneis cuiuslibet prouinciae traderetur, ea ratione, ut Nobiles ad arma idonei ad insurgendum semper parati esse deberent, cum eo numero equitum, qui ipsis esset impositus. Illi autem, qui vel inhabiles, vel aliorum seruitiis occupati essent, item orphani et viduae, secundum suas facultates, et taxam praescriptam, soluerent pecunias, et aliquot mensium stipendium pro huiusmodi equitibus in Comitatu reponerent, ut tempore insurrectionis a Vice Comite stipendiarii equites possent conduci.

Quod vero ad quinti cuiuslibet coloni insurrectionem personalem spectat, quia nullius momenti et securitatis in bello illi esse possint; videretur suae Maiestati, pro illis, ratione portarum, pecuniam exigendam, et in Comitatu reponendam, ut, necessitate postulante, stipendiarii pedites loco illorum conducerentur; utpote, quorum longe maior utilitas foret in bello, et melius etiam cum ipsis colonis, domi scilicet remanentibus ageretur.

Caeterum cum Turcae hactenus, uti fidelibus Ordinibus et Statibus abunde cognitum est, in ipsis etiam induciis Maiestatis suae ditionem magno subinde numero inuadere ac infestare visi fuerint; istud autem frequenter usu veniat, ut Comitatus, Barones et Nobiles in vicinia existentes, et tum pro Regiae ditionis, tum ipsorum etiam propria ac coniugum liberorumque defensione et securitate, ad ferendum auxilium requisiti, vel illud detractent, vel saltem minus prompte, quam rei necessitas postulet, praestent, vel etiam periculo necdum cessante recedant; ea autem hostis huius natura ac consuetudo sit, ut in posterum quoque eaedem irruptiones quotidie

timendae sint : Caesarea Regiaque Maiestas necessarium existimat, ut huic quoque rei publico Regni decreto prouideatur. Ac proinde fideles Regni Ordines et Status clementer hortatur, ut rationem ineant, deliberentque de instituendo certo aliquo ordine et modo, quo Maiestatis suae praefectis et Capitaneis limitaneis, vicini Comitatus, Barones et Nobiles eo casu, quo repentina aliqua necessitas illud exigat, suis parati auxiliis praesto esse, et insurgere teneantur; quo sic auxilia illa, maiori post hac fide et alacritate, quam hucusque contigit, praestentur; ipsorumque potissimum Regnicolarum ac miserorum subditorum defensioni, saluti et permansioni oportunius efficaciusque consultum esse possit.

Quemadmodum etiam Maiestas sua ad Regni defensionem perquam oportunum existimat, ut de tali modo et ordine consultetur, quo ipsi Comitatus sibi inuicem correspondeant, ac alter ab altero, ingruente hostili vi et necessitate, requisitus, mutuo sibi ferant auxilia. Edocta quoque est Caesarea Maiestas, quod cum nonnulla minora castella hinc inde in Hungaria, praesertim vero circa Canisam existant, illis saepissime ex eadem Canisa pedites submittendi sint, nudatis interim, eiusdem fortalitii praesidiis, quae nequaquam tanta sint, ut omnibus sufficiant. Quoniam vero res haec non caret periculo, ac istud inde sequitur, quod debilitato hoc modo Canisae praesidio, circumiacentem regionem a Turcarum incursionibus minus tueri atque defendere possint, submissi autem pedites ut nequaquam eo numero vel viribus sint, ut hoste castelli alicuius oppugnationem tentante, eius propugnationem suscipere audeant, sed eodem hoste appropinquante, mox illud deserant, sicque nullus plane eorum in castellis usus sit; idcirco Caesarea Regiaque Maiestas fideles Regni Status et Ordines benigne hortatur et requirit, ut de hoc quoque articulo deliberare, suaeque Maiestati ipsorum sententiam, an scilicet nonnulla ex castellis illis destruenda, vel quo pacto illis de praesidiis necessariis prouidendum sit, aperiant; cum Maiestas sua alendis tot undique praesidiis sufficere nequeat.

Cumque ad Sacram Caesaream Regiamque Maiestatem frequentes Turcarum, contra Maiestatis suae milites, deferantur querelae, de excursionibus et depraedationibus, quae in

ditione Turcica per eosdem fieri soleant; Maiestas autem sua intelligat, quod etsi dicti Maiestatis suae milites stipendiarii ab huiusmodi excursionibus et depraedationibus cohibeantur, nichilominus tamen illae necdum cessent, sed Barones nonnulli et Nobiles, qui arces suas, castella seu domos in confiniis habent, suos ad hoc proprie alant homines, ut praedatum illos emittant, adeoque plus damni dent, quam ipsi milites stipendiarii; hincque illud sequatur incommodi, quod hostes irritati crebrius Maiestatis suae ditionem inuadant, eandemque depopulationibus, igne, aliisque pluribus modis tanto magis infestent. Idcirco Caesarea Regiaque Maiestas huic quoque rei, ut quae pacis capitulis repugnet, eandemque plurimum turbare solet, oportunum remedium adhiberi cupiens, fideles Regni Status et Ordines clementer hortatur et requirit, ut in eos qui huiusmodi praedones alunt et emittunt, condignam poenam statuant, quo sic, cessantibus querelis, pax tanto firmior esse possit.

Perlatum quoque est ad Maiestatem suam in nonnullis huius inclyti Regni sui locis, non solum miseros colonos et subditos, sed ipsos etiam Nobiles, sese sponte ac ultro Turcis in secreto dedere et subiicere, hincque ad tributum quoque iisdem Turcis soluendum se astringere. Quoniam vero res haec in maximam Maiestatis suae ditionis Regiae diminutionem et detrimentum vergit, e contrario autem hosti suae in dies ditionis terminos latius proferendi, sicque paulatim Maiestati suae plura loca, quam antea, feruente bello et aperto marte factum est, eripiendi ansa atque occasio praebetur: Caesarea Regiaque Maiestas nec istud ullo pacto dissimulandum existimans, Praefectis ac Capitaneis suis in confiniis existentibus serio mandauit atque iniunxit, ut omni maiori studio et cura caueant et prohibeant, ne huiusmodi deditionibus spontaneis ulla ratione locus detur; quin potius in hos, qui se, eo, quo dictum est, modo, Turcis dedere, ac subiicere ausi fuerint, seuere animaduertant. Qua Maiestatis suae prouisione non obstante, haud abs re, quin imo maximopere necessarium fore censet Maiestas sua, ut in hoc quoque fidelium suorum Regnicolarum Conuentu idonea et efficax aliqua ratio ineatur, qua huic malo obuiari queat, ac insuper certa in eos,

qui hac in parte deliquerint, poena constituatur. Ita tamen, ut haec omnia de iis solum intelligantur, qui hucusque Turcis non fuerint tributarii; nam quod ad caeteros attinet, qui iam ab aliquo tempore pariter et Maiestati suae et Turcis tributum censusque pendere consueuerunt, Maiestas sua nec nunc quidquam immutandum esse iudicat.

Tractandum quoque erit in hac Dieta fidelibus Regni Ordinibus et Statibus de idoneis terminis pro iudiciis octaualibus, et aliis celebrandis.

Insuper extant de fodinis minerariis decreta Serenissimorum quondam Regum Hungariae Ludouici eius nominis primi, anno millesimo trecentesimo quadragesimo primo, et Matthiae anno millesimo quadringentesimo octogesimo sexto, quibus statutum fuit, fodinas minerarum, in terris Dominorum et Nobilium inuentas, fisco Regio vendicari posse, si aequiualentia bona, pro bonis illis, in quibus eiusmodi fodinae existerent, a Maiestate Regio conferantur. Quae constitutiones, multo quidem tempore in usu fuerint, postmodum vero, regnante Serenissimo olim Rege Wladislao, diuersa constitutio publico Regnicolarum decreto superinducta est; nimirum, ut permissa esset omnibus Dominis et Nobilibus libera cultura fodinarum, in bonis suis habitarum, ita ut saltem urburas debitas ratione fodinarum illarum Dominus et Nobilis fisco persolueret. Quia vero constat fodinas minerarias omnium fere gentium iure ad solos principes pertinere: Caesarea Regiaque Maiestas, in hac contraria Regnicolarum constitutione, statuendum censet, ut priorem illam Serenissimorum Regum Ludouici et Matthiae constitutionem restituant, et in pristinum usum reducant; ita quidem, ut in Caesareae Regiaeque Maiestatis suae potestate consistat, bona eiusmodi, possessionesque, in quibus fodinae minerariae existunt, aequiualentibus bonis, fisco redimere, vel apud Nobiles relinquere, ac de fodinis illis saltem urburas debitas exigere, qui si illas colere negligerent, pro tollerabile aliquo mercede fisco vel aliis, qui culturam earum recipere vellent, eas concedant, ne ex alicuius desidia et ignauia fisci prouentus detrimentum accipiant.

Quemadmodum etiam Tripartito insertum est decretum, Serenissimorum quondam Regum Hungariae Matthiae et

Wladislai, qui de processu in causis bonorum per defectum seminis ad fiscum deuolutorum, et a Maiestate Regia in aliquem, ob fidelia sua seruitia, vel aliquo forte respectu, collatorum, instituendo seruandoque certus modus constitutus est. A quo decreto cum hactenus recessum esset, hincque plerumque accidere compertum sit, ut donatarius eiusmodi bonis donatis, vix per totum aetatis suae tempus frui possit; Caesarea Regiaque Maiestas, sua authoritate regia, statuit, praelibatorum Matthiae et Wladislai Regum decretum in posterum seruandum esse. Alioquin enim, iuxta eum processum, qui nunc in usu est, frustra fierent eiusmodi donationes, cum aetas unius hominis ad unam talem causam terminandam vix sufficiat.

De moneta polonica, quae per totum hoc Hungariae Regnum adeo peruasit, quod in Comitatibus ad Poloniam vicinis, ac passim in superioribus Regni partibus, vix ulla moneta hungarica inueniri possit, in aliquot dictis decreta edita, attamen hactenus nulli executioni demandata sunt. Quia vero res ea in magnum Regnicolarum detrimentum vergit, atque ob id etiamnum opportuna prouisione indiget; iccirco Caesarea Regiaque Maiestas benigne censet monetae illi polonicae certum valorem constituendum, et a fidelibus Regni Statibus idoneas personas ad hoc deputandas esse; ita, ut eandem monetam post hac, et donec aliud sancitum fuerit, iuxta valuationem eo modo factam, nec aliter expendere, vel accipere cuipiam liceat. In eos vero, qui contrauenire praesumpserint, eiusdem monetae amissionis, ac aliae condignae poenae statuantur.

Praeterea ad Caesaream Regiamque Maiestatem iam ab aliquo tempore frequentes perlatae sunt querelae, quod nonnulli domini terrestres, non contenti nonis suis, de medio colonorum suorum ex frugibus et vino perceptis ac aliis prouentibus suis ordinariis, quicquid etiam vinorum post solutionem nonae et decimae, pro usu domestico, solutione dicarum Regiarum ac aliorum censuum, variarumque necessitatum, illi sit residuum, id omne, quocunque etiam exiguo praetio obiecto, pro libitu suo occupari, ac miseris colonis eripi faciant. Quia vero Caesareae Regiaeque Maiestati pium, ac Regio suo of-

ficio dignum videtur, ut tanquam summus omnium defensor et protector huic quoque malo occurrat, praesertim cum ea de re, antecessoris ac Domini Genitoris sui colendissimi, diui quondam Imperatoris ac Regis Ferdinandi etc., augustissimae memoriae, inclyti istius Regni extet decretum, anno 1550 in publico Ordinum et Statuum Conuentu promulgatum, quo sancitum fuit, dominis terrestribus non licere colonis vina sua aufferre, nisi eo praetio soluto, quod, huiusmodi vina aliis venditurі, pro iisdem accipere possent. Idcirco aequitati consentaneum, sanciendumque existimat Maiestas sua, ut decretum istud ab omnibus et singulis dominis terrestribus inuiolabiliter seruetur. Iniunctura etiam Maiestatis suae officialibus serio, ut in eiusdem dominiis decreto huic ipsi quoque se accomodent, ac illud inuiolabiliter seruent.

Conquesti etiam sunt saepe numero boarii negotiatores, vias publicas a plerisque dominis terrestribus constringi et coangustari solere, hoc consilio, ut tanto citius eorum pecora ex via publica intra metas limitesque insiliant, ipsi vero domini terrestres, inde causam habeant, pecora, uti soliti sunt, rapiendi et pecuniam, mulctae praetextu, extorquendi; quemadmodum et ab aliis negotiatoribus non absimiles querelae de dominorum terrestrium exactionibus indebitis ad Caesaream Regiamque Maiestatem delatae sunt. Quapropter Maiestas sua statuendum iudicat, nequis Dominus aut Nobiles publicam viam in suo territorio coangustare, vel indebita aliqua exactione infestare praesumat; contra facientes autem poena in turbatores prouentuum Regiorum, publicis Regni constitutionibus decreta puniantur.

Praeterea cum non modo omnibus Comitiis, sed et extra ea singulis fere annis, graues tam Comitatuum, quam priuatorum Regnicolarum, ad Maiestatem eius delatae fuerint querelae, de militibus Maiestatis suae, praesertim vero equitibus Hungaris, eo, quod dum sub aestatis initio, equos suos ad pascua deducunt, colonis villarum, in quos diuertunt, varia damna et iniurias inferre soleant: Caesarea Regiaque Maiestas sua benigne postulat, ut sub hac praesenti Dieta certi Commissarii seu arbitri ex parte Comitatuum constituantur, iis vero Maiestas quoque sua aliquos ex militari ordine adiungat, hi-

que simul, ad id tempus, quo equi ad gramina deducendi sunt, certum modum et aestimationem praefiniant, quantum pro singulis victualium generibus, colono qui eo tempore graminis militi subministret, soluendum sit, ut eo tempore elapso, equitibusque, ad suas stationes reuocatis, sciri possit, quantum quisque militum huic vel illi colono debeat. Qui si tunc statim soluendo non sit, Capitaneus, sub quo stipendia meretur, facta sibi talis debiti declaratione, id, proxima solutione sequente, militi illi detrahere, ac colono inde satisfacere teneatur. Quo sic tandem tot querelae, quae eam solam ob causam hucusque extiterunt, quod huiusmodi quotidianorum victualium aestimationi nullus certus modus constitutus est, cessare queant.

Delatum insuper est iam saepius ad Caesaream Regiamque Maiestatem, qualiter Magnates et Nobiles huius Regni Hungariae, exili forte causa, et ob priuatas controuersias arma in inuicem sumere, et collectis utcunque copiis, ad aliquot centena hominum, armata manu, alter alterum hostili more inuadere, confligere, et cum strage tam subditorum suorum quam auxiliariorum crudeliter decertare soleant. Cum igitur Maiestas eius, Regii sui muneris ratione, huiusmodi copiarum collectionibus, inuasionibus, et quae inde sequuntur caedibus, utpote, summa cum iniustitia coniunctis, nullo modo conniuere possit vel debeat, praesertim cum inde, hisce alioquin periculosis temporibus, ac veris hostibus Turcis undique tam propinquis, et ad omnem occasionem intentis, non parum fraudis et periculi timendum sit, neque constare possit, quonam eiusmodi apparatus militares spectent; idcirco Maiestas sua tales tumultus, ubicunque in suo hoc Hungariae Regni oriantur, aut gliscere comperiantur, statim per ordinarios cuiusque loci Magistratus Hungaros, Comitem nimirum vel Vice Comitem, inhiberi, restingui, et plane sopiri, ac quam quisque contra alterum actionem, suam causam habuerit, iure mediante discuti vult. Quod si tunc Comes, aut Vice Comes eius non sint potentiae, ut id efficere queant, a supremo cuiusque prouinciae Capitaneo auxilium postulent, qui et eo casu quo Comes vel Vice Comes sit negligentior, praesertim vero, si nu-

merosior fiat armatorum collectio, gliscenti malo mature occurrat, et turbulentos illos compescat.

Et haec sunt quae Caesarea Regiaque Maiestas, Regni sui Hungariae Ordinibus et Statibus, in hoc praesenti Conuentu proponi voluit, eorundem fidelem humilem, et quoad fieri poterit celerem deliberationem ac responsionem expectans.

Quod superest, Maiestas sua inclyti Regni priuilegia et consuetudines conseruandi benignam semper curam habitura est. Ac si forte ipsi etiam fideles Ordines et Status, alia habeant, quae ad Regni commodum et utilitatem pertinere, vel in quibus oportuno remedio opus esse censeant: Maiestas eius se illa clementer audituram, ac de iis cum ipsis collaturam, tractaturamque, vel alias ita prouisuram offert, uti Caesareo Regioque suo muneri, ac rerum qualitati consentaneum esse videbitur. De caetero iisdem fidelibus suis Regnicolis gratiam suam Caesaream et Regiam benigne deferens.

(Egykorú irat a bécsi udvari kamara levéltárában.)

III.

1574. Márczius 10.

Az országgyülésnek Miksa királyhoz intézett felirata.

Summa diligentia et consideratione Domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni Hungariae de iis omnibus tractarunt, quae a Maiestate Caesarea et Regia, Domino ipsorum clementissimo ipsis scripto proposita fuerunt; et quamvis nihil ipsis fuisset optatius, quam Maiestatis suae Caesareae praesentiam, quae sane his potissimum turbulentissimis temporibus perquam necessaria esset, intueri, calamitatesque publicas Maiestati suae coram recensere, iisque auertendis remedia postulare: quia tamen Maiestatem suam Caesaream valetudine aduersa impeditam fuisse, quominus in medium suorum fidelium venire potuerit, Status et Ordines Regni intelligunt, eo aequiore animo absentiam Maiestatis suae Caesareae tolerant, quod Serenissimos Principes et Dominos Rudolphum Regem Hungariae, et Ernestum Archiduces Austriae, filios

sous charissimos, Dominos vero ipsorum clementissimos, futurae consultationi initium facturos, praecessisse et hic praesentes adesse conspiciant. Quos quidem maxima animorum alacritate et promptitudine exceperunt, summis a Deo Optimo Maximo votis praecati, ut Maiestatem quoque suam Caesaream et Regiam, restituta ei quam primum firma et prospera valetudine, in medium ipsorum foelicissime deducat, ut publicis priuatisque fidelium suorum negotiis quam rectissime consulat, et prius quam in Bohemiam aut alias prouincias suas iter suscipiat, ita reliquiis hujus afflicti Regni tutandis et defendendis prospectum esse velit, ne eas ab atrocissimis hostibus Turcis majora detrimenta pati contingat. Quam rem Maiestati suae Caesareae magnae curae fore Status et Ordines Regni minime dubitant.

Quod ad postulatum subsidium attinet, ubi Maiestas sua Caesarea non per portas, uti hactenus, sed per fumos connumerationem institui, et pro fumo quamlibet domum, in qua paterfamilias quantacunque agricultura et laboribus se ac suos sustentat, intelligi debere censet: Status et Ordines Regni non ignorant ingentes sumptus ad defensionem ipsorum in dies a Maiestate sua Caesarea et Regia erogari, quibus subleuandis ipsi quoque promptissimis animis occurrere non recusarent; sed quia miserum vulgus, a quo hujusmodi subsidia ab antiquo exigi consueuerunt, tam per praesentium disturbiorum bella, quam per hostes Turcas, qui plebem ipsam intolerandis exactionibus deglubere non cessant, in extremam pauperiem redactum est; verentur Status et Ordines, ne si nouus iste per fumos contribuendi modus miseris colonis imponetur, ullo modo soluere valeant, ac potius ultra vires grauati vel in Transyluaniam, vel in penitiorem Turcarum ditionem fugiendo dilabantur. Itaque Domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni unanimiter Maiestati suae Caesareae et Regiae supplicant, dignetur, praesentium rerum turbulentissimo statu considerato, duobus per singulas portas florenis in duos annos contribuendis benigne contenta esse, simul etiam gratiose admittere, ut iisdem modis et formis, quibus hactenus fieri consuevit, ipsa dicatio peragatur. Terminus autem unus contributionis hoc

anno sit festum Pentecostes, proxime futurum, et alter festum sancti Michaëlis. Sequenti vero anno nimirum Millesimo Quingentesimo Septuagesimo quinto, iisdem terminis quos Maiestas sua Caesarea vult, in festo videlicet beati Georgii et sancti Michaëlis, ipsa contributio iuxta priorem connumerationem exigatur. Verum quia plurimis in locis per Turcas villae vel exustae, vel colonis in seruitutem abductis, desolatae sunt, Majestas Caesarea benigne concedat, ut in sedibus Comitatuum consueta rectificatio fieri possit.

De tributariis, molitoribus, libertinis, carbonariis, sectoribus nec non salariis Dicatorum, Vicecomitum item exemptionibus, lucro Camerae, juxta Maiestatis suae Caesareae voluntatem, obseruentur ea, quae in Conuentu anni MDLXVII. sunt constituta.

Rutheni et Valachi, qui in villis, in medio reliquorum colonorum domos et alias haereditates habent, ad integram Dicam persolvendam sint adstricti, ab iis vero Ruthenis et Valachis, qui domo carentes in alpibus et sylvis pecora alunt, media tantum Dicae pars exigatur, iuxta articulos anni MDLIX. superinde editos. A reddendis tamen Decimis videntur exempti esse debere, postquam eas ipsi suae Religionis Episcopis et sacerdotibus dare consueuisse dicuntur. Si qui autem ex iis, vel etiam aliis colonis, furtum commiserint, tales capti et more solito convicti per Comites vel Vice Comites aut dominos terrestres, quibus talis iurisdictio permissa est, puniri possint, juxta publica statuta, antea superinde Nouizolii edita.

Caeterum, ubi Maiestas sua Caesarea Status et Ordines Regni clementer requirit, ut loca finitima munire, et gratuitas operas duodecim dierum praestare debeant, idque ab eo die, quo proxime decreti labores cessarunt: Status et Ordines Regni unanimi voto decreuerunt, ut per duodecim dies, a Majestate sua Caesarea postulatos, singuli laboratores de singulis portis ad confiniorum munitionem expediantur, juxta articulos anni MDLXVII. incipiendo a festo Pentecostes proxime futuro. Hic vero supplicant Maiestati Suae Caesareae Status et Ordines Regni humiliter, ne miseram plebem ad operarum restantias cogi velit, postquam ea plurimis aliis undi-

que laboribus quotidie distrahitur, et non solum decretos labores, sed ingruente necessitate nonnunquam duplum operari compellatur. Qui vero arces proprias Turcis propinquas habent, earum colonis ad muniendas illas utantur. Signanter Dominus Gaspar Magochi arcem suam Thorna, quae Turcis finitima est, cum ejus pertinentiis, ac cum uno pago Capituli Scepusiensis Somogy vocato, munire possit. Illud etiam Regnicolae humiliter adiiciunt, ut liceat iis qui pro operis huiusmodi gratuitis pecuniam soluere voluerint, de singulis portis singulos decem numos Hungaricos ad singulum diem soluere et eam pecuniam ad manus eorum, quos Maiestas sua deputauerit, assignare ; quandoquidem huiusmodi pecunia tot operae ex Bohemia aut Morauia conduci posse videntur, quae vel minori numero longe citius et commodius munitionem perficere queunt, quam misera ipsa plebs, quae hactenus quibusdam in locis absque magno fructu tempus praefinitum compleuit.

Dignetur tamen Maiestas sua Caesarea benigne curare, ne talis pecunia in alios usus, sicuti hactenus, sed directe ad fortificationem confiniorum insumatur. Quo in loco Regnicolae Maiestati suae Caesareae humiliter supplicant, ut oppidum Agriense, cuius vallum ruinam minari videtur, muniatur ; nam Nobilitas, quae metu Turcarum isthic habitat, ad restaurandum illud non sufficit. Et cum Comitatus Heves, Pesth, Zolnok, et Solth at muniendam arcem Agriensem deputati fuerunt, nunc Status et Ordines Regni decernunt, ut illorum quatuor Comitatuum operae, hoc tantum anno, ad munitionem oppidi eiusdem Agriensis convertantur et transferantur, elapso vero anno, rursus arcis fortificationi adhiberi debeant. Similiter oppidum Zenderewiense et arcem Zaard, quae si (quod Deus auertat) in manus hostium inciderent, Cassouia et partes illae superiores vim et impetum hostilem minime sustinerent. Et quia in arce Zaard nonnisi milites Germani sunt, ad auertendas Turcicas excursiones minus idonei, dignetur Majestas sua clementer prouidere, ut istuc addantur Hungari atque milites, qui commodius excursionibus et rapinis hostilibus obuiari possint. Castellum etiam Callo, nuper in partibus superioribus extructum, nunc malo quodam casu

in aliqua parte conflagrasse dicitur; itaque dignetur Maiestas sua Caesarea ei loco tam commeatu quam militibus ita prouidere, ne quid detrimenti ditio Maiestatis suae Caesareae capiat, et locus ille ad tutandas eas partes munitus, conuersa fortuna, quod absit, pernitiem et cladem adferat. Et cum Castellum illud bonis et juribus possessionaribus careat, et hactenus ex solis Nobilium vicinorum bonis sustentatum est, quae ulterius ei intertenendo sufficere non poterunt, Maiestas sua Caesarea dignetur modum aliquem inuenire, et aliqua bona ad idem Castellum deputare, ex quibus milites sustententur. Est etiam in itinere, quo itur ad Agriam, Castellum quoddam Stephani Thibolth, Darocz vocatum, quod si in manus hostium incideret, iter illud Agriense per hostes intercluderetur. Dignetur itaque Maiestas Caesarea illud praesidio aliquo muniendo prouidere.

Sclauonica etiam Confinia, ut sunt Zenthgieorgywara, Capronczа, Varasdinum et Crisium et in Croatia Hraztowicza et Zizek, valde debilia et munitionis indiga esse feruntur: Quibus similiter fortificandis dignetur Maiestas sua Caesarea benigne prospicere, quandoquidem ex illis non Sclauoniae modo omnis, sed et Stiriae et Carinthiae provinciarum quies et defensio pendet. Caeterum Comitatus Vltradanubiani, Castriferrei et reliquiae Zaladienses colonos suos ad reparandum oppidum Canisiense libentissime et promptissime expedituri sunt, juxta Maiestatis Caesareae et Serenissimi Regis Hungariae mandatum; supplicant tamen de praesidio aliquo et defensione prouideri, a quo pauperes coloni, qui robora, palos, virgulta ad reparandum vallum conuehent, ab hostibus diripi nequeant, sed absque metu aliquo operas suas perficere possint. Si enim contigerit aliquos ex laboratoribus per hostes abripi aut trucidari, ita statim dilabentur, ut reduci ad continuandas operas omnino non possint.

Conuectio commeatus in usum militum, vectura bombardarum et aliarum rerum bellicarum, similiter numerus curruum ad id mittendorum, maneant in eo statu, qui superioribus Dietis, et nouissime quoque celebrato Conuentu statutus et ordinatus fuit.

Equites etiam continui per omnes Status et Ordines

Regni seruentur, juxta superiorum Conuentuum, praesertim vero anni MDLXIX. decreta, ea conditione, ut Domini Praelati et Barones ab hujusmodi onere exempti minime intelligantur, qui hactenus, praesertim in Comitatibus Ultradanubianis, parum aut nihil huiusmodi continui equitatus tenuerunt. Alioqui Nobilitas protestatur, se quoque hanc seruandorum equitum continuorum ordinem remissuros, nisi idem ex parte Dominorum Praelatorum et Baronum fiat. Supplicant et Comitatus Scepusiensis, Castriferrei et Zaladiensis, ut pro equitibus pedites alere possint, utpote ad arcendos peditum martalociorum excursus et latrocinia, ac sylvarum latebras inuestigandas equitibus commodiores; Soproniensis vero teneat huismodi milites continuos in Bodonhel, sicuti antea.

Quod ad insurectionem generalem et particularem, eiusque ordinem attinet: referunt se humiliter Status et Ordines Regni ad constituciones, anno MDLIII. item Posonienses anno MDLVI. superinde sancitas; et Maiestati suae Caesareae supplicant, dignetur eas nunc quoque ratas habere.

Similiter de quinti cujuslibet coloni insurrectione supplicant pristinas Regni constituciones etiam nunc seruari, quae videlicet Tirnaviae anno MDXLV. et deinde Posonii MDLV. decretae fuerunt.

Ubi vero Maiestas Caesarea Dominos Barones et Nobiles ac Comitatus, ingruente aliquo hostili metu, ad ferendas suppetias requisitos, aut tarde venire, aut prorsus rem detrectare, aut si venerint, periculi fine minime expectato recedere commemorat, ac proinde fideles suos clementer hortatur, ut deliberent, quo ordine et modo in posterum promtius et celerius ferendis auxiliis inuigilent: Status et Ordines Regni Maiestatem suam Caesaream humiliter et fideliter informant, se hactenus non secus ac stipendiarios milites, summa cum alacritate et promptitudine, quocunque necessitas postulauit, cum iis copiis, quas cogere potuerunt, semper adfuisse, imo maiora etiam, quam aut constitutiones publicae requirunt, aut vires ipsorum ferunt, auxilia contulisse. Quod et deinceps facturi sunt. Modum tamen aut ordinem alium instituere nequeunt, quam qui in supranominatorum Conuentuum constitutionibus decretus fuit, et hactenus obseruatus.

Cæterum ubi Maiestas sua Cæsarea de nonnullis minoribus Castellis hincinde in Regno Hungariæ, et præsertim circa Canisam sitis, vel destruendis, vel aliquo pacto conseruandis, Statuum et Ordinum Regni sententiam exquirit : recordantur fideles Maiestatis suæ Cæsareæ Regnicolæ, superiori triennio expeditos fuisse Canisam et ad illa confinia certos Commissarios, viros præcipuos ex Hungaris et Germanis, qui perlustratis illis omnibus Castellis, quam Maiestati suæ Cæsareæ opinionem de iis retulerint, cum ea nondum sit euulgata, Regnicolis non constat. Videtur tamen fidelibus suis Statibus et Ordinibus Regni Castella illa non aliam ob causam extructa fuisse, nisi ut ex illis, velut ex specula quadam et excubiis, præedae et excursus hostiles Canisam significarentur, et ideo peditibus ex arce Canisa eo missis fuerunt custodita. Extruxerat autem illa Magnificus olim Franciscus Tahy, dum esset Capitaneus Canisiensis, et mille equites ac totidem pedites Hungaros, præter Germanicum præsidium, sub se haberet. Postea autem quamvis numerus peditatus Hungarici, qui prius millenarius erat, ad quadringentos tantum fuisset redactus, tamen vel ex eisdem quadringentis, qui vix custodiendo oppido Canisiensi sufficerent, Castellis illis conseruandis est prouisum ; sicque tot pedites, qui eo imponi consueuerant, e præsidio Canisiensi decedunt. Censerent itaque Status et Ordines Regni, equitum pariter et peditum numerum in Canisa esse adaugendum, ad eum potissimum finem, ut et loco illi finitimo, qui non longe a finibus Austriæ et Stiriæ distat, conseruando et custodiendis præfatis Castellis, tum vero arcendis et martalociorum furtis et rapinis, qui dicionem Maiestatis suæ Cæsareæ miserandum in modum depopulantur, quam rectissime consuli posset. Nam modernum præsidium Canisiense, tum ob paucitatem, tum vero stipendiorum defectum, tutandis illis partibus nunquam sufficiet, nisi aucto militum numero, certiora et uberiora eo stipendia deputentur. Quod ut Maiestas Cæsarea et Regia singulariter et benigne curare velit, Status et Ordines Regni maiorem in modum humillime instant. Atque hæc de Castellis, quæ a peditibus ex præsidio Canisiensi deductis custodiuntur, dicta sunt. Alia quoque Castella iisdem in partibus versus

Canisam habentur, quae diuersi Nobiles hactenus non sine magnis impensis tenuerunt. De iis quoque prouidendis Maiestas sua Caesarea et Regia, juxta fidelium suorum Consiliariorum Hungarorum opinionem, Maiestati suae Caesareae aestate proxima humiliter significatam, benigne dignetur meminisse; nam si aliquod ex eis amittetur, Regnum ipsum ingenti detrimento afficietur.

De puniendis vagis et liberis haidonibus extat constitucio anno MDLVII. per Regnicolas publice decreta, ad quam nunc quoque se Status et Ordines reiiciunt. Addunt tamen hoc, juxta clementem Maiestatis Caesareae voluntatem, ut ea constitucio, quae antea de peditibus tantum fuit sancita, imposterum etiam de equitibus liberis, sub cuiuscunque nomine diuagantibus, miseramque plebem vexantibus, intelligatur; qui utplurimum per Capitaneos Maiestatis suae in partibus superioribus existentes teneri dicuntur.

Porro quod Maiestas Caesarea et Regia se edoctam esse dicit, non solum colonos sed etiam Nobiles quosdam sponte et ultro Turcis in secreto se dedere et subiicere, atque huic malo, quo hosti dicionis suae terminos latius proferendi ansa praebetur, obuiam eundam censet: Statibus et Ordinibus Regni visum est, tributarios colonos et etiam Nobiles unius sessionis, qui iam se Turcis subdiderunt, juxta novissimae Dietae anni MDLXIX. constituciones, in eo quo nunc statu permanere posse; sicuti etiam alios colonos, qui in hunc usque diem se Turcis tributarios, metu seruitutis aut mortis reddiderunt. Deinde tamen Comites et Vicecomites diligenter praecaueant, ne villae aliquae Turcis se subjiciant, et si quae subjicerent, in earum colonos grauiter animaduertant. Nobiles vero, qui ex suis bonis metu hostili aufugiunt, si in arces finitimas se ad habitandum contulerint, liber eis pateat aditus, et in honore habeantur; atque si qui ex eis spontanea voluntate stipendium merere voluerint, admittantur. Protestantur tamen hoc loco Nobiles Comitatus Zaladiensis, nisi eis condigna defensionis remedia adhibeantur, colonos suos iugum Turcicum subire oportere, aut ditione Maiestatis suae Caesareae relicta, alio migrare.

Judiciis octavalibus Status et Ordines Regni eadem lo-

ca et tempora constituunt, quae in superioris anni Dieta fuerunt statuta; nimirum ut partibus superioribus pro octauo die festi Sancti Georgii Martyris in Eperyes, Comitatibus vero ultra citraque Danubium positis pro octauo die festi beati Lucae Euangelistae, hic Posonii judicia celebrentur. In causis autem vetustis, et quae ante cladem Mohachiensem motae, sed in sede judiciaria per aliquot annos non sunt versatae priusquam resuscitentur, praecedat aliqua insinuatio. In causis tamen, quae iam sunt in processu, non requiratur talis insinuatio, sed tantum de futuris intelligatur. Praeterea principium et series causae non ab insinuatoriarum litterarum data, sed a motione litis computetur. Hoc specialiter expresso, quod assessores, tam in sede judiciaria, quam in reuisione appellationum, in praesentiam Domini Locumtenentis deductarum aut deducendarum, esse debeant viri jurisperiti et linguae latinae non ignari. In Sclauonia similiter bis in anno in Ciuitate Montisgrecensis celebrentur, semel in festo Epiphaniae Domini, et secundario in festo beati Jacobi Apostoli; et singuli iudiciorum termini, tam in Hungaria quam Sclauonia, durent diebus quadraginta, exceptis festis.

In sede autem judiciaria Maiestatis suae Caesareae in Eperyes, pro Praelatis intersint Domini Episcopus Chanadiensis, vel Franciscus Pancotanus Vicarius Agriensis alternatim; pro Baronibus vero Domini Michaël vel Nicolaus de Warda, vel Emericus Forgach. Ad reuidendas vero appelationes partium superiorum penes Dominum Locumtenentem adsint domini Judex Curiae, Locumtenens palatinalis, Michael de Rewa, Episcopus Waradiensis et Tininiensis. In judiciis vero partium Ultradanubianarum, et Comitatuum eo spectantium, in tabula seu sede judiciaria Maiestatis suae adsint, pro Praelatis quidem Dominus Nicolaus Telegdinus, Praepositus Strigoniensis, vel Dominus Stephanus Matessy, Praepositus Jauriensis; pro Baronibus vero Paulus Czobor, vel Emericus Merey alternatim. In appelationum vero, ex Posoniensis judiciis emergencium reuisione intersint Domini Weszprimiensis et Tininiensis Episcopi, ac Locumtenens Palatinalis, Ladislaus Banffi, Michael de Rewa, Joannes Balassy. Quod si qui ex praenominatis Dominis aliqua legitima causa impediti,

judiciis interesse non possent, Dominus Locumtenens, habito consilio cum caeteris Dominis judicibus ordinariis, eorum loco alios substituere possit.

Decernunt etiam Regnicolae, quod Dominus Locumtenens, cum sit primarius judex, et in absentia Maiestatis suae Caesareae et Regiae, omnium judicum Regni judicia per viam appellationis in sui praesentiam deducta approbare, vel emendare consueuerit, deinceps omnes causas, etiam ratione quorumlibet bonorum et iurium possessionariorum, instar aliorum judicum ordinariorum (demptis causis in Regem et Regnicolas motis, quae judicio Palatinali subiectae sunt, item causis defectus seminis, quas dominus Judex Curiae Regiae etiam in termino octauarum Locumtenentiae ex decreto Regni adjudicare debet) tempore generalium judiciorum, quorumlibet terminorum in sede judiciaria Maiestatis suae adiudicare possit ; et quod decretum illud, in quo causae, quae per Dominum Locumtenentem, utpote quinque casuum et actuum potenciariorum, dotis, rerum paraphernalium, et id genus aliae denotatae sunt, non de terminis generalium judiciorum, sed solum de termino Locumtenentiae, sive breuium, ut vocant, judiciorum, in quo ne alii quidem Domini judices bona possessionaria, praeter defectum seminis, dijudicare solent, intelligi debeat.

Decreta serenissimorum Ludouici primi, et Mathiae Regum, de fodinis minerariis renovari et in usum revocari posse, Status et Ordines Regni minime censent, utpote quae postremis Wladislai Regis decretis abrogata et antiquata fuerunt ; verum Maiestati suae Caesareae fideles Regnicolae humiliter supplicant, dignetur illud Wladislai Regis decretum nunc quoque ratum habere, nimirum ut si quae in bonis Dominorum et Nobilium fodinae minerariae reperientur, de iis saltem debitae urburae fisco persoluantur.

Quod vero Sacratissima Maiestas Caesarea processum illum, qui in causis bonorum per defectum seminis ad fiscum deuolutorum, a Serenissimis Regibus Mathia et Wladislao institutum, et decreto tripartito insertum, nunc quoque in usum reuocari postulat : scire clementer dignetur Maiestas sua Caesarea, hoc etiam tempore nullam processibus illis tunc institutis injuriam fieri, sed omnino ita bo-

na per defectum seminis impetrata adjudicari, nisi quod quaelibet causae, juxta seriem antiquitatis suae levari solent, ne videlicet noua et recentior causa vetustam et ante unius hominis aetatem inchoatam praecedat, quae quidem series cum antiquitus instituta, tum vero anno MDLXIII. publice confirmata fuit.

Monetam polonicam, ut prorsus vilem, et non solum Regnicolis sed etiam, fisco damnosam publico Maiestatis suae Caesareae et Regiae edicto, a nemine recipiendam, sed prorsus abolendam esse judicant, sub poena confiscationis pecuniae ; quod sic fiet, si etiam in Camera Cremniciensi et aliis Maiestas sua Caesarea prohibebit, ne aurei et taleri, aut moneta alba pro grossis polonicis permutentur. Praefigunt autem festum sancti Michaelis, ut interea quidem recipiatur, sed sub hoc spatio temporis istud interdictum per Vicecomites ubique publicetur, et deinde eo elapso, ubicunque talis moneta in Regno reperietur, statim in duabus partibus fisco applicetur, et tertia pars accusatori cedat. Supplicant hic Regnicolae humiliter Maiestati suae Caesareae, ut violentias diversas Polonorum, quas partim Domino Francisco Thurzo prope arcem Arwa, partim vero Comitatibus Scepusiensi et de Saros intulerunt, et inferre quotidie non cessant, compescere dignetur ; quas quidem violentias ex supplicatione dictorum Domini Thurzo et Comitatuum Maiestas sua Caesarea benigne intelligere dignetur.

Admonitionem Maiestatis Caesareae et Regiae de nonis frugum et vini, a colonis per dominos terrestres non auferendis, nisi eo pretio, quo aliis vendi possent, prout planc paternam et christiano principe dignam, Status et Ordines amplectuntur, et unanimi voto statuunt, ea in re consiticiones publicas anni MDL. sancitas, et nunc per Maiestatem suam Caesaream citatas, etiam deinceps firmiter obseruandas esse. Quod ut per Maiestatis quoque suae Caesareae officiales et Camerarios obseruetur, Maiestas sua Caesarea dignetur passim ubique serio mandare.

Quod attinet ad querelas negociatorum, qui bobus quaestum faciunt, quiue per quosdam dominos terrestres vias publicas constringi et coangustari queruntur ; scire dignetur

Maiestas sua Caesarea vias publicas nemini esse prohibitas. Verum quia secus eiusmodi vias saepenumero sata seu seminaturae in agris fiunt, et boues numerosi, quando abiguntur, capto latissimo spatio, illas proterunt et conculeant; ideo ad euitanda talia damna viae fossa et sepibus circumvallatae custodiuntur. Quia igitur graue nimis et onerosum foret, pro huiusmodi casu notam infidelitatis subire, qua videlicet turbatores prouentuum Regiorum condemnari solent : ideo Status et Ordines Regni humiliter supplicant, ne tali onere grauentur.

Praeterea Maiestas sua Caesarea et Regia benigne postulat, ut cum quotannis tam in Conuentibus, quam alias diversae querelae fiant, contra equites Hungaros, qui ad pascua seu gramina aestatis tempore equos suos deducunt, certi arbitri seu Comissarii ex parte Comitatuum instituantur, qui certum modum et aestimationem commeatus praefiniant, quantum scilicet militi a colono pro commeatu subministrato solvendum sit. Status et Ordines Regni cum videant miseram plebem multis variisque modis afflictam id praestare nequaquam posse, sed id quod colonus militi dare potest, praesenti pecunia persolvatur; ideo humiliter judicant, limitationem illam victualium fieri non posse. De pascuis vero quamdiu illa militibus libera sint, extant constitutiones in annis MDLXIII. et MDLXIX. decretae, quas jubeat Maiestas sua Caesarea et Regia obseruari.

De Regnicolis inuicem pugnantibus, ac huiusmodi tumultibus compescendis, habentur in Regno Maiestatis suae Caesareae leges tum veteres, tum etiam postremis publicis constitutionibus constitutae; in quibus non parua poena est sancita. Supplicant Status et Ordines Regni Maiestati suae Caesareae humiliter, ut eas obseruari mandet, neque aliquid inusitati ea in parte induci patiatur.

Atque haec sunt, quae fideles Maiestatis suae Caesareae Regnicolae ad propositiones Maiestatis suae humiliter respondere voluerunt; supplicantes, ut Maiestas sua Caesarea omnia aequi bonique consulere et clementer approbare dignetur. Quae vero sequuntur, cum et illa ad publicum ipsorum commodum et tranquillitatem pertinent, humiliter subnecten-

da duxerunt. Ad quae similiter clementem Maiestatis suae Caesareae et Regiae resolutionem omnibus votis expectant.

Primum itaque de arendatione Decimarum, ea quae tempore foelicis coronationis Serenissimi Regis Rudolphi sancitae, sed postea ob temporis breuitatem in commodiorem decernendi occasionem rejecta fuerunt, nunc repetunt et statuunt, ut si Decimas quaspiam Praelati arendare voluerint, eas Maiestas sua Caesarea in locis ad sua confinia prorsus et penitus propinquis arendaro possit. In locis tamen a confiniis remotioribus, nemo Capitaneorum, Camerariorum aut Officialium, proprii lucri et commodi causa, Decimas contra dominos terrestres arendare ausit. Decimae autem omnes, quae hactenus in specie sunt collectae, etiam in posterum eo modo colligantur, idque fiat juxta modum et ordinem in articulis anni MDXLVIII. conscriptum. Et si qui Capitaneorum, Camerariorum, aut aliorum secus facerent, officio priuentur. Maiestas etiam sua Caesarea articulos anni MDLXIX. super Decimis editos, et hactenus per Capitaneos non obseruatos, ubique mandet obseruari. Nobiles vero, qui per Turcas sedibus pulsi, in Confiniis habitant, Decimas propriorum bonorum valeant arendare. Deinde neque Nobiles de terris ad Curias eorum nobilitares pertinentibus aut extirpatitiis, neque Ecclesiasticae personae de suis vineis decimas dare teneantur.

Et quia in negocio Decimarum grauissimae fiunt et iniquissimae exactiones, ita ut pro singulo frugum manipulo singuli duo nummi exigantur et vinum pennae, uti appellant, supra Decimam extorqueatur; ideo statuunt Regnicolae contra iniquos huiusmodi exactores, quod Capitaneus ipse, qui Decimatores emittere solet aut officiales alii quicunque, si insolenter et contra publicas constitutiones in exactione Decimae processerint, euocentur in praesentiam Dominorum judicum ordinariorum, et causa ibidem extra omnem seriem adjudicetur, et ipse Capitaneus seu officiales alii quilibet pro violentia in ducentis florenis, ac pro refusione damni in poena dupli conuincantur, et exequutio fiat per testimonium Capituli aut Conuentus, ac hominem Regium, contradictione, inhibitione et repulsione non obstantibus. Indebiti tamen accusatores in

poena talionis condemnentur, et similis vicissim contra eos executio fiat.

De vectura vero Decimarum, Regnicolae adhuc statuunt, ut colonis, qui Decimas inuehunt, pro labore decimus quisque manipulus pendatur, juxta decreta Wladislai Regis et veterem consuetudinem. Sed quia Capitanei quidam, et potissimum Agrienses, ac Camerarii Cassouienses eorumque Decimatores, miseram plebem, sexdecim aut viginti et amplius milliaribus ab ipsis distantem, contra aequitatem et contra antiquum morem, ad conuehendas Decimas tam vini, quam frugum violenter compellunt, ita ut incommodo miseris hominibus tempore, dum videlicet aut arandi aut serendi tempus esset, cum jumentis longinquam talem vecturam subire necesse sit; ideo conclusum est, ut si tales Decimatores cum colonis de tali vectura concordare poterunt, bene, sin minus, non possint ad talem longinquam et intolerabilem vini et frumenti decimalis vecturam, absque mercede inuiti compelli; et qui contra hoc decretum facerent, conuincantur sub praemissa ducentorum florenorum poena, extra omnem seriem eis infligenda, et similis execucio contra eos fiat. Ex agris tamen suis coloni teneantur Decimas in villam importare, et in tuto collocare, uti in decreto Wladislai Regis continetur. Trituratoribus etiam frugum et bladorum decimalium, ea merces per Decimatores reddatur, quae passim aliorum trituratoribus dari consueuit. Quo in loco Status et Ordines Regni Maiestati Caesareae et Regiae humiliter supplicant pro Capitulo Agriensi, ut illi sua Maiestas, ex pietate et aequitate sua, clementer permittere dignetur Decimas suas districtus Zerench, et oppidi Geoncz, juxta publicas constitutiones et antiquam Ecclesiarum libertatem, pro se ipso colligendi, et in specie percipiendi. Alias autem Decimas suas idem Capitulum humiliter offert se, vel Domino Capitaneo Agriensi, vel Camerae Cassouiensi in usus Maiestatis suae Caesareae arendare, dummodo earum persolutio statis suis temporibus, praesenti pecunia, absque longa dilatione deponatur, ea vero, quae eis pro tali arenda debentur, per Capitaneum Agriensem persoluantur.

Caeterum Regnicolae coguntur veterem ipsorum querelam de insolita Tricesimae exactione repetere, et pro eo

abusu tollendo, Maiestati Caesareae quam humilime supplicare. Nam eo insolenciae Tricesimarum exactores tam in superioribus, et hisce propinquioribus partibus, quam in Regno Sclauoniae emerserunt, ut de ouis, pisciculis, allio, cepis, lacte, caseo, et similibus minutis reculis, quae de uno in aliud forum deferuntur, Tricesimam exigere non dubitent; imo frequenter evenit, ut etiam de victualibus Dominorum Praelatorum et Baronum, quae ad usum eorum Viennam aut Posonium vehuntur, per Tricesimatores Owarienses, Sopronienses et eius filiales, Tricesima violenter exigatur; cum tamen illa non nisi de iis rebus et animalibus exigenda esset, quae extra Regnum euehi seu educi, aut ex aliis locis et prouinciis in Regnum questus causa et non ex propria Nobilium agricultura et allodiatura (cuius eductio libera semper fuit, et nunc esse deberet) inuehi et induci solent.

Inter Reverendissimos Dominos, Archiepiscopum Strigoniensem, nuper mortuum, ac Episcopum Vaciensem, certa lis et controuersia orta fuit, de Decimis quorundam villarum Comitatus Neugradiensis, ita ut illas uterque eorum diuersis hominibus elocauerit; qui easdem Decimas bifariam a miseris colonis extorserant. Cum itaque inter duos Praelatos de proprietate Decimarum hoc pacto contendentes Maiestas Regia ordinarius sit judex: dignetur Maiestas sua Caesarea et Regia eam litem dirimere, ne miseri homines, a Turcis quoque nimiis exactionibus oppressi, huiusmodi Decimarum in duas diuersas partes pensione, contra Deum vexentur.

Quoniam autem certi ex Regnicolis sunt, qui juxta constitutiones anni MDLXIX., bona sua tempore disturbiorum per rebellos occupata, et nunc ad arces Maiestatis suae Caesareae possessa, ad se pertinere, coram Commissariis, per Maiestatem suam et Regnicolas ad Lelez expeditis, mediantibus testimoniis et etiam priuilegiis suis comprobauerint, nondum tamen illa eis sunt restituta: supplicant Status et Ordines Regni Maiestati suae Caesareae, dignetur ea illis, juxta dictas publicas constitutiones, per Maiestatem suam confirmatas, reddenda mandare.

In Transsyluania autem sunt plures, qui pro bonis et juribus possessionariis cum fidelibus Maiestatis suae Caesa-

reae litem mouerunt, eamque in sede Maiestatis suae Caesareae prosequuntur; Regnicolis vero fidelibus Maiestatis suae Caesareae etiam cum eiusmodi personis, quae extra limites Transsyluaniae, in dicione Maiestatis suae Caesareae bona habent, non licet jure agere: itaque Status et Ordines Regni humiliter supplicant, dignetur Maiestas sua Caesarea benigne modum et viam aduenire, qua liceat cum Transsyluanis ultro citroque, quam quisque litem et causam habuerit, jure mediante prosequi.

De redimendis Castris ad Austriam, et Ciuitatibus ad Poloniam oppignoratis, item de finibus seu limitibus Regni Hungariae et Sclauoniae, versus Moraviam et Austriam, Stiriamque et Carinthiam existentibus, Maiestas sua Caesarea dignetur Statuum et Ordinum crebras supplicationes clementer in mentem reuocare, et deputatis utrinque Commissariis idoneis, reuisionem ipsam incipiendam mandare.

Quia autem a Dominis quoque Germanis huiusmodi finium reuisio urgeri dicitur: dignetur Maiestas sua Caesarea contencionem illam metalem, quae inter colonos Domini Francisci Nadasdy, ad Borsmonostra pertinentes, ac oppidanos de Kyrschlagh Austriacos orta est, et alias omnes differentias per Commissarios dirimendas mandare. Item est terra quaedam in Comitatu Castriferrei Zeekfeolde appellata, quae ex adiudicatione Commissariorum tam Hungarorum quam Germanorum, quibusdam Nobilibus eius Comitatus reddi debet, ac super ejus obtentione litterae quoque ex utraque Cancellaria tam Hungarica quam Germanica extant: dignetur Maiestas sua Caesarea et Regia eam terram per Commissarios nouiter exmittendos, Nobilibus, qui eam obtinuerunt, restitui jubere, et mandare Francisco Schenck, Capitaneo in Kewsegh, ut ab illis terris occupandis deinceps abstineat. Commissarii autem ex parte Hungarorum ad hanc reuisionem terrae Zekfeolde, et ejus differentiae, quae inter Dominos a Kinsperg, ac Nobiles de Eor mota est, deputati sunt Domini Episcopus Tininiensis, Locumtenens Palatinalis, Nicolaus Istwanffy, Emericus Pethe, Protonotarius et Director causarum Maiestatis suae Caesareae, qui ad festum beati Stephani Regis cum Commissariis Germanis, a Maiestate sua Caesarea designandis, eo pro

ficiscantur, et juxta litteras adiudicatorias ei controuersiae finem faciant. Perinde ad reuisionem metarum seu limitum inter Hungariam et Moraviam jam nunc deputantur pro Commissariis Domini Episcopus Tininiensis, Ladislaus Banffy, Comes Julius a Salmis, Magister Gregorius Balogh, Protonotarius Domini Judicis Curiae et Director.

In eo quoque conqueruntur Regnicolae, qui in finibus Austriae et Morauiae habitant, quod cum coloni aliqui siue quando quippiam deliquerint, siue alias qualitercunque in Austriam aut Morauiam confugerint, per Dominos Austriacos et Morauos etiam ad juridicas repetitiones non restituuntur. Itaque Maiestas sua Caesarea dignetur clementer modum inuenire et statuere, ut hujusmodi fugitiui coloni ab eiusmodi Dominis et Nobilibus Austriacis, in quorum bona condescenderint, de facto reddi debeant.

Porro Maiestatem Caesaream benigne meminisse Regnicolae existimant, quomodo vetusta lis fuerit inter familiam Chapy, Soos et Zrittei aliosque fratres condiuisionales, ut actores ab una, ac haeredes Seredianos uti in causam actos, partibus ab altera, ratione arcis Kewesd. Quam quidem litem pars actrix, pertransitis omnibus judiciorum terminis et processibus, obtinuerat, postremoque, cum eadem causa per viam appellationis in praesentiam Maiestatis suae Caesareae deducta fuisset, eam Maiestas sua Caesarea approbauerat; verum dum litterae adiudicatoriae per Magistrum Prothonotarium Domini Judicis Curiae conscriberentur, eas Maiestas sua Caesarea, ad partis succumbentis instantiam, extradari prohibuerat. Cumque in proxime celebratis generalibus judiciis per Dominos Judices Regni ordinarios ea prohibitio de jure fieri non potuisse comperta sit, adiudicatoriae litterae parti triumphanti redditae fuere. Sed quia earum annuum tempus, quo videlicet tempore legitima statutione firmandae et stabiliendae fuissent, illa detentione effluxerit, neque tamen propterea dicti actores in justis juribus suis detrimentum pati debeant: Status et Ordines Regni unanimiter deliberant (cui deliberationi ut Maiestas quoque sua Caesarea benigne consentiat, humiliter praecantur), ut non obstante annua reuolutione jam diu elapsa, litterae ipsae adiudicatoriae suum

vigorem retineant, et cum iisdem litteris pars triumphans ad executionem procedendi plenariam habeat facultatem.

Praeterea cum Conuentus Ecclesiae Beati Michaelis Archangeli de Chorna jam multis retroactis annis executiones solitas facere cessauerit, peculiarisque is Conuentus sit, qui in Comitatu Soproniensi antiquitus ad executiones processit; ideo eundem Conuentum restaurandum Regnicolae censent, et in posterum executiones ab eo in Comitatu Soproniensi fieri debere statuunt; ita tamen ut illae executiones, quae per Capitulum Castriferrei hactenus in Comitatu ipso Soproniensi factae sunt, in suo vigore maneant, et Dominus Praepositus modernus curet, ut personae conuentuales pleno numero et Notarius idoneus continue istic adsint, ne quis error in publicis Regnicolarum executionibus committatur. In partibus tamen Comitatus Soproniensis versus Chepregh, et aliis quae sunt extra districtum Rabakeoz, tam Capitulum Castriferrei, quam Conuentus Chornensis aequaliter procedere valeat. Hoc quoque Regnicolae statuunt, ut pretium litterarum, quae ex Capitulis vel Conuentibus emanari solent, moderetur, et earum taxa deinceps, juxta decreta Wladislai Regis superinde edita, exigatur.

Porro Status et Ordines Regni unanimiter supplicant, ut Maiestas sua Caesarea omnes eorum appellationes sub praesenti eorum Conuentu reuideri faciat, ne miseri causantes juribus ipsorum frustrentur, et inanes expensas fecisse videantur.

Comitatus de Beregh supplicat, ut cum nunc Supremo Comite careat, et illud officium semper ex arce Munkach fuerit administratum, quod nunc Dominus Gaspar Magochy possidet, dignetur Majestas sua Caesarea illum in Comitem Comitatus Beregh benigne constituere.

Quamquam autem in superiori Conuentu anni MDLXVII. publice cautum fuerat, ne procuratores in sede judiciaria Maiestatis suae, aut etiam in Comitatibus aliter causas agerent, nisi prius praestito juramento, quod vocant calumniae; quia tamen Regnicolae ob procuratorum varia inuenta parum commodi ex eo decreto sensisse videntur, tum quod huiusmodi jurati procuratores multum optant mercedis, vel pro

sola unica actione, tum quod tacite nonnunquam inter se conspirant contra quosdam causantes, ne videlicet illi procuratores conducere possint: ideo statuunt nunc unanimiter, ut deinceps procuratores etiam nullo praestito juramento, tam in sedibus Comitatuum, quam in octauis ubique possint procurare, et causas agere, ostensis tamen, uti antiquus mos est, litteris procuratoriis principalium suorum.

Caeterum Joannes Krusith violenter ademit a Nicolao Baloghy, veterano milite, sed qui iam ob ingentes podagrae dolores omnibus fere membris captus est quoddam praedium Saap vocatum, in Comitatu Neugradiensi situm, ex quo se ac liberos sustentabat. Itaque Regnicolae statuunt, ut intra festum beati Georgii Martyris praedium illud dicto Nicolao Baloghy restituat, quod si restituere nollet, proscribatur, juxta articulos anni MDLXIII.

Porro Regnicolae non sine gravi dolore conqueruntur Maiestati suae Caesareae contra Transsylvanos, qui non contenti ea ditione, quae ex transactione cum eis facta, ipsis cessit, aliquot villas in Comitatu de Zabolch, qui Comitatus ipsis nequaquam est datus, existentes, pro se violenter occupant, utpote bona Capituli Agriensis, Polgary et Zentmargita, ac possessionem Anthonii Teghzes, Monostor vocatam, et alias plures. Praeterea Tricesimatores Transsylvani ad Comitatum Zatmariensem et de Zabolch, nescitur unde moti, frequenter venire, ac pecora miserae plebis, quae est in ipsa peculiari Maiestatis suae ditione, conscribere solent, et deinde etiam a vitulis unius anni aut minoribus quoque mulctam pecuniariam exigunt, in manifestum derogamen et perniciem miserae plebis.

Deinde Maiestas sua Caesarea in proxime praeterita Dieta generali, Statibus et Ordinibus Regni sui clementer significauerat, se vigore transactionis cum Transsylvanis initae, bona in Comitatibus Bihariensi, Craznensi, Zolnok mediocri, et Maramarusiensi, ita illis concessisse, ut publica dica et labores a Transsylvano exigerentur, priuati tamen prouentus eorundem bonorum illis salui permanerent, qui ea bona haereditario iure possiderent; Regnicolae tamen Maiestatem suam Caesaream humiliter informant, a Transsylvanis eam tran-

sactionem multifariam violari; occuparunt enim nunc totaliter bona Domini Francisci Dobo, pertinentias Pochay et Peer, quas pater eius et ipse hactenus libere possedit; item Stephani Swliok et Valentini Preposthowary ac Benedicti Farkas, ac alterius Stephani Melyth, et Thomae ac Petri Kende, in Vgocha et Maramarusiensi Comitatibus existentes. Itaque summa cum humilitate Maiestati suae Caesareae supplicant, dignetur clementer hanc Transsylvanorum licentiam auertere, et mandare, ut limites eis concessos minime transeant, atque Tricesimatores quoque suos a molestanda ditione Maiestatis suae Caesareae prohibeant.

De arce Selyn, in Sclauonia sita, dignetur Maiestas sua clementer id, quod dignum et iustum est, statuere, ut Dominus Batory iuribus suis iam tandem adeptis gaudere queat.

De eo quoque Regnicolae Maiestati suae Caesareae humiliter supplicant, ut salarium Domini Locumtenentis Palatinalis augere dignetur, et tantundem ei solutionis clementer constituere, quantum eius praedecessor habuit; similiter Domino personalis praesentiae Locumtenenti. Dignetur etiam committere, ut consuetum salarium Magistris Prothonotariis Domini Locumtenentis personalis praesentiae nec non Assessoribus, tam hic Posonii, quam in Eperyes in sede judiciaria Maiestatis suae Caesareae existentibus, e Camera integre persoluatur, ne propterea judicia aliquem defectum paciantur.

Gaspar Tardy viam illam publicam, quae inter Galgocz est, de qua ipse telonium exigit, ponte consternat, sub amissione telonii, ne postae et negocia suae Maiestatis remorentur.

Postremo supplicationes quasdam priuatarum personarum, videlicet liberarum et montanarum Civitatum, et heredum olim Nicolai Orozlankewy, ac viduae olim Gregorii Kwn, nec non Laurentii Balyka, veterani et vulneribus debilitati militis Agriensis, qui petit prouisionem; item Stephany Belnay, militis similiter Agriensis, qui Mathiam Trhary transfugam et Turcarum itineris ducem manu cepit, aliorumque plurium, cum hoc praesenti eorum scripto, Regnicolae Maiestatibus suis

humiliter exhibent, supplicantes, dignentur eas primo quoque tempore perlectas, cum optato responso expedire.

Kivül: Responsum Hungarorum ad propositionem. Exhibitum X. Martii 1574.

(Egykorú irat a M. Tud. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

IV.

1574. Márczius 15.

Rudolf ifjabb királynak és Erneszt főherczegnek javaslata, az országgyüléshez intézendő királyi leirat tárgyában.

Sacra Caesarea Regiaque Maiestas, Domine ac genitor observandissime. Praemisso semper condigno filialis observantiae cultu, sacrae Maiestati vestrae commodissimam valetudinem, summa rerum prosperitate auctam, ex animo precamur.

Habito ad propositionem in praesenti Conventu, Maiestatis vestrae nomine et loco, per nos, die prima currentis mensis, factam, ab Ordinibus et Statibus inclyti huius Hungariae regni responso, nobis decima demum die eiusdem mensis, a prandio versus serum exhibito, illud confestim Maiestatis vestrae consiliario et camerae aulicae praesidi, nobili fideli nobis dilecto Richardo Strein, domino in Schwartzenau etc., cuius discessum Maiestas vestra tantopere urgebat, pro voto suo communicavimus; inde similiter Camerae etiam Hungaricae opinionem desuper requisivimus, qua post biduum a facta requisitione accepta, negocioque tandem inter intimos etiam Maiestatis vestrae consiliarios, camerarium et consilii bellici praesidem, nobiles, fideles nobis dilectos, Leonhardum ab Harrach natu maiorem, liberum baronum in Roraw etc. et Georgium Teuffl, liberum baronem in Gundersdorff etc. discusso, dictum responsum, adiuncto nostro etiam voto atque opinione, ad Maiestatem vestram obsequenter transmittimus. Persuasum nobis habentes Maiestatem vestram exiguam, quae negocio deliberando necessario tribuenda fuit, moram aequo animo laturam, rebusque in maturam consultationem deductis, quid praeterea factu opus videbitur, opportune deliberaturam, ac pro sua aequanimitate, sublevandis tam publicis quam priva-

tis afflicti huius Hungariae regni difficultatibus, quicquid poterit, remedii applicaturam.

Cum autem rebus in meliorem ordinem redigendis exoptata diu multumque Maiestatis vestrae praesentia plurimum haud dubie momenti allatura, ipsisque fidelibus Regnicolis eandem in primo responsi limine debita humilitate urgentibus, singulari solatio futura esset; nos sane, etsi huiuscemodi Ordinum et Statuum seu nostro potius desiderio si per affectiorem Maiestatis vestrae, quae nobis dies noctesque ob oculos versatur, valetudinem liceret, tanto magis satisfieri optaremus, quanto plus attritis Regni huius rebus inde commodi accessurum videtur. Consideratis tamen diversis, quae hoc loci praeter valetudinem occurunt impedimentis, eius, quicquid est, benigno Maiestatis vestrae arbitrio obsequenter permittimus.

Ad rem ipsam autem quod attinet, etsi non desint multae et graues causae, quibus Maiestatis vestrae postulationi de dica per fumos exigenda insisti posset, idque communi suffragio Camera Hungarica omnino faciendum sentiat; quia tamen nulla id obtinendi spes affulget, et ista innovatio Ordinibus et Statibus non solum per se, sed etiam propter continui subsidium, gratuitasque colonorum operas, antehac per portas connumerari et exigi solitas, deinceps vero, si aliqua hoc loci mutatio instituatur, ad eundem modum dirigendas, gravis et odiosa admodum futura esset; idcirco oblato ad biennum per Ordines et Status duorum per singulas portas florenorum subsidio, clementer acquiescendum, et hac in parte, praesenti inprimis rerum et temporum statu, tantominus difficultatis movendum existimamus, quod prioris anni terminos exigendae et solvendae dicae assignatos, praeter morem, duorum mensium spacio breuiores constituerunt. Et sicuti non dubium est, quin si connumeratio per fumos denuo urgeatur, etiamsi non succedat, multum tamen inde offensae nasciturum sit, vel etiamsi (quod animum nostrum nunquam inducere possumus) obtineretur, verendum tamen videtur, ipsos Ordines et Status in praestando promisso minus promptos futuros, et per consequens ad Maiestatem vestram ex connumeratione secundum fumos minus fortassis, quam secundum solitam et consuetam

portarum connumerationem commodi atque emolumenti esse rediturum: ita si eorundem oblationi, pro conditione rei satis tolerabili locus detur, id gratum adprime habituros, indeque nobis etiam apud eosdem Ordines haud dubie multum benevolentiae accessurum esse.

Petita portarum rectificatio, cum possessiones et villae per Turcas exustae, aut colonis in servitutem abductis, desolatae, a dica merito sint eximendae, neutiquam detrectanda, sed benigne admittenda videtur. Ut autem fraus ex condescensionibus inde sequentibus nasci solita, quae in responso Statuum silentio praeteritur, deinceps caveatur: Camerae hungaricae serio iniungendum est, ne hac in parte suo officio deesse, sed cum prouentus dicae alias satis sint tenues, sedulo et diligenter advigilare velit, ne in rectificatione portarum, privati questus gratia, a quovis hominum quicquam fraudis committatur.

Porro quia Ordines et Status, quo ad tributarios, molitores, libertinos, carbonarios, sectores, nec non salaria dicatorum, viceccomitum item exemptiones et lucrum Camerae ad Maiestatis vestrae arbitrium sese componunt, acquiescendum est.

Modus de exigenda a Ruthenis et Valachis dica, per Ordines et Status regni propositus, videtur observandus: eo addito, quod Rutheni et Valachi, qui in villis alias per colonos Hungaros habitatis, ideoque solutioni dicae obnoxiis, consederunt et terras colunt, aliorum instar colonorum decimas solvere teneantur.

Similiter ad cohibendos eosdem Ruthenos et Valachos ab assuetis furti, rapinae et aliis id genus maleficiis statuta publica Novisolii antehac edita et per Ordines ac Status allegata observentur.

Ut gratuitae duodecim dierum operae denuo concessae, ad munienda, secundum petitionem Ordinum et Statuum, loca finitima convertantur, consentiendum; earum autem operarum distributio, cum in eo multum momenti situm sit, Maiestati vestrae, cui communis omnium regnicolarum defensio incumbit, omnino reservanda videtur, ne labores in usum publicum destinati in privatum commodum transferantur, neve concessa uni aut alteri in confiniis turcicis existenti et bona

propria tenenti, ad communienda eadem colonorum suorum operis utendi facultate, alii ab hoste remotiores, aut in vicino aliquo Turcis loco, minus tamen periculoso, vel alias mediocriter munito degentes, eodem praetextu, similiter colonorum suorum operas sibi usurpare praesumant, sicque neglectis aedificiis et locis hostium insultibus expositis, privato potius cuiuslibet affectui, quam publicae necessitati serviatur. Licet autem verendum sit, Ordines et Status in committenda Maiestati vestrae operarum distributione difficiliores sese exhibituras, tamen cum hoc loci non de privato commodo captando, sed de publica potissimum clade vitanda agatur, dubium non est, quin, facta iisdem certa et firma spe, Maiestatem vestram pro ea, quam de conseruandis Hungariae reliquiis gerat cura atque sollicitudine illorum locorum, quae prae caeteris in discrimine versari et fortificatione indigere videbuntur, condignam rationem habituram esse, ad Maiestatis vestrae arbitrium obsequenter sese hac in parte accommodaturi sint.

Sic restantias etiam operarum, quae superioribus annis praestandae erant, omnino arbitramur exigendas, cum pecunias pro eiusmodi laboribus gratuitis in plerisque Comitatibus praesertim vero remotioribus a colonis exactas et numeratas esse intelligamus.

Hoc loci decernendum etiam videtur, ut in posterum exactores eiuscemodi laborum gratuitorum iis, qui labores suos praestiterunt, vel in pecunia parata persoluerunt, de praestitis aut persolutis laboribus quietantias sive recognitiones dare teneantur, ne miseri coloni ad subeundum idem onus pluries impellantur.

De recipienda pro operis huiusmodi gratuitis pecunia, de singulis scilicet portis ad singulum diem decem nummis hungaricis, eaque pecunia ad manus eorum, quos Maiestas vestra deputaverit, assignanda, quo illorum loco alii, qui id operae praestent, mercenarii conduci possint; in eo sane nihil difficultatis mouendum, sed id solummodo statuendum videtur, ut cum nonnulli pro persona tantum sua, alii vero equis etiam ac bobus adhibitis operas gratuitas praestare soleant conveniens quoque taxa constituatur ab iis exigenda, qui non pro

sua solum persona labores gratuitos praestare, sed equos etiam suos aut boves iisdem adhibere tenentur.

Aequum etiam est, ne pecuniae ad praestandas operas gratuitas numeratae in alios usus transferantur, sed prout petitur, directe ad fortificationem confiniorum insumantur.

Quoad petitam a Statibus et Ordinibus oppidorum, arcium et locorum Agriae, Zenderew, Zaard, Calo, Darócz, et Sclavonicorum confiniorum fortificationem, arbitramur informationem esse summendam, quid hac in parte statuendum et cui potissimum dictorum locorum succurrendum videatur, facta interim Regnicolis oblatione, Maiestatem vestram eorum, quae ad conservanda memorata loca necessaria essent futura, sedulo invigilaturam esse.

Significandum etiam videtur Statibus et Ordinibus, pro defensione colonorum ad restaurandum oppidum Canisiense expeditorum, pro eo ac moneant, iam praesidium istuc esse destinatum.

De convehendo in usum militum praesidiariorum commeatu, item de vectura bombardarum, aliarumque rerum bellicarum, superiorum Conventuum decreta observentur.

Quoad continuos equites, iuxta superiorum Conventuum decreta alendos, hacque in parte Praelatos etiam et Barones pari onere aggravandos, iustam hoc loci Ordinum et Statuum petitionem existimamus, simulque supplicationi Comitatuum Scepusiensis, Soproniensis, Castriferrei et Zaladiensis de alendis loco equitum peditibus, cum istic locorum maior peditatus usus sit, benigne assentiendum arbitramur, ita, ut pro duobus equis tres pedites alantur. Hoc tamen in loco quomodo memorati Comitatus inter se convenerint, Maiestas vestra ex consilio bellico informationem petere poterit.

Et quia compertum est, in praestandis continuis equites minus idoneos ali; cuiuslibet arbitrio permittendum videretur, loco continui pecuniam pro rata solvere.

In eo autem diligenter laborandum erit, ut distributio continui, non minus quam operarum gratuitarum, Maiestati vestrae libera reservetur, quo confiniis rectius prospectum esse possit.

Nobilium insurrectionem hocce praesertim tempore, om-

nino urgendam censemus. Licet igitur Ordines et Status hoc etiam loci suo more ad constitutiones Regni superinde sancitas se referant, quia tamen illas hactenus parum obseruatas, nostris etiam temporibus minus accommodatas esse constat; in tanta autem, qua tenues Hungariae Regni reliquiae de die in diem magis magisque premuntur necessitate, praesenti semper subsidio opus sit, quo, ingruente ex improviso violentia aliqua, sinistris hostium machinationibus atque conatibus, coniunctis viribus atque consiliis, occurri possit. Idcirco consultum omnino iudicamus, ut Maiestas vestra eosdem Ordines et Status ad amplectenda huiusmodi defensionis remedia, pro eo quo communis patriae et periculi ratione sibi invicem coniuncti sint vinculo, haud gravatim ac tanto etiam lubentius inclinare velint, quo magis necessitas id postulare videtur; planeque confidimus, ipsos tum Maiestati vestrae obsequendi, tum se, suosque defendendi studio, morigeros hac in parte sese exhibituros esse.

Colonorum insurrectionem, cum eorum in bello exiguus usus esse possit, Ordinesque hoc etiam loci a prioribus Regni constitutionibus difficulter videantur recessuri, in pristino statu relinquendam ducimus.

De ferendo etiam mutuo auxilio, Ordinum et Statuum oblationi atque resolutioni, cum ad instituendum alium sibi invicem suppetias ferendi modum, haud facile induci posse videantur, nostro iudicio, acquiescendum erit.

Quoad castella circa Canisam sita, cum haud obscure appareat, propositum Ordinibus et Statibus ad conservanda eadem medium, quo nonnulla ex illis demolienda innuitur, minus esse gratum; ad eximendam igitur ipsis omnem hoc loci alieni quippiam cogitandi occasionem, non abs re futurum arbitramur, ut Maiestas vestra se, quoad uspiam potis sit, conservandorum eorundem castellorum benignam curam esse habituram offerret, ac curam hanc omnem ad consilium bellicum reiiceret.

De cohibendis et puniendis omnis generis depraedationibus et excursionibus, quibus hostis alias fortassis minus grassaturus et quiete intra suos limites mansurus, ad agendum praedas et in ditionem Maiestatis vestrae irrumpendum pro-

vocatur, serio omnino agendum, ac non modo in praedones illos, sed quoscunque etiam Praelatos, Barones, Nobiles, Capitaneos et alios cuiuscunque status extiterint, debito modo animadvertendum, atque id ipsum iuxta Statuum et Ordinum decretum, de equitibus etiam praedam agentibus, aut quocunque modo iniurias seu violentias exercentibus, intelligendum existimamus.

Ad spontaneam deditionem quod attinet, Statuum et Ordinum decreto acquiescendum videtur, constituta tamen in eos, qui de spontanea deditione convicti fuerint poena, eiusque executione Capitaneis demandata.

Annexa hoc loci Nobilium comitatus Zaladiensis protestatio, quod subditi eorum, nisi condigna defensionis remedia adhibeantur, iugum turcicum subire, aut ditione Maiestatis vestrae excedere cogantur, silentio praetereunda.

Ut iudicia octavalia, secundum Regnicolarum constitutionem locis et temporibus consuetis celebrentur, assentiendum; ac ne fortassis ob absentiam unius vel alterius eorum, qui nominantur, Consiliariorum, iudiciorum et causarum progressus aliquo modo impediatur, addendum censemus, ut uno vel pluribus ex Consiliariis pro Assessoribus deputatis absentibus aut alias impeditis, Locumtenens in causis praesertim gravioribus, aliorum etiam opera, qui pro tempore praesentes futuri sunt, uti, ac causas officium suum concernentes, cum suo Prothonotario iudicare possit.

De abroganda Vladislai regis constitutione, Dominis et Nobilibus liberam fodinarum minerariarum, in bonis eorundem existentium, culturam (urburis tamen debitis fisco solutis) permittente, nostra opinione frustra laboratur. Ideoque hac etiam in parte Statuum atque Ordinum petitioni annuendum arbitramur. Quia vero nonnulli praetendere dicuntur sese ab huiusmodi urburis exemptos esse, illis iniungendum videtur, ut privilegia, quorum vigore id immunitatis sibi arrogant, producere, ac, nisi probato eorum iure, ab huiusmodi praetensionibus abstinere velint.

Similiter quoad processum in adiudicandis causis per defectum seminis usitatum, nullus plane mutationi instituendae

locus videtur relictus. Quocirca consuetudini antiquitus introductae erit insistendum.

Ad extirpandum monetae polonicae luem, quae iam in totum hoc Regnum usque adeo pervasit, ut vix ullo modo commode eradicari posse videatur, duo sese media offerunt; unum, ut Maiestas vestra, secundum Ordinum et Statuum opinionem, eiusdem usum penitus interdicat; alterum si Maiestas vestra suam etiam monetam ita reddat vilem, ut nullus inde questus fieri possit. Quia vero utrunque multum considerationis habet ac neutrum satis commode in effectum deduci potest; idcirco e duobus extremis medium eligendum, et, secundum Maiestatis vestrae propositionem, monetae illi polonicae certum valorem constituendum existimamus, ita ut eandem nemini aliter quam secundum aestimationem seu valvationem factam, expendere vel accipere liceat.

De Polonorum violentiis informatio certa videtur sumenda; ea habita, Maiestas vestra, pro sua prudentia atque aequanimitate, id statuet, quod cavendis gravioribus scandalis convenire arbitrabitur.

Ne vinum atque frumentum per dominos terrestres a colonis auferatur, nisi eo precio, quod coloni, id aliis vendituri, accepturi erant; constitutioni Regnicolarum subscribimus, constituta tamen poena, pro Maiestatis vestrae arbitrio, transgressoribus irroganda.

Dominis insuper terrestribus, qua boariis iter faciendum atque transeundum est, bona aut possessiones habentibus, serio interdicendum, ut vias publicas atque consuetas satis amplas et spatiosas relinquant, et quoad latitudinem, certum eis modum praefiniendum, et severe iniungendum censemus, ne boarios aut quoscunque alios mercatores indebitis aut inconsuetis aliquibus mulctis aut taxationibus aggravent, neve commercia et negotiationes ullo modo impediant, sed potius tales sese exhibeant, ut nemini dolendi aut conquerendi causa per ipsos praebeatur. Loco autem poenae, ab Ordinibus et Statibus hac de re propositae, utputa nimium rigorosae, aliam Maiestatis vestrae arbitrio arbitramur constituendam.

Aestimatio omnis generis victualium, eo tempore, quo equites ad pascua seu gramina equos suos deducere solent

per certos Commissarios praefinienda, tum quod hac ratione colonorum indemnitati maxime consultum foret, tum quod per se aequum est, et ad cavenda omnis generis inconvenientia facit, omnino et serio urgenda videtur.

Privata Regnicolarum certamina gravissimis incommodis, damnis atque periculis plena, omnibus modis abroganda, ac si Status et Ordines componendarum huiusmodi turbarum modum atque ordinem a Maiestate vestra propositum acceptare, vel a suis constitutionibus hac de re allegatis omnino recedere nolint, eo saltem incumbendum iudicamus, ut statuta de compescendis intestinis tumultibus sancita, graviori aliqua mulcta aggraventur, quo vel poenae formidine ab huiuscemodi inconvenientiis abstrahi, et in officio contineri possint.

Porro ad illa etiam, quae Ordines et Status Regni propositioni subiungenda duxerunt, breviter mentem atque opinionem nostram Maiestati vestrae duximus patefaciendam.

Ac primum quidem ad arendationem decimarum quod attinet, Maiestati vestrae liberum omnino sit, ubicunque voluerit, tam in propinquis, quam remotioribus ab hoste locis, decimas qualescunque, citra cuiuslibet inpedimentum, arendare. In caeteris modus arendationis per Status et Ordines Regni propositus, sequendus et observandus videtur.

De exactionibus ultra decimam exigi solitis, duobus scilicet numis de singulo frugum manipulo et vino pennae, ut vocant; cum hic articulus antehac etiam in controversiam fuerit vocatus, videtur informatio sumenda, quo in loco fuerit relictus.

Quod Status et Ordines Regni colonis, qui decimas invehunt, pro labore decimum quemque manipulum pendendum, et colonos Dominorum et Nobilium ad convehendas decimas absque mercede invitos compelli non posse statuunt; nos sane animadvertentes, si decimus quisque manipulus colonis pro vectura dandus sit, hac ratione confiniis in frugibus multum esse decessurum; similiter si colonorum arbitrio permittatur, utrum in convehendis decimis operam suam praestare velit, necne, decimas haud facile ad loca finitima conduci posse. Confiniis autem et praecipue Agriensi praesidio, quod partium regni superiorum quasi propugnaculum est, commeatu

amplo semper bene provisum esse debeat, eumque et non alium in usum decimae episcopatus et capituli Agriensis singulis annis tantis sumptibus conducantur; idcirco colonis decimum manipulum pro vectura neutiquam concedendum nec eorum arbitrio utrum ad praestandam in convehendis decimis operam navare velint permittendum, sed ipsos ad vehendas decimas omnino astringendos; ne autem hac in parte praeter rem aggravati videantur, mercedem eiusmodi vecturae condignam, iuxta constitutionem publicam anni millesimi quingentesimi quinquagesimi septimi, publico Ordinum et Statuum decreto, constituendam esse iudicamus; poena in delinquentes pro arbitrio Maiestatis vestrae constituta.

Trituratoribus frugum et bladorum decimalium mercedem secundum decretum Statuum solvendum existimamus.

De concedenda Agriensi capitulo decimas suas in districtu Zerench et oppido Geoncz pro se ipso colligendi et in specie percipiendi facultate, cum eandem causam antehac etiam in controversia fuisse intelligamus, uberiorem hoc loci informationem arbitramur capiendam, cum oblatione, quod Maiestas vestra, ea habita, sese clementer sit resolutura.

Quo ad querelas contra tricesimatores Owariensem, Soproniensem et eius filiales, de inconsueta et indebita exactione minutioribus etiam e rebus, quae pro usu domestico hinc inde ducuntur, propositas, Maiestas vestra benigne respondere posset, sese cohibendis eiusmodi indebitis exactionibus debitam iam antehac provisionem adhibuisse: quia autem difficile esset tricesimatoribus certas hac in parte leges praescribere; consultum videri, ut pro usu domestico victualia, vina, aut alia tricesimari solita, hinc inde vecturi passus litteras petant, quarum vigore libere passim transire valeant et eo medio regnicolas etiam commode uti posse; vestram tamen Maiestatem tricesimatoribus serio iniuncturam, ut in exigendis tricesimis debita semper modestia utantur, ne quisquam, praeter aequitatem, ullo modo gravetur.

Quod autem quoad res in allodiis atque agriculturis Dominorum aut Nobilium natas, Regnicolae absque solutione tricesimae liberam extra Regnum eductionem semper fuisse et nunc esse debere innuunt; cum id proventibus Maiestatis

vestrae nimis damnosum foret, et antehac diversum observatum esse constet, ac praeterea eo sub praetextu multae fraudes atque contrabandae committi soleant, huiuscemodi liberae eductioni nullo modo annuendum arbitramur.

Ut differentia inter Strigoniensem quondam Archiepiscopum et Waciensem Episcopum de decimis quarundam villarum comitatus Neogradiensis orta tandem dirimatur, praefato Episcopo Vaciensi iniungendum videtur, ut privilegia sua, quorum vigore decimas, de quibus agitur, sibi vendicare nititur, coram Maiestate vestra iure discutienda producat.

Ad petitionem Statuum et Ordinum, de bonis per rebelles occupatis, nunc vero Maiestatis vestrae dominio adiectis, legitimis suis possessoribus restituendis, factam, responderi posset: Maiestatem vestram omnibus iis, qui de suo iure, coram commissariis ad id deputatis, sufficienter docuerunt, bona ad ipsos spectantia restitui curasse. Ac licet novissimi Conventus tempore mentio facta est, esse nonnullos, qui bona sua nondum consecuti essent, compertum tamen est, illos praetensiones suas fundamento legitimo probare non potuisse; vestram autem Maiestatem etiamnum eius mentis esse, quod si qui sint, qui bonorum illorum ratione aliquid iuris sibi competere praetendant, idque probare possent, vestram Maiestatem id clementer intellecturam, et, pro qualitate documentorum per eosdem productorum, bona illis consignari curaturam. Eos vero, qui de praetensionibus suis minus legitime docere possent, ad ius ordinarium esse remittendos.

Petitioni, ut regnicolis cum Transylvanis iure agere liceat, benigne assentiendum, hacque de re cum Vayvoda convenienti modo agendum arbitramur.

De redimendis castris ad Austriam et civitatibus ad Poloniam oppignoratis, item de finibus seu limitibus Regni Hungariae et Sclavoniae, versus Moraviam et Austriam Stiriamque et Carinthiam existentibus, aequa videtur Ordinum et Statuum petitio.

Quia autem res ita se habet, ut ad castra Austriae oppignorata quod attinet, nullus amplius reluitioni instituendae locus sit relictus, idque Regnicolis tam aperte non videatur detegendum: potest Maiestas vestra se offerre, quod huiusce-

modi petitionis clementer meminisse, hacque de re cum Austriacis et aliis Statibus et Ordinibus conferre vellet.

Ad revisionem limitum quod attinet, consultum foret hanc controversiam debito tandem modo decidi et determinari. Cum itaque ex parte Regnicolarum ad revidendam hanc differentiam metalem commissarii iam nominati sint; ex parte Maiestatis quoque vestrae commissarios eidem controversiae adhibendos statim nominandos, et quo in loco hoc negocium ad praesens versetur, diligenter investigandum censemus.

Placet etiam ut differentia metalis inter colonos Francisci Nadasdy, ad Borsmonostra pertinentes, ac oppidanos de Kirchschlag, item de terra Zeekfölde in comitatu Castriferrei sita, primo etiam tempore terminetur, commissariique, ad componendas huiusmodi differentias metales per Status Regni destinati admittantur.

Justam etiam esse censemus petitionem Regnicolarum de colonis delinquentibus et in Austriam sive Moraviam fugientibus, ad requisitionem dominorum suorum, aut personaliter aut juri sistendis, ita tamen ut reciproca sit conditio, et Regnicolae in simili casu idem praestare teneantur.

Ut in controversia inter familiam Chapy, Soos, et Zrittei aliosque fratres condivisionales ex una et haeredes Serediauos ex altera parte, ratione arcis Kewesd, iam dudum agitata et legitime decisa, adiudicatoriae litterae iure obtentae, non obstante annua revolutione, secundum Ordinum et Statuum petitionem, suum vigorem obtineant, et executioni debitae demandari possint, aequum existimamus.

De restituendo ad faciendas executiones conventu ecclesiae Chornensis, cum antehac idem petitum, certis autem de causis, praecipue vero, quod confiniorum proventibus inde multum esset decessurum, denegatum fuerit; nec nunc quidem hac in re aliquid innovandum, sed facta oblatione, quod Maiestas vestra quid hoc loci statuendum videatur benigne deliberatura sit, negocium hoc in pristino statu relinquendum. Executiones autem per capitulum Castriferrei hactenus in comitatu Soproniensi factas benigne approbandas; postremo taxam literarum, quae ex capitulis vel conventibus emanare

solent (nisi legitimae causae diversum suadeant) convenienti modo limitandas atque moderandas censemus.

Quoad appellationes, cum illas camera hungarica in absentia Maiestatis vestrae revideri non posse innuat, partium autem plurimum intersit, ne causae in suspenso haereant indecisae, Maiestatem vestram filiali studio rogamus, ut de ineundis modis atque rationibus clementer cogitare velit, ne iustitiae cursus impediatur.

Supplicationi comitatus Beregh, ut Caspar Magochy, qui nunc arcem Munkach possidet, officium comitis dicti comitatus subeat, nostro iudicio benigne locus est dandus, cum in administratione iustitiae comitatus ille supremo comite haud facile carere possit.

Quod procuratores etiam non deposito iuramento causas agere possint, etsi id publicae Regnicolarum constitutioni repugnat, tamen Statuume t Ordinum petitioni, propter causas et rationes hoc loci adductas, si Maiestati vestrae placeat, annui et iuramentum eiusmodi relaxari posse videtur.

Quoad quaerelam contra Joannem Krusith, de occupato Nicolai Baloghy praedio, Saap nuncupato, et statutum Regnicolarum, ut intra praescriptum terminum id restituat, vel si restituere nollet, idem Krusith proscribatur; cum nobis ex parte ipsius Krusith hac de re supplicatio ad Maiestatem vestram directa fuerit exhibita, qua causam iuris ordini subiici petit, et poena in eundem constituta nimis intempestiva videatur, idcirco oblatam hac de re supplicationem ad Maiestatem vestram mittimus, ac ipsum etiam, priusquam de facto procedatur, audiendum, ac si sufficientem facti sui rationem reddere non potuerit, de eo postea statuendum arbitramur.

Cum queralae contra Transylvanos, de violenta occupatione bonorum extra limites territorii, vigore transactionis initae, eis concessi, existentium, item de indebita tricessimarum exactione, tales sint, quae matura provisione opus habent, Maiestas vestra sumpta a Joanne Ruebero et Christophoro a Teuffenbach informatione necessaria, hac in parte id, quod res postulare videbitur, statuere, ac quid actum vel effectum sit, de eo Ordines et Status certiores reddere dignabitur.

De supplicationibus Regnicolarum pro Nicolao Bathory,

Locumtenente officii palatinalis et personalis praesentiae Maiestatis vestrae in iudiciis Locumtenente, ac aliis privatis personis: etsi, cum privata sint negocia, privatim deliberandum et respondendum videtur, breviter tamen nostram quoque opinionem de iisdem aperire voluimus.

Quoad arcem Selyn, rem protrahendam arbitramur; posset igitur Maiestas vestra Ordinibus et Statibus respondere, quod ea in re clementer sese resolutura, ipsique Bathory mentem suam ulterius significatura sit. Ipsi vero Bathory de negocio, medio et opera procuratoris fisci, si id sibi non ingratum sit futurum, spes facienda videtur.

De salariis Locumtenenti palatinali et personalis praesentiae Locumtenenti augendis, item consueto salario magistris Prothonotariis Locumtenentis personalis praesentiae, necnon Assessoribus tam Posonii, quam in Eperies existentibus, e camera integre persolvendo; id cum aequum videatur, et antehac etiam factum sit, Maiestas vestra Ordinibus et Statibus se debitam hac etiam in parte provisionem adhibituram clementer significare poterit.

Ut Casparus Tardy, prout petitur, viam ponte consternat, Maiestas vestra gratiose mandare dignabitur.

Reliqua privatorum negocia, per Status et Ordines una cum propositione nobis exhibita, pro rerum diversitate suo quaeque loco consultari curavimus; et cum pleraque talia sint, ut Maiestatis vestrae authoritatem requirant, rogamus, ut ea omnia, quando ad Maiestatem vestram deferentur, sibi clementer commendata habere, et in expediendis iisdem, pro occasione rerum, nostra causa, benignam supplicantium rationem ducere velit.

Postremo oblatus est nobis ex parte liberarum civitatuum videlicet Cassa, Leutscha, Bartfa, Eperies et Kys Zebyn supplex libellus, quo, praeter alia multa et varia gravamina, nonnulla proposuerunt, quae in conventu publico decidenda, videntur. Illa igitur, ex supplicatione extracta, adiuncto camerae hungaricae voto, Maiestati vestrae transmittenda duximus.

Mittimus etiam annexas Ladislai Zelemeri litteras, ad Maiestatis vestrae Locumtenentem episcopum Agriensem

datas de gratuitis operis comitatuum Nitriensis et Trenczinienſis, unius saltem anni spacio ad castri Wywariensis aedificia convertendis. Qua in re quid statuendum videatur, Maiestas vestra suo tempore clementer se resolvet.

Quod reliquum est, exactissimo caesareae Maiestatis vestrae iudicio rem omnem permittentes, eidem foelicissimos piissimorum quorumlibet consiliorum et conatuum suorum successus a Deo optimo maximo precamur, ac nos paterno Maiestatis vestrae favori atque patrocinio obsequenter et reverenter commendamus. Datum in arce Posonii, die decima quinta mensis Martii, anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo quarto.

Eiusdem sacrae caesareae ac regiae Maiestatis vestrae
obedientissimi filii
Rudolphus.
Ernestus.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

V.

1574. Márczius 21.

Miksa király válaszirata az országgyülés fölterjesztésére.

Intellexit Sacra Caesarea ac Hungariae et Bohemiae etc. Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, benigne ea omnia, quae Maiestatis suae fideles subditi, Domini Praelati, Barones et Nobiles, caeterique Status et Ordines huius sui inclyti Hungariae Regni, ad articulos, Maiestatis suae nomine, per eiusdem filios charissimos, Serenissimos Principes, Dominos Rudolphum Regem Hungariae et Ernestum, Archiduces Austriae, eis propositos, respondenda, quaeque ipsi humiliter subnectenda duxerunt. In quibus istud inprimis pergratum fuit Maiestati eius, absentiae suae necessariam excusationem aequis animis acceptam esse. Ipsis vero Ordinibus atque Statibus persuasum omnino cupit, Maiestatem eius nequaquam passuram fuisse, praesentiam suam hucusque ab illis desiderari, nisi affectior valetudo, qua Maiestas sua impedita fuit, quo minus mox ab initio huius Conuentus in medium fidelium suorum venire, ac de publicis priuatisque negociis et

necessitatibus coram cum illis conferre et tractare potuerit, Maiestatem suam hactenus detinuisset, ac etiamnum detineret. Quemadmodum enim Maiestati suae, a toto eo tempore, quo Regni istius gubernacula suscepit, nihil magis cordi fuit, quam ut eiusdem incolumitati ac defensioni, quam optime prospectum esse posset : ita in posterum etiam Maiestatem suam in eandem curam potissimum incubituram esse fideles Ordines et Status sibi certo polliceri poterunt.

Quod vero ad ipsos articulos ac primo ad subsidium attinet, Caesarea Regiaque Maiestas existimabat quidem fideles Regni Status et Ordines, habita ratione eorum, quae Maiestatem suam ad petendam dicae per fumos exactionem mouerunt, eiusdem postulationi, ad ipsius Regni salutem ac commodiorem tuitionem spectanti, locum esse daturos ; sed quum praeter hanc Maiestatis suae expectationem, nonnullae ab Ordinibus difficultates adducuntur, ob quas huiusmodi exactionem miserae plebi nimis grauem fore arbitrantur : Caesarea Regiaque Maiestas sua, tametsi non desint multae ac graues causae eidem priori suae postulationi insistendi, oblato in biennium a Regni Ordinibus et Statibus duorum per singulas portas florenorum subsidio clementer acquiescit, admittitque, ut prior contributionis terminus hoc anno sit festum Pentecostes proxime futurum et alter festum Sancti Michaelis ; sequenti vero anno ipsa contributio in festis Beati Georgii et Sancti Michaelis exigatur ; noua connumeratione, non modo per Hungariam sed et Sclauoniam, iuxta decreta Dietae anno sexagesimo nono hic Posonii celebratae, instituta.

Quoniam vero Caesarea Maiestas meminit, se ante hac etiam, praesertim in priori Dieta anni septuagesimi secundi, fidelibus Regni Statibus in mentem vocasse, quod etsi in praecedente proxime Conuentu sancitum fuerit, in Sclauonia perinde ac in Hungaria nouam portarum connumerationem fieri debere, Sclauoniae tamen Regnicolae ea connumerationem, ita uti in Hungaria peracta sit, peragique debuerit, ut scilicet Dicator oculata reuisione et villatim incolarum numerum conscriberet, non admiserint, sed Vice-Comites per districtus tantum Dicatori possessiones non aditas, nec inspectas proposuerint, et, iuxta relationem eorum, portarum numerum conscribi

fecerint; Caesareae Regiaeque Maiestati haec Sclauoniae Regnicolarum contumacia, non solum contra publicas Regni constitutiones, verum etiam Maiestatis suae hac de re aliquoties emanata seria mandata, quibus illis expresse iniunctum fuit, ut singulis villis et oppidis, in connumerando aditis, numerus portarum ad oculatam inspectionem in una quaque possessione conscriberetur, admissa, etiamnum vehementer displicet; praesertim cum Maiestas sua edocta sit, in sola ea regione, quae inter Sauum et Colapim flumina interiacet, tantum colonorum sessionatorum numerum existere, quantus in universa Sclauonia numeratus dicatusque sit, atque adeo vel hinc facile colligi queat, rem hanc in maximam dicae ac subsidii decreti diminutionem, summumque Maiestatis suae fisci detrimentum vergere. Ideo Caesarea ac Regia Maiestas fideles Ordines et Status clementer hortatur, ut noua constitutione expresse caueant, ne quid tale in posterum eueniat; sed connumeratio, iuxta superiorum Conuentuum decreta, eo, quo supradictum est, pacto, tam in Sclauonia quam Hungaria, certo huiusmodi connumerationi peragendae termino praefinito, admittatur; nec quisquam se eidem ulterius opponere impune ausit. Atque insuper Maiestati suae liberum relinquatur, post factam connumerationem in singulis Comitatibus inquisitionem instituere, quo cognosci queat, an connumeratio rite facta sit.

Ut autem in sedibus Comitatuum consueta portarum fiat rectificatio, Maiestas sua, ut quae possessiones et villas per Turcas exustas, aut, colonis in seruitutem abductis, desolatas, a dica merito eximendas censet, benigne admittit. Ita tamen, ne in huiusmodi rectificatione portarum fraus aliqua ex condescensionibus inde sequentibus nasci solita, a quoquam committatur.

Et quia Ordines et Status, quo ad tributarios, molitores, libertinos, carbonarios, sectores, nec non salaria Dicatorum, Vicecomitum, item exemptiones, et Lucrum Camerae, ad Maiestatis suae voluntatem se componunt; Maiestas eius huic ipsorum Statuum declarationi clementer acquiescit.

De exigenda autem a Ruthenis et Valachis dica, modum per Ordines et Status Regni propositum, obseruandum censet;

eo tamen addito, quod Rutheni et Valachi, qui in villis, alias per colonos hungaros habitatis, ideoque dicae solutioni obnoxiis, consederunt, et terras colunt, aliorum instar colonorum, decimas soluere teneantur.

Similiter ad cohibendos eosdem Ruthenos et Valachos, ab assuetis furtis rapinis et aliis id genus maleficiis, statuta publica, Nouisolii ante hac edita, et per Ordines et Status allegata, obseruari vult.

Porro quod ad operas gratuitas spectat, Caesarea Regiaque Maiestas decretos de singulis portis duodecim dierum labores clementer acceptat. Quum vero Maiestati suae communis omnium Regnicolarum defensio incumbit, utique operarum illarum distributio merito suae Maiestati permittenda erit; ne forte labores in usum publicum destinati, in priuatum commodum transferantur, vel concessa uni aut alteri, in confiniis Turcicis existenti, bonaque propria tenenti, facultate, colonorum suorum operis utendi, alii ab hoste remotiores, aut in vicino aliquo Turcis loco, minus tamen periculoso, vel alias mediocriter munito degentes, eodem praetextu colonorum suorum operas usurpare praesumant, sicque neglectis eorum locorum aedificiis et munitionibus, quae maioris momenti, ac hostium insultibus maxime exposita sunt, communis patriae necessitati parum seruiatur.

Cumque hoc loci non de priuato commodo captando, sed de publico potissimum periculo et clade vitanda agatur, Maiestas sua plane confidit, fideles Ordines et Status distributionem illam operarum Maiestatis suae arbitrio relicturos esse; nihil dubitantes, quin Maiestas sua, pro ea quam de conseruandis Hungariae reliquiis gerit, paterna cura et solicitudine, illorum locorum condignam rationem habitura sit, quae prae caeteris in discrimine versari, et fortificatione indigere videbuntur.

Ubi vero Status Regni humiliter postulant, restantias operarum, quae superioribus annis praestandae erant, non exigi, istud sane Caesarea Regiaque Maiestas non iniquum modo, verum etiam, cum haud dubie alii etiam horum exemplum secuturi, ac in praestandis operis posthac negligentiores futuri essent, damnosum fore censet. Ideoque restantias illas, vel in

operis, vel pecuniae numeratione, uti in plerisque Comitatibus praesertim vero remotioribus hactenus factum esse Maiestas. sua intelligit, praestari vult, quo sic iusta seruetur aequalitas.

Placet quoque Maiestati suae, quod liceat iis, qui pro operis huiusmodi gratuitis pecuniam numerare voluerint, de singulis portis denos in singulos dies numos Hungaricos soluere, eamque pecuniam ad manus illorum, quos Maiestas sua deputauerit, assignare, quo eorum loco alii, ad praestandas totidem dierum operas, quot illis incumbebant, mercede conduci possint. Attamen cum nonnulli pro persona tantum sua manuarias, alii vero equis etiam ac bobus adhibitis currules operas praestare soleant : Maiestas sua conuenientem quoque taxam constituendam censet ab iis exigendam, qui non solum labores manuarias, sed et currules praestare tenentur.

Ne autem miseri coloni ad subeundum idem onus pluries impellantur, decernendum existimat Maiestas sua, ut in posterum exactores eiusmodi laborum gratuitorum iis, qui operas suas praestiterunt, vel pecunia redemerunt, quietantias siue recognitiones dare teneantur.

Aequum etiam censet Maiestas sua, idque curatura est, ne pecuniae, pro eiusmodi operis solutae, in alios usus transferantur, sed prout petitur, directe ad fortificationem confiniorum insumantur.

Quoad fortificationem oppidorum, arcium, et locorum Agriae, Zendereu, Zaard, Calo, Darocz et Sclauonicorum confiniorum, Maiestas sua, iis, quae ad conseruanda memorata loca necessaria videbuntur, sedulo inuigilatura est.

Et quia tantum momenti in Castello Callo situm esse intelligit, Maiestas sua ei loco, tam commeatu, quam milite, ita prouidebit, ne quid facile inde periculi immineat.

Quemadmodum etiam pro defensione colonorum, ad restaurandum oppidum Canisiense, expeditorum, iam praesidium istuc destinatum est.

De conuehendo in usum militum praesidiariorum commeatu, vectura bombardarum ac aliarum rerum bellicarum, similiter de numero curruum mittendorum, fidelibus Regnicolis cum Maiestate sua conuenit.

Continuos equites, iuxta superiorum Conuentuum decreta,

alendos, hacque in parte Praelatos ac Barones ab huiusmodi onere minime exemptos intelligendos esse, Caesarea Regiaque Maiestas iustum existimat; simulque Comitatuum Scepusiensis, Soproniensis, Castriferrei et Zaladiensis, de alendis, loco equitum, peditibus, cum illis in locis maior peditatus usus sit, benigne annuit, ita ut pro singulis duobus equis tres pedites alantur.

Et quia compertum est in praestandis continuis, equites minos idoneos ali; Maiestas sua cuiuslibet arbitrio permittendum censet, loco continui pecuniam pro rata soluere, qua, iuxta alias proposita, boni equites, seu in supradictis Comitatibus pedites conduci, sicque tum hi, tum alii etiam complures defectus, atque confusio, in huiusmodi continui praestatione multis modis, cum vel nulli mittantur, vel missi illico reuocentur, aut clam discedant, interuenire solita, euitari possit; poena in tergiuersantes eadem, qua superioribus Dietis sancita fuit, denuo constituta.

Quo autem confiniis rectius prospectum esse possit, Maiestas sua eiusdem continui distributionem, utpote in qua haud parum momenti positum esse constat, sibi, non secus ac operarum, liberam relinqui postulat, pro arbitrio suo ita instituendam, uti, pro tuitione Regni et locorum finitimorum, commodissimum utilissimumque iudicauerit.

Quod ad insurrectionem generalem et particularem, eiusque ordinem attinet, referunt quidem se Regni Status et Ordines humiliter ad constitutiones Sopronienses anno M.D.LIII., item Posonienses anno M.D.LVI. superinde sancitas, supplicantque Caesareae Regiaeque Maiestati, ut easdem ratas habere velit. Quia vero illas hactenus parum obseruatas, nostris etiam temporibus minus accomodatas esse constat, in tanta autem, qua Regni istius reliquae premuntur, necessitate, praesenti semper subsidio opus est, quo ingruente ex improuiso hostili aliqua vi sinistris eiusmodi machinationibus, atque conatibus coniunctis viribus atque consiliis occurri possit: Maiestas sua etiamnum consultum omnino iudicat, ut fideles Ordines et Status, proposita personalis Nobilium insurrectionis in ordinem redigendae emendandaeque, ac suae ipsius defensionis media, pro eo, quo communis patriae et periculo

ratione sibi inuicem coniuncti sunt, vinculo, haud grauatim ac tanto quidem alacrius amplecti velint, quo magis necessitas id postulare videtur.

Quinti cuiuslibet coloni personalem insurrectionem Maiestas sua, licet ea, quam proposuit, racione Regno longe melius prospectum fore nemini dubium videatur, tamen cum Ordines et Status constitutionibus anni M.D.XLV. et M.D.LV. insistant, Maiestas sua eum articulum hoc tempore ulterius non urget.

Eodem modo Maiestas eius Ordinum et Statuum, de ferendis sibi inuicem, ingruente aliquo hostili metu, siue periculo, auxiliis, informationi et oblationi clementer acquiescit.

Quoad Castella nonnulla minora, hinc inde in Regno Hungariae et praesertim circa Canisam sita, Maiestas sua, intellecta iam fidelium Ordinum et Statuum de iisdem sententia, clementer offert se huiusmodi Castella, quoad uspiam fieri poterit, conseruandi curam esse habituram.

De cohibendis et puniendis omnis generis depredationibus et excursionibus, quibus hostis, alias fortassis minus grassaturus, ad agendas predas, et in Maiestatis suae ditionem irrumpendum prouocatur, Maiestas sua articulum hunc non modo de vagis ac liberis Haidonibus, verum etiam, iuxta Statuum et Ordinum decretum, de equitibus sub cuiuscunque nomine diuagantibus, miseramque plebem vexantibus loquens, de Praelatis quoque, Baronibus, Nobilibus, Capitaneis et aliis, cuiuscunque status extiterint, qui praedas agere, vel praedones alere et emittere, aliasue iniurias et violentias exercere ausi fuerint, intelligendum, ac in eosdem debito etiam modo animaduertendum censet.

Ad spontaneam deditionem quod attinet, Maiestas eius Statuum et Ordinum decreto acquiescit; constituta tamen in eos, qui de spontanea deditione conuicti fuerint, poena, eiusque executione Capitaneis demandata.

Constitutionem Ordinum et Statuum de iudiciis octaualibus, ac eorundem locis et temporibus, Maiestas sua clementer approbat.

Ne autem forte ob absentiam unius vel alterius eorum, qui nominantur, Consiliariorum, progressus iudiciorum et cau-

sarum aliquo modo impediatur, Maiestas sua addendum censet, quod uno vel pluribus ex Consiliariis, pro Assesoribus deputatis, absentibus, aut alias impeditis, Locumtenens, in causis praesertim grauioribus, aliorum etiam opera, qui pro tempore praesentes futuri sunt, uti, et causas, officium suum concernentes, cum Prothonotario suo, iudicare possit.

Ubi vero sancitur, Assessores linguae latinae gnaros esse debere, Maiestas sua sanctionem istam ita approbat, ut de recipiendis in posterum Assessoribus, non autem de his, qui nunc sunt, quosque Maiestas sua sine graui causa minime amouendos censet, intelligatur.

Abrogationem constitutionis, liberam Dominis et Nobilibus fodinarum minerariarum in bonis eorundum existentium culturam, (urburis tamen debitis Fisco solutis) permittentis, Maiestas eius hoc tempore suo loco relinquit. Quia vero nonnulli praetendere dicuntur, se ab huiusmodi urburis exemptos esse, Maiestas sua illis iniungendum censet, ut priuilegia, quorum vigore id immunitatis sibi arrogant, producant, ac nisi probato eorum iure, a praetensionibus eiusmodi abstineant

Quoad processum, in adiudicandis causis per defectum seminis usitatum, Maiestas sua, unacum Statibus, consuetudini antiquitus introductae insistit.

Monetam Polonicam, uti prorsus vilem, Ordines et Status, publico Caesareae, Regiaeque Maiestatis edicto, a nemine recipiendam, sed prorsus abolendam iudicant, idque sub poena confiscationis pecuniae; verum cum res haec multum considerationis habere, neque satis commode in effectum deduci posse videatur, idcirco Maiestas sua etiamnum consultissimum censet, ut, iuxta Maiestatis suae propositionem, monetae illi Polonicae certus valor constituatur; ita, ut eandem nemini aliter, quam secundum aestimationem seu valuationem factam expendere, vel accipere liceat.

De Polonorum vero violentiis, Maiestas sua certam informationem capiet, eaque habita, id statuet, quod cauendis grauioribus scandalis conuenire arbitrabitur.

Cumque fideles Ordines et Status dignum existiment decretum diui quondam Imperatoris Ferdinandi, augustissimae

memoriae, ne scilicet vinum atque frumentum per dominos terrestres a colonis auferatur, nisi eo pretio, quod coloni, aliis id vendentes, erant accepturi, humiliter approbent, Maiestas sua illud inuiolabiliter obseruari vult; constituta etiam poena transgressoribus pro Maiestatis suae arbitrio irroganda.

Quod spectat ad boarios negotiatores, Maiestas sua etiamnum dominis terrestribus, bona aut possessiones habentibus, serio interdicendum censet, ne vias publicas coangustent, sed easdem vias publicas et consuetas amplas et spaciosas relinquant; certum iisdem, quoad latitudinem, modum praefigendo, iniungendoque, ne boarios, aut quoscunque alios mercatores, indebitis ac inconsuetis aliquibus mulctis aut taxationibus aggrauent, neue commertia et negocia ullo modo impediant, sed potius tales sese exhibeant, ut nemini dolendi aut conquerendi causa per ipsos praebeatur; loco autem poenae, utpote nimium rigorosae, aliam Maiestatis suae arbitrio constituendam esse.

Et quamuis Regni Ordines et Status minus necessarium existiment, arbitrorum, seu commissariorum qui certum modum et aestimationem commeatus, equitibus Hungaris, aestatis tempore, equos suos ad pascua seu gramina deducentibus, subministrandi praefiniant; nihilominus tamen Maiestas sua haud aliam miserae plebis indemnitati hoc loci consulendi rationem videns, atque insuper eam, quae antea per Maiestatem suam proposita fuit viam, ad cauenda omnis generis inconuenientia, maxime opportunam iudicans, priori sententiae adhuc inhaeret, ac statuendum censet, ut id ipsum, quod Maiestatis suae propositioni insertum est, huic rei adhibeatur remedium.

Quemadmodum etiam Maiestas sua priuata Regnicolarum certamina, tanquam grauissimis incommodis, damnis, atque periculis plena, omnibus modis abroganda esse iudicat. Et haec quidem sunt, quae Maiestas sua ad responsum memoratorum Statuum clementer replicanda duxit.

Quod vero ad alia, quae fideles Status et Ordines propositioni subiungere voluerunt, et primo quidem ad arendationem decimarum attinet, Maiestas sua existimat, liberum sibi relinquendum, ubicunque voluerit, tam in propinquis,

quam remotioribus ab hoste locis, decimas qualescumque, citra cuiuslibet impedimentum, arendare; in caeteris autem modum arendationis per Status et Ordines Regni propositum, sequendum obseruandumque esse.

De exactionibus ultra decimam exigi solitis, duobus scilicet numis de singulo frugum manipulo, et vino pennae, cum Maiestas sua articulum hunc antehac etiam in controuersiam vocatum esse meminerit, Maiestas sua, informatione capta, quo in loco tunc temporis relictus fuerit, se resolutura est.

Ubi vero Status et Ordines Regni colonis, qui decimas inuehunt, pro labore decimum quemque manipulum pendendum, et colonos Dominorum et Nobilium ad conuehendas decimas compelli non posse statuunt; Caesarea Regiaque Maiestas animaduertens, tali casu, quo decimus quisque manipulus colonis pro vectum dandus sit, confiniis multum in frugibus esse decessurum, re autem in colonorum arbitrio, utrum scilicet in conuehendis decimis operam suam praestare velint, nec ne, permissa, decimas illas haud facile ad loca finitima conduci posse, cum tamen iisdem, et praecipue Agriensi praesidio, quod superiorum Regni huius partium quasi propugnaculum est, commeatu semper amplo prouisum esse necessitas postulet, eumque et non alium in usum decimae Episcopatus et Capituli Agriensis singulis annis conducantur; idcirco Maiestas sua colonis decimum manipulum pro vectura neutiquam concedendum, nec eorum arbitrio, utrum in conuehendis decimis operam suam nauare velint, permittendum, sed ipsos ad vehendas decimas omnino adstringendos existimat.

Ne autem hac in parte praeter rem aggrauati videantur, mercedem eiusmodi vecturae condignam, iuxta constitutionem anni M.D.LVII. publico Ordinum et Statuum decreto constituendam esse iudicat, poena in delinquentes, pro arbitrio Maiestatis suae constituta.

Trituratoribus frugum et bladorum decimalium merces secundum decretum Statuum soluatur.

De concedenda Agriensi Capitulo decimas suas in districtu Zerench et oppido Geoncz, pro se ipso colligendi et in specie percipiendi facultate, cum Maiestas sua intelligat, ean-

dem causam ante hac etiam in controuersia fuisse; idcirco uberiorem hoc loci informationem capere decreuit, offerens, ea habita, clementer se resoluturam.

Quoad querelas, contra tricesimatores Owarienses, Sopronienses, et eius filiales, de inconsueta et indebita exactione minutioribus etiam a rebus, quae pro usu domestico hinc inde adferuntur, propositas, Maiestas sua eiusmodi indebitis exactionibus cohibendis, se iam antea prouisionem adhibuisse meminit. Quia vero difficile esset tricesimatoribus certos hac in parte leges praescribere, Maiestati suae consultum videtur, ut pro usu domestico, victualia, vina aut alia tricesimari solita, hinc inde vecturi, passus literas petant, quarum vigore libere passim transire valeant. Attamen Maiestas sua non omittet, quin tricesimatoribus serio etiam iniungat, ut in exigendis tricesimis debita semper modestia utantur, ne quisquam praeter aequitatem ullo modo grauetur.

Quod autem Regnicolae, quoad res in allodiis atque agriculturis Dominorum aut Nobilium natas, absque solutione tricesisimae liberam extra Regnum eductionem semper fuisse, et nunc esse debere innuunt; cum id prouentibus Maiestatis suae nimis damnosum foret, et ante hac diuersum obseruatum esse constet, eoque sub praetextu multae fraudes, atque contrabandae committi soleant: Maiestas eius huiusmodi liberae eductioni annuere nequit.

Quo tandem differentia inter Strigoniensem quondam Archiepiscopum et Waciensem Episcopum, de decimis quarundam villarum Comitatus Neogradiensis orta, dirimatur; ut priuilegia sua, quorum vigore decimas, de quibus agitur, sibi vendicare nititur, coram Maiestate sua iure discutienda, producat.

Ad petitionem Statuum et Ordinum, de bonis per rebelles, occupatis, nunc vero Maiestatis suae dominio adiectis, legitimis suis possessoribus restituendis, factam, attinet, Maiestas eius fideles Ordines et Status celare nequit, Maiestatem suam iis omnibus, qui de iure suo, coram Commissariis ad id deputatis sufficienter docuerunt, bona ad ipsos spectantia, restitui curasse. Ac licet nouissimi Conuentus tempore mentio facta sit, esse nonnullos, qui bona sua nondum consecuti essent.

Compertum tamen fuit, illos praetensiones suas fundamento legitimo probare non potuisse; quod si tamen etiamnum sunt, qui bonorum illorum racione aliquid juris sibi competere praetendant, idque, iuxta superiorum dietarum decreta, sufficienter probare possint, Maiestas sua bona illa eodem modo, quo hactenus factum est, restitui curatura est. Si vero, qui de praetensionibus suis minus legitime docere possunt, ut ad ius ordinarium remittantur, nemo utique iniquum censebit.

Ubi Regnicolae postulant, ut ipsis cum Transyluanis iure ultro citroque agere liceat, Maiestas eius se hac de re cum Vayuoda conuenienti modo acturam offert.

De redimendis Castris ad Austriam et Ciuitatibus Poloniam oppignoratis, item de finibus seu limitibus Regni Hungariae et Sclauoniae, versus Morauiam et Austriam, Stiriam et Carinthiam existentibus, Maiestas sua huiusmodi petitionis clementer memor erit, hacque de re cum Austriacis et aliis Statibus atque Ordinibus conferet.

Cumque Maiestas sua imprimis cupiat, controuersiam hanc debito modo decidi et determinari, adeoque iam pridem, tametsi frustra, suos ad Confinia delegarit Commissarios, intelligat autem nunc fideles Ordines et Status certos ad huiusmodi limitum reuisiones deputatos Commissarios iam nominasse. Maiestas eius non omittet, quin et suos quam primum nominet.

Placet etiam Maiestati suae, quod differentia metalis inter colonos Francisci Nadasdy ad Borsmonostra pertinentes, ac oppidum de Kirchschlag, item de terra Zeckfeolde, in Comitatu Castriferrei sita, primo etiam tempore terminetur, ac Commissarii, ad componendas huiusmodi differentias metales per Status Regni destinati, admittantur.

Justam item censet Maiestas sua Regnicolarum petitionem de colonis delinquentibus, et in Austriam siue Morauiam fugientibus, ad requisitionem dominorum suorum personaliter, aut juri sistendis; ita tamen, ut reciproca sit conditio, ac Regnicolae in simili casu idem praestare teneantur.

Quod ad controuersiam spectat inter familiam Chapy, Soós et Zrittei, aliosque fratres condiuisionales ex una, et haeredes Seredianos ex altera partibus, ratione arcis Ke-

wesd, iam dudum agitatam; fideles Regni Status et Ordines ex adiuncto Magnifici Andreae Balassae de Giarmath libello supplici intelligent, quid is hac eadem de re, Maiestati suae humiliter supplicauerit. Et quia Maiestas sua hanc ipsius petitionem surdis auribus praeterire non potuit; idcirco fidelium suorum Ordinum sententiam, quid illi ulterius faciendum arbitrentur, exspectat.

De restituendo, ad faciendas exactiones, Conuentu Ecclesiae Chornensis, Maiestas sua, quid hoc loci statuendum sit, benigne deliberatura est. Executiones autem, per Capitulum Castriferrei hactenus in Comitatu Soproniensi, factas, clementer approbat; ac postremo taxam literarum, quae ex Capitulis vel Conuentibus emanare solent, conuenienti modo limitandas atque moderandas censet.

Quoad appellationes, Maiestas sua de ineundis racionibus ac viis cogitabit, ne iustitiae cursus impediatur.

Supplicationi Comitatus Beregh, ut Caspar Magochi qui nunc arcem Munkach possidet, officium Comitis dicti Comitatus subeat, Maiestas sua cum Comitatum illum in administratione justitiae supremo Comite haud facile carere posse aestimare queat, benigne locum dat atque annuit.

Quod procuratores etiam non deposito juramento, causas agere possint, etsi id publicae Regnicolarum constitutioni repugnat, tamen Maiestas eius fidelium Statuum et Ordinum petitioni, propter causas et rationes hoc loci adductas, benigne annuit; ita quod juramentum eiusmodi relaxari possit.

Ad querelam contra Joannem Crusith, de occupato Nicolai Baloghi praedio, Saap nuncupato et statutum Regnicolarum attinet, videlicet ut intra praescriptum terminum id restituat, vel si restituere nollet, idem Crusith proscribatur; cum is supplicationem hac de re exhibuerit, qua etiam juris ordini subiici petit; Maiestas sua eandem supplicationem videndam, ipsumque prius, quam de facto procedatur, audiendum, ac eo denique casu, quo sufficientem facti sui rationem reddere non potuerit, ulterius statuendum iudicat.

Cum querelae contra Transylvanos, de violenta occupatione bonorum extra limites territorii, vigore transactionis nitae eis concessi, existentium, item de indebita tricesimato-

rum exactione, tales sint, quae matura provisione opus habent. Maiestas eius Caesarea Regiaque, capta informatione neces, saria, id quod res postulare videbitur, statuet, ac de resolutione sua fideles Ordines et Status clementer certiores reddet

Sic etiam Maiestas sua de arce Zelyn benigne se resolutura, ac Domino Nicolao Bathori mentem suam ulterius significatura est.

De salariis Palatinali et personalis praesentiae Locumtenentibus augendis, item consueto salario Magistris Prothonotariis Locumtenentis personalis, necnon Assessoribus, tam Posonii, quam in Eperies existentibus, ex Camera integre persoluendo: Maiestas sua hac etiam in parte debitam se provisionem adhibituram esse clementer offert.

Caspari Tardy, ut iuxta Ordinum postulationem, viam ponte consternat, Maiestas sua graciose mandabit.

Quoad reliqua autem privatorum negocia, per Status et Ordines una cum ipsorum responso, Maiestati suae exhibita, offert Maiestas eius se, pro rerum diuersitate, suo quaeque loco consultari curaturam, ac tum alias, tum etiam ob Serenissimorum Maiestatis suae filiorum, Regis Hungariae et Archiducis Ernesti intercessionem, benignam supplicantium rationem ducturam esse.

Postremo, oblatus est praedictis Maiestatis suae filiis charissimis ex parte liberarum Ciuitatum, videlicet Cassa, Leucha, Barthfa, Eperies et Kis Zebin, libellus supplex, in quo praeter multa alia et varia grauamina, nonnulla proposuerunt, quod huic Maiestatis suae replicae subnectere visum est.

Primo, cum memoratae Ciuitates liberae conquesti sint, quod in priuilegiis suis, praerogatiuis, juribus, libertatibus, ac consuetudinibus, multifariam molestentur, humiliter supplicantes, ut Caesarea Regiaque Maiestas sua easdem Ciuitates in huiusmodi priuilegiis et juribus defendere ac manutenere dignetur; Maiestas sua dignum, iustumque censet, ut Ciuitates illae, antiquis suis priuilegiis, per Dominos Hungariae Reges ipsis concessis, in posterum etiam fruantur, nec ad soluenda telonia cogantur, sed quantum fieri potest, ad ea tantum onera compellantur, quae vires ipsarum non excedunt.

Praeterea supplicarunt eaedem Ciuitates, ut vera, anti-

qua, legitimeque priuilegiata, depositionum generalium loca seruentur, roborentur, ac efficacem habeant defensionem, ne videlicet per vagos illos forenses mercatores, qui loca veterum depositionum assidue transgrediuntur, Ciuitatum ac Regnicolarum commoda praeripiantur. Nouiter autem excogitata et antea inusitata depositionum loca Regiae Maiestatis suae fisco, ac liberis Ciuitatibus vehementer noxia, qualia hinc inde iam in pagis exoriuntur, ac potissimum ad Monasterium Lechnitz, prorsus et in perpetuum aboleantur. Quoniam vero de huiusmodi depositionum locis habetur constitutio publica, anno LXIX. edita, et per Maiestatem suam benigne confirmata, idcirco Caesarea Regiaque Maiestas eandem constitutionem in praesenti Dieta renouandam, ac obseruandam, priuilegia autem Ciuitatum illarum coram Maiestate sua producenda censet, quo iis visis huic rei melius consuli possit.

Et quia ab iisdem liberis Ciuitatibus Maiestati suae humiliter expositum est, plurimos saepe extraneos maximam vinorum copiam, in summum earundem liberarum Civitatum praeiudicium, in locis ultra Cassouiam positis, sibi comparasse; hincque secutum esse, ut alii etiam, ex suis antea censibus et redditibus viuere soliti, praecipuam nunc in partibus illis mercaturam, olim liberis duntaxat Ciuitatibus peculiarem, vino, equis, bobus, coriis et aliis omnis fere generis rebus exerceant, sicque unus et alter ex Magnatibus seu Nobilibus iis fruatur, quibus antea in Ciuitatibus istis plures gaudebant; Caesarea Regiaque Maiestas edicendum existimat, ne in posterum extranei mercatores, ultra depositionum loca proficiscantur, neue Domini Magnates et Nobiles vino, equis, bobus coriis, aliisue rebus quaestum exerceant, qui vero id fecerint iustam tricesimam soluant.

Demum ex earundem Ciuitatum liberarum parte Maiestati suae ostensum est, nonnullos, contra ipsarum priuilegia ac incliti etiam Hungariae Regni jura, conciues suos, dum negociandi, vel aliarum rerum ac negotiorum suorum peragendorum gratia, ad terras illorum proficiscuntur, in causis alienis arrestare, detinere, multisque modis vexare et molestare; cum tamen de jure Regni ac ipsius aequitatis vigore, coram judicibus Ordinariis illi requiri deberent, contra quos

actio praetenditur. Humiliter proinde supplicando, ut Maiestas sua, ita prouidere dignaretur, ne ipsorum ciues mox ad quorumuis instantiam iudicentur, resque et bona seu merces eorundem ciuium arrestentur detineanturue, praesertim vero pro debitis, delictis, et excessibus aliorum. Quin imo, si quicquam actionis contra earundem liberarum ciuitatum incolas et ciues, vel eorum familiares habere, se quispiam existimet, id coram judice illorum ordinario juridice prosequatur, seque iis, quae ordo ac tenor juris, in huiusmodi Ciuitatibus obseruari solitus, dictauerit et requirit, accomodet, illisque aquiescat. Quae saepedictarum Ciuitatum liberarum petitio, cum (praesertim in arrestatione ob aliena debita, delicta, vel excessus) per se iusta sit, Maiestas sua, in re, quae praeter Regni jura, antiqua etiam consuetudine firmata est, publico edicto huic quaerelae obuiandum censet.

Quod reliquum est, fidelibus incliti sui Hungariae Regni Ordinibus et Statibus Caesaream et Regiam suam beneuolentiam ac gratiam benigno propensoque animo defert.

Kivül : »Replica super responsum Ordinum et Statuum exhibita, die 21. Martii Anno Domini 1574.

(Egykorú irat a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

VI.

1574. Márczius 27.

Az országgyülés második fölterjesztése.

Pari diligentia et sollicitudine, quam in propositionibus Maiestatis Caesareae et Regiae, Domini eorum clementissimi, tractandis et finiendis, nuper adhibuerant Domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni Hungariae, nunc quoque praesentem Replicam Maiestatis suae Caesareae, ad ipsorum responsum, in scriptis factam, perlegerunt et tractarunt. Et quamquam ea spe et fiducia priores quoque tractatus suos Maiestati Caesareae humiliter exhibuerant, ut Maiestas sua Caesarea, cum pro paterna sua erga fideles suos clementia et pietate, tum pro praesentium temporum statu, eos aequi bonique consulere, atque illis aquiescere dignata fuisset; quia tamen Maiestas sua Caesarea

de nonnullis ulteriorem adhuc deliberationem postulare videtur, per Status et Ordines Regni, illa quoque in consultationem obedienter deducta, et iis, qui sequuntur, modis, unanimi voto conclusa sunt; illis articulis, quos Maiestas sua benigne approbauit, ex hoc praesenti scripto ea ratione omissis, ut quando Maiestas sua Caesarea his quoque consenserit, omnia demum in ordinem redigi, et in formam Decreti conscribi debeant.

Proinde Maiestatem suam Caesaream Status et Ordines Regni suppliciter oratam esse cupiunt, ut iis omnibus. iuxta praesentes eorum calamitates atque adeo rumores, qui ex omni parte pessimi afferuntur, sine longiori mora benigne consideratis, acquiescere, et fideles suos Regnicolas, voti compotes, quamprimum ad domos suas remittere dignetur.

Primum gracias ingentes agunt, quod Maiestas Caesarea duobus florenis, a singulis portis exigendis, nunc benigne contenta esse voluerit, simul et terminos exactionis, per Regnicolas nominatos, gratiose admiserit.

Vice versa, ubi Maiestas sua nouam connumerationem, non modo per Hungariam, sed et Sclavoniam institui debere postulat, iuxta decreta Dietae anni M.D.LXVII. et M.D.LXIX., Status et Ordines Regni ei postulationi unanimiter acquiescunt.

Justum etiam cupit Maiestas sua Caesarea, ut in Sclavonia non secus ac in Regno Hungariae, Dicator, oculata reuisione et villatim, colonorum seu portarum numerum conscribat, easdemque villas more consueto cum iurato nobile perlustret et inspiciat. Qua quidem in re Oratores Regni Sclavoniae, huc ad Dietam expediti, humiliter se excusant, quod nunquam Dicatoribus obstiterint, quo minus villas inspicere, adire, et, uti voluerint, portas connumerare potuissent; verum Dicatorum culpa, seu negligentia id hactenus fuisse praetermissum, qui deinde sua delicta hoc pacto celare conati, iniquas huiusmodi querelas, ad Cameram Maiestatis suae detulerint; quibus ut Maiestas sua Caesarea fidem adhibere nolit, humiliter supplicant.

Caeterum, dum haec tractarentur, Maiestas Caesarea peculiare quoddam scriptum Statibus et Ordinibus Regni

mittere dignata est, in quo Vicebanum et Vice Prothonotarium regni Sclavoniae necnon Vice Comites, Judicesque Nobilium et eorum vicesgerentes, Dicam Regiam, ex quadam consuetudine undecunque introducta, in bonis ipsorum detinere consueuisse refert, ideoque statuendum censet, ut in posterum salariis suis contenti esse, et Dicam Regiam e bonis suis soluere teneantur. Quum Oratores dicti Regni Sclauoniae articulos per Maiestatem suam Caesaream confirmatos, in specie produxerunt, quibus bona ipsorum a Dicae exactione Maiestas sua exemisse dinoscitur; videtur Statibus et Ordinibus Regni Hungariae, ut si Maiestas sua Caesarea praefatis Vicebano, Viceprothonotario, nec non Vicecomitibus et Judicibus Nobilium sua salaria dari jusserit (quae ipsi hactenus eis non fuisse reddita dicunt) eo sint contenti, et Dicam Regiam e bonis suis administrent. Si vero salarium eis non redderetur, extunc Dica bonorum suorum eis cedat, postquam ea vix centum florenos in toto facere dicatur.

Porro, quod Maiestas sua Caesarea post factam connumerationem, in singulis Comitatibus inquisitionem instituendam postulat, qua cognoscatur, utrum Dicator recte processerit; quia talis inquisitio inusitata, neque unquam antea facta est, supplicant Status et Ordines Regni, ne ea modo quoque introducatur, sed modus dicandi hactenus a maioribus acceptus, etiam deinceps obseruetur.

De exigenda a Ruthenis et Valachis Dica, Maiestas sua Caesarea cum Dominis Regnicolis est in una sententia, sed ubi benigne postulat, ut Rutheni et Valachi, qui in villis alias per colonos Hungaros habitatis, ideoque Dicae solutioni obnoxiis consederunt, terrasque colunt, ad Decimas soluendas adstringantur: Status et Ordines Regni priori eorum conclusioni adhuc humiliter insistunt, supplicantes Maiestati suae Caesareae, ut cum tales Rutheni suis sacerdotibus ex tenui ipsorum facultate Decimas pendant, utpote qui de Religione cum nostratibus non conueniant, atque eiusmodi emolumentum valde exiguum sit, Maiestas sua Caesarea ipsorum humili postulationi, qua tales Valachos et Ruthenos a Decimis liberos esse debere censent, benigne annuere dignetur.

Ubi vero Maiestas sua Caesarea operas gratuitas, duo-

decim dierum benigne acceptat, sed earum distributionem propter causas a Maiestate sua Caesarea propositas, sibi permittendam esse censet; non dubitant quidem Status et Ordines Regni Maiestatem suam Caesaream ea in parte publicae permansioni condignam rationem habituram, sed quia facile euenire posse iudicant, tales operas ad qualemcumque Capitaneorum siue Hungarorum siue Germanorum informationem, a locis munitione indigentibus, ad alia, quae minus forte ex usu publico forent, averti et abduci posse : ideo nunc quoque potius priori ipsorum constitutioni, per Maiestatem suam confirmatae, quae Posoniensis anni M.D.LXVII. et M.D.LXIX est, adherendum putant. Supplicantes humilime, ut Maiestas quoque sua Caesarea, postquam ibi singulis Comitatibus loca sua, ad quae operas suas mittere teneantur, praescripta destinataque sunt, id benigne etiam nunc fieri concedat. Hoc loco Regnicolae humiliter repetunt ea omnia quae de Castris Zaard et Zendreu, ac Castellis Kallo, Darócz, necnon confiniis Sclauonicis prius scripta fuerunt, quibus providendis, et potissimum Castello Kallo commeatu, aliaque debita prouisione et bonis aliquibus adiuuando, Maiestas sua Caesarea quamprimum clementer curam adhibere dignetur. Nam Comitatus de Zabolch partim ad Tokaj partim ad Eched, partim vero ad Warda, per alias constitutiones fuit deputatus, et tamen nunc etiam ad Kallo operas suas dare compellitur; quod sane in tot partes distractus, nullo modo praestare poterit, nisi Maiestas sua Caesarea aliter Castello illi prospexerit, quod quidem tali in loco situm est, ut si eo, quod Deus auertat, hostis potiretur, omnis illa ditio Maiestatis suae Caesareae ultra citraque Tibiscum sita, in extremum discrimen incideret. Illud etiam articulis praesentis Dietae Maiestas sua Caesarea inserendum clementer patiatur, ut quatuor Comitatus Hewes, Pesth, Zolnok et Solth, qui prius ad muniendam arcem Agriensem erant deputati, hoc tamen anno ad munitionem eiusdem oppidi assignentur, et elapso anno rursus ad arcem operas suas conferant. Deinde quia Castrum Somoskeu adeo est finitimum, ut speciem obsessae arcis prae se ferat, quando vigilum Turcicorum voces eo audiantur : Maiestas sua concedere dignetur, ut coloni proprii ad arcem pertinentes eo

laborent, simulcum colonis, qui antea ad arcem Ghedew, superioribus annis per Turcas destructam, pertinebant. Et quia est arx nimium finitima, Dominus Episcopus Waciensis, Decimas bonorum eiusdem arcis, pro consueta arenda, illuc elocet, ut ex eis queat sustentari. Maiestas sua Caesarea, dignetur etiam fortificationi arcis Archiepiscopatus Wywar, Swran et Komiati, prouidere; nec non etiam sancti Benedicti de iuxta Gron, cuius oppidum nunc recens est per Turcas combustum, et etiam Castrum non paruo in discrimine positum fuit; ideo Maiestas sua Caesarea dignetur necessarias falconetas cum aliquot barbatis pixidibus illuc dare; nam si quid mali loco illi contingeret, quod Deus auertat, facilis hosti aditus ad Ciuitates Montanas ex eo pateret.

Restantias operarum vel in pecunia, vel in operis exigendas Regnicolae censent, a postremae Dietae tempore anni M.D.LXXII. computando. Ulteriores tamen propter confusionem, quae hinc haud dubie sequeretur, et etiam miserae plebis ruinam euitandam non exigi debere putant. Utque huic rei Maiestas sua Caesarea benigne annuat, humiliter petunt.

Quod vero Maiestati suae Caesareae placet quidem, ut liceat iis, qui pro operis huiusmodi gratuitis pecuniam numerare voluerint, de singulis portis denos in singulos dies nummos Hungaricos soluere, sed Maiestas sua Caesarea conuenientem quoque taxam pro currulibus laboribus constitui debere postulat: Status et Ordines Regni, de mercede huiusmodi curribus danda, sese ad articulos anni M.D.LIIII. referunt; hoc declarato, ut qui sponte pecuniam potius quam operas repraesentare voluerint, id eis liberum sit, et e converso.

Dignum etiam est, ut colonis, qui operas suas praestiterunt, vel pecunia redemerunt, per exactores scheda recognitionalis detur, et ea quidem gratis.

In exigendis autem laborum restantiis, si schedae huiusmodi produci per Judices oppidorum aut villarum non poterunt, extunc Judex eius temporis, quo labores neglecti fuerant, aut eo forte mortuo, senior ciuis oppidi aut villae iuramentum praestet, iuxta articulos anni. M.D.LXIII.; de tali restantiarum exactione aeditos.

In negotio intertentionis equitum continuorum, Maiestas Caesarea conclusionem Regnicolarum benigne approbat, ita ut etiam Comitatus illi quatuor, quibus pedites maiori usui sunt, pro duobus equitibus tres pedites teneant. Ubi tamen Maiestas sua Caesarea cuiuslibet arbitrio permittendum censet loco equitum pecuniam soluere, tum etiam huiusmodi continui equitatus, non secus ac operarum distributionem sibi relinqui postulat: Status et Ordines Regni humiliter supplicant, ut hac quoque in re publicae constitutiones anni M. D. LXIX. observentur, neque illa pecunialis solutio introducatur, utpote quae potius damnosa, quam utilis esset; verum in huiusmodi continui intertentione is ordo teneatur, qui hactenus. Et Domini supremi Capitanei diligenter curent, ut milites bono cum apparatu a Dominis et Comitatibus ad loca deputata, expediantur, et si eos minus idoneos esse viderint, reiiciant.

Supplicant etiam humiliter Maiestati Caesareae Status et Ordines Regni, ne Maiestas sua emendationem generalis, aut particularis insurrectionis ulterius urgere velit. Sed constitutiones Sopronienses et Posonienses, per ipsos allegatas benigne obseruandas, nunc quoque concludat; quandoquidem certum est, ipsos non ea solum, quae in decretis continentur, insurrectionis auxilia, sed, necessitate ita ferente, longe etiam plura in unum contulisse, quod etiam pro sua et suorum salute etiam imposterum impigre praestabunt. De castellis, quae circa Kanisam sunt, Maiestas sua Caesarea informationem Regnicolarum iam benigne intellexit, quae quidem aliter se non habet. Dignetur itaque Maiestas sua Caesarea, quemadmodum se clementer facturam offert, adaugendo praesidii Canisiensis numero, illique de certiore stipendio constituendo, gratiosam curam adhibere. Cum autem castella quaedam in Comitatu Zaladiensi, tribus aut quatuor milliaribus a Kanisa distantia, utpote Raÿk, Zentmihaly, Monarÿ, Peleske, Sarkan-Zigete, Kapornak et alia, eam loci opportunitatem habeant, ut si aliquod ex eis in manus hostium, quod absit, deveniret, non minus damni illinc, quod ex amissione Kanisiensi sequeretur; itaque, supplicant Status et Ordines Regni humiliter, ut cum Comitatus Zaladiensis provinciae Stiriae propinquissi-

mus sit, dignetur Maiestas Caesarea in ipsa castella aliquod praesidii clementer deputare, ut tutius conseruentur, et ditio quoque Maiestatis suae defendatur. Nam nobiles ea loca nunc possidentes, bonis eorum per Turcas desolatis, se intertenendis illis amplius sufficere non posse protestantur. Et cum Maiestas Caesarea locis illis circa montana et Cassoviam existentibus ita providere soleat, ut fere omnibus in locis, suos milites praesidiarios alat, dignum est, ut per Maiestatem suam Caesaream iis quoque partibus, Austriae propinquioribus eadem prouisio adhibeatur.

Quod Maiestas sua Caesarea poenam in eos constituendam censet, qui sese Turcis imposterum tributarios reddiderint: Status et Ordines Regni, uti prius, ita nunc quoque aequum censent, huiusmodi dediciones, quantum fieri potest, prohiberi, ne hostis terminos suos ea re proferat. Sed praesentium temporum statu plene considerato, poenam aliquam decerni non putant necessarium, cum satis magna, grauisque poena illa sit, quando miseros homines in utramque partem soluere, et difficillima quaeque onera subire oporteat. Quo in loco Comitatus Zaladiensis priorem protestationem repetit, quod nimirum si se Turcis subdere prohibebitur, necesse erit, relicta ditione Maiestatis suae Caesareae, alio migrare, postquam praesidium Kanisiense, neque ad illius loci custodiam, nedum ad auertendas excursiones hostiles sufficiat.

Ea omnia, quae de judiciis octaualibus, eorumque locis et terminis, ac Assessoribus Maiestas sua Caesarea benigne decreuit, Status etiam et Ordines Regni aequanimiter acceptant. Dummodo in ea parte, ubi Maiestas sua Domino Locumtenenti liberum esse debere censet, ut in absentia nominatorum alios etiam sibi adhibere possit, ita intelligatur, ut illi etiam sint ex ordine Consiliariorum et Dominus Locumtenens, cum sit primarius Judex, causas omnes diiudicet, exceptis causis palatinalibus et defectus seminis, sicuti in priori Regnicolarum scripto fuit declaratum.

Quod Maiestas sua Caesarea fodinas Minerarias, a Dominis et Nobilibus colendas admittit, ita ut iuxta Wladislai Regis decretum solutae urburae fisco soluantur, Regnicolae Maiestati suae humiliter gratias agunt. Quod tamen ii, qui se

exemptos a soluendis urburis praetendunt, ad priuilegia sua super exemptione producenda cogantur, inusitatum esse iudicant, ideoque Maiestati suae Caesareae humillime supplicant, ne Maiestas sua Caesarea id postulet, sed tales Director citandos curet, et iure solito cum eis agat.

De abrogatione monetae polonicae Status et Ordines Regni adhuc humiliter inhaerent iis, quae prius de ea prorsus abolenda unanimiter decreuerant. Et cum ea moneta prioribus quoque Dietis aboleta fuerit, nempe anni M.D.L. et M.D.LVI., supplicant Maiestati Caesareae humiliter, ut ipsa quoque benigne eius receptionem ubique per Regnum publico edicto interdicat. Nam si valor saltem aliquis illi recipiendae constituetur, sicuti Maiestas sua Caesarea benigne existimat, nunquam fiet, ut ea vilis pecunia ex hoc Regno exulet.

Circa Nonam frugum et vinorum, ne videlicet illa per Dominos terrestres absque praetio auferatur, Decretum anni M. D. L. Regnicolae nunc quoque amplectuntur; verum poenam in transgressores sancire non possunt, utpote quae libertati Nobilium aduersatur, sed poena illa erit, quod colonis permissa sit libera migratio e bonis illorum, a quibus tali indebita exactione grauabuntur.

Ad querelam boariorum quod attinet, Status et Ordines Regni unanimiter humillime ipsorum supplicationi, nuper factae etiamnum insistunt.

De constituenda commeatus limitatione equitibus Hungaris, aestatis tempore, equos suos ad grammina deducentibus, Status et Ordines Regni nunc quoque aequum esse censent, ne misera plebs ea re oneretur, et supplicant omnes humiliter, ut militibus suum stipendium persoluatur; quod cum fiet, ipsi etiam praetium commeatus miserae plebi persoluent. Hic vero supplicant Regnicolae, ut omnes prouentus Regni in usum confiniorum conuertat, ac pro suo praesenti, futuroque commodo benigne curare dignetur, ut milites, qui ubique fere propter defectum stipendiorum, extrema inopia confecti sunt, ideoque nec Regno, nec Maiestati suae Caesareae commode seruire possunt, si non in singulos menses, tamen in singulas angarias de stipendio contenti reddantur. Hoc modo et querelae contra eos cessabunt, et in officio facilius contineri poterunt

et etiam loca ipsis commissa, ac ditionem Maiestatis suae Caesareae maiori diligentia tuebuntur. Alioquin, nullus unquam modus excogitari poterit, quo Maiestati suae Caesareae confinia recte administrari possint.

Similiter Status et Ordines Regni priorem ipsorum sententiam, de mutuis Regnicolarum certaminibus, nuper Maiestati suae Caesareae declaratam, adhuc humiliter retinent, et in casibus huiusmodi sese ad leges antiquas et ordinarias referunt; supplicantes, ut eas Maiestas quoque sua Caesarea benigne obseruare velit.

De arendatione Decimarum, Maiestas sua Caesarea Regnicolarum decretum benigne quidem approbat; verum liberum sibi reliquendum putat, Decimas qualescunque, siue in propinquioribus, siue in remotioribus locis, citra cuiuslibet impedimentum arendare. In ea parte Status et Ordines Regni Maiestati suae Caesareae unanimiter supplicant, dignetur priorem ipsorum deliberationem in qua locorum Maiestati suae Caesareae finitimorum condigna ratio habita est, quam clementissime in suo loco relinquere.

De iniquis et grauibus exactionibus,quae ultra Decimam fiunt, utpote duobus nummis de singulo manipulo, et viuo pennae, non est, quod Maiestas Caesarea, aliquam informationem capiat, quia ex tali iniusta exactione neque commodum neque damnum quodpiam Maiestati suae Caesareae cedit; sed tantum Decimatores nouo huiusmodi abusu aliquid lucelli habent, quo tamen misera plebs opprimitur. Ideo supplicant omnes Regnicolae Maiestati suae, ut huiusmodi iniustam et iniquam exactionem prorsus tollat et aboleat.

Pro vectura Decimarum, Maiestas sua Caesarea benigne putat, nimium fore si decimus quisque manipulus pendatur. Cum tamen Domini Praelati pro vectura suarum Decimarum id libentissime praestare solent, quando ex agris fruges decimales importantur et in horrea collocantur; supplicant itaque Regnicolae ut etiam Maiestas sua Caesarea hunc mercedem, ab antiquo colonis dari solitam, minime abroget. Articulus vero ille, anni M.D.LVII. per Maiestatem suam Caesaream allegatus, non de vectura Decimarum, sed de commeatus in Castra inueccione, tempore exercitus loquitur. Dignetur

itaque Maiestas sua Caesarea priorem ipsorum sententiam, non nouam, sed temporibus Uladislai Regis in Regno usitatam, de huiusmodi vectura benigne admittere.

Pro Capitulo Agriensi Status et Ordines Regni adhuc humiliter supplicant, ne Maiestas sua Caesarea eam rem ad ulteriores informationes reiiciat, cum illud Capitulum iustum et valde dignum petat: nimirum ut decimas suas, duorum tantum locorum, Zerench et Gheoncz pro usu suo in specie percipere valeat, et iam ea in re Commissarii, qui hoc autumno Agriae fuerunt, suam informationem Maiestati suae Caesareae dederint. Caeteras suas Decimas offert idem Capitulum humiliter ad usus Maiestatis suae, dummodo arenda consueta eis persoluatur. Et quia omnium Statuum et Ordinum Regni libertas una et eadem est, inter quos Capitula quoque recensentur, Maiestas sua Caesarea Ecclesiis quoque Dei suam litertatem indemniter conseruandam benigne decernat.

Ut tricesimatorum insolentia compescatur, adhuc Maiestati suae Caesareae Status et Ordines Regni humiliter supplicant; neque Maiestas sua Caesarea literas passus eis ostendendas iubeat, quae res antea inter Regnicolas minime est audita. Nam intra Regnum nunquam antea fuit exacta tricesima, sed de iis tantum, quae fuerunt e regno educta.

Quod autem de agricultura Dominorum et Nobilium, etiamsi e Regno educatur, tricesima non exigatur; extant plurima Decreta, tam antiqua Mathiae et Vladislai Regum, quam noua, anno M.D.XLII. Novi Zolii aedita; Posonienses quoque constitutiones annorum M.D.XLV. et M.D.L. et M.L.IIII. et M.D.LVII. et M.D.LIX. et M.D.LXIII. superinde sancitae habentur. Et quia ista est (ex) praecipuis Nobilitatis libertatibus (*sic*) Maiestas sua Caesarea fideles suos in eiusmodi immunitate, antiquitus a Nobilitate parta, benigne conseruare, ac tricesimatores ubique in Regno et praesertim in Sclauonia, et partibus ultra Danubium, Hungaros possessionatos constituere, eosque omnes ab inferioris Austriae Camera, cui hactenus fuerunt subiecti, (potestate eximendo), potestati CameraeHungariae subiicere dignetur; et si in huiusmodi insolitis et indebitis tricesimae exactionibus fuerint deprehensi, per eos, quos laeserint, citentur, et causa extra

omnem seriem per Dominos Judices ordinarios, in Curia Regia reuideatur, et sententia in eos, iuxta demeritum pronuncietur, et exequucio fiat per testimonium Capituli, aut Conuentus, et hominem Regium, vel in Sclauonia Banalem; contradictione, inhibicione et repulsione non obstante.

In negotio Decimarum quarundam villarum Comitatus Newgradiensis, pro quibus Dominus Archiepiscopus Strigoniensis et Episcopus Vaciensis contendunt: Maiestas sua Caesarea sub praesenti Dieta ius et iudicium administrandum benigne curet, in quo utraque pars sua iura seu priuilegia producat.

Caeterum Maiestas sua Caesarea, supplicationibus fidelium suorum permota, benigne annuit, ut si qui bona sua per rebelles occupata, et nunc illis eiectis ad arces Maiestatis suae possessa, nondum consecuti fuerint, ea iuxta Dietae anni M.D.LXIX. constitutiones, si eas ad se pertinere sufficienter probauerint, eis restituantur.

Pro qua gratia Maiestatis suae Caesareae ingentes Regnicolae gratias agunt, et supplicant, ut illis, qui iam jura sua de facto probauerunt statim reddantur; sicuti Dominus Bathorÿ piscinam quandam in territorio possessionis suae Rakamaz vocatae ad se pertinere, coram Commissariis iam tunc probauit, neque tamen adhuc consecutus est, quam ei restituendam Maiestas sua Caesarea gratiose velit; ii vero, qui nondum probassent, in futuris octauis sancti Georgii in Eperies, coram judicibus regni ordinariis, sufficienter comprobatis iuribus suis, talia bona occupata rehabeant, aut si casu aliquo illa judicia octaualia hoc anno non celebrarentur, extunc tales coram Camera Cassouiensi, legitimo fundamento iuribus suis comprobatis, bona sua recuperent, iuxta praemissos anni M.D.LXIX. articulos. Bona quoque Petri Derenchenÿ, pertinentiae Wamos et Kereztheur, in Comitatu Borsodiensi existentia, nunc ad arcem Maiestatis suae Caesareae Zenderew possidentur. Quae licet iure mediante bina vice obtinuit, sed utraque vice per officiales Maiestatis suae Caesareae repulsio facta est. Quam repulsionem si aliquis ex Dominis et Nobilibus binariam fecisset, in notam infidelitatis procul dubio, iuxta jura Regni, incurrisset. Itaque is pauper supplicat, ut Maie-

stas sua Caesarea, legitimo juris processu per eum obtenta, ipsi reddantur. In hisce etiam partibus Regni, ulta Danubium sitis, tales occupationes nonnunquam contingunt, per Capitaneos et Commissarios Maiestatis suae Caesareae, sicuti possessiones Batthian et Polgardy, quae Domino Balthasari Battiany auitae sunt, ad Palotam in Regesto arcis per Commissarios datae esse dicuntur. Sacratissima quoque olim Maiestas Caesarea, felicis reminiscentiae sponte sua dederat quaedam bona Dominis Petro Keglewith et Directori, in quae ipsi se, nullo contradictore apparente, de more Regni introducendos curauerunt; videlicet possessiones, Lulia, Berky, Cheghe, Balwanios ac Endred, in Comitatu Simigiensi existentes. Sed illa omnia nunc partim per Capitaneum Wesprimiensem, partim per Tihaniensem, ad arcem possidentur, quae illis per Commissarios tradita esse asserunt. Quae omnia Maiestas sua Caesarea dignetur benigne rectificare et dictis Capitaneis mandare, ut ab iis occupandis abstineant.

De reciproca litigatione Hungarorum cum Transsyluanis, Maiestas sua Caesarea dignetur mature cum Wayuoda tractare, et re ad effectum deducta, fidelibus suis Regnicolis pro iustitia subuenire.

Dignetur etiam Maiestas sua Caesarea de redimendis Castris ad Austriam et Ciuitatibus ad Poloniam oppignoratis, cum finibus Hungariae et Austriae ac Sclauoniae, Stiriae, et Morauiae reuidendis benigne memor esse, ac Commissarios ex illa parte nominare, postquam ex Hungarorum fidelium suorum parte iam nominati sunt.

In negotio arcis Keowesd Maiestas sua Caesarea, priusquam priorem Regnicolarum deliberationem confirmet, dato eis ad perlegendum supplici libello Domini Andreae Balassa, ulteriorem fidelium suorum sententiam expectare constituit, postquam is huiusmodi deliberationem minus iuridicam fuisse dicat. Status igitur et Ordines Regni Maiestatem suam Caesaream fideliter informant; quod sententia illa, cuius vigore familia Soos cum aliis adiunctis arcem Keowesd obtinuit, non per partis triumphantis negligentiam mansit inexecuta, sed ad alterius succumbentis instantiam apud magistrum prothonotarium fuerat detenta. Quae detentio quod de iure Regni

fieri non potuerit, ex mandato Maiestatis suae Caesarae in proximis generalibus Sancti Lucae judiciis per Dominos judices ordinarios jure fuit determinatum, sicque sententia parti obtinenti fuit de iure extradata. Sed quia annuum tempus, sub quo exequutio peragi oportuerat, illegitima huiusmodi detentione effluxerat, ne actores damnum paterentur, Status et Ordines Regni non partium clamoribus, sed iustitiae causa inducti, deliberarunt, literis adiudicatoriis vigorem suum reddi, et cum his partem triumphantem ad executionem procedere posse. Super qua deliberatione Status et Ordines aequanimiter denuo conuenerunt; sicque Maiestatem suam Caesaream humiliter informando supplicant, ut hunc articulum, reliquis interserendum, benigne confirmare dignetur.

Ex aduerso Dominus Andreas Balassy humillime supplicat, ut cum Maiestas olim Caesarea, felicis memoriae, et etiam sua Maiestas praefatam arcem Kewesd haeredibus Seredianis cum solita euictione dederit, iamque ipsi eam hoc modo pertentatis omnium jurium processibus amiserint; dignetur Maiestas sua Caesarea vel aequivalentia bona, vel precium arcis eis clementissime restituere; ne ipsos tam magnum in iuribus suis detrimentum pati contingat, postquam et ipsi Serediani, et postea Dominus quoque Andreas Balassa magnam summam pecuniae pro hisce bonis Maiestatibus suis soluerint.

De conuentus Chornensis executione Maiestas sua Caesarea nullam expectare velit informationem, quia de ea Regnicolae unanimiter deliberarunt, et Praepositus Chornensis consentit. Superest tantum, ut Maiestas etiam sua Caesarea benigne consentire dignetur.

Supplicant etiam Maiestati suae Caesareae unanimiter Status et Ordines Regni, ut cum plurimi ex ipsis, a pluribus retroactis annis, grauissimo labore et maximis expensis, lites suas prosecuti sint, iamque obtinuerint, sed illae in appellationibus pendeant, ne frustra omnem operam perdidisse videantur, Maiestas sua Caesarea benigne modum et viam inueniat, ut sub praesenti Dieta, appellationes omnes reuideantur, neque iustitiae cursus hac quoque in parte impediatur.

Quod Maiestas sua Caesarea Joannem Krwsith, prius-

quam proscribatur, audiendum esse censet; perlecta est eius supplicatio, quam Maiestati suae Caesareae, contra accusationem Nicolai Baloghÿ porrexit. Sed ex adverso Nicolaus Baloghÿ, cum aliquot fidedignis viris, tum vero etiam Domino supremo Capitaneo partium Regni Cisdanubium *(sic)* comprobauit accusationem omnino veram esse. Mitigata tamen proscripcionis poena, Regnicolae nunc statuunt, ut si intra festum beati Georgii martiris praedium Saap, violenter ab eo occupatum, Nicolao Baloghÿ remiserit, bene, sin minus, Dominus supremus Capitaneus habeat plenariam potestatem, illud e manibus dicti Krwsith, inhibitione, contradictione et repulsione non obstante, statim recuperare, et dicto Nicolao Baloghÿ assignare. Idem statuitur de bonis Domini Joannis Pethew, Jacobi Kwbiny et Mathiae Herencheny ac aliorum, quae dictus Joannes Krwsith violenter occupasse dicitur.

Et quia Comitatus quoque Hontensis contra dictum Krwsith plurimas querelas Maiestati suae Caesareae defert, supplicant Status et Ordines, ut Maiestas sua Caesarea intellecta eorum supplicatione, clementer se resoluat, et eorum gravaminibus graciose medeatur, ut iam tandem tot querelis contra dictum Krwsith factis, aliquis finis imponatur.

Querelas Regnicolarum, contra Transsiluanos factas, Maiestas sua Caesarea benigne intellexit, sed rem ad capiendam ultiorem informationem reiecit. Verum cum Maiestatem suam Caesaream totum Regnum Hungariae humiliter et vere nunc informet: supplicant Regnicolae, ut illorum insolenciis coercendis, absque longioris informationis expectatione obuiam eatur. Nam mirum dictu est, quantas contumelias et ab illis paciantur; quae nisi auertantur, maiora forte mala exinde oriri poterunt.

De arce Selyn Regnicolae supplicant, ut Maiestas sua Caesarea, mentem suam Domino Nicolao de Bator graciose significet, et in ea re iam tandem clementer bonum finem facere dignetur.

Pro adaugendo sallario Domini Locumtenentis Palatinalis, et Domini personalis praesentiae, adhuc Regnicolae humiliter instant, quos in peragendo officio ipsorum et in iti-

nere ad Eperies non paruos sumptus erogare oportet. Quia autem Magistri Prothonotarii personalis praesentiae paucos prouentus habent, et ad causas Maiestatis suae Caesareae reuidendas a Domino Locumtenente vocati, statim adsunt; supplicant Status et Ordines Regni, ut ipsis et etiam Assessoribus Maiestas sua Caesarea, ex Camera sua tam Posoniensi, quam Cassouiensi, debitum salarium soluendum mandet.

Quod attinet ad supplicationes liberarum et montanarum Ciuitatum, ut videlicet illae in vetustis suis libertatibus et priuilegiis conseruentur, neque ad telonia soluenda cogantur; Status et Ordines Regni obseruandas ea in parte censent constitutiones anni M.D.LXIX.

De locis depositionum, nunc quoque idem statuitur, quod in decreto Wladislai Regis et constitutionibus praedicti anni M.D.LXIX. conclusum fuit; neque alia loca depositionum seruentur, nisi ea quae in decretis illis nominatim conscripta sunt. De monasterio vero Lechnicensi, Dominus Magochy refert, nunquam ibi fuisse locum depositorium, neque nunc esse; sed quod ipse propria vina eo nonnunquam conuehenda curaret, quae si cuipiam vendi contingerent, de illis solita tricesima fisco persolueretur.

Ubi petunt liberarum Montanarumque Ciuitatum Ciues, ne Dominis et Nobilibus liceat coriis, equis, bobus et similibus rebus quaestum exercere, videntur minime dignum postulare, cum negociacio huiusmodi semper omnibus cuiusuis condicionis hominibus libera fuerit. Ideo videtur Regnicolis, ut tam Magnates quam Nobiles quibuslibet mercibus liberam negociandi potestatem habeant; ita tamen, ut de iis rebus quas emere, et pro quaestu rursus vendere voluerint, et quaestum exercendo, eas extra Regnum eduxerint, iustam tricesimam fisco persoluant.

In eo vero, quod cives eorundem liberarum Montanarumque Ciuitatum pro alienis debitis aut delictis non capiantur aut arestentur, iustum petunt; ideoque Status et Ordines Regni decernunt obseruanda ea esse, quae in decreto maiori Wladislai Regis prolixe de talibus conclusa fuerunt.

Comitatus Ghemeriensis supplicat Maiestati suae Caesareae, ut cum nunc supremo Comite careat, neque talis per-

sona inueniri possit, quae in Comitatu bona habeat, et cui illud officium rite committatur: Maiestas sua Caesarea dignetur Vice Comiti autoritatem concedere, ut executiones consuetas et juridicas, donec de Comite prouidebitur, peragere possit.

Caeterum, Dominus Joannes Balassa superioribus diebus a Maiestate sua Caesarea, arcem Salgo vocatam, in Comitatu Neugradiensi sitam, per defectum seminis Stephani Derencheny impetrauit; cumque se in eam de jure Regni statuere voluisset, eam statucionem in arce sua Dywyn, per eiusmodi hominem Regium, qui suus erat seruitor, clancularie peregisse dicitur; ita ut Domina Anna Forgach, Relicta Wolffgangi Derencheny, et Domina Anna Fanchy, relicta dicti olim Stephani Derencheny, ad quas dicta arx Salgo, utpote emptitia, deuoluta erat, item Thomas Nagy de Darocz, et Walentinus de Watha, qui unam possessionem Rab vocatam bono jure possidebant (sicuti ex priuilegiis productis patet) occultae huiusmodi statutioni contradicere non potuerunt; nunc vero idem Dominus Joannes Balassy eosdem in bonis illis turbare dicitur. Itaque humiliter Regnicolae supplicant, ut Maiestas sua Caesarea huiusmodi occultam statutionem irritam faciat, et Domino Balassy, ut ab occupandis bonis istis abstineat, mandare dignetur. Deinceps autem in huiusmodi statutionibus, talis modus observetur, iuxta priores publicas constitutiones anno MDLXIII aeditas, ut quum ad facies bonorum statuendorum, ob metum Turcarum aut aliorum hostium, accedi nequit, in locis vicinioribus, et quae prope bona statuenda erunt, sed non in propriis donatarii bonis, praesentibus Vicecomite et Judice Nobilium, si qui in eo Comitatu erunt, aliisque nobilibus et ignobilibus vicinis et commetaneis, palam et manifeste ac publice et non occulte executio peragatur. Alioquin, si statutio aliqua imposterum aliter, in fraudem juris alieni fieret, causa exinde suscitata, ad sedemque suae Maiestatis Caesareae deuoluta, ille qui de fraudulenta et indebita huiusmodi statutione conuictus fuerit, contra legitimum haeredem in perennali aestimatione bonorum statutorum et occupatorum conuincatur, et bona occupata haeredi restituantur, contradictione, inhibitione et repulsione non obstante.

Familia denique Orozlankew, graui cum querela proposuit Statibus et Ordinibus Regni, se post obitum fratris sui Nicolai Orozlankewy, in quo semen masculinum defecit, per egregium Franciscum Jakossith, arce Orozlankew et pertinentiis eius indebite et violenter exclusam et bona cum arce ipsa per dictum Jakossith occupata fuisse, quae eos jure sanguinis et etiam per judiciariam deliberationem, postremo per concordiam, optimo jure concerneret; praesertim cum certam partem eorundem bonorum dicta familia faeminei sexus ab annis plus viginti pacifice possideat; hoc quoque addens, quod dictus Jakossith, litteras et literalia instrumenta ad Cameram Maiestatis suae Caesareae detulisset, et passim aliis legenda circumtulisset. Itaque Status et Ordines Regni supplicant Maiestati suae Caesareae humiliter, ut Maiestas sua Caesarea tum arcem, quam literas privilegiales eisdem haeredibus faeminei sexus restituere faciat, et ipsi in integrum restituti, jure cuilibet respondebunt. Quod Maiestas sua Caesarea eo facilius facere poterit, cum ea bona nunc in manibus Maiestatis suae Caesareae habeantur.

Praeterea non dissimiliter conqueruntur Nobiles Sigismundus et Gaspar Janoky, filii olim Stephani Janoky, quomodo Maiestas sua Caesarea in articulis anni M.D.LXIX., ad humilem Statuum et Ordinum supplicationem, bona eorum tunc per Cameram Cassouiensem possessa, eidem restitui mandauerat, quae iidem pacifice possederunt. Sed sub hac Dieta Nobiles Joannes Baxay et Balthasar Kornys, cum aliis suis fratribus, eosdem Sigismundum et Gasparem Janosky, interfecto eorum servitore, et aliis vulneratis, violenter eiecerunt, et bona ab ipsis, tanquam legitimis haeredibus, occuparunt. Cum autem Maiestas sua Caesarea et in prioribus anni M.D.LXIX. constitucionibus, hisce iuuenibus illa bona et non aliis reddenda commiserit: nunc quoque dignetur Maeistas sua Caesarea committere Domino Rubero, ut eiectis dicto Joanne Baxay et Balthasare Kornys, veluti violentis et illegitimis possessoirbus, praemissos Sigismundum et Gasparem Janosky in integrum restituat, et eosdem in illis, contra violenciam praedictorum Kornys et Baxay, tueatur. De violenta autem spoliatione fiat iudicium, iuxta

articulos super huiusmodi indebitis occupationibus, sub tempore Dietarum factis aeditos.

Postremo Status et Ordines Regni requisiti sunt in persona Stephani Nagy de Oltarcz, nunc Kanizsae in captiuitate existentis, ut apud Maiestatem suam Caesaream pro eo humiliter intercederent. Cum itaque Dominus Alapi Capitaneus Kanisiensis ac Carolus Haiden Magister Lustracionum, ex simultate quadam vetere, inter eos orta, illum apud Maiestatem suam Caesaream detulisse, et ut caperetur, curasse dicuntur, ipse vero a reuisione iuris se neutiquam subtrahere, sed potius judicium ultro petere dicat : Status et Ordines Regni humillime supplicant, ut eius supplicationem Maiestas sua Caesarea benignissime exaudiat. Cuius summa est, ut Maiestas sua Caesarea eum in iisdem compedibus, quibus nunc vinctus est, huc Posonium adducendum, et hic sub praesenti Dieta judicium de eo administrandum iubeat; quod si ob breuitatem temporis id fieri non possit, peracta Dieta, Dominus Locumtenens et iudices ordinarii in breui aliquo termino, per Maiestatem suam Caesaream praefigendo, de eo jus et judicium faciant; interea autem hic in arce Posoniensi captiuus detineatur, ne sit in potestate et vinculis adversarii sui, qui ei victum quoque quotidianum denegare dicitur. Quae quidem peticio quoniam Regnicolis iusta visa est, Maiestati suae Caesareae pro ea graciose admittenda, unanimiter supplicant.

Az irat élén : Responsum Hungarorum ad Replicam die 27. Martii exhibitum.

(Egykorú irat a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

VII.

1574. Márczius 28.

Miksa királynak, fiaihoz intézett leirata, az országgyülés második fölterjesztése tárgyában.

Sacra caesarea ac regia Maiestas domine ac genitor observandissime.

Praemisso semper condigno filialis obseruantiae cultu, sacrae Maiestati vestrae commodissimam valetudinem, summa rerum prosperitate auctam, ex animo precamur.

Sperabamus equidem inclyti huius Hungariae regni Status et Ordines, secundo eorum responso ad replicam dato, propius aliquantulum ad Maiestatis vestrae expectationem accessuros, ac sicuti a Maiestate vestra eisdem Statibus et Ordinibus, quoad uspiam fieri potuit, satisfactum est, ita ipsos etiam, consideratis praesertim gravissimis quas Maiestas vestra pro defensione reliquiarum regni in dies sustinere cogitur, difficultatibus, aequissimis eiusdem Maiestatis vestrae postulatis plenius responsuros fuisse. Quia vero nonnullis in rebus, non tam ad priuatum Maiestatis vestrae quam publicum communis patriae commodum spectantibus, etiamnum difficiliores sese exhibent, ac suo more pristinas potissimum regni constitutiones tam instanter urgent, ut ab iis haud facile auelli posse videautur; nos sane eorum arbitrio, quo ad res fert, clementer potius indulgendum, quam frustra reluctandum, vel saltem eam, quae praesenti rerum et temporum statui conveniat, moderationem adhibendam existimantes, quid nobis de singulis videatur, pro filiali nostra in Maiestatem vestram obseruantia et obsequentia, eodem, qui a Statibus est propositus, ordine breuiter explicare decreuimus.

Primum igitur ad dicam quod attinet, cum Maiestas vestra oblatum a Statibus et Ordinibus regni, ad biennii spacium, duorum per singulas portas florenorum subsidium suis terminis soluendum et exigendum acceptauerit; ipsique Ordines et Status ad Maiestatis vestrae postulationem nouam portarum connumerationem admiserint, ac praeterea ut dicator in Sclauonia non secus ac in regno Hungariae oculata reuisione et villatim colonorum seu portarum numerum conscribat, concesserint, simul etiam quoad introductam minus legitime in regno Sclauoniae per vicebanum, prothonotarium ac iudices nobilium et eorum vicegerentes dicae detentionem, Maiestatis vestrae voluntati sese accomodauerint; hac sane in parte, etsi inquisitioni post factam connumerationem in singulis comitatibus pro arbitrio Maiestatis vestrae instituendae, quae omnino concedenda videbatur, locum dari nolint, benigne tamen acquiescendum et ad sarciendum hunc defectum, camerae Hungaricae serio iniungendum existimamus, ut pro eo, ac tenetur et res postulat, sedulo et diligenter aduigilet, ne quid dicato-

ris incuria Maiestatis vestrae rebus incommodi aut detrimenti accedat, neue fraudis aliquid committatur, sed ea hoc loci diligentia adhibeatur, ut quod antehac quouis modo neglectum sit, deinceps recuperari possit.

Quod autem Ordines et Status Ruthenos et Valachos in villis, alias per colonos Hungaros habitatis, degentes et agriculturam exercentes, a solutione decimae exemptos haberi cupiunt; etsi id minus aequum videatur, benigno tamen Maiestatis vestrae arbitrio permittimus, utrum a suo proposito penitus recedere vel articulum hunc in tempus aliud reiicere velit.

Operarum gratuitarum distributionem Maiestati vestrae omnino reseruandam, ideoque denuo conuenienti modo urgendam et quoad eius fieri possit, praesenti tempori atque necessitati accommodandam censemus; innuendo, cum satis compertum sit, adeoque res ipsa doceat, non posse quoad laborum gratuitorum distributionem eundem semper modum observari, sed tempori potissimum hac in parte seruiendum; ad haec praesentem operarum distributionem multis confusionibus obnoxiam ac nonnullis confiniorum locis de exiguo, praesertim vero castello Kalo de nullo quasi laborum gratuitorum subsidio prospectum esse, et vel hanc solum ob causam priorem, cui Status et Ordines inhaerendum existimant, de laboribus gratuitis constitutionem locum habere non posse; plurimum autem referre, ut distributio operarum gratuitarum ex quibus conseruatio confiniorum magna ex parte dependere videtur, ita instituatur, ne labores usui publico destinati, in priuatum commodum distrahantur, vestramque Maiestatem bonum publicum aut communis patriae incolumitatem cuiquam magis ac sibi curae aut cordi fore aut esse haud quaquam animum suum inducere posse. Idcirco non immerito Maiestati vestrae operarum distributionem videri committendam, offerendo sese Maiestatem vestram, rem tanti momenti non ad informationem vel pro arbitrio unius vel alterius administraturam, sed adhibitis communibus bellicorum, praecipue vero hungaricorum consiliariorum votis atque suffragiis, talem sese hac in parte exhibituram esse, ut omnibus innotescere et constare possit, Maiestatem vestram conuenientem publicae incolumitatis rationem habuisse; ac proinde eosdem Ordines et Status, ut be-

nignae Maiestatis vestrae oblationi obsequenter acquiescere velint, denuo hortari et requirere, sibique persuasum habere, ipsos, rei circumstantiis recte consideratis, hac ratione confiniis optime prospectum iri facile agnituros, nec quicquam ulterius difficultatis moturos esse.

Quo in loco haud omittendum, sed omnino inserendum videtur, ut si compertum fuerit, prout iam in aliquibus comitatibus re ipsa compertum esse accipimus, quod capitanei vel vicecomites aut iudices nobilium, vel alii eiusmodi, pecuniam pro gratuitis laboribus a colonis exactam pro se retinuissent, eam Maiestas vestra ab iis exigere possit.

Ad interiectam hoc loci de communiendis et fortificandis castris Zaard, Zenderew, Kalo, Darócz et Sclauonicis confiniis mentionem quod attinet, subiiciendum videtur Maiestatem vestram, sicuti antea obtulerit, sui hac in parte officii neutiquam immemorem esse futuram.

Similiter Maiestatem vestram, commissa sibi operarum distributione, ne comitatus Szabolcsensis praestandis huc illuc operis gratuitis in tot partes distrahatur, clementer curaturam.

De laboribus autem quatuor comitatuum Hewes, Pesth, Zolnok et Solth, ad arcem Agriensem deputatis, unius anni spacio ad oppidum ibidem conuertendis, huic Ordinum et Statuum petitioni, cum, sicuti facile aestimari potest, arcis munitio longe magis necessaria sit, Maiestatem vestram annuere non posse.

Hoc etiam tempore nec de reseruandis ad arcem Somoskew colonis ad eandem pertinentibus, una cum colonis alias arci Ghedew per Turcas desolatae subiectis; nec de decimis episcopi Vaciensis ad sustentationem eiusdem conducendis, antequam de distributione operarum gratuitarum et de arendatione decimarum conuentum sit, quicquam certi statuendum videtur.

Castellorum Wywar, Swran et Komiathy conuenientem rationem arbitramur habendam esse.

Sic quoad sancti Benedicti castrum, Ordinibus et Statibus spes videtur facienda, Maiestatem vestram, habita informatione necessaria, illi loco pro eo ac res postulabit, clementer prospecturam.

Porro consultum adprime foret, si fieri posset, restantias operarum omnes exigi; quia autem in obtinendis iisdem magna difficultas futura, ac hoc etiam loci Ordinum et Statuum petitioni nonnihil tribuendum videatur: idcirco restantiarum exactionem ab anno septuagesimo inchoandam, ac si omnino status suam cantilenam urgeant, eorundem oblationi hac etiam in parte acquiescendum. Ut autem Maiestas vestra rectius sese resoluere possit, a consilio bellico aut camera aulica informationem arbitramur capiendam, quantam restantiae illae pecuniae summam constituant.

Quod autem in arbitrio cuiuslibet positum esse debeat operas gratuitas praestandi, vel, iuxta taxam desuper constitutam, pro iisdem pecunias numerandi; in eo ad manuarios labores quod attinet, priori ordinum responso, quoad currules vero novissimae huic declarationi consentiendum existimamus.

Ut schedae recognitionales pro praestitis aut solutis operis gratis dentur," aequum iudicamus.

Similiter in exigendis restantiis modum ab Ordinibus propositum sequendum censemus.

Continui etiam ratione, nihil pro hac vice innovandum-sed Ordinum et Statuum oblationi standum, supremisque capitaneis serio iniungendum existimamus, ut sedulo animadvertant, quo milites et equites armis et equis bene instructi, debito et convenienti numero alantur, minus idonei vero reiiciantur.

Emendationem generalis et particularis nobilium insur, rectionis ulterius non urgendam, sed Ordines cohortandos arbitramur, ut suae suorumque incolumitatis memores, factae oblationi, si res postulet, sese conformes praestare ac sibi inuicem prompto animo adesse, et pro certo habere velint, Maiestatem vestram, nisi extrema et ineuitabilis necessitas id exigat, insurrectionis medio non usuram.

Quoad Canisam et castella circumiacentia, satis apparet Ordines et Status de eorundem conservatione admodum esse solicitos. Idcirco ne animum penitus abiiciant, cogitandum erit de firmandis et augendis castellorum illorum praesidiis. Quia vero nec Maiestas vestra tantos sumptus sustinere, nec serenissimus princeps Carolus archidux Austriae, patruus noster charissimus eidem oneri obnoxius, sumptibusque

exhaustus, quicquam opis conferre; serenissimus autem archidux Ferdinandus etc., a difficultatibus bellicis plane immunis, sublevandis rei pecuniariae angustiis aliqua ex parte opitulari posse videtur: non abs re futurum arbitramur, eundem, coniunctis cum praefato archiduce Carolo consiliis, de conferendo aliquo pro communitione confiniorum subsidio, fraterne interpellare, persuasum nobis habentes Dilectionem eius, considerato praesenti rerum et temporum statu, officio fratris neutiquam esse defuturam. Id quod Maiestatem vestram obiter saltem monendam duximus.

Spontaneam deditionem, quam Ordines et Status tacite quasi excusare videntur, cum hosti ad propagandos ditionis suae terminos, et exiguas quae supersunt regni reliquias nullo plane negocio suae potestati subiiciendas, ansam atque occasionem praebeant, nullo modo ferendam, sed positis Ordinibus et Statibus ob oculos grauissimis quae inde nascuntur incommodis atque periculis, omnino cohercendam, omnemque cum hoste colludendi occasionem, quoad uspiam fieri possit, recidendam, ac hac quidem in parte nihil penitus dissimulandam arbitramur.

Comitatus Szaladiensis iteratam protestationem neutiquam negligendam, sed ne pusillanimitas ista in desperationem abeat, eiusdem comitatus nobiles spe auxilii, si necessitas ita postulare videbitur, primo etiam tempore praestandi, erigendos et confirmandos, ac nisi conatus hostiles cessauerint, conuenientem hoc loci prouisionem adhibendam censemus.

Modum et ordinem de celebrandis iudiciis octaualibus, a Statibus et Ordinibus regni propositum, cum appendice denuo annexa, a locumtenente scilicet causis diiudicandis neminem, nisi ex consiliariorum ordine adhiberi posse, observandum et sequendum existimamus.

Quod Ordines et Status Maiestatis vestrae postulationi de producendis in re mineraria a solutione urburi exemptionum priuilegiis locum dare renuunt, id sane minus aequum putamus. Quia autem iuris ordine causam huiusmodi prosequendam innuunt, hac de re nihil amplius mouendum videtur.

Quoad abrogationem monetae polonicae, etsi inde multum scandali et damni nasciturum videamus, quia tamen

Statibus et Ordinibus omnino ita videtur, eorundem arbitrio nec hoc loci ulterius reluctandum arbitramur.

Decretum contra dominos terrestres, in fauorem colonorum antehac sancitum, nunc quoque ratum habendum, ac de poena in transgressores constituenda nihil pro hac vice agendum.

De coarctatione viarum. quamuis Maiestas vestra prioribus postulatis de certa latitudine constituenda, merito insistere posset; quia tamen Status a proposito non videntur recessuri, eorundem arbitrio acquiescendum, ipsosque denuo admonendos arbitramur, ut vias pro usu publico satis amplas, latas et spatiosas relinquant, quo boariis aut quibuslibet aliis negociationem exercentibus, cum gregibus seu armentis pecorum aut aliis mercimoniis liber transitus pateat, nec ulterius hac de re laborandum sit.

Aestimationem commeatuum omnino admissum iri oportuit, cum alias haud ulla commodior ratio se offerat qua miseris colonis magis satisfactum esse possit. Verum quia status nouum hunc aestimationis modum omnino renuunt, ipsorum sententia pro potiore habenda est.

Quod autem hoc loci de instituenda certiore et celeriore stipendiorum militarium solutione, prouentibusque regni in usum confiniorum conuertendis mentio iniicitur; id sane tale est, ut formam legis quasi prae se ferre, ideoque silentio neutiquam praetereundum videtur. Posset itaque Maiestas vestra ostendere, sibi quidem nihil aeque in votis esse, quam ut militibus in confiniis constitutis, certis terminis, citra impedimentum aliquod, satisfacere posset; verum Maiestatem vestram (quod meridiana luce clarius existat) tot et tantis expensis aggrauari et distrahi, subsidia etiam tam negligenter et oscitanter praestari, ut etiamsi maxime velit, non possit tamen pro suo hac in desiderio undequaque satisfacere, sedulo tamen elaboraturam esse, ut quoad uspiam fieri possit, huius etiam Statuum et Ordinum admonitionis conueniens ratio habeatur.

De prouentibus autem regni ad usum confiniorum applicandis, nemini obscurum esse, Maiestatem vestram non solum prouentus ex regno collectos, sed aliorum etiam regno-

rum et dominiorum ac camerae suae redditus, una cum eo quod ab Ordinibus et Statibus imperii pro tempore fuit collatum, subsidio haud poenitendo, magna semper ex parte pro conseruatione reliquiarum Hungariae alacriter exposuisse, adeo, quod regnicolae minus iustam fortassis hoc loci dolendi causam habere videantur.

Ad multos regnicolarum conflictus quod attinet: cum Status et Ordines sese ad leges antiquas et ordinarias referant, et ab iis licet minus idoneis recedere nolint, conniuendum est.

Nec de arendatione decimarum, pro hac vice quicquam ulterius difficultatis mouendum arbitramur.

Assentiendum quoque videtur, ut exactiones ultra decimas, duorum videlicet nummorum de singulo manipulo et vino pennae, ut vocant, secundum petitionem Ordinum et Statuum abrogentur.

Quoad vecturam decimarum, etsi praelati decimum quemque manipulum pro vectura suarum decimarum haud grauatim pendere soleant, illud tamen ad confinia nullo modo referendum; sed potius, considerata rei diuersitate, cum apud confinia non de priuato sed publico commodo, nec de abroganda colonis debita mercede, sed conseruando saltem pro usu confiniorum frumento agatur, diuersum omnino sanciendum atque obseruandum, ac eiusmodi vecturae condignam mercedem arbitramur constituendam.

De concedendis capitulo Agriensi decimis districtuum Zerench et Geoncz pro se in specie colligendis, etsi camera Hungarica dimidiam decimarum illarum partem praedicto capitulo concedendam existimet: consultum tamen nobis videretur, quo in statu hoc negocium antehac relictum fuerit istic apud cameram aulicam indagare, quo deinceps Maiestas vestra rectius sese resoluere possit.

Quod Status regni nobiles de rebus illis, quae ex agricultura proueniunt, a tricesimae solutione liberos esse volunt: hoc licet saepius fuerit per eos postulatum, temen, cum eo praetextu domini et nobiles quaestum exercere, indeque fraudes plurimae contingere soleant, et prouentus tricesimales minuantur, id eis haud concedendum, cumque regni necessitates

sint nunc graues, et prouentus fisci tenues, qui sustinendis tot et tantis necessitatibus non sufficiunt, publicam priuatae utilitati anteferendam, et Status ac Ordines regni ab hac eorum postulatione bonis rationibus dehortandos censemus. De illis autem rebus siue victualibus, quas domini et nobiles pro usu eorum domestico intra regnum hoc adducunt, vel Viennae in aula Maiestatis vestrae constituti, pro usu mensae et familiae eorum educunt, tricesima non exigenda, rerum autem huiusmodi bona consideratio habenda, et ne quid hoc praetextu fraudis committatur, sedulo cavendum, in delinquentes etiam debito modo animadvertendum videtur. Si quis autem tricesimatorum contra aliquem nobilem peccauerit, is deferendus videtur coram camera Maiestatis vestrae, quae de illo tricesimatore, tanquam officiale sibi subiecto, iustitiam administrare teneatur, eumque pro demerito puniendi facultatem habeat.

Et cum contra ultradanubianos tricesimatores plurimae sint querelae, eorum petulantiam compescendam arbitramur.

Decisionem litis inter reuerendissimum quondam archiepiscopum Strigoniensem et episcopum Vaciensem, ratione decimarum super villis quibusdam comitatus Neogradiensis motae, Maiestas vestra in aliud tempus magis opportunum reiicere posset.

In restitutione bonorum per rebelles occupatorum et nunc ad arces Maiestatis vestrae possessorum, caute agendum, et non tantum simplici attestationi locum dandum, sed primum literas et literalia instrumenta bona illa concernentia, ab illis qui bona sua esse praetendunt, postulanda et bene discutienda, illis vero deficientibus ad viva et fidedigna atque sufficientia testimonia procedendum, ac si sufficienter probatum fuerit, tunc demum ad restitutionem eiusmodi bonorum descendendum videtur. Quodsi autem arx Maiestatis vestrae ad quae nunc bona ipsa possidentur, iis nullo pacto carere posset, boni publici potius quam priuatae personae rationem habendam, et pro eiusmodi bonis conuenienti aliquo modo transigendum existimamus. De piscina in territorio possessionis Rakamaz, quam Bathory ad se pertinere, ac coram Maiestatis vestrae commissariis id probasse innuit : informatio erit sumenda, quo

deinde Maiestas vestra rectius se resoluere possit. Quoad bona quae Petro Derencheny, quasi iure obtenta, de facto restitui regnicolae supplicant; cum in bonis illis fiscum Maiestatis vestrae bonum et liquidum ius habere intelligamus, negocium illud ad futuram octauam Eperjesiensem differendum, et tunc priuilegia bona illa concernentia denuo discutienda esse censemus. Bona vero illa quae Petro Keglewith et directori causarum per diuum quondam imperatorem Ferdinandum, dominum et auum nostrum obseruandissimum augustae memoriae, collata, et nunc ad arces Vesprimiensem et Tihoniensem occupata esse dicuntur, cum intelligamus bona illa partim ad praeposituram, partim vero ad capitulum Albense pertinere, ea, tanquam bona ecclesiae, iuste impetrari non potuisse, et ideo ad feliciora usque tempora pro bono publico ad arces finitimas merito possideri iudicamus.

Ut regnicolae cum Transsylvanis iure agere possint, Maiestas vestra, pro eo ac prius obtulit, quamprimum efficere dignabitur.

De redimendis castris ad Austriam et ciuitatibus ad Poloniam oppignoratis, item de controuersiis limitaneis primo etiam tempore dirimendis priori responso insistendum.

Ut adiudicatoriae litterae, ratione arcis Kewesd iure obtentae, non obstante annua reuolutione, suum vigorem obtineant et executioni debitae demandari possint, aequum iudicamus.

Quod Status et Ordines regni pro Andrea Balassa intercedunt, et pro arce Kewesd iure amissa aequiualentia bona aut precium eius arcis illi refundi petunt; cum sit negocium priuatum, priuatim etiam tractandum, nec dietalibus articulis immiscendum arbitramur.

De restitutione conuentus Chornensis, cum Ordines et Status hoc etiam negocium tam solicite urgeant, eisdem, nisi Maiestati vestrae graue impedimentum aliquod occurrat, satisfaciendum censemus.

De maturanda appellationum reuisione, Maiestas vestra, pro suo iustitiae cursum promouendi studio, ita prouidebit, ne hac in parte iusta aliqua conquerendi aut dolendi causa cuiquam possit esse reliqua.

Quoad querelas contra Joannem Krusyth propositas, Maiestas vestra, indagata et agnita rei veritate, si praefatum Krusyth bona Nicolai Baloghy, vel aliorum violenter aut minus legitime occupasse compertum fuerit, Ordinum et Statuum decreto standum, ac praeter aequitatem spoliatos ante omnia restituendos existimamus. Si quid deinde idem Krusyth contra eosdem praetensiones habeat, id iuris ordine prosequatur.

Transmittimus etiam Maiestati Vestrae comitatus Hontensis supplicationem, contra eundem Krusith propositam, qua in re Maiestas vestra id statuet, quod aequitati conuenire videbitur.

De redigendis intra aequitatis limites Transylvanis, Maiestas vestra, ad cauenda grauiora quae inde oriri possent inconuenientia, maturam prouisionem adhibere, de eaque Status et Ordines primo etiam tempore edocere dignetur.

Quod ad controuersiam ratione arcis Selyn, etiamnum indecisam pendentem, priori oblationi inhaerendum [est].

De augendo locumtenentis palatinalis praesentiae salario, item soluendo magistris prothonotariis personalis praesentiae stipendio debito : Ordinum et Statuum petitioni annuendum arbitramur.

Quoad supplicationes liberarum et montenarum ciuitatum, cum Status et Ordines regni decernant ciuitates liberas et montanas in vetustis suis libertatibus et priuilegiis conseruandas, neque ad thelonea soluenda cogendas esse, id ipsum autem in theloneis regnicolarum hactenus non obseruatum sit, ut deinceps obseruetur, iustum videtur.

Similiter, ut, secundum decreta diuorum regum et constitutionem regnicolarum anni sexagesimi noni, loca depositionum mercium vetera obseruentur, aequum iudicamus.

De quaestu dominorum et nobilium, licet mercaturae exercitium ciuibus potissimum competat, tamen Statuum et Ordinum decreto acquiescendum est.

Eodem modo, ne ciues liberarum et montanarum ciuitatum pro alienis debitis aut delictis capiantur vel arrestentur, Statuum conclusioni consentiendum esse censemus.

Supplicationi comitatus Gemeriensis de concedenda vicecomiti authoritate, ut executiones consuetas et iuridicas, do-

nec de comite prouideatur, peragere possit, clementer annuendum iudicamus.

Quoad querelam contra Joannem Balassa, eidem, ut ab occupandis praeter aequitatem bonis abstineat, mandandum videtur.

De occupata per Franciscum Jakossyth arce Orozlankew, sumpta informatione, cognitisque rei circumstanciis Maiestas vestra quod hac in parte iustum erit, statuere dignabitur.

Ad querelas Sigismundi et Caspari Janoky contra Joannem Baxay et Balthasarem Kornys ac fratres, supremo Maiestatis vestrae superiorum Hungariae partium capitaneo iniungendum, ut suprascriptos Janoky fratres in integrum restituat, vel cur id fieri non debeat, et quomodo res se habeat, Maiestati vestrae citra moram exponat.

Quid de Stephano Naghy statuendum videatur, benigno Maiestatis vestrae arbitrio permittimus.

Postremo Maiestatem vestram enixe rogamus, ut priuatorum negotia, unacum resolutione sua, nisi aliter Maiestati vestrae videatur, ad nos quanto citius remittere dignetur.

Quod reliquum est, Maiestati vestrae omnem felicitatem exoptantes, eidem nos obsequenter commendamus. Datum in arce regia Posonii, die vigesima octava mensis martii anno domini MDLXXIIII.

Eiusdem sacrae caesareae et regiae Maiestatis vestrae

obedientissimi filii

Rudolphus.

Ernestus.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

VIII.

1574. Április 4.

A pozsonyi országgyülés törvénykönyve.

Nos Maximilianus secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Marchio Moraviae, Comes

Tyrolis etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes, quibus expedit uniuersis. Quod fideles nostri Domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum, in generali eorum Conuentu, pro octauo die festi Purificationis Beatissimae Mariae Virginis, in anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quarto celebrato, in Ciuitate nostra Posoniensi, ex mandato nostro congregati, exhibuerunt et praesentauerunt nobis, medio Serenissimorum Principum, Domini Rudolphi Regis Hungariae, et Ernesti Archiducis Austriae etc., filiorum nostrorum charissimorum, qui scilicet nostra in persona, dicto generali Conuentui praefuerunt, infrascriptos articulos, in eodem Conuentu, communibus ipsorum votis, parique et unanimi consensu, conclusos. Supplicantes nobis humiliter, ut uniuersos et singulos eos articulos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque Regium consensum illis praebentes, autoritate nostra Regia, clementer acceptare, approbare et confirmare, atque tam nos ipsi obseruare, quam per alios omnes, quorum inter est, obseruari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli Dominorum Praelatorum et Baronum, caeterorumque Statuum et Ordinum Regni Hungariae, in generali eorum Conuentu Posoniensi, pro octauo die festi Purificationis Beatissimae Mariae Virginis, in anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, Posonii conclusi.

(I) Summa cura et diligentia Domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni Hungariae, de iis omnibus tractarunt, quae a Maiestate Caesarea et Regia, Domino ipsorum clementissimo, ipsis scripto proposita fuerunt. Et quamuis nihil ipsis fuisset optatius, quam Maiestatis suae Caesareae praesentiam, quae sane his potissimum temporibus perquam necessaria esset, intueri, calamitatesque publicas Maiestati suae coram recensere, iisque auertandis remedia postulare; quia tamen Maiestatem suam Caesaream aduersa valetudine impeditam fuisse, quo minus in medium suorum fidelium venire potuerit, Status et Ordines Regni intelligunt, eo aequiore animo Maiestatis suae Caesareae

absentiam tolerant, quod Serenissimos Principes et Dominos, Rudolphum Regem Hungariae, et Ernestum Archiduces Austriae etc, filios suos charissimos, Dominos vero ipsorum clementissimos, futurae consultationi initium facturos antea praecessisse, ac omnes iam tractatus faeliciter ad finem deduxisse conspiciunt.

Primum igitur, quod ad postulatum subsidium attinet, quamquam Status et Ordines Regni, si possent, ad subleuandas Maiestatis suae Caesareae necessitates, longe maiora contribuerent; praesentium tamen temporum turbulentissimo statu considerato, Maiestati suae humiliter offerunt de singulis portis, singulos duos florenos, in duos annos contribuendos; atque iisdem modis et formis exigendos, quibus hactenus fieri consueuit. Terminus vero unus contributionis hoc anno sit festum Penthecostes proxime futurum, et alter festum sancti Michaelis. Sequenti vero anno, nimirum M.D.LXXV., iisdem terminis, quos Maiestas sua Caesarea vult, in festo scilicet beati Georgii et sancti Michaelis, ipsa contributto exigatur. Statuunt etiam, ut hoc quoque anno, tam in Hungaria quam in Sclauonia, noua portarum connumeratio fiat. Justum etiam censent Regnicolae, ut in Sclauonia, non secus ac in Regno Hungariae, Dicator, oculata reuisione et villatim portarum numerum conscribat, easdemque villas ubique more consueto cum Jurato Nobile perlustret et inspiciat, neque quispiam se ulterius ei opponere ausit.

(II) Quoniam autem in Regno Sclauoniae Vicebanus, Vice Prothonotarius et Vice Comites, Judicesque Nobilium, et eorum vicegerentes, Dicam Regiam, ex quadam consuetudine, in bonis ipsorum detinuisse dicuntur; deliberatum est, ut si Maiestas sua Caesarea praedictis Vicebano, Vice Prothonotario, Vice Comitibus, Judicibusque Nobilium et eorum vicegerentibus, sua salaria ex Dica dari iusserit (quae illi hactenus reddita fuisse negant) eo sint contenti, et Dicam Regiam e bonis suis administrent; si vero salarium eis non reddetur, extunc Dica bonorum suorum eis cedat, cum illa vix centum florenos in toto facere dicatur.

(III.) De tributariis, molitoribus, libertinis, carbonariis, sectoribus, nec non salariis Vice Comitum et Dicatorum, item

exemptionibus, lucro Camerae, obseruentur ea, quae in Conuentu anni MDLXIX. sunt constituta.

(IV). Rutheni et Walachi, qui in villis, in medio reliquorum colonorum, domos et alias haereditates habent, ad integram Dicam persoluendam sint adstricti. Ab iis vero Ruthenis et Walachis, qui domo carentes, in alpibus et siluis pecora alunt, media tantum Dicae pars exigatur, iuxta articulos Anni MDLIX. superinde aeditos. A reddendis tamen decimis videntur exempti esse debere, postquam eas ipsi suae Religionis episcopis et sacerdotibus dare soleant. Si qui autem, ex eis, vel aliis etiam colonis furtum commiserint, tales capti, et more solito conuicti per Comites vel Vice Comites, aut dominos terrestres, quibus talis jurisdictio permissa est, puniri possint, iuxta publica statuta Nouizoliensia.

(V). De laboribus gratuitis, ad arces finitimas praestandis, Status et Ordines Regni unanimi voto decreuerunt, ut per duodecim dies singuli laboratores, de singulis portis, ad confiniorum munitionem expediantur, ad ea videlicet loca, quae in articulis Anni MDLXVII. et M.D.LXIX. sunt denotata; idque incipiendo a festo Penthecostes proxime futuro. Illi tamen articuli, cum de castello Kalo, utpote post eas constitutiones nuper extructo, nihil contineant; ideo nunc de nouo statuitur, ut duo Comitatus Ungh et Beregh, operarios suos ad Kalo expediant; de bonis tamen ad arcem Munkacs pertinentibus, sit in arbitrio Maiestatis suae Caesareae, utrum ea ad ipsam arcem Munkacs deputare, aut ea quoque ad Kalo laborare velit. Ad arcem autem Somoskeo proprii coloni et ii qui ad arcem Gedew, per Turcas destructam, pertinebant, laborare teneantur. Oppidum autem Agriense muniatur per colonos Capituli Agriensis ad praesentem annum.

(VI.) Illud etiam Regnicolae decernunt, ut liceat iis, qui pro operis huiusmodi gratuitis pecuniam soluere maluerint, de singulis portis, singulos decem nummos Hungaricos, ad singulum diem, soluere. De mercede vero pro currulibus laboribus danda, referunt se ad articulos anni MDLIIII; hoc declarato, ut qui sponte pecuniam potius quam operas repraesentare voluerint, id eis liberum sit, et e conuerso. Pecunia vero talis ad manus eorum assignetur, quos Maiestas sua Caesa-

rea, deputauerit; dummodo curetur, ne ea in alios usus, uti hactenus, sed directe ad fortificationem confiniorum insumatur.

(VII.) Restantias operarum, vel in pecunia, vel in operis exigendas Regnicolae censent, a postremae Dietae tempore anni MDLXXII. inclusiue computando. Ulteriores autem restantias, propter confusionem, quae hinc haud dubie sequeretur, et etiam miserae plebis ruinam euitandam, non exigi debere putant.

(VIII.) Dignum etiam est, ut colonis, qui operas suas praestiterunt, vel pecunia redemerunt, per exactores scheda recognitialis detur, et ea quidem gratis. In exigendis autem laborum restantiis, si schedae huiusmodi produci per Judices oppidorum aut villarum non poterunt, Judex eius temporis, quo labore neglecti fuerant, aut eo forte mortuo, senior ciuis oppidi aut villae juramentum praestet, iuxta articulos anni MDLXIIII. de tali restantiarum exactione aeditos. Ac si compertum fuerit, quod Capitanei vel Vicecomites ac Judices Nobilium, vel alii eiusmodi pecuniam pro gratuitis laboribus a colonis exactam, ab annis prioribus pro se retinuissent, eandem ab ipsis serio exigendam, Status et Ordines Regni concluserunt.

(IX.) Conuectio commeatus in usum militum, vectura bombardarum, ac aliarum rerum bellicarum, similiter numerus curruum ad id mitttendorum, maneant in eo statu, qui superioribus Dietis, et novissime quoque celebrato Conuentu statutus et ordinatus fuit.

(X.) Equites continui per omnes Status et Ordines Regni aequaliter seruentur, iuxta superiorum Conuentuum, praesertim vero anni MDLXIX. decreta; ea conditione, ut Domini Praelati et Barones ab huiusmodi onere exempti minime intelligantur, qui hactenus in Comitatibus, praesertim Ultradanubianis parum aut nihil huiusmodi continui equitatus tenuerunt. Alioquin Nobilitas protestatur, se quoque hunc seruandorum equitum continuorum ordinem remissuros, nisi idem ex parte Dominorum Praelatorum et Baronum fiat. Supplicant etiam Comitatus Scepusiensis, Soproniensis, Castriferrei et Zaladiensis, ut pro equitibus pedites alere possint, tres

nimirum pedites pro duobus equitibus, utpote ad arcendos peditum martalociorum excursus et latrocinia, ac siluarum latebras inuestigandas, equitibus commodiores.

(XI) Quod ad insurrectionem generalem et particularem, eiusque ordinem attinet, referunt se Regnicolae, ad constitutiones Sopronienses anno M.D.LIIII., item Posonienses anno M.D.LVI. superinde sancitas, quas supplicant nunc quoque ratas haberi.

(XII) Similiter de quinti cuiuslibet coloni insurrectione, supplicant pristinas Regni constitutiones etiam nunc seruari, quae Tirnauiae anno M.D.XLV. et deinde Posonii, anno M.D.LV, decretae fuerunt.

(XIII) Castellis minoribus passim in Regno existentibus, praesertim vero circa Canisam et in Comitatu Zaladiensi sitis, aliquo praesidio muniendis, Maiestas sua Caesarea clementer prospiciat.

(XIV) De puniendis vagis et liberis haidonibus extat constitutio anno M.D.LII. per Regnicolas publice decreta, ad quam nunc quoque se Status et Ordines reiiciunt. Addunt tamen hoc, ut ea constitutio, quae antea de peditibus tantum fuerat sancita, in posterum etiam de equitibus liberis, sub cuiuscunque Praelati, vel Baronis, vel Nobilis, vel Capitanei nomine diuagantibus, miseramque plebem vexantibus, intelligatur.

(XV) Quoniam vero solent nonnulli coloni, et nonnunquam quidam etiam Nobiles, se sponte ac ultro Turcis subiicere, atque huic malo, quo hostis terminos suos haud dubie latius profert, omnino obuiandum est; ideo Status et Ordines Regni decernunt, tributarios colonos, et etiam Nobiles unius sessionis, qui iam se Turcis subdiderunt, iuxta Dietae anni M.D.LXIX. constitutiones, in eo, quo nunc sunt, statu permanere posse; sicuti etiam alios colonos, qui in hunc usque diem se Turcis tributarios reddiderunt. Deinceps tamen Comites et Vicecomites diligenter praecaueant, ne villae aliquae Turcis se subiiciant, et si quae se subiicerent, in earum colonos grauiter animaduertant. Nobiles vero, qui ex suis bonis metu hostili aufugiunt, si ad arces finitimas se ad habitandum contulerint, liber eis pateat aditus, et in honore habeantur,

atque, si qui ex eis spontanea voluntate stipendium mereri voluerint, admittantur.

(XVI) Judiciis octaualibus Status et Ordines Regni eadem loca et tempora constituunt, quae in superioris anni Dieta fuerunt sancita; nimirum, ut partibus superioribus pro octauo die festi sancti Georgii Martiris in Eperies, Comitatibus vero ultra citraque Danubium positis pro octauo die festi beati Lucae Euangelistae hic Posonii iudicia celebrentur. In causis autem vetustioribus, et quae ante cladem Mohachiensem motae, sed in sede Judiciaria Maiestatis suae Caesareae ab aliquot annis non sunt versatae, priusquam resuscitentur, praecedat aliqua insinuatio. In causis tamen, quae iam sunt in processu, non requiratur talis insinuatio, sed tantum de futuris iutelligatur; praeterea series et principium causae non ab insinuatoriarum literarum data, sed a motione litis computetur. Hoc specialiter expresso, quod in posterum Assessores, tam in sede Judiciaria, quam in reuisione appellationum, in praesentiam Domini Locumtenentis deductorum, aut deducendorum, esse debebunt viri iurisperiti, et latinae linguae non ignari. In Sclauonia similiter bis in anno in Ciuitate Montis graecensis iudicia celebrentur; semel in festo Epiphaniae Domini et secundario in festo beati Jacobi Apostoli. Et singulorum Judiciorum termini, tam in Hungaria quam Sclavonia, durent diebus quadraginta, exceptis festis.

(XVII) In sede autem Judiciaria Maiestatis suae Caesareae in Eperies, pro Praelatis intersint Domini Episcopus Chanadiensis, vel Franciscus Pankotanus Vicarius Agriensis, alternatim; pro Baronibus vero Domini Nicolaus aut Michael de Kiswarda, vel Emericus Forgach. Ad reuidendas vero appellationes partium superiorum penes Dominum Locumtenentem adsint Domini Judex Curiae, Locumtenens Palatinalis Michael de Rewa, Episcopus Waradiensis et Tininiensis. In iudiciis vero partium ultradanubianarum et Comitatuum eo spectantium, in tabula seu sede iudiciaria Maiestatis suae adsint, pro Praelatis quidem Domini Nicolaus Telegdinus Praepositus Strigoniensis vel Stephanus Mathesÿ Praepositus Jauriensis; pro Baronibus vero Paulus Czobor, vel Emericus Merey, alternatim. In appellationum vero ex Poso-

niensibus Judiciis emergentium reuisione intersint Domini Vesprimensis et Tininiensis Episcopi, Locumtenens Palatinalis, Ladislaus Banffi, Michael de Rewa, Joannes Balassy. Quod si qui ex praenominatis Dominis, aliqua legitima de causa, impediti, iudiciis interesse non possent, Dominus Locumtenens, habito consilio cum caeteris Dominis Judicibus ordinariis, eorum loco alios substituere possit, dummodo illi sint ex ordine Consiliariorum.

(XVIII) Decretum etiam et statutum est, quod Dominus Locumtenens, cum sit primarius Judex, et in absentia Maiestatis suae Caesareae et Regiae omnium Judicum Regni iudicia, per viam appellationis, in sui praesentiam deducta approbare, vel emendare consueuerit; deinceps omnes causas etiam ratione haereditatis quorumlibet bonorum et iurium possessionariorum, instar aliorum Judicum ordinariorum (demptis causis inter Regem et Regnicolas motis, quae iudicio Palatinali subiectae sunt, item causis defectus seminis, et transmissionibus, ex Regnis Sclauoniae et Croatiae, quos Dominus Judex Curiae Regiae, etiam in termino octauarum locumtenentiae, ex decreto Regni, adiudicare debet) tempore generalium iudiciorum, quorumlibet terminorum, in sede iudiciaria Maiestatis suae adiudicare possit.

(XIX) Statuitur etiam unanimiter, ut de fodinis minerariis, quae in bonis Dominorum, aut Nobilium reperiuntur, consuetae urburae fisco persoluantur, iuxta serenissimi olim Regis Wladislai decretum. Si autem aliqui se exemptos ab huiusmodi urburarum pensione praetendunt, ideoque eas pendere nollent, eos Director citandos curet, et iure solito cum eis agat.

(XX) Monetam Polonicam, uti prorsus vilem, et non solum Regnicolis, sed etiam fisco damnosam, publico Maiestatis suae Caesareae edicto, a nemine recipiendam, sed prorsus abolendam esse iudicant, sub poena confiscationis pecuniae, quod sic fiet, si in Camera Cremnicensi et aliis prohibebitur, ne aurei et taleri aut moneta alba; pro grossis Polonicis permutentur. Praefigunt autem Status et Ordines Regni festum sancti Michaelis, ut interea quidem recipiatur, et sub hoc spatio temporis istud interdictum per Vicecomites

ubique publicetur; et deinde, eo elapso, ubicunque talis moneta in Regno reperietur, statim in duabus partibus fisco applicetur, et tertia pars accusatori cedat.

(XXI) Admonitionem Maiestatis Caesareae et Regiae de nonis frugum et vini a colonis per dominos terrestres non aufferendis, nisi eo praecio quo aliis vendi possent, prout plane paternam et Christiano principe dignam, Status et Ordines Regni amplectuntur; et unanimi voto statuunt, ea in re constitutiones publicas anno M.D.L. sancitas, et nunc per Maiestatem suam Caesaream citatas, etiam deinceps firmiter obseruandas esse. Quod ut per Maiestatis quoque suae Caesareae officiales et Cameram obseruetur, Maiestas sua Caesarea dignetur passim ubique mandare.

(XXII) Caeterum Status et Ordines Regni ea, quae de arendatione Decimarum, tempore foelicis coronationis Serenissimi Regis Rudolphi etc., sancita, sed ob temporis breuitatem, in commodiorem decernendi occasionem reiecta fuerunt, nunc repetunt, et statuunt, ut si decimas quaspiam Praelati arendare voluerint, eas Maiestas sua Caesarea, in locis ad sua confinia prorsus et penitus propinquis, arendare possit. In locis tamen a confiniis remotioribus, nemo Capitaneorum, Camerariorum aut officialium, proprii lucri et commodi causa, Decimas, contra dominos terrestres, arendare ausit; Decimae autem omnes, quae hactenus in specie sunt collectae, etiam in posterum eo modo colligantur, idque fiat iuxta modum et ordinem in articulis anni M.D.XLVIIII. conscriptum. Et si qui Capitaneorum, Camerariorum aut aliorum secus facerent, officio priuentur. Maiestas sua etiam Caesarea, articulos anni M.D.LXIX. super decimis aeditos, et hactenus per Capitaneos non obseruatos, ubique mandet obseruari. Nobiles vero, qui per Turcas sedibus suis pulsi, in confiniis habitant, decimas propriorum bonorum valeant pro se arendare. Deinde neque Nobiles de terris, ad curias eorum nobilitares pertinentibus, aut extirpatitiis, neque ecclesiasticae personae de suis vineis, Decimas dare teneantur.

(XXIII) Et quia in negotio Decimarum grauissimae fiunt et iniquissimae exactiones, ita ut pro singulo frugum manipulo singuli duo nummi exigantur et vinum pennae, uti

apellant, supra Decimam extorqueatur : ideo statuunt Regnicolae, contra iniquos huiusmodi exactores, quod Capitaneus ipse, qui decimatores emittere solet, aut officiales alii quicunque, si praedictam eiusmodi exactionem abrogatam innouauerint, et insolenter ac contra publicas constitutiones, in exactione Decimae processerint, euocentur in praesentiam Dominorum Judicum ordinariorum, et causa ibidem extra omnem seriem adiudicetur, et ipse Capitaneus, seu officiales alii quilibet, pro violentia in ducentis florenis, ac pro refusione damni in poena dupli conuincantur, et executio fiat per testimonium Capituli aut Conuentus ac hominem Regium, contradictione, inhibitione et repulsione non obstante. Indebiti tamen accusatores in poena talionis condemnentur, et similis vicissim contra eos executio fiat.

(XXIV) De vectura Decimarum, Regnicolae statuunt, ut usque ad futuram Dietam ea obseruentur, quae in prioribus decretis et constitutionibus superinde continentur. Trituratoribus etiam frugum et bladorum decimalium ea merces usque ad futurae Dietae tempus reddatur, quae passim aliorum trituratoribus dari consueuit.

(XXV) Ut tricesimatorum insolentia ubique, tam in Hungaria quam Sclauonia, compescatur, Maiestas sua Caesarea dignetur clementer efficere ; qui contra antiquam et peculiarem Nobilitatis libertatem et praerogatiuam, etiam de iis quae ad usum domesticum emuntur, violenter tricesimam exigunt. De agricultura etiam et allodiatura Dominorum et Nobilium, etiamsi e Regno educatur, tricesimam non esse exigentem declarant plurima decreta, tam antiqua Matthiae quam Wladislai Regum, quam noua, anno M.D.XLII. Noui Zolii aedita, Posonienses quoque constitutiones annorum. M.D.XLV. et M.D.L. et M.D.LIII. et M.D.LVII. et M.D.LIX. et M.D.LXIII. superinde sancitae extant. Quas Maiestas sua Caesarea clementer iubeat obseruari.

(XXVI) Inter Reuerendissimos Dominos Archiepiscopum Strigoniensem ac Episcopum Waciensem certa lis et controuersia orta fuit, de Decimis quarundam villarum Comitatus Newgradiensis, ita ut illas uterque eorum diuersis hominibus elocauerit, qui easdem decimas bifariam a miseris colonis ex-

torserunt, cum illi pauperes Turcis quoque tributum dare cogantur. Quia ergo Maiestas Regia inter duos Praelatos de proprietate Decimarum contendentes, ordinarius est Judex, dignetur Maiestas sua Caesarea et Regia, quanto citius fieri poterit, iudicium et iustitiam personaliter administrare, in quo utraque pars sua iura, seu priuilegia sua producat.

(XXVII) Quoniam autem Maiestas sua Caesarea, ex innata clementia sua, benigne annuit, ut si qui fidelium suorum, bona sua per rebelles tempore disturbiorum occupata, iamque illis ciectis, ad arces Maiestatis suae possessa, nondum consequuti fuerint, ea iuxta superiorum Dietarum decreta, si ad se pertinere sufficienter probauerint, eis restituantur; ideo conclusum est, ut in proxime celebrandis sancti Georgii octauis in Eperies, tales, si qui nondum iura sua probassent, coram Dominis Judicibus Regni ordinariis, aut coram certis Comissariis, per Maiestatem suam Caesaream designandis, vel literalibus instrumentis, vel, iis deficientibus, humano testimonio, sufficienter docere teneantur, talia bona ad se de iure pertinere; quo facto, illa eis de facto reddantur; ii vero, qui de praetensionibus suis minus legitime docere possunt, ad ius ordinarium remittantur. Qui vero iam antea comprobarunt, iustum est, ut statim recuperent; sicuti Dominus Bathory, piscinam in Rakamaz existentem, ex bono et aequo rehabere debet, postquam eam ad se pertinere comprobauit, et Maiestas quoque Caesarea plurimis ex Camera Aulica mandatis commisit, ut ea reddatur.

(XXVIII) Porro, quemadmodum Maiestas sua Caesarea clementer se facturam offert, ita Status et Ordines Regni supplicant humillime, dignetur cum Domino Vayvoda mature tractare tam de reciproca Hungarorum cum Transylvanis litigatione, quam tricesimatorum Transylvaniensium insolentia, ac occupatione limitum ditionis Maiestatis suae, ipsis minime concessorum, nec non violenta detentione bonorum huius partis; ut fideles Maiestatis suae Caesareae, ea quoque in parte, sibi quam optime consultum fuisse sentiant. Aequum vero est, uti si Transylvani cum fidelibus Maiestatis suae Caesareae, prout volunt, ita litigant, etiam ipsis in Transylvania iuris cursus non intercipiatur.

(XXIX) De redimendis castris ad Austriam et tredecim Ciuitatibus ad Poloniam oppignoratis; item de finibus seu limitibus Regni Hungariae et Sclauoniae versus Morauiam et Austriam, Stiriamque et Carinthiam atque Poloniam existentibus, Maiestas sua Caesarea dignetur Statuum et Ordinum crebras supplicationes clementer in mentem reuocare, et deputatis ac nominatis Commissariis idoneis, reuisionem ipsam incipiendam mandare. Quia autem a Dominis quoque Germanis huiusmodi finium reuisio urgeri dicitur, dignetur Maiestas sua Caesarea contentionem illam metalem, quae inter colonos Domini Francisci Nadasdy ad Borsmonostra pertinentes, ac oppidanos de Kirchschlag Austriacos orta est, et alias omnes differentias per Commissarios dirimendas mandare. Item est terra quaedam in Comitatu Castriferrei Zekfeolde appellata, quae ex adiudicatione Commissariorum, tam Hungarorum quam Germanorum, quibusdam Nobilibus eius Comitatus reddi debet, ac super eius obtentione literae quoque ex utraque Cancellaria tam Hungarica quam Germanica extant: dignetur Maiestas sua Caesarea et Regia eam terram et alias per Commissarios nouiter eo mittendos, Nobilibus qui eam obtinuerunt, restitui iubere, et mandare Francisco Schenach, Capitaneo in Kewzegh, ut ab illis et aliis terris occupandis deinceps abstineat. Commissarii autem ad hanc differentiam inter Kirchschlag et Borsmonostra, ac inter Dominos de Kinsperg ac Nobiles de Eor, motam, reuidendam, nec non terrae Zekfeoldae restitutionem ex parte Hungarorum deputati sunt Domini Episcopus Tininiensis, Locumtenens palatinalis, Nicolaus Istvanffy, Emericus Pethe Prothonotarius et Director causarum Maiestatis suae Caesareae, qui ad festum beati Stephani Regis, cum Commissariis Germanis, a Maiestate sua designandis, eo proficiscantur, et praemissis controuersiis finem imponant. Perinde ad reuisionem metarum seu limitum, inter Hungariam et Morauiam, iam nunc deputantur pro Commissariis Domini Episcopus Tininiensis, Ladislaus Banfy, Comes Julius a Salmis, Magister Gregorius Balogh, Prothonotarius Domini Judicis Curiae et Director.

(XXX) Statuunt etiam et concludunt Regnicolae, quod coloni illi, qui propter aliqua delicta, vel aliter qualitercunque in Austriam et Morauiam in posterum transfugerint, ad

repetitionem domini terrestris, eiusmodi fugitiui coloni, per Dominos Austriacos aut Morauos reddantur. Rursus, si qui ex Austria aut Morauia simili casu in partes Hungariae transfugerint, e conuerso restituantur.

(XXXI) Porro Maiestas sua Caesarea et Regia ex solida Regnicolarum informatione abunde intelligere potuit, quomodo vetusta lis fuerit inter familiam Chapy, Soos et Ztrittey, (*sic*) aliosque fratres condiuisionales, ut actores ab una, ac haeredes Gasparis Seredy, ut in causam attractos, partibus, ab altera, ratione arcis Kewesd, quam quidem litem pars actrix, pertransitis omnibus iudiciorum processibus, obtinuerat, postremoque cum eadem causa per viam appellationis in praesentiam Maiestatis suae Caesareae deducta fuisset, eam Maiestas sua Caesarea solenniter approbauerat; verum dum literae adiudicatoriae per Magistrum Prothonotarium Domini Judicis Curiae conscriberentur, eas Maiestas sua Caesarea ad partis succumbentis instantiam extradari prohibuerat. Cumque in proxime celebratis sancti Lucae generalibus Judiciis, per Dominos Judices Regni ordinarios ea prohibitio de iure fieri non potuisse comperta sit, adiudicatoriae literae parti triumphanti redditae fuere. Sed quia earum annuum tempus, quo scilicet tempore legitima statutione firmandae et stabiliendae fuissent, illa tendentione effluxerit, neque tamen propterea dicti actores in justis iuribus suis detrimentum pati debeant: Status et Ordines Regni unanimiter deliberant, ut non obstante annua reuolutione iam elapsa, literae ipsae adiudicatoriae suum vigorem recuperent, et cum iisdem literis pars triumphans ad executionem procedendi plenariam potestatem habeat.

(XXXII) Cum Conuentus Ecclesiae beati Michaelis Archangeli de Chorna iam a multis retroactis annis executiones solitas facere cessauerit, peculiarisque is Conuentus sit, qui in Comitatu Soproniensi antiquitus ad executiones processit; ideoque eundem Conuentum restaurandum Regnicolae censent, et in posterum executiones ab eo in Comitatu Soproniensi fieri debere statuunt; ita tamen, ut illae executiones, quae per Capitulum Castriferrei hactenus in Comitatu ipso Soproniensi factae sunt, in suo vigore maneant, et Dominus Praepositus

curet, ut personae conuentuales pleno numero, et notarius idoneus continue istinc adsint, ne quis error in publicis Regnicolarum executionibus committatur; in partibus tamen Comitatus Soproniensis, versus Chepregh, et aliis extra districtum Rabakez, tam Capitulum Castriferrei, quam Conuentus Chornensis, aequaliter procedere valeant. Hoc quoque Regnicolae statuunt, ut precium literarum, quae ex Capitulis seu Conuentibus emanare solent, moderetur, et eorum taxa deinceps, iuxta decreta Wladislai Regis, superinde aedita, exigatur.

(XXXIII) Comitatus de Beregh, postquam nunc supremo Comite caret, et illud officium semper ex arce Munkach fuerit administratum, quod nunc Dominus Gaspar Magochy possidet, ex voluntate Maiestatis suae Caesareae et gratia, Regnicolae statuerunt, illum in Comitem Comitatus Beregh esse eligendum. Et quia Comitatus Ghemeriensis similiter Comite supremo caret, neque ulla talis persona inueniri potest quae in eo Comitatu bona habeat, et cui illud officium rite committi possit, unanimi Statuum et Ordinum Regni voto concessa est authoritas Vicecomiti eiusdem Comitatus, ut executiones consuetas et iuridicas, interea donec de Comite prouideatur, peragere possit.

(XXXIV) Quanquam autem in superiori Conuentu anni M.D.L.XVII. publice cautum fuerat, ne procuratores in sede iudiciorum Maiestatis Caesareae et Regiae, aut etiam in Comitatibus aliter causas agerent, nisi prius praestito iuramento, quod vocant calumniae; quia tamen Regnicolae ob procuratorum varia inuenta parum commodi ex eo decreto sensisse videntur, tum quod huiusmodi iurati procuratores multum optabant mercedis, vel pro sola unica actione, tum quod tacite nonnunquam inter se contra quosdam causantes conspirabant, ne videlicet illi procuratores conducere possent: ideo statuunt nunc unanimiter, ut deinceps procuratores etiam nullo praestito iuramento, tam in sedibus Comitatuum, quam in octauis ubique possint procurare et causas agere; ostensis tamen, uti antiquus mos est, literis procuratoriis principalium suorum.

(XXXV) De liberarum ac montanarum Ciuitatum vetu-

sta libertate, et priuilegiis conseruandis, ciuibus earum ad soluenda telonia non cogenda: Status et Ordines Regni obseruandas in ea parte censent constitutiones anni M.D.LXIX.

(XXXVI) De locis depositionum, nunc quoque idem statuitur, quod in decreto Wladislai Regis, et constitutionibus praedicti anni M.D.LXIX. conclusum fuit. Neque alia loca depositionum seruentur, nisi ea quae in decretis illis nominatim conscripta sunt.

(XXXVII) Ubi petunt liberarum, montanarum Ciuitatum ciues, ne Dominis et Nobilibus liceat coriis, equis, bobus et similibus rebus quaestum exercere: id quidem minime admittendum esse videtur, cum negociatio huiusmodi semper omnibus cuiuscunque conditionis hominibus libera fuerit. Itaque censent Regnicolae, ut tam Magnates quam Nobiles, quibuslibet mercibus liberam negociandi potestatem habeant; ita tamen, ut de iis rebus, quas emere et pro quaestu rursus diuendere voluerint, quaestumue exercendo extra Regnum eduxerint vel in Regnum induxerint, iustam tricesimam fisco persoluant.

(XXXVIII) In eo vero, quod ciues earundem Ciuitatum pro alienis debitis aut delictis non capiantur, aut arrestentur, iustum petunt; ideoque Status et Ordines decernunt, obseruanda ea esse, quae in decreto maiori Wladislai Regis prolixe de talibus conclusa fuerunt.

Nos itaque praemissa supplicatione dictorum fidelium subditorum nostrorum, Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum ac Nobilium, caeterorumque Statuum et Ordinum dicti Regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum, clementer admissa, praescriptos uniuersos ac singulos articulos, modo praemisso nobis praesentatos, praesentibus de verbo ad verbum inseri et inscribi fecimus, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes, eisdem nostrum Regium consensum beniuolum pariter et assensum praebuimus. Illosque et quaeuis in eis contenta ratos, gratos accepta habentes, authoritate nostra Regia acceptauimus, approbauimus, ratificauimus et comfirmauimus. Offerentes nos clementer, quod praemissos omnes articulos, in omnibus suis punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi obseruabimus, quam

per omnes alios subditos nostros, cuiuscunque status et conditionis existant, obseruari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in Ciuitate nostra Vienna Austriae quarta die mensis Aprilis, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, Regnorum nostrorum Romani duodecimo, Hungariae ac aliorum undecimo, Bohemiae vero vigesimo sexto.

(Egykorú példány a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

II.

A POZSONYI ORSZÁGGYŰLÉS

1576. JANUÁR- ÉS FEBRUÁRBAN.

A pozsonyi országgyülés

1576. január- és februárban.

Miksa király, miután hosszabb ideig a német birodalomban és Csehországban volt elfoglalva, az 1575-dik év őszén visszatért Bécsbe.

Tanácsosai ekkor felhívták figyelmét a magyar országgyűlés összehívásának sürgető szükségességére, minthogy az 1574-ben két évre megszavazott adónak már utolsó részlete is szeptember végén behajtatott.

A király késedelem nélkül, november 14-ikén, kihirdette az országgyűlést, még ez év deczember 13-ára, ismét Pozsony városába; ígérvén, hogy ott személyesen meg fog jelenni. [1])

Ugyanakkor kihallgatta a bécsi kamara véleményét, az országgyűlés elé terjesztendő kivánatok iránt.

A magyarországi véghelyek — így szól a kamara felterjesztésében — oly elhagyatott és fenyegetett állapotban vannak, hogy csak a király összes országainak és tartományainak áldozatkészsége képes azokat fenntartani, és azt a csapást, mely ha az ellenség hatalmába jutnának, az egész kereszténységet érné, elhárítani. Ily körülmények között, midőn a többi országok is nagy áldozatokat hoznak, meg lehet várni a magyaroktól, hogy az eddigi segélyt meg ne vonják, sőt még növeljék. Ha azonban az udvari kamara megfontolja mily siralmas és szerencsétlen állapotban van Magyarország, és menynyit kell a szegény jobbágyoknak nemcsak az ellenségtől, ha-

[1]) A meghívólevél példányai a királyi városok levéltáraiban. — L. **Irományok.** I. szám.

nem földesuraiktól is szenvedniök: belátja, hogy a terheket inkább csökkenteni mint súlyosbítani kellene. Ezt a fennforgó körülmények nem engedik meg ugyan; de az udvari kamara abban a véleményben van, hogy az utolsó országgyűlésen tett ajánlatokkal most is meg lehetne elégedni; oda törekedve, hogy az adó behajtása és kezelése körül tapasztalt visszaélések megszünjenek.

A kamara azt hiszi tehát, hogy többet, mint két forintot két esztendőre, nem lehet kieszközölni. Mindazáltal ha a király azt hiszi, hogy a rendek mindig kevesebbet szavaznak meg, mint a mennyit tőlök kérnek: tanácsos lesz a propositióban három forintnak három esztendőre való megszavazását kérni. Mindenesetre oda kell hatni, hogy a porták felosztását fél, harmad és negyed portákra, a mi sok visszaélésre ad alkalmat, szüntessék meg; e helyett a porták összeirásánál, az adószedők és szolgabirák az adót a jobbágyokra vagyonuk arányában vessék ki. Ha a rendek ezt elfogadják, a porták új összeirását kell elrendelni; a mi különben elmaradhatna, nehogy az adó behajtása körül késedelem álljon be.

A zsellérek, ha házuk és földjük van egy, ha nincs, fél forintnyi adót fizessenek. A molnárok és más kézművesek, kiknek 10 forintot meghaladó vagyonuk van, a zsidók, anabaptisták, szénégetők és azok az oláhok, kiknek házuk van vagy baromtenyésztést űznek, ép úgy adózzanak mint az ország többi lakói.

Az adószedők kinevezése a kamara által történjék.

A rendeket föl kellene szólítani, hogy az 1542-ik évi országgyűlés példájára, önmagukat adóztassák meg, vagyonuk értékének hatvanadrészét ajánlják föl.

A magyar kamara szóba hozta a közvetett adókat is; első sorban a bornak megadóztatását, a mi a bányavárosokban már életbe volt léptetve. De az udvari kamara ellenezte ezen javaslat elfogadását, előre látva, hogy ily adók behozatalára az országgyűlést nem lehet rávenni, sőt ezen kisérlet a rendeket fölingerelné, és arra birná, hogy a többi királyi kivánatokkal szemben is merevebb álláspontot foglaljanak el.

Hasonlag nem támogatta a magyar kamarának azt az

ajánlatát sem, hogy a Magyarország határain belül elárusított barmok után harminczadot kell szedni. Mivel azonban az utolsó országgyűlés végzéseire támaszkodva, némely urak a szomszéd tartományokba kivitt, állítólag birtokaikon hizlalt barmok számára is harminczad-mentességet igényelnek, s ekképen a visszaéléseknek tág tere marad nyitva : szükségesnek látta újra fölhívni az orsyággyűlést oly végzés alkotására, melyszerint azok, kik a harminczad-mentességet élvezni kívánják, igazolványokkal tartozzanak magokat ellátni.

Az udvari kamara továbbá ajánlotta, hogy a koronára szállott jószágok iránt folyó pereknek soron kivüli tárgyalását kell sürgetni.

Megújítandók a tizedek tárgyában az utolsó országgyűlés elé terjesztett kivánatok.

A rendek által kiállítandó állandó lovasok a határszéleken helyeztessenek el, és az országos főkapitányok által kinevezendő hadnagyok alá rendeltessenek.

Az urak és nemesek erősségeit évenkint kétszer, a király vagy a főkapitány által kiküldendő biztosok vizsgálják meg.

A lengyel érczpénz tárgyában, mivel az utolsó országgyűlésen alkotott végzés nem foganatosíttatott, és a rossz pénz nagy mennyiségben özönlik be, míg helyette a jó magyar pénz kivitetik, a mi az országnak tetemes kárt okoz; sürgetően szükséges e bajon segiteni, és pedig úgy, hogy a lengyel pénz értéke, a melyben azt az adás-vevésnél el kelljen fogadni, meghatároztassék.

Végre emlékezteti az udvari kamara a királyt több év előtt előterjesztett azon javaslatára, hogy a felszaporodott államadósság törlesztésére rendkivüli segélyt kellene a magyar országgyűléstől kérni; a király azonban ezt akkorra vélte halasztandónak, mikor a csehországi rendektől e czélra tetemes segélyt sikerülend kieszközölni. A kamara nem titkolja el ugyan, hogy ily előterjesztésre most sem kedvező az időpont; és miután a véghelyek oltalmára sem volt lehetséges rendkivüli áldozatokat eszközölni ki, annál kevesbbé van arra kilátás, mikor az adósságok törlesztéséről van szó; mindaz-

által a pénzügyi helyzet nehézségei között kötelességének tartotta, hogy ez ügyet fölelevenítse. [1])

A király ez előterjesztés alapján szerkesztette *propositióját*. Rendkivüli segély megajánlására nem hívta fel a rendeket. A szokásos adó fejében három forintot kért minden porta után megszavaztatni; elejtvén az utolsó országgyűlésen sikertelenül sürgetett kivánatát, hogy a jobbágyok az adót füstönkint, nem pedig portánkint fizessék. [2])

Miksa ez alkalommal sem jelent meg személyesen az országgyűlésen. Ismét *Rudolf* ifjabb királyra és *Ernszt* főherczegre bizta megnyitását és vezetését, kik (1576.) január első napjaiban érkeztek Pozsonyba. Az ország rendei most még kevesbbé voltak hajlandók akár áldozatokat hozni, akár a fennálló törvényeken a korona érdekében változtatni, — mint a megelőző országgyűléseken.

Január közepén benyújtott feliratukban, meleg szavakkal fejezték ki ugyan hálájukat a király buzgó gondoskodásaért, a melylyel országuk érdekeit felkarolja; azonban csak két forintnyi adót szavaztak meg két esztendőre, minden porta után; kivetésére és behajtására nézve fenntartván a korábbi gyakorlatot. A porták új összeirását, mert a törökök legutóbbi betörései által a jobbágyok száma megfogyott, elrendelték.

A harminczad, egyházi tizedek, ingyen munkák, állandó lovasok tartása, nemesi fölkelés, a városok szabadalmai, az önkéntes behódolásnak és a katonák erőszakoskodásainak meggátlása tárgyában, — az utolsó országgyűléseken alkotott törvények megújítására szorítkoztak.

Egyébiránt saját kezdeményezésökből sem voltak nagyobb horderejű új megállapodásaik. A nyolczadi törvényszé-

[1]) Az udvari kamara előterjesztése (melynek egyes pontjai mellett meg van jelölve, vajjon a király elfogadta-e azokat) a bécsi kamara levéltárában.

[2]) A királyi propositio szövegét nem birjuk. Tartalmára a fennebb emlitett kamarai előterjesztésből és a törvénykönyvből vonunk következtetést. Feltünő, hogy ezen országgyűlés irományainak csak kis részét őrizték meg a bécsi levéltárak; míg az előbbiek és későbbiek irományait, úgy szólván, teljesen birjuk.

kek tekintetében föléleventették azt a korábbi szokást, a melyszerint a felvidéki megyék számára Eperjesen v ltak megtartandók; habár úgy a királyi helytartó, mint . z ülnökök és itélőmesterek határozottan ellenezték, sőt a helytartó kijelentette, hogy inkább lemond hivataláról, mintsem Eperjesre kelljen utaznia. [1])

A rendek továbbá megujították az Ausztriához kapcsolt magyarországi várak és a szepesi városok visszacsatolására vonatkozó, ismételve előadott kivánatukat. Kérik, hogy egy zalamegyei nemes ellen, ki két vasmegyei nemest fegyveres kézzel megtámadott és megsebzett, a nyolczadi törvényszék legelső ülésszakában soron kivül indíttassék meg a birói eljárás.

Ugocsamegyében, a főispáni tiszt üresedése alatt, ennek teendőit az alispánra bízták. És mivel a kapornaki s zalavári conventek elpusztultak, megállapították, hogy a hatáskörükhöz tartozó hiteles helyi teendőkben a vasvári káptalan, ha pedig ezt is valamely csapás érné, a pozsonyi káptalan járjon el. [2])

Rudolf, január 18-án küldötte át királyi atyjának az országgyűlés feliratát. Azt javasolta, hogy az adó-ajánlattal elégedjék meg, mert annál többet nem lehetne kieszközölni; mindazáltal leiratában ragaszkodjék első kivánatához, hogy igy a többi pontokban annál könnyebben eszközölhessenek ki a rendektől engedményeket. [3])

E mellett ajánlotta, hogy a király leiratában *két új pontot* terjeszszen az országgyűlés elé.

Az egyik a hadak tartására és ellátására vonatkozik. A király jelentse ki, hogy minden igyekezete daczára, nem képes a zsoldot mindig rendesen kiszolgáltatni; a minek az a következménye, hogy a katonák a jobbágyoktól fizetés nélkül veszik el az élelmi czikkeket. Ily zsarolásokat legczélszerűbben úgy lehetne megszüntetni, ha a vármegyék magokra vál-

---

[1]) Ezt a részletet Rudolfnak 1576. január 18-án atyjához intézett leveléből tudjuk. A bécsi állami levéltárban.

[2]) A rendek feliratát nem bírjuk. Tartalmára a törvényczikkekből és Rudolfnak június 18-iki jelentéséből következtetünk.

[3]) Rudolfnak 1576. január 18-án Miksához intézett levele ugyanott. — L. **Irományok.** II. szám.

lalnák a katonák fizetését; viszont a király ennek fejében átengedné nekik az adót, és fölmentené az állandó lovasok tartásának kötelességétől. A Dunántúli megyék már is készeknek nyilatkoztak ezen ajánlat elfogadására. Az országgyűlés vegye tehát az ügyet fontolóra, és a rendek nyilatkozzanak az iránt vajjon a Magyarországban elhelyezett haderőnek, vagy legalább egy részének fizetését, ily módon elvállalni hajlandók-e?

A második pont, utalva a győri káptalan és a győri őrség közt gyakran felmerülő viszályokra, a káptalannak más városba áthelyezését hozza javaslatba. [1])

Miksa, Bécsben levő tanácsosaival, tüzetesen tárgyalta az országgyűlés feliratát és Rudolf javaslatait. Mivel pedig e miatt a válaszirat több napig késett, az ország rendei, kik azt türelmetlenül várták, január 23-án megjelentek Rudolf előtt, és előadták, hogy többen soraikból a Pozsonyban uralkodó ragályos betegségeknek áldozatúl estek; minélfogva az országgyűlés mielőbbi befejezését kérik. [2])

Épen e napon küldetett el Bécsből a királyi leirat, mely egészen Rudolf javaslatai alapján készült. A nyolczadi törvényszéknek Eperjesen megtartását jóváhagyja. A hadak fizetésére és a győri káptalan áthelyezésére vonatkozó pontokat előadja. Az adóra és a többi kivánatokra vonatkozólag a propositióban foglalt nyilatkozatokat megújítja. [3])

Egyúttal azonban felhatalmazta fiait, hogy azon esetre, ha a rendek állhatatosan megmaradnának első ajánlatuknál, ezt is elfogadhassák. [4])

Ekképen az országgyűlési tárgyalások egészen a rendes, megszokott mederben folytak. De váratlanul komoly nehézségek merültek fel.

Azon néhány napot, mely a fölirat átadása és a leirat megérkezése között telt el, a rendek arra használtak föl, hogy

---

[1]) A Rudolf által, január 18-iki leveléhez csatolt leirati javaslat, ugyanott. — L. **Irományok.** III. szám.

[2]) Jelenti ezt Rudolf, január 23-án, atyjához intézett levelében.

[3]) Miksa királynak január 23-án fiaihoz intézett levele, ugyanott. — L. **Irományok.** IV. szám.

[4]) Miksa királynak január 26-án Rudolfhoz intézett levele, ugyanott.

az országos sérelmek orvoslásáról tanácskozzanak. Elkeseredésükben a fölött, hogy eddigi igyekezeteik eredménytelenek maradtak, erőteljes föllépésre szánták el magokat, határozatukat szoros titokban tartva.

Mikor január 25-én Rudolf maga elé hivatta az országgyűlés mindkét tábláját, hogy a királyi leiratot átadja, — előlépett *Radéczy István* egri püspök, a királyi helytartó, és a rendek nevében előadta, hogy azon eljárást, a mely szerint ügyeik idegen hatóságok, az udvari kamara és haditanács által intéztetnek el, tovább nem tűrhetik. Az ifjabb király közbenjárását kérik ki, hogy »azon szolgaságból, azon elnyomás és zsarnokság alól, mely ő felsége uralkodása alatt hozatott be, és előbb egészen ismeretlen volt, szabadítsa meg őket.« Végül kijelenté, hogy a rendek el vannak határozva, ha sérelmeik ezentúl is orvosolatlanul maradnak, hogy többé az országgyűlésekre nem fognak megjelenni.

A rendek a beszéd alatt ismételve fejezték ki, zajos fölkiáltásokkal, hogy a szónok híven tolmácsolja gondolataikat.

Néhány nappal utóbb küldöttség jelent meg Rudolfnál, s a királyhoz intézett föliratot nyújtott át, mely a helytartó által előadottakat foglalta magában; bár kifejezései szelidebbek voltak azoknál, melyeket a szónok használt. [1])

»Óvást emelünk — ezek zársorai — Isten és felséged előtt, — hogy holtunkig híven ragaszkodunk ugyan felségedhez, de szabadságunknak . . . megsemmisítéséhez beleegyezésünket soha sem fogjuk adni; felségednek idegen tanácsosaitól és cancellariáitól beadványainkra válasziratokat el nem fogadunk; sőt országgyűlésre sem jövünk; és pedig azért mert kérelmeink meg nem hallgattatnak, nyomorúságunkban és veszedelmünkben nem nyerünk segítséget.« [2])

Azonban a rendek, úgy látszik, csakhamar félni kezdettek erélyes nyiletkozatuk következményeitől. És midőn értesültek, hogy arról Rudolf méltatlankodva szólott, — azon voltak,

---

[1]) Ezeket Rudolfnak január 28-án Miksához intézett leveléből tudjuk. Ebben hivatkozik egy másik, ugyanakkor sajátkezűleg irt levelére. Ez nem maradt reánk.

[2]) A felirat egykorú dátum nélküli példánya ugyanott. — Lásd **Irományok.** V. szám.

hogy hatását csökkentsék. Január 28-án újabb küldöttséget bocsátottak hozzá, hogy őt megnyugtassa. Szónoka lényegileg ezt mondá:

»A rendek élénk sajnálattal értesültek arról, hogy panaszaikat rossz néven vette. Soha sem volt szándékuk akár a császári felségnek, akár az ifjabb királynak, szóval vagy tettel ellenszegűlni; sőt el vannak határozva, hogy a köteles hűségben és hódolatban állhatatosan meg fognak maradni. Nem ő felsége ellen irányulnak panaszaik, hanem kapitányainak és katonáinak elviselhetetlen elnyomása ellen, a melynek megszüntetéséért folyamodnak. Ő felsége tehát ne magyarázza más értelemben a helytartó szavait, és írtsa ki lelkéből a neheztelést, mely netán azok miatt megfogamzott.« [1])

E nyilatkozat nem tévesztette el hatását. Rudolf úgy fogta fel azt, hogy a rendek beismerik hibájukat.

Egyébiránt még első megjelenésök után is, bár a helytartó beszédének kiméletlen hangja felháborodást keltett bennc, készséggel elismerte, hogy panaszaik nem egészen alaptalanok. Mivel ugyanis, köztudomás szerint, — úgymond — veszélyek között és nyomorban élnek, mindennemű köz- és magán bajok által zaklattatnak, és így a rögtöni segítség szükségét érezik; nem lehet csodálkozni a felett, hogy magánügyeik késedelmes elintézése . . . türelmetlenekké teszi őket. Ő is belátta tehát, hogy a visszaéléseket meg kell szüntetni; a melyekhez azt is sorozta, hogy az országgyűlés alatt magyarországi ügyekben kiadott több királyi leirat német nyelven volt szerkesztve.

Mindazáltal a panaszok tulajdonképeni okát, vagyis a magyarországi ügyek kezelésének eddigi módját, az udvari (ausztriai) kamarának és haditanácsnak befolyását, nem hitte megszüntethetőnek. [2])

A *király* osztozott fiának azon fölfogásában, hogy a rendekkel, nyilatkozataik miatt nem kell éreztetnie haragját

---

[1]) Rudolfnak január 28-én atyjához intézett levele. Ugyanott.

[2]) Rudolf királynak január 28-án atyához intézett jelentése, ugynaott. — L. **Irományok.** VI. szám.

de a kérdés lényegében nem volt hajlandó engedményeket tenni. Sőt felhasználta ez alkalmat, hogy elv gyanánt mondja ki azt, a mit a rendek mint visszaélést ostromoltak. Az országgyűléshez intézett válasziratában, kijelenté, hogy annál nagyobb kedvetlenséggel értesült panaszaikról, minél kevesbbé szolgáltatott azokra okot. Mióta ugyanis a trónt elfoglalta, mindig legfőbb törekvése volt az országot megvédeni és jólétét előmozdítani. E végből nem kímélt fáradságot, és e czélra áldozta mindazt, a mi saját örökös tartományainak jövedelmeiből és a német birodalom által megajánlott segélypénzekből rendelkezésére állott; a mely atyai gondosságát a jövőben is éreztetni fogja az országgal.

A mi a panaszok tárgyát illeti, ő semmiféle ujítást nem hozott be, és az ügyek kezelésében fenntartotta azt a gyakorlatot a melyet Ferdinánd király léptetett életbe, és az 1569-ik évi országgyűlés is helybenhagyott. Az ország jogai-, szabadságai- és igazságszolgáltatására vonatkozó ügyeket a magyar tanácsosok, a pénzügyeket a kamara és hadi ügyeket a hadi tanács közreműködésével intézi el. »A kamarai és hadi ügyek ilyetén kezelésében, — úgy mond — a melyek különben is hozzánk tartoznak inkább mint bárki máshoz, nagy zavar és veszély nélkül nem lehetne változást hozni be; annál kevesbbé, mert *Magyarországnak pénz- és hadi ügyeit a többi országok és tartományok hasonló ügyeitől külön választani alig lehet.*« [1])

E határozott nyilatkozatban lepzetlenül feltárta az ausztriai politikának végczélját: Magyarországot a legfontosabb állami ügyekre nézve, kormányzati függetlenségétől megfosztani, Magyarország és az uralkodóház többi országai között reál-uniót hozva létre, megteremteni az összbirodalmat

Ily elv felállítása után alig bír fontossággal a királynak azon kijelentése, hogy a visszaéléseket, a melyek netalán előfordúltak, nem helyesli; hogy továbbá akarata ellenére történt, ha a magán-felek kérvényei egyik hatóságtól a másikhoz

---

[1]) »Neque sane videmus, quanam ratione . . . bellica illa et cameralia (negotia) Hungariae a caeterorum regn,orum et dominorum nostrorum negotiis, quae eiusdem qualitatis sunt, separari commode possint.«

utasíttattak, úgy hogy azok elintézését be nem várhatva, eredménytelenül kellett haza térniök. Intézkedni fog, hogy jövőre az ügykezelés menete lehetőleg gyorsíttassék, és azon lesz, hogy ezentúl a magyar cancellár mellett, két magyar tanácsos állandón az udvarnál tartózkodjék, a kiket a magyarországi ügyek elintézésében fel fog használni.

Végre a rendek óvásáról, a mely szerint az országgyűlésre többé meg nem jelennek, megjegyzi, hogy arra nem szolgáltatott okot, s hogy az nem egyeztethető meg a hódolattal, melylyel személye iránt viseltetni kötelesek. Mivel azonban utóbb küldöttség által Rudolf király előtt eljárásukat mentegetve, hibájokat beismerték, mentségökben megnyugszik. Mindazáltal megvárja tőlök, hogy valahányszor köz- vagy magán ügyekben, akár hozzá, akár az ifjabb királyhoz fordúlnak, nagyobb szerénységgel fognak fellépni; és hogy az országgyűlésekre ép oly készséggel fognak megjelenni, mint ekkorig. Viszont ő, a király, is a rendek, nejeik és gyermekeik megoltalmazását és jólétét mindig buzgón fogja szívén viselni. [1])

Miksa király, az országgyűléssel szemben a mérséklet hangján szólott a fennforgó esetről. De a fiához intézett levélben nem mulasztotta el kifejezést adni megbotránkozásának a rendek »legnagyobb szerénytelensége és szemtelensége fölött.« [2]) Ugyanakkor a királyi helytartót is keményen megdorgálta azért, hogy a rendek elégületlenségének tolmácsolására vállalkozott. Ezt — úgy mond — mindenkitől inkább várta volna, mint tőle; mert azt hitte, hogy esküjéről és a vett jótéteményekről nem fog megfeledkezni; hogy inkább védelmezni fogja becsületét és hírnevét, inkább igyekezni fog a felingerelt kedélyeket lecsillapítani, mint nyilvánosan oly bűnökkel vádolni őt, a melyektől természete és lelkülete teljesen idegen. E miatt kifejezést ad rosszalásának.

Még a győri püspökkel is éreztette nehezteléséť; azért mert

[1]) Miksának 1576. január 30-án az országgyűléshez intézett leirata. Eredetije ugyanott. — **Irományok.** VII. szám.

[2]) »Höchste Unbescheidenheit und Frechhait.« 1576. január 31. Eredetije ugyanott.

neki kötelessége lett volna a rendeket visszatartani, vagy ha ez már nem volt lehetséges, Rudolf királyt azonnal értesíteni a történtekről. [1])

Rudolf, február 6-kán, közvetlenül az országgyűlés befejezése előtt adta át a királyi leiratot. [2])

A rendek tudomásul vették, és nem tettek további kísérletet sérelmeik orvoslása érdekében.

Időközben egy más ügy, a *vallási kérdés* foglalkoztatta őket.

Több országgyűlés múlt el, a nélkül, hogy a vallás kérdés szőnyegre hozatott volna. Köztudomású, hogy Miksa király rokonszenvezett a protestáns tanokkal; és bár maga a kath. egyháztól el nem vált; mérsékelni igyekezett a főpapok buzgalmát és visszatartotta őket attól, hogy erélyesen lépjenek föl elpártolt híveik visszavezetésére.

Verancsics Antal, mint az ország prímása, kiméletet tanusított a protestáns felekezetek irányában. Azonban halála után, *Telegdy Miklós*, ki az esztergomi érsekség hosszú üresedése alatt, annak egyházi kormányát vezette, a harczot, melyet irodalmi téren régóta vívott a protestantismussal, az egyházi kormányzat mezejére is átvitte.

A protestáns lelkészeket és az őket pártoló földesurakat, egyházmegyei ügyésze által, az esztergomi szent-szék elébe idézteté, és a meg nem jelenőket azzal fenyegeté, hogy karhatalommal fogja őket hatóságának elismerésére kényszeríteni.

Eljárása ellen most, az országgyűlésen a protestáns rendek panaszt emeltek, és ezt a király elé terjeszteni kívánták-

---

[1]) Miksa királynak január 30-án az egri püspökhöz, és ugyanazon napon a győri püspökhöz intézett levelei. Fogalmazatok ugyanott.

[2]) A királyi leirat február 2-án Rudolf kezei között volt. De egy pontja, melyben mondatik, hogy a kérvények ezentúl a magyar cancellárnak fognak benyújtatni, a ki azokat az illetékes hatóságokkal közlendi — aggodalmakat keltett; attól tartott, hogy ekképen »der hung. Canzler das ganze Wesen in die handt bringen und seines gefallens ausztheilen, auch mit dieser Gelegenheit in die Kriegs und Camersache eingreife möcht.« Felkérte tehát a királyt, hogy e pontot hagyja ki. Miksa helyeselte kivánatát, és február 4-én a kir. leiratnak más példányát küldötte Pozsonyba. (Rudolfnak, február 3-án és Miksának február 6-án kelt levelei ugyanott.)

Figyelemre méltó, hogy nem a lelkiismereti szabadság nevében szólaltak föl, hanem egy régi törvényre hivatkoztak: az 1500-ik évi országgyűlés egyik czikkére, mely az egyházmegyei ügyészek túlkapásai miatt ezeknek hivatalát eltörölte.

Azonban a főpapság határozottan ellenezte, hogy ezen ügy az országgyűlési föliratban megemlíttessék. E miatt a világi rendek abban állapodtak meg, hogy külön föliratban fogják a király elé terjeszteni. »Mi — így szólnak többi között — nem követeljük, hogy az egyházi törvénykezés sérelmet szenvedjen. Az egyházi bírák, Ulászló 1500-ik évi törvényei értelmében, az egyházi hatósághoz tartozó ügyekben szabadon bíráskodhassanak. De nem türhetjük, hogy az egyházi ügyészek, kiknek tisztét a törvény eltörölte, lelkészeinket és prédikátorainkat, sőt a földesurakat és jobbágyokat is, idézéseikkel zaklassák, a nemesi vagyis patronatusi jogokba avatkozzanak. Kívánjuk, hogy jószágainkon szabadon tarthassunk lelkészeket és prédikátorokat. . . . Ennélfogva az összes világi rendek, a főrendek, nemesek, királyi és bányavárosok, könyörgünk felségednek, méltóztassék minket az *ágostai hitvallásban, melyben nagyobb részben születtünk és neveltettünk*, . . . fenntartani, és megengedni, hogy azon hitvalláshoz tartozó plébánosokat és prédikátorokat tarthassunk . . . Mi viszont a főpap-uraknak jövedelmeiket, a tizedet és főesperesi illetményeket vonakodás nélkül megfizetjük.« [1])

A király e föliratot közlé a főpapokkal, kik tűzetesen válaszoltak egyes pontjaira.

Előadták, hogy az esztergomi érseki helynök senkit sem idézett meg azért, mivel az ágostai hitvalláshoz ragaszkodik. Mikor Túrócz és Liptó megyékben kánoni látogatást végezett, azt tapasztalta, hogy egy részről a lelkészek túlnyomó része a kath. vallástól elpártolt, másrészről pedig sokan vannak, kik az egyházi tisztet bitorolják, bár semmiféle püspöktől nem

[1]) A dátum nélküli fölterjesztés egykorú másolata ugyanott. — L. **Irományok** VIII. szám. — *Rudolf* január 17-én jelenti atyjának: »Vor mir haben sich die Gesandten der draj Ständ von Herrn, Adl und Bürgerschaft der Cron Hungern wider die Herrn Prälaten etlicher Beschwärungen halb, so inen durch delselben fiscales sollen zugefugt werden, in untertenigkeit geklagt.«

vették föl az egyházi rendet. Azokat, kik fel voltak szentelve, atyailag intette, térnének vissza az egyház kebelébe; de szigort nem alkalmazott ellenök. Azokat pedig, kik az egyházi rendet fel nem vették volt, felhívta, hogy vagy szünjenek meg papi teendőket végezni, vagy távozzanak az esztergomi egyházmegye területéről. Erre készek is voltak; de több földesúrnak, különösen Révay Ferencz biztatására, szándékuktól elállottak. Ekkép az érseki helynök kényszerítve látta magát arra, hogy a királyhoz fordúljon, a ki a földesuraknak meghagyta, hogy a fel nem szentelt lelkészeket birtokaikról távolítsák el. De a rendelet nem foganatosíttatott. Ekkor az érseki helynök a szent-szék elé idézte őket, azon makacsságuk miatt, a melylyel illetéktelenül a papi hivatalt viselik. És csak mikor háromszori idézésre sem jelentek meg, vette-igénybe ellenök a világi hatóság karhatalmát, a mit az 1548-iki törvény megenged, sőt parancsol.

A világi urak soraiból megidézte Balassa Jánost, szintén nem vallása miatt, hanem azért, mivel a háromság-tagadó Bornemissza Pétert többször Nagyszombatba hozta, hol az ő szállásán prédikált; továbbá a szeredi polgárokat, mivel a tizedek egy részét kiszolgáltatni vonadkodtak.

Azon állítás, hogy Ferdinánd király uralkodása alatt mindenkinek szabadságában állott protestáns papokat tartani, alapot nélkülöz. Megczáfolják azt az 1548. és 1550-iki országgyűléseken alkotott vallás-ügyi törvényczikkek.

E miatt a főpapság nem adhatja megegyezését, hogy most ellenkező irányú törvények alkottassanak. Már pedig nem volna igazságos az az eljárás, ha az egyházi rend ellenzése daczára változtatnák meg a törvényeket, melyek az egyházi és világi rendek közmegegyezésével jöttek létre.

Az 1500-ik évi 34-ik törvényczikk elrendeli ugyan az egyházmegyei ügyészek hivatalának megszüntetését. De ez a törvény soha sem lépett életbe. Egyházmegyei ügyészek minden időben léteztek és működtek. Ez esetre is alkalmazható tehát az a jogelv, mely szerint törvényt ellenkező szokás hatályon kivűl helyezhet.

Az egyházi rend csodálkozását fejezi ki a fölött, hogy a világi rendek az ágostai hitvallásban kérik magokat fenntar-

tatni; pedig a legtöbben közülök sokkal távolabb állanak már az ágostai hitvallástól, mint a kath. egyháztól. Azon ürügy alatt, hogy az ágostai hitvallás hívei, a kath. plébánosokat birtokaikról elűzik, és helyettök oly lelkészeket kívánnak alkalmazni, kik készek, földesuraik tetszése szerint, bármily tanokat hirdetni.

Az egyházi rend ezek után arra kéri a királyt, ne engedje, hogy a vallás ügyében, a korábbi törvényekkel és a régi szokással ellenkező újításokat hozzanak be. Ha az országgyűlés, a királyi kívánatokkal szemben, a régi törvényekhez és szokásokhoz, ragaszkodik; a király se engedje, hogy a megelőző országgyűléseken, az összes rendek helyeslésével alkotott törvényeket a rendek egy része megváltoztassa. [1])

A *király* mindenekfölött azon volt, hogy a vallási viszály kitörését megakadályozza, és a rendeket megnyugtassa. Február 1-én kelt leiratában óvatosan kerülte a határozott nyilatkozást »Minthogy — úgy mond — a vallási kérdésekben mindenkor oly mérsékletet tanusított, hogy panaszra alapos okot senkinek sem szolgáltatott, sőt a béke fenntartása érdekében több engedményt tett mint elődc Ferdinánd császár: reméli, hogy a világi rendek meg fognak nyugodni, és újítási szándékukról lemondva, mindent a mostani állapotban meg fognak hagyni. Viszont intézkedni fog, hogy az egyházmegyei ügyészek hivataluk korlátain túl ne lépjenek, és a világiaknak méltánytalanul ne okozzanak alkalmatlanságot.« [2])

A világi rendek, be nem várva e királyi iratot, január 30-án, a nádori helytartó előtt ünnepélyes óvást tettek, melyben Telegdyt és utódait az egyházmegyei ügyész által indítandó perek tárgyalásától és elitélésétől eltiltják, és kijelentik, hogy a netán hozandó itéleteknek nem fognak engedelmeskedni. [3])

---

[1]) Az egyházi rend dátum-nélküli fölterjesztésének eredeti példánya ugyanott. — L. **Irományok** IX. szám.

[2]) A február 1-én kelt királyi leirat fogalmazata ugyanott. — L. **Irományok.** X. szám.

[3]) Az óvásnak hiteles alakban kiállított példánya a magyar országos levéltárban.

Ez alatt a rendek befejezték tanácskozásaikat a királyi leiratban foglalt kívánatok tárgyában, és elkészíttették második feliratukat, a melyet január utolsó napján nyújtottak be Rudolfnak. [1])

Ragaszkodtak előbbi megállapodásaikhoz. Panaszt emeltek a királyi kapitányok, különösen Krusich és Rottal ellen, kik magok és katonáik erőszakos tetteket vittek véghez. Fölterjesztették Csetneki Lászlónak nyilatkozatát, hogy Csetnek nevű végvárat többé fenntartani és megvédeni nem képes. [2])

Ugyanakkor kijelentették, hogy Rudolf és Erneszt ajánlatára, készek Laszki Albert lengyel vajdát, — azon követség vezérét, mely a lengyel koronát Miksának ajánlotta fel — honfiúsítani, ha közöttök személyesen megjelen és az esküt leteszi. [3])

Rudolf fel volt ugyan hatalmazva az országgyűlési tárgyalásokat befejezni, és azon ügyeket, melyek iránt a rendekkel megegyezni nem tud, a jövő országgyűlésre halasztani; azonban nem vette igénybe jogait; helyesebbnek látta, hogy egy újabb királyi leirat vessen véget az alkudozásoknak. [4])

A király e zárnyilatkozatában újolag biztosította a rendeket atyai jó indulata felől, melyet az ország és hű alatvalói iránt táplál.

Az adóra nézve reméllette, hogy ismételve indokolt kívánatának meg fognak felelni. Elismeri ugyan, hogy súlyosak a csapások és bajok, a melyeknek ki voltak téve; és ő azoknak megszüntetésén régóta fáradozik. De tekintetbe kellett volna venniök a király ajánlatát, hogy a kik a katonáktól kárt szenvednek, azok zsoldjából kárpótlást fognak nyerni. És Krusich János kapitány, a ki ellen az országgyűlésen panaszok emelkedtek, maga is ajánlkozott, hogy a károsultakat kielégítendi.

Rottal János ellen, a kit a rendek be vádoltak, hogy

---

[1]) Rudolfnak január 31-én atyjához intézett levele ugyanott.

[2]) A feliratot nem bírjuk. Tartalmára a királyi leiratból vonunk következtetést.

[3]) Rudolfnak január 31-én atyjához intézett jelentése.

[4]) Miksának január 31-én Rudolfhoz intézett levele.

egy nemes embert megvert és őrizet alatt tartott, meghallgatása után, az igazság követelése szerint fog eljárni.

Csetnek vára tárgyában a felső magyarországi kapitánytól vár informátiót, a melynek alapján meg fogja fontolni, vajjon az ország érdeke a várnak fenntartását vagy lerontását követeli-e. Ha a várnak fenntartása kívánatos, gondoskodni fog arról, hogy birtokosa megfelelő segélyben részesüljön.

A többi pontokra nézve a rendek megállapodásait elfogadja. [1])

Ezek után a törvénykönyv összeállítása feltünő sietséggel megtörtént. Minden oly pont kimaradt abból, a melynek szövegezése némi nehézséggel járt volna. A rendek által felterjesztett országos sérelmeket, a kapitányok elleni panaszokat, a vallási kérdést, Csetnek várának ügyét stb. hallgatással mellőzi.

Az utolsó czikk Laszki Albert honfiusitását tartalmazza. Ez ugyanis, a király felhívására, Pozsonyba jött, és itt az országgyűlés színe előtt letette az esküt. [2]) Midőn ezt a rendek a törvénykönyvbe iktatták, kifejezést adtak reményüknek, hogy Laszkiban az ország »jó és hasznos polgárt« fog nyerni, és nem fogja követni azon honfiúsított idegeneket, a kik »nem őszintén kedveztek az ország szabadságainak,« bár azok védelmére esküvel kötelezték magokat. [3])

A rendek ezután eloszlottak. A király pedig február 22-én megerősítette a törvénykönyvet. [4])

---

[1]) A királyi leiratnak dátum-nélküli fogalmazata a bécsi államlevéltárban. — L. **Irományok.** XI. szám.

[2]) Ez ügyre vonatkozólag a király február 1-én két leiratot intézett az országgyűléshez. Fogalmazataik a bécsi állami levéltárban — L. **Irományok.** XII. XIII. sz.

[3]) A XVIII. czikk.

[4]) Egykorú példánya a bécsi állami levéltárban. — L. **Irományok és Törvények.** XIV. szám.

ORSZÁGGYŰLÉSI IROMÁNYOK ÉS TÖRVÉNYEK.

I.

1575. November 14.

Királyi meghívólevél a pozsonyi országgyűlésre.

Maximilianus Secundus, Dei gratia, electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex etc.

Prudentes ac Circumspecti, fideles nobis dilecti. Peractis feliciter in Regno nostro Bohemiae et Sacro Romano Imperio negotiis, quorom causa nos ad utrumque necessario proficisci et hactenus abesse oportuit, nihil prius, nihilque magis nobis in votis fuit, quam ut recta huc veniremus, fideliumque subditorum nostrorum Hungarorum, eam, quam debemus et libenter facimus, curam ex propinquo gereremus. Quod quidem ut facilius praestare, et ea, quae ad illorum defensionem atque salutem pertinent, cum iisdem communicare, superindeque cum illis mature et in tempore agere et deliberare possimus; cum his, tum aliis de causis, generalem iisdem Conuentum, cui nos ipsi quoque personaliter interesse decreuimus, pro festo Sanctae Luciae Virginis proxime venturo, hoc est decimo tertio die proxime sequentis mensis Decembris, ad Ciuitatem nostram Posoniensem, indicendum, promulgandumque duximus. Unde fidelitati vestrae firmiter committimus et mandamus, ut, acceptis praesentibus, certos nuncios vestros deligatis, eosdemque ad diem et locum praescriptum, cum plena authoritate et instructione, ad nos mittatis, ut ibi nobiscum caeterisque cum Statibus et Ordinibus Regni nostri Hunga-

riae, de rebus publicis, ad salutem et defensionem patriae pertinentibus, agere et tractare, feliciterque de omnibus concludere valeant. Curetis autem, ut tales vestri nuncii diutius non emaneant, sed ad diem et locum praescriptum certo compareant. Secus, sub poena Decreti, non facturi. Datum Viennae Austriae, decima quarta die mensis Novembris, Anno Domini MDLXXV.

Maximilianus. Jauriensis.

Kivül : Prudentibus et Circumspectis, Judici, Juratis, caeterisque Ciuibus Ciuitatis nostrae Leuchouiensis, fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Lőcse sz. k. város levéltárában.)

II.

1576. Január 18.

Rudolf ifjabb királynak atyjához intézett jelentése, az országgyülési tárgyalásokról.

Allerdurchleuchtigster, Grossmechtigster Römischer Kayser, auch zu Hungern unnd Behaimb Khünig. Euer Maystät seind mein Sohnlich lieb in aller schuldiger gehorsamb jederzeit zuuor, gnedigster geliebter Herr vnnd Vatter. Als die Hungerischen Landstendt den XV. diss lauffenden Monats Ir andtwort auf Euer Maystät proposition obergeben, hab ich dieselb alssbaldt abgehört, unnd berathschlagen, auch mehrer befürderung halb die Replick nit guet beduncken weiss, sonder allerdings, wie es den Stenden obergeben möcht werden, doch zu Euer Maystät gnedigsten ratification unnd gefallen stellen lassen, unnd haben Euer kaiserlichen Maystät solche hieneben sambt der Landtstend Antwortt bei ainer aignen Posst zu empfahen, darüber Euer Maystät zu dero gnedigsten Gelegenheit sich vatterlich zu entschliessen wissen, mit gehorsamer bitt, demnach die Landtstend selbs die sachen, als vil müglich, gern befürdert sehen, Euer Maystät wöllen Ir Resolution auf das fürderlichst widerumb herab verordnen.

Hieneben hab Ich Euer kaiserliche Maystät zu bericht nit wöllen unerjnnert lassen, das obwol Euer Maystät mit der Landtstendt erpieten des subsidii halb dissmals ohne Zweiffel gnedigst werden zufriden sein, auch diss puncts halb

mehrers der Zeit nit zu verhoffen, jedoch weil die Landtstendt mit Euer Maystät jn dem Haubt Artickl alss nemblich der Robath, des Continuj, und der Zehendt fuher halb noch nit verglichen, und darüber jn allweg zu replicirn ain notturfft gewesen, also hat mich neben anderm auch den Artickl des Anschnits halb den Landtstenden nochmaln mit notwendiger aussfüerung fürczuhalten aus der Ursach für rathsam angesehen, ob Sÿ villeicht Euer Maystät zu contentirn jn den andern obgemelten fürnemen Artickel sich desto willfariger erzaigten, oder doch zum wenigsten das Sÿ (jnmassen es dann etlicher orten in brauch khomen) auf Ir erste Bewilligung stracks zu schliessen, und mit der Zeit gleichsam aus gerechtigkait dem repliciren khain stadt zu geben, nit anlaittung bekhommen.

Wegen erseczung des Banats und der Craisshaubtmanschafft disshalb der Thunaw, hab Ich Euer Maystät gnedigsten Verordnung nach, die Hungarischen Rath vernommen, und haben Euer Maystät hieneben Ir jedes guetbeduncken aus eingeschlossner lista zu vernemen, darüber Euer Maystät sich verrer wissen zu entschliessen.

Ferrer khan Ich Euer Maystät gehorsamblich nit pergen, wiewol die gemainen Landstend, auch der maiste thail der Senatorum dahin gehn, das die Judicia octaualia zu Epperies weitter sollen continuirt und gehalten werden, felt doch hierunter diss bedencken für, das der Locumtenens sambt etlichen Richtern unnd Prothonotarien solche weitte unnd beschwerliche Raiss über sich zu nemmen sich zum höchsten verwaigern, und gedachter Locumtenens lauter protestiert, das Er ehe sein officium resignirn weder gehn Epperies sich wölle brauchen lassen, wann dann hierjn ain richtigkait fürzunemen jn allweg vönnöten. Also hab Ich Euer Maystät dessen vnerjnnert nit lassen wöllen, damit Sÿ disem puncten desto besser nachdencken, unnd entweder mit dem Locumtenente ob Er sich noch biss auf den nechsten Landtag bewegen liess, personlich handlen, oder aber die notturfft in ander weg bestellen, und also den Landtstenden (so disen artickel, daran dann gemeinen Wesen vil gelegen, nit unbillich hoch treiben) hierüber ain aigentlichen beschaidt geben khönnen.

Und demnach eil halb von der Replick alhie khain lauter Abschrifft verbliben, der man sich der notturfft nach khundt gebrauchen, also bitt Ich das neben dem Original auch ein Abschrifft herab gefertigt werde, gnedigst zu verordnen, mich hiemit Euer kaiserliche Maystät zu dero vatterlichen gnadt unnd hulden Sohnlich und gehorsamblich beuelhendt. Geben auf dem khüniglichen Schloss Pressburg, den achtzehenden tag Januarÿ anno etc. im sechs und sibenczigsten.

Euer Römisch kaiserlich und khüniglich Mayestät
Gehorsamer Sohn Rudolff.

Post scriptum : Allergnädigster Kaiser und Herr. Belangend die zween Artiggl so in der Replickh de novo einkhumen als nemblich wegen vnderhaltung des hungerischen Kriegs Volckhs, und Umblegung des Capitls zu Raab werden Euer Maystät aus nebenliegender Schrift, darauf die Replickh sich endet, bericht finden, welche Ich merer erleutterung halb mitschickhen, und Euer Maystät dessen in gehorsamb erinneren wollen. Datum ut supra.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

III.

1576. Január 18.

A királyi leiratnak, Rudolf ifjabb király által szerkesztett fogalmazata.

Sacratissimae Romanorum Caesareae ac Regiae Maiestatis nomine, sequentes articuli in Dieta Posoniensi nunc praesenti proponendi et tractandi erunt. Primo, cum hactenus, non quidem sine molestia Caesareae Maiestatis, animaduersum sit quod sua Maiestas quantumuis propensa, ad continuandam tamen solutionem stipendiariis suae Maiestatis deputatam, propter immensos alios non minus necessarios suae Maiestati incumbentes undique sumptus, non omni tempore sufficere queat; unde secutum est, quod iidem suae Maiestatis stipendiarii, praesertim Hungari, in villas propinquas commeare, a colonis alias afflictis omnis generis victualia accipere, praesertim vero tempore graminis, dum equi ad pascua collocantur, per aliquot menses in victu colonorum desidere, ipsisque ne-

cessaria victus consumere solent. Quo autem dicti comitatus et coloni in eis sessionati, a talibus militum molestiis et damnis tanto liberiores et securiores esse queant; sua Maiestas percommodam viam esse censuit, si ipsimet comitatus solutionem eam militum in se reciperent, sic videlicet, ut ipsis vicissim dica regia, et id quod continui auxilii nomine praestant, remittatur. Et quoniam ad hanc propositionem comitatus ultradanubiani, sub supremo capitaneatu magnifici Simonis Forgach constituti, se non adeo difficiles ostenderunt, et comitatus quidem Posoniensis iam certum numerum, quem intertenere se posse censebat, denominauerit: itaque nunc sua caesarea Maiestas benigne postulat, ut status de hac re amice et considerate deliberent, tractentque, num ad hanc formam intertentio Hungarici militis, si non per totum, attamen maiori ex parte per confinia Hungarica redigi constituique posset. Ubi quidem considerandum habebunt, quandoquidem ista transumptio intertentionis praecipue propter hanc causam fiat, quo damnis et molestiis militum, alias inferri per eos solitis, subleuentur. Quod et ipsi non tam exacte ad numerum pecuniarum, qui ex dictis contributionibus ordinarie prouenire solet, rationes suas et numerum illum militum instituere velint; sed cum facultatem propinquiorem habeant, militem, pro sua quemque conditione, contentandi pecuniaria solutione, in reliquo tanto facilius sufficere poterunt, ut tanto quoque maiorem numerum militum alendum in se recipiant. Qualiter itaque Status et Ordines Regni rem inuenerint, in quantum etiam deprehendetur se illa summa militum extensura, aut quantum copiarum sub quoque supremo capitaneo hoc nomine se intertenere posse existiment, id suae Maiestati deinde indicent et declarent.

Secundum est, quod Caesarea Maiestas etiam antea aliquoties diligenter proposuit, per hos elapsos annos nimis clare animaduersum, quam male inter se conueniant ordinis militaris disciplina et spiritualis iurisdictio in Ciuitate Jauriensi; propter quam inter capitulum et milites perpetua iurgia et contentiones existunt, et eorundem querelis suae Maiestatis Caesareae aures, perpetuo obtunduntur. Unde sequitur, quod nec capitaneus supremus, ibi constitutus, imperium suum recte

exercere, nec capitulares prouentibus et emolumentis suis, inde ad eos pertinentibus, recte et pacifice frui possunt. Cum vero huic disordini tollendo aliud propinquius vel melius remedium hactenus non sit habitum, quam ut capitulum totum inde leuetur, et in securum aliquem alium locum deponatur, ubi nihilominus capitulares suis prouentibus ex Jaurino sibi debitis uti et frui possint: ad hanc itaque translationem faciendam sua Maiestas tanto magis permouetur, quod prouinciales Archiducatus Austriae haud clam conqueruntur, quod ipsi suis praecipue sumptibus, iisque permaximis oppidum illud sic exaedificauerint, muniuerint, fortificauerint, et suis sumptibus per tot continuos annos militem Hungarum, non solum ibi, sed et in propinquis confiniis alant, unde merito bellica tantum et Regia Hungariae ciuitas haberi, sicque gubernari deberet, imperium autem ciuitatis, non ad capitaneum militarem supremum solum, sed illud a spiritualibus, militiae ignaris usurpari regique. Quod cum cum magno periculo sit coniunctum, itaque se amplius nolle esse obligatos, quicquam illuc vel ad intertentionem militum, vel ad aedificationem dependere, sed ii faciant, qui iurisdictionem ciuitatis sibi usurpant, et emolumenta ex ea capiunt. Cumque sua Maiestas has prouincialium obiectiones non adeo praeter sensum esse animaduertat, et timendum sit, ne quod nunc conqueruntur et protestantur, aliquando, cum magno damno confiniorum, in effectum deducant, auxiliaque sua denegant: itaque sua Maiestas benigne censet, ut Status et Ordines, in hanc quoque deliberationem diligenter incumbant, et capitulo persuadeant, quo ad hanc translationem se induci, et ciuitatem soli bellicae gubernationi, uti aliae Regiae Hungariae huiusmodi gubernari solent, regi tanto libentius patiatur, quandoquidem Sabariae suos aeque prouentus habent, residentiam aeque commodam, quam Jaurini, illic ab omnibus militum molestiis liberi esse, et prouentibus suis, quos Jaurini habent, identidem et sine omni defectu, id quod sua Maiestas benigne curatura est, frui queant.

Kivül: Articuli in replica proponendi.

(Egykorú irat a bécsi állami levéltárban.)

IV.

1576. Január 23.

Miksa királynak, Rudolf ifjabb királyhoz intézett válaszirata.

Wir Maximilian der Annder von Gottes Gnaden erwelter römischer Kaiser zu allen Zeiten Merer des Reichs, in Germanien, zu Hungern, Behaimb, Dalmatien, Croatien, unnd Sclavonien etc. Khünig, Ertzherzog zu Osterreich, Hertzog zu Burgundt, Steÿr, Karndten, Krain unnd Württemberg etc. Graue zu Tÿrol etc. Embieten dem durchleuchtigsten Fürsten, Herrn Rhudolffen, Römischen, zu Hungarn und Bohaimb Khünig, Ertzherzogen zu Osterreich, Hertzogen zu Burgundt etc. Grauen zu Tÿrol etc. unnsern freundtlichen geliebten Sohn, unser vatterliche lieb, trew, unnd alles guets. Durchlauchtigster Fürst, freundtlicher geliebter Sohn.

Wir haben Euer Liebden schreiben, vom achtzehenden dieses lauffenden Monats, sambt der Hungerischen Landtstende auf unnsere proposition gegebenen antwort, auch der darauf gestellten Replic, und andern neben schrifften, nach lengs abgehört, unnd dieweil wir befunden, dass alles nach gelegenhait der sachen, gannz wol bedacht unnd gestellt worden, so haben wir unns dasselb vätterlich wol gefallen, unnd one ainiche enderung zu stenden fertigen lassen, wie es dann Euer Liebden hiemit zu empfahen, unnd fürter den Stenden zu übergeben hat.

Was dann betrifft die ersetzung des Banats unnd der Craisshauptmannschaft, haben wir aus der überschickten lista vernommen, welche fürnemblich zu solchen Emptern von unnsern Hungerischen Rathen für tauglich geachtet und fürgeschlagen worden, damit wir unns aber darauf desto fueglicher haben zu entschliessen, so begern wir freundtlich unns darundter auch Euer Liebden guetbeduncken mit erstem zukommen zulassen.

Belangendt die Judicia octaualia, pleibt es billich beÿ dem wie in der Replic begriffen, unnd ist von des Locumtenentis wegen darinn kein enderung fürzunemen.

Sonnst überschicken Wir Euer Liebden hiemit des Ed-

len unnsers lieben getrewen Georgen Freÿherrn zu Puechaimb, unns uberraichte Supplication, welche Euer Liebden notturfftiglich zu berathschlagen wissen wirdet. Unnd wir bleiben daneben Euer Liebden mit vätterlichen Hulden, freundtschafft unnd allem guetem ÿederzeit ganncz wol beigethan. Geben in unnser Statt Wien den dreÿ unnd zwainzigisten tag des Monats Januarÿ anno etc. im sechs unnd sibenczigisten, unnserer Reiche, des Römischen im vierzehenden, des Hungerischen im dreÿzehenden, und des Behaimischen im 27-ten.

Euer Liebden guetwilliger Vatter
Maximilian.

Joh. Bapt. Weber. P. Obernburger.

Post scripta : Durchleuchtigster Fürst, freundlicher lieber Sohn, schicken wir Euer Liebden auch hiemit der zwaÿer Stette, Bartfeldt und Zeben, unns uberraichte supplication, welche Euer Liebden auch zu berathschlagen wissen wirdet. Datum ut in literis.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

V.

1576. Január 26.

Az ország rendeinek, a sérelmek tárgyában, Miksa királyhoz intézett felirata.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas, Domine Domine clementissime.

Quod sacram Maiestatem Vestram in omnibus superiorum annorum conuentibus, inter reliquas quibus praemimur calamitates, non sine lachrÿmis obtestati sumus, nunc quoque magnitudine aerumnarum pressi, obtestamur, supplicantes humillime, dignetur Maiestas Vestra sacra iam tandem praecibus nostris locum dare, et inter reliqua incommoda, quae malis nostris accesserunt, abusum responsi supplicationum, quas Maiestati Vestrae sacrae interdum publico, interdum priuato nomine exhibere solemus, quae sub foelici tantum regimine Maiestatis Vestrae sacrae irrepsit, abrogare, et in pristinum usum, ac laudatam praedecessorum suorum Regum Hungariae consuetudinem clementer reuocare, et libertatem

quam omnibus omnium nationum subditis suis conseruare in talibus solet, nobis quoque benigne praestare. Nam cum omnes aliae prouinciae suos habeant apud Maiestatem Vestram sacram cancellarios et consiliarios, cum quibus Maiestas Vestra sacra earum negotia, ab aliorum regnorum et prouinciarum negotiis, et officialibus distincte tractare, et per eos responsa dare soleat; soli videmur Hungari relicti, qui cum pro bono reipublicae Christianae sanguinem in dies fundamus, et pro fide erga Maiestatem Vestram sacram non bona tantum et facultates amiserimus, sed ad extrema unacum liberis et coniugibus, adeoque patria ipsa redacti esse videamur, hac libertate intra paucos annos spoliati sumus, libelli enim supplices, quas Maiestati Vestrae sacrae exhibere solemus, alii in aulicam cancellariam, alii bellicum consilium, alii aulicam cameram, alii alio sparsim diriguntur, ubi eas vel longo spatio inuestigare nequimus, tantum abest, ut responsi aliquid obtinere queamus, sed cursitationibus, sumptibus, ac nimia mora fatigati, re infecta domum reuerti hactenus coacti simus. Unde domine clementissime factum est, ut in hodiernum diem nulla pars calamitatum nostrarum ad aures Maiestatis Vestrae sacrae debita ratione peruenerit, nec nos ullum malorum leuamen senserimus. Quod qua culpa nostra commeruerimus, qui in fide erga Maiestatem Vestram sacram, adeoque uniuersum Christianum orbem, cum discrimine vitae, patriaeque salutis fuerimus, et futuri sumus quamdiu vixerimus constantissimi, ut libertas et ordo, quae aliis prouinciis Maiestatis Vestrae sacrae integra seruatur, nobis solis abrogetur, nescimus; praesertim, cum Maiestas Vestra sacra habeat in hoc quoque regno suo, cum cancellarium, tum consiliaros, quorum opera Maiestas Vestra sacra res nostras, qui neque de Germanicis, neque Bohemicis, aut aliis peregrinis rebus, sed domesticis tantum necessitatibus, adeoque aerumnis, quibus praemimur Maiestati Vestrae sacrae supplicare soleamus, clementer tractare, et unacum iis, gratiosam nobis de omnibus resolutionem facere possit. Quare Maiestati Vestrae sacrae supplicamus denuo, dignetur iam tandem praecibus et lachrÿmis nostris flecti, et magnitudine calamitatum, quibus praemimur, pro amore omnipotentis Dei, afflci, et pristinam consuetudinem

supplicationum nostrarum, in integrum restituere, cum consilio suo Hungarico eas tractare, et per dominum cancellarium nobis relationem facere, mandatis etiam ex ea cancellaria datis, quae hodie, ut cum benigna venia Maiestatis Vestrae sacrae dicere liceat, ob officialibus Maiestatis Vestrae sacrae praesertim Germanis, ludibrio utplurimum habentur, robur et vigorem apud omnes restituere, nec ad peregrinas cancellarias, extremo probro et damno, nos ablegare, ne inter caeteros aliarum nationum subditos Maiestatis Vestrae sacrae, soli vetusta libertate, nulla nostra culpa spoliati esse videamur. Alioquin domine clementissime, nisi Maiestas Vestra sacra has tam dignas, tam necessarias praeces nostras, quas extrema incredibilium malorum nostrorum moles a nobis apertius declarandas, per vim propemodum, non sine acerbissimo animorum nostrorum dolore et lachrÿmis, extorquet, in tantis malis penes fidem Maiestatis Vestrae sacrae et reipublicae Christianae constitutis, exaudire et magnitudine calamitatum nostrarum affici dignabitur. Protestamur coram Deo imprimis, deinde Maiestate Vestra sacra, nos quidem a fide et fidelitate Maiestatis Vestrae sacrae nunquam discessuros, sed in ea constantissime morituros, caeterum in manifestam istam libertatis nostrae abrogationem, cum extremo nostro et liberorum posterorumque nostrorum dedecore, minime consensuros, nec ad accipienda ex peregrinis consiliis et cancellariis Maiestatis Vestrae sacrae, contra morem, cum nostrum tum aliarum prouinciarum suarum, responsa, id quod hactenus grauissimis sumptibus, cursitationibus infinitis, nullo omnino commodo fecimus, etiam si re infecta domum nobis sit redeundum, in posterum ituros, neque etiam si ad dictam vocabimur, venturos, eo quod supplicationes nostras non audiri, tanto minus vero miseriis et calamitatibus nostris subueniri videamus. A Maiestate Vestra sacra clemens responsum expectamus.

Eiusdem Vestrae sacrae Maiestatis Caesareae
fideles subditi et seruitores
Status et Ordines Regni Hungariae.

Kívül: Ad sacram Caesaream Maiestatem humilis supplicatio Statuum et Ordinum regni Hungariae.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

VI.

1576. Január 28.

Rudolf ifjabb királynak, az országgyülési tárgyalásokról, Miksa királyhoz intézett jelentése.

Sacra caesarea regiaque Maiestas, domine ac genitor obseruandissime. Quam grauiter Hungariae regni status et ordines exhibita eisdem in ipso diui Pauli festo Maiestatis Vestrae replica, me nihil minus cogitante, propter priuatorum negotiorum expeditionem minus commodam, medio et opera locumtenentis, publico omnium nomine verba facientis, conquesti sint, seque (accedente etiam iterata omnium acclamatione) ab oppressione, seruitute et tyrannide huiusmodi Vestrae Maiestatis tempore inuectae, ac antehac in hoc regno nunquam usitatae, (haec enim ipsius locumtenentis formalia erant verba) liberari petierint, Maiestas Vestra ex literis manu propria hac de re scriptis copiose intellexit.

Quia vero iidem status et ordines lamentatione illa minus necessaria non contenti, exhibito per nonnullos ex medio ipsorum deputatos supplice libello, ad caesaream Maiestatem Vestram directo, causam hanc ulterius urgendam susceperunt, mei officii duxi, re cum adiunctis mihi consiliariis deliberata, Maiestatem Vestram, transmissa ad eandem supplicatione praesentibus inclusa, de eodem negotio, ut momenti longe maximi, ita exempli plane alieni, denuo obsequenter submonere.

Nam etsi supplicatio illa, verbali interpellatione (qua inter reliqua, nisi opportune prouideatur ad alia remedia necessario confugiendum fore expresse declaratum fuit) longe sit mitior, tamen propter negotii magnitudinem, et adiectam circa finem protestationem, plane iniquam, neutiquam negligenda vel dissimulanda, sed pro tuenda caesareae Maiestatis vestrae authoritate conuenienti modo omnino repellenda videtur.

Ad rem ipsam vero quod attinet, consideratis rei circumstantiis, diffiteri equidem non possum, eosdem status et ordines suae hoc loci querelae aliquam fortassis causam ha-

bere. Sicut enim satis constat ipsos variis periculis, calamitatibus et aerumnis obnoxios, omnis generis incommodis priuatim et publice premi: ita mirum videri non potest, eosdem praesenti remedio indigos, morae, quae circa expeditionem negotiorum eorundem priuatorum, propter necessariam potissimum informationem, hinc inde sumendam, plerumque emergere solet, praecipue vero quod pro qualitate rerum ipsorum negotia diuersis in locis tractanda sunt, impatientes esse.

Cum autem is sit negotiorum Hungaricorum status, ut ad cauendam rerum confusionem, pro diuersitate negotiorum, diuersae expeditiones necessario habendae sint, nec uno eodem in loco, prout ipsi desiderant, omnia tractari possint, sed cum antehac, subortis ea de re difficultatibus, quis circa expeditionem rerum Hungaricarum ordo seruandus, quodque suo quaeque loco, ea videlicet, quae iustitiam, iura et libertates regni concernunt, in Hungarico, quae cameralia in camera, bellica vero in bellico consilio expedienda sint, publico etiam decreto cautum et sancitum sit, prout Maiestas Vestra ex adiuncta constitutionum dietalium annis LVIIII. LXIII., praecipue vero LXVIIII. de super emanatarum plenius cognoscet; eisdem constitutionibus et precipue decreto nouissime edito, ut puta prae caeteris claro et aperto etiamnum inhaerendum, nec ulla hoc loci, in bellicis praesertim et cameralibus, quae scilicet ad caesaream potius Maiestatem Vestram, quam ad quemuis alium spectant, negotiis, mutatio, citra magnum confusionis et difficultatis periculum, institui vel admitti posse, sed ordini, prius obseruato etiamnum insistendum videtur.

Abusus vero, si qui irrepserint, (prout in praesenti dieta de diuersis negotiis mere Hungaricis, Germanico idiomate ad me scriptum fuit) omnino tollendos, ac serio cohibendos et, ut in quantum uspiam fieri potest, omnis conquerendi occasio Hungaris praecidatur, in expediendis eorum negotiis, pro occasione rerum et locorum, ne inutilibus expensis fatigentur, summam semper celeritatem adhibendam censeo.

Quod autem attinet ad illam, qua ordines et status in proponenda ipsorum querela praeter rem usi sunt immodestiam, praecipue vero ad protestationem de dictis ulterius non visitandis interpositam; etsi regnicolae (quod ipsos fortassis

aliquo modo exacerbatos reddit) propter afflictum huius regni statum multum discriminis sustinere coguntur, quia tamen clades illae non modo ex Maiestate Vestra non proficiscuntur, sed potius per eandem pro viribus propulsantur et subleuantur, ac tantum absit, ut Maiestas Vestra alicuius tyrannidis insimulari possit, quod haud dubie publico totius terrarum orbis testimonio, si aliquo forte modo peccare videatur, certe clementia potius, quam seueritate aut rigore, nedum tyrannide peccare, abunde satis constet; idcirco, ad cauenda maiora, quae leui occasione aliqua, praesertim praesenti rerum et temporum statu, subsequi possent, inconuenientia, ipsis statibus et ordinibus huiuscemodi immodestia, positis eisdem ab oculos, quam maximis, quos Maiestas Vestra pro salute, incolumitate et defensione ipsorum in dies sustinet, corporis et animi laboribus et paterno, qua uniuersos et singulos prosequi solet, benignitatis et clementiae affectu, beneficiisque ac meritis in regnicolas ac regni reliquias, posthabitis quibuscunque fortunarum et rerum difficultatibus, per utramque fortunam alacriter collatis, conuenienti modo exprobranda; annexa autem supplicationi ipsorum protestatio, cum omnino de publicis rebus deliberandum sit, id autem extra conuentus publicos plane fieri nequeat, omnibus modis videtur eleuanda, serio eisdem inculcando Maiestati Vestrae huiuscemodi ordinum et statuum insolentiam non immerito tanto magis displicere, quanto minus de iisdem tale quippiam promerita videatur, quantoque maiori cura ipsorum commodis inuigilare, ac quoad rerum et temporum conditio fert, uniuersis ac singulis satisfacere contendat, si quid autem querelae ad Maiestatem Vestram deferendum, vel contra eandem proponendum sit, illud ea modestia instituendum esse, ne authoritatem Maiestatis Vestrae quam merito prae oculis semper habere, et maximi facere debeant, flocci pendere, vel Maiestatis Vestrae benignitate abuti videantur, eosdem status et ordines enixe hortando ab eiusmodi inconuenientiis, in manifestum Maiestatis Vestrae contemptum vergentibus, fidelibusque subditis plane indignis, deinceps abstinere, ac prout ipsorum offitio conuenit, in posterum aequiores sese exhibere velint; minime dubitando, quin Maiestas Vestra suo vicissim officio haud quaquam de-

futura, sed debitam semper ipsorum curam atque rationem habitura sit. Quemadmodum Maiestas Vestra, pro sua prudentia, id quod hoc loci conuenire videbitur, optime dispiciet.

Locumtenenti autem, quantis a Maiestate Vestra beneficiis auctus sit, quantum etiam Maiestas Vestra in ipso fiduciae collocatum habeat, in memoriam vocandum, significandumque videtur, Maiestatem Vestram sibi omnino persuasum habuisse ipsum pro eo, quo Maiestati Vestrae obstrictus est fidelitatis vinculo, si tale quid agitari sensisset, quod in Maiestatis Vestrae aut meum vilipendium vergeret, eiuscemodi inconuenientiis sese omnibus modis oppositurum, vel saltem in tali casu neutiquam lingua liberiore, sed debita modestia et consideratione usurum fuisse.

Similiter Jauriensi etiam episcopo ostendi posset, cum consiliorum illorum ipse sine dubio conscius fuerit, sui fuisse officii tantam ordinum et statuum immodestiam sua authoritate reprimere, vel saltem cum tela praeuisa minus nocere soleant, ea de re me in tempore praemonere.

Et quia ordines ad replicam Maiestatis Vestrae intra biduum vel triduum responsuros confido, rogo Maiestas Vestra suam ad querelam statuum resolutionem ita accelerari curet, quo responsum illud anteuertat, Vestraeque Maiestati non suam solum, sed meam etiam existimationem, ex sublimitate Maiestatis Vestrae dependentem, pro paterna sua erga me affectione, curae esse appareat. Quod restat, eiusdem Maiestatis Vestrae paterno fauori me filiali studio obsequenter commendo. Datum in arce regia Posonii, die vigesima octaua Januarii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo sexto.

Eiusdem Sacrae Caesareae ac Regiae Maiestatis vestrae.

obedientissimus filius

Rudolphus.

Postscriptum. Sacratissime caesar, domine ac genitor obseruandissime. Deputati aliquot a statibus regni, hora circiter nona antimeridiana, ex decreto senatus mihi exposuerunt, ordines et status accipere, vehementiore ipsorum querela me nonnihil offensum esse, id summo ordines dolore afficere, protestando, ipsorum mentis plane non esse, nec unquam

fuisse, caesareae Maiestati Vestrae aut mihi vel dicto vel facto ullo sese modo opponere, sed in fide et fidelitate debita, perpetuo constantissime perseueraturos, affirmando eiusmodi querelas ipsorum non tendere contra Maiestatem Vestram, sed contra intolerabiles Maiestatis Vestrae capitaneorum atque militum oppressiones, ideoque, ut iuxta ipsorum supplicata tempestiue prouideatur, unanimi omnium consensu instandum fuisse, supplicando, ea verba per locumtenentem prolata in aliam ac meliorem partem interpretari, omnemque offensam, si quam eo nomine incurrissent, penitus animo eiicere vellem. Cum itaque errorem sponte agnoscant, quid Maiestas Vestra de mitiganda exprobracione statuendum censeat, benigno eiusdem arbitrio obsequenter remitto. Datum ut in literis.

Eiusdem Sacrae Caesareae ac Regiae Maiestatis vestrae
obseruandissimus filius
Rudolphus.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

VII.

1576. Január 30.

Miksa királynak, a sérelmek tárgyában az országgyűléshez intézett leirata.

Maximilianus secundus, diuina fauente clementia, ele ctus Romanorum imperator semper augustus etc.

Reuerendi, spectabiles, magnifici, egregii, prudentes et circumspecti, deuoti et fideles syncere nobis dilecti. Ex libello supplici, serenissimo principi domino Rudolpho, Romanorum, Hungariae et Bohemiae etc. regi, filio nostro charissimo, a vobis hisce diebus porrecto, nobisque per Serenitatem suam transmisso, benigne cognouimus querelas vestras atque grauamina, Serenitati suae, ratione abusus, qui circa supplicationes, publico interdum, quandoque priuato nomine exhiberi solitas, sub nostro regimine irrepserit, proposita. Quae cum, praesertim quoad protestationem, eidem supplicationi sub finem adiectam, duriora sunt, quam a vobis expectabamus, tum vero paulo ante, eiusdem rei occassione, ad praefatum filium no-

strum charissimum, vestro nomine, vobisque adstantibus, multo etiam liberiorem sermonem habitum fuisse intelligimus. Quae quidem tanto maiori animi molestia accepimus, quo minus, id ut fieret, per nos quicquam hactenus causae datum esse arbitramur. Etenim ab eo tempore, quo afflictissimi istius regni gubernacula suscepimus, nihil aeque, ac eiusdem regni, vestrumque omnium salus, incolumitas atque defensio nobis curae fuit, neque ea in re ullis vel animi vel corporis laboribus pepercimus, sed uti publice in regni istius reliquiarum conseruationem, quicquid vel ex regnorum et dominiorum nostrorum, hae reditariorum, vel sacri imperii subsidiis, vel etiam aliunde colligi potuit, huc alacriter conuertimus, tum etiam priuatim in id incubuimus, ut singulis regnicolis nostrum erga se clementiae affectum, quauis occasione, benigne declararemus. A quo nostro paterno studio atque cura nec in posterum nos recessuros esse, vobis plane polliceri potestis.

Quod vero ad rem ipsam spectat, equidem nobis nullius hoc loci institutae nouitatis conscii, neque eius, de quo tantopere conqueremini, in supplicatonibus vestris expediendis hactenus obseruati modi atque ordinis authores sumus, sed quod a diuo olim imperatore Ferdinando, genitore nostro colendissimo, augustae memoriae, per manus nobis traditum, et a vobis quidem ipsis in aliquot dietis, praesertim vero practeriti anni sexagesimi noni, quo tempore eius rei rationes vobis exposuimus, non modo non improbatum, sed decreto quoque publico confirmatum fuit, secuti sumus; ea quae iustitiam, iura, libertatesque regni concernunt, in Hungarico, quae cameralia in camera, bellica vero in bellico consilio expediendo. Neque sane videmus, quanam ratione in eiusmodi bellicis et cameralibus negotiis, ut quae ad nos potius, quam quemuis alium spectant, mutatio aliqua, citra magnum confusionis et difficultatis periculum institui, bellicaque illa et cameralia Hungariae, a caeterorum regnorum et dominiorum nostrorum negotiis, quae eiusdem qualitatis sunt, separari commode possint; praesertim regni Hungariae rebus ita constitutis, ut suae defensioni minime sufficiat, sed aliunde magna auxiliorum et sumptuum pars, nedum belli, sed pacis etiam tempore, subministranda sit. Accedit et hoc, quod cameralia plaerunque non sine ca-

merae nostrae Hungaricae vel Scepusiensis sententia atque voto expediri solent.

Abusus vero, si qui irrepserunt, ita ut supplicationibus vestris, pro rerum et negotiorum qualitate, vel ad aulicam cancellariam (ad quam tamen, nisi absente forte cancellario nostro Hungarico, paucae, siue nullae remitti solent) vel bellicum consilium, cameramue aulicam remissis, eaedem vix longo temporis spatio inuestigari queant, adeoque cursitationibus, sumptibus et diuturniori mora fatigati, supplicantes tandem re infecta domum reuerti cogantur: tantum abest, ut nos ullo pacto probemus, ut nobis etiam, quae sic fiunt, vehementer displiceant. Neque omissuri sumus, quin talem ordinem instituamus, ac serio curemus, ut posthac in memoratis camerae nostrae aulicae et bellico consiliis, ac eorundem cancellariis, summa semper negotiis Hungaricis, eo pertinentibus, celeritas adhibeatur.

Quae cum ita sint, neque meminerimus negotia illa quae mere Hungarica, ac vel ad iustitiam, vel iura, libertatesque regni, ac eiusdem fidelium subditorum pertinerent, cum extraneis (quos tamen praelibatum dominum genitorem nostrum colendissimum, ab eorundem consultatione haud prorsus exclusisse constat) deliberata tractataque fuisse, sed quia hactenus, non obstantibus publicis regni decretis, ea de re sancitis, obtineri non potuit, ut praeter dictum cancellarium, aliqui ex consiliariis Hungaricis, aulam nostram continue sequerentur, vel si qui forte huc se contulerunt, iidem mox, nullo relicto succesore, recesserunt, cum eodem cancellario Hungarico tractare, vel si forte ea maioris momenti essent, ad caeteros quoque consiliarios, vel saltem hos, qui in propinquo commorantur, referre soliti simus; confidimus equidem nullam vobis de hac re ulterius conquerendi causam reliquam fore.

Istud tamen etiamnum opportunum inprimis atque necessarium existimamus, ut decretis illis publicis in effectum deductis, duo adminus, unus scilicet ecclesiasticus, alter vero secularis consiliarius aulae nostrae continue adsit, neque sine successore inde recedat; quo sic eorundem opera atque consilio in rebus Hungaricis uti, ac partibus supplicantibus tanto

facilius, prout iustitiae et aequitati consentaneum fuerit, subueniri possit.

Porro ad protestationem vestram, ac eam maxime partem quod attinet, qua vos ad dietam vocatos non venturos esse declaratis, licet ea praeter rem, nulloque nostro merito interposita, ac vestrae in nos obseruantiae parum consentanea esse videatur, tamen cum praefati filii nostri charissimi literis edocti simus de iis, quae a vobis non multo post ad hoc deputati, Serenitati suae in excusationem vestram exposuerint, atque ex iisdem intelligamus, vos errorem vestrum agnoscere: nos vestrae illi excusationi benigne acquiescimus, ita tamen, ut nobis omnino persuasum sit, vos in posterum, quandocunque siue de publicis, siue priuatorum necessitatibus, ad nos, vel Serenitatem suam aliquid referendum duxeritis, maiori erga utrunque modestia usuros, in dietis vero, quae non solum ob publica, ad regni istius defensionem et securitatem pertinentia, sed priuata etiam singulorum negotia tractanda indici consueuerunt, visitandis, vos non minus, quam hactenus factum est, obsequentes promptosque exhibituros esse. De nobis ea vicissim vobis pollicentes, quae a rege, de vestra ac coniugum, liberorumque vestrorum permansione et commodis maxime sollicito, expectanda sunt. In quo patriae vestrae ac reipublicae christianae optime consulturi, ac id omnino facturi estis, quod officii vestri ratio a vobis exigit. Quod reliquum est, caesaream et regiam nostram gratiam vobis benigne deferimus. Datum in Ciuitate nostra Vienna, die trigesima mensis Januarii, Anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, Regnorum nostrorum Romani decimo tercio, Hungarici decimo tercio, Bohemici uero vigesimo septimo.

Maximilianus.

Ad mandatum sacrae caesareae Maiestatis proprium

Obernburger.

Külczím: Reuerendis, spectabilibus, magnificis, egregiis, prudentibus et circumspectis praelatis, baronibus, nobilibus, caeterisque statibus et ordinibus inclyti nostri Hungariae regni iam Posonii congregatis, deuotis et fidelibus syncere nobis dilectis.

Ez alatt: Praesentata regnicolis per serenissimum regem 6. februarii 1576.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban).

VIII.

1576. Január végén.

Az országgyülésen jelenlevő világi rendeknek, a vallás ügyében, Miksa királyhoz intézett felirata.

Sacratissima Caesarea et Regia Maiestas, domine clementissime.

Sub hoc generali conuentu proposita et in medium adducta fuerunt quaedam iuditia spiritualis fori, per quae plurimi ex dominis baronibus et nobilibus sese multifariam grauatos et oppressos esse asseruerunt. Pro quibus in posterum tollendis, quum nobilitas, cum baronibus ac aliis statibus regni consensisset, domini praelati et status ecclesiasticus dissentire coeperunt, neque ullo pacto adduci potuerunt, ut cum aliis una sentirent; quam ob causam coacti sumus nos seculares ad Maiestatem Vestram Caesaream confugere, et grauaminibus nostris remedium poscere; supplicantes humillime, ne Maiestas Vestra Caesarea hanc nostram in hac re dissensionem in malam partem vertere velit. Cogimur enim pro defendendis libertatibus, simul et religione ac conscientia nostra hoc facere. Res autem sic se habet, quod dominus Nicolaus Telegdinus praepositus et vicarius Strigoniensis, parochos concionatores Augustanae confessionis, qui in bonis baronum et nobilium in comitatibus Turociensi, Lÿpthouiensi, Nittriensi, Trinchiniensi et aliis habentur, per fiscalem ecclesiae Strigoniensis in forum ecclesiasticum citandos curat; et non solum parochos, verum etiam ipsos dominos terrestres, nisi ad instantiam fiscalis comparuerint, usque ad impetrationem brachii regalis vexat. Et quia in decreto tercio Wladislai regis, articulo 34. (cuius exemplum praesenti nostrae supplicationi adiungimus, et cui nulla contraria constitutio unquam facta est) fiscales ecclesiarum, consentientibus etiam dominis eius temporis praelatis sublati sunt, et hisce temporibus, nescitur quomodo, in forum ipsum ecclesiasticum, occulte intrusi irrepserunt: nos nihil noui constituere volentes, eidem decreto inhaerere voluimus, atque hunc abusum irrepticium pati noluimus; cui nostrae iustae, ac aequitati consonae postulationi ac

decreto domini praelati contradixerunt, ideoque in articulos praesentis dietae referri et inscribi non consenserunt. Nos domine clementissime, non postulamus, ut ius spirituale in aliquo laedatur aut tollatur, in quo iudices spirituales in causis forum spirituale concernentibus, iuxta decretum Wladislai regis anni 1492. procedere possunt, sed fiscalem solummodo, semel in praescripto decreto abolitum, nostros parochos concionatores, imo etiam dominos terrestres et eorum colonos subinde citationibus vexantem, inter nos pati nequaquam possumus, ne in ius nobilitatis, ius videlicet patronatus se ingerat; cupimus etiam, ut simus liberi; sicuti hacteuus, tempore sacratissimi imperatoris Ferdinaudi, foelicis memoriae, ac etiam tempore Maiestatis Vestrae Caesareae et Regiae fuimus, concionatores et parochos nostros in bonis nostris conseruandi. Itaque Maiestati Vestrae Caesareae humiliter omnis ordo secularis, barones scilicet et nobiles, ac liberae ciuitates et montanae supplicant, dignetur Maiestas Vestra Caesarea, nos in hac Augustana confessione, in qua maior pars nostrum nata et educata est, et in qua omnes ab antiquo firmiter perstitimus, et usque ad vitae exitum persistere volumus, benigne conseruare, et permittere, ut parochos et concionatores eiusdem confessionis nobis tenere liceat: et ab huiusmodi fiscalibus irreptitiis, contra formam praemissi decreti, qualitercunque intrusis, minime molestemur, processus quoque omnes hactenus qualitercunque ad instantiam huiusmodi fiscalium, contra quoscunque emanatos, cassari postulamus, idque in acta huius conuentus inscribi humiliter supplicamus. Nos nihilominus ipsis dominis praelatis, suos prouentus et decimas et cathedratica, absque controuersia administrare volumus. Speramus Maiestatem Vestram Caesaream, ea clementia, qua coeteris suis regnis et prouinciis, ut Bohemiae et Austriae concessit, nobis quoque hanc praerogatiuam non adempturam, ea praesertim consideratione ne quid maioris tumultus et seditionis, quod tamen, quantum in nobis erit, libenter praecaueremus, oriatur. Gratiosum a Maiestate Vestra Sacratissima expectamus responsum.

Eiusdem Maiestatis Vestrae Sacrae

humiles fideles et subditi Ord

nes et Status Regni Maiestatis Vestrae Hungariae seculares, barones scilicet et nobiles ac liberae et montanae ciuitates.

Kivül: Humilima supplicatio omnium ordinum et Statuum Regni Hungariae secularium, baronum scilicet et nobilium ac liberarum et montanarum ciuitatum.

(Egykoru másolat a bécsi állami levéltárban.)

IX.

1576. Január végén.

Az országgyülésen jelenlevő egyházi rendnek Miksa királyhoz intézett fölterjesztése.

Sacratissima imperatoria ac Regia Maiestas, Domine Domine clementissime. Post fidelium seruitiorum nostrorum humillimam commendationem.

Agimus Vestrae Sacrae Maiestati summas quas possumus gratias, quod Maiestas Vestra Sacratissima, pro sua perpetua in ecclesiam pietate, et singulari erga nos clementia, dignata est nobis legendam mittere supplicationem Ordinum Status secularis in hac dieta congregatorum; in qua ipsi partim conqueruntur de nobis, partim petunt a Maiestate Vestra Sacratissima quaedam, non solum contra libertates ecclesiarum Dei, sed contra doctrinam etiam apostolicam, quam maiores nostri a Diuo Stephano, primo rege et apostolo nostro susceptam et ipsi seruauerunt integram, et nobis posteris suis seruandam (propositis etiam poenis grauissimis contra illos, qui ab ea ad Haereses deficerent) commendauerunt.

Ut autem Vestra Sacratissima Maiestas intelligat, quod nullam habeant domini seculares, de nobis vel aliquo nostrum conquerendi causam legittimam, neque petendi ea quae petunt, statuimus ad eorum supplicationem breuiter respondere. Supplicantes humillime Vestrae Sacratissimae Maiestati, dignetur ea, quae a nobis exponentur, clementer legere et diiudicare, ac eorum conatus benigne reprimere, qui etiam exiguas quae adhuc supersunt fidei catholicae reliquias, delatum iri cupiunt,

Conqueruntur inprimis domini seculares in supplicatione

sua, quod vicarius ecclesiae Strigoniensis, per fiscalem, concionatores et parochos Augustanae confessionis citari facit in forum ecclesiasticum, et dum non comparent, non solum eosdem parochos, verum etiam ipsos dominos terrestres, usque ad impetrationem brachii regalis vexat, contra leges Regni et nobilitatis libertatem.

Verum res aliter se habet, quia nullum neque parochum neque concionatorem, neque dominum terrestrem dictus vicarius occasione Augustanae confessionis vexauit, sed cum ante annum ecclesias et parochos comitatuum Thwrocz et Lyptho, iuxta publicas Regni annorum 1548. et 1550. constitutiones, visitaret, reperit, quod maior pars eorundem parochorum a fide catholica exorbitasset, inter quos erant nonnulli, qui a nullo catholico episcopo ordinati, nihilominus sacra prophanis manibus tractare et concionare auderent, Brigae, ubi nullus unquam fuit episcopus, se ordinatos esse affirmantes.

Et licet secundum praenotatas constitutiones, seuere debuisset idem vicarius animadvertere in omnes fidei catholici desertores, tamen tribuens aliquid tempori, eos quidem qui ab episcopis ordinati, postea ab Ecclesia defecerunt, paterne monuit, ut in viam redeant, a qua aberrauerunt, neque seuerius aliquid in eos statuere voluit. Illis autem, qui, cum sacerdotes non essent, temere munus concionandi et sacramenta administrandi sibi usurpauerunt, mandauit, ut aut omnino in ordine laicorum se continerent, aut ex Strigoniensi diocesi discederent. Quod et si illi se facturos tunc promiserant, tamen animati a dominis terrestribus, et praesertim Francisco Rewaÿ, adhuc non fecerunt. Ideoque coactus fuit vicarius, tam de dominorum quam falsorum concionatorum contumatia Vestrae Sacratissimae Maiestati conqueri, ac mandatum a Vestra Maiestate obtinere, quo praecipiebatur dominis terrestribus, ut eiusmodi non ordinatos a catholicis episcopis parochos, de suis bonis eiicerent. At ne ad hoc quidem mandatum electi sunt.

Proinde cum nullum aliud superesset remedium, citati sunt soli illi, non sacerdotes parochi, non propter confessionem Augustanam, sed propter temeritatem usurpandi sibi munus sacerdotum, ad quod vocati non fuerunt. Et quia ne ad tertiam quidem citationem voluerunt comparere, proces-

sum est contra eos usque ad brachium regale. Qua in re nihil contra leges Regni et per consequens, neque contra quorumpiam libertatem factum est.

Leges enim regni in constitutionibus praedictis, et praesertim anni 1548. non prohibent sed praecipiunt idiotas, qui ex licentia aliquorum dominorum terrestrium praedicatorum offitium sibi usurpant, per vicarios et archidiaconos, ex omnium bonis pelli, et loco eorum constitui parochos catholicos.

Idiotas autem vocant statuta regni eos, qui non sunt ordinati; et quod sacerdotes ac omnes ministri ecclesiarum non Brigae a non episcopis, sed in regno ab episcopis et eorum suffraganeis, a papa confirmatis, ordinari debeant, in iisdem annorum 1548. et 1550. constitutionibus habetur. Haec de concionatoribus.

Ex numero dominorum secularium fuit citatus per fiscalem Joannes Balassa, at non ob eam causam, quod vel Augustanam vel quamuis aliam profiteretur confessionem, sed quia quendam Petrum Abstemium sacramentarium (quem comes Julius contra aliquot seria mandata Vestrae Sacratissimae Maiestatis in oppido Sempte fouet) semel atque iterum Týrnauiam, in fauorem quorundam eius ciuitatis ciuium sacramentariorum induxit, et in suo hospitio concionari fecit.

Citati sunt praeterea oppidani de Zered, nec ipsi tamen occasione religionis, verum propterea, quod quartam partem decimarum, quae ab ipsis Vestrae Sacratissimae Maiestati (archiepiscopatu vacante) debebantur, rapuerunt, quos conuictos, cum dominus ipsorum comes Julius a Salmis, nulla iuris via se defendere posse videret, per suos homines in hoc conuentu contra fiscalem, hos tumultus excitauit, petens cassari processum ad instantiam eiusdem fiscalis factum.

Ex hiis apparet nullam habuisse iustam causam dominos seculares, cur de vicario et fiscali ecclesiae Strigoniensis, aut quouis alio ecclesiasticorum conquererentur. Sed huiusmodi querelam praetextum esse, quo tegunt suum consilium, ut facilius consequantur quod a Vestra Maiestate petunt, tanquam legittimis de causis ad ea petenda inducti.

Quod autem exponunt in sua supplicatione etiam tempore Diui Ferdinandi, liberum unicuique fuisse, tenere concio-

natores augustanae confessionis, ac ideo nunc quoque in ea libertate se conseruari supplicant, et instant hanc libertatem publico decreto confirmari.

Si articuli ab anno 1548. usque ad annum 1563. aediti perlustrentur, apparebit nunquam fuisse hanc licentiam cuiquam in hoc regno concessam, imo in omnibus fere dietis contrarium reperitur, ut scilicet praelati et eorum vicarii, tales in omnium bonis constituant plebanos et concionatores, qui veram catholicae ecclesiae doctrinam profiteantur.

Et catholica ecclesia quae sit, in articulis anni 1550., communibus omnium Statuum et Ordinum sententiis, declaratum est, romana videlicet, cui tanquam unicae et perpetuo sibi constanti, et ab omni errore alienae, ut omnes regnicolae adhereant, tunc est decretum.

Quapropter non potuimus nec debuimus consentire, ut nunc aliquid aliud constitueretur de negocio religionis, quam est in prioribus dietis constitutum. Nobis autem non consentientibus, non videtur esse iustum, ut contra constitutiones communibus utriusque status ecclesiastici videlicet et secularis votis aeditas, ad instantiam alterius status nunc aliae aedantur. Cum non possit ulla constitucio aut decretum fieri, nisi uterque status, aut saltem maior pars utriusque consentiat.

Proferunt in medium domini seculares certos articulos decretorum, quibus volunt confirmare, quod etiam reclamantibus ecclesiasticis, per solos seculares iure poterit noua fieri constitutio de religione. Qui tamen nihil faciunt ad propositum. Primo enim Art. 45. decreti Vladislai, anno 1492. aediti, ne mentionem quidem facit huius rei, sed vult ut in causis spiritualibus regnicolae, non Romam, sed ad ordinarios in prima instantia citentur. Quod utroque statu consentiente, et olim decretum fuit, et nunc obseruatum.

Deinde quod articulus 40. eiusdem decreti dicitur factus esse reclamantibus ecclesiasticis, id debet intelligi, saltem de poena mortis ibi constituta, in quam ecclesiastici consentire non potuerunt, ne si consentirent, irregulares fierent. Quantum vero ad rem ipsam quae ibi prohibetur attinet, uterque status in eam consensit, sicut plures aliae constitutiones, com-

munibus omnium Statuum et Ordinum votis contra externos aeditae testantur.

Sed non opus est de sententia illius decreti multum litigare, cum ex nouissimis constitutionibus manifestissime appareat, quod adeo non possunt, reclamantibus ecclesiasticis domini seculares aliquod de religone decretum condere, ut ne disputare quidem eis de ea, aut quouis modo se intromittere liceat.

Constitutum est enim in dicta anni 1550. ut domini seculares obediant episcopis, et ab eis missis, sine omni controuersia et disputatione, in iis quae ad Deum eiusque cultum spectant, neque contra eorum doctrinam quouis modo se audeant efferre, sed si quid in dubitationem aut disputationem vocari posse alicui eorum videretur, expectetur super eo generalis concilii determinatio.

Obedire episcopis, non contra eorum sententiam de religione concludere, secularium esse dicitur. Et controuersias de religione concilii determinatione, non baronum aut nobilium placitis, dirimendas hic esse dicitur. Jam vero concilium celebratum est, ergo eius decreta ab omnibus tenenda, non illis contraria a secularibus edenda.

Item articuli 59. et 60. ex decreto Vladislai anno 1498. aedito citati, quid ad rem? Sunt enim non a solis secularibus, sed ab utroque statu aediti, et nemo dubitat in causis ecclesiasticis, coram ecclesiasticis, in secularibus coram secularibus iudicibus esse litigandum.

Caeterum locus ille ex decreto tripartiti, partis tertiae, titulo 30. ab hominibus domini comitis Julii (ut apparet) productus, quid hic sibi velit, non est facile intelligere. Quod enim rustici in territorio dominorum, praeter mercedem suorum laborum, nihil iuris habent, nullus nostrum negat, sed non hinc consequitur, quod rusticis de Zered liceat impune decimas archiepiscopatus rapere, aut raptores decimarum non esse per fiscalem citandos.

Unicus ille articulus 34. ex decreto eiusdem Vladislai anni 1500. productus, qui fiscales ecclesiarum tolli et aboleri praecipit, posset videri incautis aliquid contra nos facere. Verum tamen nihil facit.

Nam scriptus quidem tunc is fuit, nunquam tamen obseruatus; siquidem et ante et post aeditum illud decretum semper fuisse in cathedralibus ecclesiis fiscales, nemo potest negare, et testantur antiqui et noui processus causarum; proinde per generaliter introductam et praescriptam consuetudinem sublatus est idem articulus.

Dicunt domini seculares per nullam contrariam constitutionem articulum illum esse abolitum. Concedamus hoc illis, sed scire debent, quod lex aliqua, non per solam contrariam legem, sed etiam per generaliter introductam et praescriptam contrariam consuetudinem tollitur. Sicut probatur prologi tripartiti eo titulo, in quo disseritur, de lege et statuto et consuetudine contraria quid sit sentiendum. Ibi enim haec ponitur regula, quando lex praecedit, deinde sequitur consuetudo contraria legi, tollit legem praecedentem.

Miramur itaque, cur tantopere contendant per legem consuetudine contraria abolitam, et quae nunquam fuit in usu. fiscales esse abolitos. Cum nullum tempus dari possit, quo post conditum illud decretum, fiscales in ecclesiis cathedralibus non fuerint; sed eo tendit haec illorum contentio, ut sublatis fiscalibus nemo sit qui laicos munus sacerdotum sibi usurpantes et direptores decimarum in ius vocet et coerceat.

Illud quoque mirum nobis esse videtur, quo consilio petant unanimiter domini seculares, se in confessione Augustana conseruari. Cum plurimi eorum longius iam discesserint a doctrina confessionistarum, quam hi a nostra quae catholica est; verum hoc agunt, ut sub specie et nomine confessionis Augustanae, licentiam sibi usurpent, paucos qui adhuc supersunt catholicos parochos eiiciendi, et in eorum loca quarumuis etiam absurdissimarum opinionum professores, idiotas non ordinatos, qui placentia loquantur, intrudendi.

Quapropter domine clementissime, cum ex hiis partim consuetudinem praescriptam, partim constitutiones regni nouissimas, pro nobis stare et nostrae suffragari sententiae Vestra Sacratissima Maiestas animaduertat; Dominorum autem secularium postulationem, nullo iuris aut aequitatis niti fundamento: Maiestati Vestrae humillime supplicamus, ne pa-

ciatur, contra priorum dietarum constitutiones et consuetudinem antiquissimam, aliquid innouari. Sed quemadmodum regnicolae, ad propositiones Vestrae Sacratissimae Maiestatis ita in hac dieta responderunt, ut cum in omnibus aliis ad praecedentium conuentuum articulos se retulerint, causas iuris regii et defectus seminis, non secundum scriptas leges, sed iuxta consuetudinem contra decreta introductam inposterum quoque iudicare stutuerint: sic Maiestas Vestra Sacratissima praecipiat seruari in negocio religionis, quae in aliis conuentibus pie, utroque Statu consentiente statuta sunt, et patiatur fiscales, iuxta consuetudinem diuturnam, in ecclesiis permanere. Maxime cum decreta, a dominis secularibus citata, nihil ad propositum faciant, nos vero ostenderimus, in negocio religionis non licere secularibus, nedum nobis inuitis aliquid statuere, sed nec disputare aut aliquo pacto se in illud intromittere.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Maiestatis
humiles ac fideles
Praelati et totus Status Ecclesiasticus Regni Hungariae.

Kivül: Humillima supplicatio praelatorum ab totius Status Ecclesiastici Regni Hungariae.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

X.

1576. Február 1.

Miksa királynak, a vallás ügyében, az országgyülésen jelenlevö világi rendekhez intézett leirata.

Quae Sacrae Caesareae ac Hungariae et Bohemiae etc. Regiae Maiestati, domino nostro clementissimo, Ordines et Status inclyti sui Hungariae regni seculares, barones scilicet, nobiles ac liberae et montanae ciuitates, scripto humiliter exposuerunt. ratione concionatorum Augustanae confessionis et processuum a fidelibus ecclesiasticis contra ipsos emanatorum etc., Maiestas sua benigne clementerque intellexit.

Quum vero Caesarea Regiaque Maiestas hactenus in religionis negotiis, quo haec spectat querela, ea semper modera-

tione usa sit, ut neminem iustam aliquam conquerendi causam habere existimet, adeoque quietis publicae studio ducta, plus etiam concesserit, quam a diuo olim imperatore Ferdinando, Augustissimae memoriae, factum sit; Maiestas sua benigne confidit, ipsos Ordines et Status seculares acquieturos, remque omnem in eo, quo nunc est statu, sine aliqua innouatione relicturos esse. Caesarea autem Regiaque Maiestas id se vicissim curaturam benigne offert, ne fiscales illi officii sui limites transgrediantur, ac secularibus praeter aequitatem molesti sint. Id quod Caesarea Maiestas sua praefatis dominis baronibus, nobilibus ac liberis montanisque ciuitatibus responderi clementer iussit. Iisdem quod reliquum est Caesaream ac regiam suam benigne deferens (*sic*). Actum Viennae die prima Februarii 1576.

(A bécsi állami levéltárban.)

XI.

1576. Február elején.

Miksa királynak az országgyűlés második feliratára adott válaszirata.

Vidit sacra Romanorum imperatoria ac Hungariae et Bohemiae etc. Regia Maiestas, dominus noster clementissimus, benigneque intellexit ea, quae fideles huius sui inclyti Hungariae Regni Status et Ordines, ad Maiestatis suae replicam, diebus proxime praeteritis illis oblatam, respondere voluerunt; ac habita super iisdem diligenti deliberatione, finalem suam resolutionem dictis suis fidelibus regnicolis benigne, ac quam fieri potuit breuissime, significandam duxit.

Inprimis itaque Maiestas sua, quae antea de paterna sua propensissimaque erga hoc suum inclytum regnum, eiusdemque fideles Ordines et Status voluntate, contestata est etiamnum clementer pollicetur. Et quia ipsi status de eo nihil se addubitare rursus luculenter ostendunt, Maiestas eius hoc loci eandem suam mentem pluribus comprobare superuacaneum censet.

Quod vero ad ea attinet, quae fideles Regni Status et Ordines, nonnullorum suae Maiestatis transfugarum ac rebel-

lium impii et nefarii sceleris detestationem repetentes, circa Maiestatis suae declarationem, de aliorum quorundam malis officiis praestitis, ac agitatis sinistris consiliis et machinationibus, in memorata sua replica subiungunt, Caesarea Regiaque Maiestas priori declarationi suae adhuc inhaeret. Nec dubitat, quin illi sui fideles regnicolae ex tribus ordinibus, cum quibus Maiestas eius de negotio isto conferet, re cognita, illud omnino sensuri sint, Maiestatem suam ad id, quod hac in parte facere constituit, grauibus et necessariis rationibus motam, ac Maiestati suae illud haud praetermittendum fuisse.

De dica sperabat quidem Maiestas sua, fideles Status et Ordines, ex iis causis, quae nouissime a Maiestate sua replicando adductae fuere, eiusdem repetitae postulationi satisfacturos esse. Nam etsi graues illae aerumnae, damna, violentiae ac pericula, quibus se quotidie expositos esse demonstrant, cuiuis, imprimis Maiestati suae haud ignota sunt, atque eam vehementissime afficiunt, quaeque proinde omnium maxime exoptat, hisce malis non alleuiandis solum, verum etiam prorsus sanandis, commoda aliqua remedia iam pridem inueniri potuisse, vel adhuc posse: existimabat tamen Maiestas sua eius quoque rationem esse habendam, quod illis, qui haec damna acceperunt, ad futuram solutionem coram ipso comparentibus ac huiusmodi damnorum ipsis a militibus suis illatorum sufficientia documenta proponentibus, ex stipendiis illorum reorum militum illico refusionem debitam se praesiturum offert. Maiestas sua clementer censet, fideles regnicolas, hac Maiestatis suae declaratione, ipsiusque Krusÿth oblatione, ut quae ipsi aequitati conueniunt, absque difficultate posse ac merito debere contentos esse.

Joanni a Rottal, querela contra ipsum de verberato captiuatoque nobili proposita, communicata fuit, ut sui facti rationem reddat, auditaque ipsius defensione vel responso Maiestas sua quod aequum et iustum erit, statuet.

Praeterea intellexit Maiestas Caesarea Regiaque Ladislai Chetnekÿ protestationem de insufficientia sua circa intertentionem Castelli sui finitimi, Chetnek vocati, unacum humili eiusdem petitione. Quoniam vero Maiestas eius hac de re a suo in partibus regni superioribus capitaneo Joanne Ruebero

informationem capi curauit, Maiestas sua ea accepta utrum vel illud destrui, vel conseruari magis ex Regni utilitate futurum sit, deliberabit. Ac si intertenendum videbitur, nec alia bona ad idem Castellum pertineant, quae intertentioni eiusmodi sufficiant, Maiestas sua de iuuando praefato Chetneki ac prouisione hoc loci necessaria instituenda cogitabit.

In reliquis articulis fidelium Statuum et Ordinum duplicae insertis, quibus a Maiestate Caesarea Regiaque in specie responsum non est, Maiestas sua conclusa ab ipsis statibus benigne approbat. Eosdem clementer hortans, ut huic suae Maiestatis finali resolutioni humiliter acquiescentes, istius conuentus, qui iam satis diu extractus est, conclusionem ulterius non differre, a Caesarea vero regiaque Maiestate sua quouis loco et tempore omnem gratiam et benignitatem expectare velint.

(Eredeti fogalmazvány a bécsi állami levéltárban.)

XII.

1576. Február 1-én.

Miksa királynak, Pethő János részére kiállított, az országgyűléshez intézett megbízó levele.

Maximilianus etc.

Reuerendi, spectabiles, magnifici, egregii, prudentes et circumspecti, deuoti et fideles dilecti. Commisimus praesentium exhibitori, spectabili et magnifico Joanni Pethew, comiti comitatus Sopronіensis consiliario nostro et cubiculariorum nostrorum regiorum magistro, fideli nobis dilecto, ut nostro nomine vobiscum de certo negotio agat, quod ex ipso coram intellecturi estis. Quapropter vos benigne hortamur et requirimus, ut eidem consiliario nostro plenam ac indubiam fidem praestare, uosque in eo, quod propositurus est, concedendo tam faciles atque promptos exhibere velitis, uti nobis plane pollicemur. Id quod nos benigno gratoque animo accepturi, et Caesarea regiaque nostra gratia quauis occasione recogniturі sumus. Datum Viennae, die prima Februarii. 1576.

(Eredeti fogalmazata a bécsi állami levéltárban.)

XIII.

1576. Február 1.

Miksa királynak, Laski Albert honfiusítása tárgyában, az országgyűléshez intézett leirata.

Maximilianus etc.

Reuerendi, spectabiles, magnifici, egregii, prudentes et circumspecti deuoti et fideles dilecti. Edocti sumus a serenissimo principe domino Rhudolpho, Romanorum, Hungariae et Bohemiae etc. rege, filio nostro charissimo, qualiter in nostram, ac praefati Romanorum, Hungariae etc. regis necnon serenissimi Ernesti archiducis Austriae etc. filii item nostri charissimi gratiam, spectabilem et magnificum fidelem nobis dilectum Albertum Laski, liberum baronem in Kessmarck, palatinum Syradiensem, eiusque haeredes, in numerum et consortium vestrum receperitis. Id quod benigno gratiosissimo animo a vobis accipimus, et quia iam praefatus Laski unacum consiliario nostro et fideli dilecto, spectabili ac magnifico Joanne Pethew, comite comitatus Soproniensis, cubiculariorum nostrorum regiorum magistro, istuc proficiscitur, ut quod huiusmodi receptionis ratione sibi incumbit, praestet iuramentum, iam dicto consiliario nostro Joanni Pethew, nonnulla in ipsius Laski commendationem nostro nomine vobis referenda commisimus, uti ex ipso coram intellecturi estis. Idcirco vos benigne clementerque hortamur et requirimus, ut eidem Pethew plenam fidem praestare, ipsique Laski omnem beneuolentiam exhibere velitis. In quo nobis rem adprime gratam, caesarea et regia nostra gratia, quauis occassione recognoscendam, facturi estis. Datum Viennae, die prima Februarii. 1576.

(Eredeti fogalmazata a bécsi állami levéltárban.)

XIV.

1576. Február 22.

A pozsonyi országgyülés törvényczikkei.

Nos Maximilianus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit uniuersis: Quod fide-

les nostri domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles, caeterique Status et Ordines dicti Regni nostri Hungariae et partium ei subjectarum, in generali eorum Conuentu, pro festo Beatae Luciae Virginis et Martyris, in anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto proxime transacto, celebrato, in Ciuitate nostra Posoniensi ex mandato nostro congregati, exhibuerunt et praesentauerunt nobis, medio Serenissimorum Principum Rudolphi, Romanorum, Hungariae et Bohemiae Regis, et Ernesti, Archiducis Austriae etc., filiorum nostrorum charissimorum, qui scilicet nostro nomine dicto generali Conuentui praefuerunt, infrascriptos Articulos, in eodem Conuentu, communibus ipsorum votis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humiliter, ut uniuersos eos Articulos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque Regium consensum illis praebentes, autoritate nostra regia clementer acceptare et confirmare, atque tam nos ipsi obseruare, quam per alios omnes, quorum interest, obseruari facere diguaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est :

Articuli Dominorum Praelatorum et Baronum, caeterorumque Statuum et Ordinum Regni Hungariae, in generali eorum Conuentu, pro festo Beatae Luciae Virginis et Martyris, Anni Domini millesimi quingentesimi septuagesimi quinti, Posonii celebrato, conclusi.

(I) Causas et rationes a Maiestate Caesarea, Domino nostro clementissimo, tam in ipsa propositione, quam literis suis peculiaribus ad Status et Ordines Regni Hungariae datis, diserte enumeratas, quibus scilicet Maiestas Sua Caesarea, superiori anno, ab hoc Regno pro longius fuerat auocata, et quae nunc eidem, quo minus ad generalem hunc conuentum personaliter venire potuerit, impedimento fuerunt, fideles Maiestatis suae Caesareae : Domini Praelati, Barones, Nobiles caeterique Status et Ordines Regni Hungariae abunde intellexerunt. Quae cum maximae et grauissimae sint, ac ad salutem et conseruationem ipsorum pertineant, non solum humiliter admittunt, verum etiam immortales Maiestati Suae Caesareae gratias agent et habent, quod tot labores, tantum curarum ac solicitudinis, ipsorum causa, susceperit, ut quamuis tam in in-

clyto Bohemiae Regno, quam Sacro Romano Imperio primogenitum filium suum Serenissimum Principem et Dominum Dominum Rudolphum Hungariae Regem etc. duplici diademate insignendo, ac alia grauissima totius Christianae Reipublicae munia obeundo, maxime occuparetur, tamen fidelium quoque suorum Hungarorum minime oblita, vel absens eas rationes singulari diligentia inire non neglexerit, quibus Turcae, qui insigni perfidia, ruptis indutiis, ditionem Maiestatis Suae inopinato inuaserant, ab ulteriori progressu fuerint retardati. Quod etiam in posterum ut pietissime facere velit, iidem Status et Ordines Regni Maiestatem Suam Caesaream omnibus votis humiliter obsecrant. Ipsis enim, qui iam in exiguum numerum ac ad extrema redacti sunt, post Deum optimum maximum, in sola Maiestate Sua Caesarea spes et fiducia sita est. Quae sicuti fideles suos Regnicolas in sui defensionem nimis paucos et minus sufficientes conspicit, ita eisdem de externis quoque auxiliis ferendis clementissime prouideat. Nam tametsi ipsi pro sua defensione, quicquid possunt, impigre et alacriter praestant (quanquam sunt nonnulli, qui ipsorum hac in parte diligentiam immerito eleuare student) hostes tamen, ipsorum paucitate contempta, frequentes in eos grassandi occasiones accipiunt, qui quidem quam perfide et dolose inducias colant, potuit Maiestas Sua Caesarea vel ex hac una inexpectata irruptione, quae aestate praeterita, cum ingenti hujus Regni detrimento contigit, facile animaduertere. Sperant autem fideles Maiestatis Suae Regnicolae, Maiestatem Suam Caesaream, vel ex hoc recenti funestoque exemplo edoctam, eas rationes adhibituram, quibus confinia maiori copiarum numero muniantur, et huiusmodi subitae hostium irruptiones propulsentur.

Caeterum, quod attinet ad subsidii postulati contributionem, tametsi Status et Ordines in extremis laborent, sicuti hoc Maiestati Suae Caesareae constat, ne tamen vel in hoc misero statu sibi ipsis desint, offerunt Maiestati Suae Caesareae, de singulis portis dicari solitis, singulos binos florenos in duos annos, praesentem scilicet et septuagesimum septimum, ab eo tempore quo nouissimum subsidium cessauerit, inchoandos, et in duobus terminis : nempe ad festum Sancti Georgii et Sancti Michaelis exigendos. Supplicantes humillime, dignetur Maie-

stas Sua Caesarea hac ipsorum oblatione benigne contenta esse, neque ulterius nunc quidquam postulare.

(II) Statuunt etiam Regnicolae, nouam hoc anno fieri debere connumerationem, propterea quod in omnibus fere Regni partibus crudeles populationes, per hostem Thurcam factae, numerum Colonorum longe diminuerint. De aliis vero dicae appendicibus, denuntiatione, modo, ordine et restantiis ac rectificatione, necnon dicatorum electione et Juramento nobilis Dicatori adjungendi, item exemptionibus nouis et veteribus productione, item Schedarum Recognicionalium per Colonos, praeterea congregationibus nobilium in sedibus Comitatuum faciendis, solutione Vicecomitum, insuper de Tertiariis, Quartariis et mediis Sessionibus, Rutenis, Walachis et Carbonariis, et aliis similibus, priores constitutiones publicas per omnia obseruandas, decernunt.

(III) De Judiciis Octaualibus statutum est, quod illa Comitatibus partium superiorum ad festum Sancti Georgii in Eperies celebrentur, juxta priores Constitutiones. Barones vero, qui Judiciis illis per vices intersint, nominantur: Domini Franciscus aut Nicolaus Hommonay, vel Michael Bidy et Joannes Pereny. Loco autem Praelatorum iisdem Judiciis partium superiorum alternatim intersint: Franciscus Pancotanus Vicarius vel Paulus Szeghedey lector vel Michael Sciscianus, Cathedralis Agriensis. Appellationum vero reuisioni iidem interesse debeant, qui in proxima Diaeta fuerant nominati. Si qui autem necessaria de causa interesse non possent, eorum loco Dominus Locumtenens alios idoneos substituere possit, et Reuisioni ipsorum Appelationum, plures quam hactenus Praelatos et Barones ex Dominis Consiliariis adjungat. In Sclauonia vero si Judiciis istis Praelatus aut Baro interesse poterit, bene; sin minus, statuitur, ut etiam illis absentibus, per Dominos Banos, praesentibus Vicebano, Magistro Prothonotario Regni, Judicibus Nobilium et aliis juratis Assessoribus, more antiquitus obseruato, Judicia celebrari possint.

(IV) Porro est in Comitatu Zaladiensi quidam nobilis Andreas de Kawas, qui temporibus non ita diu praeteritis, duos nobiles Comitatus Castriferrei, Bartolomaeum scilicet Balogh de Chempezhaza et Dauidem Kemen, de nocte domi

suae quiescentes, armatis manibus et assumptis secum quibusdam complicibus, diris et laethalibus vulneribus affecit, quorum alter magna cum difficultate conualuit, alter vero Dauid Kemeu nunc quoque debilis et claudus est. Ut igitur illius audacia compescatur, decretum est, ut in primis Judiciorum terminis, post praesentem Conuentum hic Posonii celebrandis, Dominus Locumtenens, cum caeteris Judicibus Regni ordinariis, causam inuasionis et vulnerationis praefatae, extra omnem aliarum causarum seriem, juridice reuideat. Et quicquid jure compertum fuerit, in exemplum aliorum, debitae quoque executioni demandetur.

(V) Dignetur etiam Maiestas Sua Caesarea tot publicas constitutiones de arcibus et ciuitatibus, ad Austriam et Poloniam impignoratis, item de reuisione metarum inter Austriam et Hungariam, necnon Morauiam et Poloniam, item inter Sclauoniam et Styriam ac Carnioliam, per Commissarios, in nouissima Dieta anni millesimi quingentesimi septuagesimi quarti nominatos, reuideri facere, ac terram Szekfelde praediumque Szebefelde et metas villarum Prosse, Cho, Heren, Chemethe et nobilium de Köv, illis, a quibus per Austriacos violenter sunt occupata, restituere mandare, ne quid mali pro hujusmodi metis inter Regnicolas et Vicinos contingat. Commissarii autem ex parte Hungarorum in Dieta praefata nominati, omnes ex Dei gratia viuunt, atque illi rem peragere poterunt, dummodo Maiestas Sua Caesarea ex Germanis viros idoneos nominet, et diem locumque conueniendi sine dilatione constituat.

(VI) Negotium Tricessimae, a Dominis et nobilibus nequaquam exigendae, maneat in statu prioribus constitutionibus, quae plurimae superinde extant, sancito, et per Maiestatem Suam Caesaream confirmato.

(VII) Porro quoniam Comitatus Ugocha nunc supremo Comite careat, et Maiestas Sua Caesarea certis de causis nunc ad illud officium nominare aliquem non potest, statutum est, ut tamdiu donec Sua Maiestas Caesarea de Comite prouiderit, Vicecomes eiusdem Comitatus in rebus juridicis et aliis sibi incumbentibus ad executionem suis modis procedendi plenariam habeat potestatis facultatem.

(VIII) Pro emptione decimarum et vectura earum ad confinia, inprimis autem ad arcem Agriensem, Status et Ordines Regni referunt se ad constitutionem annorum millesimi quingentesimi sexagesimi noni et millesimi quingentesimi septuagesimi quarti, a Maiestate Sua Caesarea benigne approbatas.

(IX) In negotio gratuiti laboris, seu operarum ad confinia praestandarum, similiter Regnicolae decernunt obseruandas esse constitutiones annorum millesimi quingentesimi sexagesimi septimi et millesimi quingentesimi septuagesimi quarti. Operarum vero terminus incipiat a festo Beatae Luciae virginis proxime elapso, ad biennium, neque Capitanei aut operarum praefecti labores huiusmodi ad proprios usus conuertant.

(X) Equites continuos per omnes cuiusuis ordinis, tam Dominos quam Nobiles, seruari debere Regnicolae unanimiter statuunt. Poena in eos, qui non obseruauerint, ea nunc quoque statuitur, quae antea in annis millesimi quingentesimi et sexagesimi septimi, et sexagesimi noni, et septuagesimi quarti constituta fuit. Distributio vero eorundem equitum relinquitur in eo statu, qui in constitutionibus anni millesimi quingentesimi sexagesimi septimi conclusus fuit, ut nimirum supremus Capitaneus cum Vicecomite videant in quae loca erunt opportunius collocandi.

(XI) Insurrectionem generalem et particularem ac nobilium unius sessionis, sicuti Maiestas sua Caesarea postulat, ut scilicet illi in certis Regestis penes Vicecomitem haberi et tempore necessitatis levari possint, Status et Ordines ad articulos Sopronienses anni millesimi quingentisimi quinquagesimi tertii reiiciunt, et eos observandas decernunt.

(XII) Deditiones autem Colonorum et aliorum, qui se Thurcis tributarios reddere consueueruut, tanquam Regno exitiosas, censent Regnicolae omnino prohibendas, juxta formam constitutionum anni millesimi quingentesimi sexagesimi noni et septuagesimi quarti.

(XIII) Haydonum et equitum excursiones et depraedationes, et per se iniquas et magis etiam affligendorum miserorum populorum et rumpendarum induciarum ac multorum malorum causam, prohibendas, juxta constitutiones anni millesimi quingentisimi sexagesimi tertii statuunt, sive illi in arcibus

Maiestatis Caesareae, sive alibi domicilia et receptacula sint habituri.

(XIV) De certiori militum hungarorum in suis stationibus permansione, ita videlicet, ne absque Capitanei sui literis loca sua deserere possint, Status et Ordines nequeunt alium modum nunc quoque instituere, quam qui est in decretis anni millesimi quingentisimi quinquagesimi secundi antea constitutus, in quibus satis copiose de talibus est tractatum.

(XV) De munitione arcis Kaproncensis, nuncii Regni Sclavoniae referunt se ad generalem Statuum illius Regni congregationem. In qua cum Comissarii Maiestatis Suae Caesareae adfuturi sint, cum eis tractabunt, et quod pro rei et virium suarum qualitate fieri poterit, obedienter praestabunt.

(XVI) Liberis et Montanis ciuitatibus libertates suas et immunitates a Thelonio ac loca depositionum obstruanda, juxta priores constitutiones, decernunt.

(XVII) Quia vero Conuentus de Zalawar et Kapornak, quorum testimoniis antea ad diuersas juridicas executiones, in Comitatibus Simigiensi, Zaladiensi et Weszprimiensi procedebatur, penitus desolati sunt, postquam causantibus nec tutus ingressus, nec exitus patet, neque presbiteri isthic amplius teneri possint, ut in hac causa causantibus consulatur, statutum est, ut interea, donec duo illi Conuentus reformabuntur, Capitulum Castriferrei, vel eo quoque forte (quod Deus avertat) deficiente, Posoniense ad executiones peragendas in praescriptis Comitatibus procedere possint, et protocolla et sigilla utriusque Conuentus in Capitulo Castriferrei conserventur, ut ex illis literae requirendae causantibus extradari queant, iis tandem executionibus, quae videlicet ad hoc usque tempus per testimonia duorum illorum Conuentuum factae sunt, salvis in suo vigore permanentibus.

(XVIII) Postremo Maiestas Sua Caesarea cum alias frequenter, tum vero nunc fideles suos Dominos Praelatos, Barones, Nobiles caeterosque Status et Ordines Regni sui Hungariae benigne requisivit, ut Dominum Albertum Laski Palatinum terrae Siradiensis Polonum in numerum et caetum Hungarorum annumerarent. Qui cum alias saepe Maiestati suae Caesareae et Regno quoque Hungariae haud contem-

nenda servitia exhibuisset, tum vero modo Princeps eius legationis esset, quae, summa providentia Dei optimi maximi sic disponente, coronam Regni Poloniae Suae Maiestati Caesareae, cum maximo totius Reipublicae Christianae applausu et laeticia, his diebus detulisset. Tametsi vero lex vetusta huius Regni, in decreto Mathiae regis expressa, quominus id fieret obstabat, tum vero etiam multi ex aliis exteris nationibus in ungaros creati parum syncere libertatibus Regnicolarum faventes (ad quas tamen tutandas Jureiurando sunt obstricti) ne quid eiusmodi temere committeretur exemplo erant: tamen Domini Praelati, Barones, Nobiles, caeterique Status et Ordines, Regni persuasum habentes, eundem dominum Albertum Lasky, bonum et utilem civem Regni futurum, eiusque leges, libertatesque pro virili defensurum, eundem ac ipsius haeredes, in gratiam Maiestatis Suae Caesareae ac Serenissimorum Principum Rudolphi Romanorum et Hungariae Regis, necnon Ernesti Archiducis Austriae etc., Dominorum suorum clementissimorum, in numerum et consortium suum pro hac sola vice (nam nullo unquam tempore legi vetustae Mathiae Regis praejudicatum esse volunt) receperunt et annumerarunt. Ipseque coram iisdem Statibus et Ordinibus Regni solitum Juramentum, suo haeredumque suorum nomine, publice et solenniter praestitit.

Nos itaque praemissa suplicatione fidelium subditorum nostrorum Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium, aliorumque Ordinum et Statuum dicti Regni nostri Hungariae et partium ei subjectarum clementer admissa, praedictos universos articulos et singulos, nobis ut praemissum est, praesentatos, praesentibus de verbo ad verbum inseri fecimus, ac omnia et singula in eis contenta ratas, gratas et accepta habentes, eisdem nostrum Regium consensum benevolum, pariter et assensum praebuimus, illosque et quaevis in eis contenta, authoritate nostra Regia, acceptavimus, approbauimus, ratificauimus et confirmauimus. Offerentes nos clementer, quod praemissa omnia, in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi inviolabiliter observabimus, quam per alios omnes fideles subditos nostros, cuiscunque status et conditionis existant, observari facimus. Imo accepta-

mus, approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae, vigesima secunda die mensis Februarii. Anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto. Regnorum nostrorum, Romani decimo quarto, Hungariae et aliorum decimo tertio, Bohemiae vero vigesimo octavo.

Maximilanus. Episcopus Jauriensis.

Kivül: Articuli Dietae Posoniensis 22 Februarii, Anno 76 conclusae.

In der Hof Puchhalterey aufzuheben. 6 Junii 76.

(Egykorú másolat a bécsi udvari kamara levéltárában.)

III.

A POZSONYI ORSZÁGGYŰLÉS

1578. FEBRUÁR, MÁRCZIUS ÉS ÁPRIL HAVÁBAN.

A pozsonyi országgyülés.

1578. február, márczius és április havában.

Miksa király az 1576-ik év október 12-ik napján meghalt. Elsö szülött fia Rudolf, mint (1572 óta) megkoronázott király, azonnal elfoglalta a megüresedett trónt.

Atyja két ízben bízta volt rá a magyar országgyülés vezetését. Ama nehézségek, melyekkel meg kellett küzdenie, arra indították most, hogy az ország rendeinek összehívását, a míg lehetett halogatta; annál inkább, mert az pénzügyi szempontból nem mutatkozott sürgetően szükségesnek, minthogy az 1576. márczius havában tartott országgyülés az adót két esztendőre szavazta meg.

Rudolf általán nem szándékozott sokat foglalkozni a magyarországi ügyekkel. És miután, néhány hónappal trónra lépte után, a török portával fennálló békét nyolcz évre meghosszabbította, testvéreit Erneszt és Károly főherczegeket Magyar- és Horvátországban a hadi ügyekre nézve, helynökeivé rendelte.

Ezen intézkedése az országban közelégületlenséget keltett. És 1577. tavaszán, a megyei gyüléseken, az országgyülés összehívását kezdették sürgetni. Sőt több megyében titkos értekezleteken, az ellenzék előre szervezkedett, és megállapodásra jutott ama czélok iránt, melyeknek valósítására törekedni kívánt: úgymint a protestáns vallás szabad gyakorlatának kiküzdésére, az 1567. óta üresedésben levő nádori méltóság betöltésére, és a királyi hatalom korlátozására. [1])

---

[1]) *Radéczy* István, egri püspök és királyi helytartó, 1577. május 29-én Pozsonyból jelenti a Bécsben tartózkodó Erneszt főhgnek! »Audio in

Mindazáltal, úgy látszik, épen ezen mozgalmak győzték meg Erneszt főherczeget arról, hogy a bajok elháritásának legbiztosabb eszköze: az országgyűlés mielőbbi összehivása. Erre a király jóváhagyását megnyervén, július elején Bécsbe hívta a legbizalmasabb magyar tanácsosokat; az egri és veszprémi püspököket, Batthyányi Boldizsárt és Révay Mihályt, hogy velök értekezzék. Ezek azt ajánlották, hogy az országgyűlés már október havában tartassék meg. A főherczeg helyeselte ezen javaslatot.[1]) A király is elfogadta, és szeptember 2-án kelt meghívóleveleivel az országgyűlést október 16-ára, Pozsonyba kihirdette. [2])

Azonban csakhamar előre nem látott nehézségek merültek föl. Pozsonyban és vidékén a pestis kezdett jelentkezni, számos áldozatokat is ragadott el. A király eleinte azon gondolattal foglalkozott, hogy az országgyűlést *Sopronyban* vagy *Trencsinben* fogja megtartani. [3]) Később azonban — a helytartó ellenzése daczára — [4]) arra határozta el magát, hogy megnyitását elhalasztja. És pedig háromszor tűzött ki új határnapot: 1577. november 15-re, majd deczember 1-re, végre 1578. február 1-re. [5])

---

omnibus Comitatibus materiam nouae Dietae clam tractari, cuius summa est: Religio, Palatinus, potestas regia. Religio, ut eam quisque ad arbitrium habeat. Palatinus, ut eum deligant more veteri, ad omnes eorum cupiditates perficiendas aptissimum. Potestas regia, ut nouis legibus sic coarctetur et debilitetur, ut non ipsi a Rege, sed Rex ab illis dependere videatur. Aiunt enim: modernis initiis instandum esse, et iuveni Imperatori et Regi, etiam invito, facillimum fore id persuadere. Huius ineptissimi consilii causas facile Maiestas sua anteverterit, si armata Posonium descenderit.« (Eredetije a bécsi állami levéltárban.[1])

[1]) *Erneszt* főherczeg 1577. június 16-án levélben felhívja Batthyányi Boldizsárt, közölje véleményét »quomodo et ad quod tempus Diaetam . . . indicendam censeat.« Utóbb azonban őt és a szövögben megnevezett többi tanácsosokat Bécsbe hívta meg, mint ezt július 16-án Rudolfhoz intézett leveléből tudjuk.

[2]) A meghívó levél példányai több megye és város levéltárában — L. **Irományok.** I. szám.

[3]) Kitünik ez az egri püspöknek október 15-én a királyhoz intézett leveléből.

[4]) Kitünik ez szeptember 27-én a királyhoz intézett leveléből.

[5]) A három meghivó levél példányai több megyei és városi levéltárban találhatók. — L. **Irományok.** II.—IV. szám.

Az ország rendei (1578.) február közepetáján kezdettek gyűlekezni. [1])

Az *egyházi rendből* megjelentek az egri, váradi, veszprémi, csanádi, váczi és kníni püspökök, a sági és csornai prépostok. Az esztergomi, egri, győri, veszprémi, nyitrai és szepesi káptalanok követeket küldöttek.

A *világi főurak* soraiból kevesen jöttek össze: *Balassa* András és István, *Bánffy* László, *Báthory* István, *Batthyányi* Boldizsár, *Czobor* Imre és Pál, *Dobó* Ferencz, *Nádasdy* Ferencz, *Poppel* László, *Révay* Ferencz és Mihály, *Thurzó* Elek, *Várday* Mihály és *Szászi András* a királyi személynök. Ketten *Báthory* és *Magochy* Gáspár követek által képviseltették magokat. Többen azért maradtak el, mert az a hír terjedett el, hogy a király haderővel fog Pozsonyban megjelenni, és néhány főurat elfogatni szándékozik. [2])

Következő *vármegyék* küldöttek követeket: Abauj, Árva, Bars, Borsod, Győr, Heves, Liptó, Mosony, Nyitra, Pest, Pozsony, Sáros, Solt, Soprony, Szabolcs, Szolnok, Trencsín, Túrócz, Ung, Vas, Veszprém, Zala, Zemplén, Zólyom és a slavóniaiak.

Végre ezekhez járult tizenhét királyi város: úgymint a hét felső magyarországi, a hét bányaváros és Nagyszombat, Szakolcza, Soprony. [3])

Február 18-án az együtt levő rendek értekezletet tartottak, a mely Fejérkövy István, veszprémi püspököt és Czobor Imrét Bécsbe küldötte, hogy a királyt meghívják. [4])

Ezek haladék nélkül útnak indúltak, és február 22-én azzal a tudósítással tértek vissza, hogy a király néhány nap múlva meg fog érkezni. [5])

Már négy nappal utóbb, *Rudolf* király Pozsonyban volt

---

[1]) Az egri püspök 1578. február 8-án és 10-én jelenti a királynak hogy még csak kevesen jöttek. Február 15-én írja, hogy gyűlekezni kezdenek.

[2]) Az egri püspök február 18-án jelenti ezt a királynak, és megjegyzi: »Authorem huius rumoris *coram* Maiestati Vestrae ... indicabo.«

[3]) Az egri püspök február 18-án a királyhoz intézett leveléhez mellékelve küldi meg a jelen- és útban levő rendek névsorát.

[4]) A bányavárosok követeinek zárjelentése.

[5]) Ugyanott.

Hajón jött, és a Duna partján az összes rendek által fogadtatott, kiknek nevében az egri püspök üdvözölte. [1])

Február utolsó napján történt meg az országgyűlés ünnepélyes megnyitása. Mise után, az ország rendei a királyi várlak lovag teremében gyűltek egybe. Itt a király megjelent körükben, és személyesen adta elő az országgyűlési propositiót. Ennek mindegyik pontjánál megállapodott, míg azt az egri püspök *magyar nyelven* ismételte. [2])

Azonnal trónjának elfoglalása után — így szólott — hő óhajtása volt mielőbb Magyarországba jönni. De ezen kívanságát alárendelte az ország érdekének, mely azt követelte, hogy mindenekelőtt többi országaiban és tartományaiban igyekezzék Magyarország részére segítséget ezközölni ki. Főleg ezen ok miatt látogatta meg Csehországot és a hozzá kapcsolt tartományokat. Mihelyt innen Bécsbe visszatért, kihirdette a magyar országgyűlést, a melyet, sajnálatára, ismételve el kellett halasztania. Most azonban köszenetét fejezi ki a rendeknek, hogy meghívására készséggel megjelentek.

Ezeknek előrebocsátása után, felhívja figyelmöket az ország veszélyes helyzetére. Ugyanis a törökök, nem gondolva a megujított békekötéssel, több várat megvívtak, és fenyegető állást foglalnak el. Atyja, Miksa király mindent a mi lehetséges volt, megtett Magyarország védelmére; köz- és magánjövedelmeit e czélra fordította. Azonban mindez nem volt elégséges a szükségletek fedezésére. Nagy összegeket kellett kölcsön vennie, a melyek most őt terhelik. Úgy az adósságok törlesztésére, mint pedig a véghelyek ellátásának költségeire jelentékeny segély megajánlását kell kérnie.

Felhívja tehát a rendeket, hogy — a 25 dénárnyi kamarai nyereségen fölül — három esztendőre 3—3 forintot szavazzanak meg minden porta után. Az egész, fél és negyed

---

[1]) Az eperjesi követek naplója.

[2]) A *bánayavárosok* követei röviden mondják: »Der fürtrag durch Ir Kayserlich Maiestät selbst mundlich beschehen.« Részletesebben szól az *eperjesi* követek naplója: »Caesar submissa voce causas reddidit indictorum Comitiorum, singulos autem paragraphos, quos sua Maiestas latine sonuit, Dominus Locumtenens clariore voce, ungarica lingua, repetivit.«

porták megkülönböztetését szüntessék meg. Minden jobbágyot, a ki földeket művel és tíz forint értéket meghaladó vagyonnal bír, úgy kell tekinteni, mint egy porta birtokosát. Azonban a jobbágyok vagyonuk arányában vegyenek részt a helységökre kivetett adóösszeg fizetésében, úgy, hogy a gazdagabbak többet, a szegények pedig kevesebbet fizessenek. A zsellérek fejenkint, ha házuk és földjük van, egy forintot, ha nincs, ötven dénárt fizessenek adó fejében.

Nagy súlyt helyezett a király az adókivetők kinevezésének ügyére, mely már a megelőző országgyűléseket is foglalkoztatta. Ugyanis a megyék azt követelték, hogy a király oly nemeseket nevezzen ki ama tisztre, kiknek az illető megyében birtokuk van. Ebből gyakran nehézségek merültek föl, mivel megtörtént, hogy a kamara által kinevezettek vagy határozottan vonakodtak, vagy késedelmeskedtek a tisztet elfogadni, a minek következtében az adó kivetése és behajtása késleltetett, vagy pedig a kamaráknak olyanokat kellett a megyék ajánlatára kinevezni, a kik kevesbbé voltak alkalmasak. A király tehát hivatkozva arra, hogy, mivel különben is korlátlan hatalommal rendelkezik az országos tisztviselők, különösen pedig a kamaráktól függőknek, kinevezése körűl, felhívta a rendeket, mondják ki a törvénykönyvben, hogy a király adókivetőkké olyanokat is nevezhessen ki, a kiknek az illető megyében, a hol működniök kell, birtokuk nincs; föltéve, hogy nemesek és az ország más megyéjében birtokuk van.

A várak megerősítésére, jobbágyaik 24 napi ingyen munkáját ajánlják meg.

Rendeljék el, hogy az egy-telkes nemesek lóval és fegyverrel mindig el legyenek látva. Gondoskodjanak arról, hogy az állandó lovasokat rendesen tartsák és lássák el. Az egyháziak azon kötelezettségét, a mely szerint tizedjövedelmeik után is tartoznak lovasokat tartani, újítsák meg; minden 100 forint jövedelem után egy lovast számítva. A hadak elhelyezését bízzák a királyra.

A fölkelés ügyét a következőképen szabályozzák: a rendek tíz porta után egy lovast és egy gyalogot, az egyháziak ezen fölűl tizedjövedelmeik minden 100 forintja után két lovast, a kanonokok saját személyük után egy lovast állítsanak

ki. Az egy-telkes nemesek közfelkelés esetén három, részleges felkelés esetén öt cúria után egy lovast állitsanak ki. Szabjanak bűntetést azokra, kik kötelességeik teljesítése alól kivonják magokat.

Az önkénytes behódolásoknak, a szabad hajdúk dúlásainak, az urak és nemesek kalandozásainak és egymás elleni fegyveres küzdelmeiknek megakadályozása czéljából, állapítsanak meg alkalmas intézkedéseket.

Rendelkezzenek a lovashadak legelőiről, a hadak részére szükségelt élelmi és lőszerek szállításáról. Minthogy pedig a Dunántúli vármegyék ajánlkoztak, hogy saját költségökön fogják a véghelyekben állomásozó hadakat eltartani, ha a király nekik e czélra az országos adót átengedi, és őket az állandó lovasok tartásától fölmenti; tanácskozzanak arról, vajjon nem volna-e czélszerű ily alapon az összes véghelyek ellátását a megyékre bízni.

Előadva, hogy a magyarországi véghelyek igazgatását Erneszt főherczegre, a horvátországiakét pedig Károly főherczegre bízta; fölhívja a rendeket, hogy a véghelyek védelmére vonatkozó és egyéb hadi ügyekben, különösen az ingyen munkák behajtása és fölosztása, az élelmi és hadi szerek szállítása, az általános és részleges fölkelés, az önkénytes behódolások és kalandozások megakadályozása tárgyában kiadandó rendeleteiknek készséggel engedelmeskedjenek.

Az országgyűlés föladatai közé sorolja, hogy az igazságszolgáltatás, különösen pedig a nyolczadi törvényszékek ügyében határozzon; a királyi kincstár pereinek, a rendes perfolyam mellőzésével soron kivül való tárgyalását engedje meg; a háromságtagadók felekezete ellen alkotott törvényeket újítsa meg, és terjeszsze ki a keresztségismétlőkre.

Végül fölszólítja az ország rendeit, hogy a mennyiben hazájuk javára czélzó indítványaik volnának, azokat terjeszszék elő; azokról úgy fog velök tanácskozni és intézkedni, hogy atyai jóindulatairól meggyőződjenek.

Ezzel azonban a királyi propositió nem volt befejezve. Még egy pont volt ahhoz csatolva, mely fontosságra a megelőzöket fölülmúlta.

A király említést tesz a rendek gyakori panaszairól, hogy

szabadságaik- és kiváltságaikban súlyos sérelmeket szenvednek, mivel az udvarnál a magyarországi ügyek idegen tanácsosokkal tárgyaltatnak. Kijelenti, hogy ő el van határozva, a *tisztán maggarországi ügyeket* (negotia mere hungarica) magyar tanácsosokkal tárgyalni. E czélból szükséges, hogy néhány magyar tanácsos állandón udvaránál tartózkodjék, akkor is, ha a német birodalomban útazik; más tanácsosok pedig Erneszt főherczeg oldala mellett legyenek. Ajánlja tehát, hogy a rendek válaszszanak legalább négy tanácsost, kik közül kettő a királyi udvarnál, kettő pedig Erneszt főherczeg mellett állandón tartózkodjék. Ezeknek közreműködésével fognak a tisztán magyarországi ügyek, a melyek t. i. az igazság kiszolgáltatását, az ország szabadságait és jogait illetik, elintéztetni. [1])

Ezen királyi propositió meghallgatása után, a rendek nevében, az egri püspök köszönetet mondott a királynak, az ország javára irányzott atyai gondoskodásáért. Mire mindkét tábla a királyi helytartó lakásán egybegyűlvén, újra meghallgatta a királyi propositió szövegét, melyet most *Istvánfy Miklós*, a helytartó titkára olvasott föl. [2])

Az alsó tábla másnap reggeli hat órakor tartotta (a ferenczieknek kolostorában) első ülését. A jelenlevők összeirattak, és a propositió harmadízben felolvastatott. A követek egy része azonnal tárgyalás alá akarta venni. De ez csak márczius 3-án vette kezdetét. E napon reggeli 6 órától délutáni 3-ig tartott az ülés. A tanácskozás zajos volt. [3])

Két nappal utóbb a királyi helytartó lakásán mindkét tábla, elegyes ülést tartott. De még ezután is egy hét múlt el, míg az országgyűlés megállapodásait, fölirat alakjában, a királynak benyújthatta. [4])

---

[1]) A királyi propositió egykorú másolata a bécsi állami levéltárban. — L. **Irományok.** V. szám.

[2]) Az eperjesi követek naplója.

[3]) Az *eperjesi* napló szerint: »maximis contentionibus et inauditis clamoribus, perinde ut in synagoga judaica.«

[4]) *Bártfa* város követei márczius 8-án jelentik, hogy a föliratot már tisztázzák. Az eperjesi napló szerint, a fölirat csak márczius 8-án készült el, ekkor olvastatott föl a rendek előtt, és nyújtatott be a királynak.

A rendek azon reménységet fejezik ki, hogy új uralkodójuk véget fog vetni nyomorúságuknak, vagy legalább állapotuk jobbrafordulásának biztos zálogát fogja nyújtani. Könyörögnek, hogy ne szünjék meg igyekezeteit reményeik valósítására irányozni; annál inkább, mert Magyarország sorsától függ többi országainak biztossága és jóléte.

Elismerik, hogy kötelességök volna a királyt adósságainak visszafizetésében és terheinek viselésében támogatni. De erre teljesen képtelenek. A mit ugyanis a vad ellenség gyakori betörései megkímélnek, attól a királyi hadaknak vakmerősége fosztja meg őket. A nép legnagyobb része alig tudja életét föntartani, nemhogy adót fizethetne.

Mindazáltal készek erejökön fölül is áldozatokat hozni. Két évre 2—2 forintnyi adót szavaznak meg; fölkérve a királyt, hogy annak kivetése és behajtása körül ne kívánjon újításokat behozni, és tartsa fönn a korábbi állapotokat De egy módosítást magok indítványoznak. Azt kívánják, hogy a *zsidók* és *anabaptisták*, kiknek saját házuk van, az adót és a többi közterheket is kétszeresen viseljék. Czéljokat, mely szemeik előtt lebeg, nyiltan bevallják, azokat t. i. az országból való kivándorlásra késztetni.

A porták új összeírását elrendelik; mert az ország némely részeiben számuk ismét megfogyott. Oly megyékben, hol a főispáni hivatal üresedésben van, az adó behajtása körüli teendőket az alispánokra ruházzák; de egyúttal a királyt fölkérik, hogy a főispánokat mielőbb nevezze ki.

Ingyen munkákat csak *tizenkét* napra ajánlanak meg. A király elégedjek meg ezzel, és erősítse meg ez e tárgyban fennálló törvényeket. Az ingyen munkák felosztásának jogáról nem mondanak le, és azt most is gyakorolva, az utolsó országgyűlés által megállapított felosztást több pontban módosítják.

Ezzel kapcsolatban, indokolva azt, hogy miért nem képesek, a király kívánsága szerint 24 napi ingyen munkát szavazni meg, részletesen előadják a jobbágyok szomorú állapotát; és különösen azt, mily zsarnoki önkénynek és zsarolásoknak vannak a királyi hadak részéről kitéve. Például fölhozzák Kilmann András kanizsai kapitányt, a ki a Kanizsa vidékén

lakó jobbágyokat, sőt az egy-telkes nemeseket is felosztotta katonái között, a kiket mindennemű élelmiszerekkel, még vaddal is, lovaikat pedig takarmánynyal ellátni tartoznak. Ily esetek a fölvidéken is fordúlnak elő. Ezen visszaélések megszüntetését sürgetik.

A királynak azon javaslatát, hogy az egyháziak tizedjövedelmeik után is tartsanak állandó lovasokat, — nem fogadják el; minthogy nem alapszik régi törvényeken. Egyúttal kiemelik, hogy ha a király az üresedésben levő főpapi javadalmakat betölti, és terhek nélkül adományozza érdemes egyházi-aknak, ezek kétségkivül eleget fognak tenni kötelességeiknek. A király ne engedje továbbá, hogy a kamara az egyházi tizedeket minden kárpótlás nélkül lefoglalja; állítsa vissza az egyháziaknak azon jogát, mely szerint tizedeik bérlésénél korlátozatlan szabadságot élveztek. Az egri káptalan mellett újra folyamodnak, hogy szerencsi és gönczi tizedeit természetben szedhesse.

A fölkelés tárgyában ragaszkodnak a fönnálló törvényekhez.

A behódolások megszüntetésére mit sem tehetnek. Azokat nem nevezhetni *önkényteseknek*, minthogy az illetőket az ellenség hatalma kényszeríti a behódolásra. Ezt megakadályozni csak úgy lehet, ha a király erős sereget állít ki, mely az ország lakóinak védelmet nyújt.

A király ne lépjen föl szigorral azok ellen, kik a török területre betöréseket intéznek. Az ily kalandokat a magyar katonaság iskoláinak lehet tekinteni. És azoknak megszüntetése sem biztosítja a békét, mert a törökök mindig találnak ürügyet, ha azt meg akarják szegni.

A véghelyek hadainak ellátását a rendek nem vállalhatják magokra. A király, mint eddig, úgy ezentúl is gondoskodjék arról.

A rendek, a király távollétében is, készséggel hódolnak rendeleteinek. De a két főherczeghez semmiféle törvényes kapcsolatban nem állanak; ennélfogva az ő rendeleteiknek nem engedelmeskedhetnek; annál kevesbbé, mert ha ezt tennék, a királyi hatalom megosztása állana be. Ne kívánja tehát, hogy a két főherczeg hatóságáról törvény útján intézkedjenek. De e mellett kijelentik, hogy ha azok a király távollétében, szük-

ség idején, fölkelésre szólítják őket, készséggel fognak körülök csoportosúlni.

A király azon kivánatára, hogy a királyi udvarnál és Erneszt főherczeg mellett állandón 2—2 magyar tanácsos tartózkodjék; azzal a kérelemmel válaszolnak, hogy a király a magyar tanácsosok számát szaporítsa, az üresedésben levő országos hivatalokat töltse be; ekkor azután kijelölhetik azokat, kik az udvarnál tartózkodjanak. De egyúttal kifejezést kölcsönöznek azon aggodalmuknak, hogy a magyar tanácsosoknak az udvarnál való tartózkodása nem fog az idegen befolyásnak véget vetni, és hogy ezután is idegenek fogják a magyarországi ügyeket intézni. Panaszkodnak, hogy a törökökkel folytatott békealkudozások, a véghelyek oltalmazása, a koronára szállott jószágokkal való rendelkezés — mindez rendszerint a magyar tanácsosok közreműködése nélkül szokott történni; sőt a véghelyekben általán idegen származású kapitányok alkalmaztatnak. Kivánják tehát, mondaná ki a király, hogy jövőre a magyarországi ügyeket a magyar tanácsosok közreműködésével fogja elintézni, és hogy csak a magyar cancellaria utján kibocsátott királyi rendeletek birnak Magyarországban érvénynyel.

Azon kivánatot, hogy a királyi kincstár perei a rendes perfolyam mellőzésével tárgyaltassanak, nem tartják teljesíthetőnek. »Tudja meg ő felsége, — így szólnak többi között, — hogy a magyar nemességnek egyik leglényegesebb, régi törvények és ősi szokás által biztosított szabadsága, a királyi felséget, a saját ügyeiben, bizonyos korlátok közé szorítja és formákhoz köti.« A kincstári ügyeknek soron kivüli tárgyalása visszaélés utján honosúlt meg. A nemesség ragaszkodik szabadságaihoz, és a többi rendekkel együtt, arra kéri a királyt, hogy ne hozzon be újításokat, és a koronára szálló jószágokat adományozza érdemes magyaroknak.

Egyébiránt az igazságszolgáltatás, és különösen a nyolczadi törvényszékek tárgyában az utolsó országgyűlés végzéseit fenntartják; habár az ország rendes bíráinak többsége most is vonakodott Eperjesre utazni. A királyi itélőszékhez fölebbezett pereknek az országgyűlés tartama alatt való elintézését kérik.

A háromság-tagadóknak és könyveiknek kiküszöbölésére vonatkozó korábbi törvényeket megújítják. Ezzel kapcsolatban a *világi rendek:* a főurak, nemesek és városi követek, azon kérelemmel fordúlnak a királyhoz, hogy valamint egyéb országaiban, úgy Magyarországban is engedjen *szabad vallásgyakorlatot.* De *az egyházi rend* óvást emelt ezen határozat ellen, és kijelenté, hogy nem engedi ezt a törvénykönyvbe iktattatni.

A király azt kivánta volt, hogy a rendek megállapodásaiban ne forduljanak elő utalások korábbi törvényekre; hanem kimerítően és szabatosan fogalmazzák határozataikat, és ha valamely régibb törvényt megerősítenek, azt egész terjedelmében iktassák a törvénykönyvbe. A rendek, ezen felhivás következtében, összeirták a hadiügyekre vonatkozólag érvényben levő törvényeket, és külön benyujtották a királynak, de a törvénykönyvbe, nehogy túlságosan terjedelmessé váljék, nem akarták fölvenni.

A királyi propositio által szőnyegre hozott ügyek elintézése után, a *köz- és magánérdekekre vonatkozó kivánatok* hosszú sorozatát terjesztették föl.

Első helyen, az országos határoknak minden országgyűlésen sürgetett kiigazítása áll. Előadják, hogy az ország lakói sok kárt szenvednek, mivel Morva-, Osztrák és Lengyelország területéről, hatalmaskodó urak betöréseket intéznek Magyarországba, és foglalásokat tesznek itt.

Majd azt kérik, rendelje el, hogy a magyar érczpénzt mely semmivel sem rosszabb mint az osztrák, Bécsben és a király kormánya alatt álló minden országban fogadják el. A harminczadok körűl tapasztalt visszaéléseket szüntesse meg. A Dunántuli megyékben létező erősségeket helyezze oly állapotba, hogy a körülfekvő vidéknek oltalmat nyújthassanak. A külföldi borok behozatalát tiltsa el, a belföldi boroknak szabad kivitelét engedje meg.

Nyitra és Bars megyék rendei kérik, hogy Gímes várába őrséget helyezzen. Szabolcs, Szatmár, Ung, Ugocsa és Bereg megyék a kállói kapitány és a váradi őrség; Komárommegye pedig a komáromi kapitány; végre Zemplénmegye Homonnai Gáspár hatalmaskodása miatt emel panaszt. Mosonmegye az óvári

kapitánynyal fenforgó perének elintézését sürgeti; Liptómegye a beszterczebányai rézbányák felügyelőjét vádolja be, mert a szent-györgyi bányatulajdonosok ezüst- és réztermését lefoglalta.

Vasmegye a vasvári káptalannak áthelyezését Szombathelyre; Zalamegye a zalavári és kapornaki conventek visszaállítását; Turóczmegye a turóczi convent jegyzőkönyveinek az esztergomi káptalannál való elhelyezését javasolja. Pozsonymegye megerősíttetni kéri azt a régi gyakorlatot, mely szerint a 20 forint értéket meg nem halladó adósságok tárgyában a megyei törvényszék végérvényüleg, a további fölebbezés kizárásával, ítél.

A királyi városok polgáraik vámmentességét tiszteletben tartatni kérik. A bányavárosok ugyanazért, továbbá a szomszédvárak megerősítéseért és a lengyel érczpénz kiküszöböléseért folyamodnak. Túr és Tiszavarsány mezővárosok több földbirtokos ellen indított peröknek elintézését sürgetik. Körmöcz városa ellen panasz emeltetett, hogy az érseki cúria területén a hóhér számára lakházat épített; az országgyűlés ezen épület lerontását határozta el.

Több nemes előadja, hogy a korábbi országgyűléseken alkotott törvények daczára, jószágaikat, melyek a királyi várakhoz csatoltattak, nem kapták vissza.

Forgách Imréné és gyermekei Árva várára, Csáky Pálné Sárospatak várára, Báthory *Miklós* Szelin várára, az *Oroszlánkövi* család Oroszlánkő várára, *Illésházy* István a körmendi vár egy részére tart igényt.

Kállay János és testvérei Kálló mezővárosa helyett, melyből mióta a kállói vár fölépittetett, semmi jövedelmök nincs, más birtokot kérnek kárpótlásul. *Lengyel István* kéri, hogy a király Szigligetvárába őrséget helyezzen. A *komáromi* vár őrsége és az ott elhelyezett sajkások ötven hónap óta ki nem fizetett zsoldjokat kérik.

Birtokfoglalások és hatalmaskodások miatt számos panasz terjesztetik elő: Ungnád Kristóf, Homonnai Ferencz, Krusich János és mások ellen.

A királyi ügyigazgató által Zrinyi Miklós fia és Perényi György özvegye ellen inditott pereknek megszüntetését kérik

a rendek; az előbbinél hivatkozva atyjának érdemeire. Hasonlag egy, más magánfelek (Mágochy Gáspár és Telegdy Mihály) között folyamatban levő pernek megszüntetését, egy másik pernek pedig (mely Bártfa város és Bornemissza György között folyt) elítélését kérik.

Horvát- és Tótország rendei külön kérvényt nyújtottak be a királynak, melyben többi között a Kulpa folyó mellékén lakó jobbágyoknak, kik a török dúlásoktól sokat szenvedtek, az adófizetéstől való fölmentéseért folyamodtak. [1])

A király válaszirata márczius 20-án a helytartó lakásán tartott ülésben olvastatott föl. [2])

A király a megajánlott adóval megelégedett, az adó kivetésére és behajtására vonatkozó megállapodásokat is helyben hagyta.

De az adókivitők tárgyában újra előterjesztette kivánatát. Továbbá magának tartotta fönn az ingyenmunkák felosztását a megerősítendő várak között, és annak elhatározását vajjon az ingyenmunkákat a jobbágyok természetben szolgálják le, vagy pedig pénzen váltsák meg. Egyúttal a megszavazott tizenkét napi ingyen munkán fölül, minden tiz porta után egy kocsi kiállitását szintén 12 napra, kivánta.

Viszont igérte, hogy Eger városának, Szendrő és Tokaj váraknak megerősítéséről »a mennyire lehetséges«, gondoskodni fog. Kassára szakértő biztosokat küldend, hogy a város megerősítése iránt a szükséges intézkedéseket tegyék meg. Szent-Benedek, Pápa, Szirák, Zólyom és Korpona várakra, az ingyen munkák felosztásánál különös tekintettel leend. Habár Győrött az erődítési munkálatok még nincsenek befejezve, az ingyen munkákat, melyeket itt nélkülözhet, más várakra fogja fordítani.

Jelenti továbbá, hogy Kanizsa megerősítésére az örökös tartományok rendei jelentékeny segélyt ajánlottak föl; Károly főherczeg pedig a Kanizsa felé vezető utaknak eltorlaszolására ezer munkást küldend. *Ujvár* várának megerősítésére az osztrák rendek 75,000 forintot szavaztak meg; de szüksé-

[1]) Az országgyűlés föliratának egykorú példánya a M. T. Akadémia ézirat gyüjteményében. — L. **Irományok** VI. szám.

[2]) Az eperjesi követek naplója.

gesnek látja, tekintettel ezen hely kiváló fontosságára, hogy a körülfekvő megyék külön ingyenmunkákat határozzanak.

A katonák kihágásai tárgyában emelt panaszokat kedvetlenül veszi tudomásul. A kapitányokat kérdőre fogja vonni, és azon lesz, hogy a kihágások ismétlődését megakadályozza. Mivel pedig azokra leginkább az élelmi szerek bevásárlása nyújt alkalmat, erre nézve ezt a módozatot ajánlja a rendeknek elfogadás végett: jelöltessék ki minden egyes katona részére egy jobbágy a kitől az élelmi czikkeket vásárolja; és pedig vagy kézpénzfizetés vagy nyugtatvány mellett, a melyet a kapitányok a zsold fizetése alkalmával beváltanának; ily módon ugyanis a panaszok orvoslása könnyen és biztosan lesz eszközölhető.

Az állandó lovasoknak elhelyezését is magának tartja fönn. A Dunántúli megyéknek meg lehet engedni, hogy lovasok helyett részben gyalogokat tartsanak; a részletes intézkedés a főkapitányra és a kanizsai kapitányra bizatván. A főpapokat és főurakat az 1550-iki törvényekben megállapított büntetések által kell arra szorítani, hogy jövedelmeik arányában az állandó lovasokat rendesen állítsák ki; a fölügyeletet és a büntetés végrehajtását a főkapitányokra bizva. Az üresedésben levő főpápi javadalmak betöltéséről »gondolkodni fog.«

Megnyugszik abban, hogy a nemesi fölkelés tárgyában a fennálló törvények érvényben maradjanak; csak azt óhajtja, hogy ezen törvények a jelen törvénykönyvbe felvétessenek.

Sürgeti, hogy az önkénytes behódolások megszüntetése végett a behódolókra szabjanak büntetéseket; különben önhatalmúlag fog intézkedni. Egyúttal biztosítja a rendeket, hogy a maga részéről alattvalóinak védelmére mindent a mi hatalmában áll, meg fog tenni.

A rendek azon kéréséről, hogy a török területre történő beütéseket nézze el, meglepetve értesül. A békességet lelkiismeretesen meg akarja tartani. A magyar ifjuságnak elég alkalma van, a véghelyekben és az állandó lovasságban szolgálva, az ellenséges támadások visszaverésénél, a harczias szellemet táplálni.

Erneszt és Károly főherczegekre vonatkozó czélzatait a rendek félreértették. Nem szándékozik az országot részekre osztani, sem pedig uj kormányzási rendszert állapítani meg; csak a véghelyek biztosságáról kiván gondoskodni. E miatt

Károly főherczegre Horvátország- és Slavóniában a katonai ügyek vezetését bizta; Erneszt főherczeg pedig a Magyarországban elhelyezett királyi hadaknak fővezére és a királynak a hadügyekben helyettese. Ebből tehát az országra semmiféle hátrány és sérelem nem háromlik.

A magyar tanácsosok számának szaporítása iránt magyar tanácsosaival értekezni fog. *A tisztán magyar ügyeket*, vagyis az ország törvénykezésére, jogaira és szabadságaira vonatkozó ügyeket, a magyar tanácsosok közreműködésével fogja elintézni. Ellenben felhivja a rendeket, hogy »a *vegyes ügyekre*« nézve, melyek már Ferdinánd és Miksa uralkodása alatt is az udvari kamaránál és a hadi tanácsnál tárgyaltattak, ne kivánjanak ujitást hozni be. Azon lesz, hogy ezen ügyek is lehetőleg gyorsan intéztessenek el.

Viszont kijelenti, hogy a királyi kincstárt illető ügyekre nézve lemond kivánatáról, és a korábbi törvényekhez fogja magát alkalmazni. A koronára szállott jószágok adományozásánál pedig tekintettel lesz azokra, kik a trón és az ország körűl érdemeket szereztek.

Az áriánusok ellen hozott törvényeknek kiterjesztését az anabaptistákra sürgeti. A rendek tévedésben vannak, midőn azt hiszik, hogy a király kormánya alatt álló többi országokban szabad vallásgyakorlat van engedve. Ezt Magyarországban sem engedheti, mert tiltja koronázási esküje.

A hadügyekre vonatkozó, de érvényben levő régibb törvényeknek a jelen országgyűlés törvénykönyvében ismétlését szükségesnek tartja.

A nyolczadi törvényszéknek, a felvidéki megyék részére Eperjesen megtartását ellenzi, minthogy a birák nagyobb része vonakodik oly messzire utazni. Kivánja, hogy Eperjes helyett Pozsonyban vagy Nagyszombatban tartsa a törvényszék üléseit. A királyi itélőszékhez föllebbezett pereket még az országgyűlés tartama alatt el fogja intézni.

Igyekezni fog, hogy az Ausztriához és Lengyelországhoz kapcsolt magyarországi területeket visszaszerezze. Az országos határok kiigazítása közelebb meg fog történni; minélfogva fölhivja a rendeket, hogy e czélra a magok köréből biztosokat válaszszanak.

A magyarországi pénz elfogadása tárgyában jelenleg nem határozhat; ezen ügy nem csak az osztrák tartományokat, hanem a német birodalmat is illeti. A lengyel érczpénz tárgyában pedig, a rendektől vár javaslatokat. A harminczadok körül tapasztalt visszaélések megszüntetéséről gondoskodni fog. A tizedek ügyében a fennálló törvények érvényben maradjanak; az egri káptalan kérésének teljesítését a véghelyek érdeke nem engedi; de intézkedni fog, hogy a bérleti díj felemeltessék. A bor be- és kivitelére nézve szintén a fennálló gyakorlathoz regaszkodik.

A panaszokra nézve az illető hatóságoktól felvilágosítást fog kérni.

A vasmegyei erősségeknek őrséggel való ellátását nem vállalhatja magára, minthogy már is súlyos terhek nehezednek rá. Biztosokat küldend ki, hogy ezen helyeket vizsgálják meg; azokról, a melyeknek fentartását szükségesnek fogják itélni, gondoskodni fog, a többit pedig lerontatja; Gímes várába legfeljebb 20—25 fegyverest képes küldeni. A bányavárosok megoltalmazására mindig kiváló gondja volt, és lesz ezentul is. A királyi városok kiváltságainak fenntartását maga is kivánja.

A várakhoz csatolt birtokok visszaadása körül, a fennálló törvények értelmében fog eljárni. Pozsonmegye kérésének tárgyalását más alkalomra halasztja. A vasvári káptalannak Szombathelyre áthelyezését nem hagyja jóvá, mert ezen intézkedés nagy rémületet terjesztene ama vidék lakói között.

A többi ügyeket nem tartja szükségesnek válasziratában intézni el; a feleket a királyi cancelláriához utasítja.

A horvátországi rendek kérvényéből is csak azt az egy pontot emeli ki, a mely a rendek föliratában meg volt említve. A Kulpa mellékén lakó jobbágyok nem lévén mindannyian kitéve a törökök dúlásainak, csak azokat hajlandó az adófizetéstől fölmenteni, a kiket a horvátországi rendek ki fognak jelölni. [1])

Az *alsó tábla* márczius 21-én reggeli hat órakor kezdette meg a királyi válaszirat tárgyalását. A megyei követek

---

[1]) A királyi válaszirat egykorú példánya a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében. — Lásd **Irományok.** VII. szám.

elégületlenek voltak tartalmával, és éles birálat alá vették. A heves viták közben jelent meg a főrendek küldöttsége: a királyi helytartó, Batthyányi Boldizsár és Nádasdy — azzal az ajánlattal, hogy Althan Kristóf, az udvari kamara elnöke és testvérei részére az indigenatus megadassék. A rendek már több megelőző országgyűlésen nehézségeket támasztottak ily inditványokkal szemben. Most pedig az alsó tábla határozottan visszautasító válaszszal bocsátotta el a főrendek küldötteit. [1])

Valamint e kérdésben, úgy a királyi válaszirat tárgyában is, a megyei követek nemcsak az alsó táblát ragadták magokkal, de a főrendeket is rá tudták bírni, hogy ellenállás nélkül fogadják el *fölirati javaslatukat,* mely már márczius 25-én nyújtatott be a királynak.

Ebben a rendek úgy az adókivetőknek kinevezésére mint az ingyen munkákra és az állandó lovasok elhelyezésére nézve ragaszkodnak előbbi megállapodásukhoz. Kinyilatkoztatják hogy kedvetlenül értesültek a király azon elhatározása felől hogy a kapitányok és katonák kihágásai ellen emelt panaszok, iránt a kapitányoktól vagy másoktól informátiót fog kérni; a rendek nyilvános panaszai nagyobb hitelt érdemelnek, mint a kihágások szerzőinek hiú mentségei. Ujra kérik, hogy a király büntesse meg azokat; és a baj orvoslására biztosabb módot nem ismernek annál, mint ha a király pontosan fizeti a katonákat, és szigorúan megbünteti az erőszakoskodókat. Az önkénytes behódolások megakadályozására is, egyetlen biztos eszköznek azt tartják, hogy a király alattvalóinak védelméről gondoskodjék. Ezzel kapcsolatban Vasmegye követei, óvás alakjában kijelentették, hogy ha rögtöni segély nem jő, megyéjök egész területének behódolását nem lehet többé meggátolni.

A magyar csapatoknak az ellenséges területre intézett betöréseik és a nemeseknek egymás között folytatott küzdelmeik, a legelők, a magyar pénz, a bányák és harminczadok, a vasvári káptalan és a birtokok visszaadása tárgyában ismétlik kérésöket.

---

[1]) Az eperjesi követek naplója, mely Althan-ra vonatkozólag az alsó tábláról irja: »Cyclopice et barbarice repugnatum est.«

A nyolczadi törvényszékek kérdésében felmerült nehézséget nem sikerült elháritani. A felvidéki rendek ragaszkodtak ahhoz, hogy a felsőmagyarországi megyék számára Eperjesen tartsa a törvényszék üléseit; ellenben a birák többsége óvást emelt ez ellen. Az országgyűlés tartózkodott attól, hogy ez ügyben végzést alkosson.

Az Erneszt és Károly főherczegek hatásköréről szóló királyi nyilatkozatot a rendek megnyugtatónak tekintették. És kérték, hogy csak a király távollétében intézzék a rájok bizott ügyeket; ha pedig a király az ország határai között tartózkodik, maga kormányozzon. Egyúttal azt az óhajtásukat fejezték ki, hogy a király távollétében, Erneszt főherczeg lakjék Magyarországban, udvarában magyar urakat s ifjakat tartson.

Ellenben nem voltak megelégedve a király azon nyilatkozatával, mely a magyarországi ügyeknek tárgyalási módjára vonatkozott. A tisztán magyar ügyek és a vegyes ügyek megkülönböztetését nem fogadták el. Azt kivánták, hogy a király a magyarországi ügyeket, különbség nélkül, a magyar tanácsosok és hatóságok közreműködésével tárgyalja és intézze el.

Miután továbbá a király az oszrák bornak szabad bevitelét Magyarországba megengedte, viszont kérték, hogy a magyar bornak kivitelét Ausztriába és Stiriába ne akadályozza.

A határok kiigazítására, a korábbi országgyűléseken megválasztott országos biztosokat ujra megválasztották.

A Kulpa mellékein lakó jobbágyok ügyében, a horvátországi albánt és az adókivetőt hatalmazták föl annak megállapitására, kik kötelezhetők az adó fizetésére, és kik menthetők föl?

Végre a fölterjesztett magán ügyek elintézésére sürgetőn fölkérték a királyt. [1])

A királyi válasz az országgyűlés második föliratára már másnap elkészült. A legtöbb pontban ragaszkodott az első leiratban közlött határozatokhoz.

Az adókivetők kinevezése tárgyában, a király mint a

[1]) De csak egyet emeltek ki: azt a pontot, melyben Árva várának visszaadása kéretik. — A fölirat egykoru másolata ugyanott. — L. **Irományok.** VIII. szám.

megelőző országgyűléseken, úgy most is lemond kívánatáról. Azaz, újra felhivta ugyan a rendeket, hogy azt a közjó iránti tekintetből teljesítsék; de hozzátette, hogy azon esetre, ha teljesíthetőnek nem tartják, legalább arról gondoskodjanak, hogy oly férfiak választassanak meg, a kik tisztökben hűségesen és szorgalmasan fognak eljárni.

A tizenkétnapi ingyenmunkával is megelégedett, lemondva a minden tiz porta után kiállítandó szekérről. Azonban az ingyenmunkák felosztása és készpénzen való megváltása tárgyában a szabad rendelkezést, újra magának igényelte.

Mivel az ujvári és kanizsai váraknak megerősítése, az ellenség közelsége miatt, sürgetően szükséges; megújította azt a kívánatát, hogy a szomszéd vármegyék e czélra külön ingyen munkákat ajánljanak; ekképen Ausztria és Csehország rendei annál készségesebben fognak ezen fontos erősség föntartására továbbra is áldozatokat hozni.

Viszont a király is, a rendek által különös figyelmébe ajánlott Korpona, Szendrő és Tokaj várak megerősítéséről »mihelyt lehetséges«, gondoskodni fog; egyszerre ugyanis minden igénynek megfelelni nem képes.

Azon lesz, hogy a kapitányok és katonák hatalmaskodásainak véget vessen; és e czélból igyekezni fog, hogy a véghelyek őrsége rendesen el legyen látva élelemmel, és zsoldját is pontosan kapja. Mivel azonban a királyi kincstár nem rendelkezhetik mindig a szükséges pénzösszeggel, és igy a fizetéseket néha a kellő időben nem teljesítheti: újra ajánlja, fogadják el a rendek azt, hogy a katonák, a mennyiben készpénzzel nem fizethetnek, nyugtákat adjanak, a melyeket a kapitányok beváltandnak.

Az állandó lovasoknak a főkapitány és az alispánok által eszközlendő elhelyezését jóváhagyja, oly föltétel alatt, hogy a királynak és távollétében Erneszt főherczegnek megegyezését kérjék ki. A Dunántúli megyék azon kívánata tárgyában, hogy a lovasok helyett gyalogokat tarthassanak, mielőtt magát elhatározná, előbb az azon részekbe kinevezendő főkapitánynyal fog értekezni. Helybenhagyja, hogy azon főpapokat és főurakat, kik az állandó lovasokat ki nem állítják, az 1550-iki országgyűlésen megállapított büntetés érje; czélszerűnek lát-

ná ugyan, hogy e büntetés végrehajtása a kapitányokra bizassék, de ha a rendek e tekintetben is a korábbi törvényekhez ragaszkodnak, nincs kifogása ellene.

Az esztergomi érsekség és a győri püspökség betöltéséről »mielőbb gondolkodni fog.« A világi hivatalok betöltése iránt még az országgyűlés tartama alatt ki fogja kérni magyar tanácsosainak javaslatait. A Dunántuli országrész főkapitányának kinevezése ügyében tárgyalásokat folytatott, de nem vezettek eredményre; igyekezni fog, hogy azon tisztre mielőbb alkalmas egyént nevezzen ki.

Az önkénytes behódolásokat semmiképen nem engedheti meg. Ujra felhívja a rendeket, hogy azok megakadályozása végett intézkedjenek. Viszont igéri, hogy a fenyegetett helyek védelméről gondoskodni fog. A mi Vas és Sopron megyék óvását illeti, a rendeket emlékezteti az áldozatokra, melyeket ezen vidék érdekében hozott; mert csak Kanizsára évenkint közel kétszázezer forintot fordít. A kalandozásokat az ellenség területén szintén nem tűrheti; és a mennyiben a rendek vonakodnának úgy ezeknek szerzőire, mint az önkénytesen behódolókra büntetéseket szabni, királyi hatalmával fog ellenök föllépni.

A lovas katonák részére engedett legelők használatának május végére kitüzött határidejét legalább is június közepére kiterjesztetni kéri. Ezen katonákra nézve is czélszerűnek tartja a nyugtatványokkal való fizetés módozatát; de ha a rendek ezt elfogadni határozottan vonakodnak, megnyugszik az eddigi gyakorlat fenntartásában.

A nyolczadi törvényszékek helyének megállapitásáról magyar tanácsosaival fog értekezni.

Kedvesen veszi tudomásul, hogy távollétének idejére, a rendek Erneszt és Károly főherczegeket a hadiügyekben, helyettesei gyanánt elfogadják. Erneszt főherczeggel tárgyalni fog az iránt, hogy állandón Magyarországban lakjék. És a magyar főrendű ifjakat mind a főherczeg, mind pedig ő maga szívesen fogják udvarukban fogadni. Egyúttal újra föllhívja az országgyűlést, hogy azon tanácsosokat, kik hivatva lesznek a királyi udvarban, illetőleg Erneszt főherczeg környezetében tartózkodni, válaszszák meg. Ezekkel nemcsak a tisztán magyar ügyek,

hanem, a körülményekhez képest, a vegyes ügyek is közöltetni fognak.

A harminczadok, a birtokok visszaadása és a magyar pénz tárgyában ismétli korábbi igéretét. A lengyel pénz árfolyamának megállapítása iránt közelebb fog határozni. A vasvári káptalan áthelyezése, az egri káptalan tizedei, és a bor kivitele tárgyában ragaszkodik az előbbi föliratában foglalt nyilatkozataihoz. A király végül a rendek első föliratában előadott magán ügyekre közli határozatait.[1])

E királyi válaszirat egy hétig foglalkoztatta a rendeket Az alsó tábla vonakodott engedményeket tenni, bár a királyi helytartó és a személynök mindent megmozdítottak, hogy a királyi leiratban foglalt kívánatokat, elfogadtassák. De a márczius 31-én tartott vegyes ülésen sem voltak képesek czélt érni.[2])

Ennek következtében az országgyűlés *harmadik fölirata* mindenben fönntartotta a korábbi megállapodásokat.

Ujvár várára nézve kilátásba helyezte ugyan, hogy a szomszéd megyék közelebb tartandó gyűlésökön ajánlatokat teendnek; de Kanizsára nézve határozottan kijelentette, hogy a szomszéd Vas és Zalamegyék, melyek a törököktől oly sokat szenvedtek, semmit sem képesek tenni.

A várakban elhelyezett katonák zsoldjának kifizetését sürgetve, megemlitették több vár őrségének azt a nyilatkozatát, hogy azon esetre ha az elmaradt zsold rögtön ki nem fizettetik, a katonák tovább állomásukon nem maradhatnak meg. A kapitányok és katonák erőszakoskodásainak meggátlására czélzó végzés támogatására, a rendek kijelentették, hogy ha panaszolt bajaikat a király meg nem szünteti, sem az adót megfizetni, sem az ingyen munkákat kiszolgáltatni nem lesznek képesek.

Midőn pedig az üresedésben levő egyházi és világi hivatalokról szóló királyi igérettel meg nem elégedve, azoknak még az országgyűlés tartama alatt való betöltését sürgették, még azon uj kérelmeket is intézték a királyhoz, hogy haladék

---

[1]) A márczius 26-ikán kelt leirat fogalmazata a bécsi állami levéltárban. — L. **Irományok.** IX. szám.

[2]) Az eperjesi követek naplója.

nélkül nevezzen ki cancellárt, és a magyar tanácsosok számát is szaporítsa, illő fizetést rendelve nekik.

A behódolások megakadályozására most is képteleneknek vallották magokat. A kalandozások iránt újolag elnézést kértek. És ezen két pontra nézve, azt kivánták, hogy arról a törvénykönyvben ne történjék említés, mert attól tartottak, hogy a töröknek tudomására fog jutni.

A magán ügyekre vonatkozó királyi határozatok ellen, minthogy az ügyek nagy részének elintézését bizonytalan időre elhalasztották, szintén sok kifogásuk volt a rendeknek. [1])

A király *harmadik leirata*, mely már a következő napon közöltetett az országgyűléssel, szintén nem hozta a fenforgó ellentéteket közelebb a kiegyenlítéshez: amennyiben ellőbi álláspontjától el nem tért; kevés lényegtelen kivétellel előbbi kivánatainak s ajánlatainak ismétlésere szorítkozott. [2])

Minthogy, úgy a király mint a rendek az országgyűlés befejezését lehetőleg siettetni kivánták, az alsó tábla naponkint reggel és délután tartott űlést. Igy történt ez április 3-án is, mikor délutáni két órakor kezdették meg a harmadik királyi leirat tárgyalását. Habár az országgyűlési tanácskozások rendszerint zajosak szoktak lenni, ez alkalommal a lárma oly fokot ért el, hogy a tanácskozást lehetetlenné tette. A személynök tehát, a ki különben is észrevette, hogy a követek egy része ittas állapotban van, az ülést berekesztette, és a következő napra, reggeli hat orára hivta össze a rendeket. Azonban soraikban most sem uralkodott nyugodtabb hangulat. Különösen az ingyenmunkák felosztása és a várakhoz csatolt magánbirtokok visszaadása támasztott nagy nehézségeket.

Ezekhez járult még *Althan* honfiusításának ügye, bár ez a föliratokban és leiratokban nem említtetett meg. Mind a márczius utolsó napján tartott elegyes űlést, mind pedig az alsó táblának április elsején tartott űlését is soká foglalkoztatta ez a tárgy. A királyi személynök, miután esdeklései hatásta-

---

[1]) Az országgyűlés, április 2-án bemutatott harmadik föliratának egykoru példánya a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében. L. **Irományok. X.** szám.

[2]) Az április 3-iki királyi leirat egykoru másolata ugyanott. L. **Irományok. XI.** szám.

lanul hangzottak el, fenyegetőzni kezdett, hogy a király erőhatalommal fogja a rendeket kényszeriteni akaratának tesjesitésére. Végre reá állottak ugyan, hogy Althan Kristóf a magyar mágnások sorába felvétessék, de ezen kitüntetést nem akarták testvéreire is kiterjeszteni; csak az april 4-én tartott elegyes ülésen sikerült a helytartónak és a főrendeknek, mind a három testvér honfiusítását kivinni. Mire mindhárman megjelentek az ülésben, és letették az esküt. [1])

Kevesbbé voltak sikeresek a főrendek erőfeszítései, hogy a király többi kivánatainak teljesítését eszközöljék ki.

Ugyanis a *negyedik föliratt* az előbbieknek viszhangja volt. Midőn ezt április 5-én a királynak bemutatták, a helytartó élőszóval tüzetesen indokolta több pontját, különösen azon határozatukat, a mely szerint az ingyen munkák felosztását az országgyűlés részére vették igénybe. [2])

A király, a várlakban tartotta vissza a rendeket, míg válaszirata elkészült, [3]) a mely szintén korábbi nyilatkozatainak ismétlésére szorítkozott. [4])

Az országgyűlési tárgyalások további folyamáról nem birunk részletes tudósításokat. Úgy látszik a föliratok és leira-

---

[1]) Az *eperjesi* követek naplója, és a *bányavárosok* követeinek zár-jelentése.

[2]) A föliratt egykorú példánya az Akadémia kéziratgyüjteményében. — L. **Irományok.** XII. szám.

[3]) Az eperjesi követek naplója ezen nap eseményeinek elbeszélésével ér véget. »5-a Aprilis. Apud Locumtenentem publice articuli rursus perlecti sunt, et paucis quibusdam mutatis, singuli sese in diversoria receperunt sua, tandem dum ab Istwanffy elegantius iidem describerentur. Tandem circa horam nonam matutinam, cum maxima Magnatum frequentia, et iis qui adhuc reliqui erant Comitatus (plerique enim eorundem nuncii, quod in longum Comitia extracta erant, discesserunt) in arcem ad suam Maiestatem, articulos postremo exhibituri, ascenderunt; ubi demum usque ad quartam pomeridianam impransi et jejuni, donec ad articulos omnes responsum esset, detenti sunt. Et post eorundem praelectionem finis illi congressui impositus est. Non aderat autem illi coetui, in arce congregato, turbator ille, et veluti fax omnium dissidiorum Megery rufus, praemonitus ab aliquo amico haud dubie, ne poenas graves justasque lueret impudentium sermonum, quos in Imperatorem in aula Locumtenentis effutiverat.«

[4]) A királyi leirat egykorú másolata az Akadémia kéziratgyüjteményben. — L. **Irományok.** XIII. szám.

tok váltása helyett, közvetlenül, személyes érintkezés útján sikerült végre az ellentétek kiegyenlítése.

A király, többi között, felhagyott annak sürgetésével, hogy az ingyen munkák felosztása reá bizassék. Mire, hosszas tanácskozás után, a hadi tanácsosok közreműködésével, [1]) részletes megállapodás történt az iránt, mely várakra, mely megyék jobbágyainak ingyenmunkája fordíttassék. Egyúttal számos intézkedés történt az ingyenmunkák kezelése és megváltása tárgyában.

Ellenben több oly kérdés, a melynek elintézése nem mutatkozott sürgetően szükségesnek, függőben hagyatott.

A közmegegyezéssel elfogadott végzéseket a rendek április 11-én mutatták be a királynak. Ez búcsút vett tőlök. Kezet szorított azokkal, a kik távozni készültek. Azokat pedig, kiknek magánügyeik még nem voltak elintézve, biztosította, hogy mindaddig el nem hagyja Pozsony városát, míg minden ügyet letárgyalt. [2])

Az országgyűlés törvényczikkeit két nappal utóbb látta el megerősítésével. [3])

---

[1]) Ezt a XXVII. törvényczikk említi.

[2]) A *bányavárosok* követei április 17-iki jelentésökben írják, hogy: »den vergangenen freitag id est den 11. tag aprilis, in beysein der gantzen Landtschafft, wie sie sich mit der Kayserlichen Mayestät der Landtags Artickl halben gantz und gar verglichen hat«, adták be a bányavárosok újabb kérvényét. »Und datzumal — folytatják — die K. M. einen jeden, so seinen Bescheidt hat, die Hand geboten und einwilligt heim zuziehen. . . . Ire M. sich erboten hat ehe nicht von Pressburgh zu verrücken bisz ein jeder seinen Bescheidt bekumme.«

[3]) A törvénykönyv egykorú példánya az udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** XIV. szám.

ORSZÁGGYŰLÉSI IROMÁNYOK ÉS TÖRVÉNYEK.

I.

1577. Szeptember 2.

Királyi meghivó levél a pozsonyi országgyülésre.

Rudolphus secundus, Dei gratia, electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis etc.

Egregii et Nobiles, fideles Nobis dilecti. Postquam, Deo optimo maximo ita disponente, Sacratissimus et Excellentissimus Princeps et Dominus Maximilianus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc., Dominus et genitor Noster colendissimus felicis memoriae, ex hac vita in illam feliciorem migrauit, Nobis, qui ex diuina benignitate ei successimus, post peractas solenni more, eius exequias, nihil prius ac potius fuit, quam sedulo inuigilare, et incumbere iis, quae ad publicam fidelium subditorum Nostrorum salutem et permansionem pertinuerunt. Et quo magis istiusmodi cura et sollicitudine Regnum Nostrum Hungariae indigere perspeximus, eo maiori studio conati sumus, recta in hanc urbem Nostram Viennam primo quoque tempore reuerti, et fidelium nostrorum Hungarorum curam ex propinquo gerere. Verumtamen Nos, tam in sacro Romano Imperio, quam Regno nostro Bohemiae et annexis ei Prouinciis, sic efflagitantibus reipublicae christianae negotiis, aliquandiu morari oportuit, quibus, ex Dei auxilio ubique dispositis, id quod in summis votis habebamus, huc reuersi sumus, atque hic, considerato praesenti Regni Nostri

Hungariae statu, multis et praecipuis de causis, generalem Conuentum, Statibus et Ordinibus eiusdem Regni Nostri Hungariae, duximus promulgandum, illumquae ad decimum sextum diem proxime futuri mensis Octobris, in festo scilicet beati Galli Confessoris, in Ciuitate nostra Posoniensi, rite celebrandum, cui Nos quoque, Deo volente, personaliter interesse proposuimus. Quapropter Fidelitati Vestrae, harum serie, firmiter committimus et mandamus, ut ad diem praenominatum, vestros nuncios, cum pleno mandato et authoritate, ad dictam Civitatem Nostram Posoniensem, expedire debeatis, qui in tempore adesse, atque inter caeteros fideles Regnicolas Nostros, omnia ea, quae saluti et permansioni publicae accomoda visa fuerint, in medium proponere, et consulere, et Nobiscum una finire et concludere possint. Secus, sub poena in Decreto expressa, non facturi. Datum Viennae, secunda die mensis Decembris. Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

Rudolphus.

Nicolaus Istuanffy.

Kivül: Egregiis et Nobilibus Vice Comiti, Judicibus ac Uniuersitati Nobilium Comitatus Scepusiensis, etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Szepesmegye lévéltárában.)

II.

1577. Október 3.

Királyi leirat, mely az országgyülésnek október 16-ra kitüzött megnyitását november 15-re halasztja.

Rudolphus secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis etc.

Prudentes et Circumspecti, fideles Nobis dilecti. Constitueramus, ad decimum sextum diem praesentis mensis Octobris, generalem Dietam Posonii, cum Statibus et Ordinibus Regni Nostri Hungariae, celebrare, eamque iam antea peculiaribus litteris Nostris promulgaueramus, sicuti id ex litteris Nostris, nuper ad vos datis, intelligere potuistis. Sed tum ob

pestilentiam, nunc Posonii non parum saevientem, tum ob alias praecipuas grauesque causas, eam ad decimum quintum diem proxime venturi mensis Nouembris, hoc est ad festum sancti Leopoldi, duximus prorogandam et differendam. Committimus itaque Fidelitati Vestrae ut ad decimum quintum diem futuri mensis Nouembris, homines vestros, cum pleno mandato, Posonium expediatis, qui de rebus, ad permansionem communem pertinentibus, isthic Nobiscum et cum caeteris Regnicolis una tractare et concludere debeant atque teneantur. Secus, sub poena Decreti, non facturi. Datum Viennae, tertia die mensis Octobris, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

Rudolphus.

Nicolaus Istuanffy.

Kivül: Prudentibus ac Circumspectis Judici, Magistro Civium, Juratis, caeterisque Civibus Civitatis Nostrae Posoniensis, fidelibus Nobis dilectis.

(Eredetije Pozsony sz. k. város levéltárában.)

III.

1577. Október 28.

Királyi leirat, mely az 1577. november 15-ikére összehívott országgyülés megnyitását deczember 1-re halasztja.

Rudolphus secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis etc.

Prudentes et Circumspecti, fideles Nobis dilecti. Etsi antea clementer vobis perscripserimus, Dietam generalem a decimo sexto Octobris in quintum decimum diem mensis Novembris proxime venturi, Nos grauibus de causis prorogasse; verum iterum, non sine animi Nostri molestia, eundem ipsum terminum, gravibus de causis atque arduis, praesertim ob pestis atrocitatem, quae et Posonii, nondum bene purgato aere, et in circumadiacentibus locis adhuc saeuire dicitur, ad calendas Decembris, diem videlicet primum eiusdem mensis Decembris, proxime venturi, prorogare cogimur. Fidelitati igitur Vestrae benigne committimus et mandamus, ut idoneos

nuncios e medio vestri mature deligere, et ad praescriptum primum diem proxime venturi mensis Decembris, cum plena authoritate, ad tractandum et concludendum Nobiscum et caeteris Regnicolis, de rebus ad communem salutem et permansionem spectantibus, in medium eorundem Regnicolarum mittere et expedire debeatis et teneamini. Secus, sub poena Decreti, non facturi. Datum in Ciuitate Nostra Viennae, vigesima octava die mensis Octobris, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

Rudolphus.

Agriensis.

(A Pozsony sz. k. városhoz intézett példány e város levéltárában.)

IV.

1577. November 6.

Királyi leirat, mely az 1577. deczember 1-re elhalasztott országgyűlés megnyitását 1578. február 1 re tűzi ki.

Rudolphus secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis etc.

Prudentes et Circumspecti, fideles Nobis dilecti. Ex literis Nostris, ad vos datis, intelligere potuistis, quas ob causas Dietam generalem, Statibus et Ordinibus Regni Nostri Hungariae indictam, ad primum diem proxime futuri mensis Decembris distulerimus. Et quoniam pestilentia ipsa, in Ciuitate Nostra Posoniensi, in qua Dieta celebrari debet, nondum remisit, atque aliae etiam causae graues et arduae sint, quae celebrationem ipsius Dietae in alium rursus terminum differri cogant; propterea eam ad primum diem proxime venturi mensis Februarii differendam, et Posonii celebrandam decreuimus. Itaque Fidelitati Vestrae, harum serie, firmiter, sub poena Decreti, committimus et mandamus, ut ad dictum primum diem Februarii, homines vestros, cum pleno mandato, Posonium, ad generalem Dietam expediatis, qui de re publica et communi permansione, Nobiscum una, deliberare et concludere possint, hortantes vos benigne, ut eiusmodi necessariam dilatione; aequo animo feratis. Secus non facturi. Da-

tum Viennae, sexta die mensis Novembris, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

Rudolphus.

Nicolaus Istuánffy.

(A Pozsony sz. k. városhoz intézett példány, e város levéltárában.)

V.

1578. Február 28.

Rudolf király országgyűlési propositiója.

Quemadmodum sacra Caesarea ac Hungariae et Bohemiae Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, mox ab eo tempore, quo primum huius sui inclyti Hungariae Regni diadema suscepit, nihil magis curae habuit, quam ut eiusdem sui Regni calamitates et aerumnae, ut quae Maiestati suae quotidie ob oculos versarentur, aliqua ratione sublevari, resque Hungaricae in meliorem statum reduci possent. Ita Caesarea Regiaque Maiestas sua cum nuper Deo Optimo Maximo visum esset, Maiestatis suae dominum genitorem colendissimum, serenissimum et potentissimum principem et Dominum Dominum Maximilianum Romanorum imperatorem ac Hungariae et Bohemiae regem, ex hac humana et fragili vita in caelestem patriam ac sempiternam gloriam euocare, animi sui cogitationes consiliaque omnia eo praecipue intendit, quo memorati inclyti sui Hungariae Regni necessitatibus subuenire atque prospicere, adeoque se quamprimum in medium fidelium suorum regnicolarum conferre, ac de his quae ad communem patriae salutem et priuatam singulorum ciuium utilitatem pertinerent, praesens deliberare posset. Ac proinde Maiestati eius, quae sua est de eiusdem afflictissimi regni salute paterna cura et sollicitudo, nihil in hoc suae Caesareae et Regiae gubernationis initio grauius molestiusque accidit, quam quod Maiestatem eius, quae omnium primum suum istud regnum inuisere maxime desiderabat, alio vocari videret. Verum, quia absentiae suae rationes ad ipsius praecipue Hungariae Regni, ut cuius conseruatio atque defensio aliorum etiam regnorum et dominiorum suorum haereditariorum subsidia omnino requirit, incolumitatem pertinere animaduertit, eo, quod de huiusmodi sub-

sidiis conferendis cum eorundem regnorum et dominiorum suorum Ordinibus et Statibus necessario agendum esset. Idcirco suum istud desiderium necessitati postponendum, ac non modo Bohemiae regnum, verum etiam cum ab annexis eidem prouinciis, Morauia, Silesia et Lusatia ante susceptum homagium parum sibi hac in parte polliceri posset, illas quoque sibi ante omnia adeundas esse existimauit. Idque tanto libentius fecit, quod peractis iis, quae cum illis tractanda essent, tanto diutius regno suo Hungariae se adfuturum speraret. Cumque demum et quidem multo, quam Maiestas sua sperarat, et sibi proposuerat tardius, Viennam rediisset, nihil prius habuit, quam ut, indicto eiusdem Regni sui Hungariae conuentu, cum fidelibus suis Ordinibus et Statibus, iis de rebus, quae ad regni istius reliquias tuendas defendendasque opportuna essent, quanto citius deliberare et statuere posset. Interim vero, dum dies assignatus adesset, nihil praetermisit Maiestas sua, quod ad hunc eundem scopum pertinere iudicauit. Quibus autem de causis conuentum illum aliquoties ac in praesens hoc tempus prorogare necesse fuerit, fideles regnicolae ex Maiestatis suae literis prorogatoriis, hac de re ad ipsos emanatis, intellexerunt. Ideoque Maiestas sua easdem hoc loci denuo commemorare superuacaneum censet. Sed quod ad rem praesentem attinet, ab iisdem fidelibus suis regnicolis dominis praelatis, magnatibus, baronibus, nobilibus, caeterisque Ordinibus et Statibus, quod tam obsequenter comparuerint, benigno gratoque animo accipit.

Quod igitur nunc ad ea, quae in hoc publico conuentu deliberanda tractandaque erunt, deueniatur, Caesarea Regiaque Maiestas fidelibus Ordinibus et Statibus plus satis constare existimat, quanto in discrimine huius sui Regni limites constituti sint, ac quo pacto hostis, nulla renouatae pacis seu induciarum ratione habita, Maiestatis suae ac fidelium regnicolarum arces et castella partim vi occupare, partim dolo intercipere, sique pedem suum longius proferre satagat.

Et quamuis praelibatus Maiestatis suae dominus genitor obseruandissimus, diuus imperator Maximilianus, in eam maxime curam incubuerit, adeoque rationes et vias ad hoc opportunas inierit, ut hostili potentiae indies fere invalescenti ob-

uiam iri, ac inclytum istud regnum, unacum caeteris prouinciis eidem adiacentibus, ab huiusmodi quotidiana inuasione, depopulatione ac, quem inde haud intempestiue timendum esse prospiceret, totali interitu vindicari posset; atque in eum finem Maiestas sua omnes aerarii sui prouentus, ac quidquid ex aliorum quoque regnorum et dominiorum, ipsiusque sacri imperii subsidiis colligere potuit, huc impenderit. Nihilominus tamen cum id omne, immensis illis sumptibus, qui Maiestati eius pro afflictissimi sui Hungariae regni defensione sustinendi fuerunt, minime sufficeret, equidem coacta fuit ingens aes alienum contrahere. Quod denique immature ac tum Maiestati suae, tum bonis omnibus merito acerbissimo eiusdem domini genitoris sui obitu, in Caesaream regiamque eius Maiestatem deuolutum est, adeoque tam ab usuras, quae huiusmodi debitorum, necdum solutorum ratione praestandae sunt, quam alias, quibus Maiestas sua oneratur, multiplices expensas et erogationes quotidie grauius efficitur. Ita quidem, ut eiusdem aeris alieni dissoluendi ratio, Maiestati suae sine regnorum et dominiorum suorum ope atque subsidiis, et iis quidem non exiguis, difficillima futura sit.

Quae cum ita se habeant, Maiestati quidem suae plus satis causae esset, tum ad necessariam limitum defensionem et securitatem, tum etiam debitorum illorum solutionem amplum aliquod subsidium postulandi. Nam cum Hungari hosti ac periculo proximi sint, utique non immerito id studere debent, ut suo exemplo aliorum etiam Maiestatis suae regnorum et prouinciarum ac ipsius sacri imperii Ordines et Status, (quos in proxime praeteritis comitiis non contemnenda subsidia decreuisse, fideles regnicolae non ignorant) ad conferenda inposterum etiam, pro ipsorum tuitione et securitate, auxilia tanto alacriores reddantur, atque Maiestas eius fidelibus suis regnicolis ob dignos respectus hoc tempore benigne parcere, neque tale quid ab ipsis petere decreuit, quod ipsorum facultates excedere videri possit.

Cum igitur decreta superiori anno septuagesimo sexto biennalis contributio, ad festum diui Michaelis proxime praeteritum expirarit, Caesarea regiaque Maiestas benigne postulat, ut inchoando ab eodem diui Michaelis festo, subsidium

illud siue contributio ad trium annorum spatium prorogetur. Ita nimirum ut de singulis portis terni quotannis floreni Hungarici, duobus terminis, Georgii et Michaelis videlicet, hoc praesenti anno ad festum Georgii proxime venturum florenus unus cum dimidio, et ad festum Michaelis eodem anno tantundem numeretur.

Et quia subsidia ista ad publicam Regni ac patriae defensionem destinata non modo non diminui, verum etiam tanto magis promoueri debent, quo unicuique sua ipsius salus et incolumitas charior est, adeoque ab eiusmodi contributione haud quisquam, palam vel occulte, quacunque ratione vel arte, eximendus est. Idcirco Caesarea regiaque Maiestas fideles Ordines et Status benigne hortatur, ut pernitiosam illam portarum in medias, tertiarias et quartarias diuisionem, non ita pridem magna cum dicae diminutione, summoque fisci detrimento, introductam, publica constitutione tollant, certa in transgressores poena sancita. Quo sic quilibet subditus, siue tertiariae, siue quartariae sessionis, dummodo decem florenos in bonis habeat, ac ex quantacumque agricultura familiam suam alat, integram dicam absque ulla exceptione soluere teneatur. Ea tamen ratione, ut (quod ipsa aequitas suadet, ac aliis in prouinciis fieri consueuit) ii, qui ditiores sunt, pauperiores subleuent.

Cumque alias nouam connumerationem, per dicatores et adiunctas eis personas, in singulis comitatibus institui necesse sit, caesarea Regiaque Maiestas iisdem, dicae quoque inter diuites et pauperes distribuendae, curam commodissime demandari posse existimat. Ita ut post factam singulis in locis connumerationem, mox ibidem definiant, quantum cuique subdito ex eius loci dica praestandum sit, ac si quis forte se grauatum putet, in sede comitatus fiat rectificatio; portarum autem rectificationes, ut quibus dicae prouentus plurimum diminiuntur, prorsus aboleantur.

Ab inquilinis autem, qui domos et agros extirpatitios habent, florenus unus, illis vero, qui in alienis domibus habitant et victum sibi ex diurno labore quaerunt, dimidius florenus, dicae, siue subsidii nomine, exigatur.

Caeterum cum publica status ab omnibus aeque iuuanda, ac iniquum plane, longeque indignissimum sit, Hungaros,

qui veri et naturales regni possessores sunt, dicam soluere, Ruthenos vero ac Valachos, attamen non minus quam Hungari in regno negotiantes, ac de eiusdem fructibus viuentes, melioris conditionis et quasi in despectum Hungaricae gentis, liberos et exemptos esse. Idcirco caesarea regiaque Maiestas, non minus quam antehac, praelibatus Maiestatis suae genitor, diuus quondam imperator Maximilianus, statuendum censet, ut iidem Rutheni et Valachi, molitores item et libertini, sic etiam artifices, qui ultra valorem decem florenorum habent, nec non iudaei et carbonarii, siue in propriis domibus siue in syluis et montibus habitantes, pecora alant, integram dicam soluere teneantur.

Sic etiam sanciendum erit, quod exemptiones veteres, quae ad pacatiora usque tempora generaliter prioribus constitutionibus sunt sublatae, nemini suffragari debeant, quin dicam pro praesenti regni necessitate soluat; si qui tamen noua habeant exemptionis priuilegia, ea camerae Hungaricae producant, arbitrio Maiestatis suae discutienda.

Propositum quoque fuit antehac fidelibus ordinibus et statibus, ut cum antiquitus obseruatum fuerit, ut dicatores a regibus Hungariae ac eorundem camera eligerentur, conducerenturque ii, qui idonei sufficientesque visi essent, postmodum vero, ac non ita multos ante annos, introductum sit, ut in singulis comitatibus nonnisi ii, qui in eisdem bona habent possessionaria, admittantur; non raro autem eueniat, ut si qui tales in comitatu reperiantur, illi tamen, cum alios extra comitatum eligi haud posse sciant, huiusmodi officium vel recusent, vel ut rogati videantur illud acceptare differant, atque inde istud sequatur incommodi, ut connumeratio tardius peragatur, et per conequens ipsius quoque dicae exactio minus tempestiue, quam expediat, ac pro regni defensione necessitas postulet, fieri possit. Vel denique Maiestatis suae camerae eos, qui se ultro ad hocce munus offerunt, aut ab ipso comitatu seu vicecomite nominantur, tametsi forte non usque adeo idonei sint, eligere cogantur. Cum igitur Caesarea regiaque Maiestas hoc quoque loci publico bono et utilitati consultum cupiat, Maiestati autem suae alioqui per totum hoc regnum libera officiales, praesertim eos, qui a Maiestatis suae cameris

dependent, pro suo arbitrio, constituendi potestas sit, idcirco etiamnum generali edicto perpetuo duraturo statuendum censet, quod deinceps Maiestati suae, tanquam regi Hungariae, liberum esse debeat, dicatores pro suo arbitrio eligere et constituere, etiamsi in comitatibus illis, ad quos expedientur, nulla bona possideant; dummodo tamen nobiles sint, bonaque possessionaria in regno habeant, et ad huiusmodi munus idonei et sufficientes reperti fuerint.

Et quo in huiusmodi dicae exactione tanto minor fraudi locus sit, sed debita seruetur aequalitas, caesarea regiaque Maiestas postulat, ut nobiles, dicatoribus ex singulis comitatibus adiungendi, iuramento astringantur, in connumeratione portarum nihil se in cuiusque fauorem vel gratiam acturos esse. Quodsi insuper absoluta Dieta, illico in singulis comitatibus sedis nobilium congregatio per vicecomites publicetur ac statim e prima sede dicatores ad connumerationem portarum emittantur, ac subsidii decreti exactio publicetur, literaeque mulctae, quas byrsagionales vocant, vicecomiti per uniuersitatem nobilium expediantur; eo pacto, ut nisi peracta connumeratione intra decimum quintum diem, ipsa dica de bonis singulorum manibus dicatorum fuerit administrata, vicecomes ad puniendam eiusmodi contumaciam, tum contra negligentes illos, tum etiam dominos terrestres, qui collectam a subditis suis dicam retinere, vel eosdem sub praetextu quod ipsorum domestici sint, a dicae praestatione eximere ausi fuerint, tanquam fisci regii defraudatores, de facto exire, et per consuetas mulctas seu byrsagia debitae dicae exactionem curare teneatur.

Insuper cum saepe numero vicecomites et iudices nobilium, partes officii sui obaudientes, licet mandatis caesareae regiaeque Maiestatis suae, ac eiusdem camerae Hungaricae literis serio et frequenter requisiti, in administratione dicae nimis tarde et negligenter procedere soliti sint, hincque fiat ut tot tantaeque restantiae accumulentur; Maiestas sua caesarea regiaque huic quoque opportunum remedium adhibendum ac statuendum censet, quod in eiusmodi negligentes officiales, vicecomites et iudices nobilium, per capitaneos Maiestatis suae ani

maduertere ac huiusmodi dicam et restantias armata manu exigere liceat.

Relatum est praeterea caesareae regiaeque Maiestati, plerosque vicecomites et iudices nobilium, consuetis suis salariis non contentos, dicam quoque de bonis suis soluendam, pro se ipsis percipere, atque ab eorum vicegerentibus idem fieri. Quapropter caesarea regiaque Maiestas sub grauissima poena interdicendum existimat, ne deinceps vicecomites, iudices nobilium et eorum vicegerentes, inscio ac inuito dicatore a colonis suis quicquam de subsidiis leuare praesumant, sed solitis suis salariis contenti sint.

Cessante autem dica, lucrum camerae, idque non per portas, sed fumos, videlicet de singulo fumo denarios viginti quinque praestari, Maiestas sua benigne postulat.

Aequitati quoque consentaneum iudicat, ut cum nobiles unius sessionis, aeque ac alii huius regni nobiles, variis praerogatiuis uti soleant, ut eiusmodi nobiles equis et armis instructi esse, ac tempore generalis insurrectionis vel expeditionis ipsi etiam in bellum proficisci iubeantur.

Compertum est hactenus in causis fiscalibus, ad protrahendum Maiestatis suae iura, lente admodum procedi. Quoniam vero causae illae prae caeteris priuilegiatae sunt, caesarea regiaque Maiestas sua decerni postulat, ut eaedem causae, extra aliarum seriem, de simplici et plano, absque processu aliquo ordinario, ventilentur et decidantur. Quo sic Maiestas eius tanquam rex Hungariae, tanto maturius ius suum regium vendicare, eoque frui et potiri possit; praecisis quibuscunque ambagibus minus necessariis.

Praeterea fideles regni ordines et status satis intelligunt, quantum in locorum finitimorum fortificatione, ut in qua non postrema eiusdem regni reliquias contra vim tam praepotentis hostis tuendi defendendique ratio consistit, positum sit; ac quantopere necessitas postulet, munitiones nonnulis in locis coeptas, quanto citius ad finem deduci. Quam ob rem superuacaneum existimat, ea de re plura hoc loci commemorare; cum et ipsis fidelibus suis regnicolis notissima sint, et a praelibato diuo genitore suo, imperatore Maximiliano, toties ea, quae huc pertinent, illis in mentem vocata fuerint, ipsaque

adeo res loquatur. Quoniam vero huiusmodi munitiones sine colonorum operis siue laboribus gratuitis perfici nequeunt, atque insuper operae, quae aliquot nouissimis Dietis decreta fuerunt, ad tot fortificationes perficiendas minus sufficiunt; Caesarea Regiaque Maiestas sua clementer postulat, ut fideles Status et Ordines, suae securitatis et defensionis condignam hoc loci rationem habere, ac duodecim dierum operis, superioribus aliquot conciliis decretis, alios duodecim dies addere, sicque ab eo die, quo constitutus proxime huiusmodi operis terminus expirauit, viginti quatuor dierum operas, siue labores gratuitos, de singulis portis, atque insuper de quibusquam denis portis currum unum, ad totidem dies decernere velint; huiusmodi operarum distributione Caesareae Regiaeque Maiestatis suae arbitrio relicta. Ita, quod nemini post hoc liberum maneat vel ipsas operas manuales vel currules praestare, vel earum loco pecuniam repraesentare, sed id ipsum quoque, utrum scilicet ipsas operas vel earum praetium malit, in Caesareae ac Regiae Maiestatis suae voluntate et iudicio positum sit. Idque hanc potissimum ob causam, quod nonnulla loca existant, praesertim vero Canisia, ubi manuales currulesque operae, etiamsi pecunia in promptu sit, habere nequeunt, quibus tamen Maiestas sua (dummodo confiniorum securitati prospectum esse, neque ultro hostium potestati omnia relinquere velit) carere nullo modo potest.

Praeterea, cum in continui interteutione magni appareant defectus, ea praecipue de causa, quod milites plerumque pro stipendiis suis accipiendis ad dominos suos proficisci, sicque multorum milliarium iter suscipere, ac deinde ibidem ultra mensem quandoque commorari cogantur; Caesarea Regiaque Maiestas statuendum censet, ut quo continui illi milites in stationibus suis permanere possint, per dominos, a quibus illi interteneri debent, singulis angariis pecunia, huiusmodi stipendiorum ratione ipsis debita, ad sua loca mittatur. Quod si domini militum facere neglexerint, duplum mittere teneantur. Executor autem huius statuti sit supremus cuiusque loci capitaneus. Comites enim et vicecomites comitatum offendere nolentes, eiusmodi executiones facile negligent.

Quo in loco articulum decimum quartum secundae Die-

tae Nouisoliensis anno 1543. celebratae, non modo specificandum, verum etiam melius declarandum, ac iuxta eundem statuendum censet Maiestas sua, quod domini praelati et personae ecclesiasticae, ratione decimarum suarum equites continuos alere debeant, nimirum de singulis centum florenis, si non plures, adminus unum equitem.

Et quia nonnulli allegare solent, quod numerus portarum in ipsorum bonis diminutus sit, atque hoc praetextu mox minorem militum continuorum numerum alunt, publico decreto cauendum erit, ne quid tale posthac cuiquam liceat, vel permittatur, antequam noua portarum fiat connumeratio.

Ut autem huiusmodi continui equites, siue pedites absque defectu interteneantur, vicecomes in singulis comitatibus, post peractam portarum connumerationem, supremo capitaneo purum et liquidum registrum dare debebit, qui numerus ex comitatu suo ab omnibus Statibus et Ordinibus, tam ratione bonorum, quam decimarum intertenendus sit; idque sub amissione officii.

Caeterum, cum misera plebs aliis etiam multis pensionibus et exactionibus grauetur, dignum inprimis, pium quoque et Deo gratum fore censet Maiestas sua, quod publica sanciatur constitutione, equites continuos ex propriis cuiusque prouentibus alendos, neque a miseris colonis ad eorum intertentionem quidquam exigendum esse, ne fusis ob nimias exactiones a misera plebe ad Deum querelis, ira diuina magis prouocetur.

Quod si vero aliqui huiusmodi gentes continuas expedire ac tenere recusarent, aut negligerent, tunc iuxta Dietae, anno quinquagesimo quinto habitae constitutionem, per vicecomites bona illorum occupentur, occupataque tam diu teneantur, donec duplum eius, quod neglectum fuerit, ab eis praestetur. Attamen nihilominus ad alendas in posterum eiusmodi gentes compellantur. Et si vicecomites id facere neglexerint, per supremum cuiusque loci capitaneum inobedientes illi, modo iam dicto, puniantur. Qui capitaneus eo etiam casu, quo forte aliquis inobediens, ob talem occupationem contra vicecomitem insurgeret, ipsi vicecomiti, iuxta eiusdem Dietae constitutionem, assistat.

Distributio vero continui Maiestatis suae arbitrio merito relinquitur, continuos illos milites ad ea loca et confinia destinaturae, quae iisdem maximae indigere iudicauerit. Porro cum priorum Dietarum constitutionibus multi quidem de generali insurrectione comprachensi sint articuli, attamen ut plurimum diuersi, ac inter se discrepantes, Caesarea Regiaque Maiestas eosdem hac ratione in ordinem et ad concordiam reducendos existimat, ut fideles regnicolae de singulis decem portis unum equitem et unum peditem, iuxta articulos Dietarum Tyrnauiae anno 1545. ac Posonii anno 1556. celebratarum alere atque intertenere debeant. Hocque ea consideratione, quod generalis eiusmodi expeditio, cui Maiestas Caesarea Regiaque, vel unus ex Maiestatis suae fratribus, praesertim vero serenissimus princeps et dominus dominus Ernestus archidux Austriae, ut cui Maiestas sua Hungariae confiniorum administrationem concredidit, vel etiam serenissimus princeps et dominus dominus Carolus archidux Austriae, Maiestatis suae patruus charissimus, qui (uti inferius plura de utroque dicentur) Croatiae et Sclauoniae confiniorum curam in se suscepit, tanquam Maiestatis suae Caesareae Regiaeque in rebus bellicis vicegerentes, ac supremi exercituum duces, personaliter intersit, minus frequenter contingere soleat. Ideoque quo rarius ea sit, tanto maioribus viribus fideles regnicolas, ad sui ac coniugum, liberorum ac patriae defensionem, insurgere dignum sit.

Ad haec in usum reuocandus erit articulus Dietae Posoniensis anni 1552. quo sancitum fuit, quod domini praelati, capitula et aliae personae ecclesiasticae, ratione decimarum suarum, de singulis centum florenis duos equites intertenere deberent. Nam cum illi suas decimas, non modo ex locis securioribus, sed iis etiam quae Turcis subiecta sunt, integre et absque defectu percipiant, quin et earum praetium quotannis fere adaugeant; utique haud tollerandum videtur, quod articulus ille, salubri consilio ac pro publico patriae bono sancitus, prorsus in desuetudinem abeat.

Capitulares item, ratione personarum et capitum suorum, singuli unum equitem bene instructum, ultra eos equites quos ratione decimarum et bonorum suorum tenere debebunt, in

expeditionem mittant, iuxta memoratae Dietae Tyrnauiensis anno 1545. habitae articulos.

Nobiles vero unius sessionis, de singulis tribus curiis, unum equitem bene instructum mittant, iuxta constitutiones anni 1556.

Cum vero expeditiones particulares frequentius eueniant, neque Caesarea Regiaque Maiestas, ad subitaneos eiusmodi rumores et casus auertendos, tam cito externa auxilia submittere possit; idcirco, communis patriae tuendae et defendendae causa, tanto magis diligentiusque aduigilandum, ac promptius alacriusque insurgendum erit. Quapropter Maiestas sua in usum reuocandum censet articulum Dietae Nouisoliensis anni 1543., in quo sancitum fuit, quod, ad requisitionem supremorum capitaneorum, nobiles viritim insurgere, ac de singulis decem colonis unum equitem bene instructum, peditemque unum secum adducere debeant; eodem modo, quo supra de generali expeditione, quae minus crebro quam particularis contingit, dictum est. Quod si etiam grauior aliqua necessitas ingruat, colonos ad arma leuare teneantur.

Domini praelati et barones, ratione propriarum personarum, idoneos homines, et suis personis competentes mittere, atque insuper de bonis suis, instar nobilium, milites expedire, urgenteque necessitate, colonos quoque suos ad arma leuare teneantur.

Sic etiam domini praelati et capitulares, ratione decimarum suarum et pro personis ac capitibus suis eadem praestent, quae supra de generali expeditione dicta sunt. Nobiles vero unius sessionis, in particulari expeditione, de singulis quinque curiis integris unum equitem mittant.

Statuendum quoque erit, ut qui ad insurrectionem particularem vel generalem comparere tenentur, ex castris sine licentia non discedant, sed quamdiu hostis in campo fuit, et supremum capitaneum in castris manere opus sit, ipsi quoque maneant; poena eadem, quae non comparentibus irroganda est, in eos, qui castra ante tempus deseruerint, constituta.

De hisce autem gentibus pars articuli quarti Dietae Soproniensis anno 1553. habitae, uberius declarandas esse videtur. Ita nimirum, quod vicecomites comitatuum, post connu-

merationem dicae regiae per portas fieri solitam, numerum equitum supputent, quot scilicet equites domini praelati, barones, nobiles, capitulares et alii, tam de bonis, quam personis et decimis in quolibet comitatu tenere debeant. Qua supputatione facta, regestum unum ipsi vicecomites retinere, alterum vero supremo capitaneo dare debeant. Ac denique bis in anno, videlicet Dominica prima post Pasca, et in festo sancti Bartholomei, praesente eodem supremo capitaneo, aut homine suo speciali, gentes huiusmodi lustrare teneantur. Paena autem iis, qui in qualicunque expeditione non comparuerint, statuatur ea, quae est in articulos Dietae Tyrnauiensis, anni 1545. ut nimirum sua Maiestas bona talis absentis, vel milites suo non mittentis, alteri bene seruienti conferat. Praelatorum vero et capitularium beneficia et decimas aliis bene inseruientibus assignet.

Si vicecomites in praemissis negligenter procederent, aut omnino partes officii sui obaudirent, condemnentur, iure mediante, per supremos capitaneos in ducentis florenis et amissione officii, ea ratione, quod supremus capitaneus conuocet viros iurisperitos, et unum aut alterum ex prothonotariis, qui ad requisitionem proficiscantur ac iudicium administrent.

Denique articuli omnes, ultra praemissos, in superioribus Dietis super generali et particulari expeditionem constituti, in suo vigore maneant, tanquam utiles et maxime necessarii.

Insuper omnibus fere superioribus Dietis decretum fuit: spontaneis deditionibus, quae Turcis fieri solent, nullum deinceps locum dandum, quinimo in eos, qui se Turcis subiecerint, grauiter animaduertendum esse. Quoniam vero hactenus experientia docuit, constitutioni isti minime satisfactum, sed posthabitis praelibati diui Maximiliani imperatoris, ac Maiestatis suae nunc imperantis, multoties promulgatis seuerissimis mandatis, non solum plurimos iam ab aliquo tempore pagos, verum etiam nonnullos nobiles hosti se ultro subiicere ausos fuisse, sicque eidem ampliorem in Maiestatis suae ditionem aditum patefecisse, summa sane ac manifesta cum regni huius pernicie; eo quod hac occassione et praetextu ditionis suae terminos in dies latius protendit, ac paulatim sine armis totam fere Hungariam suo iugo subiicit. Quapropter ad conser-

uandas regni huius reliquias, necessitas omnino flagitat, ut eiusmodi deditiones omni seueritate cohibeantur, constituta etiam in eos, qui talia moliuntur, certa grauissimaque poena, absque omni spe veniae seu remissionis eis irroganda.

Quam quidem rem, utpote regno huic omnino perniciosissimam, et nisi idoneo modo prouideatur, ad totalem eiusdem interitum spectantem, cum Maiestas sua ulterius nullo modo dissimulare vel conniuere possit aut velit, fideles ordines et status clementer ac paterno studio hortatur et requirit, ut rem hanc quam maxime cordi habere, et quo iam tandem spontaneārum istarum deditionum finis sit, per publicum decretum, eo, quo dictum est, modo cauere velint.

Quod vero ad illos attinet, qui nulla grauiori necessitate coacti, hosti se hactenus tributarios reddiderunt, cum tamen bona illorum a ditione Turcica longius dissita sint; iis huiusmodi deditionis exceptio, quam praetendere solent, seque hac ratione ad dimidiae saltem dicae, operarum ac aliorum onerum praestationem teneri existimant, nihil suffragetur, sed ea non obstante, integram dicam, operasque siue labores gratuitos, aliaque onera, non secus ac caeteri regnicolae, praestare teneantur; simulque praeteritorum etiam annorum restantiae ab iisdem exigantur, seuerissime eis interdicendo, ne deinceps Turcis ullos census siue tributum soluant. Quod si autem vel hi, vel alii ullum tributum pendere aut hosti se subiicere ausi fuerint, in eos certa poena, utpote de personis ipsorum comprachendendis, vel bonis, eorumue parte fisco applicandis, statuantur. Pollicetur autem caesarea regiaque Maiestas se, tum in limitibus muniendis, aliisque rebus necessariis curandis, tum etiam quoad stipendiorum solutionem statis temporibus (quo ad uspiam fieri possit) militi praestandam, nihil quod ad ipsorum defensionem et securitatem (cui quidem sua etiam ex parte pro virili iuuandae, eosdem fideles ordines haud defuturos esse, Maiestas sua non dubitat) opportunum sit, in se desiderari passuram, sed de iis omni paterna cura et studio prouisuram esse.

Similiter superiorum Dietarum articulis insertae sunt certae constitutiones de haÿdonibus et equitibus liberis, qui cum in ditionem Turcicam praedatum excurrant, atque eo ipso

magnam Turcis invasionibus et violentiis causam praebeant, sancitum siquidem fuit, illos nusquam tollerandos sed condignis poenis afficiendos esse.

Verum et istud saepe antehac fidelibus regnicolis propositum, ostensumque fuit, quod excursiones illae, non tam a liberis haÿdonibus vel equitibus, quam nonnullorum baronum et nobilium hominibus fiant, qui ad hoc proprie ali, magnoque numero in ditionem Turcicam praedatum emitti soleant; praedam vero, si quam forte nanciscantur, ipsi barones et nobiles, a quibus illi sua certa stipendia annua accipiunt, lucrifaciant: unde sequatur, ut tam frequentes ad caesaream regiamque Maiestatem tam ex porta Turcica, quam a bassa Budensi. de Maiestatis suae militum stipendiariorum (quorum nomen illi, cum capiuntur, usurpare non verentur) excursionibus et deprae dationibus, paceque ex Maiestatis suae parte minus sincere seruata, querelae deferantur. Hincque istud praeterea sequitur incommodi, quod hostes irritati, arreptaque inde occasione, tanto crebrius ac maioribus cum copiis, Maiestatis suae ditionem inuadant, eandemque depopulationibus, igne, aliisque plurimis modis infestent; miseros item colonos et subditos in seruitutem abripiant, nullumque subiugationum finem faciant, quin etiam magis arces vi occupare vel dolis intercipere ausint, ac denique omnem culpam in Maiestatis suae militem reiicientes, sua quantumuis atrocia facinora in porta Turcica facilius excusent atque defendant.

Cum igitur nequaquam dignum sit, vel conveniat, ut cum Maiestatis suae milites stipendiarii pacem firmissime seruare cogantur, baronum atque nobilium ministris, vel aliis ad hoc conductis eandem pacem tam temere violare impune liceat; idcirco Caesarea Regiaque Maiestas huic rei, ut quae in maximam regni perniciem vergit, opportunum ac efficax aliquod iam tandem adhiberi cupiens remedium, fideles regni Status et Ordines clementer hortatur et requirit, ut talem rationem inire velint, quibus eiusmodi excursiones, a baronum et nobilium hominibus hactenus fieri solitae, prorsus cessent. Quemadmodum etiam Maiestas eius praefectis et capitaneis suis limitaneis, ne quid tale vel ipsi facere ausint, vel militibus suis permittant, seuerissime interdixit. Contra transgressores autem

ita videtur procedendum, ut si huiusmodi praedones in recenti facinore vel aliter deprachensi fuerint, quod per supremos, vel etiam cuiusque loci capitaneum seu praefectum, in vincula coniecti, coram iudicio militari sistantur, iuxta eiusdem cognitionem et sententiam plectendi. Et in hunc quidem modum, in articulis quoque seu legibus militaribus, ad quarum obseruationem milites Hungari iuramento astringendi sunt, supremis capitaneis executio illa demandetur.

Quod vero ad ipsos barones, nobiles et officiales, aliosue, qui huiusmodi excursores ac praedabundos homines alunt, Caesarea Regiaque Maiestas prioribus decretis inhaerendum censet. Nimirum, ut barones illi, nobiles et alii, per supremos regni aliosue capitaneos seu praefectos Maiestati suae, vel in eiusdem absentia domino locumtenenti denuntientur : coram quibus per directorem causarum, sine longo iuris processu, accusati, eadem, qua praedones emissi, poena plectantur.

Sin autem accidat, ut eiusmodi malefactores et praedones non quidem in recenti facinore deprehendantur, attamen postea in comitatibus comperti fuerint, neque tamen vicecomites illos coram supremis regni aliisque capitaneis vel praefectis, iudicioque militari sistere voluerint, sed ipsos capitaneos et praefectos ad suas congregationes, ubi mitius cum illis agi sciunt, remiserint : Caesarea Regiaque Maiestas fideles Ordines et Status benigne hortatur, ut ad memoratas excursiones tanto magis coërcendas, rem eo dirigere velint, quo vicecomites obstricti sint facinorosos illos dictis supremis regni aliisque capitaneis seu praefectis tradere, ac coram iudicio militari sistere. Atque eo casu, quo vicecomites inobedientes fuerint, idque facere neglexerint, ipsi supremi regni aliique capitanei seu praefecti potestatem habeant, malefactores illos comprehendendi, ac contra eosdem modo supradicto procedendi. In quorum executionem Maiestas sua decreuit in limitibus regni citerioribus duos iudices militares, unum scilicet ad civitates montanas, alterum vero inter Danubium et Drauum, eodem modo, quo iam ab aliquo tempore in superioribus regni partibus fieri consueuit, constituere et intertenere.

Actum praeterea fuit in nouissimis Dietis de mutuis regnicolarum, ut qui exili forte de causa et ob priuatas controuer-

sias arma in inuicem sumere, ac collectis utrinque copiis armata manu alter alterum hostili more inuadere, et cum strage, tam subditorum suorum, quam auxiliariorum crudeliter decertare soleant, conflictibus compescendis. Et quamuis Status et Ordines ad veteres leges et consuetudines se retulerint, ac eo quidem spectare visi sunt, quod iuxta easdem conflictus illi haud prohiberi, sed liberum cuique esse debeat, ut cum per vim sibi aliquid ademptum fuerit, eodem modo illud recuperare sicque se ipsum tueri ac vindicare possit; Caesarea tamen Regiaque Maiestas praetermittere nequit, quin ea quae antea a praelibato domino genitore suo colendissimo ipsis Ordinibus et Statibus hac occasione in mentem vocata fuisse meminit, hoc loci repetat. Etenim is est praesens regni status, ut quod legibus illis ac vetere consuetudine minus forte prohibitum fuit, idipsum non aeque ferat, ac ea tempora, quibus regnum hoc in suo vigore constitutum, meliore pace fruebatur; cum praeter hostis ad omnes occasiones intenti, periculum, hisce difficillimis temporibus haud satis constare queat, quonam repentini ac improuisi isti apparatus spectent.

Quo fit, ut cum antehac nonnulli, etiam praecipuae authoritatis Hungari, haud iniquum iudicauerint, ut tali aliquo tumultu in superioribus regni partibus exorto, Maiestatis suae ibidem supremus capitaneus suam mox authoritatem interponendi, tumultum illum sopiendi, ac partes conflicturas ad ius ordinarium remittendi potestatem habere debeat, caesarea regiaque Maiestas fideles ordines et status clementer monendos duxerit, prout paterno studio hortatur, ut publicae regni quietis et tranquillitatis inuandae studio, eiusmodi generalis constitutionis, non solum in superioribus, sed caeteris etiam regni partibus, obseruandae curam suscipiant: quo sic periculosae illae decertationes et conflictus publico decreto interdicti, posthac per uniuersam Hungariam cessent; data ad hoc supremis cuiusque provinciae val aliis capitaneis, qui proximi erunt, potestate, suam, quotiescunque tale quid accidat, authoritatem protinus interponendi, ipsasque partes adigendi, ut positis armis, iure controversias suas dirimi patiantur.

Meminit quoque caesarea regiaque Maiestas a praeli-

bato divo imperatore Maximiliano, domino genitore suo colendissimo, ordinibus et statibus propositum fuisse, ut, quoad milites, praesertim equites Hungaros, certus modus et aestimatio institueretur, quantum quisque eorum, tempore pascuationis, dum scilicet equos ad gramina deducunt, colono, qui victum subministrat, pro singulis victualium generibus solvere deberet. Ita nimirum ut constitutis ex parte comitatuum certis commissariis seu arbitris, Maiestas sua iisdem aliquos ex militari ordine adiungeret, qui ea de re inter se conferrent ac certam singulis, ad ipsorum victum necessariis et eiusmodi pascuationis tempore equitibus subministrari solitis rebus taxam praefinirent, eum in finem, ut tempore illo elapso ac militibus ad suas stationes revocatis, sciri posset, quantum quisque militum huic vel illi colono deberet: qui si tunc statim solvendo non esset, capitaneus, sub quo stipendia mereretur, facta sibi talis debiti declaratione (quod quidem per schedam penes colonum relictam, in qua debitum illud designatum esset, fieri posse existimatum fuit) militi isti in solutione proxime sequenti id detrahere, ac colono, accepta scheda illa, satisfacere teneretur. Et quamuis nonnullae tunc ab ipsis ordinibus et statibus adductae fuerint rationes, ob quas modum hunc minus proficuum fore, vel saltem haud ita facile in communem usum et consuetudinem introduci posse arbitrati sint; nihilominus tamen caesarea regiaque Maiestas non dubitat, quin si talis ordinatio tunc in effectum fuisset deducta, minus crebrae ab eo tempore ad Maiestatem suam, contra milites illos, praesertim equites Hungaros, querelae delatae fuissent. Ideoque Maiestas sua, iisdem querelis mota, ipsos Status et Ordines etiamnum clementer hortatur, ut de huiusmodi constitutione sancienda, ulterius deliberare atque statuere velint.

Cumque insuper eo deuentum sit, ut nullus fere miles Hungarus, siue eques, siue pedes, in uno aliquo loco, siue praesidio retineri possit, sed quando cuique libet, sine omni licentia, stationem suam deserat, et ad alium capitaneum vel praesidem transeat; id vero omnibus legibus et consuetudinibus militaribus repugnet, ac in magnum locorum finitimorum detrimentum et incommodum vergat, eo quod eorundem praefecti et

capitanei de militum ipsis subiectorum numero nihil certi sibi polliceri queant, ac proinde Caesarea Regiaque Maiestas certos articulos siue leges militares a militibus Hungaris equitibus et peditibus obseruandas, in eum fere modum, qui inter milites Germanos obseruari consueuit, instituere, ac super iisdem iure militari, de quo supra mentio facta est, manutenere decreuit: Caesarea Regiaque Maiestas praetermittere noluit quin fidelibus ordinibus et statibus hanc quoque Maiestatis suae mentem ac institutum, haud alio spectans quam ad ipsorum statuum ac caeterorum regnicolarum, communisque patriae defensionem, benigne declararet, eosdem Status et Ordines clementer requirens, ut publico edicto cauere velint, ne huiusmodi transitionibus ullus deinceps locus detur, neue quisquam eos, qui absque venia et passus literis stationes suas deserunt, suscipiat, vel ullum eis receptaculum praebeat.

Insuper Caesarea Regiaque Maiestas recordatur, iam ante triennium, nonnullos comitatus, praesertim vero eos, qui supremo partium ultra-danubianarum capitaneatui subsunt, eo spectasse, et quidem comitatum Posoniensem expresse se declarasse, quod militem Hungarum istis in confiniis suis propriis sumptibus alere et intertenere vellent, dummodo ipsis dicae praestatio, una cum continuo remitteretur. Qua in parte cum Maiestas sua id fieri cupiat, quod maxime ex regni commodo et utilitate sit; ideirco fideles Ordines et Status clementer hortatur, ut hac quoque de re inter se conferre ac deliberare velint, num talis aliqua ratio iniri possit, ut milites, Hungari in confiniis passim existentes, ex ipsorum Hungariae regnicolarum subsidiis ac contributionibus, inter quas et dica et continuum censetur, ali ac interteneri queant, suaeque Maiestati quid ipsis videatur, et ad quam usque summam eiusmodi expensas ascensuras esse putent, tum etiam quantum singulis in locis ac sub quolibet capitaneo militum numerum alendum censeant, Maiestati suae confidenter aperiant. Quae cominus cum regni sui Hungariae et annexorum dominiorum Ordinibus et Statibus agere decreuit, ut et ipsi certam quaeque prouinciae eorum confiniorum partem, quorum praesidiis alendis Hungaricae contributiones minus suffecerint, intertenendam suscipiant.

Et quia Caesarea Regiaque Maiestas serenissimis principibus archiducibus Carolo et Ernesto, huic quidem Hungariae, illi vero Croatiae et Sclavoniae, uti supra dictum est, confiniorum administrationem concredidit, Maiestas sua id ipsum dictorum regnorum suorum statibus significandum duxit. Eosdem benigne clementerque requirens, ut in his quae ad rem bellicam et confiniorum tuitionem pertinent: eiusmodi sunt exactio, administratio et distributio, tam operarum siue laborum gratuitorum ac pecuniae eorundem loco soluendae, quam continui; victualium item et bombardarum, aliarumque rerum bellicarum vectura, generalis et particularis insurrectio, deditiones colonorum ac aliorum, qui se Turcis tributarios reddunt, et si quae praeterea sunt his similia, post Caesaream Regiamque Maiestatem suam, in praefatos archiduces, videlicet Hungari in serenissimum principem dominum Ernestum, Croatiae vero et Sclauoniae status ac regnicolae in serenissimum principem dominum Carolum respiciant, ac serenitatibus eorum debitam in omnibus obedientiam praestent. In caeteris autem rebus et negotiis ad regni istius gubernium et iustitiae administrationem spectantibus, ad Caesaream Regiamque Maiestatem ac eos, quibus Maiestas sua earum rerum curam demandauerit, recursum suum habeant.

Necessarium quoque erit, ut in hoc praesenti conuentu, de victualibus praesertim ad arcem Canisiensem conuehendis tractetur. Neque enim obscurum est, quantum hactenus incommodi, ob eorundem penuriam, miles perpessus sit, ac quae inde miserorum colonorum secutae sint oppressiones et vexationes. Quibus rebus cum Maiestas sua opportunum adhiberi cupiat remedium, fideles regnicolas clementer hortatur, ut praeter victualia, per Maiestatis suae commissarium ad hoc destinandum, coëmpta vel coëmenda, ipsi etiam regnicolae de praediis et colonis suis bonam huiusmodi victualium quantitatem comparent, et ad loca finitima, quae illis maxime indigebunt, praesertim vero Canisiam, ut quae licet in eiusdem conseruatione plurimum momenti positum sit, prae caeteris summa laborat penuria, conuehi curent. De pretio vero, quo victualia illa militibus subministrari, tum etiam de mercede, per commissarium vecturae ratione soluenda inter se conueni-

ant; ea tamen moderatione huiusmodi aestimationi adhibita, ut miles, qui alioqui exiguum accipit stipendium, haud ultra modum praegrauetur.

Cumque, quod ad Hungariam spectat, priorum Dietarum articulis diuersae tam de victualibus, quam bombardis, aliisque rebus bellicis hostili aliquo periculo ingruente, ac tam generalis, quam particularis expeditionis tempore, ad confinia deducendis conuehendisque constitutiones insertae, neque tamen illae satis expressae sint, sed ad priores constitutiones, quae tamen plerumque vel minus clarae, vel etiam quandoque sibi inuicem contrariae sunt, se referant, Caesarea Regiaque Maiestas benigne postulat, ut fideles Status et Ordines in hoc felici regiae suae gubernationis auspicio, vetere illo more omisso, non ad praecedentes constitutiones se remittere, sed quae hac praesenti Dieta, tam iam dicto, quam aliis quibuscunque articulis agentur et statuentur, claris verbis exprimere ac eiusdem Dietae articulis inserere velint. Quo sic Maiestas sua, ipsique status se iisdem tanto melius accommodare queant; neque opus sit omnium fere priorum Dietarum decreta, non sine molestia, neque tamen (quod ut plurimum fit) ullo cum fructu peruoluere. Vel si forte priores illas constitutiones omnino confirmandas esse censeant, easdem memoratis huius praesentis conuentus articulis expresse et claris verbis inserant.

Tractandum quoque erit in hac Dieta de idoneis terminis pro iudiciis octaualibus et aliis celebrandis.

Postremo Caesarea Regiaque Maiestas constitutionem anni 1572. contra Arrianos et Trinitarios ac eius generis libros promulgatam, non solum renouandam, verum etiam ad Anabaptistas, ut qui eadem ratione in suo isto regno minime tolerandi videntur, extendendam esse censet.

Quae quidem Caesarea Regiaque Maiestas fidelibus suis subditis, dominis praelatis, magnatibus, baronibus, nobilibus, caeterisque inclyti sui Hungariae Regni Statibus et Ordinibus, pro eiusdem necessitate ac communi omnium regnicolarum bono et salute, clementer proponenda duxit, benigne postulans, ut cum aliorum etiam Maiestatis suae regnorum et dominiorum rationes, et eae quidem cum ipsius Hungariae in-

columitate et defensione coniunctae id efflagitent, ut Maiestas sua (quae tamen alioqui ipsi Hungariae propius diutiusque adesse mallent) in Bohemiae regnum primo quoque tempore redeat, eorum quae sic proposita sunt, deliberationem, quantum fieri poterit, maturare velint.

Quod si etiam fideles Ordines et Status alia habeant, quae ad regni huius commodum, salutem et tranquillitatem opportuna esse, vel idoneo aliquo remedio indigere existiment, Maiestas eius illa clementer audire, ac cum ipsis conferre, vel alias pro rerum qualitate ita prouidere parata est, ne suo Caesareo Regioque muneri defuisse videri, quin imo fideles regnicolae Maiestatis suae paternam propensissimamque voluntatem ac sincerum eiusdem necessitates et affictiones quoaduspiam fieri poterit, subleuandi studium re ipsa cognoscere possint.

Quemadmodum etiam Caesarea Regiaque Maiestas sua eiusdem sui inclyti regni priuilegiis et consuetudinibus tuendis conseruandisque nusquam deerit.

Et quia Caesarea Regiaque Maiestas benigne recordatur antehac aliquoties fideles regnicolas conquestos esse, ipsorum libertatem et priuilegia ea in re plurimum laedi, quod res et negotia sua, non cum fidelibus Maiestatis suae consiliariis Hungaris, sed cum externo consilio tractentur; Maiestatis autem suae ea omnino mens sit, quod negotia mere Hungarica cum eiusdem nationis consiliariis, non autem extraneis tractari debeant; attamen eam ad rem istud inprimis necessarium sit, quod aliqui ex eorundem consiliariorum Hungaricorum numero, non solum in Maiestatis suae aula continue resideant, eandemque sequantur, verum etiam quotiescunque Maiestatem suam, tum sacri imperii ac aliorum regnorum et dominiorum suorum, tum ipsius etiam Hungariae necessitate id postulante, Vienna abesse contingerit, praefato serenissimo archiduci Ernesto, tanquam Maiestatis suae vicegerenti, adsint, quo et Maiestas sua et idem serenissimus archidux huiusmodi consiliariorum praesenti consilio et opera in rebus illis mere Hungaricis, uti possit. Idcirco Caesarea Regiaque Maiestas fideles Ordines et Status benigne clementerque hortatur et requirit, ut (quod et saepe antea Maiestatis suae dominum

genitorem obseruandissimum diuum imperatorem Maximilianum monuisse meminit) sibi ipsis hoc loci ulterius haud deesse, sed in hoc praesenti conuentu adminus quatuor ex dictis Maiestatis suae consiliariis Hungaris eligere, et nominare velint, quorum duo Maiestatis suae aulam sequantur, reliqui vero duo interim, dum Maiestas sua Vienna aberit, praefato serenissimo archiduci Ernesto adsint ac utrobique continue, donec scilicet alii in eorum, qui recessuri sunt, locum surrogentur residentes, consultandis tractandisque negotiis illis mere Hungaricis, utpote iustitiam, iura, libertatesque regni ac, si quae alia eius generis sunt, concernentibus, incumbant. Quod reliquum est Maiestas sua fidelibus Ordinibus et Statibus Caesaream Regiamque suam gratiam benigne defert.

Kivül : Propositio dietae Posoniensis 1578. Die ultima februarii statibus Hungariae exhibita.

(Egykorú másolata a bécsi állami levéltárban.)

VI.

1578. Márczius 13.

A pozsonyi országgyűlés első fölírata.

Postquam Status et Ordines Regni Ungariae Maiestatem Caesaream, Dominum ipsorum clementissimum, necessariis et ad ipsorum salutem et incolumitatem pertinentibus ex causis, diutius quam ipse sperarat, et Regnicolae expectabant, abfuisse, atque in exteris etiam Regnis et Dominiis suis post immaturum bonisque omnibus dolendum obitum Sacratissimi Imperatoris Maximiliani, genitoris sui, Domini vero ipsorum et Regis clementissimi, non aliud egisse animadvertunt, quam quae tuendis, defendendisque ipsis vel maxime forent opportuna et necessaria: idcirco Maiestatis suae Caesareae absentiam ita ferunt aequiore animo, ut fausto optatoque eius adventu recreati, una ea consolatione sustentetur, quop Maiestatem suam Caesaream, in hoc foelici suae gubernationis initio, ac praesenti eorum Conventu, grauissimis eorum calamitatibus, ad quas per attrocissimos Christiani nominis hostes redacti sunt, aut desideratum finem, aut certe haud dubiam melioris fortunae spem allaturam confidant. In quam quidem

cogitationem, ut Maiestas sua Caesarea omnibus conatibus incumbere, et ipsis in hoc extremo discrimine laborantibus ante omnia opem adferre velit, iidem Status et Ordines humilime flagitant; ea prae ceteris consideratione, quod aliorum quoque Regnorum et Provinciarum salutem ex solis Ungariae reliquiis pendere non obscurum sit. Ad quarum defensionem, quamvis Maiestati suae Caesareae, praeter mutui aeris alieni, a divo genitore suo contracti, ut ipsa commemorat, magnitudinem, immensa quotidie auri et argenti vis eroganda, insumendaque sit, tantosque Maiestatis suae tamque graues sumptus, Status et Ordines Regni iure meritoque sublevare debeant; ne aliae Provinciae, quas ad Confinia Ungarica, magnum quotannis subsidium conferre non est dubium, Ungaros sibi ipsis defuisse objicere queant; tamen ea est jam rerum et fortunae Ungaricae facies et deformitas, ut quod promtissime et ardentissime facturi essent, eis id praestandi facultas, injuria et malignitate temporum, concisis et eversis omnibus omnium fortunis prorsus erepta sit. Nam quod eis aut miserae plebi, a cruentissimo hoste, continuis in ipsa Regni viscera excursionibus longe lataeque grassante, relinquitur; id ab insolenti militum Maiestatis suae audacia, eorumque Ducibus et praefectis plerumque auferri et absumi solet, ita ut maxima hominum pars nedum quid contribuat, sed quo vivat, habere non possit, sicuti inferius, magno cum omnium dolore, Maiestati suae Caesareae proponetur. Nihilominus ad postulata Maiestatis suae Caesareae, quantum fieri potest, ita accedent, ut Maiestatem suam Caesaream humilime exoratam velint, ne ipsos adeo oppressos afflictosque ad maiora quam nunc offerunt subsidia contribuenda cogendos existimare velit; tum ut ulterioribus replicationibus ansa praecidatur, tum quod vel haec oblatio perturbatas, attenuatasque vires et facultates ipsorum excedere videatur.

Itaque decretum est, ut cum oblata antea contributio ad festum divi Michaelis proxime praeteritum expirarit, inchoando ab eodem festo Sancti Michaelis jam elapso, de singulis portis dicari solitis, ad biennium singuli bini floreni exigantur, in duobus terminis, ita ut hoc praesenti anno ad festum divi Georgii proxime venturum unus florenus, et ad

festum divi Michaelis eodem anno similiter unus florenus, et sequenti anno tantundem numeretur.

Quod vero ad modum et ordinem exactionis eiusmodi subsidii attinet, supplicant Status et Ordines Regni Maiestati suae Caesareae, ne hoc tempore divisionis illius portarum in tertiarias et quartarias mentionem inferre, aut de libertinis Ruthenis, Walachis, artificibus, inquilinis, molitoribus, carbonariis, de Nobili Dicatoribus adiungendo, de Dicatorum electione, de restantiis, de salario et poena Vicecomitum, de lucro Camerae, ulterius quicquam urgere velit; sed omnia ea quaecunque huc pertinent, ad illius, quae proxime praecessit, Diaetae et aliarum ibi citatarum constitutiones rejicere dignetur. Nam tametsi illi, quibusdam talium rerum imperitis, nihil contribuere existimentur; certum tamen est, illos a contributione in medium aliorum non esse immunes; sed quemlibet iuxta vires adigi tam ad solvendum, quam ad praestandos labores, ita ut (quod Maiestas sua Caesarea benigne requirit) pauperiores a ditioribus subleventur. Et quum in prioribus statutis Regni omnia ad Dicam pertinentia abunde comprehensa sint, superflui laboris esse videtur, et eadem toties repetere; sed potius convenit ea silentio approbare. Judaei tamen vel Anabaptistae, proprias domus habentes, qui in Hungaria paucissimi sunt, quo citius emigrent, ad solvendam Dicam et subeunda alia onera in duplo cogantur.

Nova autem connumeratio necessario erit instituenda, propterea, quod numerus colonorum partim variis morbis et pestilentia his retroactis annis saeviente, partim hostili depopulatione maxime imminutus est; neque obstet abusus a Dominis terrestribus introductus, quin in locis, quae forte ampliori colonorum numero adaucta sunt, portarum etiam numerus augeri possit.

In Comitatibus etiam illis, in quibus Supremi Comites non habentur, liceat Vicecomitibus in promulgandis sedibus, ad administrationem Dicae necessariis, et etiam aliis iuridicis executionibus procedere, interea donec eis de Supremo Comite providebitur, quod Maiestas sua Caesarea dignetur mature deliberare.

Quod Maiestas sua Caesarea causas fiscales, absque ali-

quo ordinario processu, ventilari et decidi postulat; dignetur scire Maiestas sua, eam esse Nobilitatis Ungaricae primam praecipuamque libertatem, antiquissimis Regni decretis sancitam, ac inveterata consuetudine receptam et approbatam quod etiam Maiestas sua Regia factum suum proprium suis modis et terminis iure prosequatur. Qua libertate, aliis sensim labescentibus, hactenus Nobilitas ipsa semper usa est. Processus autem ille, de bonis Magnatum in semine deficientium revidendis, simplex et planus ac extraordinarius, qualem Maiestas sua Caesarea nunc requirit, ante quinquagesimum annum per abusum quendam fuit introductus, quando Illustris Dux Laurentius ab Wylak sine haerede decessisset, qui processus in bonis Nobilium nunquam fuit obseruatus. Itaque Nobilitas ipsa eam libertatem nunc quoque mordicitus existimat retinendam, et supplicat Maiestati suae Caesareae, una cum caeteris Statibus et Ordinibus ne quippiam velit innovatum; sed potius illum quoque de bonis magnatum revisionis extraordinariae abusum antiquare, atque adeo bona quorumcunque in semine deficientium benemeritis hominibus sine difficultate conferre, neque diversarum ac dubiarum informationum ambagibus animos fidelium suorum, quod plerunque accidit, alienare. Quid enim prodest Maiestatem suam Caesaream eiusmodi bona aliis non donare, cum interea neque fisco applicari possunt, nisi longo iuris processu, qui aetatem hominis aut saeculum requirat priusquam terminetur, et interim exitus sit prorsus incertus, et minimi lucelli? adeo ut non admodum utile, et cum quadam invidia conjunctum sit fiscum pro illis lites intentare. Maiestas igitur sua satisfaciet omnibus bonis, si in hac parte liberalitatem veterum Regum Hungariae, atque ipsius avi sui Sacratissimi Imperatoris Ferdinandi gratissimae memoriae imitari potius, quam informationibus illis inniti voluerit. Quod etiam ut clementer praestare velit, omnes Status et Ordines unanimiter supplicant. Abroget etiam Maiestas sua Caesarea novam illam consuetudinem nunc abusive introductam, qua nomine fisci in sedibus Comitatuum de bonis Nobilium in sequestrum ponendis lites intentantur, quum antiqua Decreta non fiscum, sed donatarios pro sequestro litigare posse contineat.

Quemadmodum autem de modo et ordine Dicae exigendae ac aliis omnibus eo pertinentibus, Status ipsi sese ad priores constituciones reiecerunt, ita de laboribus etiam gratuitis ad Confinia praestandis, tam pedestribus, quam currulibus eorumque numero, terminis, modo, precio, aliisque circumstantiis, utpote de quibus clari et plures, neque hoc loco repetendi extent articuli, sese ad constituciones publicas annorum 1554. et 1559. et 1567. et 1569. referunt. Supplicant Maiestati suae Caesareae, dignetur considerare afflictionem et aerumnas miserae plebis, tantopere per Turcas, per milites, per quosvis alios oppressae, neque eam ad duodecem dierum laborem duplicandum compellere, ac providere, ne labores isti ad publicas Confiniorum necessitates decreti in privatos usus convertantur. Porro cum oppidum Agriense, quo magna pars Nobilitatis metu hostium confugit, munitione plurimum indigeat, videntur eo applicandi labores sex dierum Comitatus Hewesiensis; ne ex oppido ipso, in quo milites habitant, arx quoque, quod absit, in periculum cadat. Arcis etiam Agriensís opera imperfecta manent, et militibus nunquam antea vilius et negligentius stipendium fuit solutum quam nunc, neque victualia habentur. Quibus omnibus Maiestas sua providere velit. Arces quoque Zendereo et Thokay minus munitae esse dicuntur, ex quibus cum partium superiorum salus non minus quam ex Agria pendeat: dignetur Maiestas sua Caesarea eis providere, tam de praesidio, quam fortificatione. Canisiensi vero munitioni, quum labores eo deputati nequaquam sufficiant, Maiestas sua Caesarea clementer summam aliquam pecuniae ad labores illuc dignetur deputare; alioquin inanis erit labor gratuitorum operum, et illinc etiam Stiria vicina periclitabitur. Et quia terreni aggeres, in formam propugnaculorum circum Cassoviam erecti, propter corrupta quibus continebantur sepimenta, jam in subjectam forinsecus fossam delabuntur, eamque explent, neque pro tam vastis molibus necessariae machinae vel instrumenta habentur, supplicant, ut pro Civitatis et Regni commodo, Maiestas Caesarea vel demoliri, vel aliter providere dignetur. Quia autem Civitatis Jauriensis munitio ad finem deducta est, Comitatus Posoniensis suos labores expedire debebit ad Wywar. Capitulum Strigoniense

bonorum suorum operas petit converti ad Castrum Sancti Benedicti, ante montanas Civitates oportuno loco situm, simulcum continuis, ratione eorundem bonorum tenendis equitibus. Dominus autem Nadasdy ex omnibus suis bonis laboratores ad Papam mittet, ei vicinam, et coloni etiam ad eam Arcem pertinentes, eo serviant. Quia etiam Arces ad Austriam impignoratae, utpote Kewzegh, Kysmarton, Frakno, Borosthyankeo, Kabold et Zarukeo, ad frequentissimas Regnicolarum peticiones nondum redemptae sunt; denuo humiliter instant, ut illas Maiestas sua redimi patiatur, et interea donec id fiet, coloni eorum locorum onera et servitia, ac gratuitos labores in medium Ungarorum praestent, sicuti tempore quoque impignorationis fuit reservatum, idque in Articulis anni 1567. Maiestas olim Caesarea foelicis memoriae clementer approbavit; et signanter ad obstructionem Rabi fluminis pertinentiae, Arcis Kewzegh attribuantur, quum id in ipsorum quoque, nonminus quam Ungarorum commodum fiat. Ad Arcem autem Sirok et ad Kyswarda bona eo pertinentia, et illa quae bona sua propria sunt, et nunc ad eandem arcem possidentur, laborabunt, in quibuscunque Comitatibus sint. Illi vero labores, qui ante ad Arces Somoskew, Dywyn et Kekkeo fuerant applicati, postquam Arces illae iam amissae sunt, deputentur ad Zolium et Corponam.

Quod vero Maiestatem suam Caesaream laboribus duodecim dierum contentam esse Regnicolae postulant, id propterea faciunt, quod misera plebs hincinde varie distracta plures praestare nequeat. Capitanei enim tantam sibi licentiam usurparunt, ut non considerata afflictae plebis ruina, nihil praetermittant, quod illis extremam adferat perniciem. Praeter enim assiduos labores, tam Turcis, quam nostratibus praestari solitos, milites in villas deducuntur, atque isthic gratuito victitant, direptis omnibus rebus et commeatu, alii rursus noui, et illis exeuntibus, tertii rursus ordinis et quarti milites, non minorem exercentes praedam, succedunt; ita ut miseris hominibus nihil quo cum conjugibus et liberis vivant, relinquatur. In partibus autem Canisae Dominus Andreas Kilman omnes fere Dominorum et Nobilium villas ac Nobiles ipsos unius sessionis, militibus distribuit, ut illa prae caeteris pauperrima

plebecula illorum equos non solum faeno et pabulo, quorum neque ipsa satis habet, nutrire gratis, sed farinam et alia coquinae necessaria, usque ad ferinae carnis luxum vehere cogatur; idemque etiam in partibus superioribus in Comitatu Abawywariensi et Tornensi fieri solet. Quae distributio cum in publicis constitutionibus anni 1563. prohibita sit, et potestas Regnicolis data tales milites ejiciendi: Status et Ordines supplicant, dignetur Maiestas sua Caesarea talem villarum distributionem prorsus tollere, ne intestinus aliquis tumultus hinc oriatur.

Continuis equitibus, ut suum singulo trimestri stipendium per dominos suos et Comitatus ad suas staciones mittatur, justum esse censent Regnicolae, ne stipendii causa exeuntes diutius absint. Caveant tamen hi equites, ne cum ipsi sua stipendia absque defectu habeant, instar aliorum militum, praedas exerceant. Comitatus vero ultradanubiani pro equitibus pedites, uti hactenus, teneant, qui illis magis sunt utiles.

Articulus ille Novizoliensis Diaetae anni 1543., quem Maiestas sua Caesarea dilucidius explicandum censet de equite continuo, ratione decimarum, per dominos Praelatos et Ecclesiasticas personas tenendo, nonum post annum, anno nimirum 1552. mitigatus, neque de continuis equitibus, sed de insurrectione generali fuit constitutus. Verum si Maiestas sua Caesarea Praelaturas ipsas nunc vacantes, (sicuti Regnicolae dignum esse judicant, idque humiliter petunt) absque condicionibus et pensionibus, integras idoneis personis contulerit; ita ut non inanes tantum titulos, sed rem ipsam habeant: non est dubium ipsos tam continuis istis equitibus, quam aliis oneribus, penes Regni defensionem necessariis, tam ratione decimarum, quam aliorum proventuum praestandis, nulla occasione defuturos. Quod quidem nunc cum vacantes Praelaturae per Cameram tenentur, fieri non videmus. Et quo facilius Praelati ipsi, non dissimiliter ac caeteri Regnicolae, pro eorum virili omnia commodius praestent: Maiestas sua Caesarea decimas ipsorum per Cameras et alios distrahi, et absque praecio adimi non patiatur; sed liberam eis decimarum arendationem, secundum vetustam Regni consuetudinem et Decreta, concedat. Et sicuti antea frequenter pro Capitulo

Agriensi Status et Ordines Regni supplicarunt, ita nunc humiliter repetunt, ut quando Capitulum ipsum omnes fere suas decimas et quartas, quibus ipsum vix posset carere, tenui praecio, ad necessitates Maiestatis suae, locare solet, Maiestas sua Caesarea ex aliis multis decimis unas districtus Zerench decimas, Capitulo ipsi ad suam sustentationem in specie percipiendas clementer permittat.

Ubi vero Maiestas sua Caesarea postulat, ne illa quorumvis allegatio admittatur, quod numerus portarum imminutus sit, et ideo minorem militum continuorum numerum teneat: supplicant humiliter Status et Ordines Regni, ne Maiestas sua Caesarea id statuendum postulet; nam cum de unius Diaetae, usque ad alterum terminum biennii, aut aliquando triennii tempus intercedat, fieri interea solet, quod peste, depopulationibus, incendiis, et aliis adversis casibus numerus colonorum diminuatur, continui vero tales equites, ratione colonorum teneri debeant; iustum est ut proportio in ea re servetur.

Ut tamen continuum ab omnibus sub poena dupli in anno 1567. sanciti aequaliter servetur, Regestum portarum supremo Capitaneo ex Camera hungarica erit extrahendum, sic enim Regnicolae commodius futurum arbitrantur, quam a Vicecomite, eo quod tam Dicatores, quam Vicecomites illud Camerae sub sigillo tradere consueverunt. Eiusdem autem continui distributio, juxta articulos priores, Supremo Capitaneo et Vicecomitibus erit committenda. Qui vero forent negligentes, vel recusarent huiusmodi continuum tenere, cogantur per ea media, quae nunc Maiestas sua Caesarea postulat.

Porro admonitionem Maiestatis suae Caesareae, uti piam et rectam, Status et Ordines Regni aequi, benique consulunt, ne continuos equites ex miserae plebis contributione sed propriis sumptibus alant. Verum cum unicuique quies et melior suorum subditorum condicio cordi esse debeat; et plurimum laboris sit impendendum, ne illi ultra vires et facultates suas nimiis oneribus praemantur: propterea Maiestas sua Caesarea hoc pium et salutare consilium, Regnicolarum conscientiae et industriae benigne relinquere velit. Quibus sane opera erit adhibenda, cavendumque omni studio, ne subditi

ipsorum plus justo gravati, iram Dei omnipotentis provocent. Qua in parte Maiestas quoque sua pauperculae plebis indemnitati ea ratione consulet, si suos Capitaneos et milites, praesertim vero Cataphractos Germanos, per villas libere vagantes, et praeda viventes, a diripiendis illius rebus et bonis compescuerit, ne ab iisdem, qui, praesidii causa tenentur, alioquin afflictis, grauior addatur afflictio.

Generalis et particularis expeditionis modum et ordinem Regnicolae ad constituciones priores annorum 52. 53. 56. et 76. et praecipue ad Articulos Sopronienses referunt. Supplicantes humillime, dignetur Maiestas sua Caesarea nunc quoque eadem, quae in eis continentur, approbare.

De insurrectione personarum Ecclesiasticarum, ratione decimarum, Regnicolae eidem, quae supra de continui ex decimis intertentione dicta est, resolutioni humiliter inhaerent; ita nimirum, ut decimae illis libere permittantur, et bona ecclesiastica ab Ecclesiis Dei non abalienentur, imo quae oppignorata, aut quocunque titulo et tempore distracta sunt, redimantur, juxta articulos annorum 1548. et 1567., et Ecclesiarum libertas inviolata conservetur, juxta divorum Regum Decreta.

Capitularium equites pro personis suis mittendi, juxta articulos anni 1552. expediantur; constitutiones enim Tirnavienses, per Maiestatem suam citatae, illo anno fuerunt limitatae.

Postulationi vero Maiestatis suae de uno equite, ratione singularum quinque Curiarum Nobilitariarum, juxta articulos anni 1556. mittendo, Regnicolae obedienter consentiunt.

De poena ejus qui Castra deseruerit, et Regestis gentium apud Supremum Capitaneum a Vicecomite servandis, item eorum qui in Castris non comparuerunt castigatione, deque Vicecomitum poena per Supremos Capitaneos illis infligenda; recurrunt Regnicolae ad Articulos Sopronienses anni 1553. in quibus talia singula diligenter limitata sancitaque sunt; nam si severior in Vicecomites animadversio instituerētur, vix qui illud officium assumerent, hoc tempore reperiri possent.

Lustrationem tamen eiusmodi gentium, tam continuo-

rum, quam aliarum particularis expeditionis, in singulis Comitatibus, semel in anno circa festum Sancti Georgii, juxta articulos anni 1553. admittunt, ut illa praesente Supremo Capitaneo, aut speciali homine suo fiat.

Quod vero Maiestas sua Caesarea benigne requirit, ut, ultra omnia nunc postulata, super generali et particulari expeditione, alii quoque articuli antea constituti, tanquam utiles et maxime necessarii, in suo vigore maneant: Maiestas sua Caesarea considerare dignetur, utrumque fieri non posse, ut et isti nunc propositi articuli observentur et priores, sed Regnicolae se ad jam citatas constitutiones referunt; et ut Maiestas sua Caesarea easdem nunc quoque approbare velit, humiliter instant.

Deditionibus Turcico jugo fieri solitis interdicendis, quaenam adhibenda sint remedia Status et Ordines Regni non satis conspiciunt. Quamquam enim perniciosas esse nemo non negat; tamen quia miseri homines ferro et igne ad eas adiguntur, spontaneae iure censeri non possunt. Quis enim barbaris et crudelibus hostibus se ultro subjiceret, nisi rapinis, caedibus, incendiis, continue in eos grassaretur. Et sane jam inde ab initio misera plebs quid non tentavit, quid quo se tueretur non experta est, castellis ubique per villas extructis, templa vallo, fossa, telis, armis muniit, continuas excubias dies et noctes exercuit, cum hostibus dimicauit, demum multis partim caesis, partim in servitutem abductis, necessaria expectauit auxilia, quibus se a dedicione vindicaret; sed cum ea omnia contra atrocissimum hostem nihil valuissent, plurimi relictis avitis sedibus alio migrarunt; cum tamen locum idoneum non reperissent, desperatis undique omnibus auxiliis sese dediderunt. Neque tamen circa Canisam misera Nobilium plebs id primum incepit. Sed Provisor Canisiensis Germanus Elias nomine, colonos Maiestatis suae cis amnem Canisiensem commorantes, et antea nequaquam dedititios, primus Turcis tributarios reddidit. Deinde uti fieri solet, hostium vis ulterius sensim progressa est, eo plane eventu, ut post obitum Georgii Thwry amplius triginta millibus hominum, cuiusvis sexus et aetatis cesis et abductis, Stiriae fines jam attingat, et nisi resistatur, Austriae etiam terminos sit invasura; neque ullis quantumvis

severissimis prohibitionibus averti deditio queat, nisi admoto exercitu (quo sane nullum videtur aptius remedium) receptacula latronum, ut sunt Berzencze, Zechen et Seghesd expugnentur. Quod antea tempore Imperatoris Ferdinandi, piae memoriae, extra foederis Turcici violationem, recepto per nostrates Castro Hegyesd fuit factum, et nunc quoque hoc posset, certis modis in porta Turcica excusari. Maiestas itaque sua Caesarea clementer ex iis dijudicabit, deditiones eiusmodi non esse spontaneas, sed coactas; atque ideo Status et Ordines Regni neque bona dedentium confiscari, neque personas compraehendi posse statuere possunt; sed Maiestati suae Caesareae per viscera misericordiae Dei supplicant, ne eos deserere, sed potius contra insultus istos hostium, non tantum defensivo belli genere, verum etiam illatis copiis, ab interitu, ad quem deditiones tendunt, vindicare velit, ne crudeles Turcae ipsos Regnicolas, non justo aliquo exercitu, sed pedite latrociniis assueto, prorsus deleant, aut certe sub jugum rapiant, et deinde vicina Maiestatis suae Regna in eadem pericula incidant.

Porro Maiestas sua Caesarea modum et viam ineundam censet, qua excursiones ab equitibus Baronum et Nobilium in Turcicam ditionem fieri solitae prorsus cessent, propterea quod frequentibus tam ex porta Turcica, quam a Passa Budensi quaerelis occasionem praebeant, ut hostes irritati tanto crebrius excurrant, et sua quantumvis atrocia facinora facile excusent; ideoque dignum videatur, ut eiusmodi malefactores et praedones nemo teneat; sed potius ubique puniantur; Status et Ordines Regni Maiestati suae Caesareae humiliter respondent, equites illos de quibus ea mentio fit, Maiestati suae Caesareae non minus ac Magnatibus inservientes, honestiore militiae nomine dignos esse, nisi enim illi cum aliis limitaneis sese hostibus objicerunt, jam de ipsa Ungaria actum fuisset; et sane si a Magnatibus illi non tenerentur, commodum quidem ea res privatum augeret, postquam Domini sumptibus quos illis alendis impendunt, parcerent, idque Turcis esset expetendum ne quemquam haberent resistentem, sed cum id publicis rebus et communi defensioni magno detrimento esset, animandi magis Barones ad militiam exercendam, arcendos-

que hostes essent. Atque idcirco Status et Ordines Regni Maiestati sua Caesareae humillime supplicant, ne istorum militum equitum et peditum excursionem tam stricte et severe interdicendam velit. Seminarium enim quoddam militiae Ungaricae, (est), quo soboles fortium virorum ab interitu servari solet et juventus exercendis armis idonea redditur, postquam hoc tempore justi et valid exercitus, collatis in aciem signis, non concurrunt. Quod si etiam nulla unquam excursio in hostilem dicionem fieret, sed positis omnino armis quiesceremus, ea tamen est truculentorum hostium feritas, ut facile, falsa veris miscendo, suas occasiones inveniat, quibus nos vel pacatos ruptis induciis invadat, et late depopuletur. Quod circa Lyadvam sub his Comiciis, a nemine lacessito, fecerunt. Itaque Maiestas sua Caesarea, cum videat sic ab hostibus inducias coli, ut huiusmodi minutis excursionibus eas non posse violari asserant, benigne patiatur, ex sua etiam parte nonnunquam idem fieri, nulla de ea re, neque de judice bellico lege sancita, quod quidem judicium bellicum prout, anno 1567. constitutione publica antiquatum est, ita Maiestas sua Caesarea dignetur nunc quoque benigne illam constitutionem approbare.

De mutuis Regnicolarum controversiis, violenciis et conflictibus, novisque et violentis occupationibus bonorum et recuperationibus, Status et Ordines Regni nunc quoque referunt se ad publicas Regni constituciones annorum 1542. et 1546. et Sopronienses anni 1553. et 1563. ut nimirum tam in Hungaria, quam Sclavonia, Comites et Vicecomites talia bona et jura possessionaria violenter occupata restituant, qui si non essent sufficientes, requirant Supremum Capitaneum Hisce tamen articulis hoc nunc additur, quo facilius violentiae et mutui conflictus compescantur, quod bona violenter occupata, praevia juridica revisione, per Comites vel Vicecomites, aut illis non sufficientibus, per supremos Regni Capitaneos in Sclavonia vero per Banum Regni restituantur, ac causae superinde in Comitatibus motae extra seriem revideantur, inhibitione, contradictione, repulsione non obstantibus, ac si par succumbens appellare voluerit, id sibi liceat, ac causae huiusmodi in Curia Regia quoque extra omnem aliarum causarum seriem leventur, ac facta causarum hujusmodi in Curia Regia-

revisione, et earum remissione, executio per Comites vel Vicecomites ac Judices Nobilium, vel illis non sufficientibus, per Supremos Capitaneos, in Sclavonia vero per Banum, contradictione, inhibitione et repulsione, partis succumbentis vel aliorum quorumlibet previa ratione non obstante, peragatur; antequam tamen causa appellaretur, liberum sit novo Judicio simplici in processu causae uti, ac si pars succumbens juribus suis ulterius se providere posse putaverit, virtute gratiae novi Judicii, extra dominium bonorum litigiosorum, jura sua prosequi possit. Addicio tamen haec intelligatur de causis nondum inchoatis et in processu existentibus; in causis tamen jam motis, vel in processu legitimo existentibus in eo statu, quo nunc existunt, eo ordine, quo hactenus procedatur, et per actores ea ratione, quod vigore istius additionis denuo inchoari possint, etiam cum onere soluto, deponere, condescendereque facere nequaquam possint; non obstante eo etiam si quis annum in bonis ipsis expleverit.

Equitibus Ungaris equos suos ad gramina deducentibus certus modus et aestimatio statui et decerni nequit, nisi priusquam ad pascua proficiscantur, stipendium eis solvatur, et deinde non gratuito aut praeda vivant, uti hactenus, sed solvant rerum precium, et in pascuis maneant usque ad tempus in articulis anni 1566. praefinitum. Nam schedarum rusticis per milites dandarum modus in usum deduci nequaquam posset. Dignum autem est, ut aequaliter omnium Statuum et Ordinum bona, ac villae et coloni huius pascuationis onera sufferant.

De certiori militum Ungarorum in suis stationibus permansione, et prohibendis in alia loca absque Capitanei licentia transitionibus, Status et Ordines Regni sese ad articulos anni 1552. referunt; neque novi quippiam possunt statuere; supplicantes humiliter, ut Maiestas quoque sua Caesarea eis benigne consentiat.

Caeterum ubi Maiestas sua Caesarea proponit, ante triennium nonnullos Comitatus, et potissimum Posoniensem, milites Ungaros in Confiniis suo sumptu alere voluisse, si eis Dica et continui intertentio remitteretur; atque ut caeteri etiam Comitatus et Regnicolae inter se conferre et deliberare velint,

Maiestas sua Caesarea benigne hortatur; Maiestati suae Caesareae Status et Ordines humiliter respondent, se Dicam et continuum, laboresque gratuitos, et insurrectionem, aliaque subsidia modis praemissis praestaturos, hanc autem curam et onus militum in Confiniis alendorum in seipsos assumere non posse; sed Maiestati sua Caesareae humiliter supplicare, ut ipsa id clementer curare velit.

Quod vero Maiestas sua Caesarea Statibus et Ordinibus Regni significat, Maiestatem suam Caesaream Serenissimis Principibus Carolo et Ernesto, huic quidem Hungariae, illi vero Croatiae et Sclavoniae confiniorum curam et administrationem concredidisse; ideoque eosdem hortari, ut quae ad rem bellicam et Confiniorum defensionem pertinent, ad ipsos dominos Archiduces respiciant, et eis obedientiam praestent; in caeteris vero quae ad justitiam pertinent, ad Maiestatem Caesaream recurrant: Maiestas sua Caesarea benigne meminisse potest, quod fideles sui Regnicolae, ad simplicia mandata Maiestatum suarum, Dominis Praelatis, Baronibus et Comitibus data, in absentia Maiestatis suae Caesareae et Regiae debitam in omnibus obidientiam eisdem Serenissimis Principibus semper praestiterunt. Quod nunc quoque humiliter sunt facturi. Verum, ut in praesentia quoque Maiestatis suae Caesareae, ad eosdem Principes, qui Regnicolis ipsis nondum aliquo jure obstricti, neque ab Statibus et Ordinibus adsciti, coronatique sunt, accurrant, aut aliquam constitutionem superinde faciant, adduci nequaquam possunt. Id enim non aliud futurum videretur, quam Regnum aut Regiam dignitatem dividere, et legitimo ipsorum Domino et Rege, non sine inusitata quadam novitate, praetermisso, in iis praecipue rebus quae ad communem defensionem spectant, alteri adhaerere. Neque ea res in Sclavonia praesertim, sine omnium rerum perturbatione introduci posset, in qua Bani est officium, non solum justitiam et judiciorum administrationem, sed etiam res bellicas et curam confiniorum gerere. Itaque supplicant Status et Ordines Regni, ut Maiestas quoque sua Caesarea hanc innovationem non postulet, neque ipsorum curam abjicere velit, sed in sua praesentia omnes res Ungaricas gubernet et protegat, se vero absente, quos Maiestas sua Caesarea sui loco ex Serenissimis

Principibus reliquerit, ad eos tempore necessitatis ita confugient, ut semper Maiestatem suam Caseream pro suo Rege agnoscant, et ne hac de re quiquam im publicas constitutiones inscribatur, humiliter instent.

De victualibus ad Confinia et Canisam invehendis, ad Articulos anni 1563. Regnicolae sese referunt. Si tamen praefectus eiusmodi annonae, quis ex Ungaris esset, longe facilius commeatus posset comparari; ii enim qui nunc eam administracionem habent, et linguae et locorum ac Regionum ignari, non tam facile, quam indigenae in hisce rebus procedere possunt. Itaque Maiestas sua dignetur benigne eiusmodi necessitati prospicere.

Quod autem Maiestas sua Caesarea benigne requirit, ut Regnicolae: in negociis ad publicas administrationes pertinentibus, vetere more omisso, non ad praecedentes constitutiones se remittere, sed quae decernerentur claris verbis exprimere, aut si illas confirmandas censerent, easdam praesentibus constitutionibus inserant: Status et Ordines Regni omnes fere praecendentium constitutionum articulos ad bellicas administrationes pertinentes, peculiari scripto compraehensos, Maiestati suae humiliter offerunt, ut eos Maiestas sua quando opus erit, ad manum habere possit; neque tamen hisce Decretis inserantur, ne opus in magnum excrescat volumen, inque eo conscribendo tempus teratur.

In judiciis octavalibus ii observentur modi et termini, qui in Diaeta proxime praeterita constituti fuerunt, quamquam potior pars Judicum ordinariorum et Magistrorum prothonotariorum huic Decreto reclamat, quia incommodo tempore ad Eperyes ire et redire non possunt, non sine periculo valetudinis et vitae. Appellationes autem Maiestas sua Caesarea dignetur revidere, et sub hac Diaeta determinare.

Quoniam vero Maiestas sua Caesarea benigne postulat, quatuor ad minus ex dominis Consiliariis eligendos, et nominandos, qui Maiestati suae Caesareae et in eius absentia Serenissimo Archiduci Ernesto continue adsint, ut negotia mere Ungarica cum iis tractentur, et quaerelis antea factis occasio adimatur: Maiestati suae Caesareae Status et Ordines humillime supplicant, dignetur numerum Dominorum Consiliari-

orum augere, suffectis aliis in locum demortuorum, atque officia vacantia tam eclesiastica, quam secularia, cum Supremo Capitaneatu ultra Danubium, idoneis viris sub hac Diaeta conferre, ut deinde ex illis deligi possint, qui munus illud residendi obeant. Sed Regnicolae verentur, ne vel illis in Aula residentibus, negocia ipsorum, uti hactenus, per exteros tractentur. Quid enim magis ac verius Ungaricum est, quam induciae cum Turcis pactae, quae tamen cum iis, de quorum capitibus et fortunis agitur, minime communicantur; quam Arces finitimae, quam bona Ungarorum absque haerede decedentium, in Ungaria sita, et ab Ungaris peti solita; et alia eius generis plurima, quae extra Consilium Ungaricum fere omnia tractantur, et in omnibus Confiniis extranei Capitanei constituti sunt. Itaque Maiestati suae Caesareae Status et Ordines Regni etiam atque etiam humillime suplicant, velit statuere et decernernere, ut tractandis negotiis Ungaricis, qualiacunque illa sint, indifferenter Consilio Ungarico utatur, neque ullis mandatis locus detur, nisi quae ex Cancellaria Ungarica expedientur; quod si negocia Cameram concernent, cum Maiestas sua Cameram quoque habeat Ungaricam, illa ibi tractentur.

Porro quod ad religionem spectat, Status et Ordines Regni statuunt unanimi voto Arianos eorumque libros esse proscribendos, et ubique abolendos. Tres autem Status et Ordines, scilicet Barones, Nobiles et Civitates, Maiestati suae Caesareae supplicant, ut sicuti in aliis suis Regnis et provinciis liberam religionis professionem omnibus permisit, ita etiam ipsis in Ungaria liberam permittat. Cui tamen postulationi Domini Praelati et totus clerus aperte contradixerunt, neque quicquam de ea publicis constitutionibus inserendum voluerunt, protestantes se illi per omnia repugnare.

Haec ad Maiestatis suae Caesareae propositiones Status et Ordines Regni humiliter respondenda duxerunt, perpetuam fidem ac fidelia et constantissima servitia sua, Maiestati suae Caesareae, in omni rerum et fortunae eventu deferentes. Quae vero sequuntur, quum et illa ad communem utilitatem et quorundam privatas necessitates spectent, Maiestati suae Caesareae visa sunt proponenda.

Et primum de metis Ungariae, cum vicinis provinciis controversis, quamquam frequentissime Maiestati suae Caesareae fuit supplicatum, hactenus tamen nulla est facta revisio. Unde multae quotidie injuriae et damna Regnicolis inferuntur. Nam et Zdenko Kawka Moravus, metas Stephani Thelekessy imo verius Regni Hungariae, ac multorum Comitatus Trinchiniensis Nobilium, et praecipue Raphaelis et Nicolai Prechnizky, violenter occupare, et hostilia quaeque tentare ausus est; et familia Nyary villam suam Verbocz dictam a Moravis maiori ex parte destructam esse, ac Domini Reway metas suas ad Holych pertinentes; item cives Zakolcenses suas similiter metas, per Morauos occupatas conqueruntur; Poloni etiam in Comitatu Scepusiensi et Saros metas pro se violenter usurpant, et nostratibus erectis furcis suspendium minantur. Austriaci autem in Comitatu Castriferrei diversorum Nobilium terras pro se ademerunt, ut sunt terrae Zekffeolde et Sebefeolde, item metae villarum Heren, Peosze, Chemethe et Nobilium de Eor. Dominus etiam Nadasdy, certas cum Domino Christophoro Puecham de metis controversias habet, quae, per reuisionem Comissariorum utriusque nationis, dignetur Maiestas sua Caesarea, post tot Rognicolarum supplicationes, revidenda et determinanda statuere; et potissimum controversias dicti Zdenkonis Kawka cum praefatis Stephano Thelekessy et aliis Comitatus Trinchiniensis incolis, ne quod procul dubio timendum est, majus hinc malum oriatur. Capitaneus etiam in Kysmarthon porcionem possessionariam Marcz dictam, quae ad Ungariam, ad Ecclesiam Sancti Michaelis Archangeli de Chorna pertinet, ad Austriam occupare conatur; id quoque Maiestas sua prohibeat, et limites Regni non patiatur alienari.

Supplicant etiam omnes Status et Ordines Regni Maiestati suae Caesareae, dignetur Maiestas sua Caesarea benigne decernere, ut Moneta Ungarica Viennae et in aliis provinciis recipiatur, cum illa nummis Viennensibus vilior non sit, et ut Talleri pro centum nummis Ungaricis permutentur; ne Regnicolae sub eodem quo Austriaci Principe viventes, tam evidens damnum in negocio Monetae patiantur.

Ut etiam Tricesimae de rebus Dominorum et Nobilium,

quae in eorum agriculturis aut allodiis propriis proveniunt, non exigantur, Maiestas sua Caesarea benigne annuere velit, juxta priores articulos, et compescere insolentiam Tricesimatorum, in partibus Regni superioribus existentium; in his autem partibus, praecipue Soproniensium, qui ex iis etiam commeatibus, quae ad usum Dominorum in Aula nonnunquam residentium vehuntur, aut ex allodiatura Dominorum, aut Nobilium in fines Stiriae vel Austriae educuntur, tricesimam exigunt, eo, quod sibi a Camera inferioris Austriae datam instructionem asserant; cum tamen Tricesimae nunc per Austriacam Cameram usurpatae in Ungaria et Sclauonia sint, neque aliunde quam a Camera Ungarica pendere deberent; quibus abusibus Maiestas sua Caesarea benigne occurrat, et articulos superinde editos observari jubeat. Ac Arces ad Austriam oppignoratas, nec non tredecim oppida terrae Scepusiensis, aut redimenda esse patiatur, aut modum et remedium similibus occupationibus, malisque avertendis reperiat.

Comitatus Castriferrei supplicat pro Capitulo eiusdem loci, una cum sigillo et protocolo Sabariam, velut tutiorem locum transferendo, cum eius bona cis Rabum fluuium maiori ex parte habeantur, ne cum Capitulares se Turcis Tributarios reddiderint, et isthic privilegia Regnicolarum conserventur, ea per hostes auferantur.

Et quia idemComitatus fluuium Rabum caesis arboribus obstruere coactus est, et etiam particulari insurrectione eandem obstructionem tutari consueuit, neque tamen propriis facultatibus ad id sufficit; dignetur Maiestas sua Caesarea ad loca per quae est transitus: Ikerwar, Rum, Hydwegh, Kermend et Chyakan, aliquem militum numerum cum stipendio deputare, aut Dicam eius Comitatus eo deputare, ut eo magis hosti praecludatur aditus, ad loca cis fluuium adhuc securiora. Et similiter ad sanctum Gothardum et Castellum Zenthersebeth noviter erectum, Maiestas sua dignetur itidem de praesidio clementer prouidere. Et cum Comitatus Soproniensis suos milites continuos in Bodonhel teneat, neque tamen praesidium illud sufficiat, ad districtum Rabakeoz defendendum, dignetur Maiestas sua Caesarea ad minus viginti quinque pedites eo deputare. Castrum Kermend, in faucibus hostium positum, ne

amittatur, Maiestas sua dignetur militari praesidio prouidere, et certum stipendium eo dare, cum sit opportuno loco situm.

Ad Castellum Leoweo, penes iter publicum situm, Maiestas sua dignetur praesidium constituere, similiter ad Egerzegh, ubi Comitatus congregatur, nam Dominus Episcopus Weszprimiensis, illud demoliturum se protestatur, nisi a Maiestate sua Caesarea ei aliquid subsidii detur.

Comitatus Nitriensis et Barsiensis humiliter supplicant, ut cum Turcis excurrere solitis, nonnisi ad bona Dominorum Forgach aditus pateat; dignetur Maiestas sua Caesarea ad Arcem ipsorum Dominorum Forgách, Ghymes, certum numerum militum deputare, ne Castro illo amisso, Comitatus ipsi ex eo pereant.

Comitatus Zabolcz et Zakmar, Ugocha et Beregh et Wngh conqueruntur contra Capitaneos, in Castello Kallo constitutos, et praesertim Germanos, quod licet Comitatus omnia praestent, quae illis incunbunt, tamen ipsi suos pedites Germanos et Ungaros in villas emittere praedabundos solent, et quicquid victualium reperiunt, sine praecio auferunt, Curias etiam Nobilium invadunt; et nisi Maiestas sua Caesarea eorum audaciam refrenaverit, Comitatus illos plane desolabunt, nam coloni Comitatus praedicti Zabolcz pro praestandis gratuitis laboribus, partim ad Tokay, partim ad Eched deputati, suas isthuc praestant operas, tamen ultra vires etiam ad Kallo infinitis premuntur laboribus. Et cum Maiestas sua Caesarea, ad instantiam dicti Comitatus Zakmariensis, Commissarios suos miserat, qui inquisitionem super gravaminibus acerent, dignetur iam ipsorum Commissariorum acta revidere et clementer definire.

Iidem quatuor Comitatus Maiestati suae Caesareae querulose proponunt, milites Waradienses partis Transylvanicae, ex instinctu quorundam civium oppidi Debreczen, in domum Egregii Antonii Teghzes, Vicecomitis praedicti Comitatus Zabolcz irruisse, eumque, direptis isthic omnibus rebus eius, et uxore ac filiabus nefarie spoliatis, ipsum crudelibus vulneribus afflictum abduxisse, et in itinere capite praeciso interfecisse. Quam injuriam dicioni Maiestatis suae Caesareae illatam, dignetur clementer vindicare; et cum oppido

ipsi Debreczen, in Comitatu Byhoriensi sito, judicium seu forum Tabulae Maiestatis suae Caesareae, vigore certi contractus cum Transsyluanis initi, non competat; supplicant Maiestati suae Caesareae dignetur deputare pro judice Dominum Nicolaum Bathory, Judicem Curiae Regiae, coram quo Cives ipsi Debreczinienses in Judicio specialiter nominandi comparere, et de homicidio praefato, juxta Articulos anni 1563. superinde editos, juri stare debeant. Dignetur etiam Maiestas sua Caesarea clementer prouidere, ut quum Transsylvani bona fidelium Maiestatis suae restituere nolint, Maiestas quoque sua eisdem Transsyluanis bona hic possidenda non permittat, nisi isthic quoque restituantur. Signanter autem Castrum Zenthgrotth in Comitatu Zaladiensi situm, quod ad rationem Nicolai Hagmassy Transsyluani possidetur, jubeat reddi viduae Petri Hagmassy et ejus liberis, hic sub fidelitate Maiestatis suae existentibus.

Vina extranea in Hungariam et Sclauoniam non inuehantur, nisi permissum fuerit, e conuerso vina Ungarica in exteras prouincias libere inuehi, exceptis Insulanis de Challokeoz, quibus sit liberum Austriaca vina circa Hamburgum et Petronellam, vicinioresque locos emere, juxta articulos anni 1546, et in Insulam vehere; incolis etiam districtus Rabakeoz eadem libertas vehendorum vinorum extraneorum concedatur, non obstante Ciuitatis Soproniensis contradictione. Quanquam in hoc Articulo liberae Ciuitates, ut Posonium, Tirnauia, Sopronium et Oppida S. Georgii, Bozyn, Dewen, Modor, Dyos, et alia submontana, sibi et eorum Priuilegiis, quibus extranea vina interdicta sunt, praeiudicium fieri asserunt, et humiliter supplicant, ut ciues eorum locorum Maiestas sua in suis libertatibus et vetere immunitate indemnes conseruare velit.

Caeterum cum Arx Arwa a Domina Conjuge Domini Emerici Forgach eiusque liberis, per officiales suos, contra juramentum ipsorum, alienata, et violenter intercepta, ac Dominis Thwrzonibus tradita sit, Regnicolae omnes, per voces interrogati, statuerunt, et Maiestati suae Caesareae supplicant, dignetur illam eis statim et de facto restituere, tanquam indebite ab eis ademptam.

Domina quoque Consors Domini Pauli Ckaky conqueri-

tur se a filio suo, Domino Francisco Dobo de Arce Sarospathak et eius pertinentiis indebite exclusam, simul cum filia sua, Conjuge Domini Michaelis de Kyswarda, sorore eiusdem Domini Dobo carnali. Itaque Maiestati suae tam ipsa Domina, quam Dominus Michael de Kyswarda, et penes ipsos Regnicolae, per voces interrogati, humiliter supplicant, ut Maiestas sua Caesarea sub hac Diaeta statim et extraordinarie, prout semel decreuit, per Dominos Judices ordinarios faciat revideri, an dictus Dominus Dobo haec facere potuerit. Et si indebite fecisse comperietur, Castrum et ejus pertinentias, dictae Dominae matri et sorori suae statim et de facto restituat. E conuerso Dominus Dobo se in hac re cum Domina matre sua libenter concordiam initurum fuisse asserit, nisi illa recusasset, sicuti Maiestas sua Caesarea, id a Dominis Pacificatoribus intellectura est, et supplicant regnicolae itidem, ut Maiestas sua Caesarea eum quoque in suis juribus conseruet.

Dominus Nicolaus de Bathor supplicat humiliter, ut Castrum suum Selin, nunc per haeredes olim Domini Petri Erdeody possessum, cujus ratione sexcenti floreni ex Camera Ungarica ipsi quotannis soluuntur, jam tandem reddatur, sicuti aliquot constitutiones publicae superinde extant, et Maiestas sua Caesarea benigne se jamtandem resoluat, ut et Camera a solutione dictae pensionis liberetur, et ipse sua bona recuperet.

Quia ex supplici libello familiae Orzlankeoy sexus foeminei apparet Franciscum Jakosytth, violenta occupatione Castri Orzlankeo et Priuilegiorum in ipso Castro repertorum direptione, non haeredibus tantum foeminei sexus ejus familiae, quae ex transactione legitima cum masculo haerede et diuisione cum eodem facta, in parte bonorum ab aliquot iam inde annis existit, manifestam injuriam intulisse, sed et jura hujus Regni violasse; ideo Status et Ordines Regni supplicant Maiestati suae, dignetur censuram et vota Regnicolarum in Diaeta praeterita exinde facta et casu quopiam omissa clementer approbare, et castrum ipsum cum pertinentiis et Priuilegiis ablatis foemineo haeredi reddi et remitti, et eiusmodi audaciam, in aliorum exemplum, publicae tranquilitatis conservandae causa, debita animadversione castigare; nec ab re judicant

fore Status et Ordines, ut sua Maiestas supplicem libellum haeredum memoratorum coram se perlegi faciat, quo exactius totum rei statum cognoscat. At Franciscus Jakosytth se ex Arce praedicta neminem eiecisse, neque praefatos foemineos haeredes in eius dominio unquam fuisse, ideoque spoliatos dici non posse asserit, et Maiestatem Caesaream pie defunctam, recepta ad se evictione, Castrum sibi inscripsisse, ideoque jure ordinario secum agi debere respondet; qua in disceptatione Maiestas sua Caesarea clementer quod justum erit deliberet.

Caeterum Waywodae Nazadistarum et milites praesidii Comaromiensis, scriptis ad nonnullos Comitatus litteris, conquesti sunt, sibi jam a quinquaginta mensibus stipendium non fuisse solutum, et se nudos, omnium rerum egenos, fame laborare, simulque protestantur, se, loco deserto, alio migraturos, nisi debitum stipendium eis numeretur. Itaque Status et Ordines totius Regni humiliter supplicant, dignetur providere, ut stipendium debitum eis persolvatur, et deinceps certiora dentur stipendia, ne locus ille maximi ante alios momenti periclitetur.

Queritur etiam Stephanus Illyeshazy contra dominam viduam olim Petri Erdeody, et filios ejus Thomam et Petrum Erdeody, quod ipsum porcione sua in Castro Kermend habita, quae eum optimo jure concernebat, sine ullo jure violenter exclusum, privaverint, et supplicat ut Maiestas sua bona sua sibi ablata, in integrum per Supremum Comitem et Capitaneos suos sibi restitui mandet, violentiam vero et damna inde secuta jure extraordinario sub hac Diaeta, vel in primis Judiciis posthac celebrandis, extra omnem seriem aliarum causarum, revideri, lataque haec sententia, contradictione, inhibicione et repulsione non obstante, executioni demandetur.

Relicta quoque Andreae Tarnoczy contra eandem viduam Domini olim Erdeody et filios eius conqueritur, quod domum eius in oppido Kermend habitam, nocte intempesta armatis manibus invadi jusserit, et isthic omnes res eius, pecuniam, vestes, res aureas et argenteas; ad valorem sex millium florenorum, violenter ademerit; atque itidem supplicat, ne Maiestas sua hoc inultum patiatur, sed ipsam spoliatam eodem

modo quo supradictum est, contradictione, inhibitione et repulsione eiusdem viduae Petri Erdeody et filiorum eius non obstantibus, in integrum restituat, ac nihilominus violentiam ipsam in hac Diaeta, vel futuris primitus judiciis extraordinario jure reuideri faciat. Eadem Domina vidua Andreae Tarnoczy conqueritur contra Dominum Comitem de Zrinio, quod is tres villas sibi oppignorauerit, sed eas deinde quibusdam seruitoribus suis occupandas tradiderit, ita ut ipsa et bonis, et pecunia sua careat, ac supplicat, dignetur Maiestas sua Caesarea statuere, ut dictus Dominus Comes de Zrinio vel ei pecuniam vel villas statim et sine ulla mora restituat.

Joannes Kallay cum suis fratribus humilime declarat, quomodo post extructum in oppido suo Castellum Kallo, ipse et fratres sui nihil aut sane perexiguum commodum ex oppido ipso Kallo percipiunt. Ideoque supplicant, alia eis bona in ipsorum supplicatione nominata benigne dari, atque instant, ne Maiestas sua ad longinquiores aliquas informationes negocium prorogare velit, cum Regnicolae sciant rem non aliter se habere.

Porro cum seruitia Domini quondam Comitis Nicolai de Zrinio, regno et Maiestatibus suis usque ad mortem praestita, et etiam eius filii Domini Georgii Comitis de Zrinio omnibus constent, Status et Ordines Regni unanimiter Maiestati suae supplicant, ne Maiestas sua Caesarea litem illam, quam cum eodem Domino Comite de bonis suis maternis in Croatia existentibus nomine fisci mouit, prosequatur, sed clementer ei relaxare dignetur; quum bona illa in faucibus hostium posita sint, et eiusmodi gratiam a Maiestate sua Caesarea idem Dominus Comes de Zrinio procul dubio sit promeritus.

Similiter Maiestatis suae fiscus causam quandam movit contra viduam Stephani olim Pereny de Castro Nyalab, quod olim mariti sui fuit, in quo Castro Domini quoque Joannes et Georgius Pereny, qui ipsi Stephano in tertio gradu consanguinitatis propinqui sunt, devolutum est. Supplicant Regnicolae humiliter, ut ab illa quoque actione Maiestas sua Caesarea clementer supersedere velit, quum dicti Domini Joannes et Georgius Pereny Maiestati suae bene et fideliter serviant.

Cum inter Dominos Gasparem Magochy et Michaelem Thelegdy, ratione metarum et territoriorum, certae et graves

ortae sint controversiae, quae nisi sopiantur, maiora ex eis sint mala expectanda: Maiestas sua Caesarea dignetur unum ex Dominis Magistris prothonotariis, et alios idoneos commissarios instituere, qui neutri parti suspecti, metas inter ipsos rectificent, et controversias primo quoque tempore componant; quod Maiestas sua Caesarea commode facere potest, cum metarum illarum proprietas ad Maiestatem suam spectet, et ipsae partes contendentes sint tantum usufructuariae, per inscriptionem eis factam.

Comitatus Mosoniensis diuturnas habet controversias cum Erasmo Praun, Capitaneo Owariensi, quibus jam fere ab anni spatio durantibus, in eo Comitatu neque sedes Judiciariae, neque aliae aliquae executiones juridicae celebratae sunt, ita ut in administratione Dicae et laborum non parum damni fisco et confiniis illatum sit, quam litem Serenissimus Archidux Ernestus sopiendam jusserat, neque tamen hactenus est ad finem deducta, eo quod Capitaneus aliquocies vocatus non comparuerit. Itaque dignetur Maiestas Caesarea benigne curare, ut contentio illa Maiestati suae damnosa componi, et decidi, et Sedes Judiciariae ac executiones et administrationes Dicae et laborum suis modis et terminis celebrentur. Et Comitatus ipse petit pro Comite suo Dominum Joannem Listhium, postquam cum Capitaneo Owariensi non potest concordare.

Comitatus Comaromiensis conqueritur, Dominum Andream Kielman a terris arabilibus in praedio Felaranyas vocato existentibus, quas vidua egregii Stephani Nagy colonis utendas distribuerat, decimas violenter, contra contenta articulorum, exegisse, quod supplicant prohiberi.

Stephanus Erdeogh queritur, quod Joannes Hiers provisor Comaromiensis, Curiam Nobilitarem in oppido Nagy Megyer habitam, quae olim Joannis Nemeth fuisset, atque ad uxorem eiusdem Joannis Németh, quam ipse duxisset, legitime devoluta esset, violenter obseratis januis occupasset, quam sibi cum agricultura omni ac equaciis et pecoribus restitui petit.

Supplicat etiam Valentinus Salgay, ut bona conjugis

suae, per Gedeonem Mathwznay violenter occupata, statim et de facto reddi et restitui facere dignetur.

Comitatus Lipthouiensis supplicat suae Maiestati, ut inter articulos huius Dietae id quoque inseratur, ne Praefecti Cuprifodinarum Nouizoliensium moderni et futuri, contra jura et libertates Nobilium, juxta Decretum Wladislai Regis anni 1494. et Articulos Posonienses anni 1552., argentum et cuprum fodinae St. Georgii et aliarum eo pertinentium in Boczabanya, indebite et extraordinarie arestare audeant. Nam hujusmodi indebitae arestationes argenti et cupri in magnum fisci Maiestatis suae, et cultorum fodinae detrimentum cedunt.

Turociensis Comitatus supplicat, ut protocolum Conventus Ecclesiae Beatae Mariae Virginis de Turocz, quod nunc apud Dominos Reway habetur, una cum sigillo, ad Capitulum Strigoniense Tirnaviam transferatur.

Dignetur etiam Maiestas sua Caesarea causam Georgii Bornemizza, cum Civibus Civitatis Barthpha, ratione certorum bonorum habitam, et in appellatione pendentem, vel iure mediante, personaliter revidere, aut si fieri posset per modum concordiae, benigne componere.

Stephanus Lengyel humiliter supplicat pro Castro suo et fratrum suorum Zyglygeth vocato, militari aliquo praesidio muniendo, cuius intertentioni quum ipse propter bonorum ejus desolationem insufficiens sit, dignetur Maiestas sua Caesarea illud ad manus suas accipere conservandum, et alia bona paria ei dare.

Vidua Josephi Kardos, quae non ita pridem ex captivitate Turcica postliminio reversa est, et precium suae redemptionis debet, conqueritur contra fratrem suum Stephanum Lonyay, qui res et bona sua violenter detinet. Dignetur Maiestas sua Caesarea committere, ut illa miserae viduae et captivae statim restituat.

Caeterum quidam Mathaeus Zabo, propter aes alienum a Turcis quibusdam negociatoribus Bwdae contractum, nunc jussu Maiestatis suae Caesareae Comaromii captivus detinetur; quod debitum cum ipse soluendo non sit, propterea quod direptis suis bonis et rebus per milites, tempore quo oppidum Debrecen fuit spoliatum, in extremam miseriam redactus sit,

cuius rei testes ipsi sunt Regnicolae ; propterea supplicant Maiestati suae Caesareae humiliter, dignetur pauperem illum hominem a vinculis demittendum jubere, cum eum neque Turcae habere velle dicantur, si non sit soluendo.

Ciues liberarum Ciuitatum et praecipue Tirnauiensis, supplicant Maiestati suae Caesareae, ut cum praecipua sit libertas exemptio a thelonei seu vectigalis solutione, Maiestas sua eos in ipsa libertate conseruet, et conseruari faciat, poena in trangressores statuta. Ciuitas etiam Zagrabiensis Montisgrecensis supplicat, pro conseruanda libertate eius, de non soluendis in Sclauonia theloneis. Item ut loca depositionum pro coemendis mercibus venire, si autem aliqui attentauerint, detur omnibus Statibus et Ordinibus Regni, ac Tricesimatoribus facultas huiusmodi merces adimendi *(sic)*. Et cum ante biennium circiter introductus sit abusus, quod a mercibus utpote pipere, croco, tapetis et aliis mercibus Turcicis, quae in Ciuitates introducuntur, et minutim diuenduntur, tricesima exigatur; dignetur Maiestas sua hunc abusum tollere, quia alias nonnisi de iis, quae ex Regno educebantur, tricesima exigi consueuerat.

Caeterum pro oppidis Thur et Thyzawarsan contentio magna est inter Franciscum Keower, Prouisorem Agriensem, ac Michaelem Serryeny, Wolffgangum Loranthffy et caeteros affines, ac matrem Stephani olim Derencheny, in qua contentione, dum quaelibet pars colonos pro se occupare nititur, oppidani ipsi desolabuntur. Unde Maiestas sua Caesarea dignetur controuersiam illam inter partes contendentes sub hac Diaeta jure reuidere facere, ne oppida illa, contra Deum, in diuersas partes distracta, prorsus desolentur.

Montanae quoque Ciuitates, periculo proximae, humiliter instant, ut contra excursiones Turcarum Confinia antemontana Lewa, Corpona, Zaz, Dobranywa, Wygles, praesidiis amplioribus muniantur, et Castellum Semberex opposito oppidi Bukanicz, et Claustrum Sancti Benedicti, imposito milite et vallo necessario muniatur, ac ut libertas ipsarum Ciuitatum et immunitas a solutione vectigalium ubiuis per ambitum Regni obseruetur ; item ut Maiestas Sua Caesarea Cuprifodinas Nouizolienses propter bonum Regni publicum et Ciuitatis

eiusdem incrementum, denuo instaurari et in ordinem pristinum redigi, tricesimam quoque noviter ibidem erectam vicissim aboleri facere velit; mutuaque subsidiaria e Camera Cremniciensi et Schemniciensi urburariis ad culturam auri et argenti fodinarum dentur, ut moneta Polonica hoc modo e Regno Ungariae exterminari possit. Neque Camerarii Cremnicienses monetam Polonicam audeant recipere, aut cum ea in permutandis aureis aut talleris ac moneta alba quaestum exercere.

Et Maiestas sua dignetur etiam ad villam Kopanicza quae ad haeredes Nicolai et Gabrielis Doczy pertinet pro montanarum Ciuitatum defensione ad decem vel viginti peditis stipendium dare, quae villa jam etiam per hostes fuit depopulata.

Comitatus Zaladiensis supplicat restitui Conuentus Abbatiarum Kapornak et Zalawar, ut Dominus Episcopus Quinqueecclesiensis illos e manibus domini Capitanei Canisiensis, qui ea loca cuidam Ladislao Ispan homini pessimo et turbulento in officium dedit, excipiat, et personas Conuentuales ibidem teneat, qui executiones peragant; aut si dominus Episcopus hoc facere negligeret, Maiestas sua Caesarea alteri conferat, qui ea quae debet praestet. Et Maiestas sua Caesarea sub hac Diaeta faciat reuideri causam Viccecomitum et totius Sedis Comitatus Zaladiensis, cum Thoma Kaczor, ratione dehonestationis et conuiciosorum verborum, contra Sedem per ipsum Thomam Kaczor, prolationis motam. Idem Comitatus supplicat pro Paulo Thekeney, qui in seruiciis Maiestatis suae alteram manum amisit, prouisione aliqua annua remunerando.

Supplicat etiam Nobilis Matthias Herencheny restitui sibi porcionem suam possessionariam Niek, per Dominum Joannem Crwsytth violenter occupatam, ne ipse miser Nobilis indebite bonis suis priuetur; quamquam Dominus Crwsytth dicit se nihil occupasse, sed Dominos Commissarios una cum Arce Chabragh eam villam ei assignasse.

Comitatus Zempliniensis, publico nomine, conqueritur contra Gasparem Homonnay, qui tempore discussionis certarum controuersiarum, armata manu in sedem Judiciariam intrauerit, et Comitatum ipsum conuiciis et verbis injuriosis af-

fecerit, sicuti ex supplicatione Comitatus Maiestati suae porrecta apparet; alii etiam, ut Joannes Nagy, alias Chyapy, et alii contra eum conqueruntur. Itaque dignetur Maiestas sua eum a talibus violenciis compescere; et juxta articulos anni 1546. in eum animaduertere dignetur.

Franciscus quoque Myko et Nicolaus Nadasdy, ac Domina Agnes Tybay, vidua olim Demetrii Way, contra Franciscum Homonnay conquerentur, quod ipsos violenter ex eorum bonis, ad instantiam familiae Nagymihaly, bonis suis eiecerit, et supplicant in integrum restitui. Franciscus vicissim et Ladislaus Thybay rem sub hac Diaeta petunt reuideri; qua in re Maiestas sua Caesarea dignetur, quod est aequum restituere.

Comitatus Posoniensis supplicat, quod sua Maiestas antiquam eorundem consuetudinem clementer hisce Articulis ratificare dignetur, ut scilicet Judices Nobilium eiusdem Comitatus, ratione debitorum coram ipsis liquidandorum, usque ad summam viginti florenorum, executionem facere possint sine appellatione in Curiam Maiestatis suae Regiam.

Quoniam autem Maiestas olim Caesarea foelicis memoriae, in Articulis anni 1574. benigne annuerat, ut si qui fidelium suorum bona sua per haec disturbiorum tempora per rebelles occupata, jamque illis eiectis, ad Arces Maiestatis suae possessa, nondum consecuti essent, ea juxta superiorum Diaetarum decreta, si ad se pertinere sufficienter probauerint, eis restituantur; adhuc tamen plurimi ex Maiestatis suae fidelibus supersint, qui bonis suis nondum restitutis carent: ideo supplicant humillime Status et Ordines Regni, ut qui nondum bona sua recuperassent, vel jura sua sufficienter probassent, coram Domino Locumtenente et Judicibus Ordinariis in Octauis superiorum partium primitus celebrandis, vel coram certis Commissariis, per Maiestatem suam ordinandis, aut literalibus instrumentis, aut iis deficientibus humano testimonio sufficienter docere possint talia bona de jure ad se pertinere, quo facto illa eis de facto reddantur. Qui vero de suis praetensionibus non satis legitime docere possent, ad jura ordinaria remittantur.

Porro fratres ordinis Sancti Francisci Warasdini commorantes, conqueruntur Maiestati suae Caesareae, contra Do-

minum Christophorum Wnghnod, quod duas eorum villas teneat, pro quibus neque censum, de quo cum eis conuenerat, soluere, neque villas restituere vult, sicuti ex eorum supplicationibus Maiestas sua Caesarea intelliget. Itaque dignetur Maiestas sua Caesarea Monasterio illi et fratribus, pro sua pietate, benigne justiciam administrare.

Postremo supplicant Status et Ordines Regnorum Croatiae et Sclauoniae, ut Maiestas sua Caesarea ad supplicationem ipsorum Maiestati suae Caesareae per Nuncios ipsorum porrectam, benigne se resoluere, et gratiosum responsum dare dignetur; et potissimum de Dica, ab incolis in decursu fluuii Calapis, in faucibus hostium commorantibus, et dies noctesque contra hostes excubias tenentibus, non exigenda.

Cum Cremnicii in Curia domus ipsius Archiepiscopalis, per negligentiam Pisetariorum ante aliquot annos Ciues ipsi, unam domum ligneam pro habitaculo carnificis seu tortoris parare fecerunt; dignetur Maiestas sua inde et domunculam et tortorem amouere, cum indignum et inhonestum sit, domum Archiepiscopalem infimo hominum genere dehonestari.

Caeterum ex querimonia Comitatus Castriferrei, in proxima superiori Diaeta publico nomine facta. conclusum fuit, ut causas contra egregium Andream de Kawas, Nobilem Comitatus Castriferrei, extra omnem seriem, Dominus Locumtenens, cum caeteris Judicibus Regni ordinariis juridice reuideat. Et quia nunc e contra, publico nomine Comitatus Zaladiensis grauis delata est querimonia in eo, ut quidam Nobiles Comitatus Castriferrei, Emericus Megiery cum suis complicibus ad eundem Andream Kawasy, Nobilem Comitatus Zaladiensis, in quodam itinere suo, primo in publica via armatus irruit, deinde vero noctu in hospitio suo decumbentem, per homines et complices suos irrui fecit, eundemque captiuare, et non aliter quam per dominum Franciscum de Nadasd sequenti die eliberatus est. Proinde supplicat ut vicissim causam inuasionis et captiuacionis praemissae, dominus Locumtenens cum aliis Judicibus Regni ordinariis, extra omnem aliarum causarum seriem, in primis Judiciis octaualibus reuideat, et quicquid jure compertum fuerit, in exemplum aliorum, debitae quoque executioni demandetur.

Az irat élén : Responsum Hungarorum die 13. Martii 1578. Caesareae Maiestati exhibitum.

(Egykorú irat a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

VII.

1578. Márczius 20.

Rudolf király válaszirata a pozsonyi országgyülés első föliratára.

Benigno gratoque animo accipit Sacra Caesarea ac Hungariae et Bohemiae Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, quod fideles Inclyti sui Regni Hungariae Status et Ordines suum ad propositos nuper, pro commodiori eiusdem sui Regni defensione, articulos responsum, quantum fieri potuit, maturandum susceperint, tum etiam longiorem Maiestatis suae absentiam, ex iis quas in eadem propositione attigit causis profectam, aequioribus animis tulerint. Et sane Maiestas eius praesentiam suam tanto tempore ab ipsis desyderari minime passura fuisset, nisi tam graves eiusdem rationes extitissent, ac postmodum indictum etiam generali conventui diem, eius, quod fideles Regnicolae norunt, periculi evitandi causa aliquoties prorogandum censuisset. Quemadmodum vero Maiestas eius hactenus cogitationes et consilia sua omnia eo praecipue intendit, ut afflictis Hungariae rebus praesens auxilium atque opem ferre, ac eiusdem sui Regni calamitates atque aerumnas, ob quas summo merito dolore atque commiseratione afficitur, aliqua ratione sublevare posset: ita nec in posterum sibi quicquam magis cordi curaeve fore fideles Regnicolae sibi plane polliceri possunt. Quo fit, ut etsi Maiestati suae sic omnino pursuasum fuerit, fideles Status et Ordines, tum eorum, quae Maiestas sua adduxit ac summae Regni hujus, a praepotente hoste tuendi necessitatis ratione habita, tum etiam ut sacri Imperii Electores aliique Principes et Status, nec non Bohemiae Regni ac aliarum Maiestatis suae provinciarum Ordines ad subsidia atque auxilia sua, ad Hungariae defensionem eadem, qua hactenus promptitudine conferenda, tanto alacriores redderentur, Maiestatis suae postulationi de triennali trium florenorum contributione satisfacturos esse. Nihilominus ta-

men cum fideles Ordines et Status eiusmodi contributionem ipsis nimis gravem fore existiment, Maiestas sua, cuius is est animus, ut licet amplioris etiam subsidii postulandi, gravissimas habuisset causas, tamen fidelibus suis Regnicolis ac subditis, quoaduspiam fieri poterit, parcere cupiat, oblato ad biennium duorum in singulos annos florenorum, de singulis portis dicari solitis, in duobus terminis exigendorum subsidio contenta erit; ita ut, juxta ipsorum oblationem, hoc praesenti anno ad festum Divi Georgii proxime venturum unus florenus et sequenti anno tantundem numeretur.

Et quia Status et Ordines, quoad portarum in medias, tertiarias et quartarias divisionem, quam in summum, uti et nunc et saepe antea ipsis in mentem vocatum fuit, fisci detrimentum vergere compertum est; item quod Libertinos, Ruthenos, Walachos, artifices, inquilinos, molitores, carbonarios, sic etiam quae de Nobilibus Dicatoribus adjungendo, de restanciis, de salario et poena vicecomitum, nec non de lucro Camerae proposita fuerunt, rem omnem ad illius, quae proxime praecessit, ac aliarum ibidem citatarum Dietarum constitutiones reiici humiliter supplicant; Maiestas sua quae tamen in hisce omnibus, nullum alium scopum sibi propositum habet, quam ut tanto commodior Regni huius tuendi ratio suppetat, omnesque Fisci defraudandi occasiones, quoad uspiam fieri queat, praecidantur, articulos illos hoc tempore ulterius non urget.

Quod vero ad Dicatorum electionem attinet, Maiestas sua ex iis, quas antea commemoravit, causis, etiamnum statuendum censet, quod Maiestati suae, tanquam Regi Hungariae, liberum esse debeat, eosdem pro suo arbitrio, quantumvis nulla in Comitatibus illis, ad quos expedientur, bona possideant, Nobiles tamen et bona possessionaria in Regno habentes, eligere et constituere.

Judaeos autem, qui proprias domos habent, ad Dicae solutionem aliaque onera duplo praestanda cogendos esse, Maiestas sua benigne approbat.

Cumque ipsi Status et Ordines novam connumerationem necessario instituendam esse censeant, Maiestas sua clementer acquiescit.

Sic etiam benigne assentit, quod in Comitatibus illis, in quibus supremi Comites non habentur, liceat Vicecomitibus in promulgandis Sedibus, ad administrationem Dicae necessariis, ac aliis etiam juridicis executionibus procedere, donec eis de supremo Comite provideatur.

In causis vero fiscalibus Maiestas sua Caesarea Regiaque, tam in Magnatum, quam Nobilium, in semine deficientium, bonis ea observari vult, quae priorum Diaetarum, praesertim vero novissimarum, constitutionibus ea de re sancita sunt; non omissura tamen, quin fidelium suorum servitorum ac subditorum, qui de Maiestate sua et Regno benemeriti fuerint, benignam rationem habeat.

Quantum ad labores sive operas gratuitas attinet, Caesarea quidem Regiaque Maiestas omnino confidebat, quod cum omnium et singulorum Regnicolarum tanti intersit, coeptas passim in hoc Regno, pro ipsorum permansione et salute munitiones quanto citius ad finem deduci, fideles Ordines et Status, habita huiusmodi necessitatis ratione, duodecim dierum operis, superioribus aliquot Comitiis decretis, alios duodecim dies minus difficulter esse addituras; sed quia his posthabitis, ad priores constitutiones se referunt, Maiestas sua huiusmodi oblationi acquiescit. Ita tamen, quod ultra easdem duodecim dierum operas, de quibusque denis portis currus unus ad totidem dies decernatur, ac Diaetae huius articulis expressa ea de re constitutio inseratur, atque insuper laborum sive operarum distributio Maiestatis suae arbitrio relinquatur. illas ad ea loca destinaturae, quae iisdem maxime indigere videbuntur. Alioquin enim id non raro fieri compertum est, ut eiusmodi operae ad ea loca deputentur, quae illis vel minime opus habent, vel iisdem commode frui haud possunt, colonos vero nihilominus, ut suas istas operas ad alia loca necessaria praestent, adduci vix posse. Offert autem Maiestas sua, se eorum, de quibus Status et Ordines Maiestatem suam monendam duxerunt, benigne fore memorem, ac ita provisuram esse, ne labores illi ad publicas necessitates decreti, in privatos usus convertantur.

Deinde Maiestati suae istud quoque merito liberum relinquitur, utrum ipsas operas, vel earum pretium malit; id-

que ob eam causam, quam fideles Ordines et Status ex Maiestatis suae propositione intellexerunt.

Quod autem ad ea loca, quorum Status et Ordines mentionem faciunt, et primo quidem ad oppidum Agriense et arces Zendereo et Tockay attinet, Maiestas sua iisdem, tam quoad solutionem, quam eorum munitionem, quantum fieri poterit, prouidebit. Ad Canisiae vero fortificationem non modo Austria, verum etiam Stiria, Carinthia et Carniolia haud contemnendam pecuniae summam conferre decreverunt. Atque insuper Maiestas sua apud Serenissimum Principem et Dominum Dominum Carolum, Archiducem Austriae, id effecit, ut ad obstructionem viarum sive passuum, qui eo tendunt, mille homines se missurum obtulerit. Ita, ut nunc istud praecipue reliquum sit, ut fortificationi isti promovendae ipsi Hungariae Regnicolae haud desint, sed suas ad eundem locum operas fideliter conferant, atque praestent, obstructionem vero illam ad ipsorum securitatem maxime necessariam, tanto magis accelerent. Neque enim dubitat Maiestas sua, quin praefatus Serenissimus Archidux Carolus, cognita ipsorum Regnicolarum alacritate, operi huic in posterum etiam promouendo haud defuturus sit.

Cassoviam Maiestas sua speciales Commissarios, eius rei peritos, se destinaturam esse offert, qui eius loci munitiones inspiciant, ac quod necessarium videbitur, ad effectum deduci curent.

Jauriensis vero munitio, nec dum plane absoluta est, hacque de causa nec omnes operae alio transferri poterunt. Attamen Maiestas sua fidelium Statuum admonitionis benigne memor erit, ac eas operas quibus Jaurinum carere poterit, ad alia loca, quae illis magis indigere judicaverit, conferet.

Cumque Status Wywariensis Arcis mentionem injiciant, Maiestas sua ipsos celare nequit, se decrevisse, loci illius fortificationem primo quoque tempore in effectum deducere. Quoniam vero fortificatio ista, tanto maiori sedulitate instituenda erit, quo hostem propinquiorem habet, idcirco Caesarea Regiaque Maiestas benigne postulat, ut praeter eas, de quibus supra dictum est, communes operas, viciniores etiam Comitatus de singulis portis personam unam, ad laborem idoneam,

ac de quaternis portis currum unum, cum quatuor jumentis, ad Wywariensem illam fortificationem tanto citius peragendam, sistere teneantur, qui bono ordine, ac alternatis vicibus sibi invicem succedentes, huiusmodi suas operas praestent, eius rei cura aliquot ejusdem Comitatus Nobilibus demandata. In quo quidem fideles Ordines et Status, se tanto promptiores exhibituros esse, Maiestas eius sibi pollicetur, quod non modo Bohemiae et Moraviae Status, sua quoque huc collaturi sint subsidia, sed et Austriae Status ad hanc eandem fortificationem viginti quinque florenorum millia jam decreverit, adeoque nec ipsos Hungariae Regnicolas eidem operi promovendo deesse conveniat.

Cumque Maiestas sua non ignoret, quantum momenti in Arcibus Sancti Benedicti et Papensi positum sit, Maiestas sua in futura operarum distributione earundem Arcium clementer quoque memor erit.

Eodem modo Maiestas sua Arcium Syrack, Zoly et Karponae benignam rationem habitura est. Sic etiam Maiestas eius fidelium suorum Regnicolarum petitionis, de redimendis Arcibus ad Austriam impignoratis, benigne memor erit, ac redemptionem hanc, quantum per se praestari poterit, promovendi curam suscipiet; ac de tredecim oppidis Scepusiensibus primo quoque tempore opportuno redimendis rationem initura est.

De querelis contra Maiestatis suae capitaneos et milites propositis, ut qui nimiam sibi in miseram plebem licentiam usurpent etc.; Maiestas sua, cui eiusmodi insolentia militaris vehementer displicet, primo quoque tempore informationem capiet, ac ne talia deinceps fiant, quantum fieri poterit prouidebit. Existimat autem Caesarea Regiaque Maiestas, quod cum coloni et subditi, illi plerique prope Arces commorentur, milites vero ipsorum victualibus, et commeatu carere nequeant, sed illa ex pagis circumuicinis necessario comparent, satius foret huiusmodi victualium subministrationem certo modo distribui; ita, ut quilibet colonus siue subditus cuinam victualia et commeatum praebuerit, scire, ac postmodum suo tempore ejus solutionem exigere possit. Alioqui enim fit, ut milites, sine discrimine, in pagos irrumpant, ac quaecunque illis se

offerunt, rapiant; subditus vero a quonam res ablata, vel eius solutio repetenda sit, scire nequeat.

De continuis Equitibus Maiestas sua Statuum oblationem, ut scilicet suum iisdem stipendium singulo trimestri per Dominos et Comitatus suos ad ipsorum stationes mittatur, clementer accipit; ita tamen, ut iidem Equites continui in Arcibus, ad extrema confinia sitis, secundum Maiestatis suae vel supremi Capitanei, eius rei curam Maiestatis suae nomine suscepturi, distributionem teneantur. Caesarea autem Regiaque Maiestas ita prouidebit, ne equitibus illis nihilominus exire ac diutius abesse impune liceat.

Ubi vero Status et Ordines existimant, ab Ultradanubianis pro equitibus pedites, ut qui illis utiliores sint, alendos esse; Caesarea Regiaque Maiestas illud ita limitandum censet, ut pedites quidem teneantur, non tamen omnes, sed certus etiam equitum numerus alendus sit. Id quod ex consilio supremi illarum partium Capitanei ac Praefecti Canisiensis commodissime institui poterit.

Domini Praelati vero et Barones, qui paucos vel nullos hactenus continuos aluerunt, idem cum caeteris Regnicolis pro ratione prouentuum suorum onus subire teneantur; idque sub poena in propositione expressa, ut scilicet juxta Diaetae anni 1550. Constitutiones, bona illorum per vicecomites occupentur, occupataque tamdiu teneantur, donec duplum eius, quod neglexerint, ab eis praestetur, prout in jam dicta propositione fusius continetur; cui tamen istud adjiciendum videtur, ut praecipua continui praestandi cura, eiusque executio penes supremos Capitaneos sit. Neque sane videtur ulla conquerendi causa subesse, cum singulis annis noua per Dicatores fiat portarum connumeratio, ac juxta eandem continuum praestandum sit, neque cuiquam suffragari debeat, quod portarum numerus eodem anno imminutus sit, nisi illud manifeste appareat.

De Praelaturis vacantibus idoneis personis conferendis, Maiestas sua primo quoque tempore cogitabit.

Quoad generalem et particularem insurrectionem, cum Status et Ordines ad priores constitutiones se referant, Maiestas sua iisdem, eo modo, quo illae successu temporis mutatae ac limitatae fuerunt, clementer acquiescit. Necessarium autem

Maiestas sua, ac fideles Status et Ordines clementer hortatur, ut articulus iste Diaetae huius Recessui, una cum omnibus suis circumstantiis, expresse inseratur, ne (quod in Propositione de aliis quoque articulis dictum fuit) priorum Diaetarum Constitutiones in plurimis articulis a se inuicem discrepantes peruoluere necesse sit.

Deditiones, quae Turcis fiunt, Regno perniciosissimas esse toties antea demonstratum est, ac Maiestas sua jam denuo in Propositione attigit, ut superuacaneum prorsus sit, ea hoc loci repetere. Neque enim ipsi Status ignorant, quantum inclytum istud Regnum, jam a paucis annis ex huiusmodi deditionibus detrimenti acceperit, ac quantam jacturam hac praecipue occasione, durante etiam pace sive induciis, fecerit; Caesarea autem Regiaque Maiestas easdem nulla ulterius ratione vel dissimulare vel ferre potest, praesertim si illae, uti hactenus factum fuit, sine Maiestatis suae scitu fiant. Idcirco Caesarea Regiaque Maiestas fideles Status et Ordines iterum clementer ac omni paterno studio hortatur et requirit, ut articulum hunc quam maxime cordi habere, ac deditiones illas eo modo, quo antea a Maiestate sua propositum fuit, cohibere velint, constituta in eos qui talia moliuntur, certa grauissimaque poena, absque omni spe veniae seu remissionis eis irroganda. Alioqui enim Maiestas sua praetermittere nequit, quin Regia sua authoritate ita hac in parte prouideat, ut tandem deditionum illarum, quibus haud ulla maior Regni istius est pernicies, neque certior faciliorque ad totalem eiusdem ruinam atque interitum aditus, finis esse queat. Quod si tamen aliqui adeo hosti propinqui ac praesenti periculo expositi sint, ut sine huiusmodi deditione, nulla eis salutis spes videatur reliqua, Maiestas sua, de eo edocta, cogitabit, num quo pacto ipsis consuli possit, vel ita se resoluet, ut dignam eiusmodi extremae necessitatis rationem habuisse intelligi possit.

Supplicant praeterea fideles Status et Ordines huiusmodi deditionum occasione, ne Maiestas sua ipsos deserere, sed potius contra insultus hostium tueri et vindicare velit. Quod uti Maiestas eius sui imprimis muneris esse agnoscit, ita hactenus in nullam aeque curam incubuit. Quemadmodum etiam in posterum omni maiori conatu se facturam, neque quicquam

quod vel ad confinia, tam milite ac praesidiis, quam opere munienda, stipendia item statis temporibus, quoad uspiam fieri poterit, solvenda, passuum item custodiam, ac alia pro ipsorum ac Inclyti istius Regni reliquiarum securitate necessaria, pertinere queat, in se desiderari passuram, sed quod antea obtulit, de iis omni paterna cura et studio provisuram esse benigne offert.

Ubi demum fideles Regnicolae supplicant, ne Maiestas sua excursiones, quae a Baronum et Nobilium equitibus et peditibus in Turcicam ditionem fieri solent, tam stricte ac severe interdicere velit; ea sane petitio, ut Maiestati suae nova extitit, ita minus expectata fuit. Etenim vigore Capitulorum pacis, cum Turcharum Principe renovatae, huiusmodi excursiones prohibitae sunt. Accesserunt praeterea Maiestatis suae mandata in confiniis toties promulgata. Quibus sane minime opus, neque etiam necesse foret, tantos in mittendo quotannis munere honorario, ac alendo in porta Turcica Oratore, sumptus facere, si excursiones illae et depraedationes liberae esse, vel saltem his plus licere deberet, quam militibus stipendiariis. Quod cum indignum plane foret, ac ipsi fideles Status et Ordines experientia didicerint, ex Maiestatis suae parte hactenus parum effectum, sed istud fere semper secutum esse, quod ii qui easdem excursiones exercent, vel a Turcis caedantur, vel iisdem causam praebeant, decuplo maiora damna Maiestatis suae ditioni inferendi, ac denique Turcae depraedationes, Arcium occupationes, ac alia quaecunque hostilia sua facinora, unica eiusmodi excursione legendi ac defendendi materiam et ansam inde arripiant, Caesarea Regiaque Maiestas excursionibus illis nullum prorsus locum dare potest, quinimo Status et Ordines clementer hortatur et requirit, ut dictis Baronum et Nobilium hominibus, sive equites sive pedites sint, easdem non secus, ac Maiestatis sua militibus stipendiariis tali ratione, quae a Maiestate suae proposita fuit, severe interdicendas, transgressores vero, juxta eandem Maiestatis suae propositionem, plectendos esse statuere velint.

Quod si vero juventutem exercendis armis idoneam reddere cupiant, eius sane rei opportunae occasiones in Maiestatis suae Arcibus limitaneis, tum etiam in continui praestati-

one haud defuturae sunt. Praeterea ab hoste, tam frequentes in Maiestatis suae ditionem fiunt excursiones et depraedationes, ut, dummodo quis in occasiones intentus, ac inter Regnicolas, suaeque Maiestatis Capitaneos, in limitibus existentes, mutua ac sincera sit intelligentia, talia nimis etiam saepe se offerant, ut quilibet suae virtutis et fortitudinis specimen adversus hostem aedere possit. Neque enim prohibet Maiestas sua, quinimo permittit, ac benigne suos hortatur, ut si hostes in Maiestatis suae ditione depraehendantur, eosdem non solum assiliant, verum etiam si possint ad unum omnes trucident vel capiant.

Et quamvis Maiestas sua benigne sibi pollicetur Status et Ordines hisce consideratis Maiestatis suae hortationi locum daturos esse, constituta gravi aliqua poena, ad coercendum excursiones illas idonea; tamen Maiestas sua Status et Ordines celare nequit, quod si, praeter expectationem, secus accideret, Maiestatem suam omittere non posse, quin tales rationes ineat, quas ad conservationem pacis, excursionibus illis plurimum violatae, opportunas, duxerit.

Quod attinet ad mutuas Regnicolarum violentias et conflictus compescendos, quandoquidem Status et Ordines, nulla in re propositis Maiestatis suae acquiescendum, sed omnia ad prioris Diaetae conclusiones referenda putaverunt: Maiestati quoque suae justum esse videtur, nullis utendum et acquiescendum additionibus. Et propterea Maiestatem suam se remittere in toto hoc negotio ad Constitutiones priores allegatas.

Quod ad equites Hungaros, equos suos ad gramina deducentes, attinet, utique propositum a Statibus medium, ut scilicet stipendium eis solvatur, priusquam ad pascua proficiscantur, quo sic rerum ipsis subministratarum pretium soluere possint, omnium expeditissimum futurum esset. Quoniam vero fieri nequit, ut solutio semper in promptu sit, equites vero illi pascuatione carere haud possint, idcirco ad propositum a Maiestate sua medium deventum fuit. Quod quidem Maiestas sua etiamnum maxime commodum fore censet. Nam cum hucusque coloni et subditi nullas habuerint schedulas, quibus de debito suo docere possent, factum est inde, ut nec quicquam ipsis numeratum fuerit.

De tempore vero, quo equites illi in pascuis manere

debent, Maiestati suae sic videtur, illud quod in articulis 1566. continetur, utpote ad finem usque Maii nimis breve fore; idcirco terminum illum in duos menses prolongandum existimat.

Aequum quoque videtur Maiestati suae, quod pratis, ex quibus foenum haberi potest, quoad uspiam fieri queat, parcatur; ac iis tantum pratis, quae aperta sunt, et quorum in Hungaria satis magna copia est, uti liceat.

Neque cuiquam permittendum erit, aliorum, sive extranei illi sunt, sive necessitudine aliqua vel congnatione sibi juncti, non tamen ex militum stipendiariorum numero secum ad gramina deducere. Atque hac de re certa erit constituenda poena; ita ut eiusmodi equus in pascuis repertus, in commissum cadat, ac dimidia pars denunciatori, altera vero dimidia prati illius seu possessori fundi, cedere debeat.

Dignum quoque ac necessarium erit, ut non Nobilium solum subditi ac bona huiusmodi onera ferant, verum etiam Domini Praelati et Barones eodem modo pascuationi in ipsorum ac subditorum suorum agris et bonis locum dent.

De certiori militum Hungarorum in suis stationibus permansione Caesarea Regiaque Maiestas fidelium Statuum responso, ad Articulos anni 1552. se referenti, benigne acquiescit. Leges vero militares, quas a militibus Hungaris, equitibus et peditibus observandas proposuerat, ulterius non urget. Attamen si forte contingeret, ut aliquis ex Maiestatis suae militibus stipendiariis, sine Maiestatis sua venia, in Regnicolae alicuius servitium transiret, eo casu Maiestas sua haud omissura esset, quin in eundem, tanquam datae Maiestati suae fidei parum memorem, juxta articulos sive leges militares, animadverteret.

Caeterum cum Status et Ordines militum in confiniis alendorum onus in se ipsos assumere recusent, Maiestas sua nec hunc articulum ulterius urget, sed uti hactenus, ita imposterum etiam huiusmodi solutionis curam habitura est.

Quae per Caesaream Regiamque Maiestatem de concredita Serenissimis Archiducibus Carolo et Ernesto rei bellicae administratione proposita fuerunt, ea fideles Status et Ordines haud satis assecutos esse Maiestas sua animadvertit, ideoque mentem suam ipsis Statibus uberius declarandam

duxit. Etenim Maiestas sua nequaquam eo tendit, quod aliquam Regnorum et provinciarum illarum divisionem, vel novum aliquod gubernium instituere velit, sed quae hoc loci fiunt ad eum finem respiciunt, ut de iis, quae ad confiniorum pertinent, tanto rectius provideatur. Neque enim ignorant fideles Status et Ordines, antehac ad Croatiae et Sclavoniae confinia supremum Capitaneum extitisse, postmodum vero gubernium illud divisum ac duobus Locumtenentibus commissum fuisse, sed cum hoc pacto omnia negotia ad Maiestatem suam tam longo itinere referri oportuerit, sicque multa saepe utrinque neglecta fuerint, Maiestas sua praedicto Serenissimo Archiduci Carolo vix aegre persuasit, ut Serenitas sua rei bellicae in partibus illis, ut quibus non solum propinquior est, atque ex provinciis suis commodissime opem ferre potest, verum etiam maiorem sumptus bellici, qui in Croatiae et Sclavoniae confinia impenditur, partem sustinet, administrationem in se susceperit.

Eadem est Serenissimi Archiducis Ernesti ratio, neque Serenitas sua alio loco est, quam Generalis Maiestatis suae in Regno Hungariae exercitus Dux, ac in rebus bellicis vicegerens; cum Maiestas sua alioqui innumeris illis, quibus distrahitur, negotiis sola sufficere nequeat. Quae tamen nihilominus verus Dominus et Rex est; ita ut praedicti Serenissimi Archiduces nihil arduum sine Maiestatis suae scitu et voluntate tractaturi sint.

Adhaec neque Hungariae neque Croatiae et Sclavoniae Regnis quicquam hoc pacto adfertur praejudicii. Nam cum Maiestas eius administrationem illam eodem modo duabus longe minoris conditionis personis demandare potuisset, quid obstabit quominus Maiestas sua eandem administrationem duobus tam insignibus, ac Maiestati suae conjunctissimis Principibus committere potuerit?

De victualibus ad confinia et Canisiam convehendis, Maiestas sua priorum Diaetarum constitutiones, praesertim vero anni 1545. observari postulat. Quae autem Status et Ordines de praefectura annonae alicui Hungaricae nationis committenda benigne monent, de iis Maiestas sua benigne deliberabit.

Ad articulos priorum Diaetarum huius praesentis conventus Recessui inserendos, quod attinet, Maiestas sua non quidem omnia, quae allegantur Decreta inseri cupit, attamen in his, quae illud ex iis, quae in propositione attinguntur, causis requirere visa fuerint, id haud praetermitti operae pretium censet, cum inde haud parum lucis praesentis Diaetae sanctionibus accessurum sit.

In Judiciis Octavalibus bonum quidem foret, ut illa iisdem terminis et modis quibus hactenus celebrarentur. Quia tamen maior et potior pars Judicum Ordinariorum, partim valetudine impedita, partim aliis gravibus de causis, iter Eperyesiense, solenniter protestando, recusat, atque ea recusatione Judicia quoque intermitti solent; Maiestas sua Caesarea progressum Justiciae promovere cupiens, aequius esse censet, ut Judicia alibi quam nusquam celebrentur. Itaque Regnicolis partium superiorum benigne proponit, ut pro Judiciis celebrandis alterutrum ex duobus locis eligant, Posonium scilicit vel Tirnaviam, neque ulterius profectionem Judicum ad Eperyes urgeant, ac deinde de personis, si quae erunt, de novo ad judicia deligendae, consultent. Quod si tamen ipsi Regnicolae alium quempiam, inter Eperyes et Posonium medium locum, huiusmodi Judiciis celebrandis idoneum, noverint, Maiestas sua de eo facile cum eis conveniet. Appellationes vero Maiestas sua Caesarea personaliter primo quoque tempore, nacta commoditate, sub hac Diaeta revidebit.

De Consiliariorum Hungarorum numero Maiestas sua cum ipsis Consiliariis deliberatura est, quo postmodum eos qui Maiestati ac in eiusdem absentia Serenissimo Archiduci Ernesto continue adsint, sicque munus illud utrobique residendi obeant, commodius eligere possint. Ubi vero fideles Regnicolae humiliter petunt, ut Maiestas sua in tractandis negotiis Hungaricis, qualiacunque illa sint, indifferenter Consilio Hungarico utatur, Maiestas sua benigne offert, se, quod et hactenus fecit, et in propositione sua pollicita est, negotia mere Hungarica, utpote justitiam, jura, libertatesque Regni, ac si quae alia ejus generis sunt, concernentia, cum ipsis Consiliariis Hungaris tractaturam esse. Ac proinde Status et Ordines clementer hortatur, ut hac Maiestatis suae resolutione con-

tenti, quoad caetera negotia, quae mixta sunt, ac tam Divi Imperatoris Ferdinandi, quam Divi Imperatoris Maximiliani Maiestatis suae avi, genitoris et praedecessorum colendissimorum, augustissimae memoriae, tempore, apud Maiestatis suae Cameram Aulicam ac Consilium Bellicum tractari consueverunt, quicquam innovari, ulterius haud urgere velint. Idque ex iis causis, quae illis antehac saepius in mentem vocatae fuerunt. Curabit autem Maiestas sua, ut illis in locis Hungaricorum negotiorum expeditio, quantum fieri poterit, maturetur.

Cum Anabaptistae non secus, atque Arriani et Trinitarii, in Inclyto hoc Regno minime tolerandi sint, Maiestas sua Constitutionem anni 1572., contra dictos Arrianos et Trinitarios promulgatam, ad Anabaptistas quoque extendendam esse adhuc censet. Ubi vero Barones, Nobiles et Civitates supplicant, ut sicuti in aliis suis Regnis et provinciis liberam religionis professionem omnibus permiserit, ita etiam ipsis in Hungaria liberam permittat; Maiestas sua eosdem Barones, Nobiles et Ciuitates celare nequit, se in eo, quod Maiestas sua talem aliquam caeteris suis Regnis et prouinciis libertatem concesserit, minus recte informatos esse. Neque enim tale quid a Maiestate sua vel in Bohemiae Regno annexisque prouinciis, vel Austria concessum est. Ideoque et in suo Inclyto Hungariae Regno eiusmodi innouationi, quae etiam Juramento per Maiestatem suam, eo tempore, quo sacrum eiusdem Regni diadema suscepit, praestito, minus consentanea foret, locum dare nequit.

Et haec quidem sunt, quae Maiestas sua Caesarea ad ipsorum fidelium Statuum et Ordinum responsum, pro ulteriori benignae suae mentis declaratione, replicanda duxit.

Quod vero ad ea, quae Maiestati suae Caesareae Regiaeque ipsi fideles Status et Ordines proponenda duxerunt, et primo quidem ad metarum reuisionem spectat, cum Archiducatus Austriae Status jam in eo sint, ut Commissarios suos ad eas, quas cum Hungariae Regnicolis habent controuersias, reuidendas deputent, quo sic Commissio illa mox post Pascatis proxime venturi festum, in effectum deduci possit: Maiestas sua fideles Status et Ordines benigne hortatur, ut et ipsi suos

hanc ad rem Commissarios in hoc praesenti conuentu denominare velint. Ex Morauiae autem parte Maiestas sua, ubi ipsi Status ad hasce controuersias suos elegerint Commissarios, idem fieri se benigne curaturum offert.

Ad Monetam vero Hungaricam quod attinet, meminit quidem Maiestas sua ante hac fideles Status idem postulasse. Verum cum res haec non solum ad Austriam, sed et sacrum Imperium ac eiusdem constitutiones, quibus Maiestatem suam hoc quoque loci se accomodare convenit, pertineat, Maiestas sua nihil hoc tempore statuere potest. Offert tamen Maiestas sua se huius petitionis opportuno tempore fore memorem, ac quantum fieri poterit, rem eo directuram, ut Hungariae Regnicolae, hac in parte, quam minimum graventur.

Ratione Tricesimarum de bonis Dominorum et Nobilium, quae in eorum agriculturis aut allodiis propriis proveniunt, non exigendarum, Maiestas sua ita providebit, ne quis huiusmodi Tricesimarum exactione, praeter aequitatem, se gravatum jure conqueri possit.

Capitulum Castriferrei Sabariam veluti tutiorem locum transferri Maiestas sua benigne quidem assensura erat, verum cum re in ulteriorem deliberationem adducta, huiusmodi translationem plerisque aliis, in partibus illis praesertim vero ultra Rabum commorantibus, magni metus et fugae causam praebituram esse prospiciat, Maiestas sua a translatione illa supersederi satius existimat.

Supplicant quoque Regni Status et Ordines, ut Maiestas sua loca quaedam, per quae est transitus, Ikerwar, Rum, Hydwegh, Kermend et Chyakan, aliquem militum numerum stipendio, aut Dicam Comitatus istius eo deputare velit. Verum Caesarea Regiaque Maiestas jam antea tantum minorum Castellorum numerum praesidiis munit (uti Status et Ordines ex adjuncta scheda intelligent), ut Maiestati suae impossibile sit illorum omnium sumptui necessario sufficere. Offert tamen Maiestas sua, se primo quoque tempore Commissarios ad loca ista destinaturos esse, qui Castella illa inspiciant, ac iis, quae praesidio munienda judicaverint, vel ex continuo, vel alia quapiam commodiore ratione subveniant, reliqua vero diruant.

In Arce Ghimes haud parum situm esse, Maiestas sua

non ignorat. Attamen ex eadem, quae jam commemorata est causa, tum etiam quod Maiestatem suam ab eo tempore, quo Dywyn et Kekeo in hostium potestatem venerunt, confiniorum illorum sumptus multis et quidem ad triginta florenorum millibus auctus est, neque tamen ea quae istic sunt praesidia sufficiunt, sed noua subinde ad confinia illa submittenda sunt: Maiestas sua ad Arcis istius tuitionem nullam fere aliam commodiorem rationem videt, quam eam, ut supremus partium cisdanubiorum Capitaneus, Dominus Symon Forgach, ex aliis locis et Castellis, quae aliqua praesidiorum suorum parte carere judicauerit posse, aliquot, quaternos scilicet, quinos vel senos ex singulis Castellis pedites accipiat, sicque circiter viginti vel viginti quinque militum praesidium arci isti Ghimes imponat. Quoniam vero dictus supremus Capitaneus eiusque fratres bona ibidem habent. ad arcem illam pertinentia, quorum etiam proventus percipiunt, haud iniquum existimari debet, ut et ipsi totidem milites alant.

Circa articulum de vinis extraneis in Hungariam et Sclavoniam non invehendis, e converso autem vinis Hungaricis in exteras Provincias libere invehendis etc. Maiestas sua unicuique sua privilegia in quorum possessione ac usu hactenus fuit (exceptis insulanis de Challokeoz, quibus sit liberum Austriaca vina circa Hainburgum et Petronellum vicinoresque locos emere, juxta articulos anni 1546. et in Insulam vehere, incolis etiam districtus Rabakeoz eadem libertas vehendorum vinorum extraneorum concedatur) salva esse vult, ac contra illa quemquam, praeter aequitatem, gravari minime patietur. Ita tamen, quod Maiestati suae liberum sit, vina ad loca finitima, pro militibus praesidiariis invehere.

Quo in loco Maiestas sua Statibus et Ordinibus istud quoque in mentem vocandum duxit, singulis annis maximam vini Hungarici quantitatem ex Hungaria in Austriam, Poloniam, Silesiam et Moraviam invehi, ipsisque Regnicolis illud a Maiestate sua, datis ad hoc literis suis passus, concedi, ita ut tanto minus hac de re conquerendi causae habeant.

Quod ad Decimas attinet, Maiestas sua prioribus Constitutionibus, praesertim vero 1574. inhaeret. Cumque districtus Zerench Decimae ad Arcem Tokay destinatae sint, Maic-

stas sua Capituli Agriensis petitioni locum dare nequit. Offert autem Maiestas eius, se id curaturam, ut arendationis praetium suis temporibus praestetur.

De querela per Comitatum Liptoviensem contra Praefectum Cuprifodinarum Nouizoliensium, ratione argenti et cupri proposita, Maiestas sua informationem capiet, eaque habita, se benigne ita resolvet, uti pro rei qualitate convenire videbitur.

De querelis Comitatuum Zabolch et Zackmar, Vgocha et Beregh et Vngh contra Capitaneos in Castello Kalo, Maiestas sua, cui huiusmodi gravamina maxime displicent, informationem capiet, neque omittet, quin opportunum pro rei qualitate remedium adhibeat.

De controversiis Comitatus Mossoniensis, contra Erasmum Praun, Maiestas sua informationem capi jussit; ea habita, se ita resolutura, uti aequitati consentaneum judicaverit.

Quae nomine Civitatum liberarum et praesertim Tirnaviensis, Zagrabiensis, Montisgreciensis, ratione suarum exemptionum a solvendis theloneis, item quoad loca depositionum, supplicata fuerunt, ea Maiestas sua benigne concedit. Quod vero ad abusum attinet, quem ante biennium ratione exactionis tricesimae a rebus nonnullis, utpote pipere, croco, tapetis et aliis mercibus Turcicis introductum esse ostendunt, cum Maiestas edocta sit, huiusmodi exactionem jam pridem in usu fuisse, idcirco Maiestas sua nec nunc eam revocat.

Montanarum Civitatum, ut in quibus plurimum momenti positum esse Maiestas sua non ignorat, haud postremam hactenus curam habuit. Ac (uti supra quoque eius rei mentio facta est) ab eo quidem tempore, quo Dywyn et Kekeo in hostium manus devenit, ultra annum triginta florenorum millia, in augmentum eorum, quae antea istis in partibus fuerunt, praesidiorum impendit. Id quod Maiestas sua deinceps etiam factura, ac earundem Civitatum Montanarum tuitionem et securitatem, quantum quidem Maiestatis suae limitum tam longe lateque patentium ratio patitur, summae semper curae atque cordi habitura est.

Supplicant praeterea eaedem Civitates Montanae, ut Maiestas sua Cuprifodinas Novizolienses denuo instaurare,

Tricesimam ibidem nuper erectam abolere, mutuaque subsidia e Camera Cremniciensi et Schemniciensi urburariis ad culturam auri et argenti fodinarum dentur, quo moneta Polonica exterminari possit etc. Ad quae Maiestas sua easdem Civitates celare nequit, diuturnis illis ditionum Belgicarum motibus factum esse, ut cum ob eosdem motus cupra minus vendi possint, atque insuper alibi etiam Cuprifodinae repertae sint minori pretio, jam ab aliquo tempore, cupra illa vendi necesse fuerit, adeoque Maiestas sua hactenus Novizoliensem illam Cuprifodinam instaurare distulerit. Ubi vero pacatiora redierint tempora, ac cupra denuo in pretio haberi caeperint, Maiestas sua eorum, quae nunc supplicata sunt, se benigne memorem fore pollicetur. Neque enim ignorat Maiestas eius, Regii quoque fisci id haud parum interesse.

Quod vero ad Tricesimam spectat, cum illa ad publicam utilitatem, ac communem Regni defensionem promovendam pertineat, Maiestas sua huiusmodi Tricesimam, tum ex jam dicta causa, tum etiam ad evitandas diversas fraudes, quibus ante eiusmodi erectionem locum fuisse Maiestas sua compertum habet, hoc tempore abolere nequit.

De modo, quo Moneta Polonica ex Hungariae Regno prorsus exterminari commodissime possit, ut ipsi Stasus et Ordines deliberent, Maiestas sua clementer eos hortatur.

Ad querelas Comitatus Zempliniensis contra Gasparem Homonnay publico nomine factas quod attinet, Maiestas sua Caesarea, datis ad eum cum servitore mandatis, ei firmiter injunget, ut deinceps a talibus abstineat, neque quicquam contra Jura et Judicia Comitatus tentare vel verbo vel facto ausit. Alioqui nisi resipuerit, Maiestas sua Caesarea in eum, uti inquietum et turbulentum hominem, debita poena animadversura est.

Posoniensis Comitatus ubi petit Judicibus Nobilium de debitis liquidis, usque ad summam viginti florenorum, exequutionem absque appellatione permitti, poterit ea de re alias instare, nunc ut moderni consuetudini adhaereat oportet.

Caeterum ratione bonorum, per rebelles occupatorum, jamque illis ejectis ad Caesareae Regiaeque Maiestatis Arces possessorum, fideles Status et Ordines humiliter supplicant,

ut qui nondum sua bona recuperarint, vel jura sua sufficienter probarint, deficientibus literalibus instrumentis, ad humanum testimonium admittantur. Quoniam vero hac ratione diversis perjuriis ansa praebetur, quam evitari Maiestas sua satius existimat, idcirco huiusmodi praetensiones, juxta superiorum Diaetarum Decreta, ad jus ordinarium remittit.

Cum incolae in decursu fluvii Colapis commorantes, non omnes aeque hosti propinqui ac periculo expositi, sed cum eiusdem fluvii longus sit tractus, nonnulli ex iisdem incolis securioribus, quam caeteri, locis habitent: Caesarea Regiaque Maiestas benigne postulat, ut Regnorum Croatiae et Sclavoniae Status, vel illorum Nuntii, Maiestati suae eos nominent, qui periculo proximi sunt. Eo namque facto, Maiestas sua ad ipsorum supplicationem se benigne resolutura est.

Quod denique ad alios nonnullos fidelium Regnicolarum responso insertos articulos attinet, cum illi privata potius quam publica Regni negotia concernant, Maiestas eius, quae tamen ad plerosque se jam benigne resolvit, minus necessarium existimavit, ut huiusmodi Maiestatis suae resolutiones huic Replicae insererentur. Sed supplicantes ad Maiestatis suae Cancellariam remittere voluit.

De caetero fidelibus Statibus et Ordinibus Caesaream et Regiam suam gratiam benigne deferens.

Az irat élén: Sacrae Caesareae Maiestatis Replica die 20. Martii 1578. Statibus Hungariae exhibita.

(Egykorú irat a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

VIII.

1578. Márczius 25.

A pozsonyi országgyülés második fölirata.

Perlegerunt Status et Ordines Regni Ungariae ea, quae Maiestas sua Caesarea ipsis ad eorum rescriptum, hisce diebus Maiestati suae humiliter exhibitum, benigne respondere dignata est. Et quod Maiestas sua Caesarea, considerato praesentium temporum statu et Regni hujus discrimine, duobus florenis in duos annos contribuendis se contentam esse clementer significat, et in ipso Dicae exigendae modo et ordine

cum suis fidelibus benigne consentit, pro eo, ac debent, Maiestati suae Caesareae quam maximas quam humillime gratias agunt. Neque tamen praetermittere possunt, quin de quibusdam articulis Maiestati suae Caesareae supplicent, qui inter Maiestatem suam Caesaream et ipsos nondum omnino conclusi, approbatione suae Caesareae Maiestatis indigent.

Atque imprimis Maiestas quidem sua Caesarea talem postulat Dicatorem, qui dummodo Nobilis et alibi possessionatus sit, admittatur ad dicandum, in quolibet Comitatu. Regnicolae tamen adhuc humiliter instant, ut juxta priores Articulos eiusdem Comitatus, quem dicare solet, Nobilis sit et bona ibidem habeat, ea conditione, ut Comitatus ipsi teneantur tales Dicatores e medio ipsorum sine mora nominare.

De laboribus gratuitis adhuc supplicant humiliter, ne a prioribus constitutionibus et scripto ipsorum nuper exhibito recedatur. Labores enim plures, quam antea decreti fuerunt, propter miserae plebis inopiam et diversas alias aerumnas, offerri nequeunt, neque singuli currus ratione denarum portarum superaddi possunt. Quandoquidem nunc quoque ut plurimum tam sunt seueri erga miseros, homines Capitanei Maiestatis suae Caesareae, ut illam multis in locis non duodecim dierum laborem, sed duplum et ultra praestare cogant: sicuti antea Maiestati suae Caesareae saepissime fuit propositum. Operarum quoque earundem distributio simul et praecium, atque nova ad Arcem Wywar limitatio, per Regnicolas ad Articulos in priori scripto citatos rejicitur, quibus Maiestas sua Caesarea ut benigne acquiescat, humiliter petunt.

Maiestas tamen Caesarea clementer provideat municioni et praesidiis arcium illarum, de quibus in priori scripto Maiestati suae est supplicatum, et praecipue maturare dignetur Corponae provisionem, quae nunc magno in periculo est, postquam isthic vallum, magna satis parte nuper conciderat, quod Turcae fuissent aggressuri, nisi tumultuario aliquo opere utcunque restitutum fuisse in itinere cognovissent.

Illud vero non sine molestia fideles Maiestatis suae Caesareae Status et Ordines intellexerunt, Maiestatem suam constituisse, ut de Capitaneorum et militum insolentiis, qui villas Magnatum et Nobilium pro se usurpare et diuidere soliti sunt,

ab iisdem vel aliis quibusvis informatio capiatur, quum publicis Statuum querelis potius, quam illorum qui similes insolentias exercent, fucatis verbis locus dandus esset. Itaque toto cordis affectu quam humillime adhuc instant, ne Maiestas sua patiatur bona ipsorum Regnicolarum, per eorum maiores et progenitores magnis sudoribus parta et quaesita, militari licentia, tam prope Canisam, quam in partibus superioribus distrahi, vexari, et quasi sub hasta diuendi, quod quidem ipsis Regnicolis, ultra Dicae operarum gratuitarum, continui equitatus et pascuationis ac insurrectidnis gravia onera, longe accidit molestius et acerbius; adeo ut sit verendum, ne quis tumultus inter milites et rusticos hinc oriatur, dum quilibet sua cupiat defendere, et in Articulis anni 1563. potestas data sit tales milites expellendi. Adhibebitur autem remedium, si Maiestas sua Caesarea stipendium militi numerabit, et eum ut precium rerum solvat, proposita poena compellet. Neque, ut antea dictum est modus ille distribuendarum pro commeatu schedularum probari, aut in usum vocari posse videtur, cum astuti milites et vagi facile simplicibus colonis imponerent.

Quod attinet ad equites continuos distribuendos, Regnicolae se ad Articulos prius ea de re allegatos nunc etiam referunt, ut eius rei cura Supremo Capitaneo et vicecomiti incumbat. Humiliter tamen adhuc urgent Comitatus ultradanubiani, peditum pro equitibus interteutionem; quod pedites, sylvis et montibus passim investigandis commodiores existimentur.

Placet etiam Statibus, ut huiusmodi continuum aeque per dominos Praelatos et Barones ac per Nobilitatem teneatur, idque sub poena in articulis 1550. constituta; sed tamen eius poenae executionem Capitaneis committere non possunt, prout Maiestas sua Caesarea postulare videtur. Ideoque supplicant, ut sua quoque Maiestas in prioribus constitutionibus superinde aeditis benigne persistat.

Cum vero de Praelaturis conferendis Maiestas sua Caesarea se primo quoque tempore cogitaturam dicat, idque videatur ita esse incertum, ut fidelium suorum animi expectatione eius rei pendeant, Maiestatem Suam Caesaream adhuc humillime unanimiterque petunt, ut cum Praelaturis ipsis officia

etiam alia de quibus hesterno die Maiestati suae per Dominum Locumtenentem supplicarunt, sub hac Diaeta conferat, sicuti antea quoque per gloriosos Principes Avum et Genitorem Maiestatis suae Caesareae, foelicis memoriae, semper factum fuisse constat.

De Articulis ad res bellicas pertinentibus, una cum suis circumstantiis huius Diaetae recessui inserendis, antea Maiestati suae Caesareae humiliter responsum est: nimirum quod illi omnes per Dominos Prothonotarios conquisiti seorsimque descripti, et Maiestati suae ideo porrecti sunt, ne Articulorum huius Diaetae libellus, illis in contextum insertis, in magnum volumen excresceret, et in eo ad multa exemplaria transscribendo tempus frustra consumeretur.

De colonorum deditionibus Status et Ordines nunc quoque aliud in medium proponere nesciunt, quam quod prius dixerunt. Non negant quidem eas sibi in Regno perniciosas, et extremum interitum allaturas, eis tamen prohibendis nullam aliam viam inveniunt, quam antea scripto ipsorum compraehenderunt: se et suam defensionem Maiestati suae Caesareae maiorem in modum vehementer commendantes, petentesque, ut quo facilius vicinae provintiae quiescant, Ungaris defendendis prospicere clementer velit. Protestatur enim Comitatus Castriferrei, nisi praesenti auxilio succuratur, se alio quin deditioni succumbat, resistere nequaquam posse.

De excursionibus per Milites Magnatum fieri solitis non aliud nunc quoque dicere possunt, quam quod Maiestati suae Caesareae in eum modum quam humillime supplicent, quem suae Caesareae Maiestati priori scripto declararunt; petentes, ut sua quoque Caesarea Maiestas ei rei difficultatem quampiam injicere nolit, quum rationes isthic adductae non aliter se habeant.

Articulum illum, quem de novis violentiis et mutuis Regnicolarum conflictibus, ac violentis bonorum occupationibus compescendis, antea in scriptis Maiestati suae Caesareae dederunt, ut Maiestas sua Caesarea clementer approbare dignetur, iterum humiliter instant. Neque enim omnino novus est, sed etiam antea in aliquot Diaetis publice constitutus, et nunc additione aliqua promulgatus. Et quoniam Maiestas sua Cae-

sarea in propositione sua idoneam mutuis Regnicolarum violentiis compescendis viam postulavit, ipsaque renovandae huic constitutioni occasionem praebuit; propterea sperant Status et Ordines Regni, Maiestatem suam Caesaream voto ipsorum locum daturam, novis morbis nova remedia adhibeantur. (*sic*)

De pascuationibus militum referunt se nunc quoque ad priorem ipsorum sententiam quam Maiestati suae Caesareae in scriptis dederunt. Nam illa schedularum distribuendarum consuetudo, propter multas causas, uti supradictum est, in effectum aliquem commode vix unquam deduci posse videtur. Tempus etiam huic pascuationi praefinitum, hoc est ultimum diem Maii, Status in longius extendere nequeunt, ne quum nunc militaris insolentia ad autumni usque tempus per villas divagetur, eo maior eis ansa id faciendi longe lata subministretur. Quae vero prata seu pascua eis sint adeunda, sive sint patentia sive usualia, de iis habentur constitutiones antea sancitae, quae erunt observandae. Equus vero alienus, qui in commissum ceciderit, auferatur per Supremum Capitaneum, eo modo dividendus, quo sua Maiestas proposuit.

Petunt etiam partes Regni superiores, ut ipsis loco Judiciorum in Eperyes, constituatur, juxta priores constitutiones. In contrarium potior Judicum Ordinariorum pars protestatur se eo proficisci non posse.

Serenissimos Principes Carolum et Ernestum, Archiduces Austriae, hunc in Confiniis Ungariae, illum vero Croatiae et Sclavoniae, ac administratione rerum bellicarum, pro Vicegerentibus Maiestatis suae Caesareae, Status et Ordines Regni, cum Maiestas sua Caesarea longius abierit, obedienter acceptant. In praesentia vero suae Maiestatis res fidelium suorum Ungarorum Maiestas sua Caesarea ipsamet gubernet et administret. Sed humiliter petunt, ut Serenissimus Archidux Ernestus, in absentia Maiestatis suae, maneat in Ungaria, et in Aula sua Ungaros Baronum Nobiliumque liberos habeat, eorumque ministerio utatur, ut sic educati, sciant, cum adoleverint, Maiestatibus suis et patriae operam praestare.

Non possunt hoc loco non repetere Status et Ordines ipsorum supplicationem, antea Maiestati suae Caesareae humiliter factam, negociis Ungaricis, qualiacunque illa, seu mixta seu

mere Ungarica sint, in Consilio Ungarico tractandis, cum frustra Domini Consiliarii in Aulae residentiam requirantur, si vel illis praesentibus ea per alios tractentur.

Urgent etiam humiliter apud Maiestatem suam Caesaream negotium Monetae Ungaricae in Austria recipiendae, cum maximum in dies ex illius cursu prohibito damnum accipiant. Aut si Maiestas sua Caesarea id admittere nolit, Taleros eodem precio Ungaris dandos statuere velit, etiam in stipendium militare, quo Viennae recipiuntur, hoc est pro Cruciatis septuaginta. Moneta vero Polonica vel non recipiatur prorsus, vel in suum valorem seu ligam per Maiestatem suam Caesaream, datis passim literis patentibus, redigatur, qua sic in ordinem redacta, si quis aliter cum ea questum exercuerit, pecuniam amittat, juxta priores articulos anni 74. et alios.

Ubi vero Maiestas sua Caesarea de indebitis arestationibus cupri et argenti informationem capiendam censet, adhuc humilliter instant, ne tales arestationes admittat, et potius earum interdictum, antiquis Wladislai Regis Decretis expressum, hisce articulis inserendum velit.

Quoniam autem plurimis constitutionibus statutum antea fuit, ne Tricesimae de Baronum et Nobilium agriculturis et allodiis exigerentur, Maiestas sua Caesarea, ad ipsorum Statuum et Ordinum humilem instantiam, dignetur hisce quoque praesentis Diaetae constitutionibus aperte inserendum jubere ut de ipsorum allodiaturis et agricultura Tricesimarum vectigalia, neque intra, neque extra Regnum nusquam exigantur, poena aliqua Tricesimatoribus diversum facientibus imposita: ne Regnicolae contra veteres suas libertates graventur.

Capitulum Castriferrei, ut Sabariam transferatur cum protocolo adhuc instant.

Circa eductionem vinorum petunt humiliter, ut si Maiestas Caesarea Austriacorum vinorum in Ungariam invectionem admisit, e converso Ungarici vini in Austriam et Stiriam evectionem benigne admittat. Alioquin enim protestantur Cives Posonienses et Sopronienses, ac alii submontani, sibi ingens detrimentum futurum, nisi id eis concedatur. Similiter statuat, ut vina Ungarica etiam absque literis passus in Austriam, Moraviam et Poloniam invehi libere possint, neque

Camera Cassoviensis, aut Capitanei Maiestatis suae possint vinorum in Poloniam eductionem interdicere, prout etiam antea fuit constitutum.

Commissarii ad revisionem metarum inter Ungariam et Austriam ac Moraviam, Poloniam et alias provincias, prioribus Diaetis nominati, nunc quoque ad eandem revisionem deputantur. Et Maiestas sua Caesarea, adveniente termino, dignabitur alios designare in eorum locum, qui vel mortui sunt, vel morbo aut aliis legitimis causis fuerint impediti.

Quod autem Maiestas sua Caesarea bona illa, quae antea rebelles violenter occupaverant, et Maiestas sua nunc possidet, jure ordinario quaerenda esse censet, supplicant Status et Ordines Regni, ut cum antea quoque anno 1567. et 1574. fideles Regnicolae cum Sacratissimo olim Imperatore et Rege Maximiliano, foelicis memoriae, hoc quod nunc petunt concluserint, liceat ea constitutione ipsis, qui hactenus bona talia non recuperassent, specialiter uti, sicuti in priori quoque scripto Maiestatem suam Caesaream superinde humiliter requisiverunt.

De incolis citerioris ripae Colapis, quod Maiestas sua Caesarea postulat nominandos eos pagos esse: Maiestas sua Caesarea dignetur scire hoc magni esse laboris, neque hic nominari posse, sed Statibus et Ordinibus videri, ut Vicebanus cum Dicatore et Nobile qui Dicatori adjungetur, ad loca illa proficisci debeat, et juxta ipsius conscientiam villas, quae connumerandae et dicandae visae fuerint, connumeret, quae vero hostili periculo proximiores et ideo exemptionem eiusmodi merito habere visae fuerint, intactas relinquere, sed tamen utrumque Maiestati suae significare debeat.

Et quia Arx Arwa per Dominos Turzones violenter intercepta et occupata est, Status et Ordines unanimiter decreverunt, atque humiliter suplicant, ut eam Dominae Catherinae de Zrinio, cum pecunia et rebus ibidem interceptis, Maiestas sua Caesarea statim restitui jubeat.

Postremo quum Status et Ordines Regni summo animi desiderio expectarint Maiestatis suae Caesareae benignam resolutionem ad privatas quorundam fratrum suorum supplicationes et querelas, priori scripto comprachensas, neque ta-

men quicquam tale in responso Maiestatis suae Caesareae viderint; inexpectata eiusmodi re non parum moti, rursus unanimiter et humiliter Maiestati suae Caesareae supplicant, ut sicuti Avus et genitor Maiestatis suae, foelicissimae ac gloriosae recordationis Principes, Domini ipsorum clementissimi, semper fecerunt, ita Maiestas quoque sua clementer ad eas respondeat, quae ordine in priori eorum scripto fuerant enumeratae: utpote de Castro Zelin Domino Bathory reddendo, de querelis Stephani Illyeshazy ac restitutione Arcis Kermend, et Leoweo praesidio munienda, et viduae Tarnoczy contra viduam Petri Erdeody, de Orzlankeo, de Judicio necis Antonii Tegzes, de Paulo Chyaky et domina eius consorte, de abroganda lite contra dominum Comitem de Zrinio per fiscum mota, de Michaelis Theleghdy controversia cum Domino Magochy, de Joanne Kallay, de Mattheo Zabo ex vinculis dimittendo, de Capituli Agriensis decimis, et aliis in priori scripto declaratis, benignum responsum expectant.

Caeterum Dominus Alexius Turzo villam Lazkar, quae Dominum Andream Zazy, Personalis Praesentiae Maiestatis suae in Judiciis Locumtenentem, tam jure consanguinitatis, quam emptionis mille quingentorum florenorum legitime concernit, testantibus id literis apud illum habitis, violenter occupatam retinet. Maiestas sua Caesarea ad ipsorum Statuum et Ordinum supplicationem, dignetur illum per Supremum Capitaneum in integrum restituere, atque ipsi Capitaneo in huius Diaetae Articulis potestatem dare, ut eum in integrum possit restituere.

Az irat élén: »Duplica Statuum Regni Hungariae, exhibita die 25. Martii anno 1578.

(Egykorú irat a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

IX.

1578. Márczius 26.

Királyi válaszirat az országgyülés második föliratára.

Cum sacra Caesarea ac Hungariae et Bohemiae Regia Maiestas, dominus noster clementissimus, ex altero fidelium suorum Regni Hungariae Statuum et Ordinum responso cogno-

uerit, superesse nonnullos articulos, in quibus ulteriorem Maiestatis suae resolutionem expectent: Maiestas eius suum ad eosdem animum benigne declaratura, ipsis Statibus et Ordinibus significari clementer voluit. Et quod primo ad dicatorem attinet, quem Maiestas sua caesarea, dummodo nobilis et alibi posessionatus sit, in quolibet comitatu admittendum esse censuit, equidem Maiestas sua, quae hoc loci ad publicum tantum huius sui afflictissimi regni bonum atque commodum respicit, etiamnum existimat, quod fideles status et ordines ad evitanda varia inconvenientia ac tardioris dicae exactionis causas, in eo concedendo, quod hoc loci a Maiestate sua postulatur, minus se difficiles praebere debeant, idque ut faciant ipsos iterum benigne hortatur et requirit. Sin vero nec nunc Maiestatis suae monitis, quantumvis ad commodiorem ipsorum defensionem opportunis, morem gerendum censeant, Maiestas eius id saltem sibi pollicetur, iisdem statibus tanto maiori curae fore, ut tales dicatores eligantur, qui eiusmodi munere ea, qua decet, fide et diligentia fungantur.

Duodecim dierum laboribus, sive operis gratuitis Maiestas sua ex iis, quas regnicolae adduxerunt, causis, praesertim vero ob miserae plebis inopiam, aliasque diversas aerumnas, benigne acquievit. Atque iisdem rationibus ducta neque currum, quem de singulis denis portis superaddi postulavit, hoc tempore ulterius urget. Attamen ut huiusmodi laborum distributio, simul et pretium, Maiestati suae libera relinquantur, denuo benigne postulat. Et quia in Wywariensis arcis munitione tantum momenti positum, eamque quanto citius peragi ob hostem propinquum tantopere necessarium est, Maiestas sua fideles Ordines et Status iterum clementer requirit, ut huiusmodi munitioni, in cuius usum status Austriae iam viginti quinque millia obtulisse, Bohemiae vero ac provinciarum annexarum ordines sua quoque subsidia collaturos esse Maiestas eius priori suo scripto ostendit, promovendae, nec ipsi deesse, sed quas Maiestas eius ultra communes illos labores a comitatibus, dictae arci Wywariensi vicinioribus praestari postulavit operas, minus difficulter decernere velint. Sic enim fiet, ut tam Bohemiae et annexarum provinciarum, quam Austriae status tanto maiori promptitudine ac alacri

studio eiusdem munitionis iuvandae curam suscepturi, suisque hanc ad rem subsidiis praesto futuri sint.

De summa autem Canisiensis fortificationis maturandae necessitate, utpote ipsis fidelibus regnicolis notissimae, quicquam ulterius commemorare supervacaneum fuerit. Cum vero ad eandem fortificationem recte instituendam peragendamque obstructio illa viarum sive passuum, de qua Maiestas eius in replica sua mentionem fecit, inprimis necessaria sit, Maiestas sua fideles ordines et status iterum clementer hortatur et requirit, ut sicuti non modo Austria, Styria, Carinthia et Carniolia ad eiusmodi fortificationem non contemnendam pecuniae summam conferre decreuerunt, verum etiam serenissi, mus archidux Carolus; ad obstructionem illam iuvandam, mille homines se missurum obtulit, ita ipsi Hungariae regnicolae tam fortificationi, quam obstructioni isti specialibus vicinio rum comitatuum operis promovendae haud deesse velint.

Arcium, de quibus fideles regnicolae denuo monent praesertim Karponae, Zenderew et Tockay muniendarum curam Maiestas sua primo quoque tempore suscipiet. Neque enim omnia eodem tempore fieri posse ipsi status facile intelligunt

Ad villarum distributionem quod attinet, quam per capitaneos et milites Maiestatis suae fieri regnicolae denuo conqueruntur, Maiestas eius se huic rei opportuna remedia adhibiturum esse benigne offert. Existimat autem ad hoc inprimis necessarium fore, ut de convehendis ad confinia, praesertim vero Canisiam victualibus, iuxta constitutionem anni 1545. cuius in Maiestatis suae replica facta fuit mentio, ita provideatur, ne annonae penuria et fame laborantibus illa aliunde quaerenda sint. Ea namque provisione instituta, Maiestas sua curatura est, ne quam fideles regnicolae huiusmodi distributionis occasione ulterius conquerendi causam habeant. In stipendiis quoque militi soluendis, nihil in se desiderari passura est Facile autem ipsi status aestimare possunt, ob immensos, qui Maiestati suae incumbunt, sumptus, fieri haud posse, ut solutio semper in prumptu, neque aliquando ultra constitutum tempus necesario differenda sit. Et hac quidem de causa Maiestas sua colonis per schedularum usum haud male consultum fore etiamnum censet; cum eo pacto rerum et victualium ab ipsis

submiuistratorum solutionem a capitaneis eo tempore quo stipendia militibus numerantur, consequi possint, alioqui vero, quibusnam ac quid debeatur, sciri nequeat.

Continui distributionem, cum fideles regnicolae supremo capitaneo et vicecomiti, iuxta allegatos prius articulos, relinqui urgeant, Maiestas sua benigne assentit. Ita tamen, ut distributio ista per eosdem capitaneum et vicecomitem cum Maiestatis suae vel serenissimi archiducis Ernesti scitu fieri debeat. De peditum vero pro equitibus in comitatibus ultradanubianis intertentione, re cum futuro earum parcium supremo capitaneo deliberata, id statuet, quod utilius fore iudicauerit.

Poena autem contra dominos praelatos et barones, qui continuum tenere neglexerint iuxta articulos anni 1550. constitutae, executionem capitaneis demandari Maiestas sua magis ex re fore adhuc existimat. Quod si tamen status in prioribus constitutionibus superinde aeditis, omnino persistendum putent, Maiestas sua benigne illud concedit.

De archiepiscopatu Strigoniensi et Jauriensi episcopatu idoneis personis conferendis, Maiestas eius se primo quoque tempore cogitaturam offert. De officiis autem consiliariorum suorum Hungarorum vota et sententias sub hac dieta requiret; absolutis publicis negotiis se opportune resolutura.

Ad supremi autem capitanei ultradanubiani munus quod spectat, Maiestas sua (uti fideles status et ordines haud ignorant) non ita pridem hac de re, ut scilicet eidem capitaneatui prouideret, tractationem suscepit. Cum vero illa postmodum certas ob causas interrupta fuerit, Maiestas sua non omittet, quin primo quoque tempore ulteriorem eius rei curam habeat, ac idoneam ei muneri personam praeficiat.

Quibus de causis Maiestas sua deditionibus locum dare nequeat, antea quidem abunde demonstratum est. Accedit tamen hoc, quod etsi Turcae ab initio pagos illos et villas, quae se ipsis subdiderunt, a praestandis utrinque censibus minus prohibent, mox tamen nec istud permittunt, sed eosdem suae potestati prorsus subbiiciunt, sicque durante pace pedem suum in ditionem Maiestatis suae in dies longius proferunt. Quo fit, ut Maiestas sua nec nunc huiusmodi deditionibus ullo pacto locum dare possit, sed fideles status et ordines, ut talem

rationem inire velint, quae illae cohiberi queant, denuo clementer ac serio hortatur. Quod quidem Maiestas sua tanto magis ab ipsis expectat, quod de grauiori periculo, in quo forte eorum aliquos hosti propinquiores, versari contigerit, edocta, non omittet, quin ipsorum salutis eam, quam in replica sua obtulit, rationem habeat. Et quod ad comitatum Castriferrei et Soproniensis protestationem attinet, Maiestas sua ipsorum ac aliorum suorum fidelium subditorum defensioni hactenus non defuit, sed uti eam sibi praecipue curam regii sui muneris ratione incumbere agnoscit, ita quicquid tam ex sacri imperii quam regni Bohemiae ac aliarum suarum prouinciarum haereditariarum subsidiis colligi potest, id omne huc alacriter confert, adeoque in solam Canisiensium confiniorum defensionem, quae ad dictorum comitatuum permansionem et incolumitatem haud postremo loco pertinet, circiter ducentorum millium florenorum annuos sumptus impendit. Quod cum deinceps etiam fideles regnicolae a Maiestate sua expectare sibique polliceri poterunt, Maiestati suae nihil magis quam ipsorum defensionem cordi fore, tum vero ipsos regnicolas in his, quae sua ex parte merito praestari debent, nihil in se desiderari passuros esse, benigne confidit.

Excursiones autem cum haud alio spectent, quam ut praepotente hoste lacessito, eidem Maiestatis suae ditionem tanto acrius infestandi ac decuplo maiora, quam acceperint, damna inferendi, vel etiam pacem, qua afflictissimae regni huius reliquiae maxime opus habent, prorsus abrumpendi ansa et occasio praebeatur: Maiestas sua vix satis mirari potest, quod fideles regnicolae articulum hunc, cum extrema ipsorum pernicie, ruina atque interitu coniunctum, tantopere urgeant. Utut autem sit, Maiestas sua, pro paterna ea cura, quam de regni huius ac reipublicae Christianae (cuius etiam res agitur) salute et tranquillitate, gerit, eiusmodi excursionibus locum dare nulla ratione potest. Ac proinde status et ordines iterum clementer requirit, ut eas rationes ineant, quibus excursiones illae coërceri queant; iis, tam quoad excursiones istas quam deditiones in transgressores poenis constitutis, quas Maiestas sua de utroque hoc articulo sanciendas proposuit. Alioqui enim Maiestati eius regiae sua authoritate in

iisdem deditionibus et excursionibus compescendis necessario utendum erit.

De nouis violentiis et mutuis regnicolarum conflictibus ac violentis bonorum occupationibus, Maiestas eius priori suae resolutioni insistit. Ita, quod allegatae a fidelibus statibus in suo responso constitutiones sine ulla additione obseruari debeant.

De pascuationibus Maiestas sua tempus iisdem praefinitum, ad ultimum scilicet diem Maii nimis breue esse existimat, illudque si non ad integrum, saltem medium Junium prolongandum censet. De schedulis vero, regnicolae sibi ipsis ob eam, cuius supra mentio facta est, causam adversari videntur. Neque enim dubitat Maiestas sua huiusmodi schedularum consuetudine in usum vocata, colonorum indemnitati melius consultum fore. Quod si tamen regnicolae in sua sententia persistant, neque consuetudinem istam introducendam putent, nec Maiestas sua ulterius illam urget. Ad prata autem seu pascua, siue illa patentia siue usualia sint, ac equum alienum, qui in commissum ceciderit, quod attinet, Maiestas sua statuum responso acquiescit.

De loco iudiciis octaualibus designando, Maiestas sua, re cum consiliariis suis Hungaris deliberata, se benigne resoluet.

Quod fideles Status et Ordines serenissimos archiduces Carolum et Ernestum pro Maiestatis suae in rebus bellicis vicegerentibus acceptent, Maiestati eius gratum accidit. Ne autem hinc aliquod inconueniens, de quo per reuerendissimum dominum locumtenentem nonnihil attigerunt, sequatur, Maiestati suae diligenter curae erit. Existimat autem hanc ad rem peropportunum atque necessarium fore, ut quod Maiestas sua monuit, consiliarios eligant, qui tam Maiestatis suae aulam sequantur, quam eadem absente praefati serenissimi archiducis Ernesti aulae continue adsint; quo sic non modo mere Hungarica cum ipsorum consilio (quod et hactenus factum est,) tractari, verum etiam pro qualitate rerum et negotiorum, quae occurrent, ea quae mixta erunt, ipsis communicari, hacque ratione tanto magis, id quod regnicolae innuunt, inconueniens euitari possit. Cumque fideles status et ordines humiliter petant, ut serenissimus archidux Ernestus in Maiestatis suae absentia in Hungaria maneat, Maiestas sua cum

eodem fratre suo charissimo se hac de re acturam offert. Hungaros vero baronum nobiliumque liberos tam Maiestas sua, quam idem serenissimus archidux Ernestus in aulas suas libenter recipient, eorumque ministerio utentur.

De moneta Hungarica Maiestas eius priori suo responso inhaeret: eas se rationes benigne inituram denuo offerens, quibus deinceps fideles sui Hungariae regnicolae hac in parte quam minimum grauentur.

De constituendo autem Polonicae monetae certo valore Maiestas sua primo quoque tempore rationem initura est. Interim vero status et ordines iterum hortatur, ut de modo, quo moneta ista ex regno Hungariae prorsus exterminari commodissime possit, deliberent.

Quoad arestatationes cupri et argenti, Maiestas sua uti antea obtulit, plenam informationem, sine qua se commode resoluere nequit, capiet, et pro rei qualitate, quod aequum videbitur, statuet, simulque talem modum et ordinem instituet, ne iusta aliqua nobilibus conquerendi causa reliqua sit.

Capitulum Castriferrei Sabariam transferri cum Status et Ordines iterum urgeant, Maiestas sua, quae tamen ex iis, quas proposuit, rationibus a translatione illa hoc tempore supersedendum existimabat, non impedit.

De tricesimae ex allodiatura dominorum et nobilium exactione, Maiestas sua etiamnum offert se ita prouisuram, ne quis iustam ea de re conquerendi causam habeat. Quemadmodum etiam Maiestas sua de querela Benedicti Rauser edocta protinus tricesimatori Jarondorffensi iniunxit, ut non modo Maiestatem suam de rei qualitate informet, verum etiam utcunque illa se habeat, accepta pecora dicto Rauser, fideiussoriam cautionem praestanti restituat.

Districtus Zerench decimae sine magno arcis Tockay, ad quam destinatae sunt, incommodo alio conuerti nequeunt Ideoque Maiestas eius a priori suo responso necdum recedere potest. Offert tamen se de pretio soluendo id curaturam, quod eodem responso pollicita est.

Circa articulum de vinis inuehendis et educendis, Maiestas eius priori suae resolutioni inhaeret.

De metarum reuisione Maiestas eius statuum responso acquiescit; de aliis commissariis in demortuorum locum designandis, adueniente termino cogitatura.

De bonis per rebelles violenter occupatis et ad Maiestatis suae arces possessis, Maiestas sua etiamnum iure ordinario. iuxta superiorum dietarum decreta, agendum censet.

Quod vero spectat ad citerioris ripae Colapis accolas, Maiestas sua fidelium statuum sententiae acquiescit; ea tamen conditione, ut connumeratione villarum per vicebanum et dicatorem cum nobili peracta, de iis quas a dicae solutione eximendas vel non eximendas esse iudicauerint, Maiestati suae referant, quae postmodum benigne se resolutura, ac eorum qui digni videbuntur, benignam rationem habitura est.

Similiter etiam benigne annuit, ut controversiae inter viduam Petri olim Erdeody ac filios eius ab una, necnon Stephanum Illeshazy ab altera, item causa viduae Andreae olim Tarnoczy contra eandem Petri Erdeody relictam liberosque eius motae, iure extraordinario in primis iudiciis posthac celebrandis reuideantur, prout fuit petitum.

Justum quoque est, ut comes de Zrinio eidem viduae Andreae olim Tarnoczy vel villas sibi oppignoratas restituat vel pecuniam reddat.

Valentino Salgaÿ Maiestas sua caesarea bona sua per comitem vel vicecomitem restitui mandabit, si illa ab eo per Gedeonem Mathwznaÿ violenter ablata fuisse compererit. Sin minus, capta informatione, deliberabit id quod iure fieri poterit.

Quod attinet ad appellationem, quae inter Georgium Bornemyzza et ciues ciuitatis Bartphensis pendet, Maiestas sua caesarea eam personaliter, prima nacta occassione, reuisura est, si tamen interea partes de lite conuenient, Maiestas sua caesarea eam concordiam benigne approbabit.

Viduae Josephy Kardos Maiestas sua caesarea bona sua et res violenter ablatas mandabit restitui, sicuti aequum esse videbitur.

Justum quoque censet Maiestas sua caesarea, ut causa seu controuersia illa de oppidis Thwr et Thÿzawarsan, inter egregios Franciscum Kewer prouisorem Agriensem ac Michae-

lem Seryenÿ et alios litis consortes, sub hac dieta per iudices regni ordinarios statim reuideatur, ne partibus superinde contendentibus et miseram plebem bifariam vexantibus oppida illa desolentur.

De restituenda portione possessionaria Nÿek nobili Mathiae Herenchenÿ per Joannem Krwsÿtth adempta, quoniam Joannes Krwsÿtth se nihil occupasse, sod una cum arce eam villam sibi traditam esse ait, Maiestas eius, capta ab idoneis hominibus, quibus res nota est, informatione, curabit id quod iustum est fieri ; et si bona violenter adempta esse intellexerit, restituet.

Controuersiam inter Franciscum Mÿko, Nicolaum Nadasdÿ ac dominam Agnetham Tybay ab una, ac Franciscum et Ladislaum Tybay de Nagymihal ab alia motam, Maiestas caesarea primo quoque tempore debito modo terminandam demandabit.

Fratribus ordinis S. Francisci, Warasdini commorantibus, censum solitum pro villis ipsorum, per Christophorum Wnghnod dari neglectum, Maiestas sua caesarea soluendum curabit, et deinceps cum eis ita conueniendum, ne ulterioribus eorum querelis occasio detur.

Cum ciues Cremnicenses carceres suos et domunculam lictoris in suo territorio et non area domus archiepiscopalis extructum esse asserant, Maiestati suae caesareae benigne videtur, ut ea tota res ad illud tempus reiiciatur, quo archiepiscopus Strigoniensis declarabitur, qui deinde, visis libris suis veteribus et priuilegiis, controuersiae sedandae poterit operam dare.

Caeterum controuersia inter Andream de Kawas et Emericum Megÿerÿ, de iniuriis ultro citroque inuicem illatis, ad ius ordinarium reiicienda esse videtur, ne leues aliquas ob causas antiquae regni leges et consuetudines innouentur. Poterit autem utraque pars illatam sibi iniuriam suis modis et terminis iure mediante prosequi.

De causa necis Anthonii Tegzes Maiestas eius deliberabit, ac se ita resoluet, uti pro facinoris istius atrocitate conuenire videbitur.

Quod ad Johannem Kalay, meminit Maiestas sua antehac quoque illum pro ea, quam nunc petit, compensatione institisse.

nominatis etiam quibusdam bonis, quae sibi dari postulauit. Quoniam vero illa ab arce Zagkmar, sine magno eiusdem detrimento, diuelli non possent, ipsi a Maiestate sua hanc oblationem factam esse, quod subditi, qui domos in Nagkalo restaurarent, per decennium liberi et exempti esse deberent; id quod Maiestas sua etiamnum offert. Et quia fortificatio arcis Kalo ad ipsius quoque commodum et securitatem pertinet, Maiestas sua benigne confidit, ipsum huiusmodi oblatione contentum fore.

Inter comitatum Mosoniensem et capitaneum Owariensem iampridem commissarii deputati sunt, verum quia eorum aliqui aduersa valetudine correpti fuerunt, commissio illa hactenus in effectum deduci non potuit. Curabit autem Maiestas sua, ut id primo quoque tempore fiat.

Commissariorum super comitatus Zackmariensis querelis acta Maiestas sua prima commoditate reuideri curatura, praesidii vero Zoliensis et Wiglesiensis augendi benignam rationem habitura est.

Sic etiam comitatus Comariensis querelam contra Andream Kielman, ratione viduae quondam Stephani Nagy et eiusdem colonorum propositam, Maiestas sua ipsi Kielman communicandam duxit; habita eiusdem informatione ita, prout aequitati consonum fuerit, prouisura.

Kopanicza villam ad haeredes Nicolai et Gabrielis Doczy pertinentem, cum iidem haeredes villae istius prouentus percipiant, atque insuper ibidem aliae sint arces et castella hosti propiora ac Maiestatis suae praesidiis munita, ipsi haeredes eiusdem villae custodiendae curam suscipere poterunt.

Arcis Selyn, quam dominus Nicolaus Bathory sibi reddi humiliter supplicat, Maiestas sua in primis octavalibus ad iudices ordinarios remittet, ac quod ibidem decisum fuerit, executioni demandari curatura est. Quod si tamen ipse dominus Bathory alia huius negotii terminandi media nouerit, Maiestas sua iis cognitis se benigne resoluet.

De arce Orozlankeo res sic se habet, quod cum familiae Orozlankeo haeredes, qui nunc supplicant, antehac apud diuum quondam imperatorem et regem Maximilianum augustissimae memoriae pro arcis illius restitutione institissent; neque tamen

ordinario vel extraordinario iure experiri vellent, idem diuus imperator et rex Maximilianus adductus fuit, ut arcem illam Francisco Jakosyth per inscriptionem consignarit, saluo tamen cuiuscunque iuribus. Ideoque dicti haeredes de iis, quae praetendunt, iure experiri poterunt.

De castris Kermend, Leoweo et Egerszegh praesidio muniendis, Maiestas sua capta informatione se resoluet.

De non prosequenda lite nomine fisci regii contra dominum Georgium comitem de Zrinio, ratione bonorum suorum maternorum in Croatia existentium mota, Maiestas sua ipsum comitem antehac quoque institisse meminit. Cum vero Maiestas sua necdum scire posset, quidnam ex dictis bonis Maiestati suae competeret, Maiestas eius hanc dicti comitis petitionem ad finem usque litis reiiciendam existimauit, offerens se tum benignam ipsius ac fratris sui rationem habituram esse. Id quod Maiestas sua cum adhuc item litis ipsius status sit, etiamnum clementer offert.

Inter Casparem Magochi et Michaelem Telegdy Maiestas sua commissarios neutri suspectos deputabit, qui metas inter ipsos rectificent, et controuersias componere studeant.

Ratione Mathaei Sabo, serenissimus archidux Ernestus ante paucos dies ad Bassam Budensem literas dedit, quibus illi eorum, quae contra eundem Sabo praetendit, iniquitatem exposuit. Cum igitur dicti Bassae responsum nondum allatum sit, Maiestas sua de ipso Zabo e vinculis dimittendo nihil adhuc statuere potest, nisi id expectare velit, ut Bassa de solutione, quam praetendit, Maiestati suae molestus sit.

De arce Arwa domini Emerici Forgach uxori ac villa Lazkar, quam Alexius Turzo detinet, personalis Maiestatis suae in iudiciis praesentiae locumtenenti restituendis, cum etiam de controuersia, quae inter uxorem Pauli Chaky et eiusdem filiam, Michaelis de Kyswarda coniugem, ex una, ac Francis. cum Dobo ratione arcis Sarospatak ac eius pertinentiarum vertitur, Maiestas eius cum consiliariis suis Hungaris deliberabit, ac quod aequitati conuenire videbitur, statuet.

Az irat szélén: Caesarea Maiestatis triplica, die 26-te Martii statibus exhibita.

(Fogalmazata a bécsi állami levéltárban.)

X.

1578. Április 2.

A pozsonyi országgyülés harmadik fölirata.

Quoniam adhuc supersunt quidam articuli, de quibus Status et Ordines Regni Uugariae Maiestatem Caesaream, Dominum ipsorum clementissimum, humilime requirendam ducunt, propterea eos ordine descriptos Maiestati suae Caesareae offerunt, supplicantes, ut eiusmodi ipsorum repetitionem in meliorem partem interpraetari, ipsisque benigne respondere dignetur, quo melius, et maturius Comitiis praesentibus expectatus finis imponi, et Maiestas sua Caesarea aeque ac ipsi peractis negociis suis reverti possint.

Distributionem gratuitorum laborum, quam Maiestas sua Caesarea sibi liberam attribui benigne postulat, Status et Ordines in pristino statu relinqui postulant; ne, quod eo facto futurum existimant, misera plebs ad longinquiora itinera compellatur.

Quod autem ad labores Arcis Wywar attinet, ad quos Status Austriae et Bohemiae, annexarumque prouinciarum sua quoque subsidia et pecuniam se collaturos prompte obtulerunt, Comitatus ei Arci viciniores, ut sunt Nitriensis, Barsiensis, Trinchiniensis et alii proximi, Maiestati suae Caesareae humiliter offerunt, sese postquam ex hac Diaeta reversi fuerint, suas de more congregationes habituros, atque isthic quantum subsidii ab ipsis fieri et praestari poterit, deliberaturos, Maiestatemque suam Caesaream ea de re tempestive edocturos.

Ad labores Arcis Canisiensis, simul et obstructionem viarum seu passuum, per quos hostis transitum habet, quod attinet: Maiestas sua caesarea benigne novit nonnisi duos Comitatus, eosque semilaceros et destructos illuc esse deputatos, Zaladiensis et Castriferrei, qui cum duodecim dierum labores etiam vix aegre et cum maxima difficultate praestare queant, non possunt se ad ulteriora offerre. Quin potius Maiestati suae Caesareae humiliter supplicant, ut ipsa quoque illa eadem oblatione clementer contenta esse velit, et ulterio-

ribus laboribus, atque obstructioni passuum, sicuti antea fuit admonita, aliunde praesenti pecunia provideat. Quum potissimum Comitatus Castriferrei Rabi etiam fluminis passus diversos obstruere cogatur; neque ad varia onera sufficiat; quamquam obstructiones illae penes Canisam nihil prorsus commodi afferunt, nulla enim isthic sunt flumina, praeter paludes, quae etiam si per aliquot millia hominum obstruantur, per paucos Martalocios recludi et aperiri facile possunt.

Supplicant etiam Maiestati suae Caesareae Status et Ordines unanimiter, dignetur maturare provisionem et stipendii solutionem ad arces, antea Maiestati suae Caesareae nominatas. Nam milites eorum locorum et praecipue Corponenses et de Bozok, ac Confiniorum antemontanorum, protestantur, nisi illis fuerit succursum, se persistere amplius isthic non posse. Arces etiam Agria, Kallo, Dyosgeor, Syrak, Tokay, et Zendereo sunt muniendae, quia nisi provideatur, et stipendium solvatur, versabuntur in extremo discrimine, sicuti dominus illarum partium Supremus Capitaneus, nunc hic praesens bene novit, a quo Maiestas sua informari poterit.

Villarum quoque distributionem, ut Maieatas sua Caesarea tam Canisae, quam ubique serio interdicere dignetur, adhuc instantissime urgent, ita ut publico Maiestatis suae edicto, articulis Diaetalibus inserendo, cautum prohibitumque sit, ne Capitanei, aut milites id facere ausint. Nisi enim bona sua ipsis libera maneant, neque dicam oblatam, aut labores praestare poterunt; postquam milites plus imperii in eorum bonis, quam ipsimet domini terrestres habent, et indignum plane est, ipsos bonis paternis et avitis, per ipsorum progenitores virtute partis, militari insolentia privari. Neque etiam schedularum illarum de victualibus distributionem Regnicolae possunt acceptare, propter causas prioribus ipsorum scriptis recitatas.

Quod vero Maiestas sua Caesarea de Archiepiscopatu Strigoniensi et Episcopatibus vacantibus idoneis personis conferendis, se primo quoque tempore cogitaturam offert, Maiestati suae Caesareae Status et Ordines Regni pro ea oblatione maximas gratias agunt. Verum denuo humiliter supplicant, ne Maiestas sua Caesarea id ulterius diferre velit, sed

sub hac Dieta tam de illis quam de Episcopatu Vaciensi recens vacante, se resolvere, et personis idoneis conferre dignetur. Officia similiter alia vacantia, cum Supremo Capitaneatu ultra Danubium benigne distribuat, et Consiliariorum numerum augeat, eisque salaria competentia constituat, quibus et Maiestatis suae Caesareae et Serenissimi Ernesti Archiducis Aulam, sine suarum rerum detrimento, alternatim sequantur, Cancellarium quoque Aulae tempestive nominare dignetur, ut quisquis erit, se mature praeparare, et Maiestatem suam Caesariam ad alias provincias ituram, una comitari possit; quo negotia omnia, tam praesente quam absente Maiestate sua Caesarea, commodiorem progressum habeant.

Sequuntur duo Articuli, unus de prohibendis deditionibus, alter de excursionibus. Quod ad illum attinet, Status et ordines Regni, nullum prorsus modum invenire possunt, illis avertendis idoneum, praeterquam illum, quem prioribus suis scriptis abunde declararunt; nimirum, ut domicilia in quibus hostium latrunculi receptacula habent, admoto exercitu, deleantur; atque Maiestas sua Caesarea in locis antea nominatis utpote Kermend, Hydwegh, Chakan, Rum, Ikerwar, Zenthgotthard, Kemend, Zenthersebetth, Leoweo, praesidia imponat, quae hosti in locis illis transire solito resistere possint. Ad hunc vero quod spectat articulum, humiliter denuo instant, ne Maiestas sua Caesarea tam moleste ferre velit, si quid nonunquam ex nostra parte tale accidat, quale hostes in dies et in horas faciunt. Verumtamen Maiestas sua Caesarea cum propediem Supremum Capitaneum nominatura sit, medio illius huic rei prospicere, et per sua edicta peculiariter utrumque interdicere poterit, dummodo neutrum articulis huiusce Diaetae inseratur, postquam neque remedium ullum illis avertendis reperiri potest,, neque consultum videtur talia in articulis conscribi, qui ad Comitatus Turcis subjectos deferri et publicari, sicque hostibus plerunque innotescere solent.

Denuo quoque quam humillime instant et supplicant Status et Ordines, ut Articulum illum de novis et violentis occupationibus Maiestas sua Caesarea benigne confirmare ne gravetur; quum eiusmodi mutuis violentiis compescendis, Ma-

iestas sua Caesarea remedium postulavit, et ipsi nullum aliud praesentius adhiberi posse censeant.

De pascuationibus et earum termino, simul et de schedulis per milites colonis distribuendis, priori ipsorum responso humiliter insistunt, supplicantes, ut Maiestas quoque sua Caesarea illi benigne acquiescat.

Partes Regni Hungariae superiores adhuc humiliter supplicant, ut ipsorum Judicia, sicuti antea, ita in posterum quoque in Eperies celebrentur; rursus tamen Domini Judices ordinarii reclamantes protestantur, se illuc non posse proficisci. Caeterum quia fidelibus Maiestatis suae in Transsylvania nulla administratur justicia; aequum visum est, ne Transsylvani et eis subjecti, in octavis harum partium, nec in foro ecclesiastico, neque in Comitatatibus litigare possint Item ut literae procuratoriae tam in Ecclesiastico, quam in seculari foro, non amplius, quam per unius anni spacium durent.

Serenissimos Principes et Dominos Carolum et Ernestum Arhiduces, Dominos eorum clementissimos, Status et Ordines, in absentia Maiestatis suae, in rebus bellicis, pro vicegerente Maiestatis suae unanimiter accipiunt, et Maiestati suae gratias ingentes agunt, quod cum Serenissimo Archiduce Ernesto de sua in regno Ungariae residentia ac suscipiendis in ipsius ministerium aulicum liberis Baronum et Nobilium, acturam benigne offert. De consiliariis vero, cum quibus negocia Ungarica tractentur, aut de novo creandis, aut eorum numero supplendo, supra dictum est, ubi de officiis utriusque ordinis vacantibus idoneis hominibus conferendis Maiestas sua per Status humiliter requisita est. Atque ut Maiastas sua Caesarea sub hac Diaeta eidem desiderio et voto fidelium suorum Regnicolarum satisfacere velit, iterum humillime supplicant.

Moneta alba Ungarica ut in Austria recipiatur, Maiestas sua Caesarea clementer curare dignetur, ne Regnicolae multum damni ex ejusdem prohibitione capiant. Monetae vero Polonicae exterminandae duo videntur modi, ut scilicet ubique et etiam in montanis Civitatibus interdicatur, ne recipiatur, vel ad suum valorem seu ligam per generalia Maiestatis suae Caesareae edicta ita redigatur, sicuti Viennae fieri

solet, ubi expressa typis monetae cuiuslibet figura, additur etiam limitatio, secundum quam illa debeat recipi.

Pro Comitatu Liptoviensi adhuc supplicant Status et Ordines, ut Maiestas sua Caesarea indebitam cupri et argenti arestationem prohibere dignetur, juxta Decreta Wladislai Regis, quae arestatio etiam Maiestati suae Caesareae damnosa est; ideoque eius interdictum praesentis Diaetae articulis petunt inserendum.

Districtus Zerench decimas, quas Capitulares Agrienses ex multis ad usus Confiniorum in arendam datis pro se vellent colligere, dignetur Maiestas sua Caesarea eis benigne concedere. Illae enim non ad arcem Tokay destinatae sunt, neque illuc percipiuntur, sicuti Maiestatem suam Caesaream informatam fuisse Regnicolae animadvertunt, sed ad Agriam, alioquin satis abundantem, pertinent. Et sane aequum videtur, ut qui alios suos proventus et decimas ac quartas Maiestati suae Caesareae, prout Camera vult, arendant; hoc parvum emolumenti ex proprio eis non auferatur.

De Tricesimis ab allodiatura et agricultura Dominorum et Nobilium non exigendis, juxta veterem Nobilium libertatem, ac priores constituciones, dignetur Mainstas sua Caesarea serio edicto nunc promulgare. In ea enim parte libertas Regnicolarum graviter laeditur.

Circa Articulum de vinis invehendis, adhuc instant, ut si Maiestas sua Caesarea liberam vinorum Austriacorum inductionem concessit, e converso vinorum Ungaricorum in Austriam et Stiriam ex omnibus partibus eductionem benigne annuat. Alioquin Civitates liberae, Austriae viciniores, et loca submontana protestantur, sibi magno hoc detrimento futurum atque supplicant, ut vel nihil novi statuatur, vel utrinque vinorum utriusque partis libera sit emptio et venditio. In Poloniam quoque libera sit vinorum eductio, non obstante Camerae aut Capitaneorum interdicto.

Bona per Rebelles occupata, et illis eiectis ad Arces suae Maiestatis possessa, adhuc petunt humiliter restitui, juxta Diaetarum anni 1567. et 1574. articulos, in quibus Maiestas Caesarea foelicis memoriae expresse id concesserat et confirmaverat. Sperant autem Regnicolae, Maiestatem quo-

que suam Caesaream clementer facturam, ut paterno illo Decreto liceat eis uti, qui nondum sua recuperassent.

Porro cum Arx Arwa violenter intercepta, et a Domina Catherina Zriny, Domini Emerici Forgach conjuge eiusque liberis per vim occupata sit: Status et Ordines Regni denuo communibus votis statuunt, et Maiestati suae Caesereae humiliter supplicant, ut illa simul cum omnibus ibidem interceptis statim restituatur; neque Maiestas sua Caesarea velit hoc ad suorum Consiliariorum vota differre, cum jam ipsi Domini Consiliarii huic rei interfuerunt, et sua vota contulerunt.

De nece Antonii Tegzes, Domina vidua olim Domini Comitis a Salmis, cum illius filio et filiabus ita concordavit, ut de Civibus Debreczeniensibus ad festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae proxime futurum et aliis duobus diebus immediate subsequentibus, jus et judicium in Oppido Diosgeor, praesentibus ibi Judice Nobilium et Jurato Nobile Comitatus Borsodiensis administret, quo judicio si actores contenti non essent, deducant ad sedem Judiciariam Comitatus Borsodiensis, ubi vicecomes, juxta articulos 1563. de deliberatis homicidiis aeditos, judicium administret, salva appellatione, juxta eosdem articulos, in Curiam Regiam fienda. Quod si Domina Comitissa judicium administrare nollet, aut Cives illi per actores tunc nominandi non comparerent, extunc tales, qui se ex Civibus absentaverint, proscribantur. Quam concordiam utraque pars articulis cupit inseri.

Pro Joanne Kallay, eiusque fratribus, Regnicolae adhuc humillime intercedunt, ut Maiestas sua Caesarea, aliquam illis recompensam Oppidi Kallo facere dignetur, cuius commodum jam ipsi capere nequeunt, etiam si libertas illa decennalis eis detur, quod toti Regno constat, ideoque Maiestas sua alia bona eis dare clementer velit.

Maiestas sua ne gravetur Capitaneum Owariensem cum non longe absit huc vocare, et controversiam Comitatus Mosoniensis cum eo habitam revidendam jubere. Nam interea donec ea finem non habuerit, neque Dicae administratio, neque aliae fient executiones.

Arcis quoque Selin restitutionem pariter et redemptionem Domino Nicolao de Bathor, Maiestas sua Caesarea, ad

Statuum et Ordinum supplicationem, ne differre ulterius, aut rem judicio remittere velit, postquam jam antea revisio juris superinde facta est, et defuncta quoque imperatoria Maiestas Divus quondam Ferdinandus et deinde Sacratissimus Imperator Maximilianus, foelicis memoriae, redempturos se obtulerant, et sola restet executio et redemptio.

Haeredes foeminei sexus familiae de Orozlankew, tametsi in integrum restituendos Status et Ordines judicaverant, tamen iidem haeredes nunc accesserunt ad hoc, quod Maiestas sua Caesarea, Arcem ipsam Orozlankew in sequestrum poni jubeat, atque ita in futuris judiciis octavalibus paratos se offerunt causam contra se per fiscum motam, extra seriem juri ordinario submittere; utque Maiestas sua Caesarea id benigne ab ipsis haeredibus acceptare, et sequestrum decernere dignetur, Status et Ordines aequum esse censent.

Neque Status et Ordines Regni praetermittere possunt, quin Maiestati suae Caesareae humiliter supplicent, ne Maiestas sua Caesarea cum Domino Comite de Zrinio pro bonis suis maternis in Croatia existentibus motam antea litem prosequi, sed jus suum, si quod in illis hereret, eidem Domino Comiti benigne dare velit; et quemadmodum hanc Maiestatis suae Caesareae gratiam eius praeclara servitia Maiestatibus suis praestita et in futurum praestanda merentur; ita sperant Status et Ordines Regni Maiestatem suam Caesaream se in hac re ea clementia resoluturam, ut maximas, una cum ipso Domino Comite, gratias Maiestati suae Caesareae acturi sint.

Similiter supplicant pro misero captivo qui Comaromii detinetur Mattheo Zabo, ut eum Maiestas sua Caesarea e vinculis benigne dimittat; sciunt enim fere omnes Regni partium superiorum incolae, illum omnem suam substantiam et res eas, pro quibus debita contraxerat, violentia exercitus Maiestatum suarum amisisse; neque modum amplius ullum solvendi habere, et sane Passae Budensis responsum superinde non videtur expectandum, postquam id in Maiestatis suae Caesareae benigno arbitrio positum sit.

Supplicant etiam Status et Ordines Regni pro parte Domini Locumtenentis Personalis praesentiae, ut Maiestas sua Caesarea villam Lazkar, cum portione in Feolseo Lelocz et

Praedium Kabenka in Comitatu Nitriensi existentes, per Dominum Alexium Twrzo contra jus suum violenter occupatas, statim medio supremi Capitanei Domini Simonis Forgach, restitui mandare dignetur. Quoniam idem Dominus Personalis praesentiae Locumtenens jura sua et literalia instrumenta coram Regnicolis et coram arbitris produxit, et bona illa ad se bono jure emptionis pertinere sufficienter comprobavit.

In controversia ratione arcis Sarospatak, inter Dominum Michaëlem Warday et Dominum Dobonem et matrem eius, Maiestas sua Caesarea dignetur benigne revisionem maturare, salva partium aequitate.

Comitatus Zempliniensis conqueritur publico nomine contra Georgium Homonay, qui sub hac Diaeta Generali Nobilem Andream Morway captivavit et captum abduxit. Supplicant Maiestati suae, ut talia facinora severe prohibeat.

Comitatus Zaladiensis et cum eo Regnicolae supplicant, quemadmodum antea, ut restituantur loca Conventualia in Kapornak et Zalawar, et Dominus Episcopus Quinqueecclesiensis isthic personas conventuales teneat, et Abbatias a Domino Capitaneo Canisiensi, cui illas arendavit, statim redimat, aut si Dominus Episcopus haec facere negligeret, Maiestas sua Caesarea alteri conferat, qui ea quae debet praestet ne ipse Comitatus juridicis executionibus, cum publico detrimento, carere cogatur.

Az irat élén: Statuum Quadruplica, 2 die Aprilis Caesareae Maiestati exhibita.

(Egykorú irat a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

XI.

1578. Április 3.

Királyi válaszirat az országgyűlés harmadik föliratára.

Cum fideles inclyti huius Hungariae Regni Status et Ordines, novissimae Sacrae Caesareae ac regiae Maiestatis Domini nostri clementissimi resolutioni necdum acquiescendum, sed nonnullos articulos ulterius urgendos duxerint, Maiestas sua ad eosdem denuo breviter respondere voluit.

Primo quo ad labores spectat, eorum distributio Maie-

stati suae, ex iis causis, quas antea fidelibus suis Regnicolis in mentem vocavit, merito relinquitur; ita provisurae, ut miserae plebis, ne scilicet ad longinquiora itinera compellatur, digna habeatur ratio.

De laboribus vero ad Arcis Wywar fortificationem, per Comitatus eidem viciniores praestandis, Maiestas sua ipsorum Comitatuum oblationem benigne acceptat. Attamen sibi omnino pollicetur, eosdem Comitatus ita se exhibituros esse, uti tum communis patriae defensio, tum sua ipsorum permansio et securitas hoc loci postulat, quo sic aliae etiam provinciae, de quibus antea dictum fuit, ad fortificationem istam juvandam, promovendamque tanto alacriores reddantur.

Idem Maiestas sua a vicinis Arci Canisiensi Comitatibus etiamnum expectat, neque illos commissuros esse sibi pollicetur, ut cum Serenissimus Archidux Carolus, se ad illarum partium securitatem promovendam, tam promptum obtulerit, ipsi Comitatus ad quos Canisiensis illa fortificatio atque obstructio maxime pertinet, sibi defuisse videri possint.

Ad Arces a fidelibus Regnicolis nominatas, Maiestas sua stipendiorum solutionem, quantum uspiam fieri poterit, maturabit; earum vero quas muniendas censet, curam primo quoque tempore suscipiet.

Villarum vero distributionem Maiestas sua serio se interdicturam offert, dummodo quod necessitas postulat, fideles Regnicolae, sua vicissim ex parte, convehendis ad confinia praesertim vero Canisiam, juxta Constitutionem, prioribus Maiestatis suae scriptis allegatam, victualibus non desint.

Praelaturis vero et Officiis vacantibus Maiestas eius ante suum hinc discessum providebit, sibi proinde clementer pollicens, fideles Status et Ordines hac oblatione contentos fore.

Quae Status et Ordines deditionum et excursionum occasione humiliter movent, de domiciliis in quibus hostium latrunculi receptacula habent, delendis, necnon locis nonnullis, ad eorundem hostium transitum impediendum opportunis, eorum Maiestas sua benigne memor erit: medio supremi sui

Capitanei, ac Regiis suis edictis ita prospectura, uti Status et Ordines ad prohibendas deditiones et excursiones illas opportunum fore existimant.

De novis et violentis occupationibus Maiestas eius priori suae resolutioni insistit, neque enim petitis additionibus locum dare potest.

Hortatur autem fideles Regnicolas, ut de loco Judiciorum octavalium ipsi inter se conveniant. Alioqui vero Maiestas sua Judicia illa eodem quo hactenus loco celebranda esse censet.

Quod ad Serenissimos Archiduces Carolum et Ernestum attinet, Maiestas eius priori suae declarationi inhaeret, fideles Status et Ordines eidem acquieturos esse benigne confidens.

De Moneta illa Hungarica in Austria recipienda, Maiestas sua fidelium Statuum petitioni, nisi sacri Imperii Constitutionibus, de Moneta sancitis, contravenire velit, satisfacere nequit; offert tamen denuo se primo quoque tempore opportuno, talem rationem inituram, ut Hungariae Regnicolae quam minimum damni ex hac re capiant.

Quod vero ad Monetam Polonicam attinet, Maiestati suae posterior illa via, qua fideles Status eandem Monetam, ad suum valorem seu ligam redigendam censent, benigne probatur; adeoque jam in eo est, ut huiusmodi valvationem in Civitatibus Montanis instituat.

De arrestatione cupri et argenti prohibenda, cuius ratione fideles Status et Ordines iterum pro Comitatu Lipthouiensi supplicant, Maiestas sua ulteriorem informationem adhuc necessariam existimat, ea habita, se ita resolutura, uti pro rei qualitate convenire judicaverit.

Quo ad Decimas districtus Zerench, ut quae ab Arce Agriensi, sine magno eiusdem incomodo et detrimento divelli nequeunt, Maiestas eius priori suae resolutioni insistit.

De Tricesimis ab allodiatura et agricultura Dominorum et Nobilium non exigendis, Maiestas eius priorem oblationem repetit, eidem merito acquiescendum censet.

Ad vina educenda Maiestas sua utrinque literas passus

dabit. sine quibus nec Austraicis in Hungariam, neque Hungaris in Austriam vina invehere liceat.

Vinorum autem Hungaricorum in Poloniam invectionem cuique interdicere, Maiestati suae nunquam in animo fuit, nisi forte ob eorundem penuriam, vel ingruens belli periculum publicae necessitati consulendum sit. Quemadmodum hoc praesertim anno, nulla alia de causa in superioribus Regni partibus factum est, quam ut vinum iis in locis haud deficiat. Cumque fideles Status et Ordines facile intelligant, huiusmodi irterdicta in Fisci Regii detrimentum vergere, a Caesarea vero Regiaque Maiestate non tam hoc quam publicum Regni commodum respici, Maiestas sua benigne confidit, ipsos Status et Ordines huiusmodi interdictis se minime opposituros, quin potius illa tali necessitatis casu promoturos esse.

De bonis per rebelles occupatis, Maiestas sua priori resolutioni inhaeret; praetensiones illas ad jus ordinarium remittens.

Arcem Arwa Caesarea Regiaque Maiestas in sequestrum ponet, ac citatis ad certum terminum partibus, controversiam illam per summariam revisionem terminari curabit.

De nece vero Anthonii Tegzes, quum Maiestas sua Caesarea Dominam Comitissam a Salm, cum eiusdem Anthonii filio filiabusque concordasse; ex Statuum et Ordinum scripto intelligat, eam concordiam, uti est proposita, benigne approbat.

Joannes Kallay et fratres Maiestatis suae oblatione merito contenti esse, eodemque modo haeredes foeminei sexus familiae de Orozlankew priori Maiestatis suae responso acquiscere debent, ita ut iidem haeredes de his, quae praetendunt jure experiantur.

Porro quod ad controversiam spectat, quae inter Capitaneum Owariensem et Comitatum Mosoniensem existit, Maiestas Caesarea Regiaque ad eandem sopiendam, maxime opportunum fore existimat, ut qui ex parte Regni Hungariae deputati sunt Commissarii, Reuerendissimus scilicet Dominus Locumtenens, et Reverendissimus Episcopus Vesprimiensis, mox post hanc Dietam peractam, cum Austriacis Commissariis

Dominis Hieronymo Beckh et Christophoro Zoppel de certo die, quo commissio ista in effectum deducenda sit, inter se conveniant.

De Arce Selyn Maiestas Caesarea priori responso inhaeret.

Comitis de Zrinio, quo ad litem de bonis suis maternis motam, Maiestas sua eadem finita benignam, uti antea obtulit, ac talem rationem habitura est, ut fidelium Statuum et Ordinum repetitae intercessionis Maiestatem suam haud immemorem fuisse cognosci possit.

Quam ob causam Maiestas sua Bassae Budensis responsum, quoad Matthaei Zabo dimissionem expectandam censeat, Status et Ordines antea intellexerunt. Eo vero accepto, Maiestas sua ulterius statuet, prout convenire videbitur.

Controversiam de villa Lazkar et adjunctis ei praediis, inter Alexium Turzo et Personalis praesentiae Maiestatis suae in judiciis Locumtenentem subortam, Maiestas sua Caesarea intellexit, neque omittet, quin ipsi Twrzoni serio mandet, ut bonis illis quamprimum cedat, nisi per alia media et supremum Capitaneum cogi et compelli velit.

Differentias vero illas, quae ratione Arcis Sarospatak, inter Franciscum Dobo, ac matrem eius, et sororem Michaëlis de Kysswarda conjugem controvertuntur, postquam illae nondum satis exacte revisae fuisse dicuntur, praefixo brevi termino, Maiestas sua per Judices Regni ordinarios, sub hac Dieta mature revideri curabit.

Mandabit etiam strictissime Georgio Homonnay, ut Nobilem illum, quem violenter captum abduxisse dicitur, statim sine ulla excusatione dimittat, et deinceps ab ejusmodi violentiis prorsus abstineat, in quantum Maiestatis suae Regiam indignationem cupit evitare.

Postremo Maiestas sua de locis Conventualibus in Kapornak et Zalawar restituendis, primo tempore opportuno cogitabit.

Et haec quidem Caesarea Regiaque Maiestas fidelibus huius sui Regni Hungariae Statibus et Ordinibus ulterius respondenda duxit, quibus ipsos acquieturos esse clementer confidit, quo sic jam tandem huic generali Conventui suus finis

imponi, ac quod Status desiderant, tam Maiestas sua, quam ipsi hinc reverti possint. De caetero gratiam suam Caesaream et Regiam iisdem suis fidelibus Regnicolis benigne defert.

Az irat élén: Caesareae Maiestatis Quintuplica die 3 Aprilis 1578. Statibus exhibita.

(Egykorú irat a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

XII.

1578. Április 5.

Az országgyűlés negyedik fölirata.

Tametsi Regnicolis quoque ipsis non parvum molestiae adfert, quod Maiestatem suam Caesaream tot iteratis replicationibus interpellare coguntur, tamen quia aliter fieri non potest, Maiestati suae Caesareae humiliter supplicant, ut id totum in meliorem partem interpretari, atque ipsis clementissime respondere dignetur.

Ad laborum distributionem quod spectat, eam Maiestatis quidem suae Caesareae arbitrio relinquerent Status et Ordines, nisi aliae arduae et graves causae obstarent, quae id fieri prohiberent, quas quidem Maiestati suae Caesareae verbis humiliter declarabunt, cum longe sit eas scripto compraehendere.

In negocio fortificationis Canisiensis et obstructionis passuum, Comitatus illuc deputati facient, quod pro ipsorum viribus facere poterunt, neque enim ultra labores promissos multum de se possunt polliceri. Sed de passuum obstructione, ubi et quibus locis, ac per quos ea fieri debeat, Maiestas sua Caesarea utatur consilio dominorum Comitum scilicet de Zrinio, Nadasdy et Bathiany, qui in illis partibus habitant, et eis passus illi sunt notiores.

Arces in priori supplicatione nominatas, quod Maiestas sua Caesarea se benigne pollicetur stipendio et fortificatione munituram, Regnicolae gratias agunt immortales, et supplicant, ut Maiestas sua mature ingruente necessitate succurrat.

Villarum etiam distributionem a Maiestate sua Caesarea prohibendam Regnicolae gratissimo animo suscipiunt. Vicis-

sim Comitatus vicini in convehendis isthuc victualibus diligentem operam pollicentur, dummodo precium eorum praesenti pecunia persolvatur, et qui commeatus eo invehunt, praesidium militare, securioris itineris gratia, habeant, ne, uti nuper, ab hostibus intercipiantur.

Praelaturarum et officiorum vacantium collationem quod Maiestas sua Caesarea antequam hinc redeat, se provisuram offert, Status et ordines gratias agunt ingentes.

Excursionibus et deditionibus Maiestas sua Caesarea medio Supremorum Regni Capitaneorum dignabitur ita prospicere, prout in priori Regnicolarum scripto fuit declaratum, iisdem tamen ex causis, quae prius fuerunt Maiestati suae propositae, illi duo articuli praesentis Dietae actis seu constitutionibus non videntur inserendi.

De violentis et novis occupationibus compescendis, eo modo, quo prius fuit petitum, adhuc humiliter instant, propter causas coram Maiestate sua Caesarea referendas.

Partium superiorum Comitatus gratias agunt Maiestati suae Caesareae, quod ipsorum Judicia in Eperyes celebranda esse clementer censuerit, licet Judices, uti prius, nunc quoque protestantur, se eo non ituros.

Serenissimos Principes Carolum et Ernestum Archiduces, illum in Sclavonia, hunc in Hungaria, tam praesente quam absente Maiestate Caesarea in rebus bellicis pro generalibus Maiestatis suae Caesareae vicegerentibus Status et Ordines acceptant. Supplicando, ut in eiusmodi rebus Ungaricis, etiamsi illae bellicae sint, adhibeant in consilium Ungaros quoque. Et Serenissimus Archidux Carolus eam cum Bano Croatiae et Sclauoniae intelligentiam habere velit, ne quid sequatur inconveniens, aut libertati Regni contrarium.

De vinorum tam Austriacorum quam Ungaricorum eductione vel invectione, sicuti antea, nunc quoque eodem modo supplicant.

De bonis per rebelles occupatis, et nunc ad Arces Maiestatis suae Caesareae possessis, cum Maiestatem suam Caesaream non satis informatam Regnicolae videant, humiliter repetunt, quod in constitutionibus annorum 1567. et 1574. fuerat aperte sancitum, ut quilibet bona eiusmodi coram Do-

mino Locumtenente Palatinali ad se pertinere comprobarent, quo Decreto pauci quidam suas praetensionss probarunt, sed illae propter non celebrata in illis partibus judicia et Dominorum Judicum privata impedimenta executioni non fuerunt demandatae. Itaque, ne in suis juribus defectum patiantur, nunc denuo Maiestatem suam Caesaream obnixe orant, ut qui jam factum suum probarunt, neque tamen executionem adepti sunt, illis suus progressus non adimatur. Qui vero nondum probarunt, ii, juxta Maiestatis suae voluntatem, ad jus ordinarium rejiciantur.

Pro Arce Arwa orphanis et eorum matri restituenda, Maiestati suae Caesareae iterum status supplicant, cum justum sit, ut spoliati in integrum restituantur.

Similiter pro Joanne Kallay et eius fratribus, ac haeredibus familiae Orozlankew, pro Arce Selin, pro dimittendo Matheo Zabo, pro maturanda summaria revisione Arcis Sarospatak, denuo humiliter instant.

De prohibenda in hisce judiciis litigatione Transsyluanorum, Status et Ordines Maiestati suae Caesareae antea supplicarunt, quod tamen e responso Maiestatis suae Caesareae est omissum. Si igitur Maiestas sua Caesarea illud interdictum, propter aliquos bonos respectus et causas (quod et Transsylvania membrum sit Ungariae) non vult publicis constitutionibus inserere: dignabitur tamen suo peculiari edicto Dominis Judicibus ordinariis mandare, ne causas Trassyluanorum et eis subjectorum levare aut adjudicare debeant. Illud vero justum et publice sanciendum videtur, ut literae procuratoriae tam in ecclesiastico, quam seculari foro, per unius tantum anni spacium et non ulerius durent. Exceptis priuilegiatis, qui scilicet in legationibus et studiis extra Regnum occupantur.

Super his, ut se Maiestas sua, pro voto Regnicolarum benigne primo quoque tempore resolvat, Maiestatem suam instanter praecantur.

Az irat élén: Statuum Hungariae Sexduplica die 5 Aprilis 1578. Caesareae Maiestati exhibita.

(Egykoru irat a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

XIII.

1578. April 5.

Királyi válaszirat az országgyülés negyedik föliratára.

Ad ea, quae a fidelibus huius inclyti Hungariae Regni Statibus denuo replicata fuerunt, Caesarea Regiaque Maiestas breuiter respondet.

Primo, cum nemo melius, quam Maiestas sua, scire possit, quaenam loca laboribus gratuitis indigeant, Maiestatis suae arbitrio eorundem distributionem relinqui etiamnum clementer postulat. Ipsi vero Status et Ordines de Maiestate sua istud sibi certo polliceri possunt, Maiestatem eius ita provisuram esse, ne iidem labores, vel eorum pretium, alio, quam ad usus destinatos, maximeque necessarios, convertantur.

Quo ad fortificationem Canisiensem et obstructionem passuum, Maiestas sua fidelium Regnicolarum oblationem benigne accipit. Id curatura, ut non solum ii, quos nominant Barones ac Maiestatis suae Capitaneus Canisiensis quamprimum conueniant, ac de obstructione ista recte ac quam commodissime instituenda consilia conferant, verum etiam ut res sic deliberata protinus, adhibitis etiam eorum, quos Serenissimus Archidux Carolus obtulit, mille hominum operis, in effectum deducatur.

De arcibus, stipendio et fortificatione muniendis, item villarum distributione, ac Praelaturis et officiis vacantibus, Maiestas sua ea, quae prius obtulit, adhuc benigne offert. Quoad victualia, ad confinia convehenda, tam de pretio, quam militari praesidio, securioris itineris gratia adhibendo, clementer provisura.

De violentis et nouis occupationibus Maiestas sua priori suae resolutioni inhaeret; ita ut priores constitutiones sine additione aliqua observentur.

De excursionibus et deditionibus, necnon Judiciorum celebrandorum loco, tum etiam quoad Serenissimos Archiduces Carolum et Ernestum, inter Maiestatem suam et fideles Status jam convenit.

De vinorum vero, tam Austriacorum, quam Hungaricorum eductione vel invectione, Maiestas eius novissimae suae resolutioni insistit.

Ad bona occupatitia quod attinet, Maiestas sua a priori sua resolutione recedere nequit.

De Arcis vero Arwa restitutione, tum etiam in iis, quae ratione Joannis Kallay, haeredum familiae Orozlankew, et Mathaei Sabo denuo supplicata fuerunt, fideles Status prioribus Maiestatis suae responsis acquiescere poterunt. Arcis vero Sarospatak controversiam se his diebus revisuram, iterum offert.

Quod denique ad Arcem Scepusiensem, prohibendam in hisce Judiciis Transsyluanorum litigationem et literas procuratorias spectat, Maiestas eius, re cum Consiliariis suis deliberata, se, prout convenire videbitur, resolvet.

Az irat élén: Caesareae Maiestatis Septuplica, die 5. Aprilis 1578 Statibus exhibita.

(Egykoru irat a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.)

XIV.

1578. Április 13.

A pozsonyi országgyűlés törvényczikkei.

Nos Rudolphus Secundus, Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae etc., Marchio Moraviae, Comes Tirolis etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod fideles nostri, Domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles, caeterique universi Status et Ordines Regni nostri Hungariae et partium ei subjectarum, in Generali ipsorum Conventu, per Nos ad primum diem mensis Februarii Anni praesentis, Millesimi Quingentesimi Septuagesimi Octavi, eis indicto, in Civitate nostra Posoniensi, ad mandatum nostrum congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt infrascriptos Articulos, in eodem Conventu, communibus et unanimibus ipsorum votis et suffragiis, generalique consensu conclusos;

supplicantes nobis humiliter, ut universos et singulos eos Articulos, omniaque et singula in eisdem contenta, ratos gratos et accepta habentes, Nostrumque Regium consensum illis praebentes, authoritate nostra Regia clementer acceptare, approbare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem Arcticulorum tenor talis est:

Articuli Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium. caeterorumque universorum Statuum et Ordinum Regni Hungariae et partium ei subiectarum, in generali eorum Conventu, ad primum diem Februarii, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo octavo, Posonii celebrato, conclusi.

(I) Postquam Status et Ordines Regni Hungariae, Maiestatem Caesaream et Regiam, Dominum ipsorum clementissimum, necessariis et ad ipsorum salutem et incolumitatem pertinentibus ex causis, diuturnius quam ipsa sperarat et Regnicolae expectabant, abfuisse, atque in exteris etiam Regnis et Dominiis suis, post immaturum, bonisque omnibus dolendum, obitum Sacratissimi Imperatoris Maximiliani, genitoris sui, Domini vero iqsorum et Regis clementissimi, non aliud animadvertunt egisse, quam quae tuendis defendendisque ipsis vel maxime forent opportuna et necessaria; idcirco Maiestatis suae Caesareae absentiam ita ferunt aequiore animo, ut fausto optatoque eius adventu recreati, una ea consolatione sustententur, quod Maiestatem suam Caesaream in hoc foelici gubernationis suae initio, ac praesenti eorum Conventu, gravissimis calamitatibus, ad quas per atrocissimos Christiani nominis hostes redacti sunt, aut desideratum finem, aut certe haud dubiam melioris fortunae spem allaturam confidant. In quam quidem cogitationem, ut Maiestas sua Caesarea omnibus conatibus incumbere, ac ipsis in hoc extremo discrimine laborantibus, ante omnia opem adferre velit, iidem Status et Ordines humillime flagitant; ea prae caeteris consideratione, quod aliorum quoque Regnorum et Prouinciarum salutem, ex solis Hungariae reliquiis pendere non obscurum sit. Ad quarum defensionem quamuis Maiestati suae Caesareae praeter mutui aeris alieni, a divo genitore suo contracti, ut ipsa commemorat,

magnitudinem, immensa quotidie auri et argenti vis eroganda insumendaque sit, tantosque Maiestati suae, tamque graves sumptus Status et Ordines Regni jure meritoque sublevare debeant, ne aliae Provinciae, quas ad Confinia Hungarica magnum quotannis subsidium conferre non est dubium, Hungaros sibi ipsis defuisse objicere queant: tamen ea est jam rerum et fortunae Hungaricae facies et deformitas, ut quod promptissime et ardentissime facturi essent, eis id praestandi facultas, concisis et eversis omnibus omnium fortunis, prorsus erepta sit. Nihilominus ad postulata Maiestatis suae Caesareae, quantum fieri potest, ita accedent, ut Maiestatem suam Caesaream humiliter exoratam velint, ne ipsos adeo oppressos, afflictosque ad maiora, quam nunc offerunt, subsidia contribuenda, cogendos existimet; tum ut ulterioribus replicationibus ansa praecidatur, tum vero quod vel haec oblatio perturbatas, attenuatasque vires et facultates ipsorum excedere videatur.

Itaque decretum est, ut cum oblata antea contributio ad festum Divi Michaelis proxime praeteritum expirarit, inchoando ab eodem festo Sancti Michaëlis jam elapso, de singulis portis dicari solitis, ad biennium singuli bini floreni exigantur, in duobus terminis; ita ut hoc praesenti anno ad festum Divi Georgii proxime venturum unus florenus, et ad festum Divi Michaëlis eodem anno similiter florenus unus, et sequenti anno iisdem terminis tantundem numeretur.

(II) Quod vero ad modum et ordinem exactionis eiusmodi subsidii attinet: statutum est, ne hoc tempore divisionis illius portarum in Tertiarias et Quartarias mentio inferatur, aut de Libertinis, Ruthenis, Valachis, Artificibus, Inquilinis, Molitoribus, Carbonariis, de Nobile Dicatoribus adjungendo, de Dicatorum electione, de restantiis, de salario et poena Vicecomitum, de lucro Camerae, ulterius quicquam fiat; sed omnia ea quaecunque huc pertinent, ad illius quae proxime praecessit Dietae, et aliarum ibidem citatarum constitutiones, rejiciantur; nam tametsi illi quibusdam talium rerum imperitis, nihil contribuere existimantur, certum tamen est, illos a contributione in medium aliorum non esse immunes, sed quemlibet juxta vires adigi, tam ad soluendum, quam praes-

tandos labores: ita, ut (quod Maiestas sua requirit) pauperiores a ditioribus subleventur. Et cum in prioribus Statutis Regni, omnia ad Dicam pertinentia, abunde compraehensa sint, superflui laboris esse videtur, ea toties repetere, sed potius convenit, ea silentio approbare. Judaei tamen et Anabaptistae proprias domos habentes, qui in Hangaria paucissimi sunt, quo citius emigrent, ad solvendam Dicam et alia onera subeunda in duplo cogantur. Dicatores autem in iis Comitatibus, quos dicare solent, bona habeant; sed si reperiri non possent, per Comitatum, in quo est dicaturus, nominentur.

(III) Nova autem connumeratio necessario erit instituenda, propterea, quod numerus colonorum, partim variis morbis et pestilentia, his retroactis annis saeviente, partim hostili depopulatione maxime imminutus est; neque obstet abusus a Dominis terrestribus introductus, quin in locis quae forte ampliori colonorum numero adaucta sunt, portarum etiam numerus augeri possit.

(IV) In Comitatibus etiam illis, in quibus Supremi Comites non habentur, liceat Vicecomitibus in promulgandis Sedibus, ad administrationem Dicae necessariis, et etiam aliis juridicis administrationibus et executionibus procedere, interea donec eis de Supremo Comite providebitur. Quod tamen Maiestas sua Caesarea dignetur mature deliberare.

(V) Caeterum quoniam Capitanei Confiniorum, et signanter Capitaneus Canisiensis ac Capitanei partium Regni superiorum, villas Dominorum et Nobilium militibus distribuunt, ut illi plus juris et imperii in miseram plebem sibi usurpent, quam domini terrestres, qui bonis suis, per maiores suos et progenitores virtute partis, uti, frui non possunt; statutum est, ut eiusmodi villarum militibus distribuendarum abusus, ubique per Regnum tollatur, et militaris licentia, qua miseram plebem expilant et diripiunt, interdicatur, juxta Articulos Anni millesimi quingentesimi sexagesimi tertii; et Maiestas sua Caesarea tales Capitaneos et milites puniat, qui secus facere ausi fuerint.

(VI) Quod vero attinet ad victualium in confinia et praesertim Canisam invectionem, Status et Ordines operam suam pollicentur, juxta statuta annorum millesimi quingentesimi

quadragesimi quinti et millesimi quingentesimi sexagesimi tertii. Comitatus etiam Canisae vicini diligentiam adhibebunt in iisdem convehendis, dummodo praetium eorum praesenti pecunia persoluatur, et qui commeatus invehunt praesidium militare, securioris itineris gratia habeant, ne, uti nuper, ab hostibus intercipiantur.

(VII) De continuis equitibus statutum est, ut illis singulo trimestri stipendium per dominos suos et Comitatus ad suas stationes mittatur, ne stipendii causa exeuntes diutius absint. Caveant tamen ii equites, ne cum ipsi sua stipendia absque defectu habeant, instar aliorum militum praedas exerceant. Comitatus autem ultradanubiani pro equitibus pedites, uti hactenus, teneant, qui illis magis sunt utiles; si Maiestati suae Caesareae cum futuro supremo Capitaneo re deliberata ita visum fuerit.

(VIII) Domini Praelati vero et Barones, ratione Continui Equitatus, eadem cum caeteris Regnicolis onera subire teneantur; idque sub poena in Articulis Dietae anni millesimi quingentesimi quinquagesimi et MDLXVII. expressa, ut nimirum bona illorum, qui continuum tenere nollent, per Vicecomites occupentur, occupataque tam diu teneantur, donec duplum eius, quod neglexerint, ab eis praestetur.

(IX) Ut autem continui tales equites commodius teneantur, Regestum portarum supremo Capitaneo ex Camera Hungarica erit extrahendum. Sic enim Regnicolae consultius futurum arbitrantur, quam a Vicecomite; eo, quod tam Dicatores, quam Vicecomites illud Camerae sub sigillo tradere consueuerunt. Eiusdem autem continui distributio, juxta Articulos priores, supremo Capitaneo et Vicecomitibus, cum scitu Maiestatis suae vel Serenissimi Archiducis Ernesti, erit committenda.

(X) Generalis et particularis expeditionis modum et ordinem Regnicolae ad priores constitutiones Annorum MDLII. et MDLIII. et MDLVI. et MDLXXVI. et praecipue ad articulos Sopronienses referunt, quos ordine descriptos Maiestati suae Caesareae jam antea exhibuerunt.

(XI) De insurrectione generali et particulari personarum Ecclesiasticarum et Capitularium, ratione decimarum,

constitutio anni MDLII. et aliae constitutiones, eodem modo, quo illae successu temporis mutatae et limitatae fuerunt, observentur.

(XII) Statuunt etiam Regnicolae, ut ratione singularum quinque Curiarum Nobilitarium, juxta Articulos anni MDLVI. unus eques in Castra expediatur.

(XIII) Lustrationem autem gentium, tam continuarum quam aliarum particularis expeditionis, in singulis Comitatibus semel in anno, circa festum Sancti Georgii, juxta Articulos Anni MDLIII. admittunt, ut scilicet illa praesente Supremo Capitaneo aut speciale eius homine fiat.

(XIV) Equitibus Hungaris, equos suos ad gramina deducentibus, certus modus et aestimatio statui nequit, nisi priusquam ad pascua proficiscuntur, stipendium eis solvatur. Et deinde non gratuito aut praeda vivant, sed soluant rerum praetium, et in pascuis maneant, usque ad tempus in Articulis Anni MDLXVI. praefinitum. Dignum autem est, ut aequaliter omnium Statuum et Ordinum bona et villae et coloni huius pascuationis onera sufferant. Et si qui suorum necessariorum, aut cognatorum aliorumve extraneorum equos secum ad gramina deduxerint, equi tales in commissum cadant, et per Supremum Capitaneum auferantur, ac dimidia pars denunciatori, altera dimidia prati illius seu fundi possessori cedat.

(XV) Quod vero Maiestas sua Caesarea et Regia Statibus et Ordinibus Regni significat, Maiestatem suam Caesaream Serenissimis Principibus Carolo et Ernesto, Archiducibus Austriae etc, huic quidem Hungariae, illi vero Croatiae et Sclauoniae Confiniorum curam et administrationem concredidisse; ideoque eosdem hortari, ut quae ad rem bellicam et confiniorum defensionem pertinent, ad ipsos Dominos Archiduces respiciant, et eis obedientiam praestent; in caeteris vero quae ad Justitiam spectant, ad Maiestatem suam Caesaream recurrant: Status et Ordines eosdem Serenissimos Pricipes, illum in Sclauonia, hunc in Hungaria, tam praesente quam absente Maiestate sua Caesarea, in rebus bellicis, pro generalibus Maiestatis suae Caesareae Vicegerentibus acceptant. Supplicantes, ut in rebus Hungaricis, etiam si illae bellicae

sint, adhibeant pro qualitate negotiorum in consilium Hungaros quoque. Et Serenissimus Archidux Carolus eam cum Domino Bano Croatiae et Sclauoniae intelligentiam habeat ne quid sequatur inconveniens et libertati Regni contrarium.

(XVI) In Judiciis Octavalibus ii observentur modi et termini, tam in Hungaria, quam in Sclavonia, qui in Dieta proxime praeterita constituti fuerunt; et partibus superioribus in Eperies celebrentur.

(XVII) Statutum etiam est, ut literae procuratoriae deinceps sicuti in seculari, ita in ecclesiastico quoque foro non ulterius, quam per unius anni spatium durent; elapso anno vim amittant, exceptis Privilegiatis, qui scilicet in Legationibus aut studiis extra Regnum occupantur.

(XVIII) De metis controversis inter Hungariam et Austriam, Styriamque et Moraviam, Maiestas sua dignetur per Commissarios utriusque nationis, revisionem instituere, prout se clementer offert. Praecipue autem inter Zdenkonem Kawka, Moravum, ac Stephanum Thelekesy, et Nobiles Raphaelem et Nicolaum Prezinsky, item controversiam inter Dominum Nadasdy et Christophorum Puecham, ac Praepositum Chornensem et Capitaneum de Kysmarton, ratione Villae Marcz subortam, ac alios Nobiles Comitatus Castriferrei, a quibus Austriaci suas terras occupaverunt, ut sunt Zekfeolde, Sebefeolde, ac metae Villarum Heren, Poesse, Chemethe, et Nobilium de Eor, item inter Holich et Hodolyn, ac Berench et Straznicza, ac Zakolcza. Dignetur autem Maiestas sua nominare diem revisionis. Commissarii vero iidem sint, qui antea fuerunt nominati, et loco illorum, qui vel mortui sunt, vel morbo aut aliis legitimis causis impediti, Maiestas sua alios designet.

(XIX) Monetae Polonicae usum statuunt omnino interdici et tolli; eiusque prohibendae duo sunt modi, ut scilicet in Montanis Civitatibus et passim ubique interdicatur, vel ad suum valorem et ligam, per generalia Maiestatis suae mandata, ita redigatur, sicuti Viennae fieri solet, ubi expressa typis monetae cuiuslibet figura, additur etiam limitatio, secundum quam illa recipi debeat; qua sic in ordinem redacta,

si quis aliter cum ea quaestum exercuerit, pecuniam amittat, juxta priores Articulos Anni septuagesimi quarti et alios.

(XX) Decretum etiam est, ut Capitulum Castriferrei una cum sigillo et Protocolo Sabariam, veluti tutiorem locum transferatur, cum eiusdem Capituli bona citra Rabum fluvium maiori ex parte habeantur; ne quum capitulares se Turcis tributarios reddiderint, et ibi Privilegia Regnicolarum conserventur, ea per hostes auferantur.

(XXI) Similiter statutum est, ut Protocolon Conventus Beatae Mariae Virginis de Twrocz, quod nunc apud manus Dominorum Reway habetur, una cum sigillo eiusdem Conventus, ad Capitulum Strigoniense Tirnaviam transferatur.

(XXII) Queritur etiam Stephanus Illiezhazy contra Dominam viduam olim Petri Erdeody et filios eius Thomam et Petrum Erdeody, quod ipsum portione sua in Castro Kermend habita, quae eum optimo jure concernebat, sine ullo jure violenter privaverit; ideo statutum est, ut Maiestas sua bona sua sibi ablata, in integrum per Supremum Comitem et Capitaneos suos sibi restitui statim mandet. Violentia vero et damna inde secuta, jure extraordinario in primis judiciis posthac celebrandis, extra omnem seriem aliarum causarum revideatur, lataque exinde sententia executioni demandetur, contradictione, inhibitione et repulsione non obstante.

(XXIII) Vidua quoque Andreae Tarnoczy contra eandem relictam Domini olim Petri Erdeody et dictos filios suos conqueritur, quod domum eius in oppido Kermend habitam, nocte intempesta, armatis manibus invadi jusserint, et istinc omnes res eius, pecuniam, vestes, res aureas et argenteas violenter ademerint. Itaque statutum est, ut ipsa vidua et filii eius, per Comitem et Capitaneos cogantur, ut ablata ei restituantur ac de violentia in futuris primitus judiciis extraserialis revisio per Dominos Judices Ordinarios fiat, lataque exinde sententia debitae executioni demandetur, contradictione, inhibitione et repulsione Viduae Eordeodianae et liberorum eius non obstante.

(XXIV) Statutum etiam est, ut Dominus Alexius Twrzo villam Lazkar et portionem in villa Felseoleoleocz, ac praedium Kabenka, quae violenter occupavit, Domino Andreae

Zazy, personalis praesentiae suae Maiestatis in Judiciis Locumtenenti, restituat statim et de facto. Alioquin compellatur ad restituendum per Dominum Supremum Capitaneum partium Cisdanubianarum Symonem Forgach.

(XXV) Quod ad accolas citerioris ripae fluvii Colapis, quos propter Turcarum depopulationes Nuncii Regni Sclauoniae a Dica eximendos petunt, attinet: statutum est, ut Vicebanus cum Dicatore et Nobile illo, qui Dicatori adjungetur, ad loca illa proficisci debeat, et juxta ipsius conscientiam villas, quae connumerandae et dicandae visae fuerint, connumeret; quae vero hostili periculo proximiores, et ideo exemptionem eiusmodi merito habere visae fuerint, intactos relinquere; sed tamen utrumque Maiestati suae Caesareae significare debeat, quae postmodum eorum, qui digni videbuntur, benignam rationem habitura est.

(XXVI) De nece Antonii Thegzes, quam Transsiluani, ex quorundam Civium Debreczeniensium instinctu fecisse dicuntur, Domina Vidua olim Comitis Ecchii a Salmis, cum illius filio ac filiabus ita concordavit, ut de Civibus Debreczeniensibus ad festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae proxime futurum et aliis duobus diebus immediate sequentibus, in oppido Diosgeor, praesentibus ibi Judice Nobilium et Jurato Nobile Comitatus Borsodiensis, jus et judicium administret, tanquam domina terrestris; quo judicio si actores contenti non essent, deducant ad sedem judiciariam Comitatus Borsodiensis, ubi Vicecomes eiusdem Comitatus, juxta Articulos Anni millesimi quingentesimi sexagesimi tertii, de deliberatis homicidiis aeditos, judicium administret, salua appellatione, juxta eosdem Articulos in Curiam Regiam fienda; quod si Domina Comitissa judicium administrare nollet, aut Cives illi, per actores uno integro mense ante terminum reuisionis coram Domina vel officialibus eius nominandi, non comparerent, extunc tales, qui se ex civibus absentaverint, proscribantur.

(XXVII) De distributione laborum gratuitorum, post longos tractatus inter Maiestatem Caesaream et Status et Ordines Regni, adhibitis in consilium etiam Consiliariis Maiestatis suae bellicis, conventum est ac statutum, ut labores

duodecim dierum tam manuales, quam currules, ad confinia ita praestentur, quemadmodum sequitur.

Ad Zathmar labores Comitatus Wgocha totaliter et Zathmariensis Comitatus cum tribus processibus seu iudicatibus Nobilium deputati sunt.

Ad Kallo Comitatus Beregh et Vngh.

Ad Thokay duo processus Comitatus Zabolch, cum oppido Debreczen, et totus Comitatus Zempliniensis.

Ad Agriam Comitatus Hewes, Borsod, Pesth, Zolnock exterior, Solth, et duo Oppida Capituli Agriensis Polgardy et Zenth Margitha.

Quoniam autem Oppidum Agriense sua communitione summopere indiget, per hunc annum solum Comitatus Hewes operas suas ad oppidi munitionem, in posterum vero ad Arcis fortificationem, uti alias praestare debebit; inhabitatores autem Oppidi Agriensis sua quoque auxilia pro virili conferre etiam opportebit.

Ad Zendereo deputati sunt Comitatus Abawywariensis, Thornensis, Scepusiensis et Saaros, sic etiam gratuitae operae quatuor Ciuitatum Eperyes, Leuchouiae, Zeben et Bartffa.

Ad Puthnok et Balogh Comitatus Geomeriensis.

Ad Syrok relinquantur coloni ab antiquo ad eandem Arcem pertinentes; qui autem ad Arces Nana et Orozlankew antea pertinuerunt, et nunc ad Syrok occupati sunt, maneant in ordinatione alias definita.

Cassouia suos labores sibimet applicet in meliorationem Civitatis, donec Caesarea Maiestas sua reviso et deliberato per peculiares Commissarios eius fortificandae ordine statuerit.

Ad Sancti Benedicti Castrum et Kystapolchan relinquantur labores colonorum, ad utraque ista loca pertinentium.

Ad Lewa Comitatus Barsiensis.

Ad Veteris Zolii arcem laborent coloni ad eam arcem alias pertinentes. Comitatus vero Zoliensis totus alias ad oppidi Veteris Zolii, sic etiam Castellorum Zazy, Ochwa, Zlathyna, Kozolnyk reparationem, labores suos conferat.

Bozok ex pecunia gratuitorum laborum, si quae sunt

minutae reparationes faciendae, juvetur, donec de plenaria eius fortificatione integre decernatur.

Ad Korponam laborent Comitatus Hont uterque et Nograd, exceptis bonis Archiepiscopatus et Capituli Strigoniensis, quae ubicunque sint, ad Wywar labores suos conferre debent.

Ad Wygles Comitatus Liptouiensis laboret.

Oppida Lybetha et Breznobanya suas sibimet usurpent operas.

Novozolium suis quoque et Camerae Caesareae Maiestatis colonorum operis in sui reparationem utatur.

Ad Nitriam, Komiathy, Swran, relinquantur Comitatus Trinchiniensis et Nitriensis operae, pro occasione temporis distribuendae, exceptis bonis Episcopatus Nitriensis, quorum coloni ad Arcis Nitriensis reparationem adhibeantur.

Ad Bakabanya Comitatus Thwrocz et Arwa, cuius oppidi communitio si finita fuerit, dicti Comitatus ad Wywar iterum applicentur.

Ad Comaromium Comitatus Comaromiensis laboret.

Ad Jaurinum Comitatus Posoniensis, Jauriensis et Mosoniensis integre. Si tamen maior aliqua fortificatio in Wywar inchoabitur, tunc Comitatus Posoniensis, quantum eius cis Danubium situm est, ad Wywar laboret.

Ad Papa integer Comitatus Soproniensis, nullius bonis exceptis.

Ad Palotha Comitatus Albensis.

Ad Weszprimium Comitatus Weszprimiensis, et subditi viciniores, Turcis tributarii.

Ad Canisam relinquantur integri Comitatus Castriferrei et Zaladiensis, et quicquid ex Comitatu Simigiensi adhuc haberi potest; nullius bonis, seu ecclesiasticis, vel secularibus exceptis, praeterquam Domini Comitis de Zrinio, quorum subditorum labores ad munitionem Castelli Legrad et aliorum, quae is in ripa Mwrae tenet, applicentur.

(XXVIII) In negotio autem fortificationis Canisiensis et obstructionis passuum, Comitatus illuc deputati facient, quod pro ipsorum viribus facere poterunt, neque enim ultra labores praemissos multum de se possunt polliceri. Nihilomi-

nus Regnicolae statuerunt, ut Maiestas sua Caesarea Dominos Comitem de Zrinio, Dominum Batthiani, Dominum Comitem Julium a Salmis, Dominum Nadasdy, Dominum Ladislaum Popel ac Dominum Andream Kielman, Capitaneum Canisiensem eo curet proficisci ac consultare, ubi et quibus in locis ea obstructio fieri debeat, ne labor fiat inutilis, tam per Comitatus, quam quos Serenissimus Archidux Carolus obtulit, mille homines.

(XXIX) Quodsi compertum fuerit, aliquem ex Regnicolis, cui subditorum suorum opera, ad Arces et aedificationes proprias relinquuntur, ad eas non applicare; is earum operarum praetium persolvere teneatur, in alias aedificationes Confiniorum inpendendum.

(XXX) In quolibet Comitatu Vicecomes pecuniam, quae pro laboribus deponitur, recipiat, et Perceptori ad id ordinato tradat; Perceptor deinde ad usus munitionum recte et ex praescripto Supremi quarumcunque partium Capitanei distribuat, et singulis annis de perceptis pecuniis, in praesentia Vicecomitum, a quibus pecuniam accepit, et unius Camerae Hungaricae Consiliarii, vel quem Maiestas sua ad eas rationes accipiendas ordinaverit, computum reddat.

(XXXI) Habeatur unus Perceptor in Superiori Hungaria, per Comitatus et supremum ibidem Capitaneum deligendus. Pari modo unus in Comitatibus ad Confinia Antemontana deputatis. Tertius item ultra Danubium, per eosdem Comitatus et Supremum Capitaneum partium ultradanubianarum deligendus.

(XXXII) Huiusmodi Perceptores, qualiter operae praestentur, ubique animadvertent; juxta etiam ad continui auxilii intertentionem, an ea integre teneantur, observabunt.

(XXXIII) Coloni tempore messis et vindemiae ad faciendos aliquos labores in munitionibus non compellantur.

(XXXIV) Capitanei Hungari, vel externi, aut alii quicunque labores colonorum in proprios vel alios, quam definitum est, usus convertere aut compellere non audeant; neque duodecim dies supradictos transgrediantur. Statutum quoque est, ne haec limitatio laborum per quospiam alio convertatur; sed maneat et observetur ubique per Capitaneos,

tam Hungaros, quam Germanos, neque quispiam contra praemissam limitationem colonos ad diversa loca compellat, et Maiestas sua Caesarea in transgressores animadvertat.

(XXXV) Sit etiam Comitatibus remotioribus liberum, an operas istas duodecim laborum in specie ad Confinia repraesentare, an vero pro illis pecuniam dare voluerint, juxta Articulos priores; neque cogantur illi Comitatus ad pecuniam dandam, qui labores in specie praestare volent.

(XXXVI) Porro Domini Praelati et Barones ac Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni, ad diligentem Maiestatis suae Caesareae commendationem, Dominos Christophorum ab Althan, Camerae Aulicae Praesidentem, ac Eustachium et Wolfgangum Guilielmum, fratres eius carnales, ipsorumque haeredes et posteros in numerum et consortium suum acceptarunt; sperantes ipsos Dominos fratres ab Althan Regno Hungariae non inutiles cives futuros, atque erga Regnicolas in omnibus ita se gessuros, ne ullo unquam tempore de eis conqueri possint. Atque recepto ab eisdem, suo, suorum haeredumque nomine, super tuendis et conservandis Regni Hungariae libertatibus, firmissimo juramento, vigore huius decreti publici, eosdem et haeredes eorum in Hungaros creant et pronuntiant.

(XXXVII) Quod ad bona occupaticia attinet, videlicet portiones possessionarias in Zeghegyhaz, Myske et Rakomaz, in Comitatu Zabolch existentes, quorum ratione fideles inclyti Hungariae Regni Status et Ordines intercedunt, pro Nico ao Kerchy, item relicta quondam Stephani Feoldesy, ac Georgii et Nicolai Zokoly; cum Caesarea Regiaque Maiestas intelligat, bona haec exigua paruique emolumenti, ac de iisdem causam contra Fiscum motam esse in processu, magnaque ex parte probatam, Maiestas sua, ad fidelium Statuum intercessionem, eorundem bonorum causam, in incaepto cursu, processuque juridico relinquit, ita ut in terminis octavalibus Judiciorum, partibus Superioribus celebrandorum, reuideantur. Alia bona similia, juxta constitutiones priorum Diaetarum, ad jus ordinarium rejiciens.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium subditorum nostrorum, Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et

Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum dicti Regni nostri Hungariae et partium ei subjectarum, clementer admissa, praedictos universos et singulos Articulos, nobis, ut praemissum est, praesentatos, praesentibus de verbo ad verbum inseri fecimus, ac omnia et singula in eis contenta ratos, gratos et accepta habentes, eisdem nostrum Regium consensum, benevolum pariter et assensum praebuimus, illosque et quaevis in eis contenta, authoritate nostra Regia, acceptauimus, approbauimus et confirmavimus: offerentes nos clementer, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi inviolabiliter observabimus, quam per alios omnes fideles subditos nostros, cuiuscunque status et conditionis existant, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus ratificamusque et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum in Arce nostra Regia Posoniensi decima tertia mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Octavo. Regnorum nostrorum Romani tertio, Hungariae et aliorum sexto, Bohemiae vero anno similiter tertio.

(Egykoru példánya a M. T. Akadémia kéziratgyüjteményében.)

IV.

A POZSONYI ORSZÁGGYŰLÉS

1580. FEBRUÁR- ÉS MÁRCZIUSBAN.

A pozsonyi országgyűlés

1580. február- és márczius havában.

Rudolf király, az 1578-ik évi küzdelemteljes országgyűlés befejezése után, Prágába sietett, hol a magyarországi kormányügyektől lehetőleg távol tartotta magát, azokat egészen Erneszt főherczegre bízva.

Midőn tehát az 1579-ik év nyarán, a pénzügyi viszonyok — a megajánlott adó utolsó részlete Mihály napján lévén behajtandó — a magyar országgyűlés összehívását szükségessé tették, és e miatt a kitűzendő határnap iránt Erneszt főherczeg véleményét kikérte, egy úttal értesíté őt, hogy »többi országainak ügyei által akadályozva lévén ott személyesen megjelenni,« őt kéri fel az országgyűlés vezetésére.[1])

Sőt ugyanakkor azon terv is fölmerült az udvarnál, hogy Erneszt főherczegnek hatalomköre, mely, az 1578-iki törvények értelmében, a hadi ügyekre szorítkozott, Magyarország összes kormányügyeire terjesztessék ki; mi által a király az azokkal való foglalkozástól teljesen föl lett volna mentve.[2])

Azonban ezen javaslatot épen Erneszt főherczeg német tanácsosai ellenezték; mert előre látták, hogy az országgyűlésen zavarokat és bonyodalmakat idézne elő.

Ugyanezen tanácsosok — Harrach és Khuen — attól

---

[1]) Rudolfnak 1579. augusztus 9-én Erneszt főherczeghez intézett levele a bécsi állami levéltárban.

[2]) A cancellár ezen javaslatáról említést tesz Harrach Lénárd, szeptember 27-én Erneszt főherczeghez intézett levelében.

is tartottak, hogy a király elmaradása szintén rossz hatással lesz a magyar rendekre. E miatt azt ajánlották, hogy a jövő országgyűlést csak az adó megszavazására kell felszólítani, és pedig a lehető legrövidebb, talán egy évnél rövidebb időre; kilátásba helyezve, hogy időközben a király személyesen meg fog jelenni az országban, hogy a rendekkel a többi ügyek iránt tanácskozzék. [1])

Erneszt főherczeg osztozott tanácsosainak véleményében; egyébkint késznek nyilatkozott, hogy a királyt az országgyűlésen helyettesíteni fogja, melynek megnyitására november 11-ét ajánlotta határnapul. [2])

A király azonban csak a következő év január 17-re hívta össze az ország rendeit. A meghívólevélben hallgatással mellőzte azt, vajjon személyesen meg fog-e jelenni, vagy pedig Erneszt főherczeget küldendi-e maga helyett. És az országgyűlés feladatául, általános kifejezésekben, azt jelölte ki, hogy a belbéke fentartása és a külső veszély elhárítása érdekében intézkedjék. [3])

Az országgyűlés csak három héttel a kitűzött határnap után nyittatott meg. Erneszt főherczeg február 9-én érkezett Bécsből Pozsonyba, és más nap a királyi várlakban, maga köré gyűjtve az ország rendeit, előadta a királyi propositiót.

Ezt megelőzőleg, a király távollétét kimentve, felhívta a rendeket, hogy saját magok és hazájuk javát szem előtt tartva, a királyi kívánatok teljesítésében oly készséget tanusítsanak, mint ha a király személyesen jelen volna. Viszont késznek nyilatkozik, hogy úgy az országos, mint a magán-kívánatokat a király elé fogja terjeszteni. [4])

A *propositió* a király távollétét a csehországi országgyűléssel indokolta, a melyen Magyarország részére segítséget óhajt kieszközölni. Egyébkint azon lesz, hogy mielőbb Ma-

---

[1]) Harrach Lénárd idézett levele.

[2]) Erneszt főherczegnek Bécsből 1579. szeptember 24-én a királyhoz írt levele a bécsi állami levéltárban.

[3]) Az 1579. november 6-án kelt királyi meghívólevél példányai több kir. város levéltárában. — L. **Irományok.** I. szám.

[4]) Erneszt főherczegnek 1580. február 11-én a királyhoz intézett levele.

gyarország közelében választhassa lakhelyét, és a jövő országgyűlésen személyesen megjelenhessen.

Ismervén az ország szerencsétlen állapotát, szívesen megkíméln újabb terhektől; de a véghelyek ellátásának roppant költségeit nem képes a saját jövedelmeiből és a német birodalom segélypénzeiből födözni. E miatt fölhívja a rendeket, hogy a következő három esztendőre 3—3 forintnyi adót szavazzanak meg, minden porta után. Tanácskozzanak az adó kivetése és behajtása körül tapasztalható visszaélések megszüntetéséről, az adóhátrálékok behajtásáról, a harminczadok és tizedek felől, úgy szintén gondoskodjanak a kereskedők biztosságáról. A lengyel pénz tárgyában eszközöljék az utolsó országgyűlés végzéseinek foganatosítását. Az arany és czüst kivitelét az országból akadályozzák meg.

Jobbágyaiknak tizenkét napi ingyen munkáját, minden 25 porta után kiállítandó egy kocsival, ajánlják föl a várak megerősítésére. Ismételi, a korábbi országgyűléseken sikertelenül előadott, kivánatát, hogy az ingyen munkák fölosztását bízták rá és Erneszt főherczegre.

Hasonlag ismételi felszólitását az önkénytes behódolások és a magyarországi hadak kalandozásainak megakadályozása tárgyában.

Mivel a magyarországi katonák soraiban a fegyelem teljesen meglazult, és azok tetszésök szerint szokták állomásaikat odahagyni; értesíti a rendeket, hogy a németországi hadaknál gyakorlatban levő katonai rendszabályokhoz hasonlókat a magyarországi hadak számára be fog hozni. A rendek is törvény utján intézkedjenek, hogy a kapitányaik engedélye nélkül, államásaikról távozó katonákat mások ne fogadják szolgálatjokba; valamint az iránt is, hogy a király, vagy Erneszt főherczeg engedélye nélkül, senki se léphessen idegen fejedelem szolgálatába.

Végül igéri, hogy az ország jogait és szabadságait tiszteletben tartandja; és megemlíti, hogy a rendeknek szabadságukban áll mindazt előadni, a mi által az ország javát előmozdíthatni és nyugalmát biztosíthatni vélik. [1])

[1]) A propositio eredeti fogalmazata a bécsi állami levéltárban. — L. **Irományok.** II. szám.

Az alsó táblánál, a mint a királyi propositió fölött a tanácskozások megindúltak, a megyei követek nagy része azonnal sürgetni kezdé, hogy mindenekelőtt az országos sérelmeket kell fölterjeszteni, és csak miután azoknak orvoslása iránt biztosítást nyertek, a királyi kivánatok tárgyalásába bocsátkozni. [1])

Ebben, hosszan tartó, heves viták után mindkét tábla megegyezett. De, kétségkivül a főrendek befolyása következtében, a királyhoz intézett föliratot a legmérsékeltebb, sőt hódolatteljes hangon szerkesztették.

A rendek mindenekelőtt azt hangsúlyozták, mennyire óhajtották, hogy a király személyesen jelenjen meg közöttök. Azonban elmaradásának fontos okairól értesülve, megnyugosznak abban, és hálájokat tolmácsolják atyai gondosságáért, különösen pedig a propositióban foglalt igéretekért, hogy az ország ősi jogait, szabadságait, és szokásait tiszteletben fogja tartani. Viszont biztosítják állandó hűségök felől.

Az adó megajánlásának kérdésére áttérve, emlékeztetik a királyt azon súlyos terhekre, melyeket az ő és elődeinek uralkodása alatt készséggel vettek magokra. Áldozatkészségben most sincs hiány. De a rendek és jobbágyaik egy részről a szük termés, más részről a királyi hadak zsarolásai miatt, oly nyomorult állapotban vannak, hogy mig a hadak kicsapongásai és a többi visszaélések meg nem szünnek, a közterhek viselésére képteleneknek tartják magokat.

Ugyanis a kapitányok és az idegen katonák mindennemű kegyetlenségekre és zsarolásokra, korlátlan önkényre érzik magokat feljogosítva. Erre különösen akkor van alkalmok, mikor a lovaskatonák lovaikat, kora tavasztól késő őszig, legelőkön tartják; ilyenkor ugyanis a szegény jobbágyoktól nem csak az élelmiszereket és takarmányt veszik el erőszakkal, de mindentől megfosztják őket, a mit házaikban találnak; sőt gyakran ezekből kizárva őket, magok helyezkednek be. Nem egyszer pedig ütlegekkel illetik, megsebesítik, megölik őket. A várak

[1]) A bányavárosok követeinek 1580. február 12-iki jelentése. Körmöcz városának levéltárában.

őrségei is be szokták kalandozni a körülfekvő helységeket, pusztítva és rabolva. Továbbá a kapitányok, a törökök példáját követve, a jobbágyokat felosztják az egyes katonák között, kiknek amazok mindennemű szolgálatokat tenni tartoznak. A földesurakat és alispánokat, kik e miatt panaszt tesznek, gúnyolva és fenyegetőzve utasítják el; sőt néhányat közülök egy ideig fogva tartottak. Az egy telkes nemesekkel pedig úgy bánnak, mintha jobbágyok volnának. A nemesi kiváltságok e szerint, úgy szólván, egészen elenyésztek; a jobbágyok pedig nyomorúságukban a halál vagy a török uralom után áhítoznak.

Az idegen kapitányok nemcsak a jobbágyokra, hanem a nemesekre is kiterjesztik hatalmaskodásaikat. Elveszik váraikat, házaikat és tetszésök szerint eladományozzák; bírói hatalmat is bitorolnak a nemesek fölött. Sőt nem egyszer barátaiknak, magán sérelmek megbosszúlására vagy birtokok elfoglalására, katonákat bocsátanak rendelkezésökre.

A katonák önkényes eljárását követi a kamara is, mely szintén törvénytelenül jószágokat lefoglal; a tizedek és harminczadok behajtásánál sokféle visszaéléseket követ el.

Mindezen bajok megszüntetéseért már többször tettek a rendek lépéseket. Azonban kérvényeik rendszerint az udvari kamarához vagy a haditanácshoz utasíttattak, hol azokat nem vették tekintetbe. Ezzel kapcsolatban előadják, hogy a magyarországi hatóságok elvesztették minden tekintélyöket. A királyi helytartó egész hatásköre az igazságszolgáltatásra van szorítva; a véghelyek és hadi ügyek elvonattak tőle. A magyar tanácsosok és a cancellaria a fontosabb ügyekben mellőztetnek; sőt a magyar cancellária utján kibocsátott királyi rendeleteket, az idegen kapitányok megvetik.

Ily körülmények között a törvények elvesztették tekintélyöket. Mindennemü kihágások napirenden vannak, és többnyire bűntetlenül maradnak.

Isten irgalmára kérik tehát, hogy a király könyörüljön bajaikon és szüntesse meg azokat. Az üresedésben levő esz-

tergomi érsekséget a többi püspökségekkel, a világi hivatalokat, különösen pedig a nádori méltóságot töltse be. Főkapitányokká és kapitányokká született magyarokat nevezzen ki. A magyar tanács, a cancellária és helytartó régi hatáskörét állítsa vissza, és általok tárgyaltassa a magyar ügyeket.

Ha mindezen kívánataik a jelen országgyűlés tartama alatt nem teljesíttetnek, adót megajánlani nem lesznek képesek; habár újolag kijelentik, hogy a köteles hűségben tántoríthatlanul megmaradnak. [1])

A rendek február 15-én mutatták be föliratukat a főherczegnek, a ki azonnal megkezdette a környezetében levő német és magyar tanácsosokkal a teendők iránti tanácskozást. Ennek eredménye az volt, hogy a föliratot a királyhoz kell fölküldeni, és mivel Prágából a válasz csak több nap elteltével érkezhetik meg, oda kell hatni, hogy időközben az országgyűlés vegye a propositiót tárgyalás alá.

Erneszt főherczeg február 19-én közlé elhatározását és fölhivását a rendekkel. Ezek azt válaszolták, hogy másnap fogják megállapodásukat előterjeszteni.

Február 20-án csakugyan ismét megjelentek a királyi várlakban. A cancellár volt szónokuk. A szegény nép — igy szólott — a katonaság részéről oly súlyos zaklatásoknak van kitéve, és annyira el van keseredve, hogy ha a rendek a bajok orvoslása nélkül térnek haza, attól kell tartaniok, hogy nyilt lázadás tör ki. E mellett, mig Egerben és más várakban magyar kapitányok voltak alkalmazva, az erősségek a legjobb állapotban voltak, most pedig annyira el vannak hanyagolva, hogy ha a török megtámadja, néhány napi ostromot sem volnának képesek kiállani. A király saját érdeke is kivánja, hogy e bajokon segitsen. Egyébiránt a rendek nevében kinyilatkoztatja, hogy ha ez megtörtént, az adó megajánlása és a többi királyi kivánatok teljesítése tárgyában semmi nehézség nem fog fölmerülni. Mig azonban ama két pontra

[1]) Az országgyűlés első föliratának egykorú példányai a bécsi állami, az udvari kamarai és több városi levéltárban. — L. **Irományok.** III. szám.

nézve kielégítő választ kapnak, más ügyek tárgyalásába nem bocsátkozhatnak.

Erneszt főherczeg erre azt válaszolá, hogy habár a királyi propositió mielőbbi tárgyalása, és elintézése a rendekre nézve is előnyös volna, mivel kijelentett határozatukhoz ragaszkodnak, a sérelmi föliratot a lehető legrövidebb idő alatt a király kezeihez fogja juttatni. [1])

A főherczeg még az nap értekezett bizalmas német tanácsosaival, és javaslatait előadta a királynak.

Nézete szerint, minden időben nagy fontossággal birt az, hogy a véghelyek kapitányai németek legyenek; kétszeresen fontos ez most, a mindenfelől jelentkező, veszélyes ármányokkal szemben. [2])

Ennek következtében le kell modani a magyar rendektől várható segélyről, ha ezt csak oly föltételek alatt lehet elnyerni, melyek veszélyes következményeket vonnak magok után. Mert — úgy mond — mi haszna volna felségednek az úgy is jelentéktelen segélyből, ha ezt elfogadva az ország maradványait is veszélybe döntené, és a hűteleneknek alkalmat nyújtana, hogy ártalmas czélzataikat annál biztosabban vihessék keresztül.

A főherczeg tehát azt ajánlotta, hogy inkább meg kell engedni az országgyűlés eredménytelen feloszlását, mint teljesíteni azt, a mit a rendek kivánnak. Hogy azonban az országgyűlés feloszlása, a királyra nézve, tisztességes módon történjék, a következő módozatot hozta javaslatba. A király két leiratot készítsen. Az egyikben a rendek kivánatainak nagy részére kielégítő választ adjon, és azt az ő (a főherczeg) kezeihez küldje [3]). A másikat közvetlenül az országgyűléshez intézze. Ebben hívja föl a rendeket, hogy mivel Magyar-

---

[1]) Erneszt főherczegnek 1580. február 20-án a királyhoz, latin nyelven irt hivatalos jelentése.

[2]) »Von wegen der geferhlichen Praktika, die hin und wider sich erzaigen.«

[3]) »In den merern und gemainern Artigln . . . , mit gnadn resolvirn.«

országban soha sem volt szokás a királyi kívánatokat és az ország közszükségeit félretéve, sérelmeiket terjeszteni föl: ők is haladék nélkül vegyék a propositiót tárgyalás alá. Értesítse őket egyúttal, hogy sérelmeik nagy részére kegyelmes határozatát, melyben, a mennyire a körülmények engedik, kívánataikat teljesíteni igyekezett, megküldötte a főherczegnek; ama fontos kérdések iránt pedig, melyekre nézve most, mikor az ország határain kivül tartózkodik, nem határúzhatta el magát, ha a jövő országgyűlésen körükben megjelenik, személyesen fog velök tárgyalásokat indítani. Sőt a király e leiratban azt is megemlítheti, hogy annak bebizonyítására, miszerint személyes megjelenését nem szándékozik hosszú időre elhalasztani, megelégszik, ha a rendek ez alkalommal csak *egy* esztendőre szavaznak meg adót.

Ha a rendek — folytatja a főherczeg — ezzel megelégednek, úgy a nehézség el van hárítva. Ezt azonban nem remélheti. Ha pedig a rendek ezután is vonakodnak a propositió tárgyalásába bocsátkozni, és eredmény nélkül szétoszlanak, a király elhárította magától a felelősséget. [1])

Ezalatt a rendek az egyes megyék, városok, urak és nemesek által előterjesztett sérelmeket, pereket és kérvényeket tárgyalták; a mi szintén gyakran adott heves vitákra, zajos jelenetekre alkalmat, ugy hogy a selmeczi követ egy alkalommal már azt várta, hogy a megyei követek kardot fognak egymásra rántani. [2])

---

[1]) Ehhez a következő észrevételt csatolja: »Solte dann . . . sich ainicher mehrer Ungehorzamb oder Rebellion erregen, so kundt ich nit sehen, wie Euer Kaiserlich Maiestät letzlich würden mögen umbgehen diejenigen Mitl, so irn in dergleichen fällen göttliche und weltliche Recht zugeben für die Hand zunemen, und soviel möglich die Untreu gebürlichermassen zu strafen, inen dieselbig sauer zu machen.«

[2]) Az egyik selmeczi követ 1580. február 26-iki jelentésében irja, hogy e napon adta elő az alsó tábla ülésén, a törökök fenyegető magatartása felől, Selmeczről vett tudósításokat. Az országgyűlési tanácskozásokról pedig többi között így ír: »In summa ess gehet unter inen zu, das zuerparmen, Was für ein Unainigkait. Die Ritterschafft oder der gross Adell der hengt an den Bischoffen und Pfaffen, die trachten nur wie sie ire Bistumber und Herrschafften erhalten und weiter fortpringen

A király egész terjedelmében elfogadta Erneszt főherczeg javaslatait. És február utolsó napján leérkezett Pozsonyba a két királyi leirat. [1])

Az egyikben fölhivja a rendeket, hogy ősi szokás szerint mindenek előtt a propositiót vegyék tárgyalás alá, és az ebben foglalt kivánatainak tegyenek eleget; értésökre adva, hogy a sérelmeikre vonatkozó válasziratát szintén megküldötte a főherczegnek. [2])

E *másik leiratban* a katonák kicsapongásainak főokát a zsold rendetlen fizetésében keresi. Igéri, hogy igyekezni fog a zsoldot lehetőleg rendesen és pontosan fizetni. A kihágások szerzőit és részeseit szigoruan meg fogja büntetni, és zsoldjukból a károsultak kárpótlását el fogja rendelni, valamint a katonai fegyelem fentartása érdekében a Németországban alkalmazásban levő katonai rendszabályokat, be fogja hozni. Ezzel kapcsolatban megemlíti, hogy a főurak és a nemesek szolgálatában álló magyar katonák is hasonló kihágásokat szoktak elkövetni, mint az idegen fegyveresek; és hogy az élelmi szerek szállítása körül a rendek nem felelnek meg elég pontosan kötelességeiknek.

Arról, hogy a kapitányok a katonák között a falvakat és jobbágyakat felosztják — nem volt tudomása; egyébiránt ezen eljárásnak meg van az a jó következménye, hogy minden jobbágy tudja, kitől kell a szolgáltatott élelmiszerek és takarmány árát követelni.

A hadi tanács tagadja, hogy törvénykezési hatóságot

---

khundten. Was der klein und gemein Adell, die trachten vielmehr auf des Landes wolfart . . . Da will einer dem Andern nichts nachgeben, ess lest sich gleich einsehen, dass wenig guets durch solichen langen Verzug . . . ervolgen möcht. Wie dan an heut frue in der Zusammenkunft der Landstende ein solche Unainigkeit sich erhoben, das ich schon nit Anders vermaint, man werde zu den Sebel greiffen.« (Selmecz város levéltárában.)

[1]) Erneszt főherczeg márczius 1-én, a királyhoz intézett levelében, hivatkozik a királynak február 25-én és 26-án hozzá intézett leveleire. Ezek, sajnos, nincsenek meg a bécsi állami levéltárban.

[2]) A február 26-kán kelt királyi leirat eredeti fogalmazata a bécsi állami levéltárban. — L. **Irományok.** IV. szám.

bitorolt volna. A kamara is tagadja, hogy oly jószágokat zálogosított volna el, melyek nem illették jogosan a királyi kincstárt.

A magyar ügyek tárgyalási módja iránt ismételi az 1578-ik évi országgyűlésen tett nyilatkozatát, és azt a felhivását, hogy a rendek válaszszanak tanácsosokat, kik a király és a főherczeg oldala mellett állandón tartózkodjanak. Az egri püspökséget nem töltheti be, mivel jövedelmeit Eger várának fenntartására kell fordítania. Ellenben a nyitrai püspököt közelebb ki fogja nevezni. Végül kijelenti, hogy a rendeknek azt a kivánatát, mely szerint a véghelyek parancsnokaivá csak született magyarokat — még a honfiusított idegeneket is kizárva — lehessen kinevezuie, nem tartja helyesnek. [1])

Erneszt főherczeg márczius elsején közlé az első királyi leiratot a rendekkel. Egyúttal intette őket, hogy a király felhivása értelmében, vegyék most már tárgyalás alá a propositiót, és ajánlataikban, hazájok fennmaradása érdekében, vegyék tekintetbe a közszükségeket. Ő viszont, a mit nekik egyetemesen és egyenkint tehet, készséggel meg fogja tenni.

A rendek ekkor egy mellékterembe félrevonultak, hogy az adandó válasz iránt tanácskozzanak. Kevés idő múlva küldöttséget bocsátottak a főherczeghez, a mely őt fölkérte, hogy a sérelmek tárgyában leérkezett másik királyi leiratot is közölje velök.

A főherczeg azonban ismételte előbbi föllhivását, hogy a régi szokás szerint előbb intézzék el a királyi kivánatokat, és bizalommal várják be, mig velök maga idején a sérelmeikre adott királyi válasz közöltetni fog.

A rendek erre eltávoztak, és más nap (márczius 2-án) elegyes ülést tartottak.

Itt a főrendek készek voltak a király föllhivásának megfelelni és odahatottak, hogy a nemességet is engedékenységre hangolják. Azonban igyekezeteik sikertelenek voltak. A megyei követek zajosan követelték a sérelmek tárgyában leérke-

[1]) A királyi leiratot nem birjuk. Tartalmára világot vet a rendek márczius 10-iki fölirata.

zett királyi irat közlését, és szónokaik kijelentették, hogy ha a főherczeg kívánatukat nem teljesíti, vagy ha a királyi leirat taralma őket meg nem nyugtatja, — rögtön elutaznak.

Többen a szónokok közől nem nagy reményeket csatoltak a szóban forgó leirathoz. »Jól tudjuk — mondák — hogy az egyátalán nem, vagy csak igen kis mértékben fog bajainkon segíteni.«

A cancellár azon kérdésére: »mikép tudják, hogy mit tartalmaz a királyi leirat?« — röviden csak azt válaszolták: »Semmi jót!«

A főrendek végre kényszerítve látták magokat, hogy a köznemesség határozott követelése előtt meghajoljonak. Azonban vonakodtak megegyezésöket adni ahhoz, hogy határozatuk fölirat alakjában közöltessék a főherczeggel. Hosszas tanácskozás után, abbban történt megálapodás, hogy a 'cancellár irásba foglalja a rendek üzenetét', melyet élőszóval, az irást kezében tartva, fog a főherczegnek előadni, a nélkül, hogy az iratot átnyujtaná. A cancellár kezdetben nem volt hajlandó elfogadni a megbizatást, kijelentvén, hogy ő a királynak, nem pedig a rendeknek cancellárja; de utóbb engedett.

Márczius 3-án tehát a cancellár, az összes rendek élén, megfelenve a főherczeg előtt, a következő beszédet tartotta. »A rendek köszönik a főherczeg eddigi fáradozásait. Fájdalommal töltötte el őket az a szemrehányás, hogy az ősi gyakorlattal ellenkező, helytelen eljárást követtek. A király ugyanis a propositióban arra hivta föl őket, hogy mindazt tárgyalják, a a mit az ország java igényel. Más országgyűléseken is előfordult az az eset, hogy a sérelmeket előbb tárgyalták, mint a propositiót. Az a vád, hogy a propositiót mellőzték, alaptalan; mert mihelyt a királytól átvették, azonnal felolvastatott, és azoknak, kik a latin nyelvet nem birják, magyarra lefordíttatott. Sőt magokban el voltak határozva az abban foglalt kivánatok teljesítésére. Ezen határozatukat csak azért nem foglalták irásba, mert mindenekelőtt sérelmeik orvoslását látták szükségesnek. Fölkérik tehát a főherczeget, hogy a sérelmeik tárgyában érkezett királyi leiratot még ma, vagy legkésőbb holnap közölje velök.«

A cancellár előadását befejezve, átnyujtotta a kezei között levő iratot a főherczegnek, azon észrevétellel, hogy ha olyasmit mondott volna, a mit az irat nem foglal magában, azt el nem mondottnak; ha pedig valamit a mit tartalmaz, elhallgatott volna, azt elmondottnak tekintse. [1])

A főherczeg átvette az iratot, és így válaszolt. »Minthogy a cancellár előadásából látja, hogy az ügy bővebb megfontolást igényel, értekezni fog tanácsosaival, és azon lesz, hogy válaszát mielőbb a rendek tudomására hozza, bár az időpontot nem jelölheti meg. Türelemmel várják be azt, és addig senki el ne utazzék.«

A főherczeg nagy zavarban volt. Előre látta ugyanis hogy akár átadja a leiratot, akár nem, a rendek felháborodva szét fognak oszolni. E miatt abban állapodott meg, hogy ha a királyi leirat a rendeket ki nem elégíti: ő maga fogja az országgyűlést elnapolni.

Többen a magyar tanácsosok soraiból azzal a javaslattal állottak elő, hogy erőszakos föllépéssel, az ellenzék titkos vezéreinek, — Batthyányi, Nádasdy, Forgács és a két Révay — elfogatásával kell a zavarokat elfojtani. Azonban a főherczeg úgy vélekedett, hogy erre elegendő ok nincs. Mindazáltal ő maga is szükségesnek látta, hogy intézkedések történjenek arra az esetre, ha az »engedetlenség« nagyobb mérveket öltene. [1])

A főherczeg nem váratta soká válaszára a rendeket Már a következő napon (márczius 4-én) magához hivatta őket

[1]) Erneszt főherczeg márczius 3-iki jelentése. — A cancellár által átnyújtott irat eredetije a bécsi állami levéltárban. — L. **Irományok.** V. szám.

[1]) Erneszt főherczeg 1580. márczius 3-ki terjedelmes jelentésének végén említi, hogy »etliche aus derselben fürnembsten hung. Räten« tanácsolják »dasz Euer Kais. Maiestät . . . khein andern weg der Sachen zu helfen hab, denn dass sie sich der Rädlfürer, als desz Batthyan, Nadasdy' Forgach, der zweien Reway mechtig mache und sie in Verhaftung bring, . . . Ich aber für meine Person zu einer solch stark Determination weder Grundt noch andere nothvendige Präparation sieh.« (Eredetije a bécsi állami levéltárában.)

»Bizton reméllette — igy szólt hozzájok — hogy a király atyai fölhivására, a régi szokás értelmében, tárgyalás alá fogják venni a propositiót; mert azzal, hogy ezt meghallgatták, és a válasz iránt tisztában vannak magokkal, nem elégedhetik meg. Mivel azonban már is hosszú idő telt el, ezennel átadja a királyi leiratot. Reméli, hogy az ki fogja őket elégíteni, és türelemmel bevárandják személyes megjelenését. Egyébiránt ő maga is kész meghallgatni minden nehézségöket. Most tehát ők is késedelem nélkül közöljék válaszukat a propositióra.«

A rendek köszönetet mondottak a főherczegnek, és igérték, hogy határozataikat rövid idő alatt közölni fogják.

Azonban a tanácskozások és viták öt napot töltöttek be. A többség teljesen elégületlen volt a királyi resolutióval, és azt akarta véghatározat gyanánt kimondani, hogy mivel a királyi leirat az országnak bajain nem segit, a rendek sem ajánlhatnak meg adót, minélfogva hazatérnek, bevárandók a király személyes megjelenését.

Mindazonáltal a főpapoknak és a főurak egy részének sikerült az országgyűlést arra bírni, hogy még egy kisérletet tegyenek, és a királyi iratra vonatkozó kifogásaikat a főherczeggel közöljék.

Ez márczius 10-én történt. A rendek átadták a főherczegnek újabb fölterjesztésöket.

Biztosan reménlették — igy szólnak abban — hogy bajaik orvoslására, a király föl fogja használni az alkalmas gyógyszereket. Mivel azonban »várakozásuk és reménységök ellenére« , a sokféle visszaélések által előidézett veszedelem elhárítására nem talál módot, és mivel panaszaikat talán azért nem hallgatja meg, mivel azoknak hitelt nem ád: kénytelenek ismételni azokat, oly kéréssel, hogy nekik, kik az egész országot képviselik, inkább higyjen, mint egyeseknek, kiknek cselszövényei már is sok panaszra szolgáltattak okot.

A király igéretére, hogy a zsold pontos fizetése és a vétkeseks zigorú megbüntetése által, a katonai kihágásoknak megszüntetésére fog törekedni; megjegyzik, hogy nem kételkednek, miszerint a király alattvalóinak javát szivén viseli, azonban ismételt igéretei és a kiküldött bizottságok vizsgálatai az elha-

talmasodott bajokon legkevesbbé sem segitettek, sőt azok folytonosan súlyosbodtak. Mert habár némely katonák zsoldjából levonások történtek, a károsultak azért kárpótlást nem nyertek; a fölingerelt katonák pedig azután még vadabbúl viselték magokat. Leginkább a német vasas lovasok vonják magokra erőszakos tetteik által a nép gyűlöletét. Legczélszerűbb volna a németek helyett magyar zsoldosakat fogadni, a kik különben is fél annyi zsolddal elégednek meg, mint amazok.

A király azon megjegyzésére, hogy a magyar katonák sem kimélik jobban a népet, mint a németek; a rendek azt válaszolják, hogy a magyar urak és nemesek szigorú fegyelemben tartják hadi népeiket; tehát e tekintetben is inkább nekik adjon hitelt. A hadi szabályokra nézve kiemelik, hogy a magyar hadseregnek mindig voltak ily szabályai, és hogy Zsigmond király uralkodása óta az idegenek mindig készséggel vállaltak Magyarországban hadi szolgálatot. Csodálkozásukat fejezik ki a fölött, hogy azon visszaélésről, a mely szerint a véghelyek körűl lakó jobbágyok a katonák között felosztatnak, nem volt tudomása; pedig e tárgyban az utolsó országgyűlés törvényt is alkotott. Az élelmiszerek szállitása körűl a rendek mindent megtesznek, a mire képesek; a nehézségek itt is onnan erednek, hogy német tisztviselők vannak alkalmazva, kik a magyarországi viszonyokat nem veszik tekintetbe. Ismételik, hogy az által, ha a király magyar katonákat fogadna zsoldjába, és magyar parancsnokokat nevezne ki, a legtöbb bajt el lehetne háritani.

Fölhoznak egyes eseteket, melyek a rendeknek a haditanács, kamara és a harminczad-tisztek ellen fölhozott vádjait igazolják; és a melyekből kitünt, hogy még az úgynevezett »tisztán magyarországi ügyek« is német tanácsosok közreműködésével intéztetnek el.

Ezek után panaszosan előadják, hogy az ország immár provinciává sülyedett, és régi szabadságainak alig van már nyoma. Fölkérik tehát a királyt, hogy állitsa vissza az ország kormányzásának és igazgatásának régi formáit, különösen pedig a helytartói tiszt régi hatáskörét

A király azon nyilatkozatában, hogy az egri püspökség

betöltését a körülmények nem engedik, megnyugszanak; habár azt hiszik, hogy a püspök is ép úgy tudná a várnak gondját viselni, mint bárki más. De legalább azt kivánják, hogy Egerbe magyar kapitányt nevezzen ki, a ki föladatának mindenesetre jobban meg fog felelni, mint a mostani. Emlékeztetik a királyt azon hősi ellenállásra, melyet Eger vára, Dobó parancsnoksága alatt, fejtett ki.

Az esztergomi érsekség betöltését ujra kérik; tekintettel arra, hogy az érsek egyúttal az ország primása, az alkotmányos kormány egyik tényezője, a kihez a rendek nehéz ügyekben folyamodni szoktak. Azon kijelentést, hogy a nyitrai püspököt közelebb ki fogja nevezni, köszönettel fogadják. Máthésy István győri prépostnak, ki a nyolczadi törvényszékekben és más országos ügyekben is hasznos szolgálatokat tett, a tinini püspöki czimet, a kapornaki és zalavári apátságokkal, kérik adományoztatni.

Ismételik azon kérésöket, hogy Dunántúli főkapitánynyá alkalmas magyar urat nevezzen ki. De kijelentik, hogy midőn született magyarok alkalmazását sürgetik, nincs szándékuk a honfiúsitott idegeneket teljesen kizárni. Jól tudják, hogy sok kitünő ember találtatik az idegenek között. De nem fojthatják el fájdalmas érzésöket, mikor látják, hogy Dalmátia határszéleitől Szatmárig, mindenütt idegenek vannak alkalmazva. Pedig nincs hiány alkalmas és érdemes magyarokban, a kik a királynak és országnak nagyobb haszonnal szolgálhatnának.

»Isten szerelmére, ő felsége életére és boldogságára« esdekelnek tehát, hogy a király ne vegye panaszaikat rosz néven; ne higyje, hogy gyülöletből származik az, a minek elmondására a fájdalom készteti őket. Állitsa vissza végre elnyomott szabadságukat és az ország önálló kormányát. Mert különben nem képesek adót ajánlani, vagy bármely terheket vállalni magokra.

Végül értesitik a főherczeget, hogy ezen fölirattal egyidejűleg a megyék és magánosok is benyújtják kérvényeiket, melyek szintén sérelmekkel és panaszokkal telvék. Fölkérik őt, hogy azokra mielőbb kegyelmes választ adjon. [1])

[1]) A fölirat egykorú másolata a bécsi állami levéltárban. — L. **Irományok.** VI. szám.

A főherczeg e föliratot nem küldötte át Prágába. A maga nevében válaszolt rá, és márczius 14-én közlé válasziratát a rendekkel.

Mindenekelőtt megnyugtatásukra, alaptalannak jelenti ki azon fölfogásukat, mintha az általok előterjesztett panaszoknak a király nem adott volna hitelt. Ha — úgy mond — a bajok és veszedelmek eltávolítására, a köz- és magán jólét előmozditására ő felsége és elődei oly hatalommal rendelkeztek volna, a mily buzgón igyekeztek: bizonyára most már nem kellene sem a miatt panaszkodniok, hogy nekik hitelt nem adnak, sem a király atyai jóindulatában kételkedniök, hanem a szerencsés eredmény és visszaállított szabadságuk fölött örvendhetnének.

Legyenek tehát meggyőződve, a király atyai jóindulatáról, és arról, hogy a főherczegnek sincs hőbb vágya, mint ezen szerencsétlen ország egykori hatalmának és jólétének visszaállitása. Ha e czélt minden erőfeszités, a roppant pénz- és véráldozatok daczára el nem lehetett ekkorig érni, ezt Isten haragjának, a kedvezőtlen időviszonyoknak, a keresztény fejedelmek s népek között uralkodó egyenetlenségnek tulajdonitsák. Azonban ne essenek kétségbe, és ne szűnjenek meg reménleni, hogy Istennek megengesztelése és az egyetértés helyreállitása után, ohajaik valósulni fognak.

A főherczegnek — folytatja — nem volt tudomása arról, hogy azon összeget, melyet a katonák zsoldjából levontak, nem fordították a károsultak kárpótlására. Vizsgálatot fog rendelni. Egyébiránt a katonai kihágások megszüntetésére a király már korábban bizottságot küldött ki, mely az igazság követelései szerint, erélyesen fog eljárni.

A rendek azon kivánata, hogy az idegen származású katonák eltávolittatván, helyettök magyarok alkalmaztassanak, nem teljesithető; minthogy a magyar hadak az ország megoltalmazására elégtelenek. És mivel az idegen hadaknak nem az országban való tartózkodása, hanem azoknak féktelensége okozza a bajokat: csak arra kell törekedni, hogy szigorú fegyelemben tartassanak. Egyébiránt oda fog hatni, hogy a felvidéken állomásozó vasas németek, a kik ellen leginkább panaszkodnak, legalább részben eltávolittassanak. Intézkedni fog az iránt is,

hogy azon visszaélés, a mely szerint a helységek a katonák között, felosztatnak, megszünjék. A mi azonban a rendek ama kvánatát illeti, hogy a német hadak a magyar katonai rendszabályokhoz alkalmazkodjanak, ha ez ügyet alaposabban megfontolják, magok is be fogják látni, hogy teljesitése lehetetlen. A hadi tanács mentségére felhozza, hogy midőn törvénykezési ügyekben rendeleteket bocsátott ki, a magyar cancellária felhivására tette ezt, és az igazság követelésével összhangzóan járt el. A kamarát is, az ellene intézett vádak ellen védelmezi, és a felhozott eseteket magyarázza.

Ama gyakorlatot, mely szerint a rendek kérvényei a hadi tanácshoz és az udvari kamarához tétetnek át, mit a szükség parancsol és a korábbi országgyülések törvényei jóváhagynak, nem lehet megváltoztatni. »És mivel, Csehországban és Ausztriában is ugyanazon eljárás alkalmaztatik, illő, hogy a rendek abban megnyugodjanak.«

Kedvesen veszi tudomásul, hogy a rendek készek megválasztani a tanácsosokat, kik az udvarnál és az ő környezetében állandóan tartózkodjanak; kellő intézkedések fognak tétetni, hogy megfelelő fizetésben részesüljenek.

A helytartó régi hatáskörének visszaállitására vonatkozó kérelmöket közölni fogja a királylyal; hasonlag azt a kivánatot is, hogy Eger várába magyar kapitányt nevezzen. Erre nézve kijelenti, hogy a királynak soha sem volt szándéka a magyarokat a kapitányságokból kizárni; azokra mindig tekintettel fog lenni. A Dunántúli főkapitányság elvállalása tárgyában már alkudozásba bocsátkozott egy magyar főurral. Azon panaszt, hogy az ország összes véghelyeiben idegen származású kapitányok vannak alkalmazva, indokolatlannak tartja; a mennyiben gyakran fordúltak elő oly esetek, hogy azon magyar urak, kiknek ily kapitányi tisztek felajánltattak, ezeket elvállalni vonakodtak, vagy pedig oly föltételeket szabtak, melyeket nem lehetett elfogadni. A rendek hűségét és áldozatkészségét nem vonja kétségbe; viszont azonban kéri őket, legyenek meggyőződve arról, hogy a király is mindent kész megtenni, a mi az ország javára szolgál; és kijelenti, hogy jövőre a kapitányságok betöltésénél kivánatukra tekintettel leend.

Végre kifejezi azon reményét, hogy az országgyűlés most már késedelem nélkül a királyi propositió tárgyalását meg fogja kezdeni. [1])

Azonban mindez hatástalan maradt. Az elkeseredés és ingerültség a rendek soraiban nőttön nőtt. A márczius 15-iki ülés viharos volt. A német nemzet és német befolyás ellen kifakadásokat lehetett hallani. [2]) A köznemesség szóvivői gyanánt Erneszt főherczeg különesen hármat nevez meg: *Csányi Bernátot*, *Geszteli Györgyöt* és *Megyeryt*, [3]) a távollevő Nádasdy követét. Az előbbi kettőnek jellemét igen sötét színekkel ecseteli. Csányi, mivel a zalavári apátnak hagyatékát elsikkasztotta, fogságra volt ítélve; miután innen kiszabadúlt, Zalamegye alispánjává választatott, de hivatalát elvesztette. Geszteli pedig, tíz év előtt, a közjevedelmek hűtelen kezelése miatt elmarasztaltatott. [4])

Ezek, néhány főúr által támogatva, most már magokkal ragadták a gyülekezetet, és elnémíták az udvari pártot. [5]) A

---

[1]) A leirat egykorú másolata a bécsi állami levéltárában. — L. **Irományok.** VII. szám.

[2]) Erneszt főherczeg márczius 17-iki levelében olvassuk: »Viel leichtfertiger, unnützer Reden von der Teutschen Regiment und Nation fürgetragen.«

[3]) Megyery miként fentebb láttuk, az 1578-ki országgyűlésen is az ellenzék vezére volt.

[4]) A főherczeg márczius 17-ki levelében közli e részleteket. A főherczeg főleg ezeket és Batthyányit okozza az országgyűlés eredménytelen feloszlásáért, minthogy a megyei követeket megtudták nyerni. És pedig a következő módon: »Das sy undter dem Adl etliche wol beredte Procuratores angestellt, welche in publicis deliberationibus an unterschidlichen Orten gestanden und die unerträglichen Beschwerden mit weitläuftiger Anfürung und Exaggeration, auch Verklainerung des Regiments und der Teutschen Nation übrigen eingebildet, und sie zu unordentlichen Geschray und Widerspanigkait angeraizt und animirt. Zu welchen der übrig Adl, so den verdächtigen Baronibus anhängig sonderlich auch geholfen.« Egyúttal kiemeli, hogy sok főur csak követeket küld, kik, minthogy őket a főrendi táblához nem bocsátják, a köznemeséghez szegődnek.

[5]) A városi követek jelentéseikben keményen nyilatkoznak a megyei követekről. Igy például az egyik selmeczi követ márczius 17-én így ir: »Is Alles bei diesem Barbarischen und Garamantischen gesindl (!) umb.

márczius 16- iki ülésen kimondatott a végzés, hogy a rendek a tárgyalásokat megszakítva, szétoszolnak.

Másnap megjelentek a főherczeg előtt, hogy tőle búcsut vegyenek. A helytartó beszédet tartott. Előadta, hogy mivel a főherczeg, a legfontosabb ügyekben a királyhoz utasítja őket, nem tehetnek egyebet, mint fölkérni a királyt, hogy mielőbb hivjon össze személyes vezetése alatt tartandó országgyülést, a melyen a sérelmek iránt vele tanácskozni fognak; de időközben is lásson bajaik orvoslásához.

A főherczeg nem bocsátotta el őket, és azon megjegyzéssel, hogy az adandó választ meg akarja fontolni, félrevonult Ezalatt pedig megbizásából, a magyar tanácsosok azon fáradoztak, hogy a rendeket legalább a királyi kivánatok egy részének, úgymint az állandó lovasok tartása, az élelmi szerek szállitása az ingyen munkák további kiszolgáltatása és a nyolczadik törvényszékek tartása iránt, határozzanak.

Heves vita fejlődött ki, a melynek folyamában Csányi Bernát a cancellárt megsértette, úgy hogy ez actiót kért ellene. A világi urak közől pedig többen — és legfeltünőbben Batthyáni — félrevonultak, egészen távol tartva magokat a tárgyalástól.

A rendeket ezek után új határozatokra nem lehetett rábirni; az utolsó országgyülésen alkotott törvényekhez ragaszkodtak.

Ezen végzést közlé a helytartó Erneszt főherczeggel, mikor ez a rendek körében ismét megjelent, hogy a sikertelen alkudozásoknak véget vessen.

»Tekintettel arra — így szólott a főherczeg — hogy úgy a király, mint ő maga is, mindent a mi hatalmokban áll, a rendek megnyugtatására megtettek, más eredményt várt a jelen országgyülestől. A propositió is inkább a rendeknek, mint a királynak előnyére czéloz. Mivel azonban állhatatosan vonakodnak azt tárgyalás alá venni, erről jelentést teend a királynak. Egyébiránt az állandó lovasok tartására és a többi pontokra nézve tett nyilatkozatukat, mint végleges ha-

---

sonst gewesen. Es ist ein solcher tumult bei ihnen, das nit zu glauben und sieht gleich einer Aufrur.« (Selmecz város levéltárában.)

tározatukat, tudomásul veszi; és reméli, hogy a véghelyek oltalmazására vonatkozó egyéb ügyekben is készségesen fogják a királyt támogatni.«

Erre a rendek nagy része búcsút vett a főherczegtől, és rögtön elutazott Pozsonyból. Az országgyűlés befejeztetett, a nélkül, hogy törvénykönyv alkottatott volna.

A főherczeg e miatt azt ajánlotta a királynak, hogy mielőbb tartson személyes vezetése alatt új országgyűlést; és ha itt is hasonló engedetlenséggel találkoznék, a »hűtleneket és engedetleneket, különösen pedig a szóvivőket, büntesse meg.« [1])

---

[1]) A főherczeg márczius 17-iki jelentésének eredetije a bécsi állami levéltárában.

ORSZÁGGYŰLÉSI IROMÁNYOK ÉS TÖRVÉNYEK

I.

1579. November 6.

Királyi meghivólevél a pozsonyi országgyűlésre.

Rudolphus Secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, etc.

Prudentes ac Circumspecti, fideles nobis dilecti. Tametsi, pro ea, qua erga Regnum istud nostrum Hungariae afficimur, cura et paterna sollicitudine, in exteris etiam Regnis et Prouintiis nostris, in quibus nos aliquandiu necessario versari oportuit, nihil eorum praetermiserimus, quae ad commune Regni nostri praedicti bonum, ulteriorumque illius defensionem, salutem et permansionem spectare visa sunt; quia tamen, de eiusmodi negotiis arduis et necessariis, cum iis tractare, quorum maxime interest, valde expediens esse iudicauimus, id vero neque possit, neque consueuerit fieri aliter, quam in generali Conuentu omnium fidelium Regnicolarum nostrorum: ideo generalem, uniuersis Statibus et Ordinibus Regni eiusdem nostri Hungariae, Conuentum, ad secundam Dominicam post festum Epiphaniarum Domini, hoc est decimum septimum diem mensis Januarii, anni proxime sequentis, millesimi quingentesimi octuagesimi, ad Ciuitatem Posoniensem, clementer indicendum et promulgandum duximus; ut scilicet ibi, communibus votis ea decernantur, quae tam ad internam pacem conseruandam, quam externam hostilitatem propellendam, spectare videbuntur. Quare Fidelitati Vestrae firmiter committimus et mandamus, ut ad diem et locum prae-

dictum speciales vestros homines et nuncios, cum pleno mandato, mittere debeatis, qui praedictae generali Dietae interesse, ibique cum caeteris fidelibus Regnicolis nostris dicta publica Regni nostri negotia tractare, et de illis in medium consulere possint. Curetis autem diligenter, ne tales vestri nuncii ultra diem praedictum emaneant, sed in eo ipso certo compareant. Secus, sub poena Decreti non facturi. Datum in Arce nostra Regia Pragensi, sexta die mensis Novembris, Anno Domini millesimo quingentesimo Septuagesimo nono

Rudolphus.

Electus Colocensis et Episcopus Jauriensis.

(A Pozsony sz. k. városhoz intézett példány, a város levéltárában.)

II.

1580. Február 10.

Rudolf király országgyülési propositiója.

Cum sacrae caesareae ac Hungariae et Bohemiae etc. regiae Maiestati, domino nostro clementissimo, haud quicquam aeque curae sit, ac huius sui inclyti Hungariae regni incolumitas atque conseruatio, equidem nihil magis desiderat, quam ut eidem proxime semper adesse, ac praesens cum fidelibus suis subditis, dominis praelatis, baronibus, magnatibus, nobilibus caeterisque statibus et ordinibus, tam de publicis regni, quam priuatis singulorum necessitatibus conferre, iisdemque opportune prospicere possit. Verum cum is sit rerum status, ut non minima eiusdem regni reliquias tuendi ratio in externis, tam sacri imperii, quam aliorum Maiestatis suae regnorum et dominiorum subsidiis et auxiliis posita sit, utique Maiestatem suam, pro iisdem impetrandis, et longius quandoque a regno suo Hungariae discedere, et diutius abesse necessitas postulat. Id quod hoc quoque tempore euenit. Etenim cum caesarea regiaque Maiestas superiori anno septuagesimo octauo, relicta Vienna, statuum archiducatus sui Austriae supra Anasum conuentum Lÿnczii celebrasset, nihil prius habuit, quam ut in regnum suum Bohemiae se conferret, eo praecipue consilio, ut cum eiusdem ac prouinciarum annexarum Statibus

et Ordinibus deliberationem susciperet, iis de rationibus et mediis, quibus afflictissimis dicti regni sui Hungariae rebus opportune subuenire posset. Sed cum in comitiis, quae iam ante aliquot menses, hoc praecipue nomine, habita sunt, eiusdem regni Bohemiae Status et Ordines, ob certas causas de plerisque, quae tunc acta fuerunt, nihil firmi statuendum, sed illa ad alia comitia reiicienda duxerint, ea vero maturius, quam in hoc ipsum tempus, quo praesens fidelium regni Hungariae Ordinum et Statuum conuentus agitur, indici commode haud potuerint, factum est inde, ut Maiestas sua eiusdem conuentus Hungarici celebrandi peragendique curam, quam quidem ipsamet suscipere inprimis cupivisset, fratri suo charissimo, serenissimo principi et domino domino Ernesto archiduci Austriae etc. concrediderit. Quemadmodum vero fideles Ordines et Status facile agnoscunt, hanc Maestatis suae absentiam in ipsorum potissimum, ac inclyti huius regni commodum et utilitatem vergere; ita Maiestas eius sibi plane persuasum habet, eosdem Status, a quibus Maiestas sua, quod tam obsequenter comparuerint, benigno, gratoque animo accipit, huiusmodi absentiam aequioribus animis laturos, ac nihilominus ad ea, quae Maiestas sua, per praefatum serenissimum archiducem Ernestum, in hoc conuentu proponere statuit, se non minus promptos ac obsequentes exhibituros esse, quam praesente Maiestate sua facturi essent; praesertim cum illa haud alio, quam ad ipsorum patriaeque suae defensionem et securitatem pertineant. Ad quam quidem promouendam, ipsos tanto paratiores esse conuenit, quo maiorem eiusdem suis subsidiis et auxiliis iuuandae curam ab aliis suscipi cupiunt. Neque enim dubium est, quin illi, Hungarorum exemplo, ad huiusmodi subsidia conferenda multo alacriores reddantur. Pollicetur autem Maiestas sua, non omissuram se, quin ita rem instituat, ut primo quoque tempore ad inclytum Hungariae regnum proprius accedere, ac iis, quae proxime celebranda erunt, comitiis, in persona adesse, deque omnibus, quae tam ad communem patriae salutem, quam priuatam singulorum eiusdem ciuium et subditorum utilitatem pertinere videbuntur, praesens conferre possit.

Deueniendo itaque nunc ad rem ipsam, Maiestas sua

graues quidem habet causas, a fidelibus suis regnicolis postulandi, ut amplius aliquod subsidium conferant, praesertim cum praesidiorum finitimorum ac munitionum, ad regni tuitionem inprimis necessariarum, ratio ingentem pecuniae vim requirat, huic vero rei, tum aliis etiam immensis sumptibus, quibus Maiestas sua oneratur, sustinendis, nedum aerarii sui prouentus, sed nec collata tam a sacri imperii, quam aliorum suorum regnorum et dominiorum statibus subsidia hactenus suffecerint. Nihilominus tamen Maiestatis suae ea est erga fideles regnicolas benigna paternaque voluntas, ut iisdem, quo ad uspiam fieri quiat, parcere potius, quam tale onus, quod ipsorum humeris impar videri possit, imponere cupiat. Ideoque Maiestas sua caesarea regiaque benigne postulat, ut cum subsidii siue dicae, superiori anno septuagesimo octauo in duos annos decretae, termini, ad festum diui Michaëlis proxime praeteritum, exacti sint, fideles Status et Ordines in tres annos ab eodem, diui Michaëlis festo inchoandos, ternos singulis annis florenos Hungaricos duobus terminis, videlicet ad festum sancti Georgii florenum unum cum dimidio, et ad festum sancti Michaëlis tantundem numerandos decernere velint, noua portarum connumeratione instituta.

Quandoquidem vero usu hactenus compertum est, contributiones variis exemptionibus magnopere diminui, ac complures, qui eisdem subesse iure deberent, diuersis praetextibus sese immunes reddere; portarum insuper in medias, tertiarias et quartarias diuisionem, non ita dudum malo more introductam, magnam summo cum fisci detrimento dicae adferre diminutionem; idcirco caesarea regiaque Maiestas statuendum censet, quod omnes illi coloni, qui domino terrestri de suis territoriis integrae sessionis praestant seruitia, etiamsi nullos soluant census, ad integrae dicae solutionem teneantur. Etenim non raro fieri Maiestas sua edocta est, quod domini terrestres colonis omnes census condonent, et illorum loco solos labores exigant.

Et quoniam publica patriae salus, ad quam dicarum prouentus destinantur, ad omnes regni indigenas pertinet, ideoque merito ab omnibus iuuanda est, utique haud iniquum censeri debet, quod Valachi, Rutheni, Rasciani, opifices, item

artem mechanicam exercentes, siue habeant domos proprias, siue non habeant, in medium tamen colonorum contribuant, et eandem cum aliis colonis contributionem praestent. Constat namque horum alios variis negotiationibus quaestum exercere, alios copia pecorum, quibus solis student, diuites esse, alios vero, uti artifices mechanicos, non inopima plerumque suae officinae commoda capere.

Praeterea caesarea regiaque Maiestas edocta est, dominos barones, proceres et nobiles regni, complures suos seruitores in bonis suis libertinos facere, idque hoc consilio, ut minori eos salario contentos reddere possint; illos vero, arrepta hac libertate, a dicae quoque solutione sese immunes facere. Quod cum indignum sit, Maiestas sua, decreto publico, sanciri postulat, ne quis in exactione dicarum huiusmodi exemptionibus locus detur. Neque enim cuiquam permitti debet, quod prouentus publicos ad regni defensionem destinatos, in fisci detrimentum condonet.

De exemptionibus veteribus decretum est in dietis superioribus, ut ad pacatiora usque tempora tollantur, nisi forte earum aliquae per Maiestatem suam confirmarentur, ac obseruari iuberentur. Verum cum in regno sint, qui non contemnenda bona, nec exiguum colonorum numerum, in locis pacatis, soloque feraci habeant, quorum veterem exemptionem diuus quondam imperator Ferdinandus augustae memoriae confirmauit; hacque ratione a solutione dicae, cum publicorum prouentuum diminutione, immunes habeantur, horum quoque exemptionem deinceps ad pacatiora usque tempora abrogandam esse censet Maiestas sua, ne ex uniuersis regni indigenis hi soli a solutione publicarum contributionum immunes habiti videantur. Quinimo omnes in uniuersum exemptiones, ad pacatiora usque tempora, tollantur; illis solis dicae soluendae immunitate seruata, quibus aut domus combustae sunt, aut qui nouas domos in locis desertis aedificant; idque ea cum moderatione, quae alio quodam articulo declarabitur.

Insuper caesarea regiaque Maiestas plerisque in locis fieri intelligit, quod cum pagum unum plures domini terrestres possideant, singuli eorum singulos iudices suis praeficiant

colonis, atque inde sequi, ut, cum ex vetere consuetudine iudices pagorum propter labores, quos in dicarum administratione sustinent, a contributione immunes habeantur, illi suum quisque iudicem beneficio isto frui velint. Quod cum indignum sit, Maiestas caesarea regiaque statuendum existimat, ne plures quam unus in pago iudex a solutione dicae immunis habeatur.

Quod vero ad contributionis huius administrationem attinet, quandoquidem magna hactenus in vicecomitibus, ad quos res haec proprie pertinet, comperta est negligentia, quae sola praecipue causam praebuit, quod tantae in comitatibus cumulatae fuerint restantiae; Maiestas caesarea regiaque fideles Status et Ordines benigne hortatur, ne patiantur hosce regni prouentus, ad publicam salutem pertinentes, negligentia vicecomitum, vel emanere, vel longa dilatione detineri, quinimo modum aliquem ineant, ac decreto publico ita prouideant, quo dicae tempestiue exigantur. Ad quam quidem rem istud opportunum fore arbitratur, adeoque sanciendum censet Maiestas sua, ne publicatio dicae ad terminos constitutos, ut qui ad eiusdem administrationem non autem publicationem praefixi sunt, differantur, sed duobus ante mensibus vicecomes sedem huic negotio indicat, ac serio publicet, ut coloni omnes dicam in proximum terminum debitam ad dicatorem conferant; ea cum comminatione, quod si quis ad terminum usque constitutum id facere neglexerit, eo elapso statim mulctandus sit, et vicecomes ad exactionem cum publico comitatus edicto, more solito mox procedere teneatur. Quod si vero vicecomes id facere negligat, sicque fiat, ut pars aliqua dicae ad proxime transactum terminum pertinentis, ad sequentem usque terminum, inter colonos inexacta supersit, eo casu, ad puniendam hanc negligentiam, liceat Maiestati suae caesareae regiaeque, vel eiusdem loco et nomine, praefato serenissimo archiduci Ernesto, siue per capitaneos, siue per quoscunque voluerit, vicecomitem illum negligentem in poena dupli, saltem vigore praesentis sanctionis et decreti, absque omni processu iuris, de restantiis illis ab uno termino in alium non praestitis, sicque emanentibus, punire.

De domibus rusticorum nouiter extructis, colonisque de

nouo deductis, de quibus domini terrestres duodecim annorum immunitatem propria authoritate sibi usurpare soliti sunt, cum tamen ipsos dominos terrestres suorum censuum ac debitorum sibi seruitiorum ratione, tot annorum immunitatem minime concedere, sed plerosque illorum ex eo, quod coloni sui a dica immunes sint, amplius etiam, quam de iure deberent, ab iisdem colonis exigere sicque publicis incommodis sua commoda cumulare intelligat; statuendum existimat Maiestas sua, quod in posterum dictarum domuum nouiter extructarum ac colonorum de nouo deductorum ratione trium tantummodo annorum immunitas, instar eorum colonorum, quibus aedes combustae sunt, concedi debeat.

Inquilini, qui domos habent proprias, dimidiam dicam, non habentes autem, sed in aedibus alienis habitantes, quartam partem soluere teneantur.

Porro cum caesarea regiaque Maiestas de salute fidelium suorum sollicita, summis conatibus id agat, ut confinia aduersus hostes firmis praesidiis communita sint, ad eam vero rem magnis, uti supra attigimus, prouentibus opus habeat, Maiestas sua Status et Ordines regni benigne hortatur, ut eosdem proventus augere inprimis studeant. Et quia eius rei prae caeteris opportuna se in tricesimis offert commoditas, ita nimirum, si admiserint, ut laniones per totum regnum tricesimam de mactatis pecoribus soluant; praesertim cum in his partibus regni non minori pretio carnem vendant, quam in Austria, et aliis vicinis prouinciis, ad quas nonnisi exacta tricesima perueniunt pecora; Maiestas sua fideles Ordines et Status clementer requirit, ut hac quoque in parte publici boni ac tanto commodioris suae defensionis rationem habere velint.

Praeterea, cum rustici in confiniis Austriae, Morauiae et Silesiae degentes, magnam pecorum copiam sub praetextu usus domestici, in media Hungaria emere ac in exteras regiones diuendere soliti sint, conspectumque et animaduersionem tricesimatorum sibi vicinorum, qui omnes illorum astus obseruare et deprehendere minime possunt, fallere consueuerunt, Caesarea Regiaque Maiestas, ad deuitandam hanc fraudem, bonum publicum, publicosque prouentus minuentem, constituendum censet, ut ab omnibus illis rusticis, siue colonis, trice-

sima in posterum, usque ad pacatiora tempora exigatur. Ipsimet enim Status et Ordines facile intelligunt, quantum praestet, publicam potius salutem hac in parte spectare, quam ut, praetextu communis libertatis, in detrimentum boni publici illorum fraudibus conniuere.

Non raro quoque euenit, quod fraudatores tricesimarum, qui vel vi vel clanculum pecora e regno expellunt, vel merces aliquas euehunt aut inuehunt, quorum etiam fraudibus tricesimatores resistere nequeunt, de loco facinoris elapsi, iure secum, si quid tricesimatores in eos praetendant, agendum esse clamitent. Quoniam vero publico decreto sancitum est, quod Maiestati suae turbatores prouentum regiorum, intra et extra regnum iudicare liceat, Maiestas eius cum aequitati consentaneum, tum ad bonum publicum pertinere iudicat, ut supradicti quoque fisci fraudatores apud Hungaricas Maiestatis suae cameras iudicari ac sontes citati, se ibidem sistere cameraeque iudicio parere debeant.

Accidit praeterea, ut negotiatores tam boarii, quam alii mercatores turbentur, vexenturque iniquis exactionibus. Nobiles enim nonnulli et quorundam dominorum officiales nec non ipsi rustici, vias regias in suis territoriis coangustant, et si quae pecora de via stricta intra metas a se positas insiliant, abigunt continuo taxantque magna pecunia. Quod cum non iniquum modo, sed et parum pium, ideoque minus ferendum sit, utique iusticiae ratio videtur exposcere, ut huic rei opportunum adhibeatur remedium. Quapropter caesarea regiaque Maiestas fideles regni Status et Ordines clementer hortatur et monet, velint constitutione publica ita prouidere, ut si quis negotiator sive mercator hoc pacto taxatus vicecomitem requisiuerit, et apud eum conquestus fuerit, statim et de facto teneatur ipse vicecomes, adhibito sibi uno aut pluribus iudice nobilium et iurato nobile, ad pagum illum, ubi negotiator taxatus est, ire et ibi factum diligenter cognoscere, compertaque rei veritate, si iniustam taxationem factam esse deprehenderit, statim ibidem de rebus et bonis accusati duplum exigat, exactumque negotiatori illi tribuat. Pro suo autem labore mulctam duodecim florenorum Hungaricorum de colonis aut aliis bonis eiusdem rei exigat. Si quis autem ei resi-

stere in hac executione praesumeret, ille eadem poena puniatur, quae in turbatores legitimarum executionum publicis constitutionibus est sancita.

Eadem est ratio iniquarum arrestationum, quibus negotiatores plerisque in locis vexantur, quin et hoc maxime indignum, quod officiales quibusdam in locis de pecunia, siue iuste, siue iniuste arrestata, decimam, siue nonam pro dominis terrestribus capere consueuerunt. Quae mala ut e medio tollantur, ac liberior sit ubique per regnum negotiatio, statuendum censet Maiestas sua, idque sub poena conuenienti, ne quis ad cuiusuis hominis instantiam, eiusmodi iniustam arrestationem, neque exactionem illam nonae et decimae facere audeat; adeoque in usum reuocandas obseruandasque esse constitutiones illas, quae de arrestationibus faciendis, in decretis Sigismundi, Mathiae et Ladislai regum Hungariae descripta sunt.

Pro communi quoque, viatorum potissimum bono, Maiestas sua statuendum existimat, ut qui telonea iusta possident, pontes intertencant integros, in locis necessariis, sub poena amissionis suorum teloneorum. Alia quoque loca, ciuitates, oppida, pagi, telonea non habentes, vias malas, intra suas metas sitas, pontibus et aggeribus intertenere teneantur. Et si quae loca ad praeparationem suarum viarum non sufficerent, viciniores pagi auxilio esse; horum vero executio vicecomitibus et iudicibus nobilium singulorum comitatuum, data illis superinde plenaria facultate, additaque aliqua mulcta, committi debeat.

Cum donatarii, quibus Maiestas sua, tanquam de se, eiusque praedecessoribus, ac toto regno benemeritis, bona per defectum seminis ad fiscum deuoluta, in huiusmodi seruitiorum remunerationem ac recompensam, conferre solita est, per integrum hominis saeculum illis potiri iure nequeant, iniquis possessoribus illa mordicitus, per summam iniuriam, retinentibus, et possessionem suam friuola litigatione defendentibus; Maiestas eius benigne postulat, ut Status et Ordines, non tam fisci causa, quam sua, publicique boni studio ac communis iustitiae amore admittant, ac in nouum usum reuocent modum illum, in decretis Mathiae regis descriptum, nimirum quod iudex curiae aut eius vicegerens det anniuersarium talibus

donatariis, annoque uno elapso, iudex curiae, aut eius vicegerens, adhibitis duabus tribusue personis iurisperitis, iudicent causam eam, quae sibi de defectu seminis oblata fuerit. Unde si qua partium appellauerit, ad sedem iudiciariam regiam eandem transmittant. Iniusti vero bonorum detentores, seu malae fidei possessores, in restitutione omnium prouentuum, quos de bonis illis mala fide ac nullo iure possessis interim perceperunt, ac praeterea in refusione expensarum partis aduersae conuincantur.

Relatum quoque est caesereae regiaeque Maiestati, quoad decimas episcopatus et capituli Agriensis, frugum, vinorum et agnorum nonnulla irrepsisse, quae reformatione digna sint. Solere enim magnates et nobiles non paucas sessionum colonicalium et praesertim desertarum ac praediorum terras ad curias suas nobilitares applicare, ac postea iterum vel seruitoribus suis, vel rusticis colendas concedere, a quibus ipsi quidem nonas et decimas pro se capiant, decimas autem episcopo dari vetent, eo sub titulo atque praetextu, quod terrae illae sessionum desertarum et praediorum ad curias suas nobilitares pertineant, atque ob hoc nobilitares, et per consequens a datione decimae immunes existant; allegantes publicam quandam constitutionem, qua sancitum sit, ne de frugibus, in terris ad curias nobilitares pertinentibus, decimae episcopo soluantur. Solere etiam libertinos quam plurimos constituere, quos tametsi rusticanis seruitiis, solutionibus censuum et nonarum ipsi obnoxios non habeant, in aliis tamen rebus eorum ministeriis utantur, et tales libertinos, ut plurimum alicuius artificii gnaros, constituant, sartores nimirum, cocos, piscatores et similes, qui in sua arte, non minori cum utilitate, dominis suis inseruiant, quam coloni rusticana obeuntes onera. Inde vero sequi, ut cum tales sibi in libertinos eligant, permittere nolint, quod decimas episcopo soluant, se quoque ipsos liberos habere allegantes. Quibus rationibus plurimum utique de episcopatuum decimis decedit, ac per consequens caesareae et regiae Maiestatis suae arcibus finitimis, ad quas illae arendantur, haud leue infertur damnum. Idcirco Maiestas sua operae pretium, ac pro bono publico necessarium fore existimat, huic quoque rei opportunum adhiberi remedium, ac proinde consti-

tui, quod de terris quidem, siue ab antiquo ad curias nobilitares possessis, siue recens ad easdem de sessionibus desertis et praedialibus applicatis, quae praecise ad curias suas nobilitares coluntur, ob praerogatiuam nobilitarem episcopo nulla detur decima. Verum de terris arabilibus sessionum desertarum et praedialium, quas dominus terrestris subditis suis distribuit, et de quibus nonam accipit, decima episcopo conferatur. Libertatio quoque nobilium suis subditis facta, colonum a solutione nonae duntaxat, de qua sola et non de decima dispensandi et eximendi dominum terrestrem habere facultatem constat, liberare ipsique ea in parte suffragari debeat, exceptis solis seruitioribus stipe, victu et amictu dominorum terrestrium viuentibus, qui a solutione decimae de terris nobilitaribus exempti omnino esse debeant.

De Ruthenis insuper, quos et Valachos vocant, sanciendum existimat Maiestas sua, ut hi, qui in terris olim Christianorum consederint, et antiquitus decimam dederint, nunc quoque decimam episcopo conferant. Quod quidem de vinis etiam intelligendum erit; siquidem domini terrestres utplurimum, et de vineis, et de satis decimas et nonas ab illis exigere solent.

Fieri quoque multis in locis intelligit Maiestas sua, praesertim vero in comitatu Zabolch, in districtu Nadudwar quod etsi magna ibidem habentur iugera, fruges tamen in illis natae non colligantur in manipulos, sed in cumulos aggregentur, ac de frugibus in uno iugero natis denarii tantum sex, de hordeo denarii quatuor nomine decimae soluantur. Quae consuetudo cum malo quopiam more ac abusu introducta fuerit, eo quod rustici fruges ibi natas nullo alio consilio in manipulos non redigant, quam ut soluendis iustis decimis se minus obnoxios reddant. Maiestas sua abusum hunc, uti fisco damnosum, tollendum neque ferendum censet, ut cum rustici illi agros tam feraces possideant, a communi omnium rusticorum lege exempti sint; praesertim, cum abusum istum nullo firmo priuilegio, sed quadam consuetudine hactenus obseruata, defendere nitantur.

Porro in vinorum quoque decimis saepe iniuriam fieri episcopo compertum est. Solent enim magnates et nobiles

aliqui, facta vindemia, non expectato decimatore, ex praestantioribus vinis, primo nonas pro se capere, deinde vina meliora occupare et segregare, pro decimis autem episcopalibus viliora relinquere. Quae res cum in magnum fisci, iis praesertim in locis, ubi decimae illae ad confinia Maiestatis suae arendantur, ac ecclesiarum damnum et detrimentum vergat, huic quoque fraudi tali constitutione occurrendum censet Maiestas sua, ut, secundum diuinas humanasque leges, priscis temporibus obseruatas, decima primo, ac secundo loco nona capiatur, vel saltem ante omnia nouatio et decimatio vini simul et semel fiat, praesentibus nonatore et decimatore.

De moneta Polonica Maiestas sua nouissimae Dietae decreto inhaerendum, illudque in effectum deducendum censet; ita scilicet, ut ad suum valorem et ligam redigatur, constituta iuxta articulos anni septuagesimi quarti in eos, qui aliter quam iuxta huiusmodi valuationem quaestum cum moneta Polonica exercuerint, pecuniae istius amittendae poena.

Exportatione auri et argenti magnum regno adferri detrimentum, non est dubium. Cum igitur huiusmodi exportatio in decretis regni firmissime interdicta sit, Maiestas sua operae pretium iudicat, decreta illa noua constitutione renouari.

Praeterea fideles regni Ordines et Status non ignorant quantum in locorum finitimorum fortificatione, ut in qua non postrema eiusdem regni reliquias contra vim hostilem tuendi defendendique ratio consistit, positum sit. Ad eam vero rem colonorum operae siue labores gratuiti inprimis necessarii sunt, iis namque alacriter praestitis, ac recte distributis administratisque haud parum effici posse fidelibus Statibus et Ordinibus Carpona, Bakabanya, Jaurinum, Tatha, Vesprimium et Canisa, quorum locorum fortificationem, praeter eos sumptus qui ex sacri imperii ac aliorum Maiestatis suae regnorum et dominiorum subsidiis huc collati sunt, huiusmodi operis ac soluto pro iisdem pretio, non parum hactenus promotam fuisse constat, exemplo esse possunt. Quoniam vero iam dictas, tum alias etiam munitiones, nonnullis in locis, ac tam in superioribus Hungariae partibus, quam Papae ac alibi caeptas haud imperfectas relinqui, sed quanto citius ad finem perduci plurimum interest; Maiestas sua caesarea regiaque clementer

postulat, ut fideles Status et Ordines, ab eo die, quo constitutus proxime huiusmodi operis terminus expirauit, denuo duodecim dierum operas, siue labores gratuitos, de singulis portis atque insuper de quibusque viginti quinque portis currum unum ad totidem dies, decernere velint; idque hac ratione, quod cum hactenus compertum sit, rusticos, qui ad huiusmodi operas praestandas destinantur, nullum plerunque earum rerum, quae aedificandi opus pertinent, usum vel notitiam habere, hincque fieri, ut operarum illarum, minor multo quam debeat utilitas sit, pro operis istis manualibus pecunia, videlicet pro singulis diebus decem denarii Hungarici numerentur. Distributio vero operarum illarum tam currulium quam manualium, Maiestati suae ac serenissimo archiduci Ernesto relinquantur; ita, ut, adhibitis in consilium supremis capitaneis, de iisdem libere disponere possint; cum Maiestas sua ac idem serenissimus archidux optime norint, quaenam loca illis maxime indigeant.

Quoad intertentionem continui, generalem insurrectionem ac particularem expeditionem: Maiestas sua nouissimae Dietae decretis acquiescit, vultque illa firmiter, uti par est, obseruari.

Cum, non obstantibus superiorum Dietarum constitutionibus, spontanearum deditionum, qua Turcis fieri solent, nullus finis sit, eae vero, uti saepe antea fidelibus Statibus et Ordinibus in mentem vocatum fuit, in maximam regni perniciem vergant, Maiestas sua etiamnum ad conseruandas inclyti huius regni reliquias, necessarium omnino existimat, ut eiuscemodi deditiones omni seueritate cohibeantur, constituta etiam in eos, qui talia moliuntur, certa grauissimaque poena, absque omni spe veniae seu remissionis eis irroganda. Hortatur itaque Status et Ordines clementer, ut rem hanc cordi habere, ac quo iam tandem deditionum istarum spontanearum finis sit, per publicum decretum eo, quo dictum est, modo cauere, tum istud etiam expresse declarare velint, quod illi, qui se Turcis subiecerunt, non obstante deditione huiusmodi (cuius alioqui praetextu a dimidia parte dicae, operarum ac similium onerum exempti esse volunt) eadem onera, non secus ac caeteri regnicolae integra ferre et praestare teneantur.

In haydones ac equites liberos, qui in ditionem Turcicam

praedatum excurrunt, antea quidem poena constituta est, verum cum (uti saepe alias fidelibus regnicolis propositum fuit) huiusmodi excursiones ac depraedationes, a quibus nec caesareae Maiestatis ditio atque subditi hactenus immunes fuerunt, non tam ab haydonibus vel equitibus liberis seu vagabundis, quorum hoc tempore pauci reperiuntur, sed ab iis fiunt, qui a nonnullis regni magnatibus, baronibus et nobilibus ad hoc proprie aluntur, ut in ditionem Turcicam magno numero emitti possint, praedam vero, si quam forte nanciscantur, ipsi barones et nobiles, a quibus illi certa sua stipendia annua accipiunt, lucrifaciant. Sequitur inde, ut tum frequentes ad caesaream regiamque Maiestatem, tam ex porta Turcica, quam a bassa Budensi de Maiestatis suae militum stipendiariorum (quorum nomen illi, cum capiuntur, usurpare non verentur) excursionibus, et depraedationibus, paceque ex Maiestatis suae parte minus syncere seruata querelae deferantur. Hincque istud praeterea sequitur incommodi, quod hostes, arrepta inde occasione, tanto crebrius ac maioribus cum copiis Maiestatis suae ditionem inuadere, eandemque infestare, miseros item colonos et subditos in seruitutem abripere, nullumque subiugationum finem facere, ac culpa in Maiestatis suae militem reiecta, sua quantumuis enormia facinora in porta Turcica facilius excusent atque defendant.

Cum igitur nequaquam dignum sit vel conueniat, ut cum Maiestatis suae milites stipendiarii pacem firmissime seruare cogantur, baronum ac nobilium ministris, vel aliis ad hoc conductis, eandem pacem adeo temere violare impune liceat; idcirco caesarea regiaque Maiestas huic rei, ut quae in maximam regni perniciem vergit, opportunum ac efficax aliquod iam tandem adhiberi cupiens remedium, praetermittere nequit, quin fideles regni Status et Ordines denuo clementer hortetur et requirat, ut talem rationem ineant, qua eiusmodi excursiones, a baronum et nobilium hominibus hactenus fieri solitae, prorsus cessent. Quemadmodum etiam Maiestas eius praefectis et capitaneis suis limitaneis, ne quid tale vel ipsi facere ausint vel militibus suis permittant, seuerissime interdixit. Contra transgressores autem talis constituatur poena, ut si in recenti facinore vel aliter deprehensi fuerint, per

supremos, vel etiam cuiusque loci capitaneum seu praefectum in vincula coniecti, coram iudicio militari sistantur, iuxta eiusdem cognitionem et sententiam plectendi.

Quod vero spectat ad ipsos magnates, barones, nobiles et officiales, aliosue, qui huiusmodi excursores ac praedabundos homines alunt, caesarea regiaque Maiestas prioribus decretis inhaerendum censet; nimirum, ut magnates illi, barones, nobiles et alii per supremos regni aliosue capitaneos seu praefectos, Maiestati suae, vel in eiusdem absentia, domino locumtenenti regni denuntientur, coram quibus, per directorem causarum, sine longo iuris processu, accusati, eadem qua sui illi homines emissi poena plectantur.

Sin vero accidat, ut eiusmodi excursores non quidem in recenti facinore deprehendantur, attamen post delictum in comitatibus comperti fuerint, Maiestas sua status et ordines clementer hortatur, ut ad memoratas excursiones tanto magis coërcendas rem eo dirigere velint, quo vicecomites contra eosdem debito modo procedant, qui si negligentiores essent, supremi comites illud in effectum perducere teneantur.

De militum in pascuis degentium insolentiis, novissimae dietae articulis sancitum fuit, quod equites Hungari, qui ad pascua proficiscuntur, rerum pretium soluere, neque diutius in pascuis manere debeant, quam ad tempus in articulis anni sexagesimi sexti praefinitum. Atque istud insuper cautum fuit, quod si qui suorum necessariorum aut cognatorum aliorumque extraneorum equos secum ad gramina deduxerint, equi tales in commissum cadere, et per supremum capitaneum auferri, ac dimidia quidem pars denuntiatori, altera vero dimidia prati seu fundi possessori cedere debeat. Cui constitutioni caesarea regiaque Maiestas inhaerendum censet, pollicetur-que se, quantum uspiam fieri poterit, curaturam, ut in posterum talia non accidant, qualia hactenus nonnullis in partibus contigisse, non sine molestia, intellexit.

Caeterum, cum eo iam ab aliquo tempore deuentum sit, ut nullus fere miles Hungarus, siue eques, siue pedes, in uno aliquo loco, siue praesidio, retineri possit, sed quandocuique libet, sine omni licentia, stationem suam deserat, et ad alium capitaneum vel praesidium transeat; id vero omnibus legibus

et consuetudinibus militaribus repugnet, ac in magnum locorum finitimorum incommodum et detrimentum vergat; eo, quod eorundem praefecti et capitanei de militum ipsis subiectorum numero nihil certi sibi polliceri queant, caesarea regiaque Maiestas Status et Ordines clementer requisiuit, ut quia Maiestas sua certos articulos, siue leges militares a militibus Hungaris, equitibus et peditibus obseruandas in eum fere modum, qui inter milites Germanos obseruari consueuit, instituere, easdemque iure militari manutenere decreuisset; ipsi Status et Ordines publico edicto cauere vellent, ne huiusmodi transitionibus ullus deinceps locus daretur, neue quisquam eos, absque venia et passus literis stationes suas deserentes, susciperet, vel ullum eis receptaculum praeberet. Quoniam vero nihil ea de re hactenus decretum fuit, sed Status et Ordines se simpliciter ad constitutiones anni quinquagesimi secundi retulerunt, Maiestas sua praetermittere nequit quin fideles regni Status et Ordines denuo benigne hortetur, ut quod antea hac in parte propositum fuit, minus difficulter amplecti, suaeque Maiestatis menti et instituto haud alio, quam ad ipsorum statuum ac caeterorum regnicolarum, communisque patriae defensionem spectanti se accommodantes, suam hanc voluntatem publica sanctione declarare velint.

Cumque is regno huic hostis sit, ad cuius vim propulsandam nunquam non militem in promptu habere, ac in omnem euentum in regno instructum retineri expedit; caesarea regiaque Maiestas, fidelium suorum salute et permansione sollicita, sanciendum censet, quod haud ullus miles Hungarus, siue baro, siue nobilis, alteriusue conditionis sit, absque Maiestatis suae caesareae regiaeque, vel supranominati serenissimi archiducis Ernesti scitu et permissione, aliorum principum et potentatuum exterorum stipendiis se addicere, quin imo operam atque seruitia sua caesareae regiaeque eius Maiestati, pro defensione patriae, ante omnia offerre debeat. Qui vero secus fecerint, pro iis habeantur et reputentur, qui fidelitatis Maiestati eius ac patriae debitae parum fuerint memores.

De metis inter Hungariam et Austriam, Morauiamque et Styriam, decretum quidem fuit in nouissima Dieta, per commissarios utriusque nationis, reuisionem institui debere, ita ut

commissarii iidem essent, qui prioribus Dietis fuissent nominati, ac loco illorum, qui vel mortui, vel morbo, aut aliis legitimis causis impediti essent, Maiestas sua alios designaret; verum, cum hactenus nullus effectus secutus, ab eo autem tempore frequentes de huiusmodi controuersiis, praesertim vero de ea differentia, quae inter Zdenkonem Kauka et Stephanum Thelekessÿ vertitur, querelae ad Maiestatem suam delatae sint, Maiestas eius necessarium existimat, ut per ipsos regni Status et Ordines tales, tum ad iamdictam, tum alias quoque metarum, siue limitum controuersias, in hac praesenti Dieta deputentur commissarii, qui una cum his, qui ex altera parte ad id destinati fuerint, reuisionem illam, primo quoque tempore, et ad eum diem, quem Maiestas sua nominauerit, in effectum deducant.

Quae omnia cum Maiestas sua fidelibus suis subditis, dominis praelatis, baronibus, magnatibus, nobilibus, caeterisque inclyti sui Hungariae Statibus et Ordinibus, pro eiusdem necessitate ac communi omnium regnicolarum bono et salute clementer proponenda duxit, tum ipsis Statibus et Ordinibus liberum erit, ea quae ad regni huius commodum, salutem et tranquillitatem opportuna fore, vel idoneo aliquo remedio indigere existiment, in medium adferre, ac Maiestatis suae loco, praefato serenissimo archiduci Ernesto proponere. Cuius Serenitas illa benigne audire, ac cum ipsis ordinibus de super conferre, atque demum vel ipsa, vel (sicuti negotiorum qualitas ita postulet) re ad Maiestatem suam relata, nihil in se desiderari passura est, quod eo pertineat, ut fideles regnicolae et caesareae regiaeque Maiestatis et Serenitatis suae, erga regnum istud, seque ipsos paternam optimamque voluntatem, ac syncerum eiusdem necessitates et afflictiones, quoad uspiam fieri poterit, subleuandi studium re ipsa cognoscere possint.

Quemadmodum etiam caesarea regiaque Maiestas sua eiusdem sui inclyti regni priuilegiis et consuetudinibus tuendis conseruandisque nusquam deerit.

Kivül: Propositio dietae Hungaricae anni MDLXXX.

(A propositio átdolgozásának fogalmazványa. A bécsi állami levéltárban.)

III.

1580. Február.

A pozsonyi országgyülésnek, az országos sérelmek tárgyában, Rudolf királyhoz intézett fölirata.

Sacratissima Regia Caesareaque Maiestas, Domine Domine Clementissime.

Optassent summopere Status et Ordines Regni, si Maiestas Vestra Sacratissima personaliter ad haec Comitia venire dignata fuisset, quod et conspectus eiusdem Maiestatis Vestrae Sacratissimae iucundissimus ipsis fuisset, et liberius, cum de publicis Comitiorum negotiis, ipsa praesente, tractassent, tum omnes ipsorum aerumnas coram proposuissent, sperassentque se, et tractatus Diaetae huius citius conclusuros, et ad propria maturius redituros, nimiisque etiam sumptibus se relevaturos aliqua parte fuisse; quod iisdem eo gratius fuisset, quod non pauci circiter mensem domibus profecti, alii recta huc venerint, plures audito Maiestatem Vestram Sacram, cuius praesentiam, vel ex litteris eiusdem promulgatoriis certo sibi pollicebantur, nondum Praga mouisse apud amicos in itinere haeserint. At postquam intelligunt causas, quae Maiestatis Vestrae Sacrae aduentum prohibuerint, Status et Ordines Regni imprimis Vestrae Sacrae Maiestati immortales agunt gratias, cum pro reliqua paterna erga eos, Regnumque hoc suum in Propositione sua declarata cura et sollicitudine, tum quod iura, et libertates, antiquasque consuetudines fidelium suorum conseruaturam se benigne pollicetur; perpetuam fidei, et seruitiorum constantiam, in omni rerum ac fortunae statu, ut debent Maiestati Vestrae Sacrae pro tam paterna et clementi erga eos voluntate, humillime deferentes.

Quod autem ad Dicam, seu Contributionem, reliquaque capita Propositionis Maiestatis Vestrae Sacrae attinet, affirmant iidem Status Regni, Maiestatem Vestram Sacram clementi memoria repetere posse, se iam inde ab initio non tantum felicis gubernationis Maiestatis Vestrae Sacrae, sed et diuorum Principum Avi et pientissimi Parentis Maiestatis Vestrae Sacrae, Dominorum suorum clementissimorum, beatae

memoriae, temporibus, nihil magis expetiuisse, quam fidelem et constantem obedientiam suam erga Maiestates Vestras Sacras testatam facere, in eiusque declarationem, non fortunis tantum et facultatibus, sed nec vitae pepercisse, ac Contributionem, ad usus Regni necessarios, tum alia onera alacerrime obiuisse; in quo praestando ne nunc quidem animum fidelibus Maiestatis Vestrae Sacrae deesse. Caeterum vires et facultates, tam ipsorum, quam miserae plebis, in Regno quidem Slauoniae, cum propter suppeditationem anno praeterito annonae omnis generis in castra Serenissimi Archiducis Caroli, militiamque ibidem priuatis sumptibus tota aestate praestitam exhaustis, tum praecipue praesentis anni sterilitatem, quo miserum vulgus, propter frugum inopiam, glandinaceis, et ex seminibus lini, ac arborum corticibus confecto pane miserrime vivere cogitur; communiter vero in Hungaria et Slavonia a Capitaneis, et militibus Maiestatis Vestrae Sacrae usque adeo attritas, et attenuatas esse agnoscunt, ut, nisi eorum licentia repressa, et reliquis abusibus, proximis his aliquot annis, in apertam Regni perniciem, extremamque fidelium Maiestatis Vestrae Sacrae Hungarorum ignominiam invectis, sublatis, prorsus non videant quid contribui amplius possit.

Nam, ut de Capitaneorum exterorum praesertim infinita, et in dies crescente licentia, eadem, quae superiorum annorum Conuentibus multoties frustra recensuimus, breuiter repetamus, certum Maiestas Vestra Sacra habeat, eos custodia locorum, et cura militum sibi subiectorum non contentos, in miserum vulgus omni crudelitatis, et exactionum genere grassari, omniaque sibi in id pro arbitratu impune licere putare; ideoque non considerato vulgus, alioquin multis, cum pensionum, tum laborum praestandorum generibus, dicae nimirum contributione, militis continui intertentione, locorum finitimorum munitione, victualium suppeditatione, et vectura, ac aliis, publico Decreto sancitis, oneratum, modis omnibus affligunt, ac sub specie quidem pascuationis, primo vere emissis militibus, et vix ad aduentantem brumam, ad stationes retractis, nihil non violentiarum exercent, non victum tantum, et pabulum tantum, per vim afflictis eripientes, sed quicquid praeterea in domibus eorum inueniunt, furto, ac per vim auferentes; ne-

quid interim de eorum verberationibus, vulnerationibus, adeoque caedibus, ac aliis, quae reverentia Augustissimi oris Maiestatis Vestrae Sacrae verbis exprimere fideles eiusdem prohibet, dicamus; et ne quid sibi ad omne petulantiae genus explendum faciant, colonis ipsis, cum paruis liberis domibus eorum exclusis, ipsi sibi omne in domos, ac facultates eorum jus ac imperium vendicant; quae cum acerba, ac intollerabilia per se sint, tamen etiam reliquis anni partibus, turmatim emissi milites, relictis, non sine manifesto Regni periculo, plerisque stationibus ipsorum, magna ex parte laceris, et nonnisi tumultuaria vicinae plebis manu utcunque sarctis, et victualibus carentibus, ordine obuios quosque pagos et loca peruagantur, factaque in iis, pro eorum quantitate, mora, quicquid eis victualium obuium fit, plane consumunt, villas insuper Nobilium, more Turcico, in milites distribuunt, qui eos ad omnia seruitiorum genera, in stationes ipsorum praestanda, tanquam haereditarios colonos cogunt; qua de re, si aut domini eorum terrestres, aut Vicecomites eius conqueruntur, nonnulli eorum verberum et suspendii minis, ac aliis subsanationibus affecti, e conspectu abiguntur, quidam etiam capiuntur, et capti pro libitu detinentur, Nobiles autem sessionati, ad rusticitatem propemodum redacti, cum oneribus, et seruitiis rustici, tum carceribus ab iis indignissime affliguntur.

Quam frequenter super haec omnia vectura victualium miseris demandetur, facta promissione solutionis pretii, infinitum esset dicere; quae ubi aduehuntur, nihil eis prorsus postea numeratur, sed ad lustrarum tantum et solutionis stipendii eorum tempus relegatur. Plerique eorum nec his contenti, exactis a vulgo vinorum Decimis, quicquam ab earum solutione miseris remanet, id quoque sub assecuratione soluendi pretii tollunt, postea tamen aut parum, aut nihil numerant. Quae omnia ideo breuiter Maiestati Vestrae Sacrae fideles sui repetunt, ut intelligat, et Nobilitatis ius abrogatum plane jam esse, et calamitosam plebem in eas rerum omnium angustias redactam, ut non tantum non habeat, quod vel Maiestati Vestrae Sacrae contribuant, vel dominis eorum terrestribus, largiantur, familiolamque suam sustentent; sed complurimi sint, qui magnitudine calamitatum in dies crescentium exacerbati,

expansis in coelum manibus, mortem sibi ipsis, multi Turcicum imperium, veluti mitius, et tolerabilius imprecentur. Quae cum acerba satis sint, tamen Capitanei ipsi, non tantum in vulgus, sed et Nobilitatem, adeoque leges Regni, authoritatem sibi ipsis usurpant, domos videlicet et castella Nobilium, Dominis ipsorum adimendo, et militibus sibi subiectis, aut alia quavis necessitudine devinctis, pro arbitratu assignando, instituta militari quapiam iurisdicendi ratione, quae cum alioquin nonnisi in milites subiectos, casusque bellicos extendi possit, tamen cognitionem etiam iurium possessionariorum nobilitarium sibi ipsis arrogant, et saepe penes mandatum aliquod ex Germanica Cancellaria utcunque extractum, executiones illegitimas faciunt, aut iis non habitis, priuatis etiam respectibus saepe praesentes possessores bonis ipsorum excutere, et alios in ea collocare solent, nec raro ad talia perficienda iustos exercitus expediunt. Quidam, praesertim Germani, Nobilium bona, per vim occupata, in hunc diem retinent, se per illusionem et regios homines, et capitulorum testimonia esse jactantes, in quod etiam post promulgationem praesentis Diaetae contigit. Quidam rursus impetrata a Maiestate Vestra Sacra, per sinistram expositionem, qualicunque donatione, tametsi statutioni eius more solito contradicatur, tamen, contempta eiusmodi contradictione, violenter ea usurpare, et occupata possidere audent, veris haeredibus et possessoribus lachrymis et gemitu hanc temporum licentiam prosequentes. Quorum consuetudinem etiam Camera Maiestatis Vestrae Sacrae secuta, pecuniam a plerisque sub asseueratione euictionis Maiestatis Vestrae Sacrae, in spem bonorum alienorum, et non paucorum bona uno vel alio modo, contra usitata Regni iura, in alios transferre, nec paucos nova et inusitata quapiam Vice-Directoris nomine Maiestatis Vestrae Sacrae in Comitatibus substitutione, in bonis ipsorum turbare solet; ne quid de iniqua illa tricesimarum exactione dicamus, quam, nouo exemplo, passim per pagos et oppida de mercibus quibusuis ad fora hebdomadaria portari, et intra Regnum vendi solitis, instituit. Eodem abusu irrepsit inusitata illa, et maiorum temporum inaudita tricesimae exactio de Allodiatura Domino-

rum et Nobilium, in Austriam, Morauiam, et Styriam nemini missa.

Pro quibus quidem malis auertendis, tametsi fideles Maiestatis Vestrae Sacrae multoties, tam defunctam piae memoriae, quam etiam Vestram Sacram Maiestatem supplices interpellassent, oblatam quidem et promissam semper fuisse relevationem, et libellos etiam eorum supplices acceptos, sed non in Cancellariam Maiestatis Vestrae Sacrae Hungaricam, sed aut Consilii bellici, aut Aulicae Camerae Maiestatis Vestrae Sacrae Cancellarias distributivos, unde non tantum responsa obtinere, sed vel invenire post multos labores et impensas frustra factas fidelibus Maiestatis Vestrae Sacrae difficillimum fuit. Et si qui obtinere responsi aliquid, post multam exspectationem, potuerant, aut ad Commissariorum expeditionem reiectos, aut ad illos, de quorum iniuriis querelae institutae fuerant, mandata data fuisse, eorumque responsis et informationi plus hucusque creditum, quam toti alicui Comitatui vel primariae cuiuis personae esse; inde euenisse, ut omnes fidelium Maiestatis Vestrae Sacrae querelae, omnes communium miseriarum deplorationes in irritum hactenus, magna sane Regni Maiestatis Vestrae Sacrae ruina cesserint, videntque, Domine Clementissime, fideles Maiestatis Vestrae Sacrae, quod nonnisi extrema rerum necessitate adducti, lacrymas exprimere coguntur, nullam fere jam reliquiarum Regni huius sui formam apparere, nec ullos amplius alicuius authoritatis Magistratus superesse. Locumtenentiae officium nonnisi in expeditione mandatorum iuridicorum, iure dicendo, et rararum donationum expeditione versari, finium negotia, et res bellicas ne attingere quidem. Dominos etiam Consiliarios, praecipuis Regni rebus, ut pote induciis, et similibus, vix adhiberi. Cancellariam pari ratione Hungaricam vetusta auctoritate spoliatam propemodum esse, nec in ea quid magnopere, praeter simplicia mandata, et materias generaliores expediri, praecipua omnia, salutem et conseruationem Regni concernentia, vel ad Cameram aulicam, vel Consilium bellicum iam pridem translata esse, et si quid forte in Cancellaria Hungarica expediatur, id a Capitaneis Maiestatis Vestrae Sacrae si non contemni, certe minime obseruari solere.

Quae omnia fidelibus Maiestatis Vestrae Sacrae, eo acerbiora sunt, quod nulla se id culpa commeruisse agnoscunt.

Quae quidem mala, cum alia quoque infinita incommoda, ut in conturbato rerum ordine euenire consueuit, sint secuta, inter reliqua, ut etiam id, quod ordinarie legum superest, paulatim debilitetur, et in extremum veniat contemptum; non enim desunt quam plurima variarum violentiarum exempla, et impunitatis confidentia nata, non bonorum alienorum direptiones et occupationes, non cruentae multorum ea occasione dimicationes, non incendia, non caedes, et alia innumera, induciarum praeterea executionum extremus propemodum contemptus, postquam non desunt, qui amissis causis ipsorum, et consumptis in iis omnibus iuridicis processibus, ac remediis, tametsi nullum, quo se amplius iure defendere possint, remedium habeant, tamen videntes extremam rerum omnium licentiam et impunitatem, executionibus legitimis, ac definitiuis se se opponere, ut in bonis amissis contra executiones ipsas violenter persistere non verentur.

Quae omnia, ut post tot ac tantas preces nostras, Maiestatumque Vestrarum Sacrarum multoties, singulari pietate et clementia factas, oblationes, jam tandem tolli, et cum miserum vulgus respirare, tum perturbata, et fere abolita Regni forma restitui possit, Maiestatem Vestram Sacram supplices, per amorem omnipotentis Dei, obtestamur, dignetur lacrymis, et magnitudine malorum nostrorum affici, et Ecclesias imprimis Dei, maxime Archiepiscopatum Strigoniensem, a multo iam inde tempore, non sine magno cum cultus diuini detrimento, tum Regni incommodo legitimo Praesule vacantem, prout se iam antea facturam benigne obtulit, personae idoneae et benemeritae conferre. Episcopatum etiam Agriensem, legitimo suo Antistiti assignare, quem accuratiorem et diligentiorem, haud dubie eius curam ac custodiam, mercenario aliquo Capitaneo, habiturum esse facile credi potest. Similiter et Nitriensem Episcopatum, cum aliis, quae vacant, et quae praesertim titulo pecuniariae obligationis a personis saecularibus, ut Zalavár, Kapornak, et alia, non sine magna divini Numinis offensione, possidentur, personis ecclesiasticis, et bene meritis, cum plena eorundem iurisdictione, prouentibus et emolumen-

tis, conferre. Saeccularia etiam officia, Palatinatum ut pote, aut si is, propter temporum statum, ad praesens creari non potest, officia supremorum Capitaneatuum, cum reliquis locorum finitimorum Praefecturis, et Capitaneatibus, fidelibus suis Hungaris, non creatione, sed natura indigenis, conferre, cum non desint in Regno Maiestatis Vestrae Sacrae, et Regni obeundas, idonei et sufficientes. Consilium etiam Hungaricum, cum Cancellariatu et Locumtenentia pristino splendori, authoritatique, exemplo majorum suorum divorum Regum, restituere, et res Hungaricas de more aliorum Regnorum, et Provinciarum suarum, omnes cum iis potissimum tractare, et concludere. Alioquin nisi Maiestas Vestra Sacra hac ipsa occasione, sub praesentibus Comitiis, omnibus eis consulerit, et modum tollendi praemissa incommoda non adhibuerit, prout vulgus miserum, cum ipsa Nobilitate praedae et rapinis, ac libidini militum subjectum et nihil fere proprii libere possidens habet, nihil omnino potest contribuere; sic Ordines quoque et Status Regni, a fide, et fidelitate quidem Maiestatis Vestrae Sacrae nullo unquam tempore discessuros, quin eam in omni rerum ac temporum discrimine, constantissime, ad mortem usque, culturos, nisi habita prius certa, ac benigna super praemissis resolutione, nihil offerre posse. Ad quae omnia a Maiestate Vestra Sacra speratum, et maturum exspectant Responsum.

(Egykorú másolata Eperjes város levéltárában.)

IV.

1580. Február 28.

Rudolf királynak az országgyűléshez intézett leirata.

Rudolphus etc.

Reuerendissime, reverendi, generosi, spectabiles, magnifici, honorabiles, prudentes ac circumspecti, deuoti et fideles syncere nobis dilecti. Misit ad nos serenissimus Ernestus archidux Austriae etc. frater et princeps noster charissimus scriptum grauaminum dilectioni suae per vos porrectum. Quo quidem scripto coram nobis lecto, grauamina illa benigne cognouimus atque perpendimus. Verum cum hactenus in nostro isto inclyto Hungariae regno nequaquam ita intraductum usi-

tatumue sit, quod postpositis iis, quae regio nomine a fidelibus regni Statibus et Ordinibus pro communi regni bono atque incolumitate proposita sunt, huiusmodi grauaminum expeditio primo omnium suscipi debeat vel etiam tale quid unquam antehac postulatum sit; nos haud praetermittendum duximus, quin hoc ipsum vobis in mentem vocaremus, benigne vos hortantes et requirentes, ut publicae necessitatis eam, quam par est, rationem habere sicque eorum, quae a nobis proposita sunt, deliberatione quam primum ac citra longiorem aliquam moram suscepta, postulatis nostris, quoaduspiam fieri queat, locum dare velitis, praesertim cum in iisdem non tam eo respexerimus, quid praesens inclyti regni status exigat, quam fideles regnicolae quid ferre possint. Neque enim mentis nostrae est tale aliquid vobis imponere, quod humeris vestris impar videri queat. Quo magis confidimus, vos hoc loci ac ea in re, quae longo usu recepta vobis a maioribus vestris per manus tradita, tum etiam per se aequa et ad vestram patriaeque vestrae, cuius incolumitas vobis merito prae caeteris omnibus curae atque cordi esse debet, conseruationem maxime necessaria est, minus difficiles vos praebituros, sed tam promptos et obsequentes exhibituros esse, uti a vobis plane expectamus. Interim vero praefato serenissimo archiduci Ernesto, fratri nostro charissimo, ad pleraque grauamina resolutionem nostram transmittimus. Quae cum ad ea accommodata sit, quae praesens rerum status uspiam ferre visus est, nobis ita omnino persuasum habemus, vos eidem obsequenter acquieturos esse. Quod si vero tale quid sit, de quo ob rei magnitudinem tam subito, praesertim nobis a regno isto absentibus, nihil hoc tempore statui potuit; non omittemus, quin ad vos reuersi de iisdem praesentes vobiscum conferamus. Derceuimus enim rem ita instituere, ut annuente divino auxilio primo quoque tempore ad nostrum istud regnum propius accedere ac saltem in futuris proxime comitiis vobis adesse possimus: uti eius rei in propositione quoque nostra spem dedimus. Nobis benigne pollicentes, vos moram hanc aequioribus animis laturos, ac nostrae interim quo ad propositos articulos expectationi haud esse defuturos. Erit hoc vestro officio, ac in nos fide et observantia tum ea etiam, quam patriae debetis, pietate maxime dignum. Quod su-

perest caesaream et regiam nostram gratiam vobis propenso animo deferimus. Datum Pragae die 26-ta Februarii. 1580.

Szélén: Statibus regni Hungariae exhortatoriae, ut propositioni respondeant.

(Fogalmazata a bécsi állami levéltárban.)

V.

1580. Márczius 3.

A pozsonyi országgyűlésnek Erneszt főherczeghez intézett emlékirata.

Intelligimus Maiestatem caesaream et Vestram etiam Serenitatem, dominos nostros clementissimos, ita esse informatos, quod nos posthabitis Maiestatis suae propositionibus, inuerso ordine, de nostris grauaminibus et aerumnis publicis tollendis tractassemus, idque inauditum et inusitatum esset, atque necessarium esset, ut prius ad propositiones Maiestatis suae responderemus, deinde vero iuxta ordinem antiquitus obseruari solitum, ad grauaminum et calamitatum tollendorum modum descenderemus. Verum sciat benigne Serenitas Vestra, quod nos, veteri ordine obseruato, neque ulla nouitate introducta, propositiones Maiestatis caesareae perlegimus diligenter, et considerauimus, postquam in omnibus diaetis sic progressum est, et propterea illae promulgari solent, ut de auertendis publicis grauaminibus communi voto tractetur, praestabimusque omnia, quaecunque a nobis praestari in postulatis suae Maiestatis possunt, sed ea praestari nullo modo, possunt, nisi remedia adhibeantur, quibus calamitates et aerumnae publicae in supplicatione publica descriptae tollantur atque iis sublatis non tantum dicam pro viribus nostris offeremus et praestabimus, sed etiam corpora, sanguinem et vitam nostram in omni rerum discrimine constantissime pro Maiestatibus Vestris proque defensione patriae profundere non recusabimus. Quamobrem suppliciter Serenitatem Vestram oramus, ut resolutionem Maiestatis caesareae de tollendis plerisque nostris grauaminibus factam et Serenitati Vestrae nobis missam exhibere dignetur, ut ea intellecta hilariores e conspectu Sere-

nitatis Vestrae discedere, eoque commodius de caeteris, quae videbuntur opportuna, tractare et concludere possimus.

Vestrae Serenitatis

humillimi et fideles seruitores
Status et Ordines regni Hungariae.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

VI.

1580. Márczius 10.

A pozsonyi országgyülésnek, a sérelmek tárgyában, Erneszt főherczeghez intézett második fölterjesztése.

Resolutionem sacrae caesareae Maiestatis, domini sui clementissimi, ad publica grauamina factam, Status et Ordines regni Ungariae intellexerunt. Et existimabant quidem Maiestatem suam caesaream pro sua pietate et clementia, tot tantisque ipsorum malis permotam, opportuna illis remedia adhibituram. Sed quoniam animaduertunt Maiestatem suam caesaream, praeter ipsorum spem et expectationem, grauissimis calamitatibus, quae per quosdam abusus irrepserunt, tollendis, nullam plane viam aut modum praescribere aut demonstrare, atque inde ipsorum communes querelas propterea non exauditas esse putant, quod creditae a sua Maiestate caesarea non fuerint, coguntur illis denuo repetitis, et quasi sub oculos positis, pias aures Maiestatis caesareae et Serenitatis Vestrae pulsare, atque iterum supplicare, ut iis, qui nunc Statuum et Ordinum regni nomine conuenerunt, et in quibus regnum ipsum representatur, plus fidei adhibere velint, quod semper a claris piisque principibus factum est, quam priuatis quibusdam hominibus, per quorum contumeliam variis grauibusque querelis occasio data fuit. Et nisi sua caesarea Maiestas aut Vestra Serenitas mature, ut decet, prospexerint, nunquam illarum finis sit sperandus. Et quidem ad resolutionem suae Maiestatis caesareae eam ob causam uberius, quam in priori publica supplicatione, per articulos replicant, quod suam caesaream Maiestatem aut Serenitatem Vestram magnitudine malorum et veritate orationis, simul et humilitate obtestationis fatigatam, primo quoque tempore omnibus eiusmodi turbis periculisque extremum finem impositurum confidant.

Et primo, quae sua Maiestas caesarea de exterorum capitaneorum et militum licentia commemorat, quod illa propter tardiorem stipendiorum solutionem orta sit, cui tamen sua Maiestas caesarea se maturiore certioreque solutione, quod fieri queat, obuiam ituram benigne refert, et habita inquisitione in eos, qui deliquisse comperti fuerint, uti hactenus, animaduersuram, deque illatis damnis ex militari stipendio resarciendis curam habituram; Status quidem et Ordines ipsi non dubitant, Maiestatem suam caesaream tranquillitati et concordia subditorum suorum consulturam; verum, ut pace et venia suae Maiestatis dictum sit, post graues et frequentes omnium ordinum quaerelas, ac multas et varias commissariorum inquisitiones, nullum hactenus plane leuamen sensisse, sed potius aucta et duplicata malorum genera, cum genitu et lachrimis miserae plebis, tolerasse visi sunt. Meminerunt quidem superioribus annis, in superiore Hungaria, ex militum stipendio nonnihil detractum fuisse, ut inde miseris agricolis et colonis illatorum damnorum aliqua refusio fieret; deductum tamen, quod quidem ipsis constet, ad effectum nihil fuit, ita ut miles irritatus eo ferocior postea in rapiendo fuerit. Atque in primis omnium insolentissime se gerunt cataphracti illi, qui personae supremi capitanei exercitus partium superiorum attributi sunt, quos gregatim per villas circumeundo, et commeatus miserorum hominum, aut quicquid obuium habent, sine ullo respectu, diripiendo, nunquam vero hostem feriendo, aut depopulationes auertendo, vel militare quid faciendo victitare non est dubium, quamquam ipsi postea integrum suum stipendium, et quidem longe, quam miles Ungarus, uberius, recuperant, sicque fit, ut sua caesarea Maiestas, et inutiles sibi regnoque milites alat, et tamen, cum suo maximo dispendio, illis demum satisfaciat: interea depredatione in eos, qui defendendi erant, nunquam cessante. Qui quidem nisi exautorentur, profecto metuendum est magnopere, ne crescentibus quottidie iniuriis, irritata rustica plebs arma capiat, a quibus omne id, quo se et paruam familiolam sustentare solet, aut vi aut furto abripiunt, adeo ut eiusmodi praedam abductam, nonnulli ex eis venum exponant. Eiusdem sunt generis etiam illi, qui colore vestium inter se differunt, et crocei, ac coerulei, rubei et nigri vocantur, qui aliis ut ubique tam isthuc quam

Canisae in militia pares, in diripiendo non inferiores sunt; ita ut nisi, his dimissis, ruenti reipublicae consulatur, Maiestatis suae caesareae imperium, desolata omni regione, consistere nequeat. Quapropter Maiestas sua caesarea occurrere tam graui malo non grauetur, et iis exautoratis, Ungaros conducat, quorum duplicem numerum, eodem stipendio, habere potest, et quidem longe in omnes occasiones et regno et Maiestati suae caesareae utiliorem. Quibus dignabitur certiora quam hactenus stipendia dare, quod quidem accedente iam regni Bohemiae auxilio, ex prouentibus quoque Ungaricis, si ii recte disponantur et administrentur, fieri posse existimatur.

Eiusmodi vero maleficia non raro a magnatum et nobilium hominibus fieri sua Maiestas caesarea informata est, uti ex eius Maiestatis resolutione apparet. Sed Maiestas sua caesarea regno Ungariae, aliter et quidem verius informanti, potius credere velit. Neque enim tale quid a magnatibus, aut nobilibus fieri permittitur. Et si secus fieret, procul dubio ad suam Maiestatem caesaream in eos quoque haud aliter, quam in milites suae Maiestatis quaerelae per regnicolas deferrentur. Sed eae quoque iniuriae, quae ab Ungaris militibus emanant, omnes ab iis fiunt, qui sub capitaneis et sub stipendio Maiestatis suae caesareae militant, ut sunt Cassouiae, in Thokaÿ, Zendeoreo, Zakmar, Kallo et aliis; illos quoque, qui nunc ex Polonia reuersi, per villas praedando victitant, sub nomine domini Ruberi, et cum eius literis patentibus, sine praefecto, sine stipendio et ordine vagari certissimum est. Ii vero, qui in seruitio baronum aut nobilium sunt, in Turcas quidem aliquando excurrere solent, sed in miseram plebem eis grassari non conceditur. Quod autem ad disciplinam militarem attinet et leges miliciae, quibus Germania utitur, sciat sua Maiestas caesarea, neque leges, neque disciplinam militarem in Ungaria ullo unquam tempore defuisse, imo a Sigismundi imperatoris temporibus, exterarum nationum homines, ut Gallos, Burgundos, Polonos, Bohemos et vicinos Germanos in Ungariam, ubi vera contra infideles Thurcas milicia discitur, confluxisse, neque modo tale quippiam desiderari, dummodo bonis militibus honor et premium ac caetera suppeditarentur, pro quibus se se diuersis casibus obiicere, et quorum causa magna pericula sub-

ire soliti sunt, atque malis et ignauis nulla impunitatis spes reliqua esset.

Villarum distributionem militibus per capitaneos, more Thurcico factam, superioris quoque conuentus tempore Status et Ordines regni Maeistatis suae caesareae diligenter proposuerunt, et de ea tollenda constitutio etiam publica facta est, per suam caesaream Maiestatem confirmata. Cuius exemplum una exhibetur. Quo magis mirantur regnicolae, hanc rem suae Maiestati caesareae ab iis, qui publicam ipsorum supplicationem tractarunt, non esse propositam. Unde an eiusmodi distributio, qua omne fere ius dominorum haereditariorum militibus traditur, et illi suo patrimonio fraudantur, non possit regnicolis non merito esse grauissima, sua Maiestas caesarea benigne consideret. Nam misera plebs soluere censum, et praestare alia onera non parum grauia solet, primum Maiestati suae caesareae, quando dica et labores gratuiti et annonae et continui equites exiguntur, deinde suis dominis, postmodum ubi tributaria in varias Thurcarum exactiones. Quod autem ultra haec omnia, usus fructus fundorum more Thurcico ad Timaros et Zpahias, uti vocantur, diuidi debeat, sicuti Canisae factum est, id vero quam ingemiscendum sit, quilibet videt. Ubi vero adducitur, hoc subditis grauius esse non debere, quod eo pacto de solutione magis securi esse, et a quo ea petenda sit, scire possint, simulque ab aliorum militum molestiis eo liberiores sint; hoc profecto videtur eum abusum et molestiam non emendare, sed ratificare et sane ad mitiganda miserorum hominum mala nequaquam pertinet. Neque enim quod militi stipendium tardius soluitur, propterea sequi debet, ut bona regnicolarum ab ipsis adempta distribuantur, postquam miseris hominibus annonae aut pabuli precium, aut laboris alicuius merces, nunquam ex militari stipendio soluitur, etiam si ex eo, uti supra dictum est, detrahatur. Unde Maiestas sua caesarea iuxta nouissimae Dietae decretum, hunc abusum, toti regno praeiudicialem, prorsus tolli imperet, et pro defensione regni sui, commodiorique omnium rerum statu, non solum Ungaricarum, sed vicinarum quoque prouinciarum, inuenire dignetur modum et ordinem, ut milites singulo mense solutos habeat, qui si pauciores erunt numero, quam modo sunt, tamen plus in iis praesidii collocabitur,

quam si plurimos male aut tarde solutos teneat. Sicuti exemplo sunt praesidiarii Papae et Vesprimii aliisque locis certiora stipendia et praefectos Ungaros habentes, apud quos tales abusus non committuntur.

Quoad victualia et rerum vecturam Status etOrdines regni, suo muneri et officio minime defuerunt, quin potius requisiti tam ad Zendreo, Kallo, Thokaÿ, Zakmar et alia loca, magnam omnis generis commeatus quantitatem dederunt, eamque ipsimet colonorum opera inuexerunt. Cuius pretium in hunc diem solutum non est, neque ut solui aliquando debeat spes est. Proxime quoque Canisam, ad quadraginta plaustra commeatus, a comitatu Castriferrrei data sunt, neque precium numeratum. Similiter e comitatu Zaladiensi factum est. Ratio quidem victualium, si ad eum Statum et Ordinem reuocaretur, qui in Ungaria seruari solitus est, confinia non ita frequenter, neque tam periculose egerent. Verum administratio Germanica et mutatio veteris ordinis hanc penuriam videtur inuexisse; postquam uni militi Germano tantum frumenti aut farinae dari in diem solet, quantum nostrati ad plures sufficeret, et longe minori precio, quam in foro emitur, quod Agriae videre est, ubi mensura tritici in foro florenum cum dimidio valet, ea tamen militibus pro sexaginta numis distribuitur, et idem ubique fit iuxta formulam magistris victualium per commissarios Germanos datam. In vino quoque nulla est aequalitas, quum idem apud eos vile quod optimum valeat; cum tamen diverso meliorique ordine, aestimata vera rerum qualitate et precio quod modo crescere, modo imminui solet, omnia fieri deberent, Canisiense etiam praesidium propterea in commeatu penuriam patitur, quod a colonis, ultra arces Thurcicas manentibus, facta quadam pactatione, pecuniam exigit; qui quum sint Thurcis tributarii, securius illuc omnia possent inferre, quam e comitatu Castriferrei, qui iam aliquot vicibus per Turcas in seruitutem sunt abducti, quod obuiam illis Canisam non venerint, aut quando venerint, tam parua manu fuerint, ut fusi fugatique et miseros vectores cum equis et iumentis et commeatus ipsos hostibus trucidandos aut abducendos permiserint. Neque aliter hisce rebus consuli posse Status existimant, quam ut, veteri ordine obseruato, Ungari milites conducantur, minus

et stipendii poscentes et commeatus, aeque tamen seruientes, aut certe externi milites tam equites quam pedites ad regulam et normam Ungarorum redigantur.

Decimarum quoque exactio et quicquid inde residui est, sub assecuratione, neque tamen solutione precii ablatio, per capitaneos, cameram Scepusiensem et officiales Maiestatis suae caesareae fieri consuevit, de qua antea quoque saepissime Status conquesti sunt. Fit vero potissimum Agriae, ubi miserae plebi ad eam arcem pertinenti, postquam decima et nona exacta est, omne quicquid remanet, aufertur; ita, ut iam a praefectura Stephani Sokliosÿ, usque in hunc diem, in quatuor fere vindemiis, pro ablatis vinis nihil prorsus eis, vel parum omnino datum sit. Qua in re oppidani Felnemethienses, miserias suas conquerentes, hic sunt, sed ad diversas informationes reiecti, non nisi cum suspiriis et lachrimis, finem malorum expectant. In Thokay, Zakmar, Zendreo non minor etiam crudelitas exercitur, ut ubique bona et villae ac vineta, ad arces Maiestatis suae pertinentia desolata, lacera atque in maioribus longe miseriis posita sint, quam caeterorum. Vineae autem, ex quibus centum vasae vini et amplius olim colligebantur, incultae et dumis ac vepribus obsitae, vix unum aut alterum vas vini producunt. Quo fit ut officiales, remissa diligentia et industria, bonis miserae plebis inhient, et ea auferant, a militi extero, instar harpÿarum, sine modo consumendi. Cum arx Thokaÿ a rebellibus recuperaretur, testes ii esse possunt, qui interfuerunt, aliquot millia vasorum vini in arce et oppido reperta esse; ubi nunc quam paucissimum vinum sit, et quam parum duret, omnes vident. Vulgo olim dici solebat, tantam copiam vini ad arcem Agriensem colligi, ut si omne illud in unum vas colligeretur, atque illud terebro perforaretur, vix per totum annum effluueret; quo quidem dicto magna et affluens copia significabatur. At nunc quamuis iidem sint proventus et fortassis etiam multis in locis aucti et amplificati, tamen neque illi sufficiunt, neque abrepta a miseris hominibus vina, absumentibus nimirum omnia exterarum nationum militibus. Quae omnia propter mutatum administrationis Ungaricae modum, uti supra dictum est, evenerunt; fitque ex eo inversi ordinis abusu confinia quoque, commeatu destituta in magno sint periculo. Quo tamen

restituto, sicuti temporibus dominorum Magochy, Forgach et Ungnod, ita nunc quoque, abunde omnia affluerent; cui quidem abusui sua Maiestas caesarea ita medebitur, si pristinum ordinem, substitutis ubique praefectis Ungaris, restituerit.

Quod consilium bellicum ad negocia iusticiae se se immisceat, et capitanei acceptis illinc mandatis, in executione turbanda abutantur, quamuis consilium ipsum bellicum id neget, tamen plura habentur exempla. In specie tamen mandata exhiberi nequeunt, a capitaneis apud se retenta. Verum ea iam occasione arrepta, si quod mandatum capitaneis adfertur ex cancellaria Ungarica editum, obiiciunt se a consilio bellico pendere, ideoque illinc mandata esse ferenda; sicuti in negotio Francisci Katay et Georgii Besseniey factum est, qui cum domino Rubero mandatum exhibuissent, ut ipsis tutelam filii Balthasaris Horwath assignaret, eo quod illam Clemens Doczy male administraret, responsum fuit, ut e cancellaria bellica adferret, quia Ungarico mandato locum dare nollet. Quando tamen alterutri partium conuenire est animus, cancellariae quoque Ungaricae literis suus datur locus. Quemadmodum Gregorius Chapy eiusdemque consors et Stephanus Melÿth ac relicta Francisci Vekey conqueruntur, quod dominus Ruberus, simplicis mandati protectionalis vigore, missis eo Germanis peditibus, veluti personis capitularibus, bona ipsorum ademit, contra leges. Et nuper capitaneus Canisiensis, penes quoddam mandatum, ex cancellaria ad instantiam Sebastiani Vÿlakÿ editum, Bernardum Chani vicecomitem comitatus Zaladiensis capere ausus fuit, et turpissimis conuiciis proscindere, eidemque Sebastiano Vÿlakÿ ad mandatum ex consilio bellico editum, bona Hasadiana occupanda permisit; et hoc mense Marcio quendam nobilem unius sessionis Martinum Forinthos, per Ladislaum Ispan (nullius frugi hominem, sed propter rapinas capitaneo carum) in Kapornak ferri compedibus vincendum curauit. Similiter dominus Ruberus nobilem Balthasarem Ztolnikowÿth, ad simplicem instantiam Stephani Loniaÿ, capi iussit, et sub fideiussione dimisit, quamquam in crimine depraehensum. Atque in hac diversitate expeditionum, illud superesse remedium videtur, ut, sublatis aliis cancellariis, literis ex Ungarica cancellaria suae Maiestatis nomine aeditis, ubique obediatur, spoliati vero in integrum restituantur.

Caeterum ubi camera aulica negat a plerisque pecuniam sub assecuratione euictionis, in spem bonorum alienorum acceptam, cupitque Maiestas sua caesarea aliquando id plenius declarari; Status et Ordines regni informant Maiestatem suam, id factum esse in oppidis Twr et Tyszawarsan, Francisco Köwer oppignoratis, quae, cum, iure sanguinis, post decessum Stephani Derenchenÿ ad Wolffgangum Loranthffÿ et Michaelem Serienÿ et alios affines iure deuoluta fuissent, et Franciscus Köwer viduam deficientis in uxorem duxisset, cui nihil nisi dos debebatur, quam illa leuare recusauerat; camera, acceptis illegitime a dicto Francisco Köwer tribus millibus florenis, oppida ipsa ei inscripsit, assumpta in caesaream Maiestatem euictione, quod eum contra legitimos impetitores tueretur, sicque hucusque contra ius succesorium ab illo possidetur. Idem fecit camera in bonis quoque Figedianis et aliis, a quibus bona quaedam venduntur, quaedam non expectato legum fine, aut potius nullo tentato processu occupantur, sed tantum constituto in comitatibus partium superiorum vicedirectoris extraordinario officio, executiones iuridicae turbari solent, ut contra regni libertatem timendum sit, ne binariae aut ternariae repulsiones (quae legibus interdictae sunt) eueniant. Sicuti in causa Petri olim Derenchenÿ, in comitatu Ghemeriensi, et Bartholomei Domanhidÿ in comitatu Zakmariensi factum fuerat. Quamobrem Maiestas caesarea sublato vicedirectore, quod inusitatum fuit, suum habeat fiscalem, seu directorem, in tabula iudiciaria seu ordinaria. Bona vero dubia deficientium nobilium conferre dignetur benemeritis personis, iuxta Vladislai regis materni aui Maiestatis caesareae decretum, quo pacto in comitatibus pro bonis frustra, uti hactenus, litigandum non erit. Et profecto satius, ac consultius fore videretur, ut Maiestas sua caesarea eiusmodi bona fidelibus suis benemeritis donando, litium ambages donatariis permittere, quam ipsa post multas inutiles expensas frustraneumque laborem illis neutiquam potiretur.

Quod Maiestas sua caesarea censet in decimarum exactione nouas inuentiones prohiberi et publicum decretum exinde sanciri debere; Status et Ordines regni nihil per ipsos noui introductum fuisse affirmant, sed potius per homines et praefectos Maiestatis suae, qui nouitatem illam, cum alias, tum in

bonis dominorum Banffy hoc anno usurparunt, ablata ab ipsis decima, ex qua se ipsos hoc turbulento tempore, amissis Turcica rabie bonis, sustentabant, quibus Maiestas sua caesarea, ad crebras suas et totius regni supplicationes, hoc paruum commodi remittere recusauit. Quamuis autem in decretis anni 1574. clara extet constitutio, qua Maiestas sua caesarea decimas in locis prorsus et penitus ad confinia propinquis arendare posse statuitur, tamen iam illae in remotioribus quoque partibus, ut in comitatu Ungh, Beregh et Ugocha, Thurocz, Soproniensi et Castriferrei dominis terrestribus non conceditur, literis ex camera aulica ad capitulum superinde datis. Deinde decimae ipsae, in comitatu potissimum Zathmariensi, a decem vel duodecim milliaribus cum extrema miserae plebis pernicie et ruina, in manipulis et capetiis, vehi compelluntur, et miseram plebem milites statim a vectura decimae ad priuatos usus suos, cum curru et iumentis, adigunt. Itaque Maiestas sua caesarea decreta, per Maiestatem suam, eiusque antecessores confirmata, nunc quoque rata habere dignetur. Earum vero, quae suae Maiestatis nomine arendantur, decimarum praecium sua Maiestas, cum aliis tum capitulo Agriensi soluendum iubeat; ne capitulares ipsi suo aere defraudentur, sed potius ad regni et Maiestatis suae seruitia promptiores sint, quibus iam a quadriennio nihil solutum esse dicitur.

Tricesimarum quoque indebitam exactionem, qua Status et Ordines supra modum grauantur, frequenter suae Maiestati propositam esse meminerunt. Quam tamen Maiestas sua nondum sustulit, sed potius impunitate factum est, ut cum ubique, tum Sopronii ab iis commeatibus, quae Viennam, dominis in aula aliquando existentibus, vehuntur, tum a minutissimis quibusdam rebus, de una villa in aliam venum ferri solitis, tricesima insolita exigatur. Accedit huc, quod quum ab allodiatura dominorum et nobilium nulla alias tricesima exacta sit postquam ea est ex praecipuis nobilitatis praerogatiuis, idque publicis decretis cautum sit; hoc tamen tempore nequaquam obseruetur. Quin potius cuidam magnati in camera aulica, ne tricesima de suo pecore in allodio proprio educato exigeretur petenti, quod id publica etiam constitutione esset confirmatum, responsum sit: non ideo publice esse decretum, ut ea res obser-

uari deberet, sed ut vulgi clamoribus satisfieret. Cum autem haec talis exactio manifestum praeiudicium nobilitati adferat: sua caesarea Maiestas, cui talia auertenda sunt, dignabitur iam tandem effectu ipso ostendere, ut Status se non frustra tot quaerelas fecisse, sed aliquando exauditos esse sentiant.

De negotiis regnicolarum, seu supplicibus libellis, qui partim ad cameram, partim ad consilium bellicum tradi solent, declarationem suae Maiestatis caesareae Status et Ordines regni intelligunt; nimirum, ut in consultandis, tractandisque negotiis mere Hungaricis, iusticiam scilicet, iura, libertatesque regni concernentibus, consiliarios Hungaricos sua Maiestas adhibere in consilium velit, ideoque duos ad minus, unum scilicet ecclesiasticum, alterum secularem tam in aula Maiestatis suae, quam Serenitatis Vestrae continue residere debere, ut cum iis negotia Hungarica tractari possint. Quod quidem Maiestatem suam caesaream non ab re postulare Status censent, et ipsos quidem dominos consiliarios hoc haud grauatim facturos existimant, dummodo eis de salario solito ac diurnarum expensarum solutione, quibus in aula manere queant, prouideatur; alioquin vix tantos sumptus per se toleraturos. Verum tamen Status et Ordines non sine gemitu et dolore experiuntur, res mere Ungaricas, etiam in praesentia consiliariorum Ungarorum, cum exteris tractari, quod in his comitiis factum est. Postquam quid nuncius passae Budensis huc missus voluerit, nemo ex Ungaris nunc hic frequenti numero praesentibus sciat, quamquam quid magis ac verius Ungaricum negotium sit, quam tractatus Turcici et induciae, cum eis pactae. De quarum tamen modo et conditione ac tractatibus Ungaricum consilium nihil plane intelligit, licet de regni Ungariae salute, deque omnium capitibus, bonis et fortunis agatur; et Ungari suae incolumitati magis meliusque consulere norint, quam ii, qui neque bona ulla inter ipsos subent, neque ut quicquam amittant, aut aliquod periculum habeant, metuere possunt. Supplices etiam libelli nunc ex pleni consilii Hungarici praesentia, ad dominum Ruberum et alios pro informatione reiiciuntur, a quibus miseri homines huc illuc missi et fatigati, infectis rebus, desperato fine, discedere coguntur. His abusibus plane factum est, ut iam hoc regnum alioquin a Thurcis undique deua-

statum, in prouinciae formam redactum appareat, et pauca antiquae libertatis vestigia supersint. Sed quum sua Maiestas caesarea alia quoque regna et dominia sua, inter quae Ungaria etiam hoc rerum statu non infimum locum tenet, in suis veteribus praerogatiuis clementer conseruet, spem firmam habent fideles quoque Status et Ordines, fore, ut sua Maiestas caesarea ipsos quoque, sub quorum umbra et scuto reliquae prouinciae quiescunt, restituta in integrum regni forma, benignitate et clementia sua amplectetur, et rerum Ungaricarum consultationem, nulla in iis diuersitate intermixta, cum Ungaris communicabit, eumque sequetur ordinem, quo Status ipsi contenti esse, et tot querelis remedium adhibitum conspicere possint; atque ubique constitutiones anni 1569. a Maiestate sua caesarea citantur, quibus insertus est ordo ille, qui in camera et consilio bellico nunc obseruatur, Maiestas sua caesarea reuocet etiam in memoriam ea, quae anno 1578. postea sancita sunt, quibus Ungaros consiliarios etiam in rebus bellicis adhibendos regnicolae communiter petiuerunt, quod etiam in supplicatione, quae viuente imperatore Maximiliano clarissimae memoriae suae caesareae Maiestati nunc regnanti, publico nomine exhibita fuerat, aperte inseruerant.

Locumtenentiae officium, quod pars praecipua palatinatus est, Maiestas sua caesarea eo modo in integrum restituere dignetur, ut habeat potestatem conferendi bona in absentia suae Maiestatis iis, qui ea merentur, iuxta numerum antiquitus ei officio tributum.

Si caesarea Maiestas sua episcopatum Agriensem suo episcopo, propter causas a sua Maiestate caesarea allatas, hoc tempore restituere non potest, quamquam et is aeque ac alius ad eius curam gerendam idoneus videtur; tamen, ut suo commodo et regni sui defensioni melius consulat, dignetur illius loci praefecturam Ungaro dare, qui praefecto omnium rerum et totius administrationis meliorem curam geret, quam is, cui nunc ea commissa sunt. Sicuti hoc ante annos octo et viginti dum ea arx validissimo Thurcarum exercitu, bimestri obsidione, oppugnaretur, experientia docuit, quo tempore a solis Ungaris nullo extraneo propugnante, Dei auxilio conseruata fuit. Quod quidem si nunc (quod procul absit) accideret, omni com-

meatu et rebus necessariis destituta aegre seruaretur. Maiestas vero sua caesarea eo etiam respectu curam et praefecturam illius arcis Ungaro homini committere dignabitur, quod solis suis prouentibus illa tenetur, neque illuc ab Austria vel sacro imperio quicquam contribuitur; hoc vero tempore in iis angustiis et rerum inopia versatur, ut verendum sit, ne totius anni prouentibus magna ex parte, per capitaneum et milites exteros iam dudum absumptis, periclitetur. Et sane quidam capitanei ad suam personam tantum stipendii habent, quantum adhaerentibus equitibus Ungaros abunde sufficeret, idque quam inutiliter profundatur, neque quicquam commodi suae Maiestati, aut reipublicae redundat, videre est. Exteri etiam praesidiarii tot stipendia, totque victualia, sine ullo reipublicae fructu, percipiunt, ut eo duplicis aut triplicis numeri milites Ungari conseruari possent.

Archiepiscopatus vero Strigoniensis collationem Status et Ordines regni adhuc humiliter urgent, propter multas et graues causas, tum quod archiepiscopus ipse sit regni primas et eo constituto appareat quaedam regni forma, ad eumque confugiatur, veluti ad primatem, in rebus arduis, tum vero, quod ecclesiae ab eo regantur et arcis Wÿwar status, qui nunc satis turbulentus est, foelicius et commodius restauretur. Cuius quidem arcis praefecturam audiunt Status a domino Friderico Sirotimzkÿ peti. Sed quum is sit extraneus, Maiestas sua caesarea illi in Hungaria arcis alicuius praefecturam dare neutiquam velit; postquam ipsi exteri Ungaris idem denegent, sicuti nuper prohibuerunt Moraui domino Poppel, ne domino Nicolao Palffÿ, cubiculario suae Maiestatis, inter gentes Morauiae, locum aut stipendium attribuat, eo quod Ungarus sit.

Quod sua caesarea Maiestas episcopatum Nittriensem iam nunc idoneo antistiti conferre in animo habet, de eo Status suae Maiestati magnas agunt gratias, et supplicant, ut id mature facere ne differat, postquam et locus finitimus est, et comitatus Nittriensis honor et titulus eo respicit, neque est e republica illum diutius vacare.

Duae autem illae abbatiae Zalawar et Kapornak, similiter a sua Maiestate personae idoneae conferantur, quoniam dominus episcopus, qui eas habebat, iam episcopatum Zagrabiensem est adeptus, et hisce abbatiis, quas capitaneo Cani-

siensi arendabat, carere potest. Et qui dominus Stephanus Mathesÿ praepositus Jauriensis, iam diu Maiestati suae caesareae et regno, tam in iudiciis octaualibus, quam aliis rebus suae industriae commissis, prompte et fideliter inseruit, linguarumque peritia et rerum experientia pollet; supplicant Status et Ordines, ut Maiestas sua caesarea titulum episcopatus Tiniensis, cum illis duabus abbatiis ei conferre haud grauetur, quae quidem exiguos prouentus habent.

Supremi trans Danubium capitanei officium, sicuti antea, ita nunc quoque a sua Maiestate caesarea viro cuipiam idoneo Ungaricae nationis dari, Status et Ordines regni postulant; atque iis conditionibus, quibus id assumi et administrari possit. Nam quod cum iis, cum quibus ea de re tractatum est, nihil concludi potuerit, eas fuisse causas Status comperiunt, quod nullum eis in milites confiniorum praesidiarios imperium, aut iurisdictio dabatur, relicta ei sola paucorum comitatuum iurisdictione, in quibus quam parum virium et laboris situm est, aperte constat; ita, ut illis hoc vitio verti nequeat, qui potius oblatum officium recusare, quam non aequis conditionibus assumere sint coacti.

Quod vero sua Maiestas caesarea innuit, Status et Ordines regni petere, reliquas quoque locorum finitimorum praefecturas et capitaneatus fidelibus suis Hungaris, non creatione sed natura indigenis, conferri, adeoque nedum Germanos ac aliarum exterarum nationum homines, sed eos etiam, qui in Hungarorum numerum assumpti receptique essent, ab iisdem prorsus excludi; Status et Ordines regni se eam mentem non habuisse dicunt, ut tam generaliter id caueretur, quum inter exteros etiam viros bonos et militares reperire sit. Sed illud graue eis accidit, quod a confiniis Dalmatiae et locis maritimis incipiendo, usque ad Zakmar, omnia fere loca praecipua, paucis exceptis, apud praefectos exteros habentur, exclusis Hungaris, veluti minus idoneis, quum tamen non deessent egregia virtute viri et adolescentes, quibus omnia illa magis, et maiori tam suae Maiestatis, quam regni commodo, committi possent. Quod quidem eo magis acerbe ferunt, quod his temporibus etiam si multi per vulnera et pericula ac labores seruiant, neque plerisque pecuniae suppetunt, quod si etiam ab

officiis et praefecturis, quae reliqua sunt, excludantur, quid faciant aliud, quam ut ipsis scitu et squalore ac fame consenescentibus, exterorum opulentiam et diuitias spectent, et eorum seruitio pareant, qui postmodum aucta re congestisque opibus discedentes, eos in ipsis periculis deserant. Eos autem non aliam ob causam in Ungaria per Maiestatem suam tam frequentes teneri Status existimant, quam quod Ungaris eorumque constantiae diffidat. Quod tamen quam immerito sustineant reliquiae huius regni, Deus optimus maximus aperte nouit, qui nisi sponte naturaque fidem et aduersus Maiestatem suam caesaream fidelitatis obsequia retinerent, ab iis sane cogi nequaquam possent; quod iam saepissime pluribus argumentis comprobatum est. Neque vero haec a sua Maiestate caesarea per Status et Ordines odio exterae nationis, aut inuidia dicta esse existimari debent; quum omnes in Christo, cuius fidem profitemur, fratres simus, sed ea solum consideratione, quod sicuti Austriacis, aut Bauaris, vel Sueuis, graue molestumque esset Ungaros in eorum patria ipsis imperitare, si contra Ungaris aeque accidat, graue molestumque ipsos ab exteris iam fere sub iugum missos esse et talibus parere, quibus ipsorum aut patriae salus nequaquam carior esse potest, quam qui in ea geniti et educati sunt. Unde Maiestas sua caesarea videre potest, quid haec mutatio et ordinis Ungarici immutatio tam Maiestati suae, quam regno profuerit, postquam quaedam confinia, mendicato hinc inde commeatu, sustententur, quaedam adeo lacera sunt, ut ruinam minentur, quaedam vero omnino collapsa sint, ad quae olim per Ungaros ea cura adhibebatur, et eorum munitioni et praesidii intertentioni abunde omnia suppeterent. Neque vero obesse deberet, quin Ungaris officia et praefecturae darentur, quod suae Maiestati caesareae, ad subsidia confiniorum ex sacro Romano imperio ac prouinciis serenissimi principis et domini Caroli archiducis contributiones fiant, quum id antea quoque factum sit, tempore diui olim imperatoris Ferdinandi piae memoriae, neque tamen ab officiis Ungari fuerunt exclusi, et deinceps etiam tam ipsum imperium, quam reliquas prouincias, sui non minus, quam Ungarorum causa, contribuere conueniat, per quos ad reliquam Christianam rempublicam inuadendam hostis viam et aditum habet.

Ex praemissis igitur rationibus, quas copiosius quam in priori publicatione, sed breuius quam pro grauaminum multitudine attigerunt ad specialia descendendo, sua Maiestas caesarea, pro sua prudentia et aequitate, intelliget et iudicabit, an Status et Ordines regni sui Hungariae graues et arduas causas habeant, ob quas contra exteram nationem, in ipsorum iura et libertates multifariam peccantem, merito conquerantur. Quae ipsis, dum propositionum tractatum incipere vellent, variis undiquaque allatis quaerelis in mentem venerunt, neque reticere visum est, quod per Status et Ordines regni antea quoque factum esse meminerunt, cum saepe alias tum anno 1559. Pertinent autem praemissa omnia ad confiniorum conseruationem, ad iura libertatesque regni, variis modis laesas et publicam tranquillitatem defendendam; adeo, ut etiamsi propositionibus ulterius vacaretur, atque aliquid sanciretur, tamen id omne nisi hisce malis prouideretur, inutile esset futurum. Quamobrem Status et Ordines regni Ungariae Maiestatem suam caesaream sicuti antea, ita denuo, per amorem Dei omnipotentis et per vitam ac foelicitatem Maiestatis suae caesareae supplices obtestantur, ne ipsis haec praemissa vicio vertere velit, neque ipsos quicquam in his odio aut maleuolentia dictum factumque existimet, quae utpote iustus ab ipsis dolor expressit; sed potius oppressam libertatem publicam restituat, fideles suos Status et Ordines hoc uno beneficio afficiat, ut post tot et tantas miserias et calamitates, formam aliquam regni reductam et restauratam, seque ipsos suis pristinis libertatibus, sicuti et caeteras prouincias restitutos aspiciant, neque enim aliter quicquam offerre etiamnum aut contribuere poterunt. Quod cum re ipsa et effectiue viderint, tum vero non solum dicam ipsam sed quaecunque cara homines habent, bona, fortunas vitamque ipsorum promptissime offerent, fidemque et omnia obsequia ad mortem usque, in omni rerum euentu constantissime praestabunt, quod et hactenus praestiterunt. Quod si vero Maiestas sua caesarea hac in parte fidelibus suis Statibus et Ordinibus benigne gratificabitur, (quod de sua Maiestate caesarea, quae eius aequitas est, sibi omnes pollicentur) cum ipsos ad unum sibi promptos et alacres ac ad subeunda quaeuis discrimina intrepidos de-

uinciet, tum vero apud omnes mortales benignitatem gloriamque et aequitatem suam usque ad coelum extollet.

Postremo exhibentur Serenitati Vestrae comitatuum et priuatorum hominum supplices libelli, quaerelarum et grauaminum pleni. In quibus expediendis, ut mature benigneque Serenitas Vestra se resoluat, Status et Ordines supplicant humiliter, potissimum vero ad hoc praesens scriptum a Serenitate Vestra matura expectatur et pia resolutio, ne regnicolae diutius haerendo sumptibus exhauriantur, qui eos tanto temporis spacio iam maiori ex parte defecerunt.

Kivül: Replicatio humillima Statuum et Ordinum regni Hungariae. Praesentata 10. Martii 1580.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

VII.

1580. Márczius 14.

Erneszt főherczegnek válaszirata, az országgyülésnek a sérelmek tárgyában, tett fölterjesztésére.

Serenissimus princeps ac dominus Ernestus archidux Austriae etc., dominus noster benignissimus, clementer intellexit, quae Status et Ordines inclyti regni Ungariae, ad responsum sacrae caesareae et regiae Maiestatis etc., domini nostri clementissimi, et benignam admonitionem, per suam Serenitatem ipsis Statibus et Ordinibus factam, super grauaminibus ab iisdem ante plures dies propositis, Serenitati suae denuo in mentem reuocanda duxerunt. Non potuit autem suae Serenitati non aliquid considerationis adferre, cum Status et Ordines hoc sibi persuadere vident, quasi ob hanc causam tot ipsorum querelis et supplicationibus, pro subleuandis suis aerumnis ac calamitatibus, toties exhibitis, locus non fuerit, quod scilicet illorum dictis hactenus nulla fides sit habita; quomodo enim non fuisset praesertim in re, quae et per se satis est omnibus manifesta, et quam caesarea et regia Maiestas, Serenitas quoque sua, cum tanto animorum suorum dolore, quotidie audire et intelligere coguntur. Quod si diuino numini ita placuisset, ut facilitas in tollendis ac remouendis malis et aduersitatibus commodisque et ornamentis, tam pu-

blicis, quam priuatis promouendis, per suae Maiestatis ac augustissimorum praedecessorum suorum ardentibus votis fuisset; non iam ipsi Status et Ordines de non habita fide ipsorum querelis sibi conquerendum, vel forte de paterno affectu suarum Maiestatum dubitandum, sed de glorioso effectu obtentaque iamdudum percupita liberatione sibi laetandum, ac tantum non triumphandum putarent.

Non potuit itaque facere sua Serenitas, quin Status et Ordines benigne hortarentur, ut deposita et abiecta hac cogitatione, de caetero non solum de caesareae ac regiae Maiestatis paterna cura et sollicitudine, quam et hactenus de ipsorum salute habuit, et posthac quoque habere non desinet, omnia sibi polliceantur, sed et de sua Serenitate ita semel statuant, nihil esse, quod et ipsa, post suam Maiestatem, ipsorum Statuum et Ordinum causa, non vehementer cupiat, aut quod eidem instauratione, conseruatione et amplificatione, inclyti huius regni afflictissimarum reliquiarum, gratius et optatius hac vita contingere possit, ad quam metam si hactenus, tot curis, laboribus, sumptibus, effusione quoque tanti sanguinis, pertingi non potuit, non id minus iustae ac promptae Maiestatis suae, et gloriosissimorum antecessorum voluntati, sed diuinae potius irae, in nos continuis nostris transgressionibus merito excitatae, malignitati quoque temporum, et tam varie distractis principum Christianorum et nostris ipsorum animis tribuendum, neque tamen interea non sperandum est, quin eadem ira diuina rite placata, iunctisque simul animis et viribus, ac depositis semel omnibus simultatibus et intestinis odiis, tandem id impetretur, quod tam vehementi desiderio tantopere frustra hactenus expectatum est. Quod ut quamprimum eueniat, Serenitas sua ex animo optat, et a Deo optimo maximo ardentissimis votis ac precibus contendit.

Porro, quod ad articulos grauaminum antea propositorum, eorundemque latiorem explicationem, a Statibus et Ordinibus nunc factam attinet, sua Serenitas caesareae Maiestatis et suam benignam mentem amplius, quo sequitur modo, breuiter declarare voluit, benigne confidens Status et Ordines, etsi ea declaratione tot malis plene subuentum non sit, tamen de benigna suae Maiestatis et suae Serenitatis voluntate con-

fisi, de caetero spem optimam concepturi, diligenti suae Maiestatis cura ac sollicitudine, quam certe, uti hactenus, intermissura non est, iuncta fideli ipsorum Statuum et Ordinum opera, ad haec eorum tot mala et oppressiones tandem iustum subleuamen se consequuturos.

Principio itaque, ubi Status et Ordines conqueruntur, quod tametsi superioribus annis, de damnis per milites miseris subditis atque colonis illatis, inquisitione habita, reque comperta, damna quidem ex stipendiis militum detracta sint, nihilominus tamen damnificatis nulla refusio facta hactenus fuerit, sua Serenitas Statibus et Ordinibus persuasum esse cupit, non esse hanc rem ad suam Serenitatem hactenus delatam, non posse quoque, neque velle suam Serenitatem eandem ullatenus probare, neque putare, etiam ea ex re ullum emolumentum aut lucrum ad suam Maiestatem peruenisse. Itaque quamprimum suam Serenitatem informationem capturam, cui, et quorum causa ea detractio facta sit; curaturamque, ut iis, quibus debetur, realiter et cum effectu satisfactio impendatur, atque ita in posterum quoque obseruetur.

Ad caeteras iniurias et oppressiones miseris et afflictis subditis, sine modo, illatas, quod attinet, cum eae maiori ex parte, in partibus superioribus contigisse appareant, sua Serenitas Statibus et Ordinibus notum esse vult, Maiestatem caesaream et regiam iamdudum certos commissarios Germanos et Hungaros viros, horum negotiorum gnaros destinasse qui et de defectibus istius prouinciae et de ratione remedium adhibendi, in re praesenti diligenter inter se consultent, et suae Maiestati proponant, quibus ipsis de hisce maleficiis militum et damnis illatis ampliorem inquisitionem demandandam sua Serenitas putat, ipsosque Status et Ordines benigne hortatur, ut iisdem, suo quoque nomine, aliquos ex illorum medio adiungant, quo hac re plane perspecta, et a quibus, qua ratione et cui damna illata et iniuria facta sit, cognito, tum satisfactio damnificatis impendatur, tum vero in eos, qui quid grauius deliquerunt, pro demerito ipsorum, in exemplum et terrorem aliorum, insuper seuere animaduertatur. Interim tamen sua Serenitas benigne requirendos Status et Ordines putat, ut eorum, qui eo temeritatis prolapsi dicuntur, ut prae-

dam abductam venum etiam exponere non fuerint veriti, nomina nunc edantur, cum non sit iusticiae consentaneum, tantam ipsorum insolentiam, petulantiam et malignitatem diutius iusta animaduersione carere.

Quoad exauctorandos equites cataphractos et sclopetarios, illorumque in locum Hungaricae solummodo nationis homines subrogandos, optare quidem et vehementer cupere suam Maiestatem hoc Hungariae regnum in eo statu constitutum, ut praepotenti hosti propriis viribus resistere, externoque militis subsidio carere posset. Cum autem constet, copias Hungaricas eo angustiarum esse redactos, quod aperto bello utcunque virtute et experientia militari valeant, numero tamen hosti tam potenti pares esse non possint. Ideoque milite externo, praesertim aperto bello ingruente, omnino opus sit, qui si ingenii morum et rationis pugnae hostis, regionum quoque non sit gnarus, id quod nouiter conducto omnino euenire necesse est, facile pro sua prudentia intelligunt Status et Ordines, quam id cum certo regni periculo esset futurum. Cui accedit et hoc non minus consideratione dignum, quod cum ad conseruandas Hungariae reliquias ex imperio et caeteris Maiestatis caesareae regnis atque dominiis maior et praecipua subsidiorum pars continuo conferatur, quam graue illis futurum esset, si quidem suarum ditionum homines a confiniis excluderentur, et quantum ea res ad imminutionem eiusmodi subsidiorum esset habitura momenti. Cum igitur non praesentia militis externi, sed insolentia tam externi quam domestici regnicolis grauis et damnosa sit, ut ea compescatur, enitendum est. In quo sane sua Maiestas et Serenitas, pro virili, neruos suos intendere non praetermittent. Quia autem de cataphractorum Germanorum, qui sub generali capitaneo suae Maiestatis Joanne Ruebero, in partibus superioribus, stipendia merent, insolentia, Status et Ordines tantopere conqueruntur, ut nisi remoueantur, maiora etiam mala timenda putent, sua Serenitas apud Maiestatem caesaream et regiam diligenter intercedet et instabit, ut iidem, si non statim omnes, saltem pro hac vice bona ex parte dimittantur.

Quoad militem ex Polonia reuersum, sub protectione atque patrocinio Rueberi, sine seruitio et stipendio ex praeda

tantum et rapinis victitantem, de eo ad Serenitatem suam antehac nihil allatum est. Cum itaque iustam et hic Status et Ordines conquerendi causam habeant, sua Serenitas, reprehensione iusta adhibita, ipsi Ruebero serio mandabit, ut sine mora otiosos et vagabundos illos ex villis, quo condescenderunt, excedere, et ab omni depraedatione atque iniuria porro abstinere iubeat, et ut fiat efficiat.

De villarum distributione militibus facta, Serenitas sua intelligit, Kielmannum, de subditorum maiore indemnitate sollicitum, forte in tantis rei annonariae angustiis tale quippiam instituisse. Quia vero Status atque Ordines regni, facto hoc tam grauiter offenduntur, et id constitutioni quoque in proxima Dieta, hac de re factae, aduersetur; non relictura est sua Serenitas hanc rem sine competenti remedio, sed ut ab ista distributione penitus cessetur, neque deinceps tale quid admittatur, clementer prouidebit. Fideles tamen Status et Ordines benigne hortando, ut quandoquidem nec milites ad sustentationem ipsorum necessariis rebus carere, nec solutio stipendiorum semper prompta sit, nec sane in tantis rerum difficultatibus propter manifestos defectus esse possit, de ineundis modis et rationibus ipsi quoque cogitent, quomodo militibus de rebus ad victum necessariis, subditis vero de pretio competenti suo tempore prouisum esse, atque res haec sine grauiori alterutrius partis incommodo ad commodam aliquam et tolerabilem rationem reduci possit.

Operam in victualibus, pro beneficio publico ad confinia suppeditandis et conuehendis, nauatam, sua Serenitas non potest non summopere commendare, eandemque in publicis necessitatibus subleuandis, in posterum quoque alacritatem a fidelibus suae Maiestatis expectabit. Quod autem Status et Ordines de pretio non numerato, nullaque spe postea etiam accipiendi adferunt, de eo Serenitas eius a camera Scepusiensi et curatoribus annonae informationem capiet, vel etiam per praedictos commissarios capi faciet, ac si quid etiamnum cuiquam iuste deberi compertum fuerit, de eo eidem satisfieri iubebit.

Caeterum parum in eo situm esse sua Serenitas arbitratur, quod militibus Germanis, paulo uberior annonae mensura

constituta sit, cum suae Maiestati in eo nihil quicquam decedat. Non enim cuiquam ultra stipendii deseruiti rationem tribuitur, et quod datur, loco pecuniae numeratae succedit, quod utique non sine commodo suae Maiestatis fit, cum maior semper pecuniarum, quam annonae defectus esse soleat. Accedit et miseris militibus, extraneis praesertim, omni alia ope destitutis, et hoc commodi, quod annonae parte reuendita, ex ea pecunia tardante solutione, caeteris suis necessitatibus aliquatenus consulant, quae certe commoditas imo necessitas, in tantis necessitatibus constitutis, minime adimenda, nedum inuidenda videtur. Quod annona viliori pretio, quam in foro ematur, militibus distribuatur, illud rarissime et non nisi magna caritate ingruente contingere Status et Ordines sibi persuadeant, quo tempore militibus non solutis, et multis aliis modis aggrauatis, motuum vitandorum causa, aliquid etiam, cum suae Maiestatis damno permittendum interdum fuit, quod tamen damnum tantum non putat sua Serenitas, ut magna consideratione sit dignum, cum haec ratio hactenus obseruetur, ut ingruente vini penuria et caritate, non vinum sed vini loco certa pecunia militi ex annonae officio distribuatur. Non repugnat quidem sua Serenitas, interim per aliquos lucro inhiantes, multa tentari, quae magis quam par est, ad damnum suae Maiestatis, cum ipsorum priuato emolumento pertineant, quae omnia hactenus, accedente praesertim ministrorum et officialium negligentia, caueri non omnino potuerunt, neque sane adhuc possint. In iis tamen corrigendis nullam sua Maiestas et Serenitas diligentiam et seueritatem est praetermissura. Quae in hoc loco Status et Ordines de damno, quod suae Maiestati Agriae, in distributione tritici, contingit, in specie proponunt, benigna sua Serenitas accepit, ac ut tantus abusus tollatur, prouidebit. Ad vini quoque inaequale pretium quod attinet, si quod forte in partibus superioribus est, nam in hisce vicinioribus confiniis a quibus de vilitate vini quotidianae quaerelae ad suam Serenitatem deferuntur, vix tale quid locum habet, Serenitas sua non est eam rem sine conuenienti remedio relictura.

Meminit etiam sua Serenitas vectores commeatus, Canisiam pergentes, comitiua debita destitutos, a Thurcis aliquando

fuisse interceptos. De quo quidem supremus loci illius capitaneus acriter reprehensus, eidemque serio iniunctum fuit, curaret, ne per suam negligentiam tale quid postea admitteretur; vix autem est, ut tam vicinis hostibus et in nostram perniciem, tam intentis militibus praesertim suae Maiestatis, ut plerunque fit, a suis stationibus absentibus omnia mala et incommoda vitari possint; mandabit tamen sua Serenitas, ut pactiones, quae cum colonis, ultra arces Turcicas habitantibus, factae sunt, tollantur, et ipsi ad praestationem non pecuniae, sed commeatus adigantur, nisi forte sint, quibus ob distantiam ad Canisiam accedere a Thurcis non permittitur.

De milite Germano ad regulam et normam Hungarorum redigendo, facile perspiciunt Status et Ordines, si penitius rem considerauerint, quam id sit factu impossibile.

Decimas exigi, et quicquid inde residui est, sine solutione pretii miseris colonis auferri, per quoscunque id fiat, non potest non sua Serenitas iniquissimum iudicare, itaque et cameris, et capitaneis serio mandabit, ut, tanta iniquitate sublata, propter quam iram Dei haud dubie in omnes redundat, et miseris colonis de debitis praeteritis satisfaciant, et inposterum a talibus iniuriis penitus abstineant, quod certe non cameras et capitaneos tantum, sed omnes in uniuersum facere, non modo aequitati consentaneum est, sed et sine summo scelere, praesertim priuati lucri causa, praetermitti non potest.

Quod bona, villae ac vineta ad arces suae Maiestatis pertinentia, magis quam caeterorum desolata, lacera et in maioribus longe miseriis sint posita, eius potissimam causam indagando, reperit sua Serenitas, quod camerae in sustentandis militibus oppressae, pecunia ad procurandam annonam deficiat, minor autem colonorum sit numerus, quam qui simul ad culturam agrorum et vinearum, et ad vecturam lignorum, commeatus et alia eius generis aduehenda, sufficiat. Unde colonis ipsis, ob tantas dificultates, in dies dilabentibus, numero eorum hac ratione in dies diminuto, maiores quoque desolationes in dies consequi necesse est. Cui rei per supradictos commissarios remedium aliquod adhiberi posse, sua Serenitas non diffidit, et ut fiat, pro sua parte sedulo laborabit.

De abundantia arcis Tokaiensis et Agriensis, quae olim fuerit, quam allegant Status et Ordines, vera quidem esse

sua Serenitas nequaquam dubitat, sed interim hoc quoque Statibus et Ordinibus constare potest, multa bona, post id tempus, per donationes regias, per restitutionem multorum bonorum, de quorum dominio, iuxta articulum anni sexagesimi noni, coram comissariis ad id deputatis probatum fuerit, et diuersis aliis rationibus, ab arcibus esse auulsa, et militum quoque numerum in plerisque auctum esse, quae omnia et desolationi, ex qua penuria orta est, causam dedisse non difficile est intelligere. Quod ad querelam contra consilium bellicum allatam, quod negotiis iusticiae sese immisceat, et capitanei, mandatis inde acceptis, in exequutione turbanda abutantur; informatur sua Serenitas nihil quidem consulto, sed si quid mandatorum ex cancellaria bellica in rebus ad iusticiam pertinentibus emanatum sit, id fere ad petitionem cancellariae Ungaricae factum esse, neque tamen ea mandata aliud continere, quam ut id fiat, quod aequitati et iusticiae consentaneum est; saepe autem violentias magnatum et nobilium, quae neque sine periculo tollerari, neque alia ratione tolli possint, eiusmodi mandatis causam dare, quae si cessarent, minus quoque hic querelarum futurum. Quod si tamen aliquid hactenus legibus et libertatibus regni contrarium admissum esset, sua Maiestas, ne quid eius in posterum amplius fiat, clementer est curatura, quemadmodum etiam de grauaminibus, in specie contra Rueberum propositis, habita, informatione, per dictos commissarios, et comperta rei veritate, eam statim prouisionem, quae rei conueniat, ipsisque Statibus et Ordinibus merito satisfactura sit.

De bonis Derenchinianis ita rem se habere comperit sua Serenitas, quod, mortuo Stephano Derenchenio, bona ipsius per defectum seminis ad fiscum deuoluta sunt. Quae cum a Francisco Keuerio, qui eorundem bonorum possessionem matrimonio, inter ipsum et viduam Derenchenianam subsequuto, nactus erat, saepe quidem petita essent, sed nisi longo iuris processu camera, quae tum ad publicas necessitates praesenti pecunia maxime indigerit, cum dicto Keuero, tanquam possessore dictorum bonorum, his conditionibus cum ipso conuenit, ut accepta a Keuerio trium millium florenorum summa, ipse a sua Maiestate, vel fisco in possessione dictorum bonorum per sex-

enniem non turbaretur; euictione contra alios quoque, pro iure fisci, in se suscepta; ita ut si quidem ipse Keuer ab aliis impetitus iure succumberet, sua Maiestas seu fiscus ad restitutionem tantum praedictae summae Keuerio esset obligata. Ipse tamen fiscus, finito quoque sexennio, nisi eadem summa restituta, iudicio experiri contra ipsum non possit, qua certe conuentione, neque Lorantfio neque Serienÿo quicquam vel in minimo praeiudicatum, vel in suo iure ademptum esse appareret; cum etiam sine hac conuentione Keuerius sine iuridica cognitione non fuisset illis possessione horum bonorum cessurus. Conuentio autem, quominus iure experiantur nequaquam, illis hactenus obstiterit, neque etiam num obsistat.

De iure quidem successorio, quod praedicti Lorantfÿ et Serienÿ praetendunt, nihil suae Serenitati constat; recordatur tamen, quod cum iidem in proxima Dieta vehementer apud Status et Ordines institissent, quatenus controuersia de praedictis bonis inter ipsos et Keuerium, extraordinario iure, reuideretur, eos non solum id non obtinuisse, sed Keuerio potius certas literas adiudicatorias tum datas fuisse, per quas et subditis obedientia Keuerio praestanda iniungitur, et Lorantfio et Serienio ab omni iniusta molestatione ac turbatione, quae tamen interdicitur, et ipsos Lorantfy et Serienÿ ad ius ordinarium reiectos fuisse, quo tempore de praeiudicio per conuentionem fisci, partibus illata, nihil plane auditum, sed potius ipsas adiudicatorias inscriptionalibus suae Maiestatis inmixas, de iisdemque in praedictis adiudicatoriis expressam mentionem factam fuisse, prout et adiuncto exemplo literarum inscriptionalium et dictarum adiudicatoriarum ipsis Statibus et Ordinibus plenius constare poterit. Quibus ita se habentibus, non dubitat sua Serenitas, quin ipsorum Statuum et Ordinum quoque iudicio fiscus de omni illegitima actione hic merito sit excusatus. De bonis Figedianis camera Scepusiensis, anno abhinc septuagesimo septimo informauit, quod licet ad caesaream Maiestatem deuoluta essent, tamen ex manibus viduae, donec ad secunda vota transiret, eximi non possent. Non defuerunt quidem, qui tam collationem iuris regii a sua Maiestate peterent, sed quoniam castrum Zendrő prouentibus plane denudatum esset, non potuit petitionibus ipsorum locus dari; sed camerae iniunctum fuit, ut bona illa, quamprimum id iure et

legibus non refragantibus fieri posset, legitimisque modis pro Maiestate sua recuperaret, et ad dictum castellum Zendreo applicaret. Neque resciuit hactenus sua Serenitas, aliquid aliud a camera amplius tentatum fuisse; quod si quid vel in his vel in aliis esset, non est suae Maiestatis vel suae Serenitatis voluntas, rei iniustae patrocinari.

Ad vicedirectorem et extraordinarium ipsius officium quod attinet, sua Serenitas confidit, iustam aliquam ea de re conquerendi Statibus et Ordinibus causam esse non posse; cum non ipse iudicare, sed ut caeteri iudicum deliberationem expectare soleat. Cum autem cuilibet ex priuatis propriae necessitatis causa liberum sit, unum vel plures procuratores sibi constituere, inconueniens sane suae Serenitati videtur, hanc facultatem regi, cuius fere omnia ad publicas necessitates sunt destinata, adimere. Quod autem caesarea Maiestas bona deficientia nobilium non litibus prosequi, sed benemeritis conferre debeat, in eo sua Maiestas haud dubie, pro ea gratia ac fauore, quo benemeritos merito prosequitur, eorundem semper condignam rationem est habitura.

De nouis inuentionibus circa exactionem decimarum emergentibus, de quibus Maiestas sua Status et Ordines benigne hortata est, omnem iniquitatem publico decreto tollendi, cum peculiaris articulus ea de re propositioni regiae sit insertus, eo ampliorem huius rei discussionem sua Serenitas reiicit. Capitaneis quidem suae Maiestatis non debet licere priuati commodi causa ius dominorum terrestrium, quod ex constitutionibus regni, in conducendis decimis, ipsis tributum est, deterius reddere. Suae autem Maiestatis longe alia est ratio, cui id ex pluribus eiusdem regni constitutionibus, necessitate et defensione publica id ita exigente, id merito permissum est.

Caeterum Bamffi minorem in ea re ideo conquerendi occasionem habere videntur, quod tametsi omnium fere Hungarorum consiliariorum iudicio eas decimas suam Maiestatem, bono iure, ad arcem Canisam conducere posse iudicatum esset, solis tamen precibus ipsorum et intercessione regnicolarum, sua Maiestas permota, per aliquot annos, ipsis earum integrum usum permisit, et vix tandem praeterito anno, cum iam illae, per excursiones hostium maiori ex parte imminutae essent,

euidentibus necessitatibus et periculis praesidii Canisiensis id ita exigentibus, dimidia saltem parte contenta fuit, altera dimidia apud ipsos Bamffios relicta; quae omnia ipsis Statibus et Ordinibus proponenda quoque fuerant. Verba quidem decreti septuagesimi quarti anni strictiora sunt, quam vel publica necessitas, vel priora et posteriora decreta ea de re facta innuant; non tamen credendum est, aliam Statuum et Ordinum etiam tum fuisse mentem, quam ut arcibus finitimis de commeatu optime posset esse prospectum. Neque sane una et eadem potest esse priuatorum et publicorum commodorum, sed horum potius praecipua semper debet esse ratio, qua labefactata et priuata quoque commoda omnino interire sit necesse; quod cum Status et Ordines ipsi tantopere de defectibus circa rem annonariam in arcibus existentem et iure quidem optimo conquerantur, indeque magnum sibi periculum timeant, confidit sua Serenitas non tantam futuram priuati commodi apud ipsos considerationem, ut non publicam securitatem eidem longe ante ponant; praesertim si cogitauerint, quanto maior defectus et periculum hisce non leuibus subsidiis ablatis sit subsequuturum.

Caeterum iustum putat sua Serenitas et arendas decimarum suis terminis locatoribus solui, et miseros colonos per milites a vectura decimarum cum iumentis ad usus priuatos nequaquam adigi. De quo utroque sua Serenitas, suae Maiestatis nomine, omnem, quae praestari possit, prouisionem est factura. Quoad victualia Sopronio, pro usu domestico eorum, qui ad latus suae Maiestatis vel suae Serenitatis resident, Viennam deportari solita, caesarea Maiestas in praeterita dieta clementer obtulit, quod requisita, literas passus, iisdem non sit denegatura, qua suae Maiestatis benigna oblatione sua Serenitas Status et Ordines adhuc acquieturos non dubitat.

De rebus minutioribus, de villa in villam venum portari solitis, Serenitas sua, si quid hac in parte contra consuetudinem antiquam, noui autem inusitati introductum sit, illud abrogari iubebit.

De libera vero rerum ex allodiatura dominorum et nobilium prouenientium eductione caesarea Maiestas nouissime benigne obtulit, quod hac in parte, quantum per fraudes et

circumuentiones mercatorum fieri possit, Statuum et Ordinum benignam rationem habitura sit. Cui quidem Maiestatis suae declarationi domini et nobiles haud grauate acquieturos sua Serenitas benigne sibi adhuc pollicetur. Quod si tamen omnino in ea parte sibi satisfactum non putarent, non refragatura est sua Serenitas, quin Status et Ordines ipsi de certis modis atque rationibus, quibus fraudes et circumuentiones mercatorum multifariam committi solitae efficaciter et effectualiter caueantur, cogitent, et suae Serenitati proponant. Non diffidens suam Maiestatem in hoc, quemadmodum in caeteris rebus omnibus, suorum fidelium aequam rationem habituram.

De regnicolarum supplicibus libellis ad consilium bellicum vel cameram remitti solitis, non videt certe sua Serenitas, quomodo contra necessitatem ipsam, et priorum dietarum decreta, sine summa confusione, quicquam possit in eo immutari; cum neque in negotiis camerae et bellicis, vel in regno Boemiae vel Austria, aliter fieri soleat, cui se Status et Ordines ipsi quoque accommodare par est.

Gratum autem fuit suae Serenitati hoc loci intelligere, quod Status et Ordines de consiliariis, qui continue ad latus caesareae Maiestatis, et in absentia eiusdem suae Serenitatis, in aula praesentes sint, regnique negotia tractent, designandis, iuxta priora decreta, promptos sese offerant, quibus ut de diurnis expensis pro eo tempore, quo suae Maiestati vel suae Serenitati assistent, prouideatur, per easdem benigne curabitur. Quod Status et Ordines ea, quae nuntius Bassae Budensis attulerat, cum ipsis non communicata dolent, id certe facere sua Serenitas nequaquam neglexisset, si quidem rei grauitas, quae nulla fuit, id postulare visa fuisset. In posterum tamen curabit, ut etiam hac in parte illis satisfiat. Neque sane nunc quoque renuit, quominus tota ea tractatio, cum illis adhuc communicetur.

De superioribus libellis, quae subinde ad Rueberum et alios, pro informatione, mittuntur, cum iuris ratio non patiatur, quicquam in quenquam ipso non audito statui; Status et Ordines certe hac in parte minus iustam dolendi causam habere videntur. Non enim eiusmodi informationibus protinus creditur, sed undecunque collatis indiciis, argumentis ac probationibus, iudicium de rebus propositis postea fieri solet.

Petitionem de locumtenentiae officio in integrum réstituendo, sua Serenitas primo quoque tempore ad caesaream Maiestatem diriget, Statibus et Ordinibus hac in re intercessionem suam etiam benigne deferens. Ad collationem episcopatus Agriensis quod spectat, cum Status et Ordines caesareae Maiestatis responso, ex causis in eadem expressis, acquiescant, non habet sua Serenitas quod amplius hic dicat.

De praefectura illius arcis alicui Ungaro conferenda, quemadmodum sua Maiestas nunquam fideles suos Hungaros a praefecturis exclusit, quandocunque idonei reperti fuerunt, qui eas vellent acceptare; ita putandum non est, suam Maiestatem in posterum etiam aliter facturam; interea tamen non praetermittet sua Serenitas caesaream Maiestatem de petitione ista Statuum edocere. Neque dubitat, quin sua Maiestas in hac, quemadmodum in caeteris rebus omnibus, fidelium suorum regnicolarum semper bonam sit rationem habitura.

Quae caesareae Maiestatis de conferendo archiepiscopatu Strigoniensi mens sit atque voluntas, Status et Ordines ex nouissima Maiestatis suae resolutione, obsequenter intellexerunt. Cum autem sua Maiestas se hactenus in ea re grauibus de causis impeditam et adhuc impediri affirmet, polliceaturque primo quoque tempore se hac in re postulationis Statuum et Ordinum rationem habituram, non potest quidem sua Serenitas iam aliud statuere; quae tamen Status denuo, tum hac de re, tum de praefectura Friderici a Zerotin in memoriam suae Serenitati reducenda duxerunt, statim ad Maiestatem suam est perscriptura, et petitionem Statuum et Ordinum commendatione propria quoque prosequutura.

De episcopatu Nitriensi Serenitas sua breui expectat resolutionem caesareae ac regiae Maiestatis.

De intercessione quoque pro Stephano Mathetio praeposito Jauriensi, de titulo episcopatus Tininiensis, cum duabus abbatiis Zalawar et Kapornak, eidem conferendis, a Statibus et Ordinibus interposita, Serenitas sua caesaream Maiestatem edocebit, eiusque superinde resolutionem expectabit.

De supremo capitaneatu Transdanubiano idoneo cuipiam viro Hungaricae nationis conferendo, sua Serenitas iam tractare instituit, deque confectione negotii bene sperat, si modo is, cum quo tractatio instituta est, non duriores, quam quibus

priores contenti fuerunt, conditiones proponat, iisdemque pertinacius inhaereat.

Porro quod Status et Ordines dolent, omnes fere praefecturas locorum praecipuorum, a confiniis Dalmatiae et locis maritimis incipiendo usque Zakmar, paucis exceptis, exteris esse collatas, eamque rem magna vehementia exaggerantes in deteriorem partem accipiant; non potest sua Serenitas approbare, tametsi etenim multa confiniorum loca, et in his praecipua exteris sint commissa, perpendendae tamen Statibus et Ordinibus etiam eius rei causae fuerunt, quae certe accuratius rem examinantibus, aliae non sese offerent, quam quod qui ad eas praefecturas obeundas idonei et sufficientes essent, plerunque ultro oblatas, vel respuerint, vel conditiones adeo duras proposuerint, ut conclusioni locus esse non potuerit, cum interim aliqui, quibus iam praefecturae haud infimae collatae fuerant, illis ultro renunciauerint.

De fide vero, integritate et constantia regnicolarum publica, tot annorum curriculis, summo saepe tum fortunarum, tum capitum discrimine, pacis bellique tempore, luculenter comprobata, et aliis per Status et Ordines commemoratis, nihil sane unquam sua Maiestas vel antecessores eius dubitandum sibi putauerunt. Quam paterne autem vicissim illos Maiestas caesarea semper hactenus et merito complexa sit, quam nihil pro salute et incolumitate illorum, quod quidem per Maiestatem suam praestari potuit, omiserit, in eo Maiestas sua neque proprium ipsorum iudicium uncquam esset refugitura. A quarum tamen rerum fusiore narratione, sua Serenitas vel ideo sibi abstinendum putat, quod ipsis Statibus et Ordinibus nota, illa plane non indigere videantur. Ipsi itaque Status et Ordines aliter sibi persuadere nunquam sinant, suam Maiestatem neque hac in parte, si quas temporis successu praefecturas vacare contigerit, ipsorum iustis desideriis refragaturam, sed in his et caeteris omnibus, paterno suo et benigno fauore et gratia caesarea ac regia, non minus, quam aliorum regnorum et prouinciarum subditos, complexuram esse; de ipsorum vicissim oblata et saepius exhibita fidelitate nullatenus dubitando. Neque ea suae caesareae ac regiae Maiestatis mens est, aut unquam fuit, quod contra morem aliarum gentium extra-

neos ipsis imperitare velit, et sciunt ipsi Status et Ordines, non ad imperitandum, sed ad defendendum illa praesidia esse comparata, quos limites ut transiliant suam Maiestatem nequaquam esse illis permissuram.

Postremo Serenitas sua omnino sibi persuaserat, ipsos Status et Ordines, recepto responso suae Maiestatis ad grauamina proposita tot monitiones a sua Maiestate et Serenitate interpositas, habito condigno respectu, ad regiam dignitatem, de publicis quoque articulis, in propositione regia comprehensis, de more responsum suum articulatim inscriptis daturos fuisse; quod cum hactenus factum non sit, non potest id suae Serenitati non graue videri. Denuo igitur ipsos Status et Ordines hortandos benigne putauit, ut cum iam omnino ipsi cognoscant, ampliore a sua Serenitate nunc quidem praestari non possse, praesenti eiusdem declarationi acquiescentes, responsum suum morigerum, ad articulos, in dicta propositione propositos, ulterius ne differant, sed habita consideratione cum defectus pecuniarii et aliarum rerum in confiniis existentes, praecipua causa et origo tantarum difficultatum et grauaminum existant, quod subtractis aut negligentius administratis ipsorum iustis subsidiis, fieri non posse, quin ut defectus, ita et grauamina augeantur. Et quod quicquid a sua Maiestate hac in parte a Statibus et Ordinibus petitur, id totum non ad priuatum suae Maiestatis commodum, sed accedentibus sacri imperii et omnibus aliorum suae Maiestatis regnorum et prouinciarum auxiliis, ad ipsorum conseruationem pertineat; quo magis ipsis cauendum sua Serenitas putat, ne cum caeteris, qui hoc tempore remotiores ab hoc periculo Turcico sunt, ipsos in propria sua salute procuranda cessare videant, ipsi quoque iam tot contributionibus alias defatigati, segniores et languidiores reddantur.

Super comitatuum et priuatorum hominum supplicationibus, Serenitati suae exhibitis, eadem pro aequitate et iusticia, primo quoque tempore, benigne sese resoluet. Fidelibus regni statibus atque ordinibus beneuolentiam et benignitatem suam propenso studio deferendo.

Kivüll: Responsum serenissimi archiducis ad Replicam Statuum et Ordinum Hungariae.

(Egykoru másolat a bécsi állami levéltárban.)

V.

HORVÁT- ÉS TÓTORSZÁGI GYŰLÉSEK.

1573—1581.

Horvát- és Tótországi gyülések.

1573—1581.

I.

Erdődy Péter horvátországi bánnak, 1566-ban bekövetkezett halála után, Miksa király, a báni tisztet két egyénre ruházta: Draskovics György zágrábi püspökre és gróf Frangepán Ferenczre. Ezek hat éven át közösen vezették a két tartomány kormányát és gyűléseit. Frangepán Ferencznek 1572. deczember 11-én bekövetkezett halála [1]) után a király Draskovics mellé nem nevezett ki társbánt; a báni hivatal jogait, egész teljességökben, rá bízta.

Hogy az erre vonatkozó királyi intézkedést a rendek tudomására hozza, 1573. január 18-ára Zágrábba tartományi gyűlést hirdetett, hol magát új minőségében bemutatta. Ugyanekkor az albánt is ki kellett volna neveznie. Mivel azonban erre nézve nehézségek merültek föl, a gyűlés abban állapodott meg, hogy mihelyt a kinevezés meg fog történni, a szolgabirákhoz intézett körirat által hozza azt, valamint az eskületételre kitűzött napot köztudomásra.

A báni ítélőmester, Pethe Imre, kit a királyi helytartó hasonló minőségben maga mellett alkalmazott, és az utolsó tartományi gyűlés fölhívott, hogy állandón Slavoniában lakjék; [2]) most azt jelentette be, hogy szent György napig el fogja határozni, melyiket a két ítélőmesteri hivatal közől tartja meg. A miben a rendek megnyugodtak.

---

[1]) *Kerchelich*: Historia Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis. I. 246. l.

[2]) L. Országgyűlési Emlékek. V. 492. l.

Többeknek az urak közől, kik magán ügyekben a királyhoz és Károly főherczeghez szándékoztak folyamodni, a gyűlés ajánlóleveleket állított ki. [1])

A rendeket ezen gyűlésen nem kevéssé foglalkoztatta a parasztok lázadása, mely Tahy Ferencz birtokain, az általa sanyargatott jobbágyok között (1572. végén) vette kezdetét. A zavarok lecsillapitására, a király, Fehérkövy István veszprémi püspököt küldötte Slavoniába, ki a lázongó parasztokat fölhívta, hogy megbizottjaikat a tartományi gyűlésre küldjék. Ezek meg is jelentek, de itt egy iratot nyujtottak be, melyben kijelentették, hogy miután ismételt panaszaik után sem nyertek igazságszolgáltatást, Tahy Ferenczet és örököseit többé uroknak el nem ismerik; bár készek ő felségének, vagy annak a kit urokul rendel, engedelmeskedni.

Tahy és barátai erre oly végzést eszközöltek ki, mely a parasztokat lázadóknak nyilvánította, őket földjeik és házaik birtokától megfosztotta. [2])

Erre a kétségbeesett parasztok fegyvert ragadtak, és csatlakozásra szólították föl a többi jobbágyokat. A lázadás csakhamar az egész Kulpa és Száva közötti országrészt elborította, és csak véres küzdelem után sikerült a békét ismét helyreállítani.

II.

Az 1574. február 10-re kihirdetett magyar országgyűlésre, Horvát- és Tótország részéről küldendő követek megválasztása végett, a bán az 1573-ik év utolsó napjaiban Zágrábban gyűlést tartott.

Megválasztatott *Heressinczi Péter* zágrábi olvasó kanonok és *Petrichevich János* al-itélő mester, kiknek, költségeik födözésre, 150 forintot szavaztak meg, és utasitást dolgoztak ki.

A gyűlés többi végzései között kiemelendők a következők. Intézkedések tétettek a füstpénz-hátralékok behajtására,

---

[1]) A gyűlés végzései a zágrábi országos levéltár »Protocollum Regni Congregationum« czimű, XVII. századbeli kéziratában. — L. I. sz.

[2]) A gyűlés ezen végzéséről csak Liszthi cancellárnak Bécsből, 1573. febr. 28-án Verancsicshoz intézett levele tudósit. *Katona* Historia Critica. XXV. 425. l.

és az ellenszegülők irányában kényszer-eszközök alkalmazására. A báni törvényszék üléseinek január 6-ra kitűzött határnapja, a magyar országgyűlés miatt, későbbre halasztatott.

Az országos határok védelmére, és a báni hadak czélszerű elhelyezése végett, a bán indítványozta, hogy a Kulpa folyó mellékein, két ponton, ugymint Breszt és Topuszka közelében, új erősségek építtessenek. Azonban a rendek ezen indítvány tárgyalását a jövő gyűlésre hagyták. Addig is, a fönnálló várak megerősítésére jobbágyaiknak hat napi ingyen munkáját ajánlották meg, és ennek mikénti fölhasználását részletesen szabályozták.

Egy királyi rendelet a gabona kivitelét, míg a véghelyek őrségeik számára szükséges készletet beszerzik, eltiltotta. A rendek, hivatkozva ősi szabadságukra, és kiemelve azt, hogy gabonájukat nem üzérkedésből, hanem sürgető szükségeik födözésére árusítják el, ama rendeletnek hatályon kivűl helyezéseért folyamodtak. [1])

III.

A pozsonyi országgyűlés befejezése után, Draskovics bán, 1574. május 5-ére Zágrábba gyűlést hívott össze.

Itt kihirdette az országgyűlésen alkotott törvényczikkeket. Mire a rendek kinyilatkoztatták, hogy azoknak készségesen meghódolnak; és az adó behajtása iránt azonnal intézkedéseket tettek. Azonban a kamara által kinevezett egyik adókivetőt, mivel azon vármegyében, a melynek területén működnie kellett, nem volt birtoka, el nem fogadták.

A bán javaslatára, a Kulpa partjain létesítendő két új erősség építésére, valamint a többi várak, hídak és gázlóhelyek megerősítésére ingyen munkákat ajánlottak.

Végre a nyolczadi törvényszékek megtartása iránt intézkedtek. [2])

[1]) A gyűlés végzései ugyanott. — L. II. szám.

[2]) A gyűlés végzései ugyanott. — L. III. szám.

IV.

Draskovics György, ismételt kérelmei következtében, Miksa király, az 1574-ik év február elején, *Alapi Gáspárt* a báni hivatalban társául nevezte ki.[1])

Azonban ez csak az 1574. deczember 19-ére Zágrábba hirdetett gyűlésen vezettetett be hivatalába, *Hallek Vitus* a slavóniai véghelyek főkapitánya és egy más főhadi tiszt, mint királyi biztosok által. Az új bán, a rendek színe előtt, letette az esküt. Ezek, kineveztetéseért köszönetet szavaztak a királynak; de mivel a biztosok, a gyűléshez szóló külön királyi rendeletet nem hoztak magokkal; a régi szokás föntartása érdekében, kívánták, hogy a király ezen rendeletet utólag küldje meg, a mely a legközelebb tartandó nyolczadi törvényszék ülésén fog bemutattatni.

A rendek, a várak, utak és gázlóhelyek megerősítésére ismét (6—8 napi) ingyen munkákat szavaztak meg; a munkások részére fegyveres védelemért a főkapitányhoz fordúltak.

Intézkedtek az adószedők szamadásainak megvizsgálása ügyében. Felszólaltak a harminczad-tisztek zsarolásai ellen. És több magán-ügyet intéztek el.[2])

V.

Az 1575. márczius 23-ára, a bánok által, Zágrábba egybehívott tartományi gyűlés jelentéktelen ügyekkel, leginkább magán-kérelmek tárgyalásával, volt elfoglalva.

A Kulpa-melléki jobbágyok, tekintettel arra, hogy a törökök dúlásaitól sokat szenvednek, az adó és a füstpénz fizetésétől fölmentetni kérték magokat. Némely urak és nemesek, váraik számára, ágyukért és egyéb lőszerekért folyamodtak.

Egyébkint április 17-én újabb gyűlés megtartása határoztatott.[3]) Azonban vajjon megtartatott-e ezen gyűlés, arról nincs tudomásunk.

---

[1]) Az erre vonatkozólag Miksa és Draskovics között folyt levelezést ismerteti *Kercselics*. I. 246. l.

[2]) A gyűlés végzései, ugyanott. — L. IV. szám. *Draskovics* decz. 23-án tett jelentést a támadt nehézségekről, a királynak. *Kercselics* i. h.

[3]) A gyűlés végzései ugyanott. — L. V. szám.

VI.

Az 1575. deczember 20-án tartott zágrábi gyűlés végzéseit nem ismerjük. Csak a királyhoz intézett fölirata maradt fenn, a melyben a Kulpa mellékén lakó jobbágyoknak az adófizetésről való fölmentéseért folyamodnak. [1])

VII.

Az 1576. évi július 8-án Zágrábban tartott gyűlés, a király parancsára, hivatott egybe.

Az ez év elején tartott pozsonyi országgyűlés a porták új összeirását határozván el, a király fölhívta a horvát- és tótországi rendeket, hogy ezen új összeirást haladék nélkül rendeljék el, és e czélra válaszszák meg az esküdt nemeseket, kik abban közreműködnek. Ezeket rögtön megválasztották.

Továbbá, a várak megerősítésére ingyen munkákat ajánlottak meg, és intézkedtek az adószedők számadásainak megvizsgálása iránt.

Némely országos sérelmek előterjesztése végett, Keglevich Simon, Károly főherczeghez, Gráczba küldetett. [2])

VIII.

Erneszt főherczeg rendeletére, 1577. május 4-én Zágrábban összegyűltek Horvát- és Tótország rendei.

A főherczeg, biztosai gyanánt, *Draskovics Györgyöt*, *Hallek Vitust* és *Teuffenbach Servátiust* küldötte. Ezek által első sorban arra hívta föl a rendeket, hogy Kaproncza városának és a többi váraknak megerősítéséről gondoskodjanak.

A rendek erre azt a sajátszerű választ adták, hogy mivel tartományukban nincs törvényes hatóság (legitimus magistratus), azaz oly bán, a ki tisztének teljes hatalmát bírva, az engedetleneket és hanyagokat meg tudja büntetni: e miatt semmit sem határozhatnak, és semmit sem ajánlhatnak. Mindazáltal Alapi Gáspár bánt, az albánt, az alispánokat és szolgabirákat azon »magán hatalommal« (privata authoritate) ru-

[1]) A fölirat eredetije a bécsi állami levéltárban. — L. VI. szám.

[2]) A gyűlés végzései a zágrábi protocollumban. — L. VII. szám.

házzák föl, hogy a korábbi gyűléseken megajánlott, de le nem szolgált, ingyen munkákat behajthassák.

Egyúttal követeket küldenek, a kik Erneszt főherczeget és azután a királyt is »akárhol találhatják« fölkeresve, a bán törvényes hatalmának visszaállítása és más bajaik iránt előterjesztést tegyenek. [1])

Miben állottak a báni hatalom ellen történt sérelmek, melyek a gyűlés ezen határozatainak indító okai valának, és mikép orvosoltattak azok, — arról nincs tudomásunk. A következő gyűléseken ez ügy nem kerül többé szőnyegre; a miből következtetjük, hogy kielégítő elintézést nyert.

IX.

Az 1577. október 16-ra kihirdetett pozsonyi országgyűlésre, Horvát- és Tótország rendei, október 1-én, zágrábi gyűlésökben, választották meg követeiket; ugyanazokat, a kik a korábbi országgyűléseken is jelen voltak: Heressinczy Péter zágrábi olvasókanonokot és Petrichevich János alitélőmestert.

A 200 forintnyi összeget, melyet költségeikre megszavaztak, Urnóczi Mihálytól kellett kölcsön venniök, a mely áldozatkészségért, a rendek őt és gyermekeit örök hálájokról biztosítják! Mivel pedig ugyanő már korábban is, közczélokra, 150 forintot előlegezett volt, — a 350 forintnyi adósság törlesztésére 10 dénár adót vetettek ki, minden füstre és minden egytelkes nemesre; a mi ellen azonban a távollevő Erdődy grófok követe óvást emelt.

A tartomány pénzügyeinek állapotát még szomorúbb világításban tűnteti föl, a Kulpa folyó partvidékének oltalmazására felfogadott katonák ajánlata, melyszerint régtől fogva ki nem fizetett zsoldjuk egyharmadát készek voltak elengedni, ha a másik kétharmad kifizettetik. Az ajánlat elfogadtatott.

Ezzel kapcsolatban intézkedések történtek az adóhátralékok behajtására.

Végre több magánügy intéztetett el. [2])

---

[1]) A gyűlés végzései ugyanott. — L. VIII. szám.

[2]) A gyűlés végzései ugyanott. — L. IX. szám.

X.

Az 1578. július 15-ikén, szintén Zágrábban tartott gyűlésen, *Hallek Vitus* főkapitány, mint Károly főherczeg biztosa jelent meg, és ennek megbizásából előadta, hogy a főherczeg augusztus 10-re nagy haderőt készül Horvátországban összpontosítani, melyet a törökök ellen fog vezetni. Fölhívta tehát a rendeket, hogy haladék nélkül fogjanak ők is fegyvert; ajánljanak a hadsereg élelmezésére gabonát, részint ingyen, részint mérsékelt árak mellett; gondoskodjanak a szükséges fuvarról.

A rendek, meleg szavakkal, hálájokat fejezték ki a főherczeg elhatározásáért. Elrendelték a személyes közfölkelést, olyképen, hogy augusztus 6-án, a turopolyai mezőn gyülekezzenek a bán zászlói alá. Ugyanis, hivatkozva az utolsó pozsonyi országgyűlés végzéseire, mely a bán törvényes hatóságát föntartotta, kijelentették, hogy a bán semmiféle kapitánynak nem fogja magát alárendelni.

Továbbá minden jobbágytelek után egy mérő buzát és egy mérő zabot ingyen ajánlottak föl, a melyet a jobbágyok ingyen fognak két kijelölt pontra szállítani. De fölkérték a főherczeget, hogy több gabonának, mérsékelt árakon való átengedésére ne kötelezze őket.

Intézkedtek a lövegek és más hadiszerek szállításáról. Megállapították az arany és a tallér értékét; s egyúttal kívánták, hogy körűlmetélt pénzek ne hozassanak forgalomba. Szabályozták az erőszakosan elfoglalt jószágok tárgyában követendő peres eljárást. [1])

Az 1578-ik évben történt Draskovics György bánnak áthelyezése a győri püspökségre. Bár a király óhajtotta volna, hogy kitűnő főpap a zágrábi püspökséget és a báni méltóságot is megtartsa, ő mind a kettőről lemondott. A báni méltóságban *Ungnád Kristóf* neveztetett ki utódjává. Mikor történt meg ünnepélyes beigtatása, — arról nincs tudomásunk.

XI.

A következő 1579-ik évben *négy gyülés* tartatott.

Az első május 3-án.

[1]) A gyűlés végzései, ugyanott. — L. X. szám.

Károly főherczeg Székely Jakabot és Waczler György pettaui kapitányt rendelte biztosaiúl. Előadásuknak legfontosabb pontja az volt, hogy a főherczeg a határok védelmére, a Kulpa partján, Dobrucz mellett új erősséget szándékozik építtetni. [1]) Ezen czélra, úgy szintén a kapronczai vár megerősítésére, a rendek hozzájárulását kérte.

A gyűlés az új erősség építésére készséggel szavazott meg ingyen munkákat; sőt ezeknek szolgáltatására a Kulpán túli országrész jobbágyait is kötelezte, bár ezek minden más közterhektől föl voltak mentve. Egyébkint figyelmeztették a főherczeget, hogy Sztenichnyák vidéke alkalmasabb volna a tervezett erősség építésére, mint a kijelölt hely.

Hasonlag Kapronczа és a többi várak megerősítésére is rendeltek ingyen munkákat. A főherczeghez pedig azon kérelemmel fordúltak, hogy a Kulpán innen lakók védelméről is gondoskodjék; e miatt Brezt várába helyezzen őrséget, és Topuszka várát is vegye gondjai alá.

Mindezen ügyek tüzetes tárgyalása végett, Heressinczi Péter zágrábi nagyprépost és Petrichevich János itélőmester, a főherczeghez Gráczba küldettek.

A rendek az utak és hidak jobb karba helyezéséről gondoskodni kívánván, megállapították, hogy az urakat és nemeseket, kik vámok birtokában vannak, ezektől, ha a területökön levő hidakat és utakat nem tartják jó karban, meg kell fosztani. [2])

XII.

Az 1579-ik évi májusban és ugyanazon év szeptember havában tartott két zágrábi tartományi gyűlés között Varasdon is tartatott egy tartományi gyűlés, melynek végzései nem maradtak fönn. Csak annyit tudunk azokról, hogy egyik pontban a rendek a várak megerősítésére ingyen munkákat ajánlottak. [3])

---

[1]) Dubovácz, a későbbi Károlyváros.

[2]) A gyűlés végzései, ugyanott. — L. XI. szám.

[3]) A következő gyűlésen történt ez ajánlatokra hivatkozás.

XIII.

Az 1579. szeptember 21-re egybehívott gyűlésen ismét Székely Jakab és a pettaui kapitány jelentek meg, mint Károly főherczeg biztosai. A Kaproncza, Ivanics és Kőrös váraknak megerősítéséhez szükséges anyag szállítása végett ingyen fuvar megajánlására hívták föl a rendeket. Ezek készséggel teljesítették e kívánatot. Egyúttal intézkedtek a Kulpa-melléki várak megerősítéséről.

A főherczeg értésökre adta, hogy a horvát- és tótországi véghelyek megvizsgálására és a hadi ügyek rendezésére néhány tanácsosát küldötte ki, és fölszólította őket, hogy a magok soraiból is 3—4 egyént rendeljenek mellékök. A rendek erre szívesen ráállottak, sőt kívánták, hogy a küldöttség az összes végvárakra terjeszsze ki figyelmét.

A rendek továbbá, a bán fölhívására, a Kulpa folyam fenyegetett pontjainak megerősítésére ingyen munkákat ajánlottak. Intézkedtek az adószedők, és a hadak számára szolgáltatott gabona kezelői számadásainak megvizsgálásáról; végre a nyolczadi törvényszék tartásáról. [1])

XIV.

Kevéssel utóbb a rendek *Varasdon* tartottak gyűlést. Itt az erőszakosan elfoglalt jószágok visszaadása tárgyában, az utolsó pozsonyi országgyűlésen alkotott törvény foganatosítása képezte a tanácskozások tárgyát. Azonban a jelenlevő főurak és néhányan a tekintélyesebb nemesek közől ezen törvény érvényét megtámadva, kijelentették, hogy annak engedelmeskedni nem fognak. A gyűlés erre eredmény nélkül szétoszlott. [2])

XV.

Az 1579. deczember 21-én tartott gyűlésnek első és fő teendője volt a pozsonyi országgyűlésre követeket választani.

---

[1]) A gyűlés végzesei ugyanott. — L. XII. szám.

[2]) E gyűlés végzései nem maradtak fönn. A szövegben elbeszélt tényt a következő (1579. deczember 21-iki) gyülés végzéseiben beszélik el a rendek. És mivel „*in proxime praeterita* generali congregatione Regni

Ekkorig az volt a gyakorlat, hogy két vagy három követ választatott, kik azután az alsó táblánál birtak üléssel és szavazattal. Most először találkozunk új eljárással, melyet utóbb az 1608-ik évi országgyűlés törvény erejére emelt, és a mely legujabb időkig érvényben maradt.

A rendek t. i., egy követet a főrendi táblához és hármat az alsó táblához választottak meg.

A részökre adott *utasításban*, a rendek panaszt emelnek, hogy többen a horvát- és tótországi urak közől a tartományi gyűlésekre nem jelennek meg, és azután a végzéseket nem engedik végrehajtatni; hasonlag honvédelmi kötelességeiknek is vonakodnak eleget tenni. Szükségesnek tartják tehát, hogy az országgyűlés törvényt alkosson, mely azokra büntetést szab. Hasonlag kivánják, hogy szigorú büntetések állapíttassanak meg az erőszakoskodó főurakra és azokra, kik az erőszakosan elfoglalt jószágokat törvényes birtokosaiknak visszaadni vonakodnak. Sürgetik a harminczadok körül meghonosúlt visszaélések megszüntetését.

Továbbá számos bajoknak kútforrása gyanánt emelik ki a fennálló állapotot, a mely szerint Horvát- és Tótországnak, a bánon kivül, még két főkapitánya van. Kérik, hogy a király *egy* főkapitány parancsnoksága alá helyezze őket, és e tisztet a bánra ruházza.

A követek hivatva voltak Zágráb városa ellen is panaszt emelni, mint a mely a tartományi gyűlés végzéseinek és a bán rendeleteinek engedelmeskedni vonakodik, sőt a bánt igazságtalanul bevádolta a királynál. E miatt ohajtják, hogy a tartományi gyűlések és a törvényszékek ezentúl ne tartassanak Zágrábban, hanem a bán belátására legyen bízva, a gyűlések és törvényszékek helyét meghatározni. [1])

Végre utasították a követeket, hogy a király figyelmét a fontos topuszkai várra hívják föl. A topuszkai apátság javait

---

per D. Banum Varasdini indicta" mondatik, nem vonatkozhatik az a tavaszszal tartott varasdi gyűlésre, minthogy ezt még a szeptember 21-ki zágrábi gyűlés követte.

[1]) Zágráb városa ezen végzés ellen folyamodást intézett a királyhoz, újabb vádakat emelve a bán ellen.

a zágrábi püspökök bírták, a nélkül, hogy azok jövedelmeiből a várat jó karban tartották és megfelelő őrséggel ellátták volna. A rendek tehát arra kérték a királyt, hogy az apátság birtokait, a vár föntartására, engedje át a bánnak, a püspököt pedig más birtokok adományozása által kárpótolja.

Ugyanezen kérelmeket, a királyhoz intézett *föliratban* is előadták. Egy úttal jelentették, hogy a Kulpa-melléki országrész megoltalmazása ügyében Károly főherczeghez folyamodtak, de attól azt a választ nyerték, hogy újabb áldozatokra már nem képes. Mivel pedig a Kulpa mellett épülő két erődnek őrséggel és lőszerekkel való ellátása a rendek erőit is fölülmúlja, a királyt kérik föl, hogy erről gondoskodjék.

Egyébkint a gyűlés, saját hatáskörén belül, több végzést alkotott.

Intézkedett az adószedők számadásainak átvizsgálásáról és a le nem szolgált ingyen munkák behajtásáról. Elhatároztatott, hogy a bán a határokra őröket rendeljen, kik a gabonának kivitelét megakadályozzák; és azoktól, kik üzleti czélból gabonájokat kivinni megkísérlik, azt lefoglalják, hogy a véghelyek javára fordíttassék. Megújíttatott az utak és hidak jó karba helyezése érdekében hozott korábbi határozat. Végre bírságok állapíttattak meg azokra, kik a birtokaikon átvezető utakat, vagy azoknak széleit fölszántják. [1])

XVI.

Az 1579-ik évi szeptemberi gyűlés határozata értelmében, a következő, 1580. május 1-re kihirdetett gyűlés, már nem Zágrábban, hanem *Varasdon* tartatott meg, a hol a pozsonyi országgyűlésről visszatért követek jelentésöket bemutatták.

Hallek főkapitány propositiójára, a le nem szolgált ingyen munkák behajtása elrendeltetett. Azonban új ajánlatokat, tekintettel a mult évi szűk termés által előidézett nagy nyomorra, nem tettek; kilátásba helyezve, hogy a jövő aratás

---

[2]) A gyűlés végzései, a királyhoz intézett fölirata, és Zágráb városának a gyűlés végzései ellen a királyhoz intézett fölirata, — a zágrábi protocollumban. — L. XIII—XV. szám.

után, különösen a dubováczi új erősség építésére, a kívánt ingyen munkákat meg fogják szavazni. Csak a bírák fizetésére vetettek ki tíz dénárt, minden füstre.

A rendek panaszt emeltek a kapronczai kapitány ellen, a ki a várhoz tartozó jobbágyokat saját birtokainak művelésére használja föl, és mindennemű erőszakos tetteket követ el.

A topuszkai vár ügye, valamint a Zágráb városa és a bán között fönnálló egyenetlenségek, ezen gyűlést is foglalkoztatták. Követek küldettek Prágába, a királyhoz, azon kérelemmel, hogy küldjön ki bizottságot, mely a Zágráb városa ellen felhozott vádakat megvizsgálja, és ha azokat alaposaknak találja, a város szigorú megbüntetését eszközölje. [1])

XVII.

Az 1581. április 25-én Varasdon tartott gyűlésre úgy Erneszt mint Károly főherczeg is küldött biztosokat. Az előbbinek nevében *Draskovics György,* ekkor már kalocsai érsek és bibornok, jelent meg. Károly főherczeg biztosai pedig Hallek Vitus, Teuffenbach Servátius és Ringsmaul Mihály valának.

Ezek felhívták a rendeket, hogy a Kulpa partjain épülő Brezt és Szredicske várakra ingyen munkákat határozzanak, és azokban, saját költségükön 300 gyalogot és 200 lovast tartsanak; Hrasztovicza várának lerombolását rendeljék el; és a véghelyek őrsége számára gabonát ingyen ajánljanak föl.

A rendek válasziratukban, sötét szinekkel ecsetelték az ország szerencsétlen állapotát. A mult évi szűk termés miatt a nép nagy része arra volt utalva, hogy makkal tengesse életét, és most már a makk is fogytán van. Ennek következtében, a jövő aratásig ingyen munkákat nem ajánlhatnak. Csak az 1579-ben megszavazott és le nem szolgált ingyen munkák behajtását rendelik el. A két új erősség védelmére, saját költségükön 100 gyalognál többet nem igérhetnek. A királyt kérik föl, hogy kellő számú őrségről ő gondoskodjék; és a bánnak oly fizetést rendeljen, a milyent elődei kaptak, hogy mint ezek, ő is a báni dandár létszámát 600 lovasra és 400 gyalogra emelhesse.

[1]) A gyűlés végzései ugyanott. — L. XVI. szám.

Gabonát készpénz fizetés mellett sem szolgáltathatnának. Ingyen semmi esetre sem ajánlhatnak föl. A mult évi termés oly szűk volt, hogy vetőmagot is vásárolni kellett; minélfogva a jövő termés sem lehet bőséges. A király tehát Magyarországból szerezzen gabonát.

Hrasztovicza lerombolását ellenzik. A király lássa el ezt, a mint Topuszkát is, oly őrséggel, a mely képessé tegye a török ostromoknak ellenállani.

Megújítják korábbi panaszaikat a kapronczai kapitány ellen; és általán panaszkodnak a kapitányok ellen, a kik a békét megszegve, gyakran betöréseket intéznek török területre, és így a törököket is visszatorlásra késztetik.

A *főherczegek biztosai* ezen föliratra válaszoltak, és föntartották előadott kívánataikat.

A *rendek* erre új iratot nyújtottak be nekik, melyben még hosszasabban rajzolják a nép szegénységét és szenvedéseit. Ragaszkodnak tehát előbbi nyilatkozatukhoz; bár kilátásba helyezték, hogy ha bő termés lesz, a jövő gyűlésen készséggel fognak ajánlatokat tenni.

Mindazáltal a biztosok nem hagytak föl igyekezeteikkel. És csakugyan sikerült, a két vár építésére ingyen munkák megszavazását eszközölni ki. A rendek egy úttal közfelkelést rendeltek el, oly czélból, hogy a munkások, — a netán bekövetkező támadások ellen, meg legyenek védve. [1])

XVIII.

Az 1581. július 22-én, ismét *Zágrábban* tartott gyűlés tanácskozásait Ungnád Kristóf bán vezette. Minthogy az albán, Gregorianczy István, hivataláról lemondott, helyébe Draskóczy Gáspár varasdi alispánt nevezte ki. Ez a rendek által megerősíttetvén, színök előtt letette az esküt. Mire a varasdi alispánság és több szolgabirói hivatal, a rendek választása által, betöltetett.

A gyűlés, ezek után, rendelkezett az adóhátralékok behajtásáról, a nyolczadi törvényszék megtartásáról, Szredicske

---

[1]) A gyűlésnek a biztosok előterjesztésére adott két válaszirata és végzései ugyanott. — L. XVII—XIX. szám.

vár építéséről. Több határ-per elintéztetett Topuszka ügye újra a király figyelmébe ajánltatott. Végre a zágrábi püspökség és káptalan tizedeinek pontos beszolgáltatása elrendeltetett. [1])

XIX.

Az 1581-ik évben még egy harmadik gyűlés is tartatott: október 28-án Zágrábban.

A bán távolléte miatt, Heressinczy Péter zágrábi nagyprépost és Draskóczy Gáspár al-bán vezették a tanácskozásokat.

Mindenek előtt bemutatták a királyi meghivólevelet a pozsonyi országgyűlésre. A rendek megállapitották a küldendő követek [2]) utasitását, melyben fölhivatnak, hogy a magyarországi rendekkel egyetértőleg járjanak el, és a sziszeki jobbágyoknak adómentességet eszközöljenek ki.

A bánnak azon kérelmét, hogy távolléte idejére a véghelyek védelmének intézését, a rendek Erdődy Péterre és az al-bánra bizzák; — nem tartották az ősi gyakorlattal megegyezőnek, a mely a bán távollétében helyetteséül az al-bánt tekinti.

A bán azon fölszólitása is, hogy a Kulpa-melléki várak megerősitésére ingyen munkákat ajánljanak, eredménytelen maradt; ez ügyben elhatározásukat akkorra halasztották, mikor a királyhoz és Károly főherczeghez intézett fölterjesztésökre, az illető váraknak őrséggel ellátása tárgyában, a válasz megérkezik.

E mellett a hamis pénzverők kinyomozása és megbüntetése iránt rendelkeztek, és több magán ügyet intéztek el. [3])

---

[1]) A gyűlés végzései a zágrábi protocollumban. — L. XX. szám.

[2]) A végzések nem nevezik meg a választott követeket.

[3]) A gyűlés végzései ugyanott. — L. XXI. szám.

A HORVÁT- ÉS TÓTORSZÁGI GYŰLÉSEK VÉGZÉSEI.

I.

1573. Január 18.

Memorialis, seu Articuli Dominorum et Nobilium, Statuumque et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclavoniae in Conventu eorundem generali, die Dominica Septuagesimae, in Ciuitate Regia Montis grecensis, ex edicto Reuerendissimi Domini Georgii Draskovitsh Archiepiscopi Colocensis et Bani, conclusi.

Imprimis, iuxta mandatum Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini eorundem clementissimi, praefatus Dominus Reuerendissimus, per Dominos Regnicolas, recognoscitur, cum plena authoritate, in praefatorum Regnorum Banum.

Quoniam autem in proxime praeterito Conuentu Regni, per Dominos Regnicolas conclusum erat, ut magister Emericus Protonotarius Regni, vel continuam in Regno habeat residentiam, et officio Protonotariatus Domini Locumtenentis in Hungaria, quod sine consensu Regni assumpsit, valedicat, vel autem officio Protonotariatus Regni careat; cum vero in praesenti conuentu Egregius quoque magister Joannes Petricheuich officio Vice Protonotariatus valedixerat, praefatus magister Emericus finaliter Regnicolis se obtulit, quod usque ad festum diui Georgii proxime affuturum, habito tractatu cum praefato Domino Locumtenente, de officiis Protonotariatus se resoluere, et Dominis Regnicolis plenum responsum dare vellet, et ideo praefatus quoque magister Joannes Petricheuich, ad petitiones tam Domini Bani, quam Dominorum

Regnicolarum, usque praedictum festum diui Georgii, officium Protonotariatus iterum reassumpsit.

Decernunt Domini Regnicolae, ut, ad supplicationem Domini Francisci Thahy, literae commendatitiae sub sigillo Regni, ad Serenissimum Archiducem Carolum, in facto restitutionis castri dicti Domini Tahy Sthathomberk, in Prouincia Styriae habiti, scribantur.

Similiter et Caesareae Maiestati pro Dominis Comitibus Nicolao Thersachki, Stephano Ozalzki de Frangepanibus ac Georgio Zrini cum fratribus, ut bona, et iura possessionaria spectabilis et magnifici condam Domini Comitis Francisci Zluni de Frangepanibus Bani, praefatis Dominis Comitibus, tanquam veris successoribus bonorum praefati condam Domini Comitis Zluni Bani, per suam Maiestatem reddantur et resignentur.

Item, cum in praesenti Conuentu, loco Egregii condam Joannis Forchich Vicebani, per Dominum Banum nouus Vicebanus ex Regnicolis eligi et ex certis difficultatibus creari, et Dominis Regnicolis per praefatum Dominum Banum praesentari non potuit, Domini Regnicolae decernunt, dum et quando per praefatum Dominum Banum, ex Dominis Regnicolis, aliqua idonea persona in Vicebanum eligetur, Dominus Banus, ad omnes Judices nobilium, cunctorum Comitatuum Regni, literas certificatorias scribere faciat, qui Judices nobilium, uniuersos Dominos et Nobiles, Statusque et Ordines Regni, in possessionibus illorum commorantes, de termino et loco creationis et iuramenti noui Vicebani certificent, et qui ex Dominis Regnicolis ad terminum et locum, per Dominum Banum ipsis Judicibus nobilium, in literis Banalibus denominatum venerint, coram illis praefatus futurus nouus Vicebanus iuramentum ad suscipiendum officium Vicebanatus praestare valeat, atque possit.

Egregius Stephanus Gregorianczi, ad querelam Egregii Balthasari Gregorianczi, fratris sui minoris natu, pro exclusione eiusdem ex castris et bonis paternis, coram Regnicolis factam, protestatur, et liberum aditum in castra et bona paterna ipsi Balthasari, ut in omnibus mandet, prout ipse Stephanus, ne tantum-modo inimicos ipsius Stephani in castra

ipse Balthasar, immittat, promittit coram Regnicolis, et protestatur. E contra praefatus quoque Balthasar Gregorianczi, protestatur, et petit sibi iustam portionem dari, tam in castris quam quibusuis bonis, et iuribus possessionariis, et rebus mobilibus paternis, iuxta testamentum patris defuncti.

Dominus Franciscus Thahy protestatur, coram Dominis Regnicolis, quod Domina Relicta Hennÿngh, cum suis per Commissarios Regios, et bellum rusticorum, in Castrum Szomszeduara, et Castellum Alsó Ztubicza, et eorundem pertinentias violenter essent inducti; e contra et Stephanus quoque Gregorianczi, tam in sua, et Dominae consortis suae, ac aliorum fratrum personis protestatur, quod bona illorum haereditaria, per Sacram Caesaream et Regiam Maiestatem essent illis restituta.

Egregius quoque Petrus Vokicheuich pro vadis transitorum, in fluuio Colapis habitis, ut per Regnicolas ad illa prouideatur, protestatur, ne exinde Regno eueniat periculum.

Ut autem praemissa omnia, per Status et Ordines Regni conclusa, firma sint, et per quosuis Dominos et Nobiles, ac Status et Ordines ipsos, suo modo inuiolabiliter obseruentur, iidem Status et Ordines Regni, articulos ipsos sigillo Regni consignandos, ac muniendos esse voluerunt.

Datum in praescripta Ciuitate Regia Montis grecensis, praescripta Dominica Septuagesimae, primo scilicet die Conuentus, eorundem generalis, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Lecta per Viceprothonotarium Regni.

II.

1573. December 30.

Articuli seu Memorialis Dominorum et Nobilium, Statuumque et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Conuentu eorundem generali, ad clemens Mandatum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, ex edicto Domini Bani, pro eligendis Oratoribus seu Nunciis, ad generalem Diaetam Regni Hungariae etc. pro octauo die proxime futuri festi Purificationis beatissimae Virginis Mariae, in Ciuitate Regia Posoniensi

celebrandam et concludendam, aliisque negotiis Regni summe necessariis, Anno Domini 1573, pro feria quarta proxima post festum Natiuitatis Domini in Ciuitate Zagrabiensi celebrata, conclusi.

Imprimis uniuersi fideles Regnicolae, Domini Magnates et Nobiles, Statusque et Ordines, ad clemens mandatum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini ipsorum clementissimi, ad praescriptum Diaetam Hungariae, eligunt oratores seu nuntios ipsorum: Reuerendissimum Dominum Petrum de Heressincz lectorem et Canonicum Ecclesiae Zagrabiensis ac Egregium Joannem Petricheuich de Miketincz Vice Protonotarium Regni, quibus serio committunt, ut tam iuxta instructionem illis datam, quam in aliis omnibus negotiis libertatem, et permansionem patriae concernentibus, in praescripta Diaeta Hungarica, apud praefatam Maiestatem Caesaream et Regiam Dominum ipsorum clementissimum, Statusque et Ordines Regni Hungariae sedulo intercedant. Quibus quidem duobus oratoribus, singulo scilicet illorum, ex restantiis fumalium Regni, apud exactores Regni habitorum, vel per eosdem exigendorum, deputantur floreni centum et quinquaginta pro expensis.

Et quia nonnulli ex praefatis Dominis Regnicolis cuiuscunque sint praeeminentiae, et conditionis, pecunias fumales, ad varias necessitates Regni, pro Anno Domini 1571, in simili generali Congregatione Statuum et Ordinum Regni per denarios quadraginta impositos, nondum persoluissent, tales omnes et singuli Domini, videlicet Magnates et Nobiles ex Comitatibus Zagrabiensi, et partibus Transcolap inis eiusdem Comitatus Zagrabiensis et Crisiensis, ad manus praefati, Domini Petri Heressinczi lectoris et exactoris huiusmodi fumalium pecuniarum Regni, ex Comitatu quoque Varasdiensi, eidem Domino lectori, ob absentiam egregii Gaspari Draskoczi, usque ad decimum quintum diem, a die praesentis conclusionis nostrae, de bonis illorum administrare debeant, qui vero id exequi recusarent, tales omnes et uniuersos, constitutionibus Regni contrariantes, statim peractis ipsis quindecim diebus, iuxta extradatas praefatorum exactorum, ad nouas literas praeceptorias Regni, quum certi Vice Comites huius

Comitatus Zagrabiensis conquesti sunt, quod aliqui potentes, ex Dominis Regnicolis, in administranda tum Dica Regia, quam huiusmodi fumalibus pecuniis, tempore vadiationis bonorum suorum, per solita birsagia, manu armata et potenti resistere, ipsosque Vice Comites et Judices nobilium, tempore huiusmodi legitimae executionis, alios neci tradere, alios verberibus afficere voluissent; officiales talium constitutionibus publicis resistentium, in praesenti generali congregatione, coram Statibus et Ordinibus publice constituti sunt: Egregius Dominus Ladislaus Biekovachki Vicebanus, et Comes huius comitatus Zagrabiensis, authoritate totius regni, illi in hac parte vigore praesentis constitutionis publicae attributa, validiori manu procedat, restantiasque tam Dicae Regiae, quam praenotatas fumales pecunias Regni, ad manus exactoris praefatus Dominus Vicebanus, per solitas vadiationes bonorum talium rebellium, et quoad plenam satisfactionem in administratione tam Dicae Regiae, quam fumalium Regni, toties quoties necessitas expostulabit, in Comitatibus tam Zagrabiensi quam Crisiensi; in Varasdiensi vero Egregius Dominus Benedictus Petheő de Gerse, Vice Comes eiusdem Comitatus, eadem ipsa praemissa authoritate, administrare, modis omnibus compellant. Similiter et Decimas Domino Reuerendissimo Bano ac Capitulo quoque Zagrabiensi, pro officio illorum, administrare faciant.

Et quamuis celebratio iudiciorum octaualium pro, proxime affuturo termino festi Epiphaniarum Domini, Dominis Regnicolis, si commode celebrari posset, summe necessaria, pro administratione communis iustitiae fuisset; sed quia terminum ipsum in celebrandis huiusmodi generalibus iudiciis, indictio et publicatio generalis, et celebratio quoque praenominatae Diaetae Hungaricae, per praefatum Dominum Imperatorem et Regem impediunt; uniuersi Domini Regnicolae, Statusque et Ordines Regni, cum omnibus illorum votis, nullo ex Dominis Magnatibus, vel Nobilibus, aut aliis Statibus et Ordinibus Regni, in hac parte reluctante, in alium futurum terminum iudicia ipsa proroganda et differenda esse voluerunt.

Cum autem praefatus Dominus Banus, pro publico commodo, et conservatione ac permansione patriae, pro statione

continua equitum Banalium, in confiniis maximis, duo oppida, unum ad vadum fluuii Colapis, Brest vocatum; alterum vero ad Thopuzkam de nouo erigere, et aedificare per Dominos Regnicolas summe necessarium esse, in praesenti Conuentu proposuerit; et ideo terminum erectionis et aedificationis huiusmodi oppidorum, ad proximam congregationem illorum, post proximam Diaetam Posoniensem celebrandam, Domini Regnicolae reiiciunt.

Interim autem, cum Turcis, hostibus fidei Christianae, huius miserrimi Regni vicinis in cunctis confiniis totius Regni, ad deuastandam et depopulandam miseram plebem, et Nobilitatem quoque, tam in silvis, quam in fluuiis confiniorum liber transitus pateat; Domini Regnicolae huiusmodi publico periculo praeuenire cupientes, communibus illorum votis, ad requisitionem Domini Bani decernunt.

Imprimis ex Comitatu Varasdiensi processus Dominorum Judicum nobilium, videlicet Georgii Madaraz et alterius Georgii Semovczi, cum processu Andreae Wlyak Comitatus Crisiensis, in decursu fluuii Draui, simul cum ciuibus Kapronczensibus et colonis arcis Regiae Kapronczensis, ad oppidum Kapronczа, ad decimum septimum diem proximi mensis Januarii, id est ad diem Dominicam proxime ante festum beatorum Fabiani et Sebastiani Martirum, ex bonis quorumuis Dominorum et Nobilium, in dictis processibus Judicum nobilium bona habentium, a singulo fumo, iuxta nouam Dicam Regiam, singulus laborator unus perfectae aetatis, et pro labore sufficiens, cum securibus, ligonibus et armis quoque ac victualibus, sex integrorum dierum, cum praescriptis Judicibus nobilium et duobus Vicecomitibus, uno videlicet dicti Comitatus Varasdiensis, vel homine speciali eiusdem Domini Vice Comitis, per eundem ad id deputando, altero vero Comitatus Crisiensis, conueniant, unde statim sequenti die, iuxta informationem hominum generosi et magnifici Domini Viti ab Hallek per suam Dominationem ad id deputandorum, et militibus quoque, pro custodia miserorum hominum laboratorum praescriptorum, ad loca magis necessaria accedant, ibique tam in siluis indagines parando, quam transitus fluuiorum recludendo, in continuis laboribus per integros sex

dies, labores praestent. Similiter et uniuersi Nobiles unius sessionis, a singula Curia illorum, similiter octo laboratores in praescriptis processibus commeantes praestent.

Item ex processibus Christophori Bedekovich et Joannis Zaboki, duorum Judicum nobilium dicti Comitatus Varasdiensis, similiter et Joannis Pathaki Comitatus Crisiensis, uniuersi Domini et Nobiles, modo et numero praenotato, ac ad praenotatum terminum, cum ipsis Judicibus nobilium et uno Vice Comite Comitatus Crisiensis, in persona Domini Vicebani, de singulis fumis laboratores fortes ad Ciuitatem Crisiensem, simul cum uniuersis nobilibus unius sessionis, in dictis tribus processibus Judicum nobilium commorantibus conueniant, et continuos labores in parandis indaginibus, et transitus fluuiorum recludendo, iuxta demonstrationem Capitaneorum Crisiensis et Domini Joannis Chutor in Gradecz, in locis magis necessariis, sex diebus fortiter perficiant, ad quorum custodiam praefatus Dominus Vitus ab Hallek generalis Capitaneus milites in illis confiniis commorantes committere et expedire faciat.

Item ex processibus Joannis Glagonya et Thomae Mikulich, duorum Judicum nobilium Comitatus Zagrabiensis, uniuersi Domini et Nobiles, in dictis duobus processibus bona habentes, ad terminum praenotatum, modo et ordine praescripto, simul cum ipsis Judicibus nobilium et uno Vice Comite, in persona Domini Vicebani, ad oppidum Iuanich praescriptos laboratores, pro parandis indaginibus et recludendis transitibus fluuiorum, per integros sex dies, ad laborandum conuenire faciant, quibus praesit in huiusmodi laboribus Capitaneus Iuanichensis cum Vaÿuodis Haramiarum ibidem commorantium, et militibus pro custodia ipsorum laboratorum.

Item ex processu Blasii Pogledich, Judicis nobilium dicti Comitatus Zagrabiensis, uniuersi Domini et Nobiles inter fluuios Zauum et Colapim bona habentes, ad terminum praenotatum, modo et ordine superius descriptis, laboratores fortes, a singulis fumis sex dierum ad oppidum Sziszek conuenire faciant, quibus praesit Dominus Vicebanus personaliter, et unus ex Dominis Capitularibus, qui communicato cum viris militar bus, in illis confiniis degentibus negotio, a fluuio Colapis,

versus Hrastouiczam, et inde penes Glynam. usque ad Thopuskam, in siluis indagines parare, et in vadis fluuiorum, in illis confiniis decurrentium periculosis, vada et transitus recludere, per integros sex dies, quoad longius attingere poterint, curent. Cum quibus laboratoribus Dominorum et Nobilium, uniuersi etiam Nobiles unius sessionis, inter praescriptos fluuios Zaui et Colapis commorantes, similiter laboratores sex dierum ibidem praestare debeant, ad quorum praemissorum laboratorum custodiam, milites Domini Bani, penes Dominum Vicebanum praesto esse debeant.

Item uniuersi Domini et Nobiles Transcolapim bona habentes, iuxta limitationem pro praesenti denotatam, in locis, in illis confiniis magis necessariis, quibus praesint, Joannes Voÿkouich et Matthias More Capitanei, et officiales castri Zthenichnyak, simul cum Bartholomeo Jurichich Judice nobilium et Ladislao Imprich Vice Comite illarum partium, in persona Domini Vicebani, laboratores octo dierum, similiter et uniuersi Nobiles unius sessionis, a singulis curiis illorum, in illis partibus commorantes, iuxta demonstrationem praefatorum Joannis Voÿkouich, Matthiae More, ac aliorum praescriptorum ad id deputatorum, in locis magis necessariis, et reparatione quoque fortalitiorum Prezeka et Petrouagora, et Zthrasa, in Pethrouich ad praescriptum diem Dominicum ante festum beatorum Fabiani et Sebastiani Martirum, ad praescripta fortalitia Prezeka et Pethrouagora, conueniant, et in locis magis necessariis indagines parando, et transitus fluuiorum recludendo, labores octo dierum fortiter exercere debeant; ad quorum custodiam, per Dominum Banum, Generosus ac Magnificus Dominus Josephus Baro a Turri Capitaneus praesidiariorum militum illarum partium, similiter etiam cum ipsis praesidiariis, loca praescripta magis necessaria fortificare iuuet, requirendus est.

Sequitur Limitatio Laboratorum ex bonis Dominorum et Nobilium illarum partium praestandorum.

Imprimis ex pertinentiis castrorum Ozal, Dubouacz, Ribnik, Zuechaj, Noui et Lippa, laboratores fortes, ad integros octo dies, octingentos, officiales Dominorum Comitum

Zrini et Stephani de Frangepanibus, modo et ordine praenotato, praestare debeant, ad terminum praenotatum.

Castrum Zthenichnyak laboratores pedestres quingentos, simulcum certo numero curruum ad praescripta fortalitia Prezeka, Pethrouagora, et Pethrouichi necessariorum, modo et ordine praenotato praestare debeant.

Castrum Boszilyeuo, laboratores centum et quinquaginta.

Castrum Zkrad, laboratores quinquaginta.

Hrezno et Pernye, laboratores quinquaginta.

Nobiles Herendichÿ et Hoÿszichÿ laboratores triginta.

Budachkogha Grad, laboratores quinquaginta.

Nobiles Barilouichÿ, cum Gereczi omnes, laboratores triginta.

Voÿkouichÿ et Otthmichÿ, laboratores triginta.

Castrum Belaÿ, laboratores triginta.

Thuran, Domini Blaghai, laboratores quinquaginta.

Zimicha Grad, laboratores viginti.

Kerszthinya, laboratores viginti quinque.

Ozthrosin, laboratores triginta quinque.

Banzkÿ et Jechkouichÿ, laboratores octo.

Lÿchkouichÿ, laboratores quindecim.

Matthias Delÿ cum fratribus, laboratores quindecim.

Kluchichÿ omnes, laboratores viginti quinque.

Klokochÿ, Woÿnouichÿ, Ruzowÿna, Gorichani, Tuerdinichÿ, Mixichÿ, Krekouichÿ, Zuerchkouichÿ, nobiles isti unius sessionis, a curiis illorum nobilitaribus, ad labores octo dierum, modo praenotato, laboratores fortes trecentos praestare debeant.

Et quicunque ex Dominis et Nobilibus, in singulis praescriptis Comitatibus, et processibus Judicum nobilium praescriptorum bona habentibus, ad praescriptum diem Dominicum proximum ante festum beatorum Fabiani et Sebastiani Martirum, ex Comitatibus Varasdiensi, Crisiensi, et Zagrabiensi, usque ad fluuium Colapim, ad decretos labores sex dierum, a singulis fumis, singulos sex laboratores, ad loca praenominata; ex partibus vero Transcolapinis, iuxta limitationem praenotatam, ad labores octo integrorum dierum, conuenire non fecerint, et labores ipsos decretos integre non

administrauerint, peracto termino talium laborum, a singulo fumo ex bonis Dominorum et Nobilium, et a singula quoque Curia Nobilium unius sessionis, praesenti constitutioni nostrae non obedientium, cum extradata superintendentum laborum praescriptorum, et literis Regni praeceptoriis, Vice Comites et Judices nobilium, singulos sex florenos extorquere possint, et per solitas vadiationes laborum valeant.

Cum autem in praeteritis congregationibus Regni, in certis terminis conclusum sit, ut exactores fumalium Regni a tempore creationis spectabilis et magnifici quondam Domini Comitis Petri Erdeödi in Banum, de perceptis fumalibus, et iusta administratione illarum, iuxta commissionem Regni, coram certis Commissariis, in certis terminis, rationem praestare debuissent, et cum hoc, usque ad praesens neglectum sit; decretum est, ut Dominus Reuerendissimus Banus, posito certo termino huiusmodi exactoribus, in extractu articulorum Regni denotatis, assumptis penes se duobus ex Dominis Capitularibus ac egregiis Matthia Zalathnoki et Matthia Delÿ, huiusmodi rationem ab ipsis exactoribus exigere, et de non administratis ex bonis talium exactorum satisfactionem Regnicolis impendere dignetur.

Item Domini Regnicolae florenos centum et quinquaginta, pro publico bono Regni, proxime praeterita aestate Viennam ad Caesaream Maiestatem, ad impetrandas Bombardas, et pulueres ex pecuniis fumalibus ad munitionem Hrasthouiczae, in Sacristia sancti Regis repositis, acceptos, Domino Reuerendissimo Bano, communibus votis relaxarunt et condonarunt.

Domini Regnicolae ad instantissimas querelas Egregiorum Joannis Chuthor, et alterius Joannis Voÿkouich, in personis Dominarum consortum eorundem, et Dominae quoque Relictae Wolffgangi Gÿczÿ, executionem territorii possessionis illarum Jegyndoucz, in campo Thuropolya, et isto Comitatu Zagrabiensi existentem, superioribus temporibus, lite adhuc pendente, et causa inter partes nondum decisa per generosam et magnificam Dominam Barbaram Alapi Relictam etc. et suos, sine omni legitima et iuridica executione, ad castrum Okÿch, violenter occupati, ac nouarum me-

tarum ibidem erectionis, cum literis praeceptoriis Domini Bani, ex constitutione publica Regni, ad Dominum Vicebanum, et Comitem datis, factam, publice intelligeret, et Dominis Regnicolis per eundem oretenus fideliter referre, et recitare, Status et Ordines Regni voluerunt. Qui quidem Dominus Vicebanus fideliter retulit, quod acceptis literis ipsis praeceptoriis Domini Bani, statuto partibus ipsis, legitimo et iuridico termino, assumptis penes se certis Vice Comitibus suis, et Judicibus nobilium Comitatus Zagrabiensis, aliisque vicinis et commetaneis dictae possessionis Jegyndoucz, ad facies territorii praenotati accessisset, intellectaque et accepta a vicinis et commetaneis praenotatis, in facie praescripti territorii sufficienti verificatione, territorium illud modo praemisso, per praefatam Dominam Relictam violenter occupatum, a memoria hominum, non ad castrum Okÿch praescriptum, sed semper et ab antiquo ad praescriptam possessionem Jegyndoucz, dictarum Dominarum querulantium, usque ad tempus praemissae violentae occupationis, pertinuisse; et dum, vigore dictarum literarum praeceptoriarum, Domini Bani, iuxta praemissam constitutionem publicam Dominorum Regnicolarum, territorium et bona praescripta spoliatis, usque ad finalem decisionem iuris, restatui voluisset, tunc ibidem, superueniens nobilis Blasius Heruoi, officialis et prouisor praefatae Dominae Relictae, ac magnificorum Dominorum Thomae et Petri filiorum suorum, in pertinentiis praefati castri ipsorum Okÿch constitutus, armata et violenti manu, eundem Vicebanum et Comitem a praemissa executione repulisse, neque eandem exequi admisisset. Unde decretum est, ut praefata Domina Relicta, cum annotatis filiis suis, per literas Regni, incluso praesenti articulo publicae constitutionis Dominorum Regnicolarum, ad restituenda praefata bona dictis Dominabus querulantibus, amice admoneantur, qui si id fecerint bene quidem, alioquin idem Vicebanus et Comes, cum literis praeceptoriis Regni, vigore praesentis constitutionis publicae, validiori manu procedat, et bona praescripta, indebite et violenter occupata, spoliatis Dominabus querulantibus, contradictione, inhibicione, et repulsione quoque in personis praefatorum Dominae Relictae et Dominorum Er-

deödi, vel aliorum quorumpiam faciendorum, non obstante, in integrum restatuat, easdem in eisdem conseruet.

Ut fumus unus, per Egregium Michaelem Urnoczi Dicatorem Regium, in bonis desertis Egregii Moysis Homski in Remethincz indebite dicatus, per eundem Dicatorem deleatur.

Item Nobiles Caspar Barillouich, et Petrus Chernkoczi seruitores spectabilis et magnifici Domini Nicolai Tersachki de Frangepanibus, cum literis credentionalibus eiusdem, praesentibus Egregiis Bartholomaeo literato Jurichich Judice nobilium, et Joanne Spissich, ac aliis certis nobilibus consociis ipsorum, qui ex captiuitate dicti Domini Nicolai Thersachki, Nobilem Michaelem Herendich de Mlacha, ad fideiussionem ipsorum, usque ad praesentem generalem congregationem, coram Statibus et Ordinibus Regni, dicto Domino Thersachki personaliter praesentandum, acceperant; ipso quoque Michaele Herendich, coram Statibus et Ordinibus Regni, penes dictos fideiussores suos, personaliter adstante, eosdem fideiussores omnes, in persona dicti Domini Thersachki, a praemissa fideiussoria obligatione quietos et expeditos reddiderunt.

Voluerunt etiam Domini Regnicolae, Dominum praesentem Vicebanum et Comitem, prout et praedecessores suos praemortuos, honesto aliquo munere prouidere; et ideo ex restantiis fumalium Regni, si quae in tantum fuerint, vel autem ex proximis fumalibus pecuniis, ad necessitates Regni primitus imponendis, per exactores ipsarum pecuniarum fumalium, dicto Domino nouo Vicebano florenos trecentos praestari committunt.

Ad clemens autem mandatum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini illorum clementissimi, ad Dominum Banum datum, ut exportatio frumenti, in alienam ditionem, ante prouisa confinia, ubique locorum interdiceretur, cum Status et Ordines Regni, miserique coloni illorum, non ad aliquem magnum quaestum, sed tantum pro quotidiana necessitate domus et familiae, ac permutationem salis maritimi, pro quotidiana necessitate; miseri vero coloni, ipsorum possessionum pro administranda dica seu subsidio

Regio frumenta ipsorum, illis, quibus possunt, competenti pretio vendere coguntur, et prout veterana ipsorum libertas, semper et ab antiquo in talibus obseruata est, supplicant Status et Ordines Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, dignetur fideles suos imposterum quoque, in simili libertate illorum conseruare, cum extraneis nationibus aliquam magnam summam frumentorum, sed potius ad confinia suae Maiestatis pecuniis administrare paratos se offerunt.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Dominos Regnicolas, Statusque et Ordines Regni praescriptos conclusa, firmiter, et inuiolabiliter obseruanda, Statusque praescripti, sigillo Regni obsignari fecerunt. Datum in Ciuitate Regia Zagrabiensi, feria quinta proxima post festum Natiuitatis Domini, secundo scilicet die Congregationis nostrae praenotatae; Anno Domini millesimo, quingentesimo septuagesimo tertio.

Lecta per Viceprothonotarium Regni.

III.

1574. Május 5.

Articuli Dominorum et Nobilium Regnicolarum, Statuumque et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in generali illorum Congregatione, pro decima quinta die praesentis Mensis Maii, in Ciuitate Regia Montis graecensis Zagrabiensis, ex edicto Domini Bani celebrata, Anno Domini 1574. conclusi.

Imprimis fideles Regnicolae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestati, uniuersi Domini Magnates et Nobiles, Statusque et Ordines Regni, acceptis articulis publicae constitutionis proxime praeteriti Conuentus Posoniensis Regni Hungariae, omnibus his, quae sua Sacra Maiestas cum praefatis Dominis Regnicolis Regni Hungariae decreuit, sese accomodabunt humillime.

Quantum ad dicam Regiam, in praefato Conuentu decretam, et nouam connumerationem attinet, praefati Regnicolae, iuxta voluntatem Camerae Hungaricae, in Comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi, Egregium Michaelem Urnoczi, pro

nouo iterum Dicatore suae Maiestatis recognoscunt. Cui iuratus nobilis adhibitus est, in Comitatu praefato Zagrabiensi, nobilis Petrus Chernkoczi, in Comitatu similiter Crisiensi idem Michael Urnoczi, iuratus Nobilis ibidem, Johannes Arkÿ substitutus.

In Comitatu vero Varasdiensi, quia Egregius Georgius Punek, per Cameram ad id deputatus Dicator, nulla bona in eo Comitatu habere dicitur, loco eiusdem per eundem Comitatum electus, et ad Cameram transmissus est Egregius Christophorus Wraghouich de Mariassoucz, iuratus Nobilis ibidem Johannes Zaboki, Judex nobilium eiusdem Comitatus Varasdiensis. Cuius subsidii dimidietatem ad festum sacri Pentecostes, ubi Dicatores peregerint nouam connumerationem; aliam vero dimidietatem ad festum sancti Michaelis, pro praesenti, pro futuro vero anno ad festum diui Georgii dimidium, ad festum vero Michaelis similiter dimidium praestent.

Item de munitionibus locorum finitimorum, iuxta conclusionem, in congregatione proxime praeterita Dominorum Regnicolarum, Dominus Reuerendissimus Archiepiscopus et Banus Dominis Regnicolis, de aedificatione ac de nouo erigendo duobus oppidis, uno videlicet ad vadum fluuii Colapis Brest vocato, altero vero ad Thopuskam; utroque pro intertenendis militibus Banalibus, et aliis praesidiariis, tam equitibus, quam peditibus, contra insultus hostium Turcarum; Domini Regnicolae unanimi voto, oppida ipsa de nouo erigenda, transitusque periculosos, in decursu fluuii Colapis recludendos, summe necessaria esse duxerunt; decreueruntque, ut totus Comitatus Zagrabiensis, tam duo processus Judicum nobilium, Joannis scilicet Blagonya et Thomae Mikulich, tertius processus Blasii Pogledich, ex bonis cunctorum Dominorum et nobilium, cis Colapim bona habentium, uniuersas restantias laboratorum, anno 1572. per duodecim laboratores pedestres, a singulo fumo, similiter per laboratores sex et currus virgultarum quatuor, similiter a singulo fumo, qui ad loca finitima non praestiterunt, ad erigendum et de nouo aedificandum oppidum Bresth praefatum, praestare debebunt, et per Dominum Vicebanum compellantur,

per omnia opportuna remedia, et extorsiones birsagiorum, in praefata proxima congregatione Regni conclusa; excepta portione magnifici Domini Stephani Tahÿ, in pertinentiis Castri Szomszeduara et Also-Ztubicza, quae restantiae laboratorum portionis suae, ad muniendum castellum Bosÿako deputantur.

Voluerunt etiam Domini Regnicolae, ut, iuxta constitutionem Conuentus Posoniensis, Regni Huugariae proxime practeriti, super gratuitis laboribus, per duodecim laboratores, in Hungaria aediti, a singulo fumo, ad reclusionem transituum periculosorum dicti fluuii Colapis, et aedificationem praefati oppidi Bresth, laboratores sex, a singulo fumo, similiter a singulo fumo de nouo praestare et administrare debeant; ita videlicet, ut huiusmodi laboratoribus, roboribus, et virgultis de nouo praestandis, imprimis dicta vada et transitus periculosi fluuii Colapis recludantur, et tandem praefatum oppidum, ad vadum Brest, in nouo pane, ad festum visitationis Beatissimae Virginis Mariae, de nouo, ad effectum, ex praescriptis tribus processibus Judicum nobilium Comitatus Zagrabiensis Ciscolapinis aedificetur. Uniuersi itaque protunc Domini Magnates personaliter, vel per speciales officiales illorum, similiter et uniuersi nobiles, tam possessionati, quam unius sessionis, ibidem ad terminum et loca praescripta, armati praesentes esse debebunt, quibus laboribus Dominus Vicebanus, cum suis Vice Comitibus et Judicibus nobilium, ubique superintendent, omnesque Domini Regnicolae praenominati ad feriam tertiam proximam festi Sacri Pentecostes, ad reclusionem praefatorum vadorum et transituum, laboratores illorum et currus ad possessionem Czerje prope Krauarzkam, conuenire, ubi et Dominus Vicebanus pro perlustrandis illis praesens erit, faciant.

Ex Comitatu vero Varasdiensi duo processus Judicum nobilium, videlicet Johannis Zaboki, et Christophori Bedekouich, tam restantias praenominatas, si quae fuerint, modo praemisso, quam praenominatos nouos gratuitos labores et currus virgultarum, ac robora ad restaurationem Iuanichensem, ad festum visitationis beatissimae virginis Mariae proxime affuturum, praestare debebunt, exceptis bonis arcis

Chaszaruara Dominorum Erdeödi, quae ad munitionem fortalitii Urboucz, pro termino praescripto, deputata sunt, ad quos labores Iuanichenses Domini Johannes Becze, cum Capitaneo Iuanichensi et Judicibus nobilium praescriptis, qui Judices nobilium expeditorias dabunt, superintendent.

Reliqui vero duo processus eiusdem Comitatus Varasdiensis, videlicet Georgii Madaraz, et alterius Georgii Semovczi Judicum nobilium, tam restantias laboratorum, a singulo fumo per laboratores duodecim, ac robora quoque et currus virgultarum, modo praenotato ad fortificationem Castelli et oppidi Kaproncza, quibus Dominus Jacobus Zekel, cum homine speciali Domini Vice Comitis Comitatus Varasdiensis, et Judicibus nobilium praescriptis, superintendet, simul cum nouis laboratoribus, a singulo fumo per laboratores sex et robora tria, ac virgultarum currus duos, ad fortificationem eiusdem Kaproncza, ad dictum festum visitationis beatissimae virginis Mariae, praestare debebunt. Ad quod fortalitium reuidendum, quomodo fieri debebit, expediti sunt Domini Commissarii, Magnifici videlicet Domini Petrus Rattkai, Simon Kegleuich et Nicolaus Alapi.

Processus vero Andreae Wlyak Comitatus Crisiensis, tam cum restantiis praenotatis, quam nouis gratuitis laboribus, a singulo fumo per sex laboratores et roboribus, ac virgultis modo praenotato deputantur, ad fortificationem Castri et Oppidi Rassinia; exceptis bonis castri Lyudbregh orphanorum Thuroczi, quibus Dominus Nicolaus Istuanffi tutor praefatorum orphanorum oppidum illud finitimum Lyudbregh fortificare debeat.

Item alius processus Johannis Pathaki, eiusdem Comitatus Crisiensis, exceptis bonis Domini Reuerendissimi Bani, quae ad munitionem fortalitii Gradecz; et bonis Castelli Duboucz Domini Istvanffi, quae ibidem deputantur, ad fortalitia circum Crisium magis necessaria, tam restantias praeteritorum laboratorum, quam nouos labores, a singulis fumis per sex laboratores, robora tria et currus virgultarum duo, praestare debebunt; prout ea omnia Dominus Capitaneus Crisiensis, cum Johanne Arki Vice Comite, et altero Johanne

Pathaki Judice nobilium limitauerint, et quibus ipsi superintendent, praestare debebunt.

Item ut ex bonis Castri Szomszeduara et Castelli Also-Ztubicza, uniuersas restantias laboratorum pedestrium, iuxta conclusionem congregationis proxime praeteritae, ad intersecandos indagines, ad festum visitationis beatissimae virginis Mariae, circa Iuanich, sub ibidem decretis birsagiis, praestari debeant.

Item ad fortificationem praefati oppidi ad Thopuskam deputantur ex pertinentiis Castrorum Ozal, Dubouacz, Ribnik et Noui, Domini Comitis Georgii Zrinÿ, laboratores pedestres quadringenti, currus, pro adducendis roboribus et virgultis, viginti quinque.

Ex pertinentiis Castri Zthenichnyak, laboratores ducenti, currus quindecim.

Ex Castro Zkrad, laboratores viginti, currus tres.

Ex Castellis Budachki et Goricza Nobilium Orsich et Zimich, laboratores quadraginta, currus decem.

Nobiles Woÿkouichÿ et Ottmichÿ, laboratores decem, currus duos.

Castrum Belaÿ, laboratores decem, currus duos.

Nobiles Lÿchkouichÿ, laboratores decem, currus duos.

Matthias Dely, laboratores sex, currus duos.

Nobiles Klÿnchichÿ, laboratores decem, currus duos.

Nobiles Zmerchkouichÿ omnes, laboratores quinquaginta, currus decem.

Quos omnes praescriptos laboratores huiusmodi et currus, ad feriam tertiam praescriptam festi sacri Pentecostes, ad possessionem Knÿe transmittere debebunt. Quibus praerunt Ladislaus Imprich Vice Comes, et Bartholomęus Jurichich, Judices nobilium illarum partium Transcolapinarum Comitatus Zagrabiensis, quos omnes perlustratos, ad praefatam Thopuskam, ad aedificandum praescriptum oppidum adducant, et continuis octo diebus, continuos labores ibidem in aedificando dicto oppido praestari faciant.

Item ad reparationem pontis circa Zlun, Oppidi quoque ipsius Zlun, ac fortalitii Thuran, deputantur ex pertinentiis

Castri Boszilyeuo, Domini Comitis Thersachki, laboratores centum, currus duodecim.

Item uniuersa Nobilitas Nobilium Gorichanÿ, Thuerdinichÿ, Mixichÿ et Krekovichÿ laboratores quadraginta, currus quinque.

Item Klokochÿ, Vladichovichÿ, laboratores viginti quinque, currus decem praestare debebunt. Qui praescripti omnes laboratores et currus, modo praenotato, ad praescriptam feriam tertiam festi sacri Pentecostes, ad praescriptum Castrum Zlun, conuenire, ibique tam pontem praescriptum reparare, quam dictum Oppidum Zlun et Thuran munire, per integros praescriptos octo dies debebunt, quibus homo Domini generalis ab Auspergh, simul et Michaël Mihalyevich officialis in Zlun, superintendent.

Item quatuor captiuis, per Gregorium Mindszenthi, mutuo, ad postulationem Regni, singulo per talleros quatuor accommodatis, eidem restituantur ex fumalibus Regni.

Item pertinentiae castrorum Zuechaj et Lippa, fortalitium Thownzka pech vocatum modo praemisso fortificent.

Bona quoque nobilium Herendichÿ, Hoyszichÿ et Barillovichÿ, fortalitium ipsorum Herendichÿ, nunc de nouo fortificari caeptum, modo praemisso fortificent.

Qui praescripti omnes Domini et nobiles Transcolapim bona habentes, iuxta praemissam limitationem, huiusmodi commissos labores et currus in termino praefixo, sub birsagiis, in proxime praeterito Conuentu decretis, praestare et peragere debeant, vel autem per extorsionem birsagiorum compellantur.

Decretum etiam est firmiter, ut omnes et uniuersi Domini et nobiles, qui fumales pecunias in praeterita congregatione, ad solutionem assessorum sedis Judiciariae Banalis, per quadraginta denarios impositos, a die datarum praesentium, infra unius integri mensis spatium, ad manus Domini Petri Herressinczi, exactoris talium pecuniarum fumalium, taliter non persoluerint, sed huiusmodi publicae constitutioni Regni, prout hucusque resisterint, talibus iustitia Regni ne suffragetur, neque iudicia pro illis contra quosuis, sed singulis, contra

illos celebrari poterint, vigore praesentis publicae constitutionis nostrae.

Judicia octavalia huius Regni, iuxta constitutionem proximi Conuentus Posoniensis, pro primo termino festi sancti Jacobi proxime affuturi, hic in Ciuitate Regia Montis Graecensis, Zagrabiensis, iuxta priorem modum et consuetudinem celebrabuntur; neque aliquis ex Dominis Regnicolis ad ea publicanda, per Dominum Banum ulterius terminum expectet, pro alio vero termino ad festum Epiphaniarum Domini.

Quibus quidem Judiciis octaualibus praeerunt Domini Magnates, loco Baronum Dominus Petrus Rathkay, Dominus Simon Keglevich, Dominus Nicolaus Alapi, Dominus Gabriel Tahi, Dominus Stephanus Tahi, et alter Dominus Stephanus Kastellanffi; ex quibus quidem Magnatibus semper unus, cum aliis Assessoribus, in prioribus constitutionibus denominatis, modo et ordine ibidem specificato, praesens esse debebit.

Item iuxta priores constitutiones, iterum eliguntur noui Commissarii, videlicet Domini Vicebanus et Vice Protonotarius Regni, ac duo ex Dominis Capitularibus, qui adhibitis penes se aliis certis peritis viris, ab exactoribus fumalium pecuniarum Regni, praeteritorum annorum iustam rationem, sub proximis iudiciis breuibus huius Comitatus Zagrabiensis, quae pro termino festi Corporis Christi proxime affuturi, hic in Civitate montis Graecensis celebrabuntur, exigere, et huiusmodi restantias ad se recipere, et in prima congregatione Regni de huiusmodi rationibus perceptis, vel per aliquos talium exactorum non praestitis, Dominos Regnicolas informare modis omnibus debebunt, et tenebuntur; prout publica huiusmodi commissio dandae rationis, in praesenti congregatione per Dominos Regnicolas facta est, nec aliquam aliam commissionem expectare debebunt, potissimum illi, qui in hoc Comitatu Zagrabiensi residentias habent; inobedientes tamen ex prima congregatione, ad relationem praefatorum Commissariorum, vigore literarum praeceptoriarum Regni, puniantur, ex bonisque talium Regno fiat satisfactio.

Similiter et praefati Domini Gabriel et Stephanus Tahy, illos centum et septuaginta florenos hungaricos, in superiori Congregatione, tempore exclusionis ipsorum, et quondam Do-

mini Francisci Tahy, per rusticos eorundem ex Castro Szomszéduara et castello Alsó-Ztubicza, eidem quondam Domino Francisco Tahy, ad expensas Magnifici Domini Simonis Keglevich et Egregii Johannis Becze, ad Caesaream Maiestatem, in negotio dicti Domini Francisci Tahy et suorum, accommodatas, ad praescriptum terminum, huiusmodi pecuniam ad manus praescriptorum Commissariorum Regni praestent.

Similiter et Domina Relicta, cum haeredibus quondam Matthiae Chernkoczi, tunc Judicis nobilium Comitatus Zagrabiensis, de florenis quadraginta ad Brezth deputatis, et per eundem quondam Matthiam Chernkoczi perceptis, et non redditis, pro termino illo, rationem praestent.

Cum autem variae necessitates Regni postulant, tum ad custodias transituum et vadorum fluuii Colapis, quam custodiam montium Hochyurya et Meduednicza contra Valachos, Martaloczios vocatos, et quam damnosum sit semper quintam partem colonorum, et a singulis viginti fumis equitem unum, penes Dominum Vicebanum, saepius contra insultus hostium Turcarum insurgere, Domini Regnicolae censent, multoque commodius et utilius, tam pro custodia Regni, quam ne miseri coloni et equites huiusmodi ad confinia saepe venire compellantur, ut certam summam pecuniarum fumalium, ex uniuersis bonis Dominorum et Nobilium Regnicolarum, iuxta priorem Dicam, Domini Regnicolae contribuant, quibus ducentos peditos milites bonos, ad custodiam fluuii Colapis, et alia loca finitima Dominus Vicebanus conducat; reliquos etiam quadraginta milites, viginti videlicet ad montem Hochÿurÿa, usque ad Castra Kemlek, alios quoque viginti, ad montem Meduednicza, usque ad Moraucham, contra praefatos Valachos, pro custodia Christianorum, trans montes, ipsos itinerantes, et miseros colonos sub montibus ipsis commorantes, similiter conducat, et custodiri faciat, eisdemque omnibus militibus bonos Vaÿuodas et Decuriones praeficiat, qui a festo sanctorum Viti et Modesti martyrum, proxime affuturo, infra integros quatuor menses, interteneri in seruiciis Regni debebunt. Ad quorum solutionem Domini Regnicolae omnes, ex cunctis Comitatibus, a singulo fumo, per florenum unum hungaricum contribuere decreuerunt, ad praefatum videlicet festum beatorum Viti et

Modesti martyrum per florenum medium, item ad festum sancti Michaelis proxime similiter affuturum, similiter per florenum medium; simili modo et Nobiles quoque unius sessionis, a singula integra sessione, cum pro publica defensione et salute agitur, ad manus Egregii Michaelis Konzki, tanquam Thesaurarii Regni, sub solitis birsagiis administrare debebunt et tenebuntur.

Hoc specificato, quod si, Deo juvante, praefati milites, in serviciis Regni existentes, ab hostibus Turcis et Valachis, forte fortuna, aliquid lucri possederint, remuneratis prius ipsorum officialibus, modo competenti, tale lucrum in tres dividatur partes; duae, ipsis militibus, tertia vero pars ad futurum commodum Regni per Dominum Vicebanum vendatur et conservetur. De residuitate huiusmodi fumalium pecuniarum assessores Regni et alia debita Regni solventur, neque interim quinta pars colonorum et equitum quoque teneatur.

Decretum est etiam, ut literae sub sigillo Regni, incluso Articulo, ratione tricesimarum, in proximo Conventu Posoniensi aedito, ad Dominos praefectos tricesimarum Regni Sclavoniae, ut Regnicolas in illorum libertatibus conservent, scribantur.

Decimae quoque Domino Reverendissimo et Capitulo more consueto per quorumvis colonos praestentur, et qui cellaria Decimatoribus aperire nollent, talium cellaria per decimatores ipsos, praesente uno Judice nobilium, confringantur et ut iusta fiat decimatio, et iuxta novas praeceptorias Regni coloni talium, ad solvendas decimas, suis modis compellantur.

Item captivo nobili Georgio Kosthanÿchki florenos viginti.

Item genitrici quondam Pauli Sthoychevich aliter Aghae vocati, militis Iuanichensis deputantur, ex restantiis fumalium Regni, Rhenenses floreni viginti quinque,

Quae praemissa, et quaevis praemissorum singula, per Dominos Regnicolas, Statusque et Ordines Regni praescriptos conclusa, firmiter et inviolabiliter observanda, Statusque praescripti sigillo Regni obsignari fecerunt. Datum in Civitate Regia Zagrabiensi, die Dominico Rogationum, secundo scilicet

die congregationis praenotatae, Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo quarto.

Lecta per Viceprothonotarium Regni.

IV.

1574. Deczember 19.

Articuli, seu Memorialis Universitatis Dominorum Magnatum et Nobilium Regnicolarum, Regnorum Croatiae et Sclavoniae, in Congregatione eorundem generali, pro decima nona die Mensis Decembris, id est die Dominica proxima ante festum beati Thomae Apostoli, tempore Creationis Magnifici Domini Caspari Alapi in Banum dictorum Regnorum, ex edicto Reverendissimi Domini, Domini Georgii Draskovich Archiepiscopi Colocensis etc. ac itidem praedictorum Regnorum Bani, in Civitate Regia Montis graecensis Zagrabiensis, celebrata, aediti et conclusi, Anno Domini 1574.

Imprimis et ante omnia, universi Domini Magnates et Nobiles, Statusque et Ordines praedictorum Regnorum, in praesenti congregatione eorundem existentes, Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestati, Domino ipsorum semper clementissimo, paternam curam et solicitudinem, qua erga praefatos fideles subditos suos, in summis calamitatibus, et quasi in ultima navi periclitantibus, positos, clementer praesto esse curat; quodque, ad saepissimas solicitationes et supplicationes praefati Reverendissimi Domini Archiepiscopi et Bani, memoratum Dominum Casparum Alapi in collegam, dicto Domino Reverendissimo Archiepiscopo et Bano, ac praedictis suis fidelibus Statibus et Ordinibus in Banum, et defensorem patriae elegerit, ac per generosos ac magnificos Dominos Vitum ab Hallek, confiniorum huius Regni Sclavoniae suae sacrae Maiestatis, generalis Capitaneatus locumtenentem, et Ottonem a Rothonstorsf, magistrum lustrae praefatorum confiniorum, speciales scilicet commissarios suae Sacrae Maiestatis, dictis fidelibus suis, Statibus et Ordinibus, in praesenti generali eorundem conventu, praesentandum fecerit, perpetuis illorum fidelibus servitiis sese promereri offerunt.

Et quamvis iuxta veteranam et semper observatam legem, atque consuetudinem dictorum Regnorum suae sacrae

Maiestatis praenotatum nouum Dominum Banum, dicti Domini commissarii, cum speciali mandato suae sacrae Maiestatis, dictis Dominis Regnicolis sonante, ipsis fidelibus Statibus et ordinibus praesentare debuissent, cum autem hunc defectum ex vitio Dominorum Cancellariorum suae Maiestatis praefati Domini commissarii accidisse asserebant, nihilominus ipsi fideles subditi, Domini Regnicolae, Status scilicet et Ordines unamini voto, viso mandato et literis credentionalibus suae sacrae Maiestatis ad dictum Dominum Archiepiscopum et Banum, pro creatione dicti Domini noui Bani, datis, solemni protestatione (ne in futurum hic abusus, per divos Hungariae Reges, successores scilicet suae sacrae Maiestatis, per Maiestatemque suam sacram, ipsis fidelibus Statibus et Ordinibus in legem et consuetudinem interponatur) cum ea conditione consentiunt, ut praefatus Dominus nouus Banus, cum dictis Dominis Commissariis suae sacrae Maiestatis, huiusmodi mandatum, ad festum Epiphaniarum Domini proxime affuturum, terminum scilicet generalium Judiciorum octaualium huius Regni, pro tollendis etiam cauillationibus et exceptionibus procuratorum, in ipsis judiciis faciendis, in judiciis ipsis Dominis Regnicolis, qui praesentes pro termino illo fuerint, praesentare curet. Sicque summo cum gaudio, omni obedientia, et studio, pro ipsorum fidelitate, erga praefatam sacram Caesaream Maiestatem debita, in Banum praedictorum Regnorum, dictum Dominum Casparum Alapi recipiunt, et recognoscunt, juramentumque solitum ipsius Domini noui Bani, coram eisdem Statibus et Ordinibus solemniter praestitum, summa cum devotione exaudiunt.

Cum autem ipsi Status et Ordines praedictorum Regnorum, omnibus, quibus possent, mediis, non parcendo laboribus, expensis et fatigiis suis, et suorum miserorum colonorum, penes dictos Dominos Banos et Dominos Capitaneos, ac reliquos milites stipendiarios suae sacrae Maiestatis, in his confiniis, pro defensione reliquiarum horum Regnorum positos, contra insultus hostium fidei Christianae vicinorum Turcarum, sese defendere modis omnibus promptos exhibent et paratos, et ideo urgente summa necessitate decernunt, in ultimis confiniis, tam Sclavoniae, quam Croatiae, in locis maxime

necessariis, iuxta publicam conclusionem anni superioris factam, indagines iterum restaurare et renovare, et ubi indagines ipsae ad effectum perduci non potuissent, sed haberetur patens aditus hostium, huiusmodi indagines de novo ut recludantur, summe necessarium decerenunt et concludunt; similiter et vada ac transitus fluviorum periculosos.

Imprimis ad renovandas et intersecandas huiusmodi indagines, et recludendos transitus fluviorum, in confiniis Regn Croatiae, partibus scilicet Transcolapinis, eliguntur superintendentes, spectabiles et magnifici Domini Nicolaus de Frangepanibus Comes a Thersaczki et Franciscus Ursinus Comes a Blagay etc., ac egregii Caspar Zemlich et Mathias Veksich, qui praefati Domini Comites superintendentes, pro custodia miserorum colonorum, statim et defacto generosum ac magnificum Dominum Herbarthum ab Auspergh, supremum illarum partium capitaneum, requirere debeant.

Sicque universi Domini magnates et nobiles, in dictis partibus Transcolapinis bona habentes, laboratores pedestres fortes, ad integros octo dies, laborandi gratia, ad festum sanctorum innocentum martyrum ad fortalicium Thownskapech vocatum, convenire faciant, iuxta limitationem per Dominos Regnicolas, pro anno Domini praescripto 1573, in simili generali congregatione, circa festum nativitatis Domini proxime praeteritum, ad partes illas factam.

Ita videlicet, ut officiales Dominorum Comitis Georgii de Zrinio, ac Comitis Stephani de Frangepanibus, ex pertinentiis Castrorum Ozal, Dubovacz, Ribnik, Zvechai, Novi et Lippa, laboratores octingentos, ad integros octo dies, laborandum, cum sufficientibus victualibus, armatos, ad terminum et locum praenotatos transmittant.

Ex pertinentiis castri Zthenychniak, officiales Domini Francisci Nadasdi, laboratores pedestres modo praenotato quingentos transmittant.

Ex pertinentiis castri Boszilyevo, laboratores centum et quinquaginta.

Castrum Zkrad laboratores quinquaginta; Grezno et Pernÿe laboratores quinquaginta; Nobiles Herendichÿ et Hoÿszichÿ laboratores triginta.

Nobiles Barillovichÿ cum Gereczÿ, laboratores triginta.

Budachkoghagrad, laboratores quinquaginta; Voÿkovichÿ et Otthmichÿ laboratores triginta; Castrum Belaÿ, laboratores triginta.

Thuran Domini Blagaÿ laboratores quinquaginta.

Zimicha grad, laboratores viginti.

Kerzthinÿa laboratores viginti quinque.

Ozthrozin, laboratores triginta quinque.

Banzkÿ et Jechkovichÿ, laboratores octo.

Lÿchkovichÿ, laboratores quindecim.

Mathias Delÿ cum fratribus, laboratores quindecim.

Klÿnchichÿ omnes, laboratores viginti quinque.

Klokochÿ, Voÿnovichÿ, Ruszovina, Zmerchkovichÿ, et alii omnes unius sessionis in illis partibus commorantes, a singulo domo et curia sua nobilitari, singulos octo laboratores praestare debebunt. Incolae vero Abbatiae habeant curam indaginum renovandarum et transituum circa fluvium Glÿnam.

Hoc addito, quod si qui, ex Dominis Magnatibus et Nobilibus, anno proxime praeterito, iuxta praemissam limitationem, huiusmodi laboratores plenarie non praestitissent, per omnia opportuna remedia, per Vice Comites et Judices nobilium, totiens quotiens necesse fuerit, etiam per vadiationes bonorum, praestare compellantur.

In Comitatu Varasdiensi.

Item duo processus Judicum nobilium videlicet Georgii Madarasz et alterius Georgii Semovczi, simul cum processu Andreae Wlÿak Judicis nobilium Comitatus Crisiensis, in decursu fluminis Dravi, ac civibus Kapronczensibus et colonis arcis Regiae Kapronczensis, similiter et colonis arcis Regiae Szenth Gÿörgÿvara, ad festum praedictum sanctorum innocentum martyrum, ad opppidum Kaproncza, iuxta novam dicam Regiam, a singulo fumo, singulum unum laboratorem, virum fortem cum sufficientibus victualibus, ad integros sex dies laborandum, armatumque universi Domini, Magnates et Nobiles Statusque et Ordines, in dictis tribus processibus Judicum nobilium bona habentes, ad intersecandas et renovandas indagines, et recludendos transitus nocivos fluviorumi

in illis partibus habitos, transmittere debeant; quibus laboratoribus superintendet magnificus Dominus Simon Keglevich, cum Domino Vice Comite Comitatus Varasdiensis, vel eiusdem Sub Vice Comite, et Judicibus nobilium illorum processuum; similiter et universi nobiles unius sessionis, in ipsis processibus Judicum nobilium commorantes, a singulo domo et curia illorum nobilitari, modo praenotato, singulos sex laboratores praestabunt. Custodiae vero istorum laboratorum Dominus Vitus ab Hallek, supremus Capiteneus prospiciet.

Item ex processibus Christophori Bedekovich et Joannis Zaboki, duorum Judicum nobilium Comitatus Varasdiensis, similiter et Joannis Pathaki Judicis nobilium Comitatus Crisiensis, universi Domini et nobiles, iuxta novam dicam Regiam, similiter et nobiles unius sessionis, a singula domo et curia illorum nobilitari, a singulo fumo, ad dies sex continuos laboratorem unum, ad praedictum festum sanctorum innocentum martyrum, ad Civitatem Crisiensem; exceptis bonis Episcopatus Zagrabiensis, qui laboratores ad fortalicium Gradecz, ipsius Episcopatus finitimum, converti debent, conveniant. Quibus laboratoribus Dominus Capitaneus Crisiensis et Joannes Chyuthor, ac praescripti Judices nobilium, cum Joanne Arki Vice Comite Comitatus Crisiensis superintendant, et per integros sex dies indagines renovandas et intersecandas, transitus fluviorum recludendos, et, si necessarium videbitur, ibidem aliquod finitimum fortalitium restaurandum, peragere faciant.

In Comitatu Zagrabiensi.

Item ex processibus Johannis Blagonÿa et Thomae Mikulich, duorum Judicum nobilium Comitatus Zagrabiensis, similiter universi Domini et Nobiles, iuxta novam dicam Regiam, sex dierum laboratores, et nobiles quoque unius sessionis, ad dictum festum sanctorum innocentum martyrum, ad oppidum Ivanich convenire faciant, in illisque partibus labores sex integrorum dierum, ad indagines renovandas et transitus fluuiorum recludendos peragere debeant. Quibus laboratoribus Domini Capitaneus Ivanichensis et Johannes Becze, cum Vice Comitibus et Judicibus nobilium et Vaÿvo-

dis Haramiarum ibidem commorantium, superintendent, et eosdem ab insultibus hostium praecauebunt.

Item ex processu Blasii Pogledich Judicis nobilium dicti Comitatus Zagrabiensis, uniuersi Domini et Nobiles inter fluuios Zauum et Colapim bona habentes, et Nobiles quoque unius sessionis, ad dictum festum sanctorum innocentum, modo et ordine superius descriptis, iuxta nouam dicam Regiam, a singulo fumo, sex dierum laboratores, ad possessionem Lethouanich, conuenire faciant. Quibus superintendet Dominus Caspar Alapi Banus, cum Domino Vicebano, qui Domini superintendentes huiusmodi laboratoribus indagines proximo tempore factas, renouari, et, ubi necesse fuerit, nouas facere, transitusque fluuiorum et vada periculosa recludere, modis omnibus curabunt.

Similiter uniuersi Domini Magnates et Nobiles, qui integre iuxta conclusionem anni proxime preteriti, huiusmodi labores non prestitissent, per Vice-Comites et Judices nobilium, in singulis Comitatibus, per omnia opportuna remedia ad praestandum compellantur.

Uniuersi exactores fumalium Regni, iuxta priores constitutiones, ad festum beatorum Fabiani et Sebastiani martyrum Zagrabiae, coram magnifico Domino Petro Ratthkay, et homine speciali Dominorum Erdeödi ac Domino Vicebano, Domino Lectore Ecclesiae Zagrabiensis, et Domino Antonio Archidiacono Bexÿn, ac Vice Protonotario Regni, Commissariis, per Status et Ordines ad id cum plena authoritate deputatis, plenariam rationem et satisfactionem impendere Dominis Regnicolis debebunt, vel autem ex bonis non obedientium fiat Regno satisfactio; prout Dominus Reuerendissimus Archiepiscopus et Banus, per praefectos suos laboratorum Hrazthouicensium, de huiusmodi perceptis pecuniis fumalibus rationem praestare, coram eisdem Commissariis obtulit.

Quantum autem ad conductionem militum, Domini Regnicolae reiiciunt id ad proximam congregationem Regni.

Ad intercessionem uniuersorum Dominorum Magnatum et Nobilium, in partibus Transcolapinis et confiniis Regni Croatiae commorantium, medio Spectabilium et Magnificorum Dominorum Comitum Nicolai de Frangepanibus Comitis a

Thersacz, et Francisci Ursini Comitis a Blagaÿ ac Egregiorum Michaelis Herendich et Caspari Barillouich, in praesenti Conuentu, coram Statibus et Ordinibus, factam, scribantur literae commendatoriae ad sacram Caesaream et Regiam Maiestatem, pro permansione illorum. Similiter et ad Dominum Herbarthum ab Ausperger etc., ne per milites, sub capitaneatu suo existentes, bona ipsorum, ut hucusque, depraedari permittat.

Pro Nobilibus quoque viris militaribus, quibus quondam Dominus Comes Franciscus Zlunÿ Banus, bona sua haereditaria, pro fidelibus ipsorum seruitiis, in confiniis Regni Croatiae, et in partibus Colapinis distribuerat, scribantur literae commendatoriae ad Caesaream Maiestatem.

Similiter scribantur ad Caesaream Maiestatem contra insolentiam tricesimatorum, qui publicas constitutiones totius Regni turbantes, Dominos et Nobiles Regni, in rebus illorum allodiatoriarum, turbare non verentur.

Ad querelam Egregii Ladislai Petheö contra Magnificum Dominum Simonem Kegleuich, et quemdam seruitorem suum Rade vocatum, factam, decernunt Domini Regnicolae, ut Dominus Simon Kegleuich, ad diem Dominicum proximum post festum beatorum Fabiani et Sebastiani martyrum, sub iudiciis octaualibus, in Ciuitate Montis graecensi Zagrabiensi, dictum Rade seruitorem suum, coram iurisperitis, in hospitio suo, dicto Ladislao Petheö iure statuat, et satisfactionem quoque iure mediante impendat, vel autem contra eundem Dominum Simonem, praefatus Ladislaus Petheö, suis modis procedat.

Item articulum illum anni 1567. Zagrabiae, in simili generali congregatione, per Dominos Regnicolas, pro celebrandis Comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi breuibus iudiciis, per Vicebanum et Magistrum Vice Protonotarium Regni etc. conclusum, ac per suam Maiestatem confirmatum, in ea parte Domini Regnicolae restringere ac reformare decreuerunt, ut si praesens, vel futuri Vice Protonotarii in dictis Comitatibus aliquas causas, contra alios mouerint, vel fratrum et consanguineorum suorum, in quibus iudices fieri non possent, habuerint, vel alius Regnicolarum contra eosdem mouerit; in tali-

bus causis Vicebanus Regni, semper in futurum, loco Vice Protonotarii, alium surrogatum Notarium, in sede substituere possit et valeat.

Dicam quoque Regiam, iuxta proxime factam connumerationem, uniuersi Domini Regnicolae, de bonis ipsorum, non obstantibus quibusuis subterfugiis, ad manus Dicatorum suae Maiestatis, statim et defacto, integreque administrare faciant, vel autem penes extradatam dictorum Dicatorum, et literas praeceptorias Regni, per omnia opportuna remedia et vadiationes bonorum, toties quoties necesse fuerit, per Vice Comites et Judices nobilium compellantur.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Dominos Regnicolas, Statusque et Ordines Regni praescriptos conclusa, firmiter et inuiolabiliter obseruanda, Statusque praescripti, sigillo Regni obsignari fecerunt. Datum in praescripta Ciuitate Regia Montis graecensi Zagrabiensi, feria secunda, in profesto videlicet, ante dicti beati Thomae apostoli, secundo scilicet die congregationis nostrae praenotatae, Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo quarto suprascripto.

Lecta per Viceprothonotarium Regni.

V.

1575. Márczius 23.

Memorialis Conclusionis, seu Tractatus Dominorum Regnicolarum, in Congregatione eorundem, pro feria quarta proxima ante Dominicam Ramispalmarum, ex edicto Dominorum Banorum, in Ciuitate Regia Montis graecensi Zagrabiensi celebrata, aediti 1575.

Imprimis Domini Bani, cum Dominis Regnicolis, in congregatione ipsa praesentibus, concludunt, cum bona, et coloni Dominorum et Nobilium, in decursu fluuii Colapis, in littore cis fluuium ipsum commorantes, ab insultibus hostium Turcarum, in magno positi sint periculo, vigiliasque, incipiendo a Sziszek, fere ad vadum Zthrelechkibrod vocatum, in ipso fluuio Colapis existentem, incolae ipsi singulis noctibus, unum atque alterum interteneant et peragant, et ideo Domini Regnicolae, per litteras ipsorum supplicatorias, Caesareae Maiestati supplicare decreuerunt, ut sua Maiestas huiusmodi co-

lonos, in tam periculoso loco commorantes, et tantas vigilias, etiam pro aliis reliquiis Regni facientes, a dica et subsidio Regio deinceps exemptos reddat gratiose. Similiter et a fumalibus Regni, in medium Regnicolarum contribuendis, exempti esse debeant.

Item Nobiles, in decursu ipsius fluuii Colapis fortalitia habentes, et omnibus fere bonis, iam per Turcas destituti-Dominis Regnicolis pro implorandis ipsis auxilio, de pulueri, bus, pixidibus barbatis, et plumbo in fortalitia ipsa, contra insultus hostium administranda supplicarunt. Videlicet Cristophorus Sissinachki, Petrus Vokicheuich, Judex de Bowych pro de Goÿ, Casparus Farkassich, Georgius Megyerechki, pro Lethouanich, Nicolaus Wgrinouich. Similiter et pro Castellis Brezth et Percheno vocatis, ac Zthrelechki Brod, item Martinus literatus, in persona Domini Matthaei Kegleuich, pro Castello Thothossewyna, infra Castrum Sziszek, in decursu Zaui habito. Et protestarunt solenniter coram Regnicolis.

Item Nobiles Paulus Dobrosseuich et Johannes Krisanich, in suis, ac Pauli Bresthouechki collegae ipsorum personis, de certa summa pecuniarum, illis per Dominum Reuerendissimum Archiepiscopum et Banum, ad restaurationem Hrazthouicensem concredita, iuramento ipsorum mediante, coram Regno praestito, de florenis ad praescriptam Hraztouiczam fideliter expositis, quadringentis viginti duobus, rationem praestiterunt, cum summa pecuniae ipsius contributionis Hraztouicensis Domino Reuerendissimo, ex ladula Regni, in sacrario sancti Regis reposita, iuxta quietantiam ipsius Domini Reuerendissimi, in eadem ladula habitam, extendit ad florenos quadringentos octuaginta quatuor, et sic restantia ipsius summae pecuniarum, apud Dominum Reuerendissimum Banum habetur, ad florenos quinquaginta septem. Ex quibus quidem quinquaginta septem florenis, praefatis tribus Nobilibus, praefectis laborum Hrazthouicensium, pro laboribus ipsorum deputantur floreni triginta.

Item ex eadem summula pecuniarum ad oblationem subsidii, per Dominos Regnicolas, Thomae Klarich facti, et nondum totaliter praestiti, per Dominum Reuerendissimum deputantur floreni viginti dandi.

Item generosae et Magnificae Dominae Barbarae Alapi, Relictae Viduae, de cunctis bonis Dominorum Erdeödi, ex fumalibus pecuniis anni 1571, ad expensas oratorum et assessorum impositis, cum assessoriales per denarios viginti, de cunctis fumis praescriptorum bonorum persoluerit, remittuntur reliqui denarii viginti, similiter a singulis fumis.

Item, ut Magnificus Dominus Gabriel Tahÿ, usque ad proximam congregationem Regni, pro Dominica Misericordia proxime affutura, celebrandam, illos centum et septuaginta florenos, ex praefata contributione Hraztouicensi, quondam Domino Genitori suo, per Dominos Regnicolas accommodatos sine omni subterfugio, Dominis Regnicolis, deponat et persoluat.

Item, ut uniuersi exactores fumalium pecuniarum Regni, qui, iuxta deliberationem Regni, sub proxime praeteritis Judiciis octaualibus, coram Dominis Commissariis Regni, rationem praestare debuissent, praepediti certis negotiis, non praestiterunt, coram Dominis Commissariis, die Dominico Quasimodo, proxime affuturo, Zagrabiae praestare debeant; vel autem de bonis illorum fiat Regno satisfactio.

Item Egregius Michaël Urnoczi, similiter exactor pecuniarum fumalium, Regno, prout pro restantiis, cum Dominis Commissariis conclusit, ita et per Dominos Regnicolas comprobatur, et habet gratiam, rem ipsam ad effectum perducendam.

Dominus quoque Michaël Konzki florenos viginti quinque, per Regnicolas, genitrici quondam Aghae, alias in Iuanich seruientis, promissos, ex pecuniis fumalibus Regni postulat.

Idem Dominus Michaël Konzki, cum Nobili Francisco Puhakoczi, in persona Dominae Ursulae Mekniczer, Relictae quondam Domini Andreae Henningh, contra Nobilem Petrum Petrichcuich, qui proxime praeteritis diebus personaliter manibus armatis, quosdam Clauigerum et Secretarium ipsius Dominae Relictae, penes allodium eiusdem, sub cestello Also Zthubicza habitum, in eosdem hostiliter inuasisset, protestantur; Dominique Regnicolae super praemissa protestatione decernunt; ipsi Dominae Relictae dari literas protestatorias, futura pro cautela, sub sigillo Regni.

Lecta per Viceprothonotarium Regni M. S.

Va.

1575. April 17.

Pro Dominica Misericordiae in Congregatione generali, in Civitate Montis graecensi Zagrabiensi celebrata, conclusum est.

Imprimis, ut fumales pecuniae haramiarum, tam ad custodiam fluvii Colapis, quam montium per Dominum Vicebanum conductorum, et nondum persolutorum impositae primi termini, hujusmodi pecunias qui non persolverunt, per Vadiationes bonorum statim compellantur ad solvendum secundi termini per denarios quinquaginta, ad festum Sacri Pentecostes, omnes et singuli hujusmodi fumales, sine tergiversatione quavis, persolvant. Et quia aliqui ex Dominis Regnicolis, huic conclusioni reclamarunt, publice decretum est, ut de caetero, quicunque generali publicae constitutioni obedire noluerint, talibus nec in Judiciis octavalibus, neque in Comitatibus causae ipsorum pro ipsis administrentur, sed contra eosdem omnibus leventur et administrentur, cum plenaria satisfactione. Et potissimum tam praeteritas, quam in futurum ordinandas, ad necessitates Regni pecunias fumales. *(sic)*

Quia autem incertum sit de ipsa Contributione fumalium pro solutis veteranis militibus quanta summa restabit, Domini Regnicolae usque ad primam proximam Congregationem nihil novi, pro novis conducendis militibus contribuere poterunt, sed Dominus Alapi Banus, in custodia Castelli Berkissevinae intertenebit milites quindecim.

Domini Capitulum Zagrabiense in Breszth et Prechno, ac novo nunc erecto per eosdem Castello, intertenebunt pedites viginti quinque; quibus singulis per mensem dabuntur floreni hungaricales duo, usque ad proximam Congregationem Regni; qua adveniente ad custodiam Castellorum et montium modus decernetur; solvent vero eosdem praefati Domini, ex restantiis fumalium praescriptorum, de bonis suis solvendis.

Praescriptis Castellis et custodiae illorum, peditibusque ad ea deputatis, Dominus Alapi Banus superintendet, ipsisque militibus peditibus incipietur solutio, et inducentur in Castella ad festum Sancti Georgii Martyris proxime affuturi.

Ut autem Castella ipsa aedificari coepta et Vada quoque, quae fortificari debent, sine mora ad effectum perducantur, omnes Domini Regnicolae restantias curruum et laboratorum ad festum Sanctorum Philippi et Jacobi Apostolorum, similiter et Nobiles unius sessionis, cum pro publica salute agitur, ad perficienda ipsa Castella mittere debeant, et recusantes more solito compellantur. Quibus Dominus Vicebanus cum suis Vice-Comitibus superintendet.

Similiter ad intersecandas indagines, juxta priores constitutiones, Domini Regnicolae, tam ad Comitatus Crisiensi-Confinia, quam Zagrabiensis, et ad partes transcolapinas vers sus Croatiam, universas restantias laboratorum ad festum Sancti Georgii Martyris mittere debeant, negligentesque compellantur solito more.

In Judiciis brevibus series causarum observetur in Co mitatibus cunctis Regni, et pro singulo termino Judiciorum tantumodo pro una die sine onere, pro altero cum onere, qui voluerint causare prohibitis uti debebunt. *(sic)*

Ad supplicationem Domini Gabrielis Tahy Magnifici Domini Petrus Rathkai et Simon Keglevich ad Serenissimum Dominum Archiducem Carolum pro eliberatione Castri Sthatomberk Viennam deputantur proficisci. Quibus idem Dominus Tahy pro expensis providebit, loco quarum expensarum condonantur per Dominos Regnicolas Domino Tahy illi floreni centum et septuaginta ex contributione Hrasztovicensi, quondam Domino genitori suo accomodati.

Similiter scribantur litterae commendatoriae ad Dominos Provinciales Styriae, pro ipso Domino Tahy.

Pro Domino quoque Simeone Keglevich ad Caesaream Majestatem in negotio, pro quo in necessitate sua supplicaturus est.

Ut universi Domini Regnicolae Villicos, seu Banovczi vocatos, decimatoribus Ecclesiarum Dei, pro solito stipendio adjungere debeant, qui si id non fecerint, ministri Ecclesiae decimas ipsas Suae Maiestati, libere arendare valeant.

Super quibus Domini Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis contra Dominum Mattheum Keglevich potissimum protestantur.

Universae restantiae Dicae Regiae et fumalium quorumvis de facto administrentur, compellantur sub solita poena.

Pauperes Nobiles, Viduae et orphani in partibus transcolapinis, Zagrabiensi similiter et in Crisiensi Comitatibus, propter discrimina et pericula viarum, coram Judicibus Nobilibus illarum partium ad judicia Comitatuum praescriptorum Procuratores constituere possint.

Lecta per Viceprothonotarium.

VI.

1575. Deczember 20.

Sacratissima Romanorum Caesarea et Regia Maiestas Domine, Domine nobis clementissime.

Post fidelium seruiciorum nostrorum in gratiam Vestrae Sacratissimae Maiestatis humillimam subiectionem. Vestra Sacratissima Maiestas clementer recordari dignatur: quomodo' superiori non ita diu praeterito tempore, uniuersa Nobilitas in confiniis Croatiae trans fluuium Colapim commorans, Vestrae Sacratissimae Maiestati, per literas suas supplicatorias, ruinam et extremum excidium patriae suae per Thurcos fidei christianae hostes, Vestrae Sacratissimae Maiestati humiliter exposuerit et declarauerit. Vestra quoque Sacratissima Maiestas similiter per literas suas dictam Nobilitatem clementer assecurauerit, quod ruinae ipsorum praeuenire, eosdemque Nobiles cum ipsorum subditis ab hostibus fidei christianae tuere *(sic)* et conseruare dignabitur, prout uniuersi Domini Magnates et Nobiles in ipsa ditione Vestrae Sacratissimae Maiestatis in confiniis Croatiae trans Colapim residentes, literas ipsas assecuratorias Vestrae Sacratissimae Maiestatis, in praesenti Congregatione nostra generali, per speciales illorum nuncios, Spectabiles videlicet et Magnificos dominos Nicolaum de Frangepanibus Comitem a Thersacz, Franciscum Ursinum Comitem a Blagay, ac Nobiles Nicolaum Herendych et Gasparem Baryllewych, in specie coram nobis produxerunt, supplicantes nobis, ut iterum atque iterum tantae ruinae et ultimo excidio ipsorum ad instantiam nostram supplicationem, Vestra Sacratissima Maiestas, cum hucusque nullum subleuamen, imo quotidianas depopulaciones per ipsos hostes fidei christianae Thurcas acceperint, clementi sua protectione praesto illis esse velit.

Unde a Vestra Sacratissima Maiestate clementissimum expectamus responsum. Vestram Sacratissimam Maiestatem Deus optimus maximus felicissime conseruet ad vota. Datum in Ciuitate Vestrae Sacratissimae Maiestatis Montis grecensi Zagrabiensi, vigesima die mensis Decembris, secunda scilicet die generalis Congregationis nostrae praenotatae, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Maestatis fideles subditi.

Uniuersitas dominorum Magnatum et Nobilium Regnorum Croatiae et Sclauoniae.

Kivül : Sacratissimae Romanorum, Hnngariae, Bohemiae, Caesareae et Regiae Maiestati etc. Domino domino nobis semper clementissimo.

(Eredetije a bécsi titkos levéltárban.)

VII.

1576. Július 8.

Articuli, seu Memorialis Dominorum Magnatum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regni Sclauoniae in Congregatione illorum, ex Mandato sacrae Caesareae, et Regiae Maiestatis, pro die Dominica proxima post festum visitationis beatissimae Mariae Virginis, Zagrabiae celebrata, pari voto conclusi, Anno Domini 1576.

Imprimis, ubi praefata sacra Caesarea Maiestas Domino Bano serio committit, ut indicta Congregatione Dicatores suae Maiestatis ad nouam connumerationem portarum statim emittantur, quo celerius subsidium suae Maiestatis exigi potest: electi, et creati sunt Jurati Nobiles, penes Dicatores suae Maiestatis, in Comitatu Zagrabiensi Petrus Pojatich, in Crisiensi vero Johannes Arki, in Varasdiensi alter Johannes Zaboki, quibus singulis, ex futuris fumalibus pecuniis Regni, singuli duodecim floreni pro labore deputantur.

Item post mortem et decessum quondam Johannis Blagonÿa, Judicis nobilium Comitatus Zagrabiensis, quia in processu illo, potissimum propter praescriptam Dicam Regiam, alium Judicem nobilium creari ipsa postulabat necessitas, loco eius electus est Nobilis Franciscus Ztholnikouich, de Mikulich, qui propter absentiam, solitum iuramentum, coram Regno praestare non potuit; nihilominus Domini Regnico-

lac commiserunt, ut citetur ad proximum diem Dominicum. per Egregium Thomam Mikulich, Judicem nobilium dicti Comitatus Zagrabiensis, sub birsagio centum florenorum hungaricalium, in praesentiam Dominorum Capituli Ecclesiae Zagrabiensis, ubi solitum praestare debebit iuramentum, et sic tandum in officio suo procedet.

Caeterum, ut ad feriam secundam proximam post festum beatae Margarethae Virginis et Martyris, generosa et magnifica Domina Barbara Alapi, spectabilis et magnifici quondam Domini Petri Erdeödi etc. relicta vidua, hominem suum specialem huc Zagrabiam mittere debeat, qui simul cum Dominis Georgio Mindszenthi et Michaele Urnoczi, ac uno ex Dominis Capitularibus, praescripta feria secunda, et aliis sufficientibus sequentibus diebus, ab Egregiis Dominis Ladislao Bukouachi Vicebano perceptore et Michaële Konzki exactore fumalium pecuniarum Regni plenam et omnimodam rationem exigere, et tandem in prima Congregatione Regni, huiusmodi rationem Dominis Regnicolis declarare debeant.

Quantum vero ad munitiones locorum finitimorum et potissimum Kapronczae attinet, Domini Regnicolae decernunt, et uniuersi Domini Magnates et Nobiles, ac cuncti possessionati, in Comitatu Varasdiensi bona habentes, postposito quouis subterfugio, ad decimum quintum diem praesentis dici, a singulo fumo, laboratorem unum, iuxta priorem dicam. Varasdinum conuenire faciant; qui laboratores omnes statim ad praescriptam Kapronczam proficisci debebunt, ibidemque iuxta demonstrationem Egregii Ladislai Petheö de Gerse et Judicis quoque Ciuitatis Kapronczensis, qui per Dominos Regnicolas ad subeundum id onus electi sunt, singulus ille laborator in noua fossa, iam fodere caepta, iustos duos klawthros terrae effodere debebit, tamdiu ibidem Kapronczae commorando, quousque singulus praescriptus laborator huiusmodi duos klawthros terrae in longitudine et latitudine effodere poterit, neque ad ulteriores labores compellantur.

Similiter et ex processu Martini Plemenythy de Czenkowcz, Judicis nobilium Comitatus Crisiensis, penes Drauum, huiusmodi laboratores, Kapronczam modo praenotato praestare debebunt.

Item ex processibus Johannis Pataki Judicis nobilium Comitatus Crisiensis et Thomae Mikulich Comitatus Zagrabiensis, uniuersi Domini et quiuis possessionati, ad praescriptum terminum, iuxta priorem Dicam, a singulo fumo, singulos sex laboratores manuales, ad munitionem Ciuitatis Crisiensis praestare debebunt. Quibus Domini Capitaneus et Vice Capitaneus Ciuitatis Crisiensis superintendent, et expeditorias dabunt.

Item uniuersi Domini et quiuis possessionati, in processu Francisci Ztolnikouich nunc electi Judicis nobilium Comitatus Zagrabiensis, bona habentes, ad praenotatum terminum laboratores manuales sex dierum, modo praenotato ad munitionem oppidi Iuanichensis praestare debebunt; demptis Reuerendissimo Domino Archiepiscopo Colochensi. Episcopo Zagrabiensi, qui de bonis suis, arcis Zagrabiensis et Iuanichensis, loco huiusmodi laboratorum, currus quinque; Domini vero Tahÿ pro bonis Szomszédvariensibus et Ztubicensibus ac Bosÿako currus decem, pro huiusmodi pedestribus laboratoribus, quinto die ante praescriptum terminum, ad aduehenda robora ad Iuanich, per integros quatuor dies, deducendo praestare debebunt; quibus laboratoribus Domini Capitaneus Iuanichensis et Johannes Berze superintendent, et expeditorias dabunt.

Quantum vero ad custodiam Castellorum in decursu fluminis Colapis extructorum et vadorum quoque ac periculosorum transituum ipsius Colapis attinet, uniuersi Domini Magnates et Nobiles ac alii quiuis possessionati in processu Blasii Pogledich, Judicis nobilium Comitatus Zagrabiensis, inter flumina Zaui, et Colapis bona habentes, ad feriam quartam proximam, ad possessionem Goricza vocatam, in campo Thuropolÿa habitam, ad Dominum Banum, personaliter, vel per speciales illorum nuntios, cum pleno mandato, conuenire debeant, cum quibus Dominus Banus de custodia praefatorum castellorum, vadorumque, et transituum periculosorum ac aliarum necessitatum, circa Hrastouiczam decernet, et concludet firmiter obseruanda.

Pro exigendis decimis, Domino praefato Reuerendissimo Episcopo, et Dominis quoque Capitulo, ex bonis Dominorum Regnicolarum pertinentibus, Magister Vice Protonotarius, literas praeceptorias, sub sigillo Regni, dare debebit.

Magnificus Dominus Simon Kegleuich, in negotio Castri Sthathomberk Dominorum Tahÿ, item pro indebita exactione tricesimae, a Dominis et Nobilibus, contra constitutiones publicas, item pro falsa, et circuncisa moneta, aureorum et tallerorum, per Magistrum solutionum prouinciae Styriae, militibus confiniorum huius Regni, quae praestatur; et aurei per denarios centum et quinquaginta, talleri vero per denarios centum, prout per ipsum Magistrum solutionum militibus confiniorum dantur, sic et in prouinciis suae Serenitatis percipiantur, et aliis periculis Regni, transmittitur, cum ipsis Dominis Tahÿ, vel alterum eorundem Viennam, ad Serenissimum Archiducem Carolum locumtenentem Caesareae Maiestatis, cui Domino Kegleuich, pro faciendis expensis huius itineris, ex futuris fumalibus pecuniis Regni, dabuntur floreni quinquaginta.

Liberae Ciuitatis Montis graecensis Zagrabiensis Ciues protestantur publice, quod ipsi priuilegiis illorum et constitutionibus Diaetae Posoniensis, proximae praeteritae, uti et gaudere vellent, neque telonia quorumuis Dominorum et Nobilium soluere vellent.

Scribantur literae ad Dominum Hallekar, si habet paria fassionum rusticorum pro rebellione et insurrectione, contra Nobiles interfectos, velit sua Dominatio paria huiusmodi fassionum Dominis Tahÿ, pro jurium eorundem, coram praefato Serenissimo Archiduce, defensione, illis dare.

Ut autem praemissa omnia per Dominos Magnates et Nobiles, Statusque et Ordines Regni conclusa, firmiter et inuiolabiter, per eosdem obseruentur, iidem Status et Ordines praescriptos articulos ipsos sigillo Regni obsignare voluerunt. Datum Zagrabiae, praescripto die Dominico, post festum visitationis beatissimae virginis Mariae, primo scilicet die congregationis eorundem praenotatae, Anno Domini Millesimo, quingentesimo septuagesimo sexto.

Lecta per Viceprotonotarium Regni.

VIII.

1577. Május 4.

Articuli, seu Memorialis Dominorum Magnatum et Nobilium Statuumque, et Ordinum Regnicolarum Regnorum Croatiae et Slauoniae, in Congregatione eorundem generali, iuxta

Commissionem Serenissimi Domini Archiducis Ernesti, Vicegerentis Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, praesentibus ibidem Reuerendissimo Domino Georgio Draskouich Archiepiscopo Colocensi ac Generosis et Magnificis Dominis Vito ab Hallek, supremo Confiniorum Regni Sclauoniae Capitaneo et Seruacio a Theuffempach etc. Comissariis dicti Domini Archiducis, ex edicto Magnifici Domini Casparis Alapi Bani, pro Dominica Cantate Zagrabiae celebrata, conclusi Anno 1577.

Imprimis fideles Regnicolae praefatae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, intellecta a praefatis Dominis Commissariis, praenotati Domini Serenissimi Archiducis Ernesti, commissione, potissimum ratione fortificationis Arcis Kapronensis et aliorum locorum finitimorum, in confiniis huius afflicti Regni Sclauoniae existentium, cum ipsi Domini Regnicolae, nullum pro praesenti in Regno habeant legitimum Magistratum, nempe Dominum Banum plenaria authoritate Banali fungentem, qui inobedientiam et negligentiam legitime punire et Judicia Regnicolis administrare facere posset: nihil laboris ad confinia promittere, et neque aliquid certi statuere possunt, prout superinde Domini Comissarii praenotati, sub sigillo Regni in scriptis habent, a Dominis Regnicolis responsum. Nihilominus praefato Domino Casparo Alapi Bano, eiusque Vicebano pro tempore constitutis, ac Vice Comitibus et Judicibus nobilium Regni, Domini Regnicolae, hanc attribuunt privatam authoritatem, ut omnes restancias laborum, prius decretorum, tam ad Kapronczam, quam alia loca finitima, per quosuis administrari, sub solitis birsagiis, compellant. Similiter et restancias Dicarum Regiarum ac fumalium pecuniarum Regni, exactores administrari similiter faciant, eadem authoritate priuata eisdem attributa.

Pro legitimo Magistratu nempe Domino Bano, plenaria authoritate banali fungente, et aliis miseriis ac difficultatibus Regnicolarum, per Dominos Regnicolas eliguntur, et transmittuntur primum ad praefatum Serenissimum Archiducem Ernestum, tandem etiam ad Caesaream et Regiam Maiestatem, ubicunque reperiri poterit, speciales nuntii Dominorum Regnicolarum: magnificus videlicet Dominus Petrus Rathkai,

et Reuerendus Dominus Petrus Heressinczi, lector et canonicus ecclesiae Zagrabiensis, ac Egregius Magister Johannes Petricheuich de Miketincz Vice Protonotarius Regni, quibus data est per Dominos Regnicolas instructio, iuxta tenorem Dominis Comissariis dati. Eisdem nuntiis Regni, ex fumalibus pecuniis Regni deputantur et dantur pro expensis floreni hungariales trecenti.

Vitus Budor cum aliis certis Nobilibus Comitatus et campi Varasdiensis, contra Magnificum Dominum Michaelem Zekel conqueruntur pro violenter et clandestine per officiales Ormosdienses in Regnum Styriae abductis eorundem colonis. Determinant Domini Regnicolae, ut ipse Dominus Zekel requiratur per literas Regni, ut per partes, conuocatis, tam ex hoc Regno Sclauoniae, quam ex Prouincia Stiriae iurisperitis Nobilibus, Dominus Zekel huiusmodi colonos iuri statuat, et iuxta iudiciariam deliberationem, ipsis Nobilibus querulantibus iusticiam impendat, vel autem requirantur superinde principes, iuxta decreta.

Nuncii Comitatus Varasdiensis, videlicet Caspar Druzkoczi notarius et Johannes Zaboki conqueruntur contra Dominum Matthiam Kegleuich, pro violenter detentis colonis certorum Dominorum Magnatum et Nobilium illius Comitatus Varasdiensis. Domini Regnicolae deliberant, ut ipse Dominus Matthias Kegleuich requiratur, cum literis praeceptoriis Regni, per testimonium Capituli Zagrabiensis, cum literis exhibitoriis, ut captiuos colonos praescriptos liberos permittat; qui sunt mortui, cum haeredibus illorum concordet; ablatam pecuniam, et pannum, quos liberos dimisit, eisdem restituat. (*sic*)

Scribantur etiam literae Regni, ad Dominam Relictam magnifici quondam Domini Petri Erdeödi etc. jus seruitorem praefati Domini Matthaei Kegleuich Ludouicum nomine, captiuum liberum faciat, quem tandem ipse Dominus Kegleuich hominibus Dominorum Erdeödi iure statuat et satisfactionem impendat.

Petrus Draskouich Wayuoda, conqueritur contra nobilem Stephanum Nelepeczi, qui Nelepeczi dicitur quendam puerum masculum ciuem Crisiensem ad Hrazthouiczam per eundem deductum, et ibidem per Paulum Brezthowzky cre-

ptum, Turcis vendere voluisse; captiuetur ipse Nelepeczi et tradatur in manus Domini Bani, Dominusque Banus faciat iudicium pro huiusmodi infidelitate contra Nelepeczi; Paulus vero Brezthowzky restituat puerum Domino Bano, usque ad iuris reuisionem.

Ad postulationem Domini Reuerendissimi Archiepiscopi Colocensis et Episcopi Zagrabiensis, Domini Regnicolae committunt, ut fortalitium Lemes Szenthgeorgh ad Crisium existens, per restantias laboratorum Comitatus Crisiensis statim et defacto, sub solitis birsagiis, fortificetur, vadum quoque ad castellum Sissinachki, positum in fluuio Colapis, ut ibidem per vicinas partes Comitatus Zagrabiensis fortificetur.

Item quia Turcae vicini partibus Transcolapinis, pro duobus Valachis captiuis, sub iudiciis per haramias Iuanichenses ex partibus illis comprehensis, ac per Dominum Konzki, pro redemptione seruitorum suorum, pecuniis emptis, partes ilias excursionibus, depopulationibus summe infestant; Domini Regnicolae decernunt, ut captiui illi duo per Dominum Konzki Domino Bano reddantur. Dominus vero Hallekar, ad intercessionem Dominorum Regnicolarum, Domino Konzki, pecuniam suam in prima solutione restitui promisit. Magnifici Domini Simon Kegleuich, Gabriel et Stephanus Thahy, pro falsis literis fideiussoriis illorum, pro eliberatione Voykouich compositis, protestantur coram Regno.

Similiter et magnificus Dominus Nicolaus Alapi, pro violenta inuasione et persecutione Marci Radathouich seruitoris sui, per Nobilem Mogorich, seruitorem Domini Comitis Zriny, factis et patratis, quod illum modis omnibus defendere vult, si a malefactis non desistet, protestatur.

Similiter et Emericus Bradach, cum certis Nobilibus, seruitoribus Domini Stephani Gregorianczi, contra Petrum et Balthazarem Petricheuich, et alios certos seruitores Domini Comitis Georgii Zriny, collegas in malefactis patratis illorum, pro violenta inuasione bonorum et curiarum ac personarum Nobilitarium protestantur. Domini Regnicolae decernunt, ut ipse Dominus Comes Zrinÿ huiusmodi malefactores seruitores suos, a seruitiis suis ableget, aliis vero libertate nobilitari, et communi pace contra quosuis nobiles uti com-

mittat; ut ipse Dominus Comes Zrinÿ superinde per literas Regni requiratur.

Domina Relicta quondam Franÿe Mernÿavchich, in bona prolium suorum, pacifice possessa, circa Zauum, per Dominum Vicebanum, contradictione, inhibitione et repulsione violentorum occupatorum non obstante, tanquam spoliata, vigore articulorum, defacto restituatur.

Ad querelam Gaspari Blasieuich, ratione castri Barillouicha grad vocati, contra Gasparum Barillovich, factam, conclusum est, ut singula pars, sua utatur portione libere, neque admittatur exclusio; de iam patratis inter partes, conueniant se iure.

Nobiles de Marocha conqueruntur contra milites Dominorum Capitaneorum, in confiniis Regni existentes, pro multimodis violentiis et damnificationibus, per eosdem miseris nobilibus incessanter factis; unde per Dominos Regnicolas, Dominus Hallekar supremus capitaneus solenniter est requisitus. Domini quoque capitanei praesentes, huiusmodi damnai per milites ipsorum, ex stipendiis militum violentorum persolu. promiserunt, si cum nobilibus ipsis non concordabunt.

Domini uterque Tahy protestantur pro munitione Szomszeduara, contra familiam Henningh, quod ipsi portionem ipsorum, in castro ipso habitam, munire non curarent, unde et portioni suae ipsius Dominae Tahy, periculum et damnum euenire formidarent.

Nobilis Matthias Dely, in persona prolium suorum, conqueritur, contra Dominum Johannem Ausperger et officiales suos castri Zthenichnyak, pro violenta occupatione bonorum eiusdem Matthiae Dely et prolium suorum, circa fluuium Colapim, in hoc comitatu Zagrabiensi existentium, ad castrum Zthenichnyak, contra libertatem Regni facta. Requiratur Dominus Ausperger, per literas Regni, ut huiusmodi iniuste occupata bona, veris possessoribus remittat, vel autem requirendus est, per Dominos Regnicolas, superinde Caesarea Maiestas.

Literae praeceptoriae Domino Reuerendissimo et Dominis Capitulo Zagrabiensi pro decimis, sub sigillo Regni, emanari debeant.

Ut autem praemissa omnia, et quaeuis praemissorum singula, per Dominos et nobiles, Statusque et Ordines Regni conclusa, firma sint, et obseruentur, iidem Domini et nobiles Statusque et Ordines, articulos praescriptos sigillo Regni consignare voluerunt. Datum Zagrabiae praescripto die Dominico Cantate, primo scilicet die congregationis nostrae generalis praenotatae. Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

Lecta per Viceprotonotarium Regni.

IX.

1577. Október 1.

Articuli, seu Memorialis Dominorum et nobilium Regnicolarum Statuumque et Ordinum Regni, ad mandatum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, pro transmittendis Nuncijs Regni, ad proximam Diaetam Posoniensem Regni Hungariae, per Suam Maiestatem celebrandam, et administrationem restantiarum Dicarum Regiarum, Annorum praeteritorum, pro prima die praesentis Mensis Octobris, hic in Congregatione nostra generali Zagrabiae, ex edicto Magnifici Domini Casparis Alapi Bani, conclusi, Anno Domini 1577.

Imprimis, eliguntur et transmittuntur nuncii Regni, Reuerendus Dominus Petrus Heressinczi lector et Canonicus ecclesiae Zagrabiensis et Egregius magister Johannes Petricheuich Vice Protonotarius Regni, quibus pro expensis, singulo videlicet illorum, floreni hungaricales centum deputantur. Cum autem Domini Regnicolae ab exactoribus fumalium Regni certo intellexerint, nondum ex restantiis fumalium tantam summam pecuniarum, per eosdem exactores, exactam esse, terminus vero Diaetae Hungariae praescriptae praeforibus esset, neque nuncii ipsi ulterius manere praesumerent: ad multimodas preces Dominorum Regnicolarum, Egregius Michael Urnoczi, ex suis propriis, vel Dica Regia, huiusmodi summam ducentorum florenorum hungaricalium ipsis nuntiis praestare promisit. Unde Domini Regnicolae pro huiusmodi gratitudine, praefato Domino Michaeli Urnoczi, suisque prolibus sese gratos futuros promiserunt. Et quoniam praefatus

Michael Urnoczi, superiori quoque tempore, in simili necessitate, Dominis Regnicolis, centum et quinquaginta florenos Hungaricales, ad petitionem ipsorum, accomodasse certo cognoscitur, ob hoc praefati Domini Regnicolae, omnes et uniuersi, in praesenti Congregatione existentes (demptis nunciis Dominorum Erdeödi) ex bonis ipsorum, unanimi voto, et consensu, a singulis fumis, iuxta Dicam Regiam, singulos decem denarios, et etiam Nobiles unius sessionis, a singula integra sessione, per denarios decem, ad persolutionem et restitutionem praescriptorum trecentorum et quinquaginta florenorum hungaricalium, dicto Michaëli Urnoczi, ac alias necessitates Regni, tam ex Varasdiensi, quam Zagrabiensi et Crisiensi Comitatibus, ad festum Sancti Martini Episcopi et Confessoris proxime affuturum, ad manus eiusdem Michaelis Urnoczi, sese ex bonis suis praestituros obtulerunt et certo decreuerunt. Si qui autem huiusmodi conclusioni Dominorum Regnicolarum obedire, vel consentire nollent, statim praeterito dicto festo sancti Martini, iuxta extradatam praefati Michaelis Urnoczi exactoris, vigore literarum praeceptoriarum Regni, per Vice Comites et Judices nobilium dictorum Comitatuum, per omnia opportuna remedia, vadiationes bonorum et extorsiones birsagiorum, toties quoties necesse fuerit, ad praestandum et persoluendum compellantur. Et quia ipsi nuncii Dominorum Erdeödi, absque scitu Dominae Relictae genitricis praefatorum Dominorum Erdeödi, ex bonis eorundem huiusmodi fumales pecunias decem denariorum, a singulis fumis, in medium Dominorum Regnicolarum persoluendo non fuerint ausi, Reuerendissimus Dominus Archiepiscopus Colocensis et Magnificus Dominus Alapi Banus, pro huiusmodi fumalibus pecuniis, ex bonis Dominorum Erdeödi persolui debentibus, Dominis Regnicolis sese fideiussores spoponderunt.

Nobiles praediales Abbatiae de Thopuzka, Domini Regnicolae, a praestandis praesentibus pecuniis fumalibus decem denariorum, liberos et exemptos reddunt; ita, ut vada in fluuio Colapis existentia periculosa videlicet Degry, Pokupszki et Sissinachki a transitu hostium Turcarum custodiant.

Omnes Vayvodae et Haramiae Dominorum Regnicolarum, superioribus annis, ad custodiendum fluuium Colapim,

contra transitum hostium Turcarum, ex commissione Dominorum Regnicolarum, per Dominum Ladislaum Bukouachki Vicebanum conducti, tertiam partem debiti solutionis ipsorum praemissae Dominis Regnicolis condonant, dummodo reliquae duae partes debiti illorum per Dominum Michaelem Konszki, exactorem huiusmodi solutionis, integre persoluantur, prout persolui Domini Regnicolae committunt.

Nobilis Mathias Stherk, pro certo furto Nobilis Stephani Nelepeczy, eundem Nelepeczy, coram Regno, liberum reddit. Sed quia recognoscunt Domini Regnicolae, in proxime praeterita congregatione illorum, per Petrum Draskouich Vayuodam, contra praefatum Nelepeczi graues querelas factas esse, potissimum pro quodam puero ciue Crisiensi, Turcis vendito, et per Paulum Brezthouszki, in Hraztouicza erepto, ideo ipse Nelepeczi, iuxta priorem deliberationem Dominorum Regnicolarum, tradatur ad manus Domini Alapi Bani, pro huiusmodi delicto, iure puniendus.

Dominus Ladislaus Bukouachki, cum affinibus suis, Nobilibus Kemichich, coram Dominis Regnicolis solenniter protestatur, pro multimodis et variis iniuriis, occupationibus, dannificationibus, verberibus subditorum, et aliis id genus malefactis, ex commissione Dominae Relictae Erdeödi, per homines et subditos suos et filiorum suorum, Dominorum Erdeödi, in bonis eorundem, videlicet Dominae consortis praefati Domini Ladislai Bukouachki et Nobilium Kermchich, pertinentiis videlicet castelli ipsorum Kisseuicha Thuran vocati, factis et patratis, qui Ladislaus Bukouachki Vicebanus et Nobiles Kermchich, sine omni citatione, submittunt sese iudicio et plenariae satisfactioni Domini Gaspari Alapi Bani, siquid contra praefatam Dominam Relictam Erdeödi vel filios eiusdem, aut quosuis subditos deliquissent, vel autem superinde literas testimoniales et protestationales, pro futura iuris ipsorum cautela sibi dari postularent.

Nuncii Dominae Relictae Erdeödi et filiorum suorum, videlicet Egregii Johannes Suberay et Michael Sugnetich respondent superinde nullam se habere informationem, et ideo Domini Regnicolae, querulantibus postulatas literas testimoniales, sub sigillo Regni, dari committunt.

Literae commendatoriae tam Dominis Tahy, quam familiae Henningh, ad supplicationes illorum iustas, ad Caesaream Maiestatem, nomine Dominorum Regnicolarum, per Vice Protonotarium expediri debent. Similiter et pro Domino Mattheo Kegleuich.

Id quoque decretum est per Dominos Regnicolas, ut Dominus Vicebanus, cum Dominis Michaële Konzki, pecuniarum fumalium Regni et Michaele Urnoczi Dicae Regiae praeteritorum annorum et praesentis quoque restantiarum exactoribus, mutuam habeat intelligentiam, qui Judices nobilium Comitatuum Zagrabiensis et Crisiensis, certos praefigant loca et terminos, ad quos ipsi Judices nobilium, singuli illorum in processu suo, officiales Dominorum Magnatum et Nobiles quoque Regni ad id tempus conuocare, cum schedis quietantiarum, tam fumalium, quam Dicarum Regiarum praeteritorum annorum possint; penes quos exactores, homo literatus, per Dominum Vicebanum ad id deputatus, ubique praesens fieri debeat, sicque recognoscat extradatas exactorum, cum schedis quietantiarum, et restantiae ipsae rectificentur; neque de caetero innocentes cum debitoribus, iuxta extradatas in praestantium quietantiarum schedis per Vicecomites et Judices nobilium molestentur, sicque statim qui non persoluerunt, tam restantias Dicarum, quam fumalium penes praeceptorias Regni omnibus remediis ad persoluendum, more solito, compellantur.

Ad querelas Dominorum Erdeödi et Michaelis Zekel, ac certorum Nobilium Comitatus Varasdiensis, contra Magnificum Dominum Matthaeum Kegleuich, pro violenta detentione miserorum colonorum eorundem, et aliorum negotiorum in Diaeta Hungarica Posoniensi, Nuncii Regni interrogati a Caesarea Maiestate, vel Dominis Regnicolis Hungaris, in quo statu sit negocium inter partes, fideliter referre debeant, quibus utrique parti in iustis supplicationibus, literae commendatoriae, sub sigillo Regni dari debebunt. Johannes Zaboki et alter Johannes Suberay, in personis praescriptorum querulancium, protestantur super eo, quod Dominus Mattheus Kegleuich publice dixisset coram Regno, quod nisi a Dominis Regnicolis falsas peterent literas, et petunt judicium. Causa ista ex deliberatione Regnicolarum, propter breuitatem temporis,

reiecta et prorogata est per citationem fiendam, ad primam similem generalem congregationem Regni.

Similiter ad querelam Nobilis Marci Radathouich, contra Nobilem Mogorich seruitorem Domini Comitis Zriny factam, qui Mogorich, non curata libertate Nobilitari, praefatum Marcum Radathouich, cum suis complicibus, in domo et curia Nobilitari ipsius Marci Radathouich inuasisset, ibidemque eundem letalibus vulneribus sauciasset, et domum eiusdem resque uniuersas in ea inuentas, praedae exposuisset et abstulisset; scribantur literae ad Dominum Comitem Zriny, contra ipsum Mogorich, et suos complices, sub sigillo Regni, vel autem requiratur super huiusmodi malefactis Caesarea Maiestas.

Dominam consortem Johannis Hersich, vigore literarum praeceptoriarum Domini Bani, Dominus Vicebanus in Curiam Nobilitarem, et portionem bonorum quondam Nicolai Borog aliter Mochilai proximi fratris in linea generationis dictae Dominae per violentos Nobiles Seraphinum et Andream Brithuich recentiores consanguineos, violenter eiectam, per Vice-Comitem et Judices nobilium Comitatus Crisiensis, contradictione, inhibitione et repulsione non obstante, induci, in iisdemque conseruari et tueri faciat, vigore articulorum superinde editorum, authoritate Regni, eisdem in hac parte attributa.

Ut sub sigillo quoque Banali authentico, nomine praefati Domini Alapi Bani, literas iuridicas pro hoc tempore Vice Protonotarius Regni emanare possit et valeat.

Praefatus Andreas Brÿthuich creatus est in Judicem nobilium dicti comitatus Crisiensis, in locum quondam Joannis Pathaki demortui.

Nobilis Thomas Brezki de Viszoka, in Juratum nobilem eiusdem Crisiensis Comitatus similiter est creatus.

Ad postulationem exactorum fumalium pecuniarum Regni, praeteritorum annorum, et etiam Domini Ladislai Bukouachki Vicebani, a Domino Konzki exactore, ad solutionem Haramiarum Regni, ad Colapim custodiendam perceptorum, ad relationem Dominorum Commissariorum Regni, ad percipiendam fideliter de exactione huiusmodi pecuniarum rationem, per Dominos Regnicolas deputatores, Vice Protono-

tarius sub sigillo Regni ipsis exactoribus sufficientes literas expeditorias dare debeat.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Status et Ordines Regni firmiter conclusa, et per quosuis inuiolabiliter obseruanda, praemissos articulos praescriptos sigillo Regni consignari voluerunt. Datum Zagrabiae, praescripta prima die praesentis mensis Octobris, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

Lecta per Viceprotonotarium Regni Joannem Petricheuich.

X.

1578. Július 15.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Congregatione eorundem generali, ex edicto Domini Bani in Ciuitate Regia Montis Graecensis pro decima quinta die praesentis Mensis Julii celebrata, conclusi, Anno Domini 1578.

Imprimis ubi Serenissimus Princeps et Dominus Dominus Carolus, Dei gratia Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis etc., Dominus noster gratiosissimus, nobis uniuersis Statibus et Ordinibus Regnorum Croatiae et Sclauoniae, fidelibus subditis Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini et Regis nostri naturalis clementissimi, iuxta literas suae Serenitatis credentionales, per Magnificum Dominum Vitum ab Hallek Consiliarium et supremum suae Serenitatis vicegerentem, in confiniis huius Regni Sclauoniae, Commissarium et legatum suae Serenitatis, in scriptis certos articulos, per praefatum Dominum Vitum ab Hallek, personaliter in praesenti generali Conuentu nostro, Domino nostro Bano, Statibusque et Ordinibus uniuersis, hic simul congregatis, exhiberi et praesentari, sua Serenitas demandauit. Quibus articulis nos, summa cum obedientia, a praefato Domino Vito ab Hallek, nomine suae Serenitatis nobis exhibitis, acceptis, de eisdemque maturo consilio et deliberatione tractauimus, suaeque Serenitati, tanquam Domino et Principi gratiosissimo, ad contenta praefatorum articulorum, modo infra denotato seriatim humillime respondere volumus.

Cum sua Serenitas, Deo optimo maximo auxiliante et

coadiuuante, mature deliberauerit, ut ad festum beati Laurentii martyris usque, exercitum validissimum, tam equestrem, quam pedestrem, diuersarum nationum, in partibus istis congregare, et in castra locare proposuit et decreuit, certificando nos, fideles Status et Ordines Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis horum Regnorum Croatiae et Sclavoniae, de certis decretis suae Serenitatis, contra hostes fidei Christianae Turcas experiendos, et certis locis finitimis erigendis; ob quam rationem Serenitas sua clementer cupit et vult, ut Dominus Banus huius Regni, cum suis militibus, nos quoque Status et Ordines praedictorum Regnorum Croatiae, bene armis accincti ac apparati, sine ulteriori mora, in Castra nos conferre deberemus, ut ante praetactum festum beati Laurentii martyris, eo quo suae Serenitati libitum fuerit, in expeditionem, praesertim vero Croaticam, mature procedere omnes deberemus; admonendo nos, Status et Ordines Regni, de praestando certo numero victualium, maiori tamen parte absque solutione, aliis autem tolerabili et competenti practio praestando, et devectura quoque, eo quo necessitas urgeret, et exposceret, cum haec expeditio suae Serenitatis futura, in magnam defensionem libertatum nostrarum, et nostrae charissimae patriae ac nostrorum omnium vergeret. Ad quem primum articulum et postulationem, nos uniuers Status et Ordines Regnorum Croatiae et Sclauoniae, suae Serenitati humillime respondendum esse duximus, quod Dominus noster et Regnorum istorum Banus, una nobiscum fidelibus Statibus et Ordinibus Sacrae Caesareae Regiae Maiestatis, Domini et Regis nostri naturalis clementissimi, considerantes Suae Serenitatis, Domini itidem nostri gratiosissimi, summum affectum et amorem ad defensionem et eliberationem nostram, afflictaeque huius patriae nostrae restaurandae, pro incolumitate quoque et permansione prouinciarum haereditariarum suae Serenitatis; nos unanimiter, cum praefato Domino nostro Bano, tam personaliter, quam a singulis portis, iuxta Dicam Regiam, solitis et decretis peditibus et equitibus, pro posseque nostro, cum competentibus victualibus, armis bene accincti et instructi, iuxta praesentem publicationem Domini nostri Bani, ad sextum diem proxime futuri mensis Augusti,

id est ad quartam feriam ante festum diui Laurentii proxime futurum, in castra praefati Domini nostri Bani, ad campum Thuropolya et possessionem Odra Szenth György, iuxta nostras publicas decretales Constitutiones, ad latus praefati Domini nostri Bani, sub vexillum seu Banderium Regium conuenire, ubi, iuxta proxime praeteritam constitutionem publicam, praefati Domini Imperatoris et Regis nostri, in generali Conuentu suae Maiestatis Sacrae cum uniuersis Statibus et Ordinibus totius Regni Hungariae et partium eidem subiectarum, factam et decretam, confirmatosque articulos, per speciales nuncios nostros ibidem praesentes, ad nos transmissos, nempe ut Serenissimus Archidux Carolus eam cum Domino Bano Croatiae et Sclauoniae intelligentiam habeat, ne quid sequatur inconueniens et libertati Regni contrarium, sua Serenitas mutuam intelligentiam, cum praefato Domino nostro Bano habere dignetur; cum pro certo Dominus Banus noster, alio quouis Capitaneo, contra authoritatem banalem et nostram perpetuam libertatem, decretumque praemissum sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini nostri clementissimi, non suberit; referendo Deo optimo maximo summas gratias, quod sua Serenitas, non parcendo summis expensis et laboribus, tum suae propriae personae, quam fidelium subditorum suorum defensioni, et protectioni horum periclitantium confiniorum gratiose inhaeret.

Quantum vero ad contributionem et vectionem victualium attinet, ad gratiosam postulationem suae Serenitatis, licet pro proxime praeterito termino Conuentus nostri generalis, medio Reuerendissimi Domini Georgii Draskouich, electi Archiepiscopi Colocensis etc., et generosi ac Magnifici Domini Christophori a Kinighspergh, ad loca et fortalitia ac castra finitima horum Regnorum ex omnibus Comitatibus huius Regni, certum numerum tritici, quartarum seu metretarum Zagrabiensis, ad Ciuitates Regias liberas Zagrabiensem, Varasdiensem et Crisiensem, de singulis fumis, uniuersi Status et Ordines Regni, praestari promiserint, et in maiori parte iam administrari ad loca decreta fecerint, sed nihilominus expectantes summa cum laetitia defensionem foelicem suae Serenitatis, nobis ipsis et miseris colonis nostris, iam tam repente cum

necessariis victualibus ad Castra Domini Bani nostri proficiscentes, a singula porta, seu fumo, de cunctis Comitatibus huius Regni, tritici puri quartam seu metretam Zagrabiensem planam mediam, avenae similiter similiter quartam unam, prout hic Zagrabiae in foro venditur, gratis, ad sustentationem gentium suae Serenitatis, omnes communi voto Status et Ordines Regni, ad proxime futurum festum diui Laurentii, postquam videlicet triticum et auena in campis excreta, demeti, in horreaque conduci et triturari poterit, per subditos et colonos, tam ex Varasdiensi, quam Crisiensi et Zagrabiensi Comitatibus, usque ad fluuium Zaui a fluuio Draui, commorantes Zagrabiam, inter vero fluuios Zauum et Colapim commorantes uniuersi, ad monasterium circa arcem, et oppidum Jaztrabarzka, Dominorum Erdeödi existentem, ad manus Magistrorum victualium, per suam Serenitatem, ad percipienda ipsa frumenta ad terminum et loca praenotata tempestiue expediendorum, gratis deuehi facient. Ulteriori vero praestatione frumentorum et vectione quoque (cum ad huiusmodi administrationem et vectionem frumentorum, in castris quoque Banalibus existentes, summam necessitatem habituri sumus) sua Serenitas Status et Ordines ne molestare dignetur. Ipsi vero Magistri victualium pro perceptione huiusmodi frumentorum, ad usum gentium suae Serenitatis, per Status et Ordines Regni, gratis tam ad Zagrabiensem Ciuitatem, quam monasterium Jaztharbarzkae praestandorum et conuehendorum, pro percipiendis ipsis frumentis, et praestandis conuectoribus solitis quietantiis scribas de nostro genere, penes se conductos, tempestiue habeant. Magistri vero victualium suae Serenitatis, potissimum inter fluuios Zauum et Colapim, tam de victualibus, quam vecturis eorundem apud Dominos Magnates et Nobiles pro competenti praecio, usque fluuium Colapim habundantiam habere possunt, dummodo rem ipsam tempestiue et serio curent, et praecium persoluunt, de domibus quoque et locis depositionis ipsorum frumentorum cum Judice et Ciuibus Zagrabiensibus ac Jazthrabarzkae quoque, tempestiue concludant et tractent.

Labores manuales, siqui iuxta priorem conclusionem, tam ad Kapronczam, quam Iuanich fortificanda huc usque,

et neque postulati currus, per suam Serenitatem ad fortalitia ipsa, neque vero renouatio desectarum siluarum, seu indaginum circa Kapronczam, Thopolouecz, Czirkuena', Gradecz et Crisium praestiti non essent; cum tam nos Status et Ordines ipsi, quam coloni nostri, in praesentem expeditionem in Castra Banalia sese statim omnes conferre debeamus, ista omnia ad futuram congregationem, seu conuentum Regni, donec expeditionis praemissae, messis quoque praesentis, et apparatuum ad castra finis fuerit, prorogari debent.

Vecturam vero Bombardarum, puluerum, globorum, et id genus aliorum tormentariorum instrumentorum, ex Ciuitate Varasdiensi, Cives Varasdienses, auxilio ciuium Crisiensium; ex Zagrabiensi vero, Cives ipsi Zagrabienses et Crisienses, opera tam Ciuium, quam colonorum eorundem, qui a portis solitis, propter tam grande onus per Status et Ordines Regni, ne praestent armatos milites in castra Banalia, absoluti sunt, eo quo necessitas expostulauerit, deducere debebunt.

Quantum autem ad postulationem suae Serenitatis, de accipiendis moneta bona tallerorum, singulus tallerus per den. 75, hoc est centum hungaricos, et aureus ducatus singulus, per hungaricos 150, ut per nos Regnicolas, et subditos nostros a militibus accipiantur, per Dominum Magistrum solutionum prestandorum. Postulationi huic suae Serenitatis, ipsi Regnicolae grato inhaerent animo, suamque Serenitatem, superinde certificari cupiunt, cum per Dominos Magistros solutionum superiori tempore, non ita diu praeterito, militibus, in confiniis his regni Sclauoniae degentibus, pro solutione eorum, magna copia aureorum ducatorum et tallerorum quoque, valde superque circumcisorum praestita sit, alia quoque moneta tallerorum, varia, in prouinciis suae Serenitatis interdicta datur et soluitur, quae moneta, per milites ipsos, licet eo numero, prout ipsis data sit, per Magistrum solutionum, in miseros subditos colonos nostros, pro victualibus iniicitur, a nobis tandem, et neque a miseris colonis, neque pro taxa, vel Dica Regiae Maiestatis, neque autem a prouincialibus, ciuibus suae Serenitatis haereditariis, ullibi eo praecio, sed cum maximo damno et detrimento nostro, et miserorum subditorum nostrorum, pro cunctis rebus venalibus, iuxta verum pondus

et valorem acceptatur. Unde nos omnes Status et Ordines praefatorum Regnorum suae Serenitati demisse supplicamus, dignetur serio interdicere Dominis Magistris solutionum, ut de caetero huiusmodi circumcisam et interdictam monetam, aureorum et tallerorum, pro integro praecio, pro quo in praemissis Prouinciis suae Serenitatis non acceptantur, in milites Confiniorum distribuant, ciuibusque Petouiensibus, et aliis suis haereditariis Prouinciis, ut tallerum bonum, et aureum quoque singulum bonum, iuxta postulationem suae Serenitatis, a nobis et subditis nostris, sub poena, pro rebus venalibus et aliis sumptibus accipere debeant, clementer et serio committat.

Haec praefati fideles subditi Regnicolae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domino ipsorum clementissimo, ad gratiosam postulationem praefati Serenissimi Domini Archiducis Caroli, quantum pro praesenti, ne tandem in usum deueniat, cum Regnum hoc Sclauoniae semper fuerit liberum, subiacens solummodo authoritati Diuorum Regum Hungariae, spontanea ipsorum voluntate, pro defensione patriae et familiae ipsorum, suae Serenitati gratos sese exhibere volentes, pro posse ipsorum, quae praestare potuerunt, praestituros se humillime et deuote offerunt, a sua Serenitate omnem gratiam et beneuolentiam expectaturi.

Item ad Articulum, super violentis occupationibus bonorum, confirmatum in praesenti congregatione, post multas disputationes, per Status et Ordines Regni decretum et statutum est, ut actor, cui interest, per Comitem vel Vice Comitem et Judicem nobilium illius Comitatus, ubi bona violenter occupata asserit fieri, nomine Domini Bani, violentum, cum literis praeceptoriis Banalibus, ad remittenda ultro bona violenter occupata, admoneri faciat; qui si id non fecerit, Comes vel Vice Comes et Judex nobilium statim et ibidem partibus terminum attestationis, iuxta continentiam praeceptoriarum literarum, praefigant, in loco bonorum occupatorum, compertaque, iuxta continentiam articuli, mera rei veritate, ad primam sedem Comitatus, inscriptis partes, attestationes conscriptas, clausas, sub sigillis comitis, vel Vice Comitis et Judicis nobilium producant, ubi attestationes ipsas in sede conscien-

tiose ruminando, Judices sedis discutiant, et exinde definitiuam sententiam, omnibus juridicis remediis postpositis, partibus pronuntiantes, literas adiudicatorias, iuxta latam sententiam, parti triumphanti, debitae executioni demandent, vel autem contra inobedientes Dominus Banus Regni validiori manu procedat, iuxta continentiam articuli praedeclarati.

Quantum autem ad praesentem expeditionem attinet, uniuersi Domini Magnates et Nobiles, penes personam Domini Bani, tam cis quam ultra Colapim commorantes, more in talibus decreto, ad feriam quartam proximam ante festum Diui Laurencii proxime affuturum, id est ad sextam diem proxime futuri mensis Augusti, ad campum Turopolya, sub banderium Regium, ad possessionem Odra Szentgyeörgy, cum sufficientibus victualibus duorum mensium personaliter bene armati, conuenire, et a singulis integris fumis, iuxta Dicam Regiam, singulum unum peditem bene armatum, et a viginti fumis equitem unum, cum praenotatis sufficientibus victualibus, in castra ipsa Banalia, secum ad terminum et locum praefixos, adducere debeant; Domini vero Capitanei et potiores Nobiles, in confiniis et stipendio militantes, occupati, de bonis illorum, pro personis, singulus specialem militem, e numero nobilium, bene armatos, mittant, et a singulis viginti fumis, equitem bene instructum unum et a singulis fumis, iuxta Dicam Regiam, peditem unum, cum praenominatis sufficientibus victualibus et expensis, penes personam Domini Bani, ad terminum et locum praenotatos sub poena, in articulis anni 1559. denotata, expedire debeant.

Uniuersi Domini Regnicolae, pro condigno praecio, in castra Domini Bani, victualia cuiusuis generis, ad commissionem Domini Bani, inducere faciant; Civitates quoque liberae laniatores, cum pecoribus ad mactandum aptis, ac pistores cum pane, ac aliis victualibus, more alias solito, in castra inducere faciant.

Judices nobilium cunctorum Comitatuum Regni, uniuersos Dominos Magnates et Nobiles, nomine Domini Bani, certificent, eisdemque sub amissione teloniorum, aliis vero sub solita poena serio committant, ut statim et defactoubique in bonis illorum pontes et vias coenosas restaurent et reparent.

Item Judices nobilium, sub publicatione et celebratione congregationum generalium, et judiciorum tam octavalium quam brevium, a denuntiatione colonorum, ubique per Comitatus cessent, prout et prius fuit interdictum.

Item Egregius Dominus Stephanus de Gregorianez Vicebanus Regni, contra officiales Dominae Relictae et Dominorum Erdeödi castri Okich et castelli Kerezthincz conqueritur, quomodo praefati officiales, nescitur an ex commissione et mandato Dominorum suorum, super praefatum Dominum Vicebanum, subditosque eiusdem, multas molestias, damnificationes et iniurias faciant; cum non ita diu praeterito tempore, uniuersa pecora ipsius Domini Vicebani, in Curia sua nobilitari Klinchaszela vocata, ex pascuis ipsi Domino Vicebano liberis, abegerint, pastorem quoque pecorum captiuum et ligatum abduxerint, variasque violentias et damnificationes super eundem Dominum Vicebanum patrare non cessant; unde Domini Regnicolae decernunt, ut literae, sub sigillo Regni, scribantur Dominae Relictae Erdeödi, ut sua Dominatio generosa et magnifica, ablata et abacta pecora, ac abductum pastorem faciat restitui per officiales suos. Tandem Dominus Banus partibus praefigat certum terminum in facie loci contentiosi, et de iniuriis inter partes, ultro citroque factis et patratis, faciat iustitiam.

Restant et reliquae querelae per certos Regnicolas factae, et deliberationes quoque exinde subsecutae et declaratae, apud manus Vice Protonotarii Regni consignatae.

Quae praemissa et quaeuis praemissorum singula, per Status et Ordines Regni firmiter conclusa, et per quosuis inuiolabiliter obseruanda, praemissos articulos Status et Ordines Regni sigillo illorum authentico, pro maiori illorum firmitate consignanda et munienda esse voluerunt. Datum in praescripta Ciuitate Regia Montis graecensi Zagrabiensi, decima septima die praenotati mensis Julii, ultima videlicet die congregationis generalis praenotatae, anno Domini millesimo, quingentesimo, septuagesimo octauo.

Lecta per Viceprotonotarium Regni.

XI.

1579. Május 3.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Congregatione eorundem Generali, ex edicto Domini Bani, pro Dominica Misericordia, in Ciuitate Regia Montisgraecensi Zagrabiensi celebrata, conclusi 1579.

Quoniam Serenissimus Princeps et Dominus Dominus Carolus, Dei gratia Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis etc. Dominus noster gratiosissimus, Domino nostro Bano, nobisque uniuersis Statibus et Ordinibus Regnorum Croatiae et Sclauoniae, fidelibus subditis Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini et Regis nostri naturalis clementissimi, medio magnificorum Dominorum Jacobi Zekel de Keuend liberi Domini in Ormosd, necnon Georgii de Collaus aliter Waczler nominati, Camerarii et Capitanei suae Serenitatis Petouiensis, cum literis credentionalibus suae Serenitatis, in Ciuitate Gracz die vigesima secunda mensis Aprilis proxime praeteriti, ad nos datis, legatis utpote suae Serenitatis, in certis et expressis negotiis, confinia haec Sclauoniae concernentibus, nos benigne requirere dignatus est, in eo videlicet, quod sua Serenitas quoddam nouum fortalicium in decursu fluuii Colapis, circa Dobowcz, ad partes Croatiae, pro residentia generalis Capitaneatus illarum partium Croatiae Domini locumtentis, et aliorum militum erigere, et extruere decreuerit; similiter et munitionem Kapronensem ad finem perducere statuerit; ut nos, pro nostra in communem patriam debita affectione, ad ipsorum legatorum praemissas requisitiones, taliter nos resoluere ac declarare deberemus, ut optatum responsum sua Serenitas quam citius a nobis habere possit.

Nos itaque, intellectis praemissis mandatis et requisitionibus suae Serenitatis, pro illa gratia, qua sua Serenitas defensioni huic miserae patriae nostrae inhaeret, summa cum obedientia et obseruantia singulari, qua erga suam Serenitatem fungimur, habito mutuo tractatu et consilio cum Domino

nostro Bano, in praesenti generali congregatione nostra, decreuimus et conclusimus, ut uniuersae pertinentiae castri Ozal, Domini Comitis Zriny cis Colapim, item castri Jazthrabarzka Dominorum Erdeődi, Petrouina Dominorum Capituli Zagrabiensis, Zlauetich Nobilium Orsich, castellum Thuran Nobilium Keomchich et Bukouachki, iuxta Dicam Regiam, a singulo fumo, per laboratores sex et currus tres, quamprimum Praefecti laborum dicti noui fortalitii, per suam Serenitatem aedificare decreti, deputati, Dominum nostrum Banum, vel Vicebanum, ad praestandos huiusmodi laboratores et currus decretos certificauerint, praenominati uniuersi Domini Magnates et Nobiles ex pertinentiis praescriptorum castrorum et bonorum suorum, ad aedificandum praescriptum fortalitium in fluuio Colapis, statim et defacto praestari debebunt. Ac insuper, ad gratiosam requisitionem suae Serenitatis, in Ciuitatibus liberis Regiis, et foris hebdomadalibus publice proclamabitur, ut ad requisitionem hominum suae Serenitatis, per suam Serenitatem ad id deputandorum, liberum sit, ex pertinentiis bonorum quorumuis Dominorum Magnatum et Nobilium, miseris colonis, pro condigna solutione superintendentum laborum suae Serenitatis, vecturas curruum, et laboratores pedestres, in erigendo nouo fortalitio exerceri.

Quoniam vero uniuersi coloni Dominorum Magnatum et Nobilium, trans fluuium Colapis residentium, a certis praeteritis annis, tam a Dica Regia, quam aliis cunctis contributionibus, in medium Regnicolarum conferendis, et laboribus ad confinia per reliquos Regnicolas praestitis, hucusque exempti fuerunt, cum potissimum fortalitium nouum, ad dictum fluuium Colapims, circa Dobowcz, magis ad defensionem illorum quam partium istarum cis colapinarum erigendum censetur; Dominus Banus quamprimum hominem suum specialem, ad illas pertinentias transcolapinas limitandas, et conscribendas expediturus est. Qui omnes Magnates et Nobiles Transcolapini bona habentes, iuxta nouam limitationem, a fumo singulo laboratores sex, et currus quatuor, ad erectionem dicti noui fortalitii, ad mandatum Domini Bani, praestare debebunt.

Supplicantes uniuersi Status et Ordines Regni, suae Serenitati, uti clementissimo Principi et defensori, cui admi-

nistratio cunctorum confiniorum huius Regni Sclauoniae, prout et Croatiae, per sacram Caesaream et Regiam Maiestatem concredita est, cum certo constat, quod fortalitium nouum, circa Dobowcz his inferioribus partibus Regni Ciscolapinis, ad nullam fere defensionem futurum esse dinoscitur; dignetur sua Serenitas, ex sua innata erga Status et Ordines Regni gratia, fortalitium nouum Brezth vocatum, in dicto fluuio Colapis per Status et Ordines, pro summa defensione illorum, in parte erectum praesidio militum suorum clementer prouidere et munire; similiter et Castrum finitimum Thopuzka, in faucibus Turcicis Transcolapim existentem, in suam gratiosam custodiam recipere defacto dignetur. Quod Castrum eget solummodo tectura, alioquin pro residentia vicegerentis est satis aptum, et ad protectionem huius Regni reliquiarum commodissimum, prout Status et Ordines ex superiori quoque congregatione suam Serenitatem superinde edocuerunt, de praesenti quoque suam Serenitatem uniuersi Status et Ordines humillime informare curant, quod ad defensionem reliquiarum huius Regni commodior locus in Knye, pertinentia videlicet Zthenichnÿak, quam circa Dobowcz pro erigendo nouo fortalitio comperitur.

Ubi vero sua Serenitas hoc iam firmiter decreuerit, ut fortalitium illud circa Dobowcz erigatur, ea quae Status et Ordines ad aedificandum fortalitium illud offerre potuerunt, in praestandis laboribus et curribus, modo praedeclarato sese praestituros humillime offerunt.

Cum autem ad fossam Kapronczensem, in superioribus congregationibus promissi laboratores, per Dominos Regnicolas ex toto Comitatu Varasdiensi praestiti esse comperiuntur, resecatio quoque indaginum ibidem circa Kapronczam pro praesenti vere, in aliud tempus autumnale reiiciendum esse videtur; uniuersi Domini Magnates et nobiles, aliique possessionati ex toto Comitatu illo Varasdiensi, de uniuersis pertinenciis bonorum suorum a singulo fumo, iuxta nouam Dicam Regiam, singulos tres laboratores pedestres, ita videlicet, ut singulus ille laborator, e fossa praenominata, mediam ulnam Klawther, vocatam, iustam terrae effodere et exportare debeat. Similiter et uniuersi coloni arcis Kapronczensis praemissos la-

bores, instar aliorum colonorum praestent, qui laboratores propter summam praesentem famem per hoc Regnum, in cunctis partibus habitam, ad primum diem futuri mensis Augusti, ad praescriptam fossam Kapronczensem pro nunc differuntur, protuncque per quosuis praestabuntur.

Supplicant uniuersi Status et Ordines Regni suae Serenitati, uti Domino et Principi ac defensori patriae illorum gratiosissimo, sua Serenitas, consideratis maxima fame et penuria, qua ad praesens, in cunctis partibus reliquiarum huius Regni, miseri coloni, tam Dominorum Magnatum, quam Nobilium afflicti sunt, cum ad requisitionem gratiosam suae Serenitatis, proxime praeterito tempore, pro duobus terminis, certa frumenta, ad confinia necessaria, gratis praestiterint, uniuersique Domini Magnates et Nobiles, penes personam Domini illorum Bani, in propriis expensis, per duos integros menses, in proxime praeterita autumnali suae Serenitatis generali expeditione, in confiniis Croatiae exercitauerint, Dicam quoque Regiam, pro intertentione militum Banalium administrare debent; pro illa singulari gratia, qua sua Serenitas benigne defensioni huius miserae patriae nostrae et prouinciarum haereditariarum suae Serenitatis, clementer animaduertit, praesenti humili oblatione fidelium Regnicolarum, Statuumque et Ordinum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis Regni huius, in praestandis laboribus et curribus, tam ad erigendum nouum fortalitium in fluuio Colapis, quam ad munitionem Kapronczensem, pro praesenti contenta esse dignetur. Cum pro decima quinta die praesentis mensis Maii, ad vecturam necessitatum aedificiorum Kapronczensium, iuxta conclusionem proxime praeteritae congregationis, uniuersi Domini Magnates et Nobiles, ex toto Comitatu Varasdiensi, a singulo fumo, iuxta Dicam Regiam, singulos tres currus praestare debebunt.

Item in Comitatu Zagrabiensi et Crisiensi, ad recludenda vada, et periculosos transitus in fluuio Colapis habitos, utpote in Brezth, Lethouanich, Herghouichi, Goricza, Percheno, Zredichki, Berkisseuina, Sissinachki, Myslienouich, Deghoÿ, Agusthanoucz, Sancti Jacobi et Rechicza, incipiendo a castro finitimo Sziszek, usque Dobowcz, in quibus transitibus

periculosis, liber transitus hostibus, vicinis Turcis, cum flumius Colapis decrescit, patet, ex toto processu Blasii Poglcdich per laboratores duodecim. Ad munitionem vero tam Crisiensem, quam Iuanichensem, pro ipsa decima quinta die praesentis mensis Maii, a singulis fumis, singuli sex currus et laboratores sex, ex bonis cunctorum Dominorum Magnatum et Nobilium, ex processibus Francisci Ztholnikouich et Thomae Mikulich ac Andreae Borothua praestabuntur.

Haec praefati fideles subditi Regnicolae, sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Domini ipsorum clementissimi, ad gratiosam postulationem Serenissimi Domini Archiducis Caroli etc., quantum pro praesenti fieri potuit, pro posse ipsorum, quae praestare potuerunt, praestituros se humillime offerunt, a sua Serenitate omnem gratiam et beneuolentiam expectaturi.

Memoriale Regni.

Ad Serenissimum principem Dominum Archiducem Carolum Domini Petrus Heressinczi Praepositus maior Capituli Ecclesiae Zagrabiensis et Johannes Petricheuich Vice Protonotaius Regni, per Dominos Regnicolas, in necessitatibus Regni, cum certa informatione, transmittuntur, ad Gracz. Quibus pro expensis praesentis itineris illorum, singulo quinquaginta floreni Rhenenses, Domino Praeposito ex pecuniis fumalibus, per eundem exactis, Vice Protonotario vero, ex pecuniis fumalibus, per Dominum Konzki exactis vel exigendis, praestandi deputantur.

Domini Regnicolae, in praesenti illorum congregatione, id quoque concludere voluerunt, ut uniuersi Domini Magnates et Nobiles, intra Regnum, in bonis illorum telonia possidentes, debitos pontes, in viis publicis reparari et restaurari, sub amissione teloniorum debeant et teneantur. Quibus in Comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi Dominus Vicebanus, cum suis Vice Comitibus, in Varasdiensi vero Dominus Vice Comes illius Comitatus serio animaduertant.

Ad supplicationem Magnifici Domini Casparis Alapi, pro telonio Wokowiniensi impetrando, scribantur literae commendatoriae ad Caesaream Maiestatem, sub sigillo Regni.

Similiter et Magistro Emerico Protonotario scribendum est, ut ad primam congregationem Regni, quae pro feria quinta proxima post festum visitationis Beatissimae Mariae Virginis, id est nona die Julii Varasdini celebrabitur, compareat, et de querelis per Dominum Banum et Vicebanum, contra illum, in praesenti congregatione publice factis, se expurget.

Judicia totius Comitatus Zagrabiensis, de caetero, tam cis, quam ultra Colapinis partibus mixtim, pro termino partium Cis Colapinarum, per tres dies, pro altero similiter termino partium Transcolapinarum, similiter per tres dies, demptis festis diebus, per Dominos Vicebanum ac Comitem et Vice Protonotarium Regni, Judices nobilium illius Comitatus, et alios Juratos assessores, postpositis et reiectis in hac parte cunctis procuratorum cauillationibus et excepcionibus, celebrari possint et debebunt, prout iudicia ipsa in praesenti congregatione, cunctis Regnicolis, pro termino feriae secundae proximae post Dominicam Exaudi, proxime affuturam, modo praemisso cunctis causantibus celebranda, publicata sunt.

Similiter et Comitatui Crisiensi pro termino feriae quartae post proximum festum sacri Pentecostes, per tres dies celebranda publicata existunt.

Pro festis ipsius sacri Pentecostes, omnes exactores fumalium Regni, qui sufficientes rationes non praestiterunt, coram Magnifico Domino Petro Rathkai de Nagy Thabor, in persona Domini Bani, Dominis Petro Heressinczi Praeposito maiori, vel autem lectori Ecclesiae Zagrabiensis, Joanne Petricheuich Vice Protonotario Regni et Joanne Suberai, in persona Dominorum Erdeödi, comparere, et sufficientes rationes praestare, omni postposito subterfugio, debeant et teneantur, vel autem contra contumaces, poena decreta, Dominus Banus serio animaduertat.

Quia autem Sacra Caesarea et Regia Maiestas, ad querelam moderni Domini Episcopi Zagrabiensis pro insufficientia intertentionis et conseruationis Castri Thopuzkensis, quod est caput Abbatiae illius, mandatum suum firmum ad Dominum Banum dederit, ut castrum illud tamdiu, donec

sua Maiestas bonis modis, pro castro illo Thopuzka transigere poterit, cum castrum illud Thopuzka in manibus Banalibus existat, ut res omnis in eo, quo nunc est statu, permaneat. Dominus Banus, coram cunctis Statibus et Ordinibus Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in praesenti congregatione illorum, praesentando illis praemissum mandatum Caesareum et Regium, ad instantiam dicti Domini Episcopi emanatum, solenniter protestatus est; cum castrum Thopuzka, caput videlicet Ecclesiae Cathedralis praefatae Abbatiae Thopuzkiensis, in summis confiniis Transcolapinis existat, Dominus ipse Episcopus et Abbas, custodiae et conseruationi castri illius, ex prouentibus Abbatiae praefatae, in parte prouidere bene posset, ipseque Dominus Banus, tam Caesaream, quam Regiam Maiestatem, quam Serenissimum Principem Archiducem Carolum, cum cunctis Statibus et Ordinibus Regni, semel atque iterum, pro conseruatione et promissione castri illius finitimi Thopuzka, humillime requisitos habuerit; si castrum illud finitimum (quod Deus auertat) per praenotatam impressionem, in manus inciderit hostium Turcarum, unde maximum periculum Regno et prouinciis haereditariis suae Serenitatis, certo venire cernitur, ne ipsi Domino Bano in hac parte aliqua culpa, vel negligentia, in amissione dicti castri, per quoscunque ascribi possit et valeat.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Status et Ordines Regni conclusa, et firmiter per quosuis obseruanda, sigillo illorum authentico praesentes articulos muniendos, et obsignandos esse, Domini Regnicolae voluerunt. Datum in Ciuitate Regia Montis Graecensis Zagrabiensis, secundo die congregationis illorum praenotatae. Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo nono.

Lecta per Viceprothonotarium Regni.

XII.

1579. Szeptember 21.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum, Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Congre-

gatione eorundem generali, in Civitate Regia Montis graecensis Zagrabiensis, pro festo beati Matthaei Apostoli celebrata, conclusi. 1579.

Quoniam Serenissimus Prin eps et Dominus Dominus Carolus, Dei gratia Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis etc. Dominus noster gratiosissimus, Domino nostro Bano, nobisque uniuersis Statibus et Ordinibus Regnorum Croatiae et Sclauoniae, fidelibus subditis Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini et Regis nostri naturalis Clementissimi, medio magnificorum Dominorum Viti ab Hallek praefati Domini Imperatoris et Regis nostri, ac suae Serenitatis quoque consiliarii, et in Confiniis huius Regni Sclauoniae locumtenentis, necnon Georgii de Collaus, aliter Watzler nominati, camerarii et Capitanei suae Serenitatis Pettauiensis, cum literis credentionalibus, per suam Serenitatem, in Ciuitate suae Serenitatis Gracz 14 die praesentis mensis februarii, ad Dominum nostrum Banum et ad nos quoque datis, Commissariis et legatis suae Serenitatis, in certis et expressis negotiis, Confinia haec Sclauonica, ac communiter nos ipsos Status et Ordines concernentibus, nobis gratiose demandare curauit ut nos ipsis legatis suae Serenitatis, non solum plenariam et indubiam fidem attribuere, verum etiam, pro nostra in suam Serenitatem obseruantia, et erga communem patriam debita affectione, ad praefatorum legatorum suae Serenitatis postulationes, ita nos resoluere, et re ipsa declarare velimus, ut optatum responsum sua Serenitas quamprimum a nobis habere possit.

Quibus literis suae Serenitatis Credentionalibus, ac relationibus praefatorum Dominorum Comissariorum et legatorum, nomine et in persona suae Serenitatis in praesenti congregatione nostra generali, ad nos Status et Ordines Regnorum Croatiae et Sclauoniae, ex edicto Domini nostri Bani, hic in Ciuitate Montis graecensis Zagrabiensis Regia, die praesenti celebrata, ad dictum Dominum nostrum Banum, et nos quoque Status et Ordines datis, intellectis, summa cum humilitate et obedientia aeceptis, communique voto intellectis, de eisdemque sollicite tractatis, intelleximus placuisse suae Serenitati per nos Status et Ordines, in proxime

praeterita Varasdiensi congregatione nostra, promissos et oblatos, ad munienda Confinia, manuales seu pedestres laboratores, ad finitima loca, utpote Kapronczam, Crisium et Iuanich deputatos, et cum iam vernum tempus instet, quo prima manus laboribus imponenda esset, sua Serenitas Dominum nostrum Banum, nosque Status et Ordines gratiose requirit et hortatur, ut in subsidium suae Serenitatis conatus, etiam competens numerus curruum, pro vehendis variis necessitatibus aedificiorum, accingeretur et deputaretur, sine quibus nullum perfectum opus, neque inchoari, neque perfici posset. Et insuper, ut nos, dempta etiam vectura, gratis in subsidium deputata, pro condigna solutione suae Serenitatis, vecturas per colonos nostros faciendas, non recusaremus. Unde praefatus Dominus noster Banus, nosque Status et Ordines uniuersi, considerantes tam praefatorum locorum finitimorum, utpote Kapronczae, Crisii et Iuanich, in quibus stipendiarii milites equites et pedites, per suam Serenitatem, pro custodia illorum confiniorum Regni, locare commissi et deputati resident, quam aliorum etiam summe necessariorum finitimorum locorum, in decursu fluuii Colapis existentium, quae ex parte prouinciae Bosznae, contra transitum Turcarum, reliquias huius miserrimae patriae nostrae, et vicinas quoque prouincias suae Serenitatis, fortificari, et in certis quoque locis summe periculosis, de nouo erigi, transitusque periculosi, in ipso fluuio Colapis recludi deberent; ad oblatos per nos, in proxime praeterita Varasdiensi congregatione labores, ex toto Comitatu Varasdiensi, simulcum cunctis pertinenciis arcis Kapronczensis, et ciuibus quoque Kapronczensibus, cum potissimum pro salute illorum agitur, a singulo fumo, iuxta nouam Dicam Regiam, pro decima quinta die proxime affuturi mensis Maii, singulos tres currus, pro vehendis variis necessitatibus aedificiorum Kapronczam praestantium, ex bonis cunctorum Dominorum Magnatum et Nobilium, aliorumque possessionatorum, ad postulationem suae Serenitatis humillime offerimus; ita tamen, quod si praefecti laborum suae Serenitatis, Kapronczam, ad munienda ipsa aedificia deputati, calcem seu coementum opera miserorum colonorum aduehi fecerint, de vasís pro adducenda ipsa calce

neceasariis, colonis ipsis ibidem prouidere debeant. Cui quidem vectioni, ut per quosuis Dominos et Magnates, aliosque possessionatos aequaliter praestentur, Dominus Ladislaus Petheő, capitaneus Kapronczae residens, cum Judice ipsius Civitatis Kapronczensis, ut superintendant, et miseris colonis, peracta debita vectura, ut schedas quietantiales gratis praestent, et super vectione ipsa plenariam et omnimodam rationem teneant, deputantur.

Item ex Comitatu Zagrabiensi ex processu Thomae Mikulich Judicis nobilium, pro vehendis variis necessitatibus aedificiorum, ex bonis cunctorum Dominorum Magnatum et Nobilium, ac aliorum possessionatorum, in ipso processu bona habentium; similiter ex processu Andreae Brithuich Judicis Nobilium Comitatus Crisiensis, deputantur a singulo fumo, iuxta nouam Dicam Regiam, ad praescriptum quintum decimum diem mensis Maii proxime affuturum, singuli sex currus; cui vecturae, quoad plenum per quosuis administrandae, ut Dominus Simon Kegleuich, cum Judice Ciuitatis, et Domino Capitaneo Crisiensi, superintendant, schedas quoque quietantiales super peracta vectura miseris colonis gratis praestent, et super administratis rationem teneant, deputantur.

Ad Iuanich quoque ex toto Processu Francisci Ztholnikouich Judicis nobilium, ex bonis cunctorum Dominorum Magnatum et Nobilium, ac aliorum possessionatorum, ad ipsum decimum quintum diem, a singulis fumis, deputantur singuli sex currus, iuxta nouam Dicam Regiam; cui vecturae quoad plenum per quosuis administrandae, ut unus ex Dominis Capitularibus Capituli Ecclesiae Zagrabiensis, per eosdem ad id deputandus, idoneus, cum Domino Capitaneo Iuanichensi, ut superintendant, schedas quoque quietantiales, super peracta vectura, miseris colonis gratis praestent, et super administratis rationem teneant, deputantur.

Hoc suae Serenitati per expressum humillime declarantes, ne nos Regnicolas, nostros miseros et alioquin satis afflictos et oppressos Colonos limitatione curruum, pro aliqua solutione ad vecturas ipsas faciendas, ulterius aggrauet, cum praefecti laborum suae Serenitatis, dummodo

diligentem curam praestent, in partibus illis Kapronczensibus, Crisium quoque et Iuanichensibus, apud incolas propinquos illorum locorum, pro condigno pretio, dummodo persoluant, huiusmodi currus, ad vecturam necessarios, extra etiam nostram limitationem, pro temporis qualitate, habere poterint.

Promissos vero in congregatione Varasdiensi, a singulis fumis sex pedestres laboratores, ex praescriptis processibus Judicum nobilium, ad munitiones Crisienses et Iuanichenses deputatos, quandocunque praefatus Dominus Vitus ab Hallek Capitaneus, necessarium tempus ad id cognouerit, certificet Dominum Vicebanum, ipseque Dominus Vicebanus, post huiusmodi certificationem, ad decimum quintum diem, tam Crisium, quam ad Iuanich huiusmodi laboratores, ex bonis quorumuis Dominorum Magnatum et Nobilium, ac aliorum quorumuis possessionatorum, in dictis processibus Judicum nobilium bona habentium, per suos Vice Comites et Judices nobilium, per omnia opportuna remedia, administrari faciat; Nobilesque unius sessionis, cum pro commune salute agitur huiusmodi decretos pedestres laboratores, a singulis integris portis, vel curiis, singulos sex pedestres laboratores praestent.

Ne autem et pars illa confiniorum Regni, in decursu fluuii Colapis habita, cuius prouisio et defensio, post Deum omnipotentem, solummodo Domino nostro Bano, cum suae Magnificae Dominationis exigui numeri equitibus et peditibus banalibus, et illis insolutis, summae est curae, cum exinde euidentissimum periculum, ex amplissimo Regno Turcarum Boznensi, non tantum huic miserae patriae nostrae, sed etiam vicinis prouinciis suae Serenitatis euidentissime imminere, certo constat; huiusmodi decretos currus et oblatos pedestres laboratores, quandocunque Domino nostro Bano visum fuerit, ex toto processu Blasii Pogledich Judicis nobilium huius Comitatus Zagrabiensis, ex bonis quorumuis Dominorum Magnatum et Nobilium ac aliorum possessionatorum, in dicto processu bona habentium (demptis pertinentiis Castelli Noui et Selin, qui sunt ad munitionem et restaurationem castelli finitimi Hrazthylnycza, Dominorum Comitum Montis

Claudii Dominorum Erdeödi, in decursu fluuii Zaui deputati) ex cuius Castri Selÿn pertinenciis, totus Judicatus Krauarzka et Czerje, in medio aliorum Regnicolarum, ad Colapim deputantur; quorum finitimorum locorum et fortalitiorum restauratio, et de nouo quoque erectio, ac periculosorum transituum et vadorum, in ipso fluuio Colapis reclusio, per nos Regnicolas commendatur arbitrio Domini nostri Bani.

Ubi vero sua Serenitas, suos speciales consiliarios et magnae authoritatis viros, ad perlustranda finitima ruinosa loca et confinia, ac instaurandam nouam ordinationem Regiminis bellici, iam deputauerit, qui et itineri iam accincti esse dinoscerentur, prouidendis confiniis et maturiori discussione, et deliberatione aedificiorum, caeterisque necessitatibus Regni considerandis; hortaturque sua Serenitas et postulat, ut Dominus Banus personaliter, vel si id, impedientibus et obstantibus certis et arduis causis, fieri non posset, Dominus vice Banus, adiunctis sibi tribus, aut quatuor Regnicolis, loca praescripta Confiniorum perlustrarent, et mutuo habito consilio cum suae Serenitatis consiliariis et commissariis, id ex quo emolumentum patriae emergere posset, discuterent et concluderent; nam sua Serenitas propositum suum non procrastinaret, sed quam primum in effectum deduceret, cum moram fore periculosam quis coniectura assequi non posset. Quoniam Sacra Caesarea et Regia Maiestas, Dominus et Rex noster clementissimus, curam et administrationem confiniorum huius afflicti Regni Sclauoniae, similiter et Croatiae suae Serenitati, uti Domino et protectori nostro gratiosissimo, commendauerit, Dominus noster Banus, et nos quoque uniuersi fideles subditi Regnicolae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, communi voto, humillime supplicamus, sua Serenitas, ob summum amorem et gratiam erga hanc miseram patriam nostram, et prouincias haereditarias suae Serenitatis habitam, ne tantum ad prouisionem locorum finitimorum Kapronczae, Crisii et Iuanich huius Regni, sed potissimum summa prouisione necessaria finitimis locis in decursu fluuii Colapis, unde per bonam prouisionem et defensionem salus, per improuisionem vero euidens periculum a praefato Regno Turcarum Bosnensi, nobis

et dictis prouinciis haereditariis suae Serenitatis imminet, prospicere faciat, et si iam in itinere essent, iterum suum speciale mandatum sua Serenitas, dictis Dominis consiliariis strictissime demandare dignetur, ut ipsi Domini consiliarii suae Serenitatis, habito mutuo consilio, cum Domino nostro Bano, et aliis Dominis Magnatibus et Nobilibus huius Regni, per dictum Dominum nostrum Banum et dictos Dominos commissarios suae Serenitatis, ad perlustranda et reuidenda uniuersa confinia, et loca finitima, electis et deputatis, ut ipsi Domini consiliarii, cum praefato Domino nostro Bano, et aliis ad id deputatis, non solummodo praenotata loca finitima Kapronczam, Crisium et Iuanich, sed et alia magis necessaria, quae prouisione summe egent, potissimum in decursu fluuii praefati Colapis, reuidere, et maturiori discussione et deliberatione aedificiorum, caeterisque necessitatibus, illorum quvque Confiniorum Regni considerare, suam quoque Serenitatem superinde, pro debito officii illorum, informare velint et debeant; cum nos Regnicolae ad gratiosam admonitionem suae Serenitatis, non parcendo nobis et miseris colonis nostris, etiam supra vires nostras, omnia quae possumus, ad munitiones et necessitates confiniorum praestare non denegamus.

Haec praefati fideles subditi Regnicolae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini ipsorum clementissimi, ad gratiosam postulationem Serenissimi Domini Archiducis Caroli etc., quantum pro praesenti fieri potuit, pro posse ipsorum, quae praestari potuerunt, praestituros se humillime offerunt, a sua Serenitate omnem gratiam et beneuolentiam expectantes.

Quantum vero ad propositiones pias Domini Bani attinet, et imprimis pro limitatione et reclusione periculosorum locorum et vadorum ac transituum in fluuio Colapis existentium, Domini Regnicolae, cum Domino ipsorum Bano, publice concluserunt.

Imprimis ad omnia vada periculosa fluuii Colapis, incipiendo a castro Sziszek usque ad vadum Brezth vocatum, totus processus Blasii Pogledich, cum uniuersis pertinentiis Castri Sziszek, Dominorum Capituli Ecclesie Zagrabiensis, ad fortificanda ipsa vada et transitus periculosos recludendos deputatus est.

Item ad vada Brezth, Percheuo, Hergouich, Goricza et Lethouanich deputantur: Krauarzka et Czerje Dominorum Comitum Erdeödi, bona Domini Episcopi Zagrabiensis, ex hac parte Colapis existentia, et alias ad Hrazthouiczam pertinentes, Nobiles campi Zagrabiensis, demptis Czuethkouichy, aliter Verhouczi, qui ad vadum Zredichki sunt deputati; Podothochije, Petri Mihanovich, Lomnicza et Koche Domini Bukouachki, Chernkoucz et Schÿtario Nobilium ibidem existentium, et pertinentiae quoque omnes Lethouanich, bona etiam Dominorum Capituli Zagrabiensis penes Sauum existentia.

Ad vada Berkisseuinam et Sissinachki deputantur: Mlaka Domini Chuthor, et Jegydoucz Domini Rathkai ac aliorum Nobilium ibidem, Pethrouina haeredum Bedekouich, item bona fratrum Eremitarum Gerdouschÿak, Rakitoucz et Petrushewczi, ac Kosznicza quorundam Saranÿch Hraschÿa, etiam Ciuitatis montis Graecensis Zagrabiensis, et reliqui a bona eorundem Ciuium trans Sauum habita, bona quoque Wgrinouich Miholÿa vocata.

Ad vada autem Miszlÿenouich, Degoÿ ac Augustanouez, deputantur: bona Nobilium seu praedialium in Abbatia Thopuzkensi habita, deputantur ad vada praescripta, ut muro per ipsos recludantur firmissime; prout iidem Nobiles sese facturos sponte promiserunt.

Ad utrumque vadum Zredichki deputantur: bona Szamobor, Szomszéduara, inter Sauum et Colapim existentia, Bresouicza, Jamnicza, uniuersae pertinentiae Wokouinienses, simul cum Kopchina, Domini Alapi, uniuersae etiam pertinentiae Castri Okich Dominorum Comitum Erdeödi, demptis Draganichÿ et Czuetkouichÿ, qui deputantur ad vadum sancti Jacobi, cum bonis aliorum, scilicet Sislauichÿ, Blatnicza, Nobiles Czuethkouichÿ aliter Verhowczi vocati, et Luchilnicza.

Ad vada sancti Jacobi et Richicza: uniuersae pertinentiae Castri Ozal, ex hac parte Colapis existentes, cum bonis plebaniarum ibidem habitarum, Jazthrabarzka, Dominorum Comitum Erdeödi, similimodo ad eadem vada Rechicza et Luka Castri Zthenichnÿak et Zamersÿe, Nobilium Aÿthich, Pethrouina quoque Dominorum Capituli Zagrabiensis, Zlauetich, Nobilium Orsics, Thuran, Nobilium Kermechich et Buko-

uachki, simul cum bonis reliquorum omnium nobilium ibidem circumvicinorum, deputantur.

Ubi autem praefatus Dominus Banus, ad conducendos pedites milites ad custodiam vadorum praescriptorum periculosorum, in fluuio Colapi habitorum, fumales pecunias per Dominos Regnicolas pronunc imponi postulat; Domini Regnicolae respondent, non tantum ad custodiam vadorum, sed etiam ad custodiam montium pro futura aestate, contra Valachos, plagiarios Turcicos, ut huiusmodi milites conducerentur, summe necessarium esset. Cum tamen per Dominos Regnicolas, praeteritis annis et temporibus, ad conducendos huiusmodi milites pedites ad bona Dominorum Regnicolarum, magna summa pecuniarum imposita sit, neque milites ipsi persoluti, neque pecunia Regni praesto sit, quemadmodum Egregius Michael Konzki, Dominis Regnicolis certa Regestra extradatarum suarum, super non persolutione praescriptarum pecuniarum fumalium, ex bonis multorum dominorum et nobilium Regni, in praesenti Congregatione generali exhibuisset et praesentasset, certi vero ex Dominis Regnicolis huiusmodi pecunias fumales, ex bonis illorum Domino Konzki persolutas esse asserebant, ut autem aequalitas in persolutione huiusmodi pecuniarum fumalium in Regno obseruetur, dubietas quoque exactionis dictarum pecuniarum fumalium tollatur; conclusum est, ut uniuersi Domini exactores praescriptorum annorum, incipiendo a subsidio Hrazthouicensi, ad diem Dominicam Laetare, coram Domino Bano, cum regestris illorum Zagrabiae compareant, et omnimodam rationem de perceptis, vel non perceptis huiusmodi pecuniis fumalibus, quum integra exactio fidei illorum concredita erat, plenariam praestent rationem, qui vero ex eisdem exactoribus iam rationem Dominis Commissariis Regni, ad id publice deputatis sufficientem praestitisse, et habere superinde expeditorium, comperti fuerint, maneant quieti, extractus vero super exactoribus, et quantitate pecuniarum annorum praeteritorum, ex libro publicarum constitutionum Regni, ad manus Reuerendi Domini praepositi Zagrabiensis, concredito Domino Bano, per ipsum Dominum praepositum praestetur.

Similiter et exactores victualium Regni ad terminum

praescriptum, Domino Bano praestent rationem, mensurasque seu quartas, quibus a Regnicolis frumenta perceperint, potissimum exactor frumentorum, in Ciuitate montis Graecensis Zagrabiensis perceptorum, recognitioni Reuerendi Domini Antonii Wramecz archidiaconi Bexin, et canonici Ecclesiae Zagrabiensis, coram Domino Bano adferant.

Qui quidem exactores, tam pecuniarum fumalium, quam frumentorum, si in praestanda ratione Domino Bano in aliqua fraude conprehensi fuerint, statim per Dominum Banum, pro praeteritis in duplo soluendo Dominis Regnicolis compellantur.

Item de frumentis, exactioni Judicum et Juratorum in Civitatibus Regni concreditorum, pro necessitate militum locorum finitimorum, militibus in confiniis degentibus, Dominus Banus ex huiusmodi frumentis mutuo distribui faciat; tandem post messem futuram, si huiusmodi frumenta, per milites mutuo accepta ipsi milites in specie restituerint, bene, alioquin Dominus Banus ex stipendiis talium militum, huiusmodi frumenta ad confinia deputata, tempore praestandae solutionis persolui faciat, pro quibus pecuniis per exactores noua frumenta, pro necessitate confiniorum, defacto emantur.

Cum autem contra exactores, tam Dicarum Regiarum quam fumalium pecuniarum Regni, et frumentorum quoque per certos Regnicolas, in praesenti congregatione generali maxima facta sit querela, quod ipsi exactores, non verentes Deum, neque iusticiam officii sui, potissimum a miseris Nobilibus Regni, de bonis illorum, exquisitis variis coloribus, super huiusmodi exactione, Dicas Regias et fumales pecunias, pro uno et eodem termino, aliquando in duplo, aliquando vero in triplo exigere et extorquere, potissimum ex bonis simplicium Nobilium Regni, non verentur; ut autem huiusmodi fraudulentae exactionis via praecludatur, unanimi voto et consensu per Dominum Banum et Dominos Regnicolas conclusum est, ut a modo in posterum, huiusmodi exactores, tam Dicarum Regiarum, quam fumalium pecuniarum Regni, et aliarum contributionum, quando in huiusmodi fraude commissa certitudinaliter comprobati et comprehensi fuerint, in prima congregatione Regni, per Dominum Banum et Dominos Regnicolas, in amissione honoris et officiorum, ac ut futuris temporibus

nunquam aliqua officia Regni exercere valeant, condemnentur et publice pronuncientur.

Ut autem veteranus usus et priuilegium Regni, per quondam Dominum Ladislaum Regem in campo Rakos, in conventu generali Regni Hungariae, confirmatum, super celebratione breuium Judiciorum in septem casibus per Dominos Regnicolas in memoria reuocetur, ac sacrae et Caesareae et Regiae Maiestati, ad confirmandum, demptis terminis huiusmodi breuium Judiciorum, videlicet festorum conuersionis beati Pauli apostoli, et natiuitatis beati Johannis Baptistae ibidem specificatis, transmittatur, quae quidem breuia Judicia iuxta continenciam articulorum huius Regni Sclauoniae, in eodem priuilegio descriptorum, demptis illis causis, quae in talibus casibus iam in processibus essent, semper futuris temporibus, sub iudiciis et terminis octaualibus Regni feriis sextis et sabbathis, potissimum deficiente serie pauperum instar aliarum causarum extraserialium leuentur, et in ipsis iudiciis octaualibus iudicentur, quae quidem causae septem casuum, nihilominus instar causarum pauperum, et extraserialium suam habeant seriem, cui conclusioni Dominorum Regnicolarum, in hac parte, quantum ad iudicia ipsa breuia attinet, Magnifici Domini Casparus Alapi de Nagykemlek, Thomas Erdeödi Comes montis Claudii, Gabriel Tahi de Tah, et Petrus Rathkai de Nagy Thabor, aliis omnibus Regnicolis iudicia ipsa breuia, modo praedeclarato, aministrare, consentientibus publice contradixerunt.

Quoniam vero ciues ciuitatis huius montis Graecensis Zagrabiensis, iuxta deliberationem sedis Regiae Maiestatis, penes quoddam veteranum priuilegium ciuium ipsorum, certos ex Dominis Regnicolis contra priuilegia et libertatem Regni huius Sclauoniae a diuis quondam Regibus, Hungariae Regno huic concessa, in praesentiam Regiae Maiestatis euocari, maximasque expensas, in sede Regia per eosdem Regnicolas facere curant; decretum est, ut Reuerendus Dominus Petrus Heressinczi praepositus maior Zagrabiensis, ac Egregii Domini Stephanus de Gregorianez Vicebanus, Johannes Petricheuich Vice Protonotarius Regni, ac Gaspar de Druskowcz notarius Comitatus Varasdiensis, praenotata priuilegia Regni,

in Sacrario sancti Regis Stephani, Zagrabiae reposita, perlustrent, et quae reperiri poterint, ne aliqui nobiles Regni Sclauoniae in Sedem Regiam, nisi prius per Banum Regni iudicati fuerint, euocari possent, et id genus aliorum priuilegiorum nobilibus Regnicolis, qui sunt per dictos ciues in curiam Regiam euocati, paria in transumpto literarum capituli Ecclesiae Zagrabiensis talium priuilegiorum, nomine Regni, concedere debeant; quae priuilegia, concessis huiusmodi paribus, iterum fideliter in ladulam Regni, inter reliqua priuilegia Regni componenda, in pristinum locum pro tutiori conseruatione, reponantur.

Dominus Banus publice coram Statibus et Ordinibus Regni protestatur, super resignatione arcis finitimae Thopuzka, Reuerendissimo Domino Episcopo moderno Zagrabiensi, cum nunquam Bani Regni Sclauoniae praedecessores praesentis Domini Bani. aliquas gentes pro custodia illius arcis finitimae in eadem arce intertenuerint, dempto Reuerendissimo Domino Georgio Draskouich, qui non tanquam Banus, sed tanquam Episcopus Zagrabiensis et Abbas Thopuskensis custodiae arcis illius Thopwzka, cum gentibus banalibus curam adhibuit. Vel autem si modernus Dominus Episcopus arcem ipsam Thopuzkensem, tamquam Abbas ad se accipere et custodire, illius curam adhibere nollet; Dominus Banus publice inhibet Dominum modernum Episcopum, in percipiendis universis proventibus, et pertinenciis quibusuis Abbatiae de Thopuzka Domino Abbati et Episcopo moderno administrari debentibus, infra ulteriorem deliberationem Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis in hac parte faciendam.

Quia autem certi Domini Regnicolae et alii nobiles incolae campi Zagrabiensis conqueruntur, tempore inundationis fluuii Zaui in bonis illorum, propter quoddam fossatum ex hac parte ipsius fluuii Saui, alias per Reuerendissimum Dominum Georgium Draskouich pro tunc Episcopum Zagrabiensem factum, per absorptionem aquarum maxima damna sufferre; et ideo decernuntur Domini Commissarii Magnificus Dominus Gaspar Alapi, Stephanus de Gregoriancz Vicebanus, duo ex dominis Capitularibus ecclesiae Zagrabiensis, per eosdem ad id deputandos, Ladislaus Bukouachki, Johannes Suberaÿ, in

persona Dominorum Comitum Erdeodi, et Judex Ciuitatis Montisgraecensis Zagrabiensis; qui Domini Commissarii pro die Dominico Oculi, proxime affuturo, unius vel alterius ex illis absentia non obstante, mutuo habito intellectu, ad meatum dicti fluuii Saui accedentes, oculate omnia circumspiciant, et id, quod pro commodo Regni fuerit, concludant et determinent.

Ad supplicationes etiam Dominorum Comitum Erdeödi et Michaëlis Zekel, ac aliorum certorum nobilium Comitatus Varasdiensis, scribantur literae, nomine Dominorum Regnicolarum, ac Domini Mathiae Kegleuich, iterum ex superabundanti, ut indebite captiuatos et detentos colonos illorum, praesente testimonio Capituli ecclesiae Zagrabiensis, liberos abire ad propria permittat, et summas pecuniarum, a quibus captiuatis colonis illorum extorserit, defacto eisdem restituat; literas quoque commendatorias, tam pro Domino Zekel et dictis Nobilibus Comitatus Varasdiensis, quam pro praefato Domino Mathia Kegleuich, per Regnum concedantur, ut causa illa publica querelae prius praefato Domino Georgio Draskovich alias Bano, adiudicari per suam Maiestatem commissa, per praesentem Dominum Banum, inter partes ad certum finem deducatur, triumphantique parti satisfactio impendatur.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Status et Ordines praefatorum Regnorum conclusa, firmiter et inuiolabiliter adseruentur, iidem Status et Ordines praescriptos articulos, sigillo Regni solito consignari et roborari voluerunt. Datum in praefata Ciuitate Regia Montis graecensis Zagrabiensis, feria quarta proxima post festum beati Mathiae apostoli, secundo scilicet die congregationis eorundem generalis praenotatae, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono.

XIII.

1579. Deczember 21.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regnicolarum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in praesenti generali congregatione eorundem, pro die Dominica proxima ante praesens festum beati Thomae Apostoli, in Ciuitate Regia Montis graecensis Zagrabiensis, ex edicto Domini Bani, celebrata, editi et conclusi. 1579.

Imprimis, fideles subditi Regnicolae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini ipsorum naturalis clementissimi, accepto a Domino Bano ipsorum firmissimo mandato sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, ad proximum conuentum suae Maiestatis millesimi quingentesimi octuagesimi anni, pro termino decimi septimi diei, proxime imminentis mensis Januarii, totius Regni Hungariae, in Ciuitate Regia Posoniensi, per suam Maiestatem celebrandum, speciales illorum nuncios elegerunt et transmiserunt, nempe Magnificum Dominum Gasparum Alapi de Nagy Kemlek, Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Consiliarium, qui Dominus Gaspar Alapi, in medio Dominorum Praelatorum, Baronum, Consiliariorum suae Maiestatis, ac aliorum Dominorum magnatum Regni Hungariae, in ipso generali conuentu, semper se praesentem, potissimum in tractatibus pro hoc afflicto Regno Sclauoniae et Confiniis Croatiae tractandis, et pro publico bono huius miserae afflictae patriae, exhibeat et diligenter patrocinare velit.

In medium vero aliorum Regnicolarum Nobilitatis et Comitatuum Regni Hungariae, Reuerendum Dominum Petrum Heressinczi praepositum maiorem et canonicum ecclesiae Zagrabiensis; item Egregios Joannem Petricheuich de Miketincz Vice-protonotarium Regni, et Gasparum de Druskocz Vice-Comitem Comitatus Varasdiensis transmittunt, qui nuncii omnes semper habeant mutuum consilium et tractatum cum Domino Bano; quibus nunciis Regni praefatus Dominus Banus in cunctis tractatibus, hanc afflictam patriam nostram concernentibus, semper praeesse dignetur.

Quibus quidem nunciis Statuum et Ordinum Regni instructio ad sacram Caesaream et Regiam Maiestatem, necnon ad uniuersitatem Statuum et Ordinum Regni Hungariae proponenda data est.

Imprimis, cum sint certi, et quamplurimi Domini Magnates, et etiam potiores Nobiles huius Regni Sclauoniae et etiam Croatiae, qui, licet juxta veteranam et laudabilem consuetudinem Regni huius, per Dominum Banum, per literas suas publicatorias, requisiti, ut personaliter generalibus congregationibus Regni, ad commissionem Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, pro publico bono, vel autem Serenissimi

Domini Archiducis Caroli etc., pro tractatibus confiniorum Regni, ad locum, per Dominum Banum indictum, huiusmod generalibus congregationibus Regni, penes Dominum Banum personaliter comparere deberent; ipsi tandem Domini Magnates, prout deberent, huiusmodi mandata et amicabiles requisitiones Domini Bani non curantes, imo vilipendentes, domique manentes, et ab huiusmodi generalibus congregationibus se absentantes, alii per nuncios illorum, cum literis credentionalibus, coram Domino Bano, et interim paucis penes Dominum Banum, in talibus generalibus congregationibus Regnicolis existentibus, variis modis se excusant, alii vero neque nuncios eo transmittere curant, et si quid ardui, pro publico bono et confiniis Regni per Dominum Banum, cum Dominis Magnatibus et Nobilitate in ipsis congregationibus praesentibus, firme decretum et conclusum fuerit, huiusmodi articulos decretos non obseruari velle, tandem publice reclamant, et non dedisse authoritatem nunciis illorum, ad ea constituenda proponunt. Ex quorum huiusmodi contumacia et rebellione, ea quae per Dominum Banum, Statusque et Ordines Regni congregationibus ipsis praesentes, pro publico bono et necessitate confiniorum Regni decernuntur et concluduntur, ipsi tales Magnates, et etiam potiores Nobiles Regni, de bonis illorum exequi non curant.

Similiter quoque tempore generalis insurrectionis belli, sub banderium Regium contra hostes fidei Christianae Turcas, tales Magnates et potiores Nobiles Regni, prout deberent, licet saepissime per Dominum Banum requisiti, personaliter, cum subditis suis, prout deberent, comparere et praesto esse, penes personam Domini Bani, non curant, sed pro personis illorum, aliquos viles equites sub Banderium Regium transmittere solent; alii in externis prouinciis extra Regnum occupatos esse; alii vero sub generali Capitaneatu prouinciae Styriae, sese Capitaneatus et stipendia habere, et propterea generali expeditioni, iuxta publicas constitutiones Regni Hungariae, praesentes fieri non debere se excusant; adeo, ut ipse Dominus Banus, in huiusmodi generali expeditione, ad Banderium Regium, tantum cum suis, satis exigui numeri, militibus Banalibus stipendiatis, et paucis nobilibus Regni, cum

rusticis Regnicolarum, contra hostes fidei Christianae Turcas, procedere, et ab aliis vicinis prouinciis ad ipsum Banderium Regium, armatorum auxilium impetrare cogitur; prout generalis expeditio, ad confinia Regni Croatiae, ad mandatum praefati Domini Archiducis Caroli proxime praeteriti anni authumno facta, super his euidens exemplum praebuit. Ut autem huiusmodi nociui et periculosi abusus, e medio restantiarum huius afflicti Regni Sclauoniae, tam in generalibus congregationibus, quam generalibus expeditionibus Regni, in futurum tollantur, sacra Caesarea et Regia Maiestas, in praesenti generali congregatione totius Regni Hungariae, super praemissis solenniter decernere et concludere, expressumque articulum, super poena talium inobedientium, pro sua Caesarea et Regia authoritate, procurari facere dignetur, ne ex huiusmodi contumacia inobedientium Regnicolarum, restanciis huius afflicti Regni ultimum periculum subsequatur.

Huiusmodi autem nociui et periculosi casus, ex hac potissimum ratione in hoc afflicto Regno Sclauoniae et Confiniis Croatiae emergunt, cum tres praesunt in confiniis Regni supremi Capitanei, alter ad confinia Croatiae, prouinciarum Carniolae et Carinthiae, alter vero ad Confinia Sclauoniae prouinciae Styriae, generalis Capitaneatus locumtenens, sub quibus certi huiusmodi Magnates et potiores nobiles Capitaneatus et stipendia possident; tertius Dominus Banus Regni, ingruente summa necessitate simul cum Banderio Regio huiusmodi magnatibus et potioribus nobilibus militibus, spoliatus manet. Dignetur Sacra Caesarea et Regia Maiestas, Dominus et Rex huius afflicti Regni clementissimus, certum modum recuperare, et huiusmodi diuisionem Regnicolarum e medio tollere, ipsisque cunctis Regnicolis intra ambitum huius Regni commorantibus et bona possidentibus, unum supremum praeficere Regni Capitaneum, nempe Dominum Banum Regni praesentem et futuros, ne exinde restantiis huius miserrimi Regni ultimum periculum eueniat, praeficere.

Inter alias dissensiones et mala huius afflicti Regni, hoc quoque accidit tempore creationis praesentis Domini Bani, in generali congregatione publica horum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, ut violentae occupationes bonorum et iurium pos-

sessionariarum, per praesentes incessanter cessent et e medio tollantur, verisque Dominis et legitimis possessoribus, a quibus, a decem vel pluribus annis occupata sunt, huiusmodi indebite violenter occupata bona, rescita per Comites et Vicecomites ac Judices nobilium Regni huiusmodi violentarum occupationum prius mera rei veritate, amputatis cunctis iuridicis remediis, in aliis causis et casibus obseruari solitis, per Comites vel Vice Comites Comitatuum, vel autem validiori manu, per ipsum Dominum Banum, tanquam supremum administratorem iustitiae Regni, huiusmodi violenter occupata bona, ex manibus ipsorum violentorum reoccupari, et veris Dominis talium bonorum restatui deberent ex consensu cunctorum Dominorum Magnatum Statuumque et Ordinum Regni, solummodo duobus Magnatibus reclamantibus, certus articulus publice in ipsa generali congregatione conclusus et aeditus, ac ad supplicationem humillimam ipsorum Statuum et Ordinum Regni, in fine proximae praeteritae generalis Diaetae Regni Hungariae, in Arce Regia Posoniensi, per sacram Caesaream et Regiam Maiestatem in pleno consilio hungarico confirmatus sit. Nescitur tamen qua ducti ratione uniuersi Magnates et pauci aliqui potiores Nobiles Regni, omnes ad numerum personarum duodecim, huiusmodi per Regnum publice concluso, et per suam Maiestatem confirmato articulo, in proxime practerita generali congregatione Regni, per Dominum Banum Varasdini indicta, alii personaliter, non nulli vero per nuncios suos publice reclamare et protestar super non obseruatione huiusmodi articuli, veriti non sunt. E contra vero Domino Bano, et cuncto possessionato clero Regni ac uniuersitati nobilium, liberarumque Ciuitatum Regiarum, contra eosdem resistentibus, et articulum ipsum firme obseruari velle protestantibus; et ex huiusmodi dissensione congregatio ipsa dissolui debuit. Sacra Caesarea et Regia Maiestas clementer dignetur huiusmodi dissen sionem, quae ultimum periculum miserae patriae donotat e medio Regnicolarum suorum, cum debita poena, tollere.

Cum autem praefati fideles subditi Regnicolae sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, ex simili generali congregati one illorum, in proxime prae terito vere, per speciales nuncios

illorum, de summis necessitatibus, publicum bonum et cofinia concernentibus, serenissimo principi Domino Archiduci Carolo etc., horum confiniorom Regni suae Maiestatis Caesareae et Regiae supremo locumtenenti, supplicauerunt, quid sua Serenitas per literas missiles ipsis fidelibus Regnicolis ad humillimam illorum supplicationem responderit, nuncii Regni de literis ipsis, quibus videbitur, fieri, cum Dominis Consiliariis suae Maiestatis communicare, et accepto consilio illorum, qualiter cum illis procedendum sit, apud Maiestatem Caesaream et Regiam consilium capere debeant et teneantur. Veterana priuilegia Regni, per sedem suae Maiestatis iudiciariam, ad instantiam Ciuium Zagrabiensium Montis Graecensis, inualidata, ut praefati Nuncii, potissimum apud Dominos consiliarios suae Maiestatis, et etiam si necesse fuerit, apud uniuersos Status et Ordines Hungariae, et per suam Maiestatem Caesaream et Regiam confirmentur, et priuilegiis ipsis robur detur firmitatis, sedulo instent.

Cum autem ciues ipsi Zagrabienses, penes quaedam veterana illorum priuilegia, cunctis libertatibus et priuilegiis Regni, Dominoque Bano et suo Vicebano manifeste se opponunt, indebitasque et infestas querelas contra ipsum Dominum Banum serenissimo principi Domino Archiduci Ernesto etc. proponere, egregiumque Stephanum de Gregoriancz Vicebanum Regni, protunc in publicis negotiis et seruitiis tam Domini Bani, quam Regni procedentem, pro quodam exiguo casu, tempore creationis praefati Domini Bani, accidentaliter emergente, postposita dignitate et officio dicti Domini Bani, nullaque prius contra dictum Dominum Vicebanum, Dominis Bano et Regnicolis, tunc simul in eadem Ciuitate in generali congregatione praesentibus, pro turbatione salui conductus, facta querela, in Curiam Regiam citare, et in notam coniicere non sunt veriti; et cum ipsi ciues, contra Dominum Banum ac uniuersos Dominos Regnicolas et libertates, ac priuilegia illorum, sic manifeste et publice se opponunt, ne et illis libertas Regni suffragetur, Domini Regnicolae uniuersi, publice protestati sunt, ut praefati Ciues et inhabitatores praefatae Ciuitatis Regiae Montis Graecensis Zagrabiensis, infra limites dictae Ciuitatis, ut volunt, dominentur, sed a cunctis dominiis

uniuersorum Dominorum Regnicolarum, sese de caetero abstineant, nullosque questus, vel mercantias in Regno exercere valeant, neque possint. Huiusmodi autem generales congregationes et iudicia generalia Regni, per praesentem, vel futuros Dominos Banos, nunquam de caetero in dictam ciuitatem indicentur, vel publicentur, publice decretum est. Sed nuncii ipsi curent, ut huiusmodi congregationes et iudicia generalia Regni, intra Regnum, ubi Domino Bano commodius fieri videbitur, more et libertate Regni antiquitus obseruari solita, de caetero indicentur et celebrentur.

Cum autem a tempore creationis et assumptionis officii praesentis Domini Bani, judicia generalia Regni et in Comitatibus quoque, in solitis terminis per judices ordinarios Regni et Comitatuum, sine omni intermissione solenniter celebrantur, sententiae feruntur, literae adiudicatoriae emanantur, executiones per Banales et testimonia Capitulorum ac Vicecomitis et Judicis nobilium in Comitatibus debito modo fiunt, sed potentes ipsi et violentes aliqui magnates et etiam Nobiles alii executionibus ipsis et sententiis definitiuis, aperto marte, potissimum in Comitatibus, resistunt, ut ea quae judicialiter decernuntur, debitae executioni demandare non possunt, miserique nobiles damnificati, bonis illorum per potentes destituti, exhaustis expensis, contra iustitiam, spe frustrati manent; alii vero annualem gratiam a sua Maiestate Caesarea et Regia ad concordandum cum aduersariis sibi ipsis inpetrant, sub qua gratia non ut concordarent, imo maiores violentias, damnificationes et varias iniurias, prius damnificatis Dominis Magnatibus et Nobilibus inferre non cessant, prout Magnificus Dominus Mathaeus Kegleuich cum suis subditis, iure extraordinario, ad commissionem sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, per Dominum Banum et alios delectos Judices, contra magnificum Dominum Michaelem Zekel et alios certos Nobiles Comitatus Varasdiensis conuictus, condemnatus et sententiatus, cum suis proscriptis subditis, obtenta huiusmodi annuali gratia, super bonis illorum incessanter facere, miserosque Christianos Dominorum Comitum Erdeödi, et Nobilium de Zabok, aliis Domini Michaëlis Zekel, e captiuitate sua, sorte fortuna elapsis, in tirannica captiuitate, fame et

frigore, dies noctesque excruciare, neque eosdem miseros Christianos captiuos, sine omni iusta et legitima causa detentos, ad seria mandata, tam defunctae, quam modernae Maiestatum Caesarearum et Regiarum, quam adiudicationem et sententiam Domini Bani, et conclusionem quoque Dominorum Regnicolarum, ex captiuitate sua tirannica liberos abire permittit, neque curat; dimidietatem quoque totalis possessionis Bussin, per Dominum Stephanum Gregorianczi Vicebanum et Nobilem Marcum Michanouich, tanquam merum jus ipsorum haereditarium, a praefato Domino Mattheo Kegleuich violenter obtentum, quendam Gasparum Guzzarich affinem et seruitorem suum, similiter violentum et proscriptum, depraedari, pecoribusque et rebus miseros colonos illorum, proximè praeterito tempore, spoliari fecit, non se, sed dictum Gasparum Guzzarich seruitorem, et affinem suum id fecisse respondens; in praesenti generali congregatione Regni, publica querela et protestatio, per ipsos Dominos et Nobiles damnificatos, coram Statibus et Ordinibus Regni facta est, et contra eosdem Dominum Mattheum Kegleuich et Gasparum Guzzarich, tanquam manifestos et violentos oppressores miserae plebis, publice protestatum est. Supplicant uniuersi Status et Ordines Regni, Sacra Caesarea et Regia Maiestas, cum uniuersis Statibus et Ordinibus Regni Hungariae, publice decernere et contra tales manifestos turbatores et oppressores miserae plebis animaduertere, hancque miseriam et oppressionem e medio fidelium Regnicolarum suorum clementer tollere dignetur, ut et aliis similia mala facinora patrantibus in terribile exemplum cedat.

Similiter instent ipsi nuntii, apud Caesaream et Regiam Maiestatem, ac Status et Ordines Regni Hungariae, super instituenda aliqua poena violentis tricesimatoribus, qui, non curatis publicis constitutionibus Regni, ex eo, quod non a Camera Hungarica, sed ab Austriaca aulica se dependere dicunt, etiam a minutis rebus Dominorum et Nobilium Regni, indebitas tricesimas extorquent; quid enim prosunt constitutiones publicae, per suam Maiestatem confirmatae, si per officiales suae Maiestatis, intra Regnum commorantes, non obseruantur?

Dominus Banus, coram Statibus et Ordinibus Regni, iterum atque iterum solemniter protestatus est, ut Dominus Reuerendissimus Episcopus Zagrabiensis Castrum suum finitimum Thopuzka, in manus et custodiam suam recipiat, et de prouentibus Abbatiae illius, illud interteneat, vel autem cedat restantias bonorum et prouentus Abbatiae illius, pro conseruatione Castri finitimi Thopuzka, quod est caput Abbatiae illius. Domini etiam nuncii Regni instent apud Caesaream Maiestatem, ut certa bona ecclesiastica, prope ad Zagrabiam habita, dicto Domino Episcopo, loco restantiarum illius Abbatiae conferantur, ne ex improuisione illius nominatissimi et finitimi castri Thopuzka, castrum illud in manus deueniat hostium, unde tandem reliquiae totius Regni ultimum periculum sortiantur.

Memoriale Regni.

Praenominatis vero Oratoribus et nunciis Regni, pro praesentis termini expensis, per Egregium Dominum Michaelem Konzki, exactorem fumalium Regni, ex restantiis ipsarum pecuniarum fumalium, prout cum eodem super his, per speciales commissarios Regni, justa facta ratione, idem Dominus Konzki Dominis Regnicolis florenos hungaricales octingentos debitor remansit, Domini Regnicolae conuenerunt super hac data ratione cum illo, ipsique pro perceptis fatigiis florenos hungaricales centum quadraginta nouem, denarios septuaginta quinque hac ratione concordauerunt, ut ad diem Dominicum proximum post festum circumcisionis Domini proxime affuturum, praefatis oratoribus, seu nunciis Regni, in domo praefati Domini Joannis Petricheuich Vice Protonotarii Regni Zthubicensi, florenos hungaricales quingentos, sub poena, super iniustis exactoribus fumalium Regni, in articulis Regni publice denotata et imposita, integre deponere, reliquos vero ducentos florenos hungaricales, ad primam congregationem Regni, Dominis Regnicolis persoluere debeat et teneatur.

Similiter et Dominus Michael Urnoczi, de percepto subsidio, per Dominos Regnicolas, condam Domino Comiti Echio, Joanni Woÿkowich captiuo, et Domino Stephano Istvanffi superioribus annis oblato, ad primam congregationem rationem reddere debeat.

Fortalitia quoque Brezth et Zredichki, Kapronczа et alia intra Regnum existencia, ad mandatum Domini Bani, per restantias laboratorum et curruum defacto fortificentur.

Dominus Banus praeficiat custodes intra Regnum, ut quicunque hi sint, qui contra publicam prohibitionem Regni frumenta aliqua extra Regnum, venumdandi gratia, educere et exportare, in hoc famelico tempore fecerint, huiusmodi frumenta, sine quouis pretio, ipsi custodes accipiant et auferant, frumentaque ipsa Dominus Banus, ad sustentationem militum, in finitimis fortalitiis degentium, conuertat.

Cum autem certi ex Dominis Regnicolis prouentus teloniorum, in bonis illorum percipiunt, debitosque pontes et periculosos transitus viarum et fluuiorum, ad commodum viatorum, reparare, prout deberent, non curant; talium telonia per Vice Comites et Judices nobilium Regni, defacto deleantur, et per alios Regnicolas, a sua Maiestate impetrentur. Alii vero nobiles in bonis et terris illorum, vias veteranas publicas strinxisse, alias vero totaliter deleuisse et clausisse dicuntur. Tales viae, per Vice Comites et Judices nobilium, cum literis praeceptoriis Banalibus reuideantur et cum birsagiis sex florenorum, toties quoties necesse fuerit, comperta superinde rei veritate, aperiantur.

Similiter et molendinum, infra fortalitium sanctae Elenae, in fluuio Lonÿa, circa viam et pontem eiusdem fluuii, per nobilem Mikulich possessorem ipsius fortalitii, nouiter erectum, cuius molendini noua reclusio, tam in ipsa via publica Regnicolis transeuntibus, quam Dominis Comitibus Erdeödi, in pertinentiis Castri illorum Rokonok, in foenilibus maximas difficultates et damna inferre dicitur: Vice Comites et Judices nobilium, tam Zagrabiensis, quam Crisiensis Comitatuum, per officiales Dominorum Erdeödi requisiti, posito partibus certo termino, ad facies dicti molendini accedant, ibique super praemissis, comperta mera rei veritate, molendinum illud, simulcum clausuris, per homines dictorum Dominorum Comitum Erdeödi, defacto destruere et demoliri faciant; authoritate Regni, illis hac in parte attributa et concessa. Similiter et alia molendina, in Comitatibus nouiter erecta damnosa, Vice Comites et Judices nobilium illorum Comitatuum perlustrent.

Exactoribus fumalium Regni, similiter Domino Ladislao Bukouachki, super perceptis et erogatis pecuniis fumalibus, ac trecentis florenis, ipsi per Regnum acceptis, dentur literae expeditoriae, sub sigillo Regni; restantias autem ipsarum pecuniarum ipse Dominus Bukouachki, florenos videlicet duodecim et denarios septuaginta quinque, Dominis Regnicolis, in prima congregatione persoluat.

Conceditur libertas Vice Comitibus Comitatus Zagrabiensis, ad captiuandos homicidas quondam Stephani literati Sadomerÿ.

Domino Reverendissimo Zagrabiensi, decimas Domini Comites Erdeödi, Castellanffi et Gezthÿ, ex bonis illorum, in Comitatu Crisiensi habitis, coram Statibus et Ordinibus Regni, per nuncios illorum administrari facere promiserunt. Ad alios etiam Comitatus, pro administrandis decimis, tam Domino Reverendissimo, quam Dominis Capitulo Ecclesiae Zagrabiensis, dentur literae praeceptoriae, sub sigillo Regni.

Literae commendatoriae ad Caesaream Maiestatem, pro Egregiis Georgio Megyurechki; similiter et ad Serenissimum Archiducem Carolum, pro Georgio Zladojeuich Waÿuoda, nomine Regni, dari conceduntur.

Dominus Banus protestatur, contra Magnificum Dominum Stephanum Tahÿ, quod ipse Capitaneus suus existens, leuataque pecunia stipendii sui, sine omni accepta debita venia, a Domino Bano, intempestiue discesserit, et exercitum suum ex castris Domini Bani, ad fluuium Colapis positis, tempore necessario, contra firmissimum mandatum ipsius Domini Bani, abire fecerit, ut ipse Dominus Stephanus Tahÿ in iudicio militari, simulcum dictis seruitoribus exercitus sui propriis, coram eodem Domino Bano, personaliter comparere debeat, et rationem delictorum suorum reddat; vel autem Dominus Banus contra eosdem, tamquam mandatis principum, et iusticiae militaris inobedientes seruitores, via militari procedat, Dominus Banus coram Statibus et Ordinibus Regni solemniter protestatus est.

Quae praemissa omnia per Status et Ordines Regni conclusa, ut per quosuis Dominos Magnates, Statusque et Ordines Regni, firmiter et inuiolabiliter obseruentur, Domini

Regnicolae, articulos praesentes, sigillo Regni confirmari et desigillari voluerunt. Datum in praefata Ciuitate Regia montis Graecensis Zagrabiensis, in praefato festo sancti Thomae Apostoli, secundo scilicet die congregationis generalis praenotatae. Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono suprascripto.

Lecta per Viceprotonotarium Regni.

XIV.

1579. Deczember 21.

Sacratissima Caesarea et Regia Maiestas, Domine, Domine nobis clementissime.

Fidelitatis ac fidelium seruitiorum nostrorum, in gratiam Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis vestrae humillimam subiectionem.

Cum ad firmissimum mandatum Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis vestrae, ad proxime futuram Diaetam Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis vestrae, uniuersis Statibus et Ordinibus Regni Hungariae, pro decima septima die, proxime imminentis mensis Januarii, noui futuri anni, in Ciuitatem Posoniensem celebrandam, pro eligendis nunciis nostris, ad ipsam Diaetam transmittendis, pro festo beati Thomae Apostoli, in Ciuitate Regia Montis Graecensis Zagrabiensis, ex edicto Domini Bani, unanimiter congregati fuissemus, et de variis publicis negotiis reliquias huius miserrimi Regni Maiestatis vestrae concernentibus, salubriter tractassemus, ex tunc hic in medio nostri plurimi Domini et Nobiles, fideles Maiestatis vestrae, de plurimis et variis grauaminibus et oppressionibus eorum, coram nobis conquesti fuerunt, simulque instantissime petierunt, ut talia grauamina et oppressiones eorum, nostro publico supplici libello, Sacratissimae Maiestati vestrae porrigendo, inserere, subleuamenque et remedium illorum a Sacra Maiestate vestra humiliter imploraremus.

Imprimis, quod quia Confinia, in hoc Regno Maiestatis vestrae Sclauoniae, in decursu fluuii Colapis existentia, quum multo maiore, quam hucusque factum est, et militum pixida-

riorum ac commeatuum quoque, et puluerum, globorum, aliorumque bellicorum instrumentorum prouisione indigeant, utpote sine quibus ditio illa facile, propter excursiones Turcicas, in ultimum discrimen deuenire posset, eam quidem ob causam, supplicaueramus, communibus votis, per literas nostras, necnon speciales nuncios nostros, Serenissimo principi, Domino, Domino Carolo, archiduci Austriae etc., Patruo Serenitatis vestrae, Domino videlicet nostro clementissimo, in eo humiliter, ut sua Serenitas, tam praemissis, quam aliis, Regna et Prouincias vicinas suae Serenitatis non minus, quam Regnum ipsum Sclauoniae, tangentibus causis et rationibus, praemissis praedictis Confiniis clementer prouidere dignaretur, utpote cui omnium illorum Confiniorum cura et prouisio, per Sacram Maiestatem vestram, tradita, et concredita fuisset; a sua tamen Serenitate nullum in praemissis supplicationibus nostris efficax responsum habere potuimus, asserente sua Serenitate, ipsam, cum Regnis et prouinciis suis, etiam alioquin aliquot centena millia florenorum quotannis, ad defensionem et solutionem confiniorum Regni Sclauoniae et Croatiae, impendere consueuisse, quibus cum vix par esse posset, proinde ad maiora onera assumenda, sua Serenitas, suum nobis ulterius auxilium (quantumuis maxime cuperet) praestare non posset. Quia vero per modernum Dominum Banum nostrum et magnificum Franciscum Popendorffer, duorum fortalitiorum situs et locus penes eundem fluuium Colapis sit denunciatus et demonstratus, quae fortalitia, si per nos et nostros miserrimos subditos erigentur, propter tamen defectum militis et aliorum instrumentorum bellicorum, conseruari et interteneri minime poterunt. Propterea nos, ad quem alium, quam ad Sacratissimam Maiestatem vestram confugiamus, post Deum altissimum neminem prorsus habemus; supplicantes humiliter, dignetur ulteriori confiniorum illorum Colapinorum, defensioni et sustentationi, de aliquo maiori militum numero, necnon ad fortalitia ipsa de barbatis pixidibus, pulueribus et globis, mature et clementer succurrere; quum enim fluuius ille Colapis, saepissime facilem, ob frequentem sui decrescentiam, hostibus transitum praebere possit, verendum summopere est, ne qualibet dierum, transito

fluvio, hostes, ditionem Maiestatis vestrae incautam sine excubiis, vel pixidum explosione, repente adoriantur et depraedentur. Quod ne fiat, Sacra Maiestas vestra clementer tempestiueque prouidere dignetur, militesque praefatis in fortaliciis degentes, eo fortiori animo hostibus resistere et se defendere valeant.

Caeterum, quum Dominus Banus coram nobis iterum atque iterum solenniter protestatus sit, ut Reuerendissimus Dominus Episcopus Zagrabiensis, Castrum suum finitimum Thopuzka in manus et custodiam suam recipiat, et de prouentibus Abbatiae illius illud interteneat, vel autem cedat restanciis bonorum et prouentibus Abbatiae illius; eo quod castrum illud semper per suos Abbates conseruatum antea fuit, milites autem banales illi, qui alioquin ad alia loca finitima deputati sunt, hucusque quasi vi coacti, ibidem perseuerauerint; pro conseruatione itaque ipsius Castri finitimi Thopuzka, quod est caput Abbatiae illius, supplicant Status et Ordines Regni praedicti Sclauoniae Maiestati vestrae Sacrae, ut loco restantiarum illius Abbatiae, ipsi Domino Episcopo, alibi clementer prouidere dignetur, ne ex improuisione illius finitimi, magnaeque importantiae Castri, idem in hostium manus deuenire, et ingens periculum exinde, tam Regno, quam vicinis prouinciis emergere contingat.

Praeterea, quia ciues Ciuitatis Montis Graecensis Zagrabiensis, in certis praecipuis libertatibus et priuilegiis huius Regni Sclauoniae, tam Domino Bano, eiusdemque ordinariae authoritati et iurisdictioni, quam vero praedicto uniuerso Regno, contra antiquum et semper antea usitatum morem et consuetudinem suam, inductis et praetensis quibusdam nouis eorum praerogatiuis, sese publice et manifeste opponere non dubitant, neque etiam ipsum Dominum Banum, eiusdemque Vicebanum, et alios Judices ordinarios, pro Judicibus eorum ordinariis, instar aliorum Statuum et Ordinum Regni, recognoscere volunt, contraque praefatum Dominum Banum, iniustas querimonias apud Sacram Maiestatem vestram fecerunt, quo intellecto praefatus Dominus Banus, siipsi ciues, iuxta publicam requisitionem nostram, mandatum Maiestatis vestrae Sacrae, in praesenti congregatione

nostra generali, in publicum proferre ausi fuissent, de plano et simplici, coram nobis respondere, et sese expurgare paratus fuit; quod cum illi, saepius per nos admoniti, non fecerint, plane vel exinde constitit, ipsum Dominum Banum, apud Maiestatem vestram Sacram, iniuste per illos ciues fuisse delatum. Super qua querela, si nobis fidelibus Statibus et Ordinibus Maiestatis vestrae Sacrae constitisset, nos ipsi (salua dignitate Banali) ipsum Dominum Cristophorum Ungnad, Banum nostrum, de cohibendis talibus eorum iniuriis, diligenter requisiuissemus; sed nihil plane tale de ipso Domino Bano nos intellexisse, Sacrae Maiestati vestrae fateri possumus; si quid tamen per milites Maiestatis vestrae Sacrae, Banatui suo subiectos, patratum fuisset, dummodo ipse Dominus Banus, per ipsos ciues fuisset requisitus, credimus quod idem, prout alios fideles Regnicolas, ita et ipsos ciues, ab iniuria damnificantium defendisset, vel autem ex militum salario damnificatos contentasset. Quapropter, ne ciuibus ipsis praemisso modo publica iura et consuetudines Regni parui pendentibus, Domini Status et Ordines Regni molesti esse, videantur; tum etiam, quia pro qualitate locorum, nunc hic, nunc illic, saepius annonae, et aliarum rerum summa penuria emergere solet, proinde unanimiter statuimus, et vestrae Sacrae Maiestati humiliter significandum duximus, ut tam congregationes, quam iudicia octaualia Regni, a modo imposterum, ubi Domino Bano praesenti et futuro commodius futurum videbitur, iuxta morem et libertatem Regni, ab antiquo obseruari solitam, promulgentur et celebrentur.

Et quia a tempore creationis, et assumptionis officii praesentis Domini Bani, iudicia generalia Regni, et in Comitatibus quoque, in solitis terminis per Judices ordinarios Regni et Comitatuum, sine omni intermissione, solenniter celebrantur, sententiae feruntur, literae adiudicatoriae emanantur, executiones per Banales et testimonia Capitulorum ac Vice Comites et Judices nobilium, in Comitatibus debito modo fiunt; sed potentes ipsi et violenti aliqui Magnates et etiam Nobiles, alii executionibus ipsis et sententiis definitiuis, aperto marte, potissimum in Comitatibus resistunt, adeo, ut

ea, quae iudicialiter decernuntur, debitae executioni demandari non possunt, miserique Nobiles damnificati, ex bonis illorum per potentes oppressi, exhausti expensis, contra iustitiam spe frustrati manent; alii vero annualem gratiam a sua Maiestate Caesarea et Regia ad concordandum cum aduersariis, sibi ipsis impetrant, sub qua gratia, non ut concordarent, imo maiores violentias, damnificationes et varias iniurias prius damnificatis, dominis Magnatibus et Nobilibus inferre non cessant. Prout magnificus Dominus Matthaeus Kegleuich, cum suis subditis, ex consensu ambarum partium, iure extraordinario, ad commissionem Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis vestrae, per Dominum Banum et alios delectos Judices, contra Magnificum Dominum Michaëlem Zekel, et alios certos Nobiles Comitatus Warasdiensis conuictus, condemnatus et sententiatus, cum suis proscriptis subditis, obtenta huiusmodi annuali gratia, super bonis illorum incessanter facere, miserosque Christianos, colonos Dominorum Comitum Erdeödi et Nobilium de Zabok, aliis Domini Michaëlis Zekel e captiuitate sua forte fortuna elapsis, in tirannica captiuitate, a pluribus annis, fame et frigore, dies noctesque excruciari, neque eosdem miseros Christianos captiuos, sine omni justa, et legitima causa detentos, ad seria mandata, tam defunctae, quam vestrae Maiestatum Caesarearum Regiarum, quam adiudicationem et sententiam Domini Bani, et conclusionem Dominorum Regnicolarum, ex captiuitate sua tirannica, liberos abire non permittit, neque curat. Dimidietatem quoque totalis possessionis Busin, per Dominum Stephanum Gregorianczi Vicebanum, et Nobilem quondam Marcum Mihanouich, tanquam ius ipsorum haereditarium, a praefato Domino Mattheo Kegleuich, violento, iuridice obtentam, per quendam Gasparum Guzzarich, affinem et seruitorem suum, similiter violentum et proscriptum, depraedari, pecoribusque et rebus, miseros colonos illorum, proxime praeterito tempore, spoliare fecit; non se, sed dictum Gasparum Guzzarich seruitorem et affinem suum id fecisse, respondens. In praesenti generali congregatione nostra, publice querela et protestatio, per ipsos Dominos damnificatos, coram nobis, facta est, et contra eosdem Do-

minum Matthaeum Kegleuich et Gasparum Guzzarich, tanquam manifestos et violentos oppressores miserae plebis, publice protestatum est. Prout omnia et singula haec vestra sacra Maiestas, ex praescriptorum quoque damnificatorum priuatis supplicationibus, quas, una cum praesenti supplici libello nostro, humiliter Maiestati vestrae Sacrae porrigimus, clementer intelligere dígnabitur. Supplicamus unanimi voto humiliter, dignetur Sacra Caesarea et Regia Maiestas vestra, una cum pleno suo consilio Regio, clementer decernere et contra tales manifestos turbatores et oppressores miserae plebis, et transgressores legitimorum mandatorum vestrae Sacrae Maiestatis et adiudicationem Dominorum Banorum, animaduertere; hancque miseriam et oppressionem, e medio fidelium Regnicolarum suorum, clementer tollere dignetur, ut et aliis símilia mala facinora patrantibus, in terribile exemplum cedat.

Contíngunt praeterea passim per hoc Regnum Sclavoniae, saepissime et ferme indesinenter, a certis aliis quoque Magnatibus et Nobilibus, tam possessionatis, quam qui gaudentes Nobilitatis priuilegio, jure nihil amittere possunt, neque habent, multifariae grassationes, caedes et vulnerationes, necnon violentae bonorum occupationes, impune, sineque omni vindicta, super diuersos fideles Maiestatis vestrae reiicientes ausus et facinora sua in longum juris processum, sub cuius praesertim occasione talia perpetrant, neque vel vestrae Sacrae Maiestatis Caesareae, vel vero Domini Bani seria mandata aliquid apud illos prosunt; prout certi Nobiles Regnicolae, fratres nostri, nobis in singulis ferme congregationibus nostris generalibus lamentabiliter conqueri, et ut penes illos Maiestati vestrae Sacrae supplicaremus, instantissimis precibus a nobis efflagitare consueuerunt; prout id sacra Maiestas vestra, ex priuatis illorum supplicationibus, fusius cognoscet. Ut itaque tales pestilentes et nocentissimi intestinorum malorum autores reprimantur, justique et innoxii, sub alis Maiestatis vestrae Sacrae, optata pace, vel saltem ab indígenis grassatoribus potiantur: Sacrae Maiestati vestrae, tanquam Domino nostro clementissimo, communibus votis, ardenter et humiliter supplicamus, di-

gnetur iam tandem fideles subditos suos, cum eorum bonis et subditis, contra tales violentos et temerarios malefactores, vel potius publicae pacis turbatores, clementer defendere, et per Dominum Banum praesentem et futurum, ex pleno consilio suo, authoritate Regia, Dominis Banis in hac parte plenarie attributa, defendi mandare; quum enim multa et manifesta exstent exempla, quibus, vel per intestinas digladiationes, vel etiam seditiones et tumultus rusticanos, multa et ingentia mala oriri consueuerunt, ne imposterum tale quid, in hoc, alioquin etiam lacero et exagitatissimo hostibus et Turcicis oppressionibus Regno Maistatis vestrae Sacrae Sclauoniae, contingat, vestra Sacra Maiestas etiam atque etiam clementer prouidere dignetur. Super quibus quidem praemissis omnibus nostris porrectis supplicationibus, ab Sacra Caesarea et Regia Maiestate vestra, clemens expectamus responsum. Datum in praefata Ciuitate Regia Zagrabiensi Montis Graecensis, secundo die generalis congregationis nostrae praenotatae, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono.

Eiusdem Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis vestrae

Fideles humillimi subditi Uniuersitas Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum, Regnorum Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis vestrae Croatiae et Sclauoniae.

XV.

1579. Deczember 21.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas, Domine Domine nobis clementissime.

Post fidelium seruitiorum nostrorum, in gratiam Maiestatis vestrae Sacrae, humillimam ac perpetuam commendationem.

Quoniam Ciuitas illa Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis vestrae Montis Graecensis Zagrabiensis, et alioquin satis in magnis miseriis propter contigua confinia et maximam penurium annonae, in illo Regno Sacrae Maie-

statis vestrae Sclauoniae posita esse conspicitur, undique etiam variis tribulationibus et angustiis, a nonnullis circumuicinis Dominis et Nobilibus illius Regni Sclauoniae affligitur et coangustatur, hinc est clementissime Princeps et Domine, quod nos pauperes et humillimi subditi Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis vestrae, qui nunquam a fidelitate, et constantia diuorum quondam Regum Hungariae et praecipue a Sacratissimo quondam Principe et Domino Domino Ferdinando, Imperatore et Rege nostro, Auo eiusdem Maiestatis vestrae Sacratissimae, augustae memoriae, etiam in ipso factionis et rebellionis tempore quondam Johannis Vayuodae Transyluani, nunquam vel latum unguem recessimus, quin potius semper, in omnibus fideles et constantissimi fuimus, prout in posterum quoque Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati vestrae, et etiam Serenissimis Principibus, fratribus scilicet Sacrae Maiestatis vestrae charissimis, Dominis, Dominisque nobis clementissimis, pollicemur etiam cum liberis nostris, semper ad extremum usque, permanere fidelissimi. Verum nunc, Caesar et Domine, Domine nobis clementissime, eo deuenimus, et in hanc supra omnes nostras alias afflictiones, et miserias incidimus ignominiam et infamiam, nullis autem nostris malis et demeritis exigentibus, nam ex insperato quodam casu, et in proxime praeterita congregatione Dominorum Regnicolarum illius Regni Sclauoniae, Maiestatis vestrae Sacrae, pro festo beati Thomae apostoli, proxime praeterito, ex edicto scilicet Sacrae Caesareae Maiestatis vestrae, in hac Ciuitate Maiestatis vestrae Sacrae Montis Graecensis Zagrabiensis, celebrata, Spectabilis et Magnificus Dominus Christophorus Ungnad, Banus modernus praescripti Regni Sclauoniae, cum Vice Protonotario et aliis nonnullis Dominis Regnicolis, in ipsa congregatione simul existentibus, et ad hoc decedentibus, inter caeteras suas constitutiones, nescitur quibus inducti animis, per quandam iniuriam (ne dicamus conspirationem) contra nos, Ciuitatemque istam Maiestatis vestrae Sacrae montis Graecensis, quendam mirabilem et inauditum articulum, qui non saltem contra homines, sed et contra Deum et eius iustitiam repugnare videtur, composuerunt et concluserunt, in quo articulo nos,

quasi proscriptos et maledictos, ac a consortio verorum christianorum et fidelium Maiestatis vestrae Sacrae exclusos, publice pronunciarunt, clamando, nos non esse membrum Regni; quem quidem articulum, contra nos sic factum, Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati vestrae, de verbo ad verbum exscriptum, humillime porrigendo, cum praesenti nostra humillima supplicatione, exhibemus, supplicantes Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati vestrae, in eo humillime, ut huiusmodi articulum, contra nos factum, benigno oculo suae Maiestatis perlustrare et intelligere dignetur, et tandem ipsum articulum, non saltem contra iura et priuilegia, ac antiquas nostras libertates, sed et contra legem Diuinam, humanamque factum, minime approbare, imo omnino annihilare Sacra Maiestas vestra clementer velit et dignetur, et nobis in illis confiniis constitutis, de aliquo alio tutore et protectore clementer prouidere, qui non turbaret, sed protegere posset nos, quemadmodum idem Dominus Banus, ab initio Banatus sui, super nos exercuit.

Demum his et similibus non contentus, praefatus Dominus Banus, malas cogitationes suas et iniurias, contra nos pauperes et exiguos Ciues, in dicta Ciuitate Sacrae Caesareae Maiestatis vestrae Zagrabiensi constitutos, volens magis explere, tempore praedictae congregationis Dominorum Regnicolarum, sub saluo conductu Sacrae Maiestatis vestrae, ibidem in suburbio et subtus, ac prope murum praefatae Ciuitatis lustram, seu lustrationem militum peditum et equitum sui exercitus Banalis, in contemptum et contumeliam nostri, per contiguos octo dies protrahendo, peregit. Qui quidem milites Banales, non ut ex stipendio suo aliquid nobis et miserrimis colonis et hominibus nostris, instar aliorum militum Banalium, priorum Dominorum Banorum illius Regni Sclauoniae, viuere et persolui solitorum, quin potius ibidem in suburbio et horreis ac hortis et allodiis nostris, sibi ipsis hospitia, vi obtenta, per ipsos octo dies, foenum et stramina distrahendo, huc illuc, et conculcando, ac consumendo, item saepes, et septuram hortorum, ac aratra, trahasque et scalas, necnon alia instrumenta, ad agriculturam pertinentia, ignis voragine combusserunt; imo etiam

caules, brassicas et caepas, in ipsis hortis, quae nobis et miserrimis colonis nostris, loco carnium ferinarum, moderno famelico apud nos tempore habentur, sine discretione et absque omni solutione, omnibus consumptis, quando dicto Domino Bano placuit, discesserunt; unde et hoc plurimi equi et alia jumenta, tum nostra, tum miserorum hominum nostrorum, fame mori coacta sunt.

Alias etiam multas et varias iniurias, vituperia, item minas et violentias, tum ipse Dominus Banus solus, tum etiam familiares et seruitores sui et coloni, in siluis nostris, et domibus, sub saluo conductu vestrae Sacrae Maiestatis, in nos exercere non desistunt.

Et quod maius horum est, idem Dominus Banus non saltem se Banum sed et Capitaneum, immo Regem etiam se ipsum nobis publice, contra manifesta iura et priuilegia, ac antiquas libertates nostras, anteponere, et nominare affirmat; mandando nobis firmiter, quod tempore huiusmodi congregationum Regni, et celebrationis iudiciorum octaualium, non saltem die, sed per totam quoque noctem portae Ciuitatis huius, in tam periculoso et formidabili tempore, in istis confiniis sitae, semper apertae esse et patentes manere deberent.

Unde Sacra Maiestas vestra facillime coniicere potest, quid exinde mali et periculi, non saltem nobis, sed toti Regno Sclauoniae Maiestatis vestrae, accidere possit.

Si autem vestra Sacra Caesarea et Regia Maiestas, dicto Domino Bano tantam et talem authoritatem et potestatem super nos, quam sibi attribuit (praecipue vero, si expeditio aliqua sequetur) dederit et concesserit, procul dubio nos huc atque illuc dispergere, et ad aliorum bona sese, Ciuitatem ipsam desertam et vacuam relinquendo, ire oportebit; salua tamen semper fidelitate vestrae Sacrae Caesareae Maiestati.

Quod si vero forte praefatus Dominus Banus huiusmodi querelas et miserias nostras iniustas et iniquas esse dixerit, et asseruerit, prout iam coram Dominis Regnicolis, Regni Maiestatis vestrae Sacrae Sclauoniae, et etiam Capitulo Zagrabiensi, semel dixit; dignetur Sacra Maiestas vestra efficere, ut suos commissarios fideles, qui vestrae Sacrae Maiestati magis videbuntur, duos vel plures, exmittere de aula sua, qui et audire

et fide oculata omnia videre possint, et cognoscere valeant inter nos.

Praescripta autem damna et iniurias nostras, in scriptis specifice denotata, cum praesenti supplicatione nostra, vestrae Sacrae Maiestati humillime offerimus.

Quare, clementissime Caesar, supplicamus vestrae Sacrae Caesareae Maiestati humillime, tamquam Domino et Principi nostro clementissimo, velit et dignetur Sacra Maiestas vestra, nostris iustis iuribus et antiquis priuilegiis, ac, libertatibus, nobis modo quo supra, a diuis olim Regibus Hungariae et etiam a Sacratissimis Principibus, et Dominis Dominis quondam Ferdinando et Maximiliano, genitore eiusdem Maiestatis vestrae Sacrae, optimae recordationis, clementer datis et confirmatis conseruare, annotataque mala, et miserias ac affectiones et iniurias nostras, a nobis auertere, ac tandem praescripta damna nobis et miserrimis colonis, et incolis nostris, illata, per dictum Dominum Banum modernum persolui facere, serio et ex superabundanti mandare dignetur Sacra Maiestas vestra. De quibus a Sacra Maiestate vestra, clementissimum expectamus responsum.

Eiusdem Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis vestrae
fideles humillimi ac perpetui subditi
Ciues et habitores Ciuitatis Montis Gaecensis
Zagrabiensis.
Dampna etc. civibus per Banum Ungad illata 1579.

XVI.

1580. Május 1.

Articuli, seu Memoriales Regni, simul cum Responso, ad praestitos Articulos, pro necessitatibus Confiniorum, per Magnificum Dominum Vitum ab Hallek, in praesenti Congregatione Regni Generali, pro Dominica Cantate Varasdini, post resolutam Diaetam Posoniensem, celebrata 1580. aediti.

In congregatione praesenti Statuum et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, pro Dominica Cantate, Varasdini celebrata, inter alios tractatus publicos praefatorum Regnorum, ad articulos per generosum et Magnificum Dominum Vitum ab Hallek, in confiniis Regni Sclavoniae generalem

capitaneum, pro necessitatibus confiniorum, Statibus et Ordinibus inscriptis publice propositos, Status et Ordines ipsi respondent.

Ad primum et secundum articulum.

Ubi Dominus generalis Capitaneus Statibus et Ordinibus Regni, pro permansione illorum et laboribus ad munitionem Ciuitatis Kaproncensis necessariis, praestandis quoque, ad labores illos, curribus et pedestribus laboratoribus, restantiis quoque laboratorum, tam ad Kapronczam, quam Crisium et Iuanich praestari debitorum, qui non praestiterunt, ut per praefectos et exactores laborum, in regestis perquirantur, et decreti per Status labores, ad confinia adimpleantur; Status et Ordines justam postulationem Domini generalis capitanei in hac parte censent, dummodo, per suam generosam et Magnificam Dominationem Capitanei finitimorum oppidorum seu Civitatum, praefecti nimirum huiusmodi laborum, admoneantur, ut restantiae, in extradatis illorum, Dominis Vicebano et Vice Comiti Comitatus Varasdiensis, in scriptis, sub sigillis et manuum subscriptione, defacto transmittantur; tales inobedientes Regnicolas, per praeceptorias literas Statuum et Ordinum defacto, non considerato etiam praesenti valde famelico tempore (cum ipsi ansam praebuerint quod labores decretos non adimpleuerint,) per omnia opportuna remedia, huiusmodi restantias laborum ad administrandum integre, ad loca deputata, compelli debebunt.

Quantum autem ad postulationem curruum, cum omnibus publice constat, non tantum miseram plebem, sed etiam Nobilitatem, in praesenti famelico tempore, per restantias totius huius Regni, prae inedia deficere et perire, Statibus et Ordinibus impossibile, pro praesenti, de talibus aliquid, usque futuram messem, statui posse videtur; sed cum Statibus et Ordinibus certo constat Dominum Globiczer Capitaneum Kaproncensem satis in amplo numero ad arcem Kaproncensem colonos possidere, qui Dominus Capitaneus, nescitur quibus respectibus, ad fortificationem illius arcis et Ciuitatis Kaproncensis, nullos labores per colonos ipsos, neque in medium ciuium Kaproncensium, vel Regnicolarum, licet saepe admoni-

tus, sed tantum ad proprium commodum, agriculturam et allodiaturam, piscaturas piscium, in proprium usum, et vendendi gracia, per colonos ipsos Regios exercere, contra statuta Regni, non formidat, asserendo se nihil de constitutionibus Regni curare; Vice comites quoque et Judices nobilium Regni, quorum officio incumbit, tam Dicam Regiam, quam labores huiusmodi, et alios prouentus Regni, ut admiuistrare compellant, dictum Dominum Capitaneum Kaproncensem nece et verberibus comminari, non formidat; cum enim omnes coloni in pertinentiis cunctarum arcium Regiarum in Regno Hungariae, decretos per Status labores ad confinia, Dicam Regiam, et alios prouentus Regni in medium aliorum colonorum Statuum et Ordinum administrare compelluntur, nisi ipse Dominus Capitaneus Kaproncensis imprimis uniuersos debitos labores, per colonos dictae arcis Kaproncensis, ad munitionem Kaproncensem, hucusque praestare neglectos, in integrum praestiterit et administrauerit; in futurum quoque si sua Serenitas et Dominus generalis capitaneus, huiusmodi insolitam audaciam et proteruiam ipsius Domini Capitanei Kaproncensis, contra sanctionem Statuum et Ordinum exhibitam, non refraenauerint, impossibile videtur Statibus et Ordinibus huiusmodi aduenae Capitaneo, palam et manifeste, contra publicas constitutiones Statuum et Ordinum Regni resistenti, ut in futurum aliquos labores nouos, ad munitionem Kaproncensem promittere, et etiam praestare possint.

Ad tertium Articulum.

Super erectione fortalitii Dobrawa, Status et Ordines similiter usque ad futuram messem, de erectione istius, licet necessarii fortalitii, constitutionem ipsorum differunt.

Similiter miserias, oppressiones et calamitates miserorum ciuium Kaproncensium, per Capitaneos et stipendiarios milites ibidem Kaproncae residentes, Status et Ordines uniuersi, in supplicatione dictorum ciuium, Domino Generali Capitaneo in scriptis proponunt. Cum autem ciues ipsi, in summis confiniis ibidem Kaproncae residentes, membrum sint Regni, miseramque, et inopem vitam ducant, Domini etiam Capitanei et milites stipendarii, cum per suam Serenitatem,

non offendendi illos ciues, et alios Regnicolas, sed potius tuendi et protegendi (*causa*) sint in eo locati; Status et Ordines Regni uniuersi, tantam oppressionem ipsorum miserorum ciuium Kaproncensium, molesto ferunt animo, et cum in proximo generali conuentu Regni Hungariae, per Status et Ordines ipsos, illorumque speciales fratres et nuncios, contra Dominum Generalem Capitaneum, et neque alios Capitaneos confiniorum, vel milites sub ductu illius militantes, instar Regnicolarum Regni Hungariae, nulla facta sit querela, imo quod Status et Ordines huius afflicti Regni Sclauoniae, per Dominum Generalem praesentem Capitaneum et alios sub ductu suae Dominationis, in his confiniis Regni Sclauoniae militantes, in nullis libertatibus Regni laeduntur, non parua gloria coram Regnicolis Regni Hungariae exhibita et declarata sit: iam ad futurum conuentum generalem Regni Hungariae occasio praebebitur, ut et contra eosdem, prout contra germanos Capitaneos, in partibus Hungariae residentes, ad Sacram Caesaream et Regiam Maiestatem debita fiat querimonia; nisi interim, per suam Serenitatem et Dominum ipsum generalem Capitaneum, ipsi Capitanei et milites Kaproncenses, ab inceptis nefariis actibus et potentia refringentur et punientur.

Haec sunt quae Status et Ordines Regnorum Croatiae, et Sclauoniae, ad propositionem Domini generalis Capitanei, in postulandis necessitatibus, ad confinia Regni praestandis, publice responderunt, et etiam contra Dominum Capitaneum arcis Kaproncensis, et alios capitaneos et milites ibidem Kaproncae residentes, pro afflictione et oppressione miserorum ciuium Kaproncensium, suae Serenitati, per Dominum generalem Capitaneum, proponere voluerunt.

Memoriale Regni Congregationis eiusdem.

Nuncii ex resoluta Diaeta Posoniensi Regni Hungariae redeuntes, in praesenti congregatione comparentes, referunt, propter absentiam Imperatoris et Regis, nihil in Diaeta ipsa conclusum esse; iudicia tantum octaualia et munitiones locorum finitimorum in pristino statu, Dominos Regnicolas Regni Hungariae reliquisse.

Judicia generalia, seu octaualia Regni, ad festum sancti

Jacobi apostoli proxime affuturum, Dominus Banus celebranda Zagrabiae indicit.

Fumales pecuniae, per decem denarios a singulis fumis ad expensas assessorum sedis Judiciariae Banalis, imponuntur. Quibus exactor in Comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi Dominus Praepositus Maior Zagrabiensis, in Varasdiensi vero Dominus Druskoczi Vice Comes constituitur. Fumalibus vero istis pecuniis, nunc impositis, multi ex Dominis Regnicolis reclamant tamdiu, quousque uniuersae restantiae pecuniarum fumalium, prius impositarum, non administrabuntur, et ideo literae praeceptoriae, tam pro restantiis Dicae Regiae, quam fumalium ipsarum pecuniarum exactoribus, sub sigillo Regni, extradandae sunt.

Similiter et pro decimis, Domino Reuerendissimo Episcopo, et Dominis Capitularibus quoque Ecclesiae Zagrabiensis prouenire debentibus, literae praeceptoriae, sub sigillo Regni, dentur.

Pro restantiis similiter laborum, ad finitima loca deputatorum, ut restantiae ipsae, sine intermissione administrentur, et per omnia opportuna remedia, et vadiationes bonorum, potissimum ex pertinentiis arcis Kaproncensis administrari compellantur, cum huiusmodi labores Capitaneus ipse Kaproncensis non ad fortificationem dictae arcis seu oppidi Kaproncensis, sed in propriam agriculturam et allodiaturas, conuertere dicitur.

Exactores quoque victualium Regni omnes, ad futurum festum Sacri Pentecostes, Zagrabiam conueniant, ubi coram Dominis lectore et cantore, ac Michaele Urnoczi Dicatore Regio, commissariis scilicet Regni, ad id deputatis, plenariam et omnimodam praestent rationem, et si aliqui ex Dominis Regnicolis, victualia pro necessitate Regni et confiniorum semel oblata, in extradata exactorum, plenarie non administrasse comperti fuerint, tales Regnicolae cum extradata praefatorum Commissariorum Regni, ad integre praestanda huiusmodi victualia, per Vice Comites et Judices nobilium, vigore literarum, praeceptoriarum Regni, per omnia oportuna remedia, defacto administrare compellantur.

Dominus Banus protestatur, pro finitima arce Thopuz-

ka, quod esset in ultimo periculo posita, neque Dominus Episcopus Zagrabiensis, ex prouentibus Abbatiae illius, ad conservationem arcis praedictae, prout deberet, prouidere curaret, et hac ratione Dominus Banus pertinentias superextantes Abbatiae illius, ad dictam arcem Thopuzka, quo et prius inseruiebant, occupare vellet, solenniter protestando.

Judicia breuia, Comitatibus Crisiensi, feria quinta post Vocem Jocunditatis, Zagrabiensi vero feria secunda post Exaudi Dominicas, celebrare Zagrabiae inchoabuntur. De infamia contra Dominum Banum, Vicebanum, Vice Protonotarium et reliquos Regnicolas, per indebitam et iniustam supplicationem ciuium Ciuitatis Regiae Montis graecensis Zagrabiensis, medio Joannis literati Jakopouich, conciuis illorum, in proxime praeterita Diaeta Regni Hungariae Posonii, Principi et consilio Regio porrectam, contra ciues ipsos, per Dominos Regnicolas publice protestatur. Qui ciues, contra libertatem Regni et saluum conductum Regium, sub ipsa Diaeta Regni Hungariae, priora mala facinora ipsorum peioribus renouantes, contra subditos et seruitores Domini Vicebani, ad publice insurgendum, campanas ecclesiae dictae Ciuitatis impellabant, bombardas ex Ciuitate ipsa educendo et explodendo, vias publicas Regni ad vadum Zaui, Kralÿewbrod vocatum, obstruxerant, ascensis equis ad portam Capituli Ecclesiae Zagrabiensis, more hostili, cum hastis armati excursionem fecerunt, terras arabiles Domini Episcopi et Ecclesiae eiusdem Zagrabiensis, more hostili, violenter peragrantes, occupauerunt, aliaque malorum genera, sub termino ipsius Diaetae Hungariae, et saluo conductu Regio, contra authoritatem Regiam, exercere non sunt veriti. Quae patrata per ipsos ciues mala facinora, et violentiae repraesentari videntur quandam rusticanam seditionem, in hoc Regno subortam, et pridem, cum magno dispendio et periclitatione Dominorum Regnicolarum huius Regni, et aliarum vicinarum prouinciarum vix sopitam. Unde Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati publice supplicandum est per nuncios Regni, Reuerendum videlicet Dominum Micatium praepositum minorem Zagrabiensem et Egregium Joannem de Zabok, sine mora Pragam expediendos, sua Caesarea et Regia Maiestas, tanto futuro malo, per ciues ipsos,

in medium Regnicolarum incepto, clementer praeuenire dignetur, terminumque competentem juridicae reuisionis tanti facinoris, per ciues ipsos patrati, fidelibus suis Dominis Bano et Vice Bano, aliisque laesis Regnicolis ab una, parte vero ab altera ipsis ciuibus praefigere et committere dignetur, ad quam juridicam reuisionem sua Sacra Maiestas, ex Dominis suae Maiestatis consiliariis, magistris protonotariis, et iuratis assessoribus sedis Judiciariae suae Maiestatis Regiae, penes decreta Regni, tantum facinus, contra publicum statum, per ipsos ciues patratum, prouidendum, ac ciues ipsos, iuxta demerita et magnitudinem reatus illorum, punire debita poena, sua Maiestas Caesarea et Regia ne praetermittat.

Quibus quidem praenotatis nunciis Regni, Dominus Banus ad expensas Pragenses, de ducentis florenis mutuo prouidebit, tamdiu, quousque Dominus Konzki restantias fumalium Regni exiget.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Status et Ordines Regni firmiter conclusa, et per quosuis inuiolabiliter obseruanda, praemissos articulos Status et Ordines Regni, sigillo illorum authentico, pro maiori illorum firmitate, consignandos et muniendos esse voluerunt. Datum Varasdini in festo beatorum Philippi et Jacobi apostolorum, ultimo scilicet die congregationis generalis praenotatae. Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo.

Lecta per Vice Protonotarium Regni M. S.

XVII.

1581. April 25.

Responsum Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum, Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in generali eorum Congregatione Varasdini, pro festo Sancti Marci Euangelistae, Anno Domini millesimo, quingentesimo octuagesimo primo, ex edicto Spectabilis et Magnifici Domini Christophori Wngnod, praedictorum Regnorum Bani, celebrata, ad benignam propositionem Serenissimi Principis, Domini, Domini Caroli Dei gratia Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae, Comitis Tyrolis etc. Domini ipsorum gratiosissimi,

medio Dominorum legatorum suorum, quos sua Serenitas, ad ipsos Regnicolas expedire dignata est.

Imprimis, quod Serenissimi Principes et Domini, Domini Ernestus et Carolus Archiduces Austriae, Duces Burgundiae, Comites Tyrolis, Domini nostri gratiosissimi, hic quidem jussu Sacratissimae Caesareaae atque Regiae Maiestatis Domini nostri clementissimi, Reuerendissimum Dominum Georgium Draskouich electum Colocensis et Bachiensis Ecclesiarum canonice unitarum Archiepiscopum, locique eiusdem Comitem perpetuum, Episcopum Ecclesiae Jauriensis, necnon summum Cancelarium et Consiliarum Maiestatis Caesareae, ille vero generosos et Magnificos Dominos Seruatium a Theuffenpach, Vitum ab Halek et Michaelem Ringsmawl, legatos eorum erga ipsos Regnicolas expedire, medioque ipsorum, dictos Regnicolas, in hoc, ut defensioni afflictae eorum patriae prospicerent, clementer admonere, atque solicitare dignati sunt, et Maiestati Caesareae, Domino ipsorum clementissimo, et suis Serenitatibus Dominis itidem ipsorum gratiosissimis, perpetuas agunt gratias, perpetuisque et fidelissimis seruitiis, vita ipsorum comite, promereri studebunt.

Verum, ubi Serenitates suae benigne hortantur, ut penes fluuium Colapis in Brezth et Szredichki fortalitia noua erigantur, ad illaque trecenti pedites et ducenti equites, sumptibus ipsorum Regnicolarum interteneantur; quamuis neminem eorum lateat, quantos et quam graues sumptus Serenissimus ipse Dominus Carolus Archidux et suae haereditariae prouinciae, ad conservationem et permansionem reliquiarum praedictorum Regnorum, a pluribus annis, subierit, et adhuc subire cogatur; quia tamen quoad eius fieri potuit, ratione virium et facultatum suarum, in obeundis his oneribus, quae ad defensionem et permansionem Regni Sclauoniae spectabant, et adhuc spectant, non fuerunt, neque erunt immunes: supplicant ipsi Regnicolae suis Maiestatibus, ut, considerata praesertim annonae penuria, qua miseri non solum coloni, sed et Nobiles Regni, ab aliquot iam retroactis annis, laborarunt et adhuc laborant, ita ut iam et glandines, quibus hactenus usi sunt, illis defecerint, his quae praestare poterunt, velint esse contentae. Offerunt autem ipsi Status et Ordines harum re-

liquiarum Regni Sclauoniae, ut defensionem vadorum fluuii Colapis, contra transitus hostium, per unius integri anni spatium, a prima die proxime venturi mensis Junii incipiendo, centum pedites, propriis eorum pecuniis conducere et intertenere velle. Nam quod sua Serenitas Dominus Carolus Archidux cupit, ut ducentos equites et trecentos pedites conducant, atque ipsorum sumptibus alant, est impossibile; quin potius supplicant suae Serenitati, Domino ipsorum gratiosissimo, dignetur apud suam Sacram Maiestatem Caesaream, Dominum ipsorum clementissimum, intercedere, ut eius Maiestas Caesarea, numerum gentium Banalium, equitum scilicet et peditum augere, atque illam solutionem, quam Spectabilis et Magnificus quondam Dominus Petrus Erdeödi de Monyorokerek, Comes perpetuus Montis Claudii, ac alias praedictorum Regnorum Banus, dum officio Banatus fungebatur (ut de aliis prioribus Banis taceatur) ad sexingentos equites et quadringentos pedites habebat, in memoriam et usum reuocare, illisque per singulas angarias solutionem fieri curare, id quod ubi fit, et Dominus Banus eas gentes in fortalitiis construendis conseruauerit, habita cum Dominis germanis Capitaneis mutua intelligentia, sperant vada Colapis, ita muniri et defendi posse, ut transitus hostilis ad illas Regni partes cohiberi queat.

Quod vero ad praescripta nouiter aedificanda Brezth et Szredichki duo fortalitia attinet, quae Serenitates suae persuadent, ut iuxta declarationem Domini Francisci Popendorffer aedificentur; ipsi quidem Regnicolae, dummodo labor et structura eorum locorum nimis late se non extendant, opera colonorum suorum fien..., post futuram messem non decernunt; antequam tamen hae munitiones ad effectum perducantur, imo vel saltem fieri incipiant, si praescriptus numerus gentium Banalium non locupletabitur, cogitandum erit suis Maiestatibus, sumptibus eorundem, de gentibus ad illorum locorum defensionem necessariis intertenendis; quandoquidem impossibile est, et viribus eorum impar, ut hae reliquiae calamitosae Regni, supra praescriptum numerum centum peditum, sese intromittant. Quod si vero neque sua Maiestas Caesarea, neque Serenissimus Dominus Corolus Archi-

dux in illis suas gentes conducere et conseruare voluerint, plus oberit, quam profuerit illa erexisse.

Caeterum, quoniam Serenissimus Dominus Carolus Archidux est informatus, pro residentia Domini Bani in Lethouanich commodiorem locum esse, quam alibi, quoad fortificationem illius castelli attinet, ubi peracto opere Castellorum Brezth et Szredichki, necessitas Domini Bani postulauerit, istic quoque eum locum pro suo posse amplificare erunt parati; Maiestatis tamen Caesareae, atque Serenitatis suae est, in hac parte, cum Domino Bano de sua residentia tractare et concludere.

Praeterea, quia sua Serenitas dirigit ipsos Regnicolas, quoad machinas bellicas, ad ciuitatem Montis graecensis Zagrabiensis, ex quo ciuitas illa non exigui momenti est, neque tutum videtur, ut suis bombardis careat, duae vero maiores bombardae suae Maiestatis Caesareae, quae de Varasdino eo deductae sunt, et adhuc ibi existunt, ita magnae esse dicuntur, ut ad huiusmodi Castella sint inhabiles; visum est ipsis Statibus, ut cum istae munitiones ad effectum perductae fuerint, sua Serenitas ad illa Castella aedificanda, de aliis ingeniis bellicis prouidere dignabitur, similiter pixidibus barbatis, pulueribus et plumbo.

Deinde, quod sua Serenitas requirit, ut praesidiariis, tam in Croatiae, quam Sclauoniae Confiniis, aliqua frumenti quantitas, ex futura messe, gratis contribuatur; quia, uti Serenitati quoque suae constare existimant, in proxime praeteritis annis, tanta fuit in hoc Regno Sclauoniae annonae caritas, ut neque miseri coloni habuerint granum, ad seminandum necessarium, sed magna cum difficultate, contractis hinc inde debitis, ex Hungaria quotidianum victum sibi compararunt, hi vero, qui expensis carebant, glandinibus et corticibus arborum suam esuriem saciarunt, et hinc est, quod sterilem admodum messem futuram cernunt, ita ut impossibile sit, nedum gratis, sed pro ipsa etiam pecunia, in Confinia aliqua frumenta suppeditare posse. Igitur ipsi Regnicolae, in hac parte suae Serenitati, nihil polliceri posse cognoscunt; sed consultius fuerit, si praesidiariis ipsis ex Hungaria in hac parte prouisum fuerit.

Item, ubi sua Serenitas benigne hortatur Status et Ordines

Regni, ut iuueniant modum aliquem, in praeemtione et venditione frumenti, Status et Ordines eam velle obseruare libertatem respondent, quam hactenus emptoribus et venditoribus obseruarunt; cum Regnum et fora Regni sint libera, nam prohibitio emptionis et venditionis maiorem caristiam, quam abundantiam in Regno et praesidiariis esset allatura.

Quantum vero ad vecturam frumenti attinet, Magistri victualium diligenter curam adhibeant, qui iusto et competenti pretio currus ad deuehendum frumentum praesidiariis necessarios comparare facile possunt, dummodo iustum pretium miseris colonis persoluatur.

Quod ad restantias gratuiti laboris operarum colonorum, Dominorum Regnicolarum exequenda anni 1579., ad Kapronicam, Crisium ac Iuannich, et alia loca attinet; quamuis existimant ipsi Regnicolae, demptis pedestribus laboratoribus, ex Comitatu Zagrabiensi praestare debitis, parum quid restari, offerunt ipsi fideles Regnicolae elaborare facere, peracta futura messe; conqueruntur tamen ipsi Regnicolae, contra Dominum praesentem Capitaneum arcis et oppidi Kapronicensis, Joannem Globyczer, a pluribus annis, de pertinentiis dictae arcis Kapronicensis, nihil horum laborum per Regnicolas, ad munitionem dictae arcis et oppidi Kapronicensis deputatorum, praestisisse et administrasse, eiusmodi opera nescitur in quos usus proprios conuertendo; quae restantiae, ut per dictum Capitaneum subministrentur, sua Serenitas, erga ipsum Capitaneum animaduertere dignetur; indignum enim videtur, alios de remotioribus partibus Regni, ad opera compelli, ipsum vero Capitaneum in priuatos usus conuertisse; neque etiam interea temporis, aliquos nouos labores, Status et Ordines ipsi praestare posse vident, donec fortalitia Brezth et Szredichki, modo prenotato ad effectum non perducantur.

Introduxit inter alia Serenissimus Dominus Carolus Archidux negotium Castri Hraztouicza, asseritque decretum esse, ut Castrum illud destruatur; quamuis igitur de tali decreto ipsis Regnicolis nihil hactenus constitit, quia tamen adhuc est tempus et occasio, ut ulterior tractatus de loco fiat, cum sit res magni momenti, ideoque magnam quoque considerationem requirat, si enim Castrum illud distrahitur, mox

Regnicolis desperatio, hostibus vero audacia crescet. Sola namque arx illa, inter alia Castra Transcolapina est, si ei loco bono modo prouisum fuerit, unde hostili excursioni versus partes Colapinas et Campum Thuropolya animaduerti et coerceri, atque ad eas partes Regni Sclauoniae rumores diuulgari queant. Accedit ad haec, quod misera plebs et inhabitatores eius loci, postquam demolietur, non erit quo se vertant, imo verendum erit, ne magnum terrorem incolis viciniorum quoque locorum incuciat; conveniens itaque esse videtur, atque suae etiam Serenitati dicti Regnicolae supplicant summopere, ne grauetur apud Sacram Maiestatem Caesaream se interponere, et efficere, ut ipsi Castro maiori prouisione et militum stipendiariorum numero adesse dignetur.

Quantum ad arces ultra ripam Colapis et potissimum Thopuzkam attinet, Status et Ordines Regni suae Serenitati demisse supplicant, ut ad arces illas suo gratioso praesidio, sine aliqua mora clementer prospicere et munire dignetur, cum potissimum Thopuzka, tam amplissima arx sit, quae eget maxima munitione militum; vel autem, si id fieri non posset, commodius fieri Regnicolis videtur, ut opera suae Serenitatis Thopuzka ipsa solo aequetur, Castrum vero Hrazthouicza, Vinodol et Gradacz praesidio maiori suae Serenitatis muniantur.

Deinde Status et Ordines Regni a Domino ipsorum Bano intellexerunt, quod quamuis idem Dominus Banus in sua Banali instructione, per Maiestatem Caesaream sibi data, in commissis habeat, ut de cunctis negociis Confinia et alia negotia, contra hostes fidei Christianae Turcas, et ad defensionem Regni concernentibus, cum supremis confiniorum Croatiae et Sclauoniae Capitaneis mutuam semper habeat intelligentiam et correspondentiam, attamen ex parte Dominorum Capitaneorum, nihil horum factum esset, sumpta sibi ipsis authoritate, contra firmas inducias Sacrae Caesareae Maiestatis, cum Imperatore Turcarum initas, in partes Turcicas, non tantum cum aliquot centenis, sed multis millibus equitum et peditum excursiones et deuastaciones exercere non sunt veriti. Unde fit, quod Turcae quoque bona et dominia Statuum et Ordinum Regni, vicissim prouocati, depopulantur et deuastant. Sup-

plicant suae Serenitati, dignetur dominis supremis Capitaneis serio demandare, ut in posterum in praemissis cunctis negotiis, semper mutuam correspondentiam et intelligentiam cum Domino Bano habeant, quo miserae reliquiae Regni huius commodius per ipsos Dominos Banum Regni et Confiniorum supremos Capitaneos, contra hostes fidei Christianae, defendi possint.

XVIII.

1581. April 31.

Iteratum Responsum Statuum et Ordinum Regnorum, ad replicationem Dominorum Comissariorum Serenissimi Principis Domini Caroli Archiducis, Domini ipsorum gratiosissimi.

Quoniam Domini Commissarii, nomine suae Serenitatis excepta defalcatione centum peditum, in reliquis partibus priori propositioni eorum inhaerent; Status vero et Ordines ipsi, consideratis ac in animum reuocatis, et temporum periculositate, et sui ipsorum facultate afflictissimae Croatiae et calamitosissimae Sclauoniae, in animum, tam Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, quam Serinissimi Domini Archiducis Caroli, reuocandum esse censent, a plurimis iam annis vitam, bona et facultates, et insuper diuturnam et nocturnam sanguinis eorum effusionem, pro residua particula patriae ipsorum afflictae, et ut tutiores prouinciae conterminae Serinitatis suae forent, uberrime profudisse, ac imposterum quoque id ipsum praestare velle fideliter promittunt, neque se a Maiestatis Caesareae et Regiae fidelitate, qua eius Maiestati deuincti sunt, ullo unquam tempore recedere velle, fideliter et constanter promittunt; sed quominus postulata per Dominos Commissarios suae Serenitatis adimplere possunt, id hac humili eorum declaratione exponendum esse volunt; nam quod ducenti equites et totidem pedites, a Statibus ipsis propriis eorum sumptibus intertenerentur, id vel ipsimet Domini Commissarii bene perpendere possunt, valde tenuem esse ipsorum prouentum, cum maior et fertilior pars Regnorum, imo fere totum iam per hostes occupatum sit, et partim desertum manet, unde hae reliquiae modernae dependabant, et in maiori

parte steriles sustentabantur. Constat etiam saepe numero per ipsos Regnicolas Sacratissimae etiam Maiestati Caesareae et Regiae et suae quoque Serenitati, declaratum esse, reliquias istas Regnorum praedictorum, ad resistendum, tam potenti hosti Turcico, et signanter Regno Bosnensi, inpotentes et insufficientes esse, etiamsi omnes Status Regnorum insurrexerint, sine adiutorio Maiestatis Caesareae et Regiae, ac conterminarum prouinciarum Serenitatis suae, neque istae exiguae, quae ab ipsis Statibus, a Serenitate sua, per ipsos Dominos Commissarios copiae petuntur, simul etiam adhibitis Banalibus militibus, in tam amplo tractu Colapis, sufficientes, etiam si praestare possent, forent. Sicque Status et Ordines ipsi, humillime Maiestati Caesareae et Regiae, ac suae quoque Serenitati supplicant, medio ipsorum Dominorum Commissariorum, ut eam ipsorum humillimam oblationem clementer acceptent, eosque contra inimicos Christiani nominis defendere non postmittant; cum Status ipsi, id quod praestare possunt, supra omnes impensas, quintarios laboratores, viritim insurrectiones, generales expeditiones, frumenti gratuitam collationem, Dicae Maiestatis Caesareae atque Regiae annualem exactionem, vitae calamitate eorundem, et suae Serenitatis maximis sumptibus consideratis, pro tuitione patriae istius, beneuole praestant. Adhaec non modo nunc, sed tunc potius, cum urget sua Serenitas et Regni necessitas requirit, Status et Ordines ipsi seruitores militares intertenent, quilibet eorum pro sua facultate, et in publicam patriae defensionem, cum discrimine vitae eorum, conferunt, adeoque se ipsos extenuant, et aeraria ipsorum exhauriunt, ut vix quotidianae suae et suorum sustentioni satisfacere possunt. His rationibus bene consideratis, Serenitas sua animum suum semper beneuolum non est, ob quod a patriae istius miserae defensione fidelium Maiestatis Caesareae et Regiae, suarumque prouinciarum antemurali et defensoribus abalienare velit; nam eo facto, patriae huic et inhabitatoribus eius, vel intereundum ab hostibus erit, vel alia ratio ipsis Statibus et Ordinibus et miseris colonis eorum excogitanda et inuenienda erit. Quod ad reliqua postulata Serenitatis suae attinet, Status et Ordines ipsi in priore reso-

lutione eorum permanent, dempta contributione frumentaria, quae si Deo dante copiosa fuerit, postquam Diaeta Hungarica foeliciter absoluta fuerit, necessario in Sclauonia quoque celebrare debebit, quo tempore, ad piam suae Serenitatis admonitionem, Status ipsi, secundum abundantiam annonae, libenter, quod praestare poterunt, praestabunt.

Atque haec sunt, quae praedicti Status et Ordines Regnorum, et ad propositos articulos suae Serenitatis, et ad hesternam replicationem Dominorum Commissariorum suae Serenitatis submisissime respondenda duxerunt. Actum Varasdini, ultima die Mensis Aprilis, Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo primo.

Magister Emericus Petheö
de Hethes, Protonotarius Regni.

XIX.

1581. Május 1.

Memoriale Regni Termini Congregationis eiusdem.

Ubi vero a praefato Serenissimo Principe, Domino Archiduce Carolo ad praemissos articulos praesentis congregationis generalis, pro conseruatione praenominatorum duorum fortalitiorum Brezth et Szredichki in decursu fluuii Colapis, per suam Serenitatem, per Dominos Regnicolas, opera colonorum, pro posse extrui et aedificari postulationem, et aliorum negotiorum Regni, in praemissis articulis denominatorum, felix et optatum ad Dominos Regnicolas redierit responsum, extunc statim et defacto ad mandatum Domini Bani, uniuersi Domini Magnates et Nobiles, ac alii cuncti possessionati, inter fluuios Zauum et Colapim, in processu Blasii Pogledich Judicis nobilium bona habentes, ad festum beatae Margarethae virginis et martyris proxime affuturum, a singulis fumis, juxta Dicam Regiam, duodecim robora arborum quercinarum, vel glandiferarum, per quindecim cubitos longa, similiter et virgultarum, a singulo fumo, bene ponderatos currus quatuor, ad vadum Szredichki, in dicto fluuio Colapis habitum, locum videlicet, quem specialis homo Domini Bani ibidem, ad dictum terminum existens, conductoribus huiusmodi

lignorum, seu arborum, et virgultarum demonstrauerit, conducere integre, ac sine omni subterfugio, debeant et teneantur.

Item ex processibus Francisci Ztholnikouich et quondam Thomae Mikulich Judicum nobilium Comitatus Zagrabiensis, ne, cum ex toto Comitatu Crisiensi, uniuersi Domini Magnates et Nobiles, aliique possessionati Regni, qui nouos promissos pedestres labores, ad deputata illis finitima fortalitia, hucusque non praestiterunt, ad dictum festum sanctae Margarethae, per duodecim laboratores, a singulo fumo, ad dictum vadum Szredichki, pro erigendo dicto nouo fortalitio, ibidem erigi commisso, praestare debebunt et tenebuntur. Qui vero ipsos nouos labores prius decretos praestitissent, nihilominus sex dierum labores, ad erigendum dictum fortalitium Szredichki praestare debebunt et tenebuntur.

Qui autem ex Comitatu Varasdiensi huiusmodi pedestres labores, prius decretos, ad munitionem Kaproncensem praestitissent, nihilominus ex ipso quoque Comitatu Varasdiensi, ad praenominatum terminum festi sanctae Margarethae, uniuersi possessionati, in dicto Comitatu Varasdiensi bona habentes, sex dierum labores, a singulo fumo, iuxta Dicam Regiam, cum sufficientibus victualibus, ad aedificacionem dicti fortalitii Szredichki, administrare debebunt et tenebuntur.

Ut autem fortalitium illud ad vadum Szredichki commodius et foelicius maturari, et ad effectum perduci valeat, ad praescriptum terminum sanctae Margarethae, Dominus Banus, cum uniuersis Dominis Magnatibus et Nobilibus Regni, armati, cum sufficientibus victualibus et expensis, insurgere, et ad dictum vadum Szredichki personaliter castrametari debeant, quo maturius, tam fortalitium illud Szredichki ad effectum perduci, et aliud quoque fortalitium Brezth maturari possit, miseraque plebs, in conductione praemissorum roborum et virgultarum, ac pedestrium laborum, ad dicta fortalitia opera sua securius, et sine periculo, in tam summis confiniis, peragere et exequi possit.

Unde et Domini, tam Sclauoniae, quam Croatiae Confiniorum generales capitanei, per Dominum Banum, requirendi sunt, ut, pro praenotato termino, ad dictum vadum Szre-

dichki, pro defensione miserorum colonorum, ad dicta fortalitia Szredichki et Brezth laborantium, penes personas Domini Bani et Dominorum Regnicolarum, de copiis equitum et peditum, sub ductu illorum exercituantium, cum pro salute communi agitur, adiungere velint.

Nobiles praediales Abbatiae de Thopuzka, fortalitia Deghoi et in Angustanoucz ac Misslyenouics vadis, in decursu fluuii ipsius Colapis, prout sese in prioribus congregationibus Regni publice obtulerunt, fortificent; quod si usqe ad proximam similem congregationem Regni non fecerint, ad praestandos debitos labores, in duplo, per omnia oportuna remedia, praestare compellantur.

Finaliter Domini Banus et Vicebanus, coram Statibus et Ordinibus Regni protestantur solenniter, pro inobedientia equitum et peditum, gentium videlicet Banalium, qui licet bene soluti, non curatis mandatis ipsorum, in stationibus et residentiis commissis manere nolunt. Quod si (ut Deus auertat) aliquod fortalitium finitimum in manus deueniret hostium, non ipsis Domino Bano et Vicebano, sed inobedientiae et contumatiae gentium ipsarum Banalium, potissimum vero Capitaneis et Vayuodis, qui contra personam Domini Bani, Zagrabiae leuatis vexillis, insurrexerant, ascribatur licet; Dominus Banus et nunc sit certificatus, quod arx finitima Thopuzka, in ultimo sit periculo, omni fere praesidio destituta; qui Dominos commissarios suae Serenitatis personaliter requisiuerit, ut tam ad ipsam Thopuzkam, quam Hraztouiczam, et alia Transcolapina fortalitia, pixidibus barbatis, pulueribus et plumbo prouideretur. Qui Domini Commissarii huiusmodi requisitionem Domini Bani, surda quasi aure, praetermiserunt.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Status et Ordines Regni firmiter conclusa, et per quosuis inuiolabiliter obseruanda, praemissos articulos Status et Ordines Regni, sigillo illorum authentico, pro maiori illorum firmitate, consignandos et muniendos esse voluerunt. Datum Varasdini, in festo beatorum Philippi et Jacobi apostolorum, ultimo scilicet die congregationis generalis praenotatae, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo primo.

Lecta per Viceprotonotarium Regni.

XX.

1581. Július 22.

Articuli Dominorum et Nobilium aliorumque Statuum et Ordinum Regnicolarum Regnorum Croatiae et Sclauoniae in praesenti generali congregatione eorundem, pro festo Mariae Magdalenae Zagrabiae ex edicto Domini Bani celebrata, aediti et conclusi. Anno Domini 1581.

Imprimis Dominus Banus universis Dominis Regnicolis publice proposuit: ex quo Dominus Stephanus Gregoryanczy alias Vicebanus Regni, nulla racionabili causa officium Vicebanatus, non publice coram Regnicolis, ubi assumpsisset officium suum, sed in partibus deposuisset, quod facere non debuisset, et ex hac ratione, cum et nunc, coram Dominis Regnicolis ad deponendum officium suum, personaliter, prout deberet, non comparet, sed utitur opera nunciorum suorum, loco illius in officium Vicebanatus ac Comitatuum Zagrabiensis et Crisiensis Comitis eligitur et per Dominum Banum denominatur Egregius Caspar de Drwskowcz Vicecomes Comitatus Warasdiensis, qui per Dominos Regnicolas acceptatur et confirmatur, coram quibus publice, ad administrandum integre officium suum, iuxta Decreta Regni solemniter praestitit iuramentum.

Egregius quoque Blasius Pogledÿch de Kvryllowcz Judex Nobilium eiusdem Comitatus, iam graui senio confectus, coram Domino Bano et Dominis Regnicolis deposuit officium Judicis Nobilium Comitatus Zagrabiensis, loco cuius creatus est in Judicem Nobilium Thomas Laczkowych de Naghmlaka.

Similiter loco Thomae Mikulich de Brokunoucz Judicis nobilium eiusdem Comitatus demortui, creatur in Judicem nobilium Nicolaus Czighanich, qui uterque praenotati Judices nobilium, coram Domino Bano et Regnicolis, praestiterunt solitum juramentum.

Veterani Vice Comites Ladislaus Nespessi ad processum Francisci Ztholnikouich Judicis nobilium, Franciscus vero

Aÿthich, ad partes Transcolapinas Comitatus Zagrabiensis, per Dominum Banum, et Regnicolas in officiis illorum confirmantur; similiter et Georgius Finthich ad Comitatum Crisiensem.

Noui vero Vice Comites ad partes Ciscolapinas eiusdem Comitatus Zagrabiensis, Matthias Diankouich de Kobilich et Benedictus Arbanaz de Lomnicza creantur, qui similiter solitum praestiterunt juramentum.

Juratus Nobilis, ad denunciationem Colonorum, creatur Nobilis Matthias Vagich de Nagy Mlaka, qui coram Domino Vicebano vel Capitulo, ad administrandum officium suum, solitum praestabit juramentum.

Item, quoniam in praecedenti congregatione generali Regni fuit sancitum, per Dominos Regnicolas, ut quicunque ex Dominis Regnicolis vel nobilibus unius sessionis pecunias fumales, tum ad solutionem haramiarum ad Colapim residentium, quam ad expensas oratorum persolui decretas non persoluissent, in duplo per Vice Comites et Judices nobilium Regni ex bonis talium negligentium extorquerentur; nihilominus dupla ipsa per Dominum Banum et Dominos Regnicolas, quantum pro praesenti relaxantur; sed qui iam essent vadiati, sibi ipsis imputent, qui vero usque ad futurum diem Dominicum huiusmodi pecunias fumales ad manus exactoris Regii non persoluerent, statim post dictum terminum in duplo vadiantur.

Decurionibus quoque et Vayuodis, et Vexilliferis, prout in aliis Confiniis, ita et illis ad Colapim, residentia praestetur.

Solutor Nobilis Lucas Lektorich, qui accepta solutione in medium dictorum haramiarum Regni conductus fuit, et cum solutione ipsa aufugit, publice per Dominos Regnicolas proscribitur, et datur authoritas Magnifico Domino Casparo Alapi, per Dominos Regnicolas, ad capiendum illum, et pro demeritis puniendum, tanquam infidelem Regni.

Quantum vero ad celebrationem et publicationem generalium Judiciorum Regni octaualium, pro proximo termino festi sancti Jacobi apostoli hic Zagrabiae celebrare debentium,

reiicitur terminus iste celebrationis dictorum Judiciorum, ad festum Epiphaniarum Domini proxime affuturum.

Cum omnes Regnicolae publice consentiant, pro defensione Regni et pro coërcendis hostibus vicinis Turcis, Transcolapim reliquias Regni continue deuastantibus, ut ad Colapim fortalitium in Szredichki, opera colonorum Dominorum Regnicolarum totius Regni, muniatur et conseruetur, iuxta postulationem Dominorum Commissariorum, tam Caesareae Maiestatis, quam Serenissimi Archiducis Caroli in proxime praeterita generali Congregatione Varasdini celebrata, exhibitam; ut autem munitio praenotati fortalitii in Szredichki ad effectum commodius perducatur, publice decretum est, per Dominos Regnicolas, ut Dominus Banus ad festum transfigurationis Domini proxime affuturum, cum banderio Regio, simulcum omnibus Dominis Magnatibus et Nobilibus Regnicolis, armati, cum sufficientibus victualibus, ad huiusmodi expeditionem generalem necessariis, cum colonis illorum armatis insurgant, et ad vadum Szredichki, ad locum scilicet ad muniendum praemissum fortalitium destinatum, castra metare debeant.

Similiter et Nobiles etiam unius sessionis, a singulis curiis, armati insurgant; viduae vero Nobiles in personis illarum sufficientes milites armatos mittant. Omnis generis victualia Domini Regnicolae ad Castra ipsa deduci faciant. Qui vero recusarent, et cuiusuis generis victualia ad alia loca finitima ducerent, per custodes vadorum Zaui, per Dominum Banum constituendos, victualia huiusmodi a transgressoribus sine aliquo pretio auferantur, et ad castra ipsa transmittantur; aestimatores vero cunctorum victualium Dominus Banus in castris constituet.

Pons telonialis ad Brezouiczam, per Dominum Gasparum Alapi, in via publica, valde coenosa, et Dominis Regnicolis transeuntibus valde nociua, aedificare caeptus, et per familiam Mernyauchich ad finem deduci prohibitus, per ipsum Dominum Casparum Alapi, ad effectum perducatur, riuulusque nociuus ibidem existens, per homines Domini Bani speciales reuideatur, inter Dominum Alapi et familiam Mernyauchich, et rectificetur.

Ad querelam Dominorum Tahÿ et familiae Dominorum Hennÿngh, pro insula et foenilibus, in opposito castri Mokricza, in seruitia Carniolae habito, penes fluuium Zothla, qui fluuius metas huius Regni Sclauoniae cum prouinciis Styriae et Carniolae distinguit, existentibus, et habitis, ratione cuius insulae et foenilium, a certis praeteritis annis, inter Dominos possessores castri Bresecz, prouinciae Styriae, et castri Mokrycza prouinciae Carniolae, nec non ipsos Dominos possessores arcis Szomszeduara, certae controuersiae et dissensiones fere annuatim suboriuntur, cum potissimum pro metis huius Regni agitur, Dominus Banus, tam apud Caesaream Maiestatem, quam apud Serenissimum Archiducem Carolum, serio instare velit, ut per Dominos Commissarios, ex utraque parte, per principes, transmittendos, metae ipsae reuideantur, et debito fine terminentur.

Similiter pro metis castri Szomszeduara, ad possessionem Zthupnÿk, Dominorum Tahi, et Castri Okich, Dominorum Erdeödi, ad querelam ipsorum Dominorum Thahy et responsum nunciorum Dominorum Erdeödi, nunc publice factam, . . . Juridica reuisio, per Dominum Banum et Dominos Regnicolas, in praesenti generali congregatione facta est; ubi comperitur, quod causa illa, ratione metarum castri Okich Dominorum Erdeödi, stat in secundaria repulsione, in personis Dominorum Tahi facta, et pendet lis inter partes, reportarique debet, per literas rescriptionales Capituli Ecclesiae Zagrabiensis, ad prima generalia judicia octaualia, in praesentiam Domini Bani, et ex hac ratione, bona ipsa Zthopnik, portionem scilicet Dominorum Thahy, lite pendente, et causa non debito fine decisa, per Dominos Erdeödi comparere legitime non potuerunt; qui de facto remitti debent, et coloni captiuati Dominorum Tahi, per Dominos Erdeödi, statim exmittantur, et partes expectent finem causae, juxta Decreta Regni, a Judice illorum ordinario, videlicet Domino Bano.

Et quia arx finitima Thopozka, in partibus Transcolapinis, in loco periculoso, posita est in ultimo periculo, dentur literae informatoriae, sub sigillo Regni, ad Caesaream Maiestatem, Domino Bano. Sua Maiestas Caesarea et Regia prouideat, ad tam periculosum castrum, quod si in manus in-

cidit hostium, statim de uniuersis restantiis Regni, et vicinarum prouinciarum actum erit; non enim habet potestatem, neque sufficientiam Dominus Banus, quibus tam magni momenti periculosissimo castro, commode prouideat.

Scribantur literae commendatoriae ad Serenissimum Archiducem Carolum, in negotiis Domini Petri Rattkai et aliorum Nobilium, ad ciuitatem Carolstadiensem commorantium, ut pro oppressione miserorum colonorum, et etiam Nobilium ipsorum per milites, in ipsa ciuitate degentes, suae Serenitatis, potissimum vero archibuseros facta; sua Serenitas committat, ut ex utraque parte, per Commissarios deputandos, fiat iuridica reuisio, et per Dominum generalem Capitaneum ibidem satisfactio.

Cum autem Diaeta Posoniensis Regni Hungariae promulgata sit indubie, quae si ante terminum octaualem festi Epiphaniarum Domini huius Regni non celebrabitur, ex expensis oratorum, seu nunciorum Regni ad id deputatis, soluantur assessores sedis Judiciariae Domini Bani.

Qui ex Dominis Regnicolis cunctorum Comitatuum Regni, decimas ex bonis illorum, Domino Episcopo Zagrabiensi et Dominis Capitulo Ecclesiae Zagrabiensis administrare debentibus, administrare per suos subditos non curant, dentur literae praeceptoriae, sub sigillo Regni, et decima ipsa, per Vice-Comites et Judices Nobilium, juxta veteranam conclusionem Regni, administrari compellantur, etiam per vadiationes bonorum et extorsiones birsagiorum solitorum. Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Status et Ordines Regni firmiter conclusa, per quosuis inuiolabiliter obseruanda, praemissos articulos Status et Ordines Regni, sigillo illorum authentico, pro maiori illorum firmitate, consignandos, et muniendos esse voluerunt. Datum Zagrabiae, profesto beati Jacobi apostoli, tertio scilicet die Congregationis generalis praenotatae, Anno Domini millesimo, quingentesimo octuagesimo primo.

Lecta per Viceprotonotarium Regni.

XXI.

1581. Október 28.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regnicolarum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in praesenti generali Congregatione eorundem, pro festo beatorum Simonis et Judae Apostolorum, in Congregatione generali, ex edicto Domini Bani, licet absente ipso Domino Bano, per Dominum Vicebanum et Dominos Regnicolas Zagrabiae celebrata, aediti et conclusi 1581.

Imprimis Reuerendus Dominus Petrus a Heressincz maior Praepositus et Canonicus ecclesiae Zagrabiensis, et Egregius Dominus Gaspar de Druskoucz Vicebanus Regni, producunt literas credentionales Domini Bani, proponentes Dominis Regnicolis, ut absentiam Domini Bani, per Serenissimum Archiducem Ernestum, pro seriis negotiis Regni Viennam vocati, in praesenti congregatione aeque ferant. Qui nuncii Domini Bani literas regales, ad celebrandam Diaetam Hungaricam, ad terminum festi sancti Martini Episcopi proxime affuturi Posonii, per suam Maiestatem Caesaream et Regiam celebrandam, Dominis Regnicolis imprimis producunt et proponunt.

Tandem, in persona Domini Bani, decernendum per Dominos Regnicolas petunt, ut in absentia ipsius Domini Bani, sub termino videlicet praemissae Diaetae Hungaricae, confinia Regni, potissimum Colapina, in bono statu relinquantur. Ut autem id commodius fieri debeat, in persona Domini Bani, Magnificum Dominum Petrum Erdeödy, in militia Domini Bani locumtenentem, cum Domino Vicebano, ad confinia ipsa denominent, qui inter se mutuam habeant intelligentiam, velintque illis Domini Regnicolae accommodere tempore necessitatis confiniorum. Quod officium Dominus Petrus Erdeödy, per Egregium Joannem Suberai, quibus imperare posset, nam aliis qui non essent, illorum stationibus mandare nil posset.

Super qua postulatione Domini Bani, Domini Regnicolae concludunt, quod nullum locumtenentem, contra veteranas

libertates et constitutionem Regni, habere vellent; cum haberent, in absentia Domini Bani, suum Vicebanum in Regno, qui Dominus Vicebanus, prout assumpsit offfcium, more praedecessorum suorum veteranorum Vicebanorum, aduigilare debet Confiniis Regni, cum copiis et gentibus Banalibus, et si necessitas expostulauerit, iuxta articulum superinde aeditum, faciat insurgere quintam partem colonorum, et a viginti fumis equitem unum, more alias consueto.

Quantum autem ad erigendum et extruendum fortalitium finitimum Brezth, et alia ibidem ad Colapim necessaria fortalitia erigenda, potissimum vero pro tectura fortalitii Zredichki, et praesidio praestando, per Dominos Regnicolas, ad conseruationem illius fortalitii, cum Dominus Banus serio instat apud Caesaream Maiestatem et Serenissimos Principes Ernestum et Carolum Archiduces, ut prouiderent ad conseruationem, per Dominos Ragnicolas magnis laboribus extructorum fortalitiorum, et ut Principes ipsi in ipsa fortalitia finitima praesidium ferrent; Domini Regnicolae, pro praesenti, tamdiu videlicet, quousque praesidium Principum non apparuerit, ad postulationem Domini Bani, super praemissis nihil concludere possunt, praeter restantias laboratorum, ad futurum festum sancti Martini Episcopi, per quosuis ad Szredichki praestandorum.

Cum autem adulterina moneta seu pecunia per Regnum ubiuis pullulare videtur, et ut cusores huiusmodi falsae et adulterinae monetae ubi resideant, in medio Regni perquirantur, per Magnificum Dominum Comitem Thomam Erdeödi. Praesentatur Dominis Regnicolis Joannes Boghan de Jamnicza, colonus Dominae consortis Joannis Spissich, ibidem commorantis, et producuntur fabriles formae et moneta adulterina apud illum, per homines Domini Comitis Erdeödi, reperta, qui cusorem falsae monetae se esse non negat. Producitur etiam talis adulterina moneta per eundem fabricata, etiam per praefatum Dominum maiorem Praepositum Zagrabiensem. Quod negotium, ut uberius inquiratur, committitur ad diligentiam ipsius Domini Comitis Thomae Erdeödi et Domini Vicebani, potissimum de requirendis aliis collegis huiusmodi falsi criminis.

Exmittuntur Vice Comites et Judices nobilium Regni, ad illorum processus, cum Dicatore Regio Domini Michaële Urnoczi, ut juxta tenorem et continentiam suae extradatae, Dominis Regnicolis nunc in specie praesentatae, fiat ubique inquisitio, a quot annis praeteritis bona Dominorum Magnatum vel Nobilium, in ipsa extradata specificata manserint desolata et super huiusmodi facta inquisitione, ipsi Vice Comites et Judices nobilium Comitatuum Zagrabiensis et Crisiensis literas testimoniales, ipsi Domino Dicatori, dare debeant.

Restantiae laboratorum Kaproncensium, ex pertinentiis Castri Chaszaruara, Dominorum Comitum Erdeödi, prout in Congregatione generali Varasdini celebrata, ita et pro nunc ad munitionem castelli illorum finitimi Rokonok, per Dominos Regnicolas remittitur.

Instructio datur Dominis oratoribus et nunciis Regni, ad futuram Diaetam Regni Hungariae Posoniensem proficiscentibus, potissimum de Dica praeteritorum annorum, ut mutuam habeant intelligentiam cum Dominis Hungariae Regnicolis. Similiter et pro libertinis Sziscientibus supplicent, in personis Dominorum Regnicolarum, tam Caesareae Maiestati, quam Dominis Consiliariis Regiis, et Dominis quoque Regnicolis Hungariae, prout per Dominos Capitulum Zagrabienses, Dominis illorum terrestribus libertantur, eodem modo et per cameram suae Maiestatis a Dica Regia libertari debeant.

Super qua libertatione, dentur Dominis Capitulo literae testimoniales, aliaeque commendatoriae, pro aedificanda noua munitione in Sziszek.

Ad supplicationem Domini Stephani Gregorianczi, per nuncios suos, cum literis eiusdem credentionalibus, coram Dominis Regnicolis in praesenti generali congregatione factam committuntur dari per Vice protonotarium Regni literae testimoniales ipsi Domino Gregorianczi, quod ipse a toto tempore Vicebanatus et Comitis Comitatuum Zagrabiensis et Crisiensis fungens officio, donec et quousque, coram Domino praesenti Bano, officio praenotato valedixerit, fideliter et probe Dominis Regnicolis inseruiuerit, et si contra aliquem

illorum peccauerit, vel alicui ex Dominis Regnicolis damnum intulerit, paratus est omnibus, super fideli administratione officii sui praenotati, satisfactionem impendere. Unde Domini Regnicolae praemissa sua postulatione, tanquam iusta, decernunt illi, sub sigillo Regni publico, literas testimoniales, super fideli administratione officii sui praemissi dare, nullo penitus (dempto Domino praesente Vicebano, in persona domini Bani per omnia reclamante) ex dominis Regnicolis contradicente.

Nobilis Josephus Ratthky, nuncius fratris Stephani, prioris generalis fratrum Eremitarum et totius Conventus eiusdem ordinis, cum literis credentionalibus eorundem, conqueritur contra Magnificum dominum Gasparum Draskouich, et protestantur, quod ipse Dominus Draskouich, violenta manu, contra publicas constitutiones Regni, quoddam promontorium monasterii eorundem Lepoglaua, semper et ab antiquo ad eundem claustrum pertinens, violenter occupare vellet. Domini Regnicolae decernunt, ut Dominus Draskouich, non violenta manu, sed iuris processu contra religiosos ipsos fratres procedat, siquid iuris vel proprietatis ad promontorium illud habet.

Dentur literae praeceptoriae super administratione integra decimarum, Domino Episcopo Zagrabiensi et Capitulo Zagrabiensi praestari per quosuis debentibus, ad Vice Comites et Judices nobilium Regni.

Quae praemissa et quaeuis praemissorum singula, per Status et Ordines Regni firmiter conclusa, et per quosuis inuiolabiliter obseruanda, praemissos articulos Status et Ordines Regni, sigillo illorum authentico, pro maiori illorum firmitate, consignandos et muniendos esse voluerunt. Datum Zagrabiae, in praefato festo beatorum Simonis et Judae apostolorum, primo scilicet die congregationis praenotato, Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo primo suprascripto.

Lecta per Viceprotonotarium Regni.

TARTALOM.

		Lap.
I.	**A pozsonyi országgyűlés 1574. Márczius-ban**	1
	Történeti bevezetés.	3
1573.	Deczember 10. Királyi meghivólevél a pozsonyi országgyülésre	23
1574.	Márczius 1. Miksa király országgyűlési propositiója	24
»	Márczius 10. Az országgyűlésnek Miksa királyhoz intézett felirata	36
»	Márczius 15. Rudolf ifjabb királynak és Erneszt főherczegnek javaslata, az országgyűléshez intézendő királyi leirat tárgyában	56
»	Márczius 21. Miksa király válaszirata az országgyűlés fölterjesztésére	70
»	Márczius 27. Az országgyűlés második fölterjesztése	85
»	Márczius 28. Miksa királynak, fiaihoz intézett leirata, az országgyűlés második fölterjesztése tárgyában	102
»	Április 4. A pozsonyi országgyűlés törvénykönyve	113
II.	**A pozsonyi országgyűlés 1576. Január- és Februárban**	129
	Történeti bevezetés.	131
1575.	November 14. Királyi meghivólevél a pozsonyi országgyűlésre	147
1576.	Január 18. Rudolf ifjabb királynak atyjához intézett jelentése az országgyűlési tárgyalásokról	148
»	Január 18. A királyi leiratnak, Rudolf ifjabb király által szerkesztett fogalmazata	150
»	Január 23. Miksa királynak, Rudolf ifjabb királyhoz intézett válaszirata	153
»	Január 26. Az ország rendeinek a sérelmek tárgyában, Miksa királyhoz intézett felirata	154
	Január 28. Rudolf ifjabb királynak, az országgyűlési tárgyalásokról, Miksa királyhoz intézett jelentése	157
»	Január 30. Miksa királynak, a sérelmek tárgyában az országgyűléshez intézett leirata	161

Lap.

1576. Január végén. Az országgyűlésen jelenlevő világi rendeknek, a vallás ügyében, Miksa királyhoz intézett felirata . . 165
» Január végén. Az országgyűlésen jelenlevő egyházi rendnek Miksa királyhoz intézett fölterjesztése 167
» Február 1. Miksa királynak, a vallás ügyében, az országgyűlésen jelen levő világi rendekhez intézett leirata . . . 173
» Február elején. Miksa királynak az országgyűlés második feliratára adott válaszirata 174
» Február 1-én. Miksa királynak, Pethő János részére kiállitott, az országgyűléshez intézett megbizó levele 176
» Február 1. Miksa királynak, Laski Albert honfiusítása tárgyában, az országgyűléshez intézett leirata 177
» Február 22. A pozsonyi országgyűlés törvényczikkei . . 177

III. A pozsonyi országgyűlés 1578. Február, Márczius és Április havában 187
Történeti bevezetés 189
1577. Szeptember 2. Királyi meghivó levél a pozsonyi országgyűlésre 213
» Október 3. Királyi leirat, mely az országgyűlésnek október 16-ra kitüzött megnyitását november 15-re halasztja. . 214
» Október 28. Királyi leirat, mely az 1577. november 15-ikére összehivott országgyűlés megnyitását deczember 1-re hallasztja 215
» November 6. Királyi leirat, mely az 1577. deczember 1-re elhalasztott országgyűlés megnyitását 1578. február 1-re tüzi ki 216
1578. Február 28. Rudolf király országgyülési propositiója. . . 217
» Márczius 13. A pozsonyi országgyűlés első fölirata . . . 238
» Márczius 20. Rudolf király válaszirata a pozsonyi országgyűlés első föliratára. 267
» Márczius 25. A pozsonyi országgyűlés második fölirata . . 284
» Márczius 26. Királyi válaszirat az országgyűlés második föliratára 291
» Április 2. A pozsonyi országgyűlés harmadik fölirata . . . 302
» Április 3. Királyi válaszirat az országgyűlés harmadik föliratára 309
» Április 5. Az országgyűlés negyedik fölirata 314
» Április 5. Királyi válaszirat az országgyűlés negyedik föliratára 317
» Április 13. A pozsonyi országgyűlés törvényczikkei . . . 318

IV. A pozsonyi országgyűlés. 1580. Február- és Márcziusban. 333
Történeti bevezetés. 335
1579. November 6. Királyi meghivólevél a pozsonyi országgyűlésre 355
1580. Február 10. Rudolf király országgyülési propositiója . . 356

Lap.

1580. Február. A pozsonyi országgyűlésnek, az országos sérelmek tárgyában, Rudolf királyhoz intézett fölirata . . . 372
» Február 28. Rudolf királynak az országgyűléshez intézett leirata 378
» Márczius 3. A pozsonyi országgyűlésnek Erneszt főherczeghez intézett emlékirata 380
» Márczius 10. A pozsonyi országgyűlésnek, a sérelmek tárgyában, Erneszt főherczeghez intézett második fölterjesztése 381
» Márczius 14. Erneszt főherczegnek válaszirata, az országgyűlésnek a sérelmek tárgyában tett fölterjesztésére . . 396

V. Horvát- és tótországi gyűlések. 1573—1581. 411
Történeti bevezetés 413
1573. Január 18. 427
» Deczember 30. 429
1574. Május 5. 439
» Deczember 19. 448
1575. Márczius 23. 455
» Deczember 20. 458
1576. Július 8. 459
1577. Május 4. 462
» Október 1. 467
1578. Július 15. 472
1579. Május 3. 480
» Szeptember 21. 486
» Deczember 21. 498
» Deczember 21. 509
» Deczember 21. 515
1580. Május 1. 519
1581. Április 25. 525
» Április 31. 531
» Május 1. 533
» Július 22. 536
» Október 28. 540

DATE DUE

GAYLORD PRINTED IN U.S.A.

GTU Library
3 2400 00391 1868

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.